

VAHINGONKORVAUSVASTUUN MÄÄRÄYTYMINEN
LUONNOLLISEN HENKILÖN SÄHKÖISEN IDENTITEETIN
TUNNISTUS- JA ALLEKIRJOITUSPALVELUISSA

Tuire Saaripuu

Yliopistollinen väitöskirja, joka Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi Porthanian salissa Suomen Laki lauantaina 5. lokakuuta 2019 kello 10.

ISBN 978-951-51-5417-0 (nid.)

ISBN 978-951-51-5418-7 (PDF)

Unigrafia Oy

Helsinki 2019

Vahingonkorvausvastuun määräytyminen luonnollisen henkilön sähköisen identiteetin tunnistus- ja allekirjoituspalveluissa

SISÄLTÖ

VAHINGONKORVAUSVASTUUN MÄÄRÄYTYMINEN LUONNOLLISEN HENKILÖN SÄHKÖISEN IDENTITEETIN TUNNISTUS- JA ALLEKIRJOITUSPALVELUISSA	1
JOHDANTO	1
1. SÄHKÖINEN IDENTITEETTI JA SÄHKÖISEN ASIOINNIN VAATIMUKSET	4
1.1 SÄHKÖINEN IDENTITEETTI JA TUNNISTAMINEN INFORMAATIOYHTEISKUNNASSA	4
1.1.1 Yleistä	4
1.1.2 Identiteetin suojan sääntelystä	9
1.1.3 Sähköinen identiteetti, näkökulmia muuhun sääntelyyn.....	15
1.2 TUTKIMUKSEN KOHDE.....	17
1.2.1 Yleisesti hyväksytty sähköinen identiteetti.....	17
1.2.2 Vahva sähköinen tunnistaminen ja allekirjoitus.....	19
1.2.2.1 Yleistä	19
1.2.2.2 Sähköinen henkilöllisyys ja tunnistaminen	21
1.2.2.3 Sähköiset allekirjoitukset	24
1.2.3 Tietoturvallisuuden vaatimukset verkkopalveluissa	28
1.2.4 Sähköinen identiteetti ja tietoturvallisuus yksityisyyden suojana.....	33
1.2.5 Sopimukset ja vahingonkorvaus avoimien verkkojen toimintaympäristössä.....	36
1.3 TUTKIMUKSEN TAVOITTEISTA, KÄSITTEISTÄ JA TIEDONINTRESSISTÄ	39
1.3.1 Tutkimusaiheen keskeisistä tavoitteista	39
1.3.1.1 Tutkimusaihe oikeudellisessa systematiikassa	41
1.3.1.2 Pyrkimys oikeudellisesti määriteltäviin käsitteisiin.....	48
1.3.1.3 Tiedonintressi	51
1.3.2 Tutkimuksen metodi	55
1.3.3 Tutkimuksen raja	60
1.3.4 Tutkimuksen lähdeaineisto	61
2. VAHVAN SÄHKÖISEN TUNNISTUKSEN JA SÄHKÖISTEN ALLEKIRJOITUSTEN SÄÄNTELY	67
2.1 HENKILÖLLISYYS JA IDENTITEETTI.....	67
2.1.1 Yleistä	67
2.1.2 Identiteetin osoittaminen	71
2.1.2.1 Fyysisen identiteetin osoittaminen	71
2.1.2.2 Sähköisen identiteetin osoittaminen	74
2.1.3 Oikea henkilöllisyys eräissä velvoiteoikeudellisissa tilanteissa	80
2.1.3.1 Henkilökohtainen suoritusvelvoite	80
2.1.3.2 Oikeaan henkilöön kytkeytyviä erityisiä velvoiteoikeudellisia asiakirjoja	83
2.1.3.3 Pankkien velvollisuus todentaa asiakkaan henkilöllisyys.....	87
2.1.4 Identiteetin väärinkäytökset.....	87
2.1.4.1 Yleistä	87
2.1.4.2 Identiteetin väärinkäytökset perinteisessä toimintaympäristössä.....	91
2.1.4.3 Sähköisen identiteetin väärinkäytön yleisiä toteutustapoja	97
2.1.4.3.1 Yleistä	97

2.1.4.3.2 Taloudellinen hyöty	98
2.1.4.3.3 Vahingoittamistarkoitus	100
2.1.5 Tietoverkkorikollisuuden sääntelyn uudistaminen ja identiteettivarkaus	102
2.1.5.1 Yleistä	102
2.1.5.2 Tietoverkkorikollisuus	103
2.1.5.3 Identiteetin väärinkäytön sääntely ja tietoverkkodirektiivi	105
2.2 SÄHKÖINEN TUNNISTAMINEN JA ALLEKIRJOITUS AVOIMISSA TIETOVERKOISSA	110
2.3 SÄHKÖISEN TUNNISTAMISEN JA SÄHKÖISTEN ALLEKIRJOITUSTEN SÄÄNTELY	114
2.3.1. Yleistä	114
2.3.2 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisten allekirjoitusten luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta	116
2.3.2.1 Yleistä	116
2.3.2.2 Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen soveltamisala	116
2.3.3 Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista	119
2.3.4 Tunnistamis- ja luottamuspalveluiden oikeudelliset vaikutukset	125
2.3.4.1 Yleistä	125
2.3.4.2 Tunnistamispalvelut	130
2.3.4.2.1 Yleistä	130
2.3.4.2.2 Vahva sähköinen tunnistaminen	132
2.3.4.3. Luottamuspalvelut	135
2.3.4.3.1 Yleistä	135
2.3.4.3.2 Sähköiset allekirjoitukset	138
2.3.4.3.2.1 Yleistä	138
2.3.4.3.2.2 Sähköinen allekirjoitus	142
2.3.4.3.2.3 Kehittynyt sähköinen allekirjoitus	142
2.3.4.3.2.4 Hyväksytyllä varmenteella luotu sähköinen allekirjoitus	146
2.3.4.3.2.5 Sähköisten allekirjoitusten eri turvallisuustasot kumotun sähköallekirjoitusdirektiiviin mukaisesti	148
2.3.4.3.3 Allekirjoituksen luomisväline	151
2.3.4.3.4 Allekirjoitusvarmenne ja allekirjoitusvarmenteen tarjoaminen	153
2.3.4.3.5 Sähköiset leimat	155
2.3.4.4 Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista	156
2.3.4.4.1 Kansalaisvarmenne	157
2.3.4.4.2 Muut Väestörekisterikeskuksen tarjoamat varmenteet	160
2.3.4.5 Tunnistamisjärjestelmät ja vastavuoroinen tunnistaminen	161
3. SOPIMUS- JA VAHINGONKORVAUSOIKEUS VAHVAN SÄHKÖISEN TUNNISTUSPALVELUN SEKÄ ALLEKIRJOITUSVÄLINEEN LIIKKEELLELASKIJAN PALVELUISSA	165
3.1. YLEISTÄ	165
3.1.1 Turvalliset verkkopalvelut	165
3.1.2 Eräitä tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoamisen velvoiteoikeudellisia piirteitä	168
3.1.3 Sopimus oikeustoimena	171
3.1.3.1 Sopimusoikeuden kehityksestä	171
3.1.3.2 Sopimussidonnaisuuden muuttumisesta	175
3.1.3.3 Sopimuksen osapuolet ja sopimuksen sitovuus	178
3.1.3.3.1 Yleistä	178
3.1.3.3.2 Sopimuksen vaikutus kolmansiin osapuoliin	184
3.1.3.3.2.1 Yleistä	184
3.1.3.3.2.2 Sopimussuhteen vaikutusten laajentumisen edellytyksistä	186
3.1.3.4. Oikeustoimen syntymisestä erityisesti verkkoasioinnissa	192
3.1.3.4.1 Yleistä	192
3.1.3.4.2 Tietoverkoissa tehtävistä sopimuksista	195
3.1.3.5 Allekirjoitus muotovaatimuksena	200
3.1.3.5.1 Allekirjoitus osana asiakirjaa	200
3.1.3.5.2 Sähköinen allekirjoitus ja tunnistusväline tahdonilmaisussa	204
3.1.3.6 Verkoasioinnin erityisistä muotovaatimuksista	210
3.1.3.6.1 Yleistä	210

3.1.3.6.2 Verkkopalveluiden erityyssääntely	215
3.1.4 Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun korvausvastuun erityispiirteitä	225
3.1.4.1 Yleistä	225
3.1.4.1.1 Oikeus vahingonkorvaukseen	225
3.1.4.1.2 Korvausoikeuden kehityksestä	229
3.1.4.2 Vahingonkorvauksen edellytyksistä	231
3.1.4.2.1 Todistustaakan jaosta	231
3.1.4.2.2 Sopimuksenulkoisen vahingonkorvaus	237
3.1.4.2.3 Sopimukseen perustuva vahingonkorvaus	240
3.1.4.3 Vahingonkorvauksen vastuuperusteista	243
3.1.4.3.1 Yleistä	243
3.1.4.3.2 Tuottamusvastuu	248
3.1.4.3.3 Ankara vastuu	251
3.1.4.4 Vahinko ja puhdas varallisuusvahinko	254
3.1.4.5 Korvausvastuun edellytyksenä olevasta syy-yhteydestä ja ennakoitavuudesta	258
3.1.4.5.1 Syy-yhteydestä	258
3.1.4.5.2 Vahingon ennakoitavuudesta	261
3.1.4.5.2.1 Vahinkotapahtuman ennakoitavuus ja tuottamus	261
3.1.4.5.2.2 Ennakoitavuus ja korvauksen määräytyminen	264
3.2 SÄHKÖISEN TUNNISTUS- JA LUOTTAMUSPALVELUN TARJOAMINEN	268
3.2.1 Yleistä	268
3.2.2 Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskija	271
3.2.2.1 Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskijaa koskevat vaatimukset	271
3.2.2.2 Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskijan korvausoikeudellinen asema	274
3.2.2.2.1 Yleistä	274
3.2.2.2.2 Tunnistuspalveluiden vahingonkorvaussääntely	276
3.2.2.2.3 Luottamuspalveluiden vahingonkorvaussääntely	279
3.2.2.2.4 Muut korvausoikeudelliset säännökset ja yleiset periaatteet	283
3.2.2.3 Viranomaisen yksityisoikeudellisenä osapuolena ja julkisen vallan käyttäjänä	289
3.2.2.3.1 Yleistä	289
3.2.2.3.2 Allekirjoituspalvelun liikkeelle laskeminen ja viranomaistoiminta	293
3.2.2.3.3 Julkisen vallan käyttäminen ja korvausvastuu	297
3.2.3 Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskija ja sopimuskumppani	300
3.2.3.1 Yleistä	300
3.2.3.2 Liikkeellelaskijan ja sopimisosapuolen välinen sopimussuhde	306
3.2.3.2.1 Sopimisosapuolten asemasta	306
3.2.3.2.2 Tunnistus- ja allekirjoitusvälineen hakija ja edustus	308
3.2.3.3 Liikkeellelaskijan ja sopimuskumppanin korvausvastuun syntyminen	315
3.2.3.3.1 Yleistä	315
3.2.3.3.2 Varmentajan liiketaloudellisen riskin arvioinnista	321
3.2.3.4 Vahvan sähköisen tunnistusvälineen ensitunnistus ja hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen hakeminen	324
3.2.3.4.1 Yleistä	324
3.2.3.4.2 Ensitunnistus	325
3.2.3.4.2.1 Ensitunnistukseen luottava myöhempi ensitunnistaja	328
3.2.3.4.2.2 Takautumisoikeudesta tunnistus- ja luottamuspalvelulain 17.5 §:n mukaisessa ensitunnistuksen ketjutuksen virhetilanteessa	338
3.2.3.4.3 Hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen hakijan tunnistaminen	342
3.2.3.4.4 Oikean henkilöllisyyden vaatimus, vertailu maksu- ja luottokorttisääntelyyn	344
3.2.3.4.4.1 Yleistä	344
3.2.3.4.4.2 Maksu- ja luottokorttisääntelystä	349
3.2.3.4.4.3 Korvausvastuun sääntelyn yhdenmukaisuudesta	352
3.2.4 Tunnistus- ja allekirjoitusvälineiden liikkeellelaskija ja allekirjoitusvälineeseen luottava osapuoli	355
3.2.4.1 Yleistä	355
3.2.4.2 Tunnistus- ja luottamuspalvelulaki 41 §, hyväksyttyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottava osapuoli	357
3.2.4.2.1 Yleistä	357
3.2.4.2.2 Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskijan korvausvastuun arvioinnista	368
3.2.4.2.3 Vahvan sähköisen tunnistusvälineen ja hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö	378
3.2.4.2.4 Tunnistusvälineen tai hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen oikea haltija	384
3.2.4.2.5 Vahvan sähköisen tunnistusvälineen ja hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen voimassaolon lakkaaminen	387
3.2.4.2.5.1 Tunnistusvälineen ja hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen tilatiedon tarkastaminen	387
3.2.4.2.5.2 Tunnistus- ja allekirjoitusvälineen haltijan velvollisuus peruuttaa asiointiväline	390
3.2.4.2.5.3 Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoajan oikeus peruuttaa asiointiväline	392

3.2.5 <i>Palveluntarjoajan sopimuskumppani ja tunnistus- tai allekirjoituspalveluun luottava osapuoli</i>	393
---	-----

4. VAHVA SÄHKÖINEN TUNNISTUS JA SÄHKÖISET ALLEKIRJOITUKSET ERÄISSÄ VERKKOPALVELUISSA 396

4.1 VERKKOPALVELUIDEN ERITYISVAATIMUKSISTA	396
4.2 SÄHKÖINEN TUNNISTAMINEN JA LUOTTAMUSVERKOSTO.....	401
4.2.1 <i>Yleistä</i>	401
4.2.2 <i>Luottamusverkoston osapuolet</i>	403
4.2.3 <i>Jäsenvaltioiden rajat ylittävä tunnistaminen</i>	408
4.2.4 <i>Luottamusverkoston vahingonkorvauskysymykset</i>	413
4.2.4.1 Yleistä	413
4.2.4.2 Luottamusverkoston korvausvastuun perusteet.....	414
4.2.4.3 Luottamusverkoston jäsenten keskinäiset korvaussuhteet.....	417
4.2.4.4 Luottamusverkoston teknisen suorituksen virheet	428
4.2.4.5 Rajat ylittävän tunnistamisen korvaussääntely.....	430
4.3 PANKKI SÄHKÖISTEN TUNNISTUSVÄLINEEN TARJOAJANA.....	433
4.3.1 <i>Sähköisen pankkitoiminnan sääntelystä</i>	433
4.3.2 <i>Luottolaitoksen velvollisuus tunnistaa asiakas</i>	437
4.3.3 <i>Maksupalvelulaki sekä pankkien tunnistus- ja sopimuskäytännöt</i>	440
4.3.3.1 Yleistä	440
4.3.3.2 Maksupalvelulain korvaussääntely	443
4.3.3.3 Maksupalveludirektiivi (EU) 2015/2366.....	445
4.3.3.3.1 Yleistä.....	445
4.3.3.3.2 Sääntelyn tarkoituksesta	445
4.3.3.4 Pankkitunnisteet sähköisissä verkkopalveluissa.....	449
4.4 SÄHKÖINEN TUNNISTUS KIINTEISTÖNKAUPASSA	451
4.4.1 <i>Kirjaamisasioiden uudistaminen</i>	451
4.4.2 <i>Maakaaren mukainen kiinteistön vaihdanta</i>	453
4.4.3 <i>Kiinteistötietojärjestelmä maakaaren uudistuksessa</i>	455
4.4.3.1 Muutosäänökset sähköisessä ympäristössä	455
4.4.3.2 Kiinteistönvaihdanta kiinteistötietojärjestelmässä	457
4.4.4 <i>Sähköisen asiointijärjestelmän vahingonkorvauksesta</i>	460
4.4.4.1 Järjestelmän virheettömän toiminnan vaatimus	460
4.4.4.2 Järjestelmään tunnistautumisen vaatimukset.....	464
4.4.4.3 Vahingonkorvauksen määräytyminen	467

5. KOKOAVIA NÄKÖKOHTIA 470

Alkusanat

Tämä tutkimus sai alkunsa siitä havainnosta, että sähköistyvän asioinnin oikeudelliset vaatimukset oikeustoimien pätevyyden ja oikeustoimien sujuvuuden osalta eivät ole olleet laajasti tunnettuja digitaalisten palveluntarjoajien eikä lakimiesten parissa. Julkisoikeuden sekä erityisesti informaatio-oikeuden alalta on ollut jo pitkään saatavilla tutkimustietoa, mutta velvoiteoikeuden vaatimukset, sähköinen henkilöllisyys, tunnistaminen, asiakirja, allekirjoitus näyttäytyivät lakimiehelle edelleen eri tavoin kuin perinteisissä paperimuotoisissa asiakirjoissa. Näitä kysymyksiä koskeva kirjallisuus on pääsääntöisesti keskittynyt toisistaan erillisiin tutkimuksiin.

Sähköinen allekirjoitus on jo vakiinnuttanut asemansa eurooppalaisissa palveluissa, mutta sähköinen tunnistaminen yhdenmukaisesti säänneltynä määritellen myös yleisesti hyväksytyn sähköisen identiteetin on tullut voimaan vasta vuonna 2014. Henkilön sähköisen identiteetin käsite ja sääntely toteutuvat nyt ensimmäistä kertaa eurooppalaisessa tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetussa asetuksessa. Sähköisen tunnistamisen käsitteellä on heijastuspinta myös perinteisiin fyysisiin asiakirjoihin. Oikeustoimissa on välttämätöntä tietää, kuka oikeustoimen taustalla oleva henkilö todellisuudessa on.

Olen saanut työskennellä näiden kysymysten kehitystehtävissä sekä kotimaisissa että kansainvälisissä yhteisöissä eri aloja edustavien huippuasiantuntijoiden kanssa eri rooleissa. Tässä tutkimuksessa nousevat esiin usein esiintyvät oikeusongelmat, joita olen pyrkinyt selvittämään velvoiteoikeuden menetelmillä tukeutuen erityisesti sopimus- ja vahingonkorvausoikeuden oikeuslähteisiin.

Työn edistymisessä olen saanut arvokasta tukea eri tahoilta. Opiskeluni ja asiointi Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunnassa on ollut mielekästä ja tieteen huippuyksikkönä jokainen seminaari, luento ja opintokokonaisuus on ollut palkitseva ja innostava. Työnohjaajani, professori Mika Hemmo on auttanut nostamaan välillä hajanaistenkin tekstieni joukosta liitynnän tutkittavina olleisiin oikeudellisiin kysymyksiin. Erityisen hyödyllinen on ollut jo tutkimuksen alkuvaiheessa saatu neuvo, jonka mukaisesti olen ryhtynyt mahdollisimman pian kirjoittamaan varsinaista tutkimuksen tekstiä. Professor of Practice Sakari Wuolijoki on osoittanut kiinnostusta hieman tavanomaista vieraampaan aihepiiriini ja ryhtynyt vastaväittäjäkseni. Käytännön oikeuselämässäkin saavutettu

kokemus mahdollistaa luottamusliiketoiminnan perusteiden arvioimisen syvällisellä tavalla. Esitarkastajat, professorit Vesa Annola ja Matti Rudanko ovat esittäneet rakentavia ja huomionarvoisia näkemyksiä tekstistäni. Näitä näkemyksiä olen parhaani mukaan huomioinut ja ne toivoakseni selkeyttävät oikeudellisten kysymysten ja kehitysvaiheiden esittämistä lopullisessa muodossaan. Pitkäaikainen työnantajani Väestörekisterikeskus on tarjonnut minulle kansallisen ja kansainvälisen näköalapaikan nopeasti kehittyvään verkkoyhteiskuntaan. Olen saanut runsaasti kannustusta työn edistämiseksi sekä mahdollisuuden käyttää muutamia työpäiviä vuosittain yksityisen tutkimukseni edistämiseen. Kollegani eri työryhmissä ovat tuoneet pohdintaan punnittuja ja asiantuntevia näkökulmia. Selvyiden vuoksi totean, että tämä kirjoitustyö edustaa ainoastaan omaa näkemystäni esitetyistä aihealueista. Eduskunnan kirjasto on tarjonnut minulle rauhallisen työskentelytilan ja poikkeuksellisen kattavan tietopalvelun. Jenny ja Antti Wihurin säätiö on myöntänyt minulle tutkimusapurahan kuuden kuukauden ajaksi mahdollistaen syventymisen kirjoitustyöhön. Valtioneuvoston kanslian ylikielenkääntäjä Irma Talonen on tarkastanut englanninkielisen lyhennelmän kieliasun erityisellä tutkimuksen aihealueeseen liittyvällä taidollaan. Filosofian maisteri Anna-Maija Luoma on kommentoinut suomenkielistä tekstiosuutta tekstini luettavuuden parantamiseksi. Lopullinen teksti jää luonnollisesti minun vastuulleni.

Tutkimustyön arjen on kohdannut oma perheeni sekä ystäväni, joilta olen saanut kaiken mahdollisen tuen työn edistämiseen ja kirjoitusvireen ylläpitämiseen. Vanhempani Eila ja Onni Saaripuu ovat aina pitäneet itsestäänselvyytenä, että tämä tutkimus jonain päivänä kirjoitetaan.

Helsingissä, 17.8.2019

Tuire Saaripuu

Lyhenteet

ABA	American Bar Association
Arvo-osuusL	Laki arvo-osuustileistä 17.5.1991/827
AsiakasL	Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 9.2.2007/159
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch vom 18. August 1981 (Saksa)
CA	Certification Authority
CAdes	CMS Advanced Electronic Signatures
CC	Code Civil 1803 (Ranska)
CC	Common Criteria
CEF	The Connecting Europe Facility
CEN	Comité Européen de Normalisation
CENELEC	European Committee for Electrotechnical Standardization
CERN	The European Organization for Nuclear Research
CISG	United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods
CP	Certificate Policy
CPS	Certification Practice Statement
CRL	Certificate Revocation List
CWA	CEN Working Agreement
DL	Defensor Legis
Ds	Departementserien
EDI	Electronic Data Interchange
EESSI	European Electronic Signature Standardisation Initiative
eIDAS	Electronic Identification and Trust Services Regulation
EIF	Encyclopaedia Iuridica Fennica
ENISA	The European Union Agency for Cybersecurity
ETSI	European Telecommunications Standards Institute
FIPS	The Federal Information Processing Standard
GUIDEC	General Usage for International Digitally Ensured Commerce
Harvard L. Rev.	Harvard Law Review
HaVL	Hallintovaliokunnan lausunto
HaVM	Hallintovaliokunnan mietintö

IX

HD	Högsta Domstolen (Ruotsi)
HE	Hallituksen esitys
HO	Hovioikeus
HolhL	Laki holhoustoimesta 1.4.1999/442
HR	Hoge Raad
ICANN	Internet Corporation for Assigned Names and Numbers
ICAO	International Civil Aviation Organisation
ICC	International Chamber of Commerce
ICT	Information and Communication Technologies
IETF	Internet Engineering Task Force
IP	Internet Protocol
ISO	International Organization for Standardization
ITU	International Telecommunications Union
JFT	Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland
JT	Juridisk Tidskrift vid Stockholms Universitet
JulkisuusL	Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621
KedL	Laki kauppaedustajista ja myyntimiehistä 8.5.1992/417
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KilpL	Kilpailulaki 12.8.2011/948
KK	Kauppakaari 31.12.1734/3
KKO	Korkein oikeus
KL	Kauppalaki 27.3.1987/355
KM	Komiteamietintö
KO	Käräjäoikeus
KRP	Keskusrikospoliisi
KSL	Kuluttajansuojalaki 20.1.1978/38
KvalSignL	Lag om kvalificerade elektroniska signaturer (2000:832)
KVL	Kuluttajavalituslautakunta
KöpL	Köplag 1990:931
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
LiVL	Liikenne- ja viestintävaliokunnan lausunto
LiVM	Liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintö
LoA	Level of Assurance
L.Q.Rev.	Law Quarterly Review

LuottolaitosL	Luottolaitoslaki 8.8.2014/610
MiFID-direktiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/65/EU, annettu 15. päivänä toukokuuta 2014, rahoitusvälineiden markkinoista sekä direktiivin 2002/92/EY ja direktiivin 2011/61/EU muuttamisesta
MK	Maakaari 12.4.1995/540
Mod.L.Rev.	Model Law Review
NASD	The National Association of Securities Dealers, Inc.
NJA	Nytt juridiskt arkiv
NSTIC	National Strategy for Trusted Identities in Cyberspace
OCSP	The Online Certificate Status Protocol
OECD	The Organisation for Economic Co-operation and Development
OID	Object Identifier
OikTL	Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 13.6.1929/228
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
OYL	Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624
PAdes	PDF Advanced Electronic Signatures
PECL	Principles of European Contract Law
PEICL	The Principles of European Insurance Contract Law
PeVL	Perustusvaliokunnan lausunto
PIN	Personal Identification Number
PK	Perintökaari 5.2.1965/40
PKI	Public Key Infrastructure
PL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
PotVahL	Potilasvahinkolaki 25.7.1986/585
QC	Qualified Certificate
QSCD	Qualified Signature Creation Device
RahanpesuL	Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä 28.6.2017/444
Reg.Prop.	Regerings Proposition
RFC	Request for Comments
RL	Rikoslaki 19.12.1889/39
RSA	Rivest-Shamir-Adleman -salausmenetelmä
SATU	Sähköinen asiointitunnus

XI

SEPA	Single Euro Payments Area
SIM	Subscriber Identity Module
SPOC	Single Point of Contact
SSCD	Secure Signature Creation Device
SSL	Secure Socket Layer
STORK	Secure idenTity acrOss boRders linKed
SvJT	Svensk juristtidning
TaVL	Talousvaliokunnan lausunto
TfR	Tidskrift for rettvitenskap
TR	Technical Report
TS	Technical Specification
TSL	Työsopimuslaki 26.1.2001/55
TTP	Trusted Third Party
TunnL	Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista, aiemmin laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009)
TuotevastuuL	Tuotevastuulaki 17.8.1990/694
UL	Ulosottolaki 3.12.1895/37 (kumottu)
UfR	Ugeskrift for Retsvæsen
UNCITRAL	The United Nations Commission on International Trade Law
VahL	Vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412
VKL	Velkakirjalaki 31.7.1947/622
VTVP	Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista 21.8.2009/661
WWW	World Wide Web
W3C	World Wide Web Consortium
XAdes	XML Advanced Electronic Signatures
YK	Yhdistyneet kansakunnat
YmpVahL	Laki ympäristövahinkojen korvaamisesta 19.8.1994/737

Vahingonkorvausvastuun määräytyminen luonnollisen henkilön sähköisen identiteetin tunnistus- ja allekirjoituspalveluissa

Johdanto

Suomessa henkilön tunnistamisen vaatimus on perinteisesti esiintynyt fyysisen toimintaympäristön eri säännöksissä. Tunnistaminen ei ole ollut yksiselitteinen oikeudellinen käsite, vaan se on esiintynyt osatoimintana erilaisissa oikeustoimissa ja oikeudellisissa tapahtumissa. Viime aikoihin saakka tunnistaminen on ollut kokonaisuutena hahmottumaton oikeudellinen ilmiö. Kuitenkin esimerkiksi velvoiteoikeuden yleisissä piirteissä sekä erityisissä oikeustoimissa henkilön oikean identiteetin ja tunnistamisen merkitys heijastuu oikeustoimeen liittyviin vastuutahoihin ja näiden henkilökohtaisiin suoritusvelvoitteisiin.

Sähköisten verkkopalveluiden yleistyttyä sähköinen tunnistaminen on noussut keskeiseksi keskenään verkossa asioivien tahojen identiteetin varmistamisen kautta välttämättömäksi toiminnaksi ja siitä on ryhdytty säätämään eri toimintaympäristöissä. Henkilön tunnistaminen saa yhtenäisen oikeudellisen määrittelyn käytännössä vahvan sähköisen tunnistamisen oikeudellisen määrittelyn kautta.¹ Erityissääntelyssä on määritelty eri toimialojen verkkopalveluiden tunnistuksen ja allekirjoituksen sekä muiden luottamuspalveluiden vaatimuksista. Usein erityissääntelyssä on edellytetty säädetyn tasoista vahvaa sähköistä tunnistusta.

Sähköisen tunnistustapahtuman osalta havaitaan erilaisia oikeussuhteita sen mukaan, kuinka ne ovat sopimussuhteessa toisiinsa palvelua tarjottaessa tai käytettäessä. Eri tarkoitusta varten tarjottujen palveluiden tarjoajille on asetettu säädetyn turvallisuustason takaavia velvoitteita erityisesti kuluttajansuojan tai viranomaistoiminnan näkökulmasta. Yksityisyyden suojan vaatimukset esiintyvät useissa sähköistä asiointia koskevilla säädöksillä.

---

¹Ensimmäisen kerran vahvasta sähköisestä tunnistuksesta säädettiin laissa vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009, TunnL). 1.7.2016 alkaen voimassa oleva laki on nimeltään laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista, jäljempänä tunnistus- ja luottamuspalvelulaki.

Tietoturvallisuuden sääntely esiintyy osana muita tavoitteita, kuten yksityiselämän tai yrityssalaisuuksien suojaamista tai julkishallinnon luotettavuuden turvaamista. Viestinnän kohteena olevien tietojärjestelmien sisältötietojen lisäksi myös viestinnän liikennetietojen käsittely on tarkoin säänneltyä. Verkkopalvelun sisältämiä tietomassoja ja tietojärjestelmien sisältötietoja suojataan yleensä esimerkiksi henkilötietojen, terveydenhuollon tietojen, työelämän tai liike-elämän suojattavien tietojen tarpeista käsin. Turvallisen viestinnän epäonnistuttua on mahdollista avata pääsy rekistereihin tai sisältöihin, jolloin suojattavat etuudet eivät enää nauti tavoiteltua luottamuksellisuutta.

Sähköisten asiointipalveluiden tarjoamisen teknisen, toiminnallisen ja oikeudellisen turvallisuuden sääntely perustuu pääsääntöisesti Euroopan unionin oikeuteen. Tunnistamis- ja luottamuspalveluiden sääntely laajentaa luotettavan kolmannen osapuolen aseman sähköisistä allekirjoituksista muihin luottamuspalveluiksi määriteltyihin tuotteisiin ja palveluihin sekä vähimmäistasolla määriteltyyn kansalliset rajat ylittävään sähköiseen identiteettiin.² Verkottuvassa ympäristössä esiintyy vaatimuksia, jotka kohdistuvat liiketoimintaan, käytettävyyteen sekä oikeudellisten ja taloudellisten kustannusten jakautumiseen. Viime aikojen esimerkkejä ovat verkkoasioinnin tunnistuksen ja identiteetin kehittymisen sääntely, vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetun lain ensitunnistuksen vahingonkorvausvastuun sekä tekijänoikeuksien jakaantuminen eri osapuolten välillä, kun sähköinen toimintaympäristö poikkeaa eräiltä osin paperimuotoisen asiakirjan sääntelyn vaatimuksista.

Tutkimuksessa on eritelty toisaalta vahvan sähköisen tunnistusvälineen ja sähköisten allekirjoitusten tarjoamisen sääntely sekä toisaalta keskeisten verkkopalvelusovellutusten osalta näihin liittyvät oikeussuhteet ja vahingonkorvauskysymykset. Tunnistus- ja allekirjoituspalvelu perustuu usein luotettavan kolmannen osapuolen (Trusted Third Party, TTP) tuottamaan palveluun, joka viime kädessä nojaa tämän palvelun tarjoajan nauttimaan uskottavuuteen ja luotettavuuteen. Tällaiselta palveluntarjoajalta edellytetään huomattavaa tietoturvallisuuden, laatuvaatimusten ja vakavaraisuuden takaamista. Näistä edellytyksistä on yksityiskohtaisesti säädetty tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa sekä laissa vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista.

---

²Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 910/2014, sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta on annettu 23. päivänä heinäkuuta 2014, jäljempänä tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus astui voimaan jäsenvaltioissa vuosien 2014–2016 aikana.

Osapuolten välisiin oikeusasemiin on haettava ratkaisua erityisesti sopimus- ja vahingonkorvausoikeuden sääntelyn ja oikeusperiaatteiden kautta. Erikseen on käsitelty myös erityisesti sähköisen asioinnin kirjallisen muodon ja allekirjoituksen muotovaatimuksia, jotka usein perustuvat Euroopan oikeuteen. Tyypillisessä tilanteessa verkkoasioinnissa on useita samanaikaisesti toimivia osapuolia joko sopimussuhteessa keskenään tai muulla tavoin oikeudellisesti vaikuttavissa suhteissa. Verkkoasioinnissa kahden osapuolen välisen sopimussidonnaisuuden lisäksi saattaa esiintyä myös muita oikeusasemia. Yleisiä sähköisen asiointitapahtuman osapuolia ovat tunnistus- ja allekirjoituspalvelun liikkeelle laskija, palvelun yleensä sopimusteitse hankkinut käyttäjäosapuoli sekä mahdollisesti palveluntarjoajan palveluun luottava kolmas osapuoli, joka tahollaan asioi palvelun sopimusteitse hankkineen käyttäjäosapuolen kanssa. Viimeksi mainittu suhde on erityisesti tunnistettu ja siitä on nimenomaisesti säädetty ainakin tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen sekä tunnistus- ja luottamuspalvelulain vastuusäännöksissä. Palveluntarjoaja myös yleensä ulkoistaa osan tuotannostaan muille toimijoille. Näiden hankittujen palveluiden vahingonkorvauskysymykset ovat yleensä sopimukseen perustuvia. Välittömän sopimussuhteen ulkopuoliset vastuutilanteet ovat yleistyneet, kun palveluntuotanto jakaantuu erityisesti kuluttajalle suunnatussa tuotantoketjussa. Vahingonkorvausoikeudelliset kysymykset ovat moninaiset ja niitä noudatetaan tapauskohtaisesti oikeussuhteissa eri korvattavuuden periaatteilla, joita voivat olla esimerkiksi ankara vastuu, tuottamsvastuu, sopimusvastuu tai lakiin perustuva vahingonkorvausvastuu.

Vahvan sähköisen tunnistuksen ja sähköisen hyväksytyn allekirjoituksen kysymykset liittyvät henkilökohtaisesti tunnistetun luonnollisen henkilön oikeudelliseen asemaan, minkä vuoksi tutkimus on rajattu siten, että tämän tutkimuskohteen ulkopuoliset palvelut rajataan pois tästä tutkimuksesta. Vahvan sähköisen tunnistamisen lainsäädäntö on varsin uutta, eikä sen soveltamiseen ole olemassa pitkäaikaisia ja koeteltuja ratkaisuja. Vahvan sähköisen tunnistamisen ratkaisut seuraavat usein kvalifioidulla varmenteella tehdyn allekirjoituksen teknisiä ja toiminnallisia käytänteitä, mikä heijastuu lain säännöksiin. Tässä tutkimuksessa on käsitelty myös sähköisten allekirjoitusten terminologiaa ja vastuurakennelmia. Vahvan sähköisen tunnistuksen soveltamisalueita on kuvattu paitsi vahvan sähköisen tunnistusvälineen tai -palvelun kautta, myös kuvaten sellaisia keskeisimpiä verkkoasiointia koskevia tunnistamisen säännöksiä, joita sovelletaan suurien transaktiomäärien ja luottamuksellisen tiedon asiointitapahtumissa. Tällaisia aihealueita ovat ainakin sosiaali- ja terveydenhuoltoala, kiinteistönvaihdanta sekä pankkitoiminta.

Sähköisen asioinnin tapahtumissa on sekä lakiin perustuvia vastuujärjestelyitä että sopimuksen perusteella syntyviä vastuun perusteita. Nämä yleiset periaatteet näkyvät erityisesti palveluntarjoajan ja sen sopimuskumppanin välisessä suhteessa. Näin on tyypillisesti tunnistusvälineitä tarjottaessa. Palveluun luottavan kolmannen osapuolen korvausasetelmasta on säädetty erikseen. Sähköisen tunnistamisen ja allekirjoituksen sääntelyssä ovat kuluttaja- ja tietosuojanäkökulmien korostamisen lisäksi nousseet viranomaisvastuun kysymykset, kuten maakaaren (540/1995, MK) sähköisen kiinteistönvaihdon ankara vastuu. Työntekijän korvausvastuuta koskeva sääntely saattaa tulla sovellettavaksi erityisesti sopimuksella hankituissa palveluissa. Tunnistamisen ja kvalifioitun allekirjoituksen vaatimuksia on kirjattu ainakin lakiin vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista, sähköistä kiinteistön kauppaa, panttausta ja kirjaamisen menettelyä koskevaan lainsäädäntöön, rahoitusalan ja rahanpesun estämisen säädöksiin, valtionhallinnon sähköisten tukipalveluiden tarjoamista koskevaan sääntelyyn sekä terveydenhuollon asiointia ja sähköisiä lääkemääräyksiä koskevaan sääntelyyn.

Eurooppalaisen tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen mukainen sähköisen tunnistuksen ja allekirjoituksen sääntely on kuvattu huomioiden myös kumottu sähköallekirjoitusdirektiivi 1999/93/EY siltä osin, kun sääntelyn mukaisissa oikeusasemissa voidaan havaita yhdenmukaisuuksia ja kun samankaltaisia vaatimuksia kuvaavan lähdeaineiston käyttäminen on tarkoituksenmukaista. Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista astui voimaan 1.7.2016 muutossäädöksen 533/2016 mukaisesti, jolloin myös lain nimike muuttui. Säädöksessä huomioitiin kattavasti myös Euroopan unionin oikeudellinen sääntely.

1. Sähköinen identiteetti ja sähköisen asioinnin vaatimukset

1.1 Sähköinen identiteetti ja tunnistaminen informaatioyhteiskunnassa

1.1.1 Yleistä

Informaatioyhteiskunnan perustana on tiedon vapaus ja sen mahdollisimman tehokas levittäminen. Informaatioyhteiskunta on paitsi tiedon myös tietotekniikan ja tietoverkkojen

sekä tiedon talouden yhteiskunta.³ Tietoon voidaan liittää oikeusjärjestyksestä ilmeneviä varallisuus oikeuksia.⁴

Talousalueiden rajat ylittävä tiedon talous on kehittynyt tietotekniikan mahdollisuuksien parannuttua.⁵ Tiedon talouden kehittymisen edellytyksenä on kuluttajan ja yritysten toimintaedellytysten varmistaminen sekä kriittisen infrastruktuurin toimintavarmuuden, luottamuksellisen tiedon ja yrityssalaisuuksien suojaaminen. Media, teknologia sekä taloudellisen toiminnan muodot lähentyvät toisiaan yhdeksi, avointen tietoverkkojen sekä viestintämenetelmien avulla käytettäväksi kokonaisuudeksi.⁶

Julkisen vallan velvollisuutena on taata tietoturvallisuuden vähimmäistaso ja edistää perusoikeuksia ja vapautta.⁷ Tietoturvallisuuden tavoitellun tason varmistaminen ja kehittäminen normaali- ja poikkeusoloissa edellyttävät tietoturvallisuuden sääntelyä lakitasoisin normein.⁸ Yksityisyyden suojan edellytyksenä on tietoverkkojen turvallisuus.⁹

3Pöysti, 2002 s. 36; Pöysti, Oikeus 1/2000 s. 92.

4Pihlajamäki 2004 s. 39; Pöysti 1999 s. 404. Varallisuus oikeuksien osalta voidaan puhua erityisyysperiaatteesta, joka näkyy muun muassa tekijänoikeudellisessa sääntelyssä asetetusta teoskynnyksen vaatimuksesta tekijänoikeudellisen suojan syntymisen edellytyksenä. Jalostamattomalle raakainformaatiolle ei anneta tekijänoikeudellista suojaa. Yksinoikeuksien antaminen tiettyyn informaatioon tai lähetykseen voi täyttää Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 85 artiklassa ja 86 artiklassa kielletyn määräävän markkina-aseman väärinkäytön tunnusmerkistön. Informaation ja datan käsitteellinen ero ilmenee Pihlajamäen luonnehtimassa tallenteen käsitteessä. Informaatio ei konkretisoidu teknisin keinoin tapahtuvaa käsittelemistä varten ilman dataa ja toisaalta datalla, joka ei edusta jotain ymmärrettävää informaatiota, on itsenäistä merkitystä vain harvoin.

5Pöysti 1997 s. iv.

6Pöysti, Oikeus 1/2000 s. 92–93.

7Pöysti 2004 s. 590

8Kuopus 2002 s. 228; Pöysti 1997 s. 569–570; Seipel 2006 s. 371. Seipel toteaa, että ihmisten käsitys tietosuojan tasosta ei välttämättä perustu konkreettiseen näyttöön vaan subjektiivisiin tulkintoihin.

9Kuopus 2002 s. 241–242. Suomen perustuslaki (731/1999), jäljempänä perustuslaki määrittelee perusoikeudet, mutta yksityisyyden kaventuminen on Kuopuksen mukaan muuttanut verkkoyhteiskunnan tasapainoa siten, että yksityisyyden suoja on vähin erin uhattuna.

Informaatioyhteiskunta on perinteisesti kuvattu suppeasti teknisin tai taloudellisin termin¹⁰; toisaalta yhteiskuntatieteissä käytetty verkkoyhteiskunta terminä kuvaa eräiden kirjoittajien mukaan asian tilaa tietoyhteiskunnan käsitettä täsmällisemmin.¹¹

Oikeustaloustieteessä informaatio julkisena omaisuutena edellyttää, että sitä käytetään mahdollisimman tehokkaasti. Tiedon asema tunnustetaan myös yksityisenä omaisuutena, jonka käyttöä on rajoitettava toisinaan julkisen edun vuoksi.¹² Tieto ymmärretään kaikille kuuluvana julkishyödykkeenä sekä yksityisenä hyödykkeenä, joka noudattaa kaupan ja vaihdon lainalaisuuksia¹³.

---

¹⁰Castells 2000 s. 77; Pöyhönen 2000 s. 19–22; Viherä 2000 s. 34, 71. Tietoyhteiskunta (käännettynä englanninkielisestä *information society* -termistä) ymmärretään laajemmaksi kokonaisuudeksi kuin vain ilmiön fyysikaalinen luonne. Pöyhönen kuvaa informaation ja tiedon määritelmät siten, että edellinen on raakatietoa ja jälkimmäinen muokattua tietoa osana tietämysjärjestelmää.

¹¹Alén-Savikko, LM 3-4/2015 s. 410; Castells 2000 s. 77; Häyhä, Oikeus 2000 s. 36; Pöysti, Oikeus 1/2000 s. 92; Saarenpää, Tietosuoja 1/2004 s. 13; Saarenpää, Oikeus 1/2000 s. 4. Saarenpää 2000 s. 119. Ilmaisu on käyttänyt erityisesti Castells ja sillä tarkoitetaan yhteiskuntaa, jonka merkittävät toiminnot ja prosessit ovat järjestäytyneet erilaisten toisiinsa liittyneiden verkkojen muotoon. Saarenpään mukaan on perusteltua puhua oikeudellisesta verkkoyhteiskunnasta, koska myös perusoikeuksien toteutuminen on varmistettava tietoverkoissa ja jossa henkilön itsemääräämisoikeus, taloudellinen tehokkuus ja lainsäädäntötyö edustavat toisilleen vastakkaisia intressejä.

¹²Annola 2005 s. 93; Gonçalves – Jesus, CLSR 29/13 (2013) s. 255; Kanninen – Määttä – Timonen 1996 s. 11; Korva, DL 3/2004 s. 434; Mackaay 1989 s. 44, 58; Rees, CLSR 1/29 (2013) s. 81–82; Rudanko 1998 s. 338. Informaatio on oikeudellisen sääntelyn kohteena eri tavoin, joko suoraan tai välillisesti. Oikeustaloustieteellisessä keskustelussa informaatio nähdään toisinaan julkisena omaisuutena, jolle on etsittävä tehokkain allokatio. Tiedon vaihdannalliseen luonteeseen kriittiseen arviointiin vaikuttaa, miten ja missä olosuhteissa tieto on saatu. Annola esittää tiedon vaihdannan ja sääntelyn kohteena sellaisenaan ja se voi toisaalta määrittää vaihdannan kohdetta irtaimen kaupan kohteen tapaan. Osapuolten välistä informaatiotasapainoa on mahdollista myös asettaa sääntelyn kohteeksi. Rees esittää yhtenä osa-alueena sähköisen identiteetin ilmentymisen viitaten EU:n tietosuoja-asetusehdotuksen 17 artiklaan, jonka mukaisesti jokaisella on pyyntönsä perustuen oikeus saada tietonsa poistetuksi vapaaehtoiseen merkintään perustuvasta rekisteristä. Kysymys on myöskin siitä, onko tietoa mahdollista omistaa lain tuntemassa merkityksessä, vai onko kysymyksessä hallinta- tai käyttöoikeus tietoon. Rees viittaa tässä yhteydessä roomalaisen oikeuden käsittein tiedon hallinnan erotteluun *in rem* ja *in personam*.

¹³Anderson 2008 s. 220–221; 232–233; Kangas 2012 s. 1–3, 5, 51; Kuopus 2002 s. 217; Mackaay 1982 s. 115–117; Pöysti 1997 s. iv–v; Saarenpää 2002 s. 119, 125–126; Saarenpää 1998 s. 29–30 Voutilainen 2012 s. 71. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, jäljempänä julkisuuslain) 1.1 §:n ja lainkohdan heijastaman viranomaistiedon saatavuusperiaatteen mukaisesti varmistetaan yksilöiden ja yhteisöjen mahdollisuutta valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä. Asiakirjojen julkisuus on osa hyvää hallintoa

Verkkoyhteiskunnan tavoitteet asettavat uusia painotuksia myös viranomaistiedon saantiin vaikuttavan julkisuusperiaatteen tulkinnalle.¹⁴ Julkisuusperiaatteen¹⁵ tulkintaan vaikuttaa painotus avoimuuden ja tiedon saatavuuden tai vaihtoehtoisesti tiedon hyödyntämisen ja vaihdannan näkökulmien välillä. Viestintään liittyvän vallan ja varallisuuden välinen yhteys ilmenee siten, että digitaalinen jako tai digitaalinen kuilu määrittävät viestintään pääsyn tai sen hyödyntämismahdollisuuksiin liittyvän yhteiskunnallisen aseman kautta.¹⁶

Informaatioyhteiskunnassa yksityisyys ja anonymiteetti ovat uhattuina entistä helpommin, kun ihmiset, informaatio ja esineet ovat reaaliaikaisesti ja jälkikäteisen seurannan keinoin jäljitettävissä, verrattavissa ja paikannettavissa.¹⁷ Liberaalia

---

ja tuomioistuinasioissa osa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Pöysti toteaa tiedon olevan keskeinen tuotannontekijä ja merkittävä kulttuuritekijä, jolla on merkittävää varallisuusarvoa. Anderson erittelee tiedon hinnan ja yksityisen tiedon arvon. Digitaalinen jäämistövarallisuus kattaa Kankaan mukaan kaiken perittävälle kuuluneen sähköisessä muodossa olevan aineiston huolimatta siitä, onko tällä aineistolla taloudellista arvoa tai onko se ilmoitettava perukirjaan. Yksityisyyden suojan vaatimukset seuraavat myös digitaalisia jäämistöaineistoja. Henkilön kuollessa hänen hallussaan olevat oikeutensa siirtyvät yleisseuraantona perittävän oikeudenomistajille ja erityisesti hänen henkilökohtaista ja taloudellista merkitystä saava aineistonsa, sähköinen jäämistö ja sen jakamiseen liittyvät oikeudelliset kysymykset tulevat ratkaistuiksi hänen oikeudenomistajiansa ja esimerkiksi työnantajansa välillä.

¹⁴Mäenpää, Oikeus 1/2000 s. 82–83. Julkisen sektorin tieto KOM (1998)585. Euroopan komission vihreässä kirjassa käsitellään julkisuusperiaatteen kehityssuuntia ja -painotuksia.

¹⁵Annola 2005 s. 93; Häyhä, 2/2000 s. 43; Kartio 1985 s. 148–149; Mackaay 1982 s. 115–117; Mäenpää, 1/2000 s. 90; Rudanko 1998 s. 338; Saarenpää 1998 s. 31; SOU 2001:71, s. 54–56. Julkisuusperiaate ei ole enää yksiselitteinen kokonaisuutensa, vaan siitä on tulossa ristiriitainen ja osittain jakaantunut käsite. Mäenpää viittaa klassisen julkisuusperiaatteen kanssa yhteen sopivaan julkisen tiedon maksuttomuuteen osana perusoikeuden toteutumista. Tiedon taloudellinen hyödyntäminen on perusteltavissa oikeussubjektien välisissä horisontaalisissa ja ei-hierarkkisissa suhteissa. Informaatio voidaan nähdä yksityisenä omaisuutena, jonka käyttöä on toisinaan rajoitettava julkisen intressin vuoksi. Informaation varallisuusarvoon liittyy toisinaan arvopaperioikeudellinen arviointi tai esimerkiksi oikeustaloustieteellinen näkökulma tiedontuotannon tehokkuudesta

¹⁶Pöysti 2002 s. 36; Seipel 1997 s. 13, 16; Seipel 1991 s. 8–9, 30–31. Seipel viittaa ilmaisuun *Freedom of information* ja toteaa ilmaisen usein liittyvän viestintään pääsyyn.

¹⁷Prins – Broeders – Griffioen, CLSR 3/28 (2012) s. 275–277; Torpey, *Sociological Theory* 16 (3) 1998 s. 239–241, 246. Kirjoittajat tuovat esiin julkisten viranomaisten pyrkimyksen kerätä tietoa hallinnon tavoitteiden toteuttamista varten, ”embraces society in the informational sense before penetrating society in order to take effective action”. Esimerkiksi maahanmuuttajien identiteetti määrittyy henkilön rekisteröinnin,

oikeusvaltiokäsitystä vastaava perusoikeussuoja haastetaan perusoikeusjärjestelmän sisältä käsin yhteiskunnan ja yksilön välisessä suhteessa.¹⁸ Verkkoyhteiskunnan kehityspiirre on myös oikeudellistuminen. Lainsäädännön määrän kasvu tekee lain tuntemisen vaatimuksen varsin teoreettiseksi kansalaisen tai kuluttajan näkökulmasta: heillä on oikeus myös ymmärrettävään säädösympäristöön. Markkinoiden ja yksityisyyden toiminnan kannalta epävarmuus oikeudellisten ennakkotapausten osalta on niiden toimintaa haittaava riski.¹⁹ Suurten tietomassojen varastoinnin, uudelleen käyttämisen sekä uuden tiedon prosessoinnin eri välivaiheiden kautta tieto saattaa muuttua alkuperäisestä muodostaan. Tiedonsiirtoketjun viimeinen tekijä ei välttämättä tunne tiedon alkuperäistä merkitystä.²⁰

Markkinoille on kehittynyt erilaisia tunnistusvälineitä, joiden laadullinen erittelemineen on kuluttajalle ja palveluntarjoajille vaikeaa. Verkkopalvelut vaativat sekä asioivien osapuolten, mahdollisen kolmannen luottavan osapuolen ja palveluntarjoajan menettelytapojen uudistamista ja vastuiden selkeyttämistä, jotta todellinen asiointiympäristö on mahdollista tuottaa sekä palvelut hyväksyä laajasti käyttöön. Sähköisillä palveluilla on

---

asiakirjojen todentamisen ja lainsäädännön kautta. Tietolähteiden lisääntynyt määrä sekä tietojen muokkaaminen ja yhdisteleminen johtavat kansalaisten sijoittamiseen tiedollisiin kategorioihin ja profileihin.

¹⁸Saarenpää 2002 s. 119–121, 128; SOU 2001:71, s. 54–56; Tuori, LM 6–7/1999 s. 931. Saarenpää kiinnittää huomiota tietoturvallisuuteen ja siihen, että perusoikeuksien turvaaminen verkossa edellyttäisi kehittyntä tietoturvallisuutta ja sitä koskevaa lainsäädäntöä. Tietosuojalain (1050/2018), julkisuuslain sekä yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004, jäljempänä työelämän yksityisyyslain) säännökset ovat jääneet vähälle huomiolle ja lakia alemman tasoisen ohjauksen varaan. Suhteellisuusperiaatetta on toteutettu ensisijaisesti käyttäjälähtöisesti taloudellisista lähtökohdista ja epäsuhta muuhun toimintaan on ilmeinen. Valvonnan mahdollisuudet lisääntyvät.

¹⁹Saarenpää, Oikeus 1/2000 s. 13–14. Saarenpää mainitsee esimerkkinä epävarmuudesta oikeudelliseen ennakkotapaukseen liittyvän verkkoyhteiskunnan infrastruktuurisäännöstä koskevan ratkaisun KKO 1999:110, jossa syytetty oli yrittänyt nostaa anastamallaan pankkikortilla rahaa pankkiautomaatista käyttäen vääräksi osoittautunutta tunnuslukua yrityksessään onnistumatta. Hänen katsottiin syyllistyneen täytettyyn maksuvälinepetokseen, joka teon olosuhteet huomioiden pidettiin lievänä. Maksuvälinepetosta koskeva RL 37:8 suojaa maksu- ja tietoliikennettä suojattavina informaatioyhteiskunnan oikeushyvinä. Lainvalmistelutöiden mukaan maksuvälinepetos täytyy rikoksena huomattavan aikaisiin. Kun valmistelu on rangaistavaa, ei yrityksen erillissääntelyä ole pidetty tarpeellisena. Tästä huolimatta alemmat oikeudet pitivät oikealla pankkikortilla, mutta väärällä koodiluvulla tehtyä tekoa kelvottomana yrityksenä. Korkein oikeus äänesti asiasta (3–2).

²⁰Mawrey – Salmon 1988 s. 201.

toisaalta mahdollista saavuttaa säästöjä, tuottavuutta ja tehokkuutta. Palveluiden taloudelliset ja osapuolten väliseen vastuunjakoon liittyvät intressit ovat merkittäviä.²¹

Kehittyvät verkkoympäristöt ja teknologiat muuttavat myös oikeudellista toimintaympäristöä. Tietoturvallisuuden säänteleminen on seurannut aiemmin hiljaisena vaatimuksena ollutta julkisten oikeudenalojen, kuten väistyvän henkilötietolain sekä julkisuuslain kehitystä. Toimintaympäristön muutos heijastuu myös velvoiteoikeuden tulkintaan.²²

1.1.2 Identiteetin suojan sääntelystä

Informaation vapautta määrittävät eurooppalaisen hallinto-oikeuden keskeiset instituutiot kuten julkisuusperiaate, ilmaisuvapaus, informaation vapaa liikkuvuus eurooppalaisella informaatioalueella sekä informaation muoto- ja käyttövapaus.²³ Suomen perustuslain (731/1999, PL) 22 §:n mukaisesti perusoikeuksien toteutuminen on voitava toteuttaa verkottuvassa ympäristössä samoin kuin perinteisessä toimintaympäristössä.²⁴ Keskeisiä puolustettavia oikeudellisia arvoja ovat yksityisen elinpiirin suoja ja henkilön yksityinen ja julkinen itsemääräämisoikeus sekä yksilön metaoikeus turvallisuuteen.²⁵

Tietoturvallisuuden sääntelyllä tavoitellaan muita päämääriä kuten yksityiselämän tai yrityssalaisuuksien suojaamista tai turvallista sähköistä hallintoa.²⁶ Tietojärjestelmien sisältötietojen lisäksi myös viestinnän liikennetietojen²⁷ käsittely on tarkoin säänneltyä.

---

²¹Ivanov 1987 s. 188–189. Tiedon katsotaan olevan oikeaa, jos se saadaan muodollisesti pätevältä viranomaiselta tai asiantuntijalta. Vastaavasti tietoa katsotaan käytettävän oikein, kun se uskotaan muodollisesti pätevälle viranhaltijalle. Ivanov toteaa, että informaatio ei ole yksiselitteisesti totta, vaan tietokantojen tiedot ja järjestelmien rakentamistapa perustuvat aina arvostuksiin ja määritelmiin. Sama kysymys liittyy yksityisyyden määrittelyyn laajassa merkityksessä.

²²Pöysti 2002 s. 61. Esimerkiksi maksujärjestelmän käyttäjällä on vastuu myös tietoturvallisuuden puutteiden sopimusosapuolille ja kolmansille tahoille aiheuttamista vahingoista, kuten ratkaisuihin KKO 1992:3 ja KKO 1994:80.

²³Pöysti 1999 s. 405.

²⁴Eduskunnan oikeusasiamiehen (s. 14) sekä valtioneuvoston oikeuskanslerin (s. 1) lausunto liittyen sisäasiainministeriön identiteettiohjelmaa koskevaan lausuntopyyntöön 31.3.2011 (SM 092:00/2008).

²⁵Pöysti, Oikeus 1/2000 s. 96–97.

²⁶Pöysti 1997 s. 542–543.

²⁷LUOTI s. 24.

Viestintään ja tietoturvallisuuteen liittyvän lainsäädännön kehittäminen perustuu viime kädessä valtionvallan kolmijako-opin perusteisiin.²⁸ Tietoturvallisuuden sääntelyssä korostuu eduskuntalain ja delegoidun lainsäädännön välisen suhteen määrittäminen. Perusoikeuksien suojan nojalla viestinnän suoja ja yksityiselämän suoja edellyttävät usein lain tasoista sääntelyä. Delegoituun lainsäädäntövaltaan kytkeytyy myös normiohjauksen ja toisaalta yksityisten toiminnanharjoittajien valvonnan välityksellä muitakin valtokeskuksia kuten sähköinen hallinto ja digitaalinen kaupankäynti.²⁹

Turvallisuus- ja identiteettiajattelusta on säädetty perusoikeuksien tasolla Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIOS)³⁰ 5 artiklassa, Euroopan unionin perusoikeuskirjan 6 artiklassa ja Suomen perustuslain 7 §:ssä. Turvallisuuden vaade on osa vapausoikeuksia ja henkilön koskemattomuutta, joka liittyy henkilön nauttimaan suojaan häneen kohdistuvia itsemääräämisoikeuden³¹ loukkauksia vastaan. Tämä koskemattomuus sisältää oikeuden kerätä ja käyttää omaisuutta sekä etsiä ja käyttää tietoa yksityisessä ja julkisessa viestinnässä.³² Informaatioyhteiskunnassa oikeus turvallisuuden ja yksityisyyden takaavaan

---

²⁸Saarenpää, Oikeus 1/2000 s. 13–14. Sananvapauden ja osallistumisoikeuden perusoikeuksien yhteen liittäminen johtaa lähemmäksi uutta verkkoyhteiskunnan viestinnän vapautta.

²⁹Pöysti 1997 s. 511–512.

³⁰Asetus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvien lisäpöytäkirjojen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen ja lisäpöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta (Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus). 18.toukokuuta 1990/439.

³¹HE 96/1998 vp. yleisperustelujen luku 2.1; Ollila 2001 s. 200; Pöysti 1999 s. 470–471; Räikkä 1997 s. 99; Telaranta 1953 s. 25. Itsemääräämisoikeuden vallitessa henkilön katsotaan päättävän häntä itseään koskevista asioista. Yksilön itseään koskevaan määräämisvaltaan liittyy kysymys muiden henkilöiden yksityisyyden rajoista. Eurooppalaisen informatio-oikeuden kantavat oikeuttamisperiaatteet ovat tasa-arvo ja syrjinnän kieltö, itsemääräämisoikeus, yksityisyys ja taloudellinen tehokkuus kansantalouden pareto-tehokkuuden merkityksessä. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, vapaus, itsemääräämisoikeus ja yksityisyys on mainittu myös väistyneen henkilötietolain säätämisen yhteydessä henkilötietojen suojan keskeisinä perusoikeusnormistosta johtuvina tavoitteina. Suomen Hallitusmuodossa (94/1919, HM), jäljempänä Hallitusmuoto, omaksutussa perusoikeuksien järjestelmässä yksityisyyden suojaan katsotaan kuuluvan myös muita Hallitusmuodossa säädettyjä perusoikeuksia yksityiselämän suojan lisäksi kuten oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, kunniaan ja yhdenvertaiseen kohteluun. Itsemääräämisoikeus informatio-oikeudellisenä periaatteena on jaettavissa yksilötason tiedolliseen itsemääräämisoikeuteen sekä yhteisön ja kansanvallan periaatteeseen.

³²Alén-Savikko, LM 3-4/2015 s. 413; Pöysti 1999 s. 436, 471, 472–474; Saarenpää, OT 1997 s. 267–268; Timonen 1996 s. 64–65. Yksityinen itsemääräämisoikeus koostuu julkisesta ja yksityisestä itsemääräämisoikeudesta; nämä osa-alueet täydentävät toisiaan. Saarenpää on jakanut itsemääräämisoikeuden

identiteettiin on välttämätön päämäärä. Tietoturvallisuuden painopiste siirtyy entistä enemmän tekniikan ja hallinnon ratkaisuista perusoikeuksien ja niiden nojalla säädettyjen lakien tavoitteiden turvaamiseen.³³

Turvallisuus on osa yksityisyyden suojan oikeudellisia tavoitteita. Turvallisuuden on perinteisesti ajateltu liittyvän fyysiseen koskemattomuuteen yksityisyyttä koskevan doktriinin yhtenä lähtökohtana. Yksityisyys on sittemmin alkanut painottua entistä enemmän informaatioyksityisyyteen.³⁴

Oikeus turvallisuuteen on vuoden 1995 uudistuksella Hallitusmuodon II lukuun 6 §:n 1 momenttiin lisättyjä uusia perusoikeuksia. Samassa säännöksessä on säädetty myös oikeudesta elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.³⁵

Yksityisyys on vakiintunut oikeustieteelliseksi ja lainsäädännölliseksi yleiskäsitteeksi, jonka yhtenä osana on henkilötietojen suoja³⁶. 25.5.2018 lähtien EU:n alueella sovellettavan tietosuoja-asetuksen kohteena on henkilötietojen suojaaminen. Tietosuoja-asetuksen tulkinta velvoittaa suojaamaan yksityisen henkilön yksityisyyttä.³⁷ Oikeus henkilötietojen

---

ulkoiseen ja sisäiseen vapauteen sekä oikeuteen kompetenssiin ja valtaan. Oikeus ulkoiseen vapauteen sisältää muun muassa oikeuden turvallisuuteen sekä oikeuden olla valvonnan ulottumattomissa sekä oikeuden tiedolliseen koskemattomuuteen. Pöystin mukaan henkilöllä on oikeus tulla arvioiduksi oikean tiedon valossa. Oikeus sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen toteuttavat oikeutta keskeiseen eurooppalaiseen turvallisuuden perusoikeuteen. Itsemääräämisoikeus ja oikeus yksityisyyteen ovat eräänlaisia toisen asteen oikeuksia, metaoikeuksia, jotka ovat yhteiskuntasopimuksen tasolla olevia tavoitteita ja moraalisia päämääriä.

³³Pöysti 2004 s. 590.

³⁴Pöysti, Oikeus 1/2000 s. 97.

³⁵Tuori, LM 6–7/1999 s. 922. Säännöksen perusteluissa on viitattu ihmisoikeussopimukseen. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklassa sekä asetuksen kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä siihen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta. (30.1.1976/108, KP-sopimus) 9 artiklassa henkilökohtainen turvallisuus on suojattu henkilökohtaisen vapauden yhteydessä.

³⁶Saarenpää, Tietosuoja 1/2004 s. 16; Viljanen, V. 2001 s. 79. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla HM 6 § 1 momentin ja PL 10 § 1 momentin mukaisesti. Perustuslakivaliokunnan mukaan säännös jättää sääntelyn yksityiskohdat lainsäätäjän harkintaan, mutta liikkumavaraa rajoittaa kuitenkin se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa lähtökohtaisesti suojatun yksityiselämän piiriin.

³⁷Tietosuoja-asetuksen (2016/679) 1 artiklan mukaisesti luonnollisia henkilöitä suojellaan henkilötietojen käsittelyssä. Henkilötietojen vapaata liikkuvuutta unionin sisällä ei saa rajoittaa eikä kieltää henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä johtuvista syistä.

suojaan³⁸ on ihmisoikeuksiin perustuva yksityisyyden suojan osa-alue, joka on turvattu Hallitusmuodossa eduskuntalailla säädettävänä perusoikeutena. Henkilötietojen sääntely koskee myös tietojärjestelmien ulkopuolisia rekistereitä, samoin kuin henkilötietojen käsittelyä avoimissa tietoverkoissa.³⁹

PL 10 §:ssä on suojattu jokaisen henkilön yksityiselämä, kunnia ja kotirauha. Tietoturvallisuuden yksityisyyden suojan vaatimusta toteuttaa viestinnän luottamuksellisuus, joka on taattu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa ja Suomen perustuslain 10.2 §:ssä, jossa vaaditaan riittävää tietoturvallisuuden tasoa paperimuotoisessa, analogisessa sekä digitaalisessa viestinnässä. Samaa vaatimusta noudatetaan verkkoympäristössä.⁴⁰

Yksityiselämän suojan piiriin kuuluvat muun muassa yksilön oikeus solmia ja ylläpitää vapaasti suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan. PL 10 § edellyttää lisäksi, että henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Yksityiselämän loukkausten on niin ikään oltava tehokkaan kriminalisoinnin ja vahingonkorvausvastuun piirissä.⁴¹ Yksityiselämän suojaa koskevan

---

³⁸Oikeusministeriö. Arviomuistio 15.3.2013. Dnro OM 4/ 41/2013 s. 16–17; Saarenpää, EIF 1999 s. 1163; Saarenpää, Tietosuoja 1/2004 s. 16–17. Henkilötietojen suojalla on käsitetty luonnollisten henkilöiden yksityisyyden ja heidän tiedollisen itsemääräämisoikeutensa suojaamista. Tiedollinen itsemääräysoikeus yksityiselämän suojaa koskevan perustuslain 10 §:ssä tarkoitettu tavoin on suhteutettava siihen, kuinka laaja yksilön mahdollisuus määrätä itseään on yleisesti tietojen käytön ja käsittelyn rinnalla. Suhde muihin oikeuksiin, esimerkiksi PL 12 §:ssä tarkoitettu sananvapaus sekä viranomaisten tai muiden toimijoiden oikeus henkilötietojen käsittelyyn ja luovuttamiseen asettavat itsemääräämisoikeuden suhteelliseksi.

³⁹Saarenpää, Tietosuoja 1/2004 s. 15. Henkilötietojen käsittely laajana käsitteenä sisältää kaiken sen, mitä henkilötiedoilla tehdään, velvoitteenaan henkilön yksityisyyden suojaaminen.

⁴⁰Eduskunnan oikeusasiamiehen lausunto (s. 14–15) sekä valtioneuvoston oikeuskanslerin (s. 1.) liittyen sisäasiainministeriön identiteettiohjelmaa koskevaan lausuntopyyntöön 31.3.2011 (SM 092:00/2008). Perustuslain 22 §:n mukaisesti julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen, myös tietoverkoissa. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 (2) artiklan mukaan viranomaiset eivät saa puuttua yksityisyyden suojan oikeuden käyttämiseen muulloin kuin lain sen salliessa ja kun se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin takia, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauden turvaamiseksi.

⁴¹Lehtonen 2002 s. 247.

perusoikeussäännöksen taustana on EIOS 8 artikla.⁴² Myös YK:n ihmisoikeuksien julistuksen 12 artiklassa on vastaavanlainen säädos.⁴³

Euroopan neuvoston tietosuojasopimus 28.1.1981 tarkoittaa EIOS 8 artiklan yksityiselämän suojaa koskevaa säännöstä. Eräät tietotyypit on sopimuksessa määritelty arkaluontoisiksi ja siten henkilön yksityiselämää loukkaaviksi.⁴⁴ Viestintätietojen suojasta on säädetty erikseen.⁴⁵

Ehdotus uudeksi tietosuojasetukseksi annettiin 25.1.2012. Asetus astui voimaan 25.5.2018.⁴⁶ Asetus mahdollistaa kansallista liikkumavaraa julkiselle sektorille.

---

⁴²Kayser 1990 s. 3–4, 5–6, 17; Lehtonen 2002 s. 247–248; Lindon 1974 s. 4; Seipel 2003 s. 15–16. Yksityisyyttä suojataan erityisesti yksityiselämän luottamuksellisuuden ja vapauden käsittein. Tietoa ei saa oikeudettomasti ja yksityisyyttä loukkaavalla tavalla hankkia ja säilyttää; rajoitus koskee myös julkista valtaa. Lindon toteaa yksityisyyden fyysisen suojan heijastavan käsitteen taustalla olevia suojattavia arvoja: ”Je considère que l’intégrité physique, par son appellation même, s’oppose à la notion de droit de caractère moral.” Seipel viittaa henkilön anonymiteettioikeuteen, jonka taustalla olevina perusoikeuksina ovat oikeus yksityisyyteen sekä 10 artiklan mukaisen ilmaisuvapauden periaate. Samoin 9 artiklan mukainen ajatuksen vapaus sekä 11 artiklan mukaisen yhdistymisen vapauden periaatteet voidaan hänen mukaansa yhdistää anonymiteetin mahdollisuuteen. EIOS 8 artiklassa oikeus yksityisyyden suojaan on todettu ilmaisulla ”right to respect for private life”. Myös tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa 910/2014 on säädetty mahdollisuudesta anonymiin asiointiin. Asetuksen johdanto-osan perustelukappaleessa 33, 5 artiklan 2 kohdassa sekä 32 artiklassa on säädetty mahdollisuudesta käyttää salanimeä.

⁴³Lehtonen 2002 s. 247–248; Pöysti 2006 s. 314. Perusoikeussäännöksen käsitteistö perustuu kansainvälisiin sopimuksiin, minkä vuoksi säännöksen tulkinnassa voidaan tukeutua Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen soveltamiskäytäntöön. PL 10 § nojautuu Euroopan ihmisoikeussopimuksen soveltamiskäytännössä syntyneeseen doktriiniin, jossa henkilötietojen suoja sijoitetaan osaksi yksityisyyden ja yksityiselämän suojan perusoikeutta. Ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä yksityiselämän suojaa on tulkittu laajana ja dynaamisena oikeusperiaatteena, joka sisältää erilaisia henkilön itsemääräämisoikeuteen ja yksityisyyteen liittyviä oikeuksia.

⁴⁴Blume 2006 s. 270; Lehtonen 2002 s. 248, 250.

⁴⁵LUOTI s. 22–23. Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviin (2002/58/EY) 5 artiklan nojalla jäsenvaltioiden on taattava kansallisella lainsäädännöllä yleisen viestintäverkon välityksellä tapahtuvan viestinnän luottamuksellisuus sekä kiellettävä ulkopuolisilta henkilöiltä viestinnän käsitteleminen, ellei nimenomaista suostumusta ole annettu.

⁴⁶Ehdotus KOM (2012) 11 lopullinen. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuojasetus) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27. päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojasetus). Lainsäädäntökehys sisältää kaksi säädösehdotusta, ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä

Rekisterinpitäjän ja käsittelijän itsenäisestä vastuusta säädetään aiempaa tarkemmin. Suomessa muutos koskee arvioidusti 600:ta henkilötietoja sisältävää säännöstä.⁴⁷

Suomi on saattanut kansallisesti voimaan kansainvälisiin sopimuksiin ja Euroopan oikeuteen perustuvan tietoverkkojen ja identiteettivarkauksien sääntelyn. Rikoslain identiteettivarkauksia koskevat lisäykset ovat tulleet voimaan 4.9.2015.

---

sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-asetus), ja KOM (2012) 10 ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yksilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten torjumista, tutkimista, selvittämistä ja syytteenpanoa tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta. Asetusehdotuksen sivun 2 mukaisesti henkilötietojen suojan asemasta: ”Periaate, jonka mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan, on vahvistettu Lissabonin sopimuksen myötä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (tehty 13. päivänä joulukuuta 2007, jäljempänä SEUT-sopimus) 16 artiklan ensimmäisessä kohdassa. Lisäksi Lissabonin sopimuksella on otettu käyttöön SEUT-sopimuksen 16 artiklan 2 kohdassa vahvistettu erityinen oikeusperusta, jonka nojalla voidaan antaa henkilötietojen suojaa koskevia sääntöjä. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 8 artiklassa vahvistetaan, että henkilötietojen suoja on perusoikeus.”

⁴⁷Alén-Savikko, LM 3–4/2015 s. 411, 415–416; HaVL 2/2015 vp, asetusehdotuksen luvut I, III, VIII, X ja XI; PeVL 12/2012 vp s. 2. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, KOM (2010) 609 lopullinen s. 6. Uudistuksessa tunnustetaan myös lapsen erityinen asema. Asetusehdotuksen 17 artiklan mukaisesti rekisteröidyllä on oikeus tulla poistetuksi rekisteristä, jota kuitenkin 8(1) kohdassa rajoitetaan lapsen oikeuden kautta sekä b) -kohdassa lainsäädännön rajoituksin, erityisesti julkisissa rekistereissä olevan tiedon osalta. 18 artiklan mukaisesti rekisteröidyllä on oikeus siirtää tietoja järjestelmästä toiseen (*data portability*). Yksityiskohtaisten käsitteiden osalta sääntely on tarkentunut nykyisestä, kuten suostumuksen, geneettisten tietojen ja biometristen tietojen osalta. Erityistä sääntelyä sisältyy myös tietojen käsittelyyn oikeutetun edun perusteella silloin, kun käsittelytarkoitus ei ole sama kuin mihin tietoja alkuperäisesti on kerätty. Valtioneuvoston kannan mukaan: ”Koska asetusta on suoraan sovellettavaa oikeutta jäsenvaltioissa, valtioneuvosto katsoo, että asiakirjajulkisuuden turvaamisen vuoksi itse asetukseen tulisi ottaa säännös, joka oikeuttaa huomioimaan asiakirjajulkisuuden tietosuoja-asetusta sovellettaessa.” Jäsenvaltion alueella sijaitsevan rekisterinpitäjän toimipaikan tietojenkäsittelyvelvoitteesta ja linkkien poistamisen velvoitteesta hakutuloksista tarkemmin Alén-Savikon kuvaamassa EUT:n tapauksessa Google SpainSF ja Google Inc. Agencia Española de Protección de Datos (AEDP), C-131/12, EU:C:2014:317, jossa EUT otti kantaa EU:n perusoikeuskirjan 11 artiklan mukaiseen perusoikeussuojaan. Yleisön tiedonsaanti-intressin arviointi jää kansallisen tuomioistuimen tehtäväksi. Tapauksista voidaan arvioida myös niin, että lopputulos on päinvastainen.

1.1.3 Sähköinen identiteetti, näkökulmia muuhun sääntelyyn

Sähköisen identiteetin kansallinen sääntely perustuu lakiin vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista, jossa sähköisestä identiteetistä säädettiin vuonna 2009 ensimmäisenä maana Euroopassa. Tunnistus- ja luottamuspalvelulaki heijastelee kuluttajansuojan, yksityisyyden suojan sekä tietoturvallisuuden tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa säädettyjä velvoitteita. Asetus velvoittaa julkisoikeudellisia palveluntarjoajia hyväksymään säädetyin edellytyksin sisämarkkina-alueella liikkeelle lasketut tunnistusmenetelmät sekä mahdollistaa palveluiden tarjoamisen myös yksityisen sektorin palvelun tarjoajille. EU:n sisämarkkinoiden alueella sovelletaan asetuksessa säädettyjä korvaussäännöksiä sekä eräiltä osin kansallista sääntelyä.

Sähköisen identiteetin palvelun tarjoamisessa sovelletaan säännöksiä, jotka voidaan luokitella useiden oikeudenalojen, erityisesti velvoiteoikeuden, informaatio-oikeuden, hallinto-oikeuden sekä rikosoikeuden piiriin. Rikoslain uudistus määrittelee uuden teonkuvan, identiteettivarkauden. Väärä identiteetti on ollut eri teonkuissa eri tavoin ilmenevä ilmiö. Tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukainen sähköinen identiteetti ei käsitteellisesti ole yhdenmukainen rikoslain identiteetin kanssa, mutta tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisen sähköisen tunnituksen tai allekirjoituksen identiteetin loukkaus voi täyttää rikoslain tunnusmerkistön.

Tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa on säädetty erityisesti tietosuojasta huolehtimisesta; tämä vaatimus ilmenee myös tunnistus- ja luottamuspalveluiden arvioinnin kriteereissä. Tunnistus- ja luottamuspalvelun tietosuojavaatimusten keskeinen osa-alue ovat palveluntarjoajan rekisterit, kuten rekisteröintitietokanta, mahdollinen julkinen hakemisto sekä sulkulista. Näiden rekistereiden mahdolliset tietosuojan sääntelyn rikkomukset ratkaistaan tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain nojalla; rekisteritietojen virheellisyyden osalta on säädetty myös osin tuottamuksesta riippumattomasta vahingonkorvausvastuusta.

Tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoaminen perustuu tyypillisesti sopimukseen tai sopimuksenkaltaiseen oikeussuhteeseen. Velvoiteoikeuden sääntelyä ja oikeusperiaatteita sovelletaan oikeustoimen muodostumisen, edustuksen sekä korvausoikeuden tilanteissa. Perinteisen allekirjoituksen ja asiakirjan muotovaatimukset heijastuvat sähköiseen toimintaympäristöön. Tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoamisen tunnuspiirteitä ovat ainakin pitkät sopimusketjut, yhteistyösopimukset, sekä tunnistusvälineiden tarjoaminen joko yleisesti tarjottavana palveluna tai sisäisen käyttäjäjoukon piirissä. Tunnistus- ja

luottamuspalvelun osapuolten välisissä oikeussuhteissa esiintyy ainakin sopimussidonnaisuuden ulottuvuuden kysymyksiä sekä useita vahingonkorvausoikeudellisia suhteita ja korvausvastuun muodostumisen perusteita. Vastuu voi kohdistua välittömään sopimussuhteeseen tai sen ulkopuoliseen tahoon, esimerkiksi tarjotun tunnistus- ja luottamuspalvelun loppukäyttäjään sekä tunnistusvälineitä hallinnoiviin todentamis- ja validointipalveluihin. Tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoaja ja tämän sopimuskumppani, hyväksytyllä allekirjoitusvarmenteella asioiva osapuoli, luovat keskinäisen sopimussuhteensa perusteella odotuksia varmenteeseen luottavalle taholle varmenteen voimassaolosta tai pätevyydestä, esimerkiksi allekirjoitusvarmenteen voimassaolotiedon tai käyttörajoituksen tarkistamisesta.

Lakiin perustuvia vastuujärjestelyitä liittyy useisiin eri verkkopalveluita koskeviin säädöksiin tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen sekä tunnistus- ja luottamuspalvelulain lisäksi.

Tämän tutkimuksen aihepiiriin liittyy eräiltä osin myös julkisen vallan korvausvelvollisuus. Valtion viranomaisen tuottamiin palveluihin, rekisterinpitoon ja julkisen luotettavuuden edellyttämään palveluun valtiolle on usein säädetty ankara vahingonkorvausvastuu. Sähköinen identiteetti perustuu perimmäiseltä olemukseltaan viranomaisen suorittamaan henkilön tunnistamiseen, kun poliisiviranomainen myöntää henkilön todentamisen yhteydessä edellytetyn passin tai henkilökortin viranomaistehtävänään. Julkisyhteisöitä velvoitetaan tarjoamaan verkkopalveluita viranomaisen tuottaman kansallisen palveluväylän kautta. Valtion varmenneviranomaisella on lakiin perustuva velvoite tarjota säädetyn taseisia tunnistus- ja luottamuspalveluita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarjoajille. Asiakirjojen julkisuudesta ja käsittelystä julkisoikeudellisen yhteisön osalta on säädetty erikseen.

Työnantajan vastuu työntekijänsä suorituksesta toteutuu yhteisömuotoisten yhteistyökumppaneiden ollessa sopimusvelallisia. Työnantajaan sovellettava korvaussääntely tulee kysymykseen ainakin isännänvastuun korvausoikeudellisissa tilanteissa.

Tunnistus- ja luottamuspalveluiden tarjoamisen oikeussuhteita ja vastuuaselmia käsitellään yksityiskohtaisesti jaksossa 3.

1.2 Tutkimuksen kohde

1.2.1 Yleisesti hyväksytty sähköinen identiteetti

Sähköisten palveluiden käyttäjät on voitava tunnistaa yhteisesti hyväksytyllä, yhteensopivalla ja luotettavalla tavalla verkkopalveluissa. Verkkoyhteiskunnan kehitysnäkymistä keskeisimpiä on identiteetin muodon nopea muuttuminen. Sähköinen identiteetti ja sen sovellusmahdollisuudet ovat merkittävästi laajentumassa uusien sovellusten, esimerkiksi biometriikan hyödyntämisen kautta. Sähköisen asioinnin yleistyessä turvalliseen sähköisen identiteetin tunnistukseen perustuvien palveluiden määrä ja toimintojen verkottuminen kasvavat nopeasti. Yhteiseen perusrekisteriin ja säädettyllä tavalla viranomaisen myöntämien asiakirjojen nojalla todennettuun henkilöön perustuva kansallinen vahvan sähköinen tunnistus- tai kvalifioitu allekirjoitusmenetelmä on käytössä yhä useammassa verkkopalvelussa. Tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden liikkeelle laskemisen edellytyksistä on kansallisesti säädetty laissa vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista. Euroopan unionin alueella on astunut voimaan sähköisistä tunnistamis- ja luottamuspalveluista annettu asetus, joka on korvannut direktiivin sähköisistä allekirjoituksista.

Sähköisen tunnistamisen olennainen edellytys on, kuka luo henkilön sähköisen identiteetin ja kuinka luotettava se on oikeustoimien perustana verkkopalveluissa. Kaikkiin verkkopalveluihin ei liity vahvan tunnistuksen tai kiistämättömän allekirjoituksen vaatimuksia. Sähköisten asiointipalveluiden käyttöön on usein yhdistetty maksullisuuden elementti, jolloin maksu on voitava luotettavasti kohdentaa palvelua käyttävään henkilöön tai tahoon.⁴⁸ Osapuolten on hyväksyttävä määitellyn tasoisen identiteetin ja tunnistusmenetelmän käyttö palvelussaan.⁴⁹ Identiteettipalvelun elinkaari on varmistettava paitsi palveluun liittymisen, myös identiteetin asianmukaisen lopettamisen ja turvallisen käytön osalta kaikissa tilanteissa.

Asiointitapahtuman osapuolten oikeudellisen aseman on oltava turvattu. Suomen oikeudessa väärään asiakirjaan tai todistuskappaleeseen rinnastetaan myös automaattiseen tietojenkäsittelyyn sovellettavat olosuhteet. Identiteetin väärinkäytökset ja niiden aiheuttamien riskien ja kustannusten jakaminen on voitava määritellä osapuolten välillä.⁵⁰

---

⁴⁸Pöysti, EIF 7 1999 s. 1115.

⁴⁹Vänskä, Tietoviikko, 14.6.2013. Suomen valtio palveluntarjoajana haluaa selvittää mahdollisuuden tarjota taloudellisista yhteenliittymistä vapaan tunnistamisen ratkaisun.

⁵⁰Pöysti, EIF 7 1999 s. 1115.

Sähköisten asiointipalveluiden yhteydessä eräänä väärinkäytöksen muotona on yleistynyt toisena henkilönä vilpillisesti esiintyminen. Identiteetin väärinkäyttö kuvaa erilaisia tekokokonaisuuksia, joissa yhteistä on se, että jotain identiteettitietoa kerätään tai hyödynnetään ilman oikeutta. Identiteettivarkaus voi kohdistua useisiin erityyppisiin identiteettitietoihin. Tietoverkoissa identiteettivarkauden kohteena on tyypillisesti henkilötiedon lisäksi mikä tahansa muu tunniste, jonka avulla osoitetaan, että tunnisteiden haltija on se, joka hän väittää olevansa. Vaihtoehtoisesti haltija pääsee käsiksi tietoon tai palveluun oikean identiteetin haltijan asemassa.⁵¹

Sähköisiä asiointipalveluja tarjoavat sekä yksityiset yritykset että viranomaiset. Tällä hetkellä sähköiset palvelut perustuvat teknologianeutraalisuuden⁵² tavoitteesta huolimatta eritasoisii sähköisen asioinnin varmenteisiin ja tunnistusvälineisiin. Biometrisistä viranomaistunnisteista on säädetty erikseen, mutta erityisesti kaupallisten sovellusten sisältämä biometrisen tiedon käsittely ei ole vielä yhdenmukaista.

Tässä tutkimuksessa arvioidaan oikeudellisesti tilannetta, jossa sähköisesti tunnistautuva tai allekirjoittava osapuoli on luonnollinen henkilö. Henkilön sähköinen tunnistus noudattaa eurooppalaisen sääntelyn mukaisia sähköisten tunnistusmenetelmien vaatimuksia. Jos oikeustoimeen vaaditaan lain mukaan allekirjoitus, vaatimuksen täyttää ainakin sellainen tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 25 artiklan mukainen sähköinen allekirjoitus, joka perustuu hyväksytyyn allekirjoitusvarmenteeseen ja joka on luotu turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä. Vastaavan kaltaisesta sähköisen allekirjoituksen tyyppistä oli säädetty myös sähköallekirjoitusdirektiivissä, jonka korvasi 17.9.2014 eurooppalaisessa lainsäädännössä tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus.⁵³

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa säädetään yleisölle tarjottavista tunnistamisen ja luottamuspalveluiden tarjoamisesta. Sääntely koskee luonnollisia henkilöitä, oikeushenkilöitä sekä eräiden luottamuspalveluiden osalta järjestelmiä ja ohjelmistoja. Tunnistus- ja luottamuspalveluasetus astui voimaan vaiheittain vuosien 2016–2018 aikana.

---

⁵¹Identiteettiohjelma s. 48.

⁵²Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus N:o 910/2014, johdanto-osan perustelukappaleet 27, 49; HE 2/2011 vp s, 7–8; Wallin 1997 s. 31–32.

⁵³Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 910/2014, annettu 23. päivänä heinäkuuta 2014, sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta.

Luonnollisen henkilön tunnistamispalveluita koskevat kansalliset, jäsenvaltioiden rajat ylittävän palvelun eurooppalaisen vähimmäistason määrittely sekä Euroopan komissiolle ilmoitettujen kansallisen vähimmäistason vaatimukset täyttävien tunnistusmenetelmien vastavuoroinen rajat ylittävä hyväksyminen. Tunnistamisen sääntely velvoittaa erityisesti julkishallintoa.

Luonnollisen henkilön luottamuspalveluiden allekirjoituksen sääntelyä kuvataan heijastaen keskeisiltä osin kumotun, samankaltaisia ratkaisuja sisältävän sähköisistä allekirjoituksista annetun direktiivin sääntelyä. Valittu käsittelytapa perusteluineen on kuvattu yksityiskohtaisesti tutkimuksen metodia kuvaavassa luvussa 1.3. Asetuksen sääntelemiin oikeushenkilön tunnistamis- ja allekirjoitusratkaisuihin viitataan ainoastaan silloin, kun kysymyksessä on olennainen vertailun tilanne.

Tunnistus-termiä on käytetty säädöksen terminologiasta poikkeavasti sen vuoksi, että tunnistaminen-termi saattaa aiheuttaa sekaannusta muussa sääntelyssä. Tunnistus-termi on tässä muodossaan yleisemmin käytetty ja se toistuu tässä muodossa yleisessä tietoturvallisuuden terminologiassa.⁵⁴

Tietoverkkorikollisuuden ja sen eräänä osa-alueena identiteetin väärinkäytösten estäminen säädettiin rikoslain muutoksena 4.9.2015 alkaen. Tavoitteena oli saattaa voimaan kansainväliset velvoitteet ja korjata voimassaolevan sääntelyn puutteet.

Sähköisen identiteetin ratkaisut toteutetaan eri tavoin kansainvälisessä vertailussa. Tämän vuoksi tutkimuksessa on esitelty myös Amerikan yhdysvaltojen sähköisen tunnistamisen ohjelmaa, jossa tunnistaminen perustuu yksityisen sektorin palveluihin.⁵⁵

1.2.2 Vahva sähköinen tunnistaminen ja allekirjoitus

1.2.2.1 Yleistä

Ennen vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain⁵⁶ (617/2009) voimaantuloa 1.9.2009 tunnistamista ja sähköistä henkilöllisyyttä ei ollut

---

⁵⁴Valtiontalouden tarkastusviraston lausunto 5.11.2008 päivättyyn luonnokseen tunnistus- ja allekirjoituslakia koskevaksi hallituksen esitykseksi.

⁵⁵Kiggins 2014 s. 164; Department of Defence Strategy for Operating in Cyber Space 2011: National Strategy for Trusted Identities in Cyberspace (NSTIC); American Bar Association (ABA), Digital Signature Guidelines.

⁵⁶Laki on 1.7.2016 alkaen nimeltään laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista.

yksiselitteisesti määritelty yhteisesti hyväksyttynä oikeudellisena käsitteenä. Tietävästi laki oli myös maailmanlaajuisesti ensimmäinen sähköistä tunnistusta yleisesti koskeva säädös.

Tunnistaminen ei ole ollut perinteinen oikeudellinen yhteisesti määritelty käsite, vaan sen kaltainen toiminnallisuus on ilmennyt eri säädöksissä eri tavoin. Tunnistamisen välineiden ja palveluiden markkinoilla on ollut saatavana eritasoisia tunnistamisen ratkaisuja, mutta niiden kirjo on laaja ja yhtenäisiä piirteitä luottamuksen tason osalta ei ole ollut määritelty lukuun ottamatta tiettyjen erityisalojen sisäisiä käytänteitä. Tunnistamisen vaatimukset ovat kehittyneet fyysisen tunnistamisen eri osa-alueilla, kuten matkustusasiakirjojen yhteydessä, ja tulleet vähitellen huomioonotettaviksi erityisinä vaatimuksina ja menettelytapoina erilaisissa sopimukseen perustuvissa henkilökohtaista suoritusta vaativissa oikeudellisissa järjestelyissä, esimerkiksi konossementin, shekin, vekselin, remburssin sekä luottokorttien sääntelyssä ja käytänteissä. Näiden ilmiöiden kodifioinnilla on pyritty suojaamaan oikeustoimen luotettavuutta.

Luotettava sähköinen tunnistus on erityisen tärkeää silloin, kun avoimessa tietoverkossa liikkuu luottamuksellista tietoa tai varallisuusarvoisia etuja. Sähköisistä allekirjoituksista annetun direktiivin vuonna 2014 korvannut eurooppalainen tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus määrittelee vähimmäistason yhteisesti hyväksyttävälle kansallisen tason tunnistusmenetelmille sekä niiden vastavuoroiselle rajat ylittävälle hyväksymiselle.

Tunnistus- ja luottamuspalvelulaki ei muuta sopimus- ja muotovapauden periaatteita.⁵⁷ Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 6 artiklan mukaisesti jäsenmaan on hyväksyttävä asetuksen määrittelemä tunnistusmenetelmä verkkopalveluissaan, jos tunnistusmenetelmä täyttää asetuksen 7 artiklassa säädetyt edellytykset. Myös säädetyt edellytykset täyttävät luottamuspalvelut on hyväksyttävä muissa jäsenvaltioissa. Samankaltainen säännös oli myös kumotussa sähköisen allekirjoituksen direktiivissä 1999/93/EY koskien kvalifioituja sähköisissä allekirjoituksia. Lähin vertailukohta laajamittaisesta tunnistamis- ja luottamuspalveluiden tarjoamisesta on Viro, joka tarjoaa kvalifioituja allekirjoitusvarmenteita yhteistyössä julkisten ja yksityisten palveluntarjoajien kanssa ja on

---

⁵⁷Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 2 artiklan 2 kohdan mukaisesti vapaaehtoiisiin sopimuksiin perustuvat osapuolten väliset suljetut järjestelmät jäävät asetuksen soveltamisalueen ulkopuolelle toteuttaen sopimusvapauden periaatetta. Samansisältöisestä soveltamisalasta oli säädetty myös sähköallekirjoitusedirektiivin 2 artiklan 2 kohdassa.

toteuttanut runsaasti sähköisiin allekirjoituksiin perustuvia palveluita⁵⁸ sekä ilmoittanut eri teknisille alustoille talletetun tunnistusmenetelmän Euroopan komissiolle.

Verkkopalveluissa käytetään lukuisia erilaisia menetelmiä. Esimerkiksi Väestörekisterikeskuksen varmenteet tai teleoperaattoreiden ja pankkien tunnistuspalvelut on ilmoitettu tunnistus- ja allekirjoituspalveluita valvovan viranomaisen ylläpitämään rekisteriin toimialakohtaisen sääntelyn mukaisina palveluina. Yritykset tarjoavat lisäksi eritasoisia tunnistuksen ratkaisuita sekä luonnollisten henkilöiden että yhteisöjen käyttöön. Tällaiset palvelut eivät kaikkien palveluiden osalta täytä vahvan sähköisen tunnistuksen vaatimuksia, mutta niihin sovelletaan yleistä sekä mahdollisesti toimialakohtaista sääntelyä.

Tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisesti 1.5.2017 alkaen Viestintävirastoon (1.1.2019 alkaen viraston nimi on Traficom) palvelunsa ilmoittaneet tunnistusvälineen ja tunnistuspalvelun tarjoajat muodostavat yhteisiin käytänteisiin perustuvan luottamusverkoston, jonka piirissä on myös säädettyjä velvoitteita esimerkiksi toisen palveluntarjoajan suorittaman henkilön tunnistustapahtuman korvausvastuun jakamisen perusteista.

Hyväksytyjen luottamuspalveluiden, kuten allekirjoitusvarmenteiden vaatimuksista ja sähköisen tunnistuksen vaatimuksista, on säädetty erillisinä palveluina. Tunnistusmenetelmän myöntämisen varsin yksityiskohtaiseen sääntelyyn on vaikuttanut pyrkimys torjua identiteetin väärinkäyttöön liittyvät ilmiöt. Tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa on huomioitu kuluttajan aseman ja henkilötietojen suojan vaatimukset.

1.2.2.2 Sähköinen henkilöllisyys ja tunnistaminen

Henkilön luotettava tunnistaminen on välttämätöntä paitsi oikean henkilöllisyyden myös oikeudellisen toimintakyvyn osoittamiseksi.⁵⁹ Tunnistuksen jälkeen henkilö voi käyttää oikeudellista identiteettiään, jonka keskeisiä perusteita ovat henkilön oikeus- ja oikeustoimikelpoisuus sekä toimivalta. Oikeudellisen identiteetin käyttöön liittyy myös

---

⁵⁸Sähköisten allekirjoitusten käyttäjät ja allekirjoituksiin luottavat verkkopalvelut voivat luottaa sähköisten allekirjoitusten aitouteen, jos varmentajalla on käytössään asianmukaiset menetelmät ja palvelut.

⁵⁹Brazell 2004 s. 16, 25; Mason 2012 s. 269–270; Myhr 2005 s. 8; LVM 53/2005 s. 7, 15–16. Yksinkertaisimmillaan henkilön identiteetissä toteutuu erilaisten viitetietojen, attribuuttien yhdistäminen henkilön ainutkertaiseksi yksilöimiseksi. Tällaiset viitetiedot jaetaan erilaisiin ryhmiin: biometriikkaan (DNA, sormenjälki, ääni), annettuihin tietoihin (nimi, osoite) sekä henkilöhistoriaan liittyvään tietoon (syntymätiedot, henkilöhistoria).

usein tieto siitä, missä ominaisuudessa henkilö toimii, esimerkiksi edustajana tai viranomaisena. Tunnistuksen avulla henkilön viestien, esimerkiksi erilaisten tahdonilmaisujen ja toimenpiteiden oikeudellinen sidonnaisuus ja muu oikeudellinen arviointi kohdentuvat henkilöön ja henkilön toimivaltaan nähden oikein. Henkilön yksityisyyden suojan merkitys korostuu henkilön tunnistuksen menetelmissä. Henkilön tunnistukseen käytettävä ainutlaatuinen ja luottamuksellinen tieto voidaan tallettaa erilaisille teknisille alustoille, kuten älykortille tai palvelimelle.⁶⁰ Tietyin edellytyksin henkilön tunnistuksen yhteydessä⁶¹ voidaan soveltaa sähköisten allekirjoitusten⁶² sääntelyä.

Sähköinen tunnistus voidaan toteuttaa eri tietoturvallisuuden tason turvaavilla menetelmillä. Yleisesti tietoturvallisuuden näkökulmasta vahvaksi sähköiseksi tunnistusmenetelmäksi katsotaan sellainen menetelmä, joka sisältää kaksi haltijansa hallussa olevaa tietoa tai ominaisuutta.⁶³ Laajasti hyväksytyjä menetelmiä ovat sääntelyyn perustuva

---

⁶⁰Pöysti, EIF 7 1999 S. 1116.

⁶¹Myhr 2005 s. 8; LVM 53/2005 s. 7, 15–16. Sähköisistä allekirjoituksista annettuja säännöksiä ei sovelleta sellaisenaan tunnistukseen ja palveluntarjoajat yleisesti rajoittavat palveluitaan käyttötarkoituksen mukaisesti. Oikeustoimien erottelu perustuu oikeudelliseen tulkintaan sekä standardien menettelytapojen mukaiseen toimintatapaan.

⁶²Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 63, 69–70, 77–80; Laine 2001 s. 201–202; Magnusson Sjöberg – Nordén 2004 s. 83; Myhr 2005 s. 11–15; LVM 53/2005 s. 14, 15–16. Sähköisen allekirjoituksen teknologioita ja menetelmiä voidaan käyttää henkilön tunnistamisen ratkaisuissa, jolloin henkilön identiteettiä ei yhdistetä viestiin tahdonilmaisun tarkoituksessa, vaan oikeuksiin esimerkiksi tietojärjestelmään kirjautumisessa tai järjestelmässä olevan tiedon saannissa tai viestin salakirjoituksessa. Ennen tunnistus- ja luottamuspalvelulakia (ja sitä edeltävää tunnistus- ja allekirjoituslakia) voimassa ollut lakia sähköisistä allekirjoituksista (14/2003) ei sovellettu tunnistuksen tapahtumiin ilman allekirjoitusta. Ennen säännösten kumoamista 1.7.2016 TunnL 4 §:ssä ja 5 §:ssä oli todettu, että 4 §:n mukaisesti ”[t]unnistusvälineillä voidaan tehdä niiden ominaisuuksista riippuen sähköisiä allekirjoituksia ja kehittyneitä sähköisiä allekirjoituksia, jollei muualla laissa tai 18 §:ssä muuta säädetä.” Tältä osin myös TunnL 5.1 §:ssä todetaan, että ”[t]unnistusvälinettä voidaan käyttää oikeustoimien tekemiseen, jollei muualla laissa tai 18 §:ssä muuta säädetä.” TunnL 5.3 §:n mukaisesti sähköisen allekirjoituksen käytöstä hallinnossa säädetään erikseen. Samankaltaisesti oli säädetty myös kumotussa sähköallekirjoitusdirektiivin 2 artiklan ensimmäisessä kohdassa. Kirjoittajat viittaavat erityisesti direktiivin 5 artiklan 2 kohdan mutta myös ensimmäisen kohdan tulkintaan allekirjoituksen todistelun osalta.

⁶³HE 36/2009 vp s. 41. Yleiseen vahvana pidettyyn sähköiseen tunnistusmenetelmään viitataan esimerkiksi maksupalveludirektiivin edellyttämän tunnistamisen tason osalta 4 artiklan kohdan 29 mukaisesti: ”’Tunnistamisella’ tarkoitetaan menettelyä, jolla maksupalveluntarjoaja voi varmistaa maksupalvelunkäyttäjän henkilöllisyyden tai tietyn maksuvälineen käytön pätevyyden, mukaan lukien käyttäjän henkilökohtaisten turvatunnusten käyttö” ja että ”’[a]siakkaan vahvalla tunnistamisella 30 kohdan mukaisesti ’tunnistamista, jossa käytetään tunnistamistiedon luottamuksellisuuden suojaamiseksi menettelyä, joka

tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa ja kansallisessa laissa säädetty vahvan sähköisen tunnistuksen⁶⁴ menetelmä sekä eräissä yhteyksissä biometriikan käyttö.⁶⁵

Henkilön luotettava tunnistaminen edellyttää asiayhteytensä soveltuvaa, riittävän turvallisten vaatimusten toteutumista asiointitapahtumassa.⁶⁶ Viranomaisen myöntämissä asiakirjoissa, matkustusasiakirjoissa ja oleskeluluvissa hyödynnetään biometrisiä tunnisteita ulkomaalaislain ja ulkomaalaisrekisteristä annetun lain nojalla. Passilaissa (671/2006) on säädetty kasvokuvasta sekä sormenjälkien ottamisesta, joka perustuu EU:n passiasetuksen

---

perustuu kahteen tai useampaan tekijään, jotka kuuluvat toisistaan riippumattomiin ryhmiin, jotka ovat tieto (jotain, minkä vain käyttäjä tietää), hallussapito (jotain, mitä vain käyttäjällä on hallussaan) ja erityinen ominaisuus (jotain, mitä käyttäjä on) siten, että yhden rikkominen ei aseta kyseenalaiseksi muiden luotettavuutta”. Nykyisen tunnistus- ja luottamuspalvelulain 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa määritellään vahva sähköinen tunnistaminen. Määritelmällä tarkoitetaan henkilön yksilöimistä ja tunnisteiden aitouden ja oikeellisuuden todentamista sähköistä menetelmää käyttämällä ja joka täyttää tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen korotetun ja korkean tason vaatimukset. Ensimmäistä kertaa oikeudellisesti määritelty vahva sähköisen tunnistus väistyneen tunnistus- ja allekirjoituslain esitöiden mukaan kuului seuraavasti: ”Vähintään kahden kolmesta kohdassa mainitusta ehdosta on samalla toteuduttava. Vahva sähköinen tunnistaminen perustuu johonkin, mitä tunnistusvälineen haltija tietää, johonkin, mitä tunnistusvälineen haltijalla on hallussaan tai johonkin tunnistusvälineen haltijan yksilöivään ominaisuuteen. Ehdotetut kohdat a–c sekä vaatimus siitä, että kahden näistä on toteuduttava, jotta sähköisen tunnistamisen menetelmää voidaan pitää vahvana, vastaavat yleisesti esitettyä kansainvälistä vahvan sähköisen tunnistamisen määritelmää.” Tunnisteella tarkoitetaan tunnistamiseen käytettävää tietoa.

⁶⁴TunnL 2.1 § 1 kohdan mukaisesti ”1) vahvalla sähköisellä tunnistamisella sellaista henkilön, oikeushenkilön tai oikeushenkilöä edustavan luonnollisen henkilön yksilöimistä ja tunnisteiden aitouden ja oikeellisuuden todentamista sähköistä menetelmää käyttäen, joka täyttää sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun EU:n asetuksen 8 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetun korotetun varmuustason tai mainitun kohdan c alakohdassa tarkoitetun korkean varmuustason vaatimukset”.

⁶⁵Valtioneuvoston periaatepäätös 5.3.2009; Voutilainen 2009 s. 325–326. Biometriset tunnistusominaisuudet ovat ainutkertaisia, suhteellisen pysyviä ja muuttumattomia. Biometrinen tieto liittyy keskeisesti henkilöön itseensä ja henkilön ainutlaatuisiin ominaisuuksiin. Biometrian hyödyntämisen edellytyksenä on luotettava yhteys henkilön fyysisten ominaisuuksien ja nimestä ja muista henkilötiedoista muodostuvan identiteetin välillä.

⁶⁶Aalberts – van der Hof 2000 s. 25–26; Laine 2001 s. 201–204; Myhr 2005 s. 21. Oikeustoimissa paitsi oikeustoimen sisällön, myös tekijän identiteetin ja ilmaisutahdon on oltava todennettavissa myöhemmin, jotta oikea velallinen ei voi menestyksellisesti kiistää sitoumustaan. Myhr esittää seuraavat vaatimukset yleisesti hyväksyttävälle tunnistusmenetelmälle: yleisyys, ainutkertaisuus, pysyvyys, muiden menetelmien tarpeettomuus, erottelevuus.

kansalliseen voimaan saattamiseen.⁶⁷ Vertaamalla kerättäviä biometrisia tunnisteita muihin rekisterissä oleviin tunnisteisiin voidaan estää kahden tai useamman henkilöllisyyden käyttö.

Vahvan sähköisen tason tunnistusväline on edellytyksenä ainakin sellaisissa palveluissa, joissa vaaditaan erityistä luottamusta ja tietoturvallisuuden kannalta luotettavia ratkaisuja, kuten taloudellisten tietojen, henkilötietojen tai organisaation salassa pidettävien tietojen käsittelyssä.⁶⁸

1.2.2.3 Sähköiset allekirjoitukset

Sähköinen allekirjoitus voidaan toteuttaa eritasoisin ratkaisuin käyttötarkoituksen mukaisesti.⁶⁹ Se voidaan toteuttaa tietoturvallisuuden näkökulmasta kevyesti esimerkiksi salaamattoman sähköpostin viestikentän loppuun lisättynä allekirjoituksena tai toisessa ääripäässään hyväksyttynä allekirjoitusvarmenteena eli erityisesti säännellyllä turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä ja kvalifioidulla allekirjoitusvarmenteella.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 25–28 artiklassa on määritelty eri tasoisesti sitovien sähköisten allekirjoitusten vaatimuksista. Erityistä oikeudellista merkitystä on annettu tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen (910/2014) 25 artiklan hyväksytyn tason mukaiselle allekirjoitustyyppille⁷⁰.

---

⁶⁷Neuvoston asetus (EY) N:o 2252/2004 jäsenvaltioiden myöntämien passien ja matkustusasiakirjojen turvatekijöitä ja biometriikkaa koskevista vaatimuksista.

⁶⁸TunnL 8 §:ssä mahdollistetaan myös tunnistamisen järjestelmää koskevissa vaatimuksissa tunnistautuvan henkilön anonymiteetti: *”Mitä ensimmäisessä momentissa säädetään, ei estä palvelun tarjoamista palvelukohtaisesti siten, että tunnistusvälineen tarjoaja ilmoittaa tunnistusvälinettä käyttävälle palveluntarjoajalle tunnistusvälineen haltijan salanimen tai ainoastaan rajoitetun määrän henkilötietoja. Viestintävirasto voi antaa tarkempia teknisiä määräyksiä ensimmäisessä momentissa tarkoitetuista vaatimuksista.”*

⁶⁹Voimassaolevassa kansallisessa tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa ei ole säädetty allekirjoituksen määritelmästä. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain 2 §:n mukaisesti sähköinen allekirjoitus on määritelty *sähköisessä muodossa olevaksi tiedoksi, joka on liitetty tai joka loogisesti liittyy muuhun sähköiseen tietoon* ja jota käytetään allekirjoittajan henkilöllisyyden todentamisen välineenä. Nykyisessä tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa on täsmennetty sellaisia kansallisia määritelmiä ja sääntelyä, jota tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus ei tunne.

⁷⁰HE 74/2016 vp s. 14–15. Vastaavan kaltainen käsin tehtyyn allekirjoitukseen rinnastettava allekirjoitustyyppi tunnettiin myös sähköallekirjoitusdirektiivissä. Tunnistus- ja luottamuspalvelulain esitöissä todetaan, että *”[t]unnistuslain 5 § ehdotetaan kumottavaksi, koska sitä vastaavat säännökset ovat eIDAS-asetuksen 25 artiklassa. Muutokset eivät kuitenkaan muuta vallitsevaa oikeustilaa sähköisten allekirjoitusten oikeusvaikutusten osalta.”*

Sähköisen allekirjoituksen lähtökohtaisena pyrkimyksenä on toteuttaa samat oikeudelliset ja toiminnalliset funktiot kuin käsin tehdyllä allekirjoituksella.⁷¹ Erityisesti sähköisten allekirjoitusten sääntelyn voimaan tullessa oikeuskirjallisuudessa on kuvattu allekirjoituksen eri tehtäviä⁷² sekä allekirjoituksen yhteyttä allekirjoittajan henkilöön ja tahdonilmaisuun. Lähtökohtaisesti Suomen oikeusjärjestyksessä ei ole määritelty allekirjoitukselle tiettyä tehtävää tai muotoa eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta. Allekirjoituksella voidaan nähdä olevan lukuisia erilaisia tehtäviä sen mukaisesti, mitä allekirjoituksella tavoitellaan. Sähköisiä allekirjoituksia voidaan toteuttaa tavoitellun

---

⁷¹Asetus 910/2014, johdanto-osan perustelukappale 3; Laborde 2010 s. 25, 47–48. Ennen eurooppalaista allekirjoituksen sääntelyä sähköinen allekirjoitus on ollut käytössä tietoturvallisuuden muuttamattomuutta ja kiistämättömyyttä toteuttavana teknisenä turvaominaisuutena ilman tavoiteltua oikeudellista vaikutusta. Tällainen tekninen ulottuvuus on edelleenkin käytössä osana tietoturvallisen viestinnän toteuttamista. Laborde toteaa, että sähköisessä ympäristössä alkuperäinen allekirjoituksen funktio palveli tunnistamisen ja viestinnän luottamuksellisuuden tarkoitusta; pyrkimyksenä ei ole välttämättä ollut toteuttaa tahdonilmaisu paperimuotoisen allekirjoituksen tavoin.

⁷²Brazell 2004 s. 12; Digitala signaturer – teknisk och juridisk översikt. Ds 1998:14, 134–136; Hultmark 1998 s. 29; Lantto 1999 s. 21; Railas 2004 s. 125–127; LVM 53/2005 s. 5. Brazell ja Hultmark nimeävät allekirjoituksen perustehtäviksi muun muassa seuraavat tehtävät: tunnistustehtävä, todentamistehtävä, tahdon ilmaisemisen tehtävä, kelpoisuuden osoittava tehtävä, seremoniatehtävä, asiakirjan sisällön todistamistehtävä, alkuperäisyystehtävä. Nämä allekirjoituksen päämäärät voidaan saavuttaa julkisen avaimen järjestelmään perustuvalla sähköisellä allekirjoituksella. Liikenne- ja viestintäministeriön selvityksessä allekirjoitukseen yleisesti liitettävien funktioiden lisäksi joissain tapauksissa kirjallisessa muodossa olevat ilmaistut sitoumukset liittyvät itse asiakirjan lailliseen hallintaan ja allekirjoitusta käytetään täten hallinnan luovutuksen ohella osoittamaan asiakirjaan liittyvien oikeuksien siirtyminen.

turvallisuustason vaatimuksista lähtien⁷³ ja ne voivat perustua esimerkiksi erityislainsäädäntöön, nimenomaiseen tai hiljaiseen sopimukseen tai kauppatapaan.⁷⁴

Kirjallisuudessa on kuvattu allekirjoituksen eri tehtäviä ja vaikutuksia henkilöllisyyden todentamiseen tai allekirjoituksen tahtoa ilmaisevaan tehtävään. Sähköiset allekirjoitukset voivat perustua esimerkiksi erityislainsäädäntöön, nimenomaiseen tai hiljaiseen sopimukseen tahi kauppatapaan. Toisaalta suomalaisessa oikeuskulttuurissa vapaan todistelun ja vapaan todistusharkinnan periaatteiden ja muotovapauden vallitessa allekirjoitus ei ole ainoa tapa ilmaista oikeustoimen osapuolten tahtoa.

Allekirjoituksen funktioon kuuluvat sekä paperidokumenteissa että sähköisessä toimintaympäristössä toiminnot, jotka vahvistavat allekirjoituksen todistusvoimaa⁷⁵ tai ovat saman palvelun liitännäispalveluita.⁷⁶ Eräissä tilanteissa allekirjoituksen vaatimuksesta on

---

⁷³Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus N:o 910/2014, johdanto-osan perustelukappale 27. Laine 2001 s. 201–205; Magnusson Sjöberg – Nordén 2004 s. 80; Railas 2004 s. 125–126; LVM 53/2005 s. 6–7. Sähköisten allekirjoitusten oikeudellinen sääntely on Suomen oikeudessa niukkaa ja se pyrkii sovellettavan teknologian osalta neutraalisuuteen. Lailla on säädetty erityistason allekirjoituksen vaatimuksista, mikä asettaa allekirjoituksen välineeseen liittyvän riskin suurelta osin luottavalle taholle. Tämän luottamuksen perusteeseen pyritään vaikuttamaan esimerkiksi standardoiduilla ratkaisuilla. Teknologisesti suuntautunut lähestymistapa määrittelee tarkasti käytettävän teknologian ja painopiste on tietoturvallisuuden ja tiedon eheyden takaamisessa. Oikeudellisessa kontekstissa varmentaja takaa allekirjoituksen aitouden ja allekirjoittajan henkilöllisyyden. Eri valtiot ovat säätäneet sähköisen allekirjoituksen vaatimuksista eri lähtökohdista. Kirjoittajat toteavat Yhdysvalloissa ja Kanadassa näkökulman olevan minimalistinen sääntelyn osalta; digitaalisia allekirjoituksia sääntelevät lait toteuttavat yleensä vastakkaista lähestymistapaa.

⁷⁴Laine 2001 s. 203; Magnusson Sjöberg – Nordén 2004 s. 80; LVM 53/2005 s. 8; Voutilainen 2009 s. 256. Voutilainen kuvaa sähköisen allekirjoituksen seuraavasti: sähköinen allekirjoitus = allekirjoittajan tunnistetieto + sähköisen viestin tietosisältö + (tahdonilmaisu). Jälkimmäinen tarkoittaa henkilön hyväksymää oikeustointa esimerkiksi painamalla hyväksy-painiketta verkkopalvelussa. Allekirjoituksen yleisiä vaatimuksia ovat, että 1) allekirjoituksella on oltava yhteys asiakirjaan, 2) allekirjoitus on voitava todistaa helposti, 3) allekirjoitus on voitava todentaa niin kauan, kuin asiakirjalla on oikeudellista merkitystä, 4) allekirjoituksen väärentämisen on oltava vaikeaa, 5) allekirjoituksen ja siihen liittyvien attribuuttien perusteella on voitava yksilöidä allekirjoittajan henkilöllisyys. Jos allekirjoitukseen luottava osapuoli hyväksyy epäluotettavan allekirjoitusmenetelmän tai toimii allekirjoitusvälineen liikkeelle laskijan sopimuskumppanin tai osapuolten vastuita kuvaavan varmennepolitiikan vastaisesti, hän hyväksyy myös asiointitapahtuman sisältämän riskin.

⁷⁵Adams – Lloyd 2006 s. 28, 49–54.

⁷⁶Adams – Lloyd 2006 s. 52; Hultmark 1998 s. 33–34; Magnusson Sjöberg 2005 s. 504; Magnusson Sjöberg, JT 4/2000–2001 s. 433; Magnusson Sjöberg 1998 s. 239–240, 171–172; Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 129–130; Myhr 2005 s. 22; LVM 53/2005 s. 48, 60. Allekirjoitus ja tunnistusvälineiden sääntelyn kohteena sähköallekirjoitusdirektiivin voimassaolon aikana olivat ainoastaan kvalifioitujen sähköisen allekirjoituksen

erikseen säädetty. Eräissä viranomaispalveluissa, kuten verohallinnon palveluissa Suomen oikeudessa on hyväksytty viranomaisen tekemä koneellinen sähköinen allekirjoitus. Useat oikeudenalat ovat vaikuttaneet sähköisten allekirjoitusten sääntelyyn.⁷⁷

Sähköisen allekirjoituksen merkitys on kasvanut kansainvälisen oikeuden, Yhdysvaltojen ja Euroopan yhteisön alueella erityisesti sähköisen hankintatoimen ja laskutusjärjestelyjen alalla.⁷⁸ YK:n alaisen kansainvälisen kauppaoikeuden toimikunta UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) on laatinut sähköisestä kaupankäynnistä mallilain sekä sähköisistä allekirjoituksista annetun mallilain UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures (2001). Kansainvälinen kauppakamari ICC (International Chamber of Commerce) julkaisi GUIDEC-kokoelman, joka on tarkoitettu sääntelemään kaupallisten toimijoiden välisiä transaktioita. Sääntöstä ei sovelleta kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisessä kaupankäynnissä.⁷⁹ Keskeisenä kansainvälisenä ohjaavana toimijana OECD ohjaa sähköisen allekirjoituksen ja

---

välineet ja turvalliset varmenteiden luontialustat. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen voimaan tultua osa tällaisista palveluista on tullut sääntelyn piiriin, kuten 3 luvun mukaiset hyväksytyt sähköisten allekirjoitusten validointipalvelu, allekirjoitusten säilyttämispalvelu, leimojen säilyttämis- ja validointipalvelu, aikaleimapalvelu, rekisteröidyt jakelupalvelut sekä verkkosivustojen todentaminen.

⁷⁷Pöysti, EIF 1999 1111. Sähköisten allekirjoitusten oikeusvaikutukset tulevat arvioitaviksi ainakin yksityisoikeuden sekä prosessi- ja hallinto-oikeuden alalla. Sääntelyllä on yhtymäkohtia myös tietoturvallisuuden vaatimuksiin ja informaatio-oikeuden periaatteisiin.

⁷⁸Railas 2004 s. 125–126.

⁷⁹Aspbäck 2002 s. 37–38; Brazell 2004 s. 5–8; Hultmark 1998 s. 21–22; Laborde 2010 s. 25, 47–48; United Nations. UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment 1996, United Nations. UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures with Guide to Enactment 2001, United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts 2005. International Chamber of Commerce ICC, GUIDEC (General Usage for International Digitally Ensured Commerce) 1997. Esimerkiksi UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce perustuu funktionaalisen ekvivalenssin periaatteeseen, jolloin pyritään saavuttamaan sähköisille asiointitavoille samat oikeusvaikutukset kuin paperimediata käytettäessä. Keskenään asioivien osapuolten on tämän vuoksi käytännössä asioitava samoja teknisiä välineitä käyttäen, jotta viestejä voidaan luoda, lähettää ja lukea. Hultmark toteaa, että perinteisen oikeudellisen ”asiakirja”-termin käyttö saattaa sähköisessä ympäristössä olla laajemmin ymmärretty, kuten esimerkiksi ”toiminnallinen menetelmä” -käsite. Hänen mukaansa tämän muutoksen tulisi näkyä lainsäädännössä niin, että suoraan ilmaistaan ne tavoitellut funktiot ja näin vältetään viittausta dokumentin käsitteeseen. Laborde toteaa, että sähköisessä ympäristössä alkuperäinen allekirjoituksen funktio palveli tunnistamisen ja viestinnän luottamuksellisuuden tarkoitusta: pyrkimyksenä ei ole välttämättä ollut toteuttaa tahdonilmaisua paperimuotoisen allekirjoituksen tavoin.

salaustekniikoiden tietoturvallista toteuttamista. Euroopan verkko- ja tietoturvallisuusvirasto ENISA ohjaa tietoturvallisten käytänteiden edistämistä jäsenvaltioissa sekä ottaa vastaan ilmoituksia tietoturvallisuustapahtumista. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus korvasi 1.7.2016 alkaen sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisen sähköisten allekirjoitusten sääntelyn laajentaen sääntelyn alaa muihin luottamuspalveluihin.⁸⁰

1.2.3 Tietoturvallisuuden vaatimukset verkkopalveluissa

Turvallisuus syntyy kulttuuristen ja hallinnollisten järjestelmien ja käytäntöjen muodostamasta kokonaisuudesta. Tietoaineistojen ja ohjelmistojen turvallisuuden varmistamisesta on siirrytty tieto- ja verkkoturvallisuuden kysymyksiin verkkoyhteiskunnan tarpeista käsin.⁸¹

Tietoturvallisuuden voidaan katsoa olevan eräs keskeisimmistä verkkoyhteiskunnan metaoikeuksista⁸² ja sen varmistamisen voidaan katsoa kuuluvan julkisen vallan ja lainsäätäjän perusvelvoitteisiin.⁸³ Tietoturvallisuudessa on olennaista osapuolten välisen vastuun ja vastuunoton periaatteiden soveltaminen informaatioon ja informaation käsittelyyn teknisessä ympäristössä⁸⁴ sekä toimintatapojen ja menetelmien turvallinen toteuttaminen.⁸⁵

---

⁸⁰Brazell 2004 s. 6–7.

⁸¹Pöysti 2004 s. 586–587; Sieber (ed.) 1992 s. VII; LUOTI s. V.

⁸²Pöysti 2002 s. 61; Pöysti 1999 s. 471; Råman 2006 s. 331. Metaoikeudet ovat yhteiskuntasopimuksen tasolla olevia tavoitteita ja moraalisia päämääriä. Tietoturvallisuutta voidaan luonnehtia eräänä ulottuvuutena metaoikeudesta turvallisuuteen sekä yksilön oikeutena koskemattomuuteen.

⁸³Andersson 2005 s. 484; Pöysti 1997 s. viii; Turunen 2006 s. 393–394. Informaatio on aina subjektiivista, mutta sillä on samalla myös yhteisöllinen olemus. Subjektiiviset arviot muodostetaan objektiivisesta, kaikille kuuluvasta ja vapaasta informaatiosta.

⁸⁴Blume 2006 s. 88; Pöysti 2006 s. 303–304; Pöysti 2002 s. 76. Oikeudellinen näkökulma tulee esiin silloin, kun määritellään oikeudellisten lähteiden yhteentoimivuutta, sitä, kuka toiminnasta vastaa, mikä osa lähteistä otetaan huomioon tai huomioidaanko lähteet kokonaisuutena. Informaatio-oikeus osana oikeusinformatiikkaa pyrkii hallitsemaan oikeudellisen sääntelyn riskejä.

⁸⁵Prins – Broeders – Griffioen, CLSR 3/28 (2012) s. 279–281; Pöysti 2002 s. 63. Tietojen systematisoiminen ja yhdisteleminen on mahdollista teknisin keinoin, kuten henkilöä yksilöivien koodien tai biometrisen tiedon avulla. palveluprosesseihin liittyvät väärinkäytösten mahdollisuudet ja virheet voivat johtaa identiteetin virheellisyyteen sekä palveluita tarjoavien osapuolien ja kansalaisten epäluottamukseen. Henkilötietoasetuksessa henkilölle taataan myös oikeus tietojensa hävittämiseen tietyin edellytyksin, mikä ei

Tietoturvallisuus on perinteinen hiljainen oikeusperiaate ilman itsenäistä oikeudellista käsitteellistä määrittelyä.⁸⁶ Klassisessa oikeusvaltion hallinto-oikeudessa tietoturvallisuutta on pidetty hallinnon sisäisenä asiana, josta on säädetty enintään asetuksen tasoisin normein tai hallinnollisin määräyksiin. Teknologia riippuvuuden lisääntyessä tietoturvallisuus on murtautunut esiin oikeusperiaatteen tasolla.⁸⁷

Tietoturvallisuuden oikeudellisena perustana on perusoikeusjärjestelmään sisältyvä yleinen velvoite huolehtia perusoikeuksien toteutumisesta kaikissa tilanteissa.⁸⁸ Tietoturvallisuus tarjoaa säännellyn metodin yhdistää turvallisuusajattelu ja pyrkimykset perusoikeuksiin ja -vapauksiin sekä riskienhallintaan.⁸⁹

---

välttämättä kaikilta osin muuta nykyistä tilannetta käyttötarkoitussidonnaisuuden ollessa käsittelyn edellytyksenä. Palveluiden käytettävyyttä vähentää myös se, jos niiden toteuttaminen keskittyy painopisteeltään teknologiaratkaisuihin eikä ensisijaisesti toimiviin prosesseihin.

⁸⁶Pöysti 2002 s. 59–60.

⁸⁷Pöysti 2002 s. 59–60; LUOTI s. 2. Oikeusperiaatteen esiin nouseminen näkyy esimerkiksi tietosuojalainsäädännön yhteydessä. Euroopan yhteisön henkilötietodirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY, annettu 24. päivänä lokakuuta 1995, yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta) 17 artiklan myötä tietosuojalainsäädäntöön on otettu nimenomaisesti säädetty yleinen tietoturvallisuusperiaate, jota täsmennetään lisäksi yksityiskohtaisessa henkilötietojen sääntelyssä. Esimerkiksi sähköisen viestinnän tietosuojalain määritelmän mukaan tietoturvalla tarkoitetaan hallinnollisia ja teknisiä toimia, joilla varmistetaan se, että tiedot ovat vain niiden käyttöön oikeutettujen saatavilla ja ettei tietoja voi muuttaa muiden kuin siihen oikeutettujen toimesta ja että tiedot ja tietojärjestelmät ovat niiden käyttöön oikeutettujen hyödynnettävissä. Euroopan komission kanta on ollut käsittelä tietojärjestelmän määritelmää laajasti. Julkishallinnon tietojärjestelmien käyttöä ohjaava VAHTI-ohjeisto jakaa tiedon kahdeksaan hallinnolliseen ja tekniseen osa-alueeseen sekä ottaa huomioon myös käyttöturvallisuuden. Informaatio-oikeudellisessa sääntelyssä tietoturvallisuuden vaatimuksista säädetään muiden informaatio-oikeudellisten lakien yhteydessä, kuten tietosuojalaissa, julkisuuslaissa, laissa vahvasta sähköisestä tunnistuksesta ja sähköisistä allekirjoituksista sekä sähköisen viestinnän tietosuojalaissa.

⁸⁸Pöysti 2002 s. 61, 63; Råman 2006. s 330; Saarenpää 2002 s. 119. Euroopan yhteisön aiemmin voimassa olleen henkilötietodirektiivin johdannon 2 kohdan mukaisesti tietojenkäsittelyjärjestelmät on määritelty palvelemaan ihmistä. Pöysti mainitsee viestintä- ja informaationsidonnaisina perusoikeuksina erityisesti sananvapauden ja siihen liittyvän oikeuden viestintään, oikeuden luottamukselliseen viestintään, yksityiselämän suojan sekä taustalla olevan laajemman oikeuden yksityisyyteen, oikeuden julkiseen tietoon, informaation muodossa olevan omaisuuden suojan sekä oikeuden siihen liittyvään tekijänoikeuteen.

⁸⁹Pöysti 2004 s. 589; Esimerkiksi näin komission tiedonanto KOM (2006) 251 lopullinen, 31.5.2006 s. 3–4, 7–8. Tietoturvallisuuden toteuttaminen myös oikeudellisessa mielessä on ymmärretty laajana kokonaisuutena. Tavoitteet näkyvät lisäksi tietoturvallisuuden edistämiseksi laadituissa kansallisissa ohjelmissa ja strategioissa.

Riskikeskeinen, turvallisuutta tietoisesti edistävä sääntely edellyttää eritasoisten palveluiden uhkien ja riskien⁹⁰ tunnistamista ja arvottamista.⁹¹ Riskin mukanaan tuomaa haavoittuvuutta pyritään torjumaan epävarmuuden vähentämiseksi ja tähän ratkaisuun liittyy subjektiivisen päätöksen tekeminen⁹². Tulevaisuudessa lisääntyvät viranomaismääräykset saattavat edellyttää vaarallisia prosesseja hyödyntäviltä yrityksiltä riskianalyyseja esimerkiksi toimiluvan saamista varten.⁹³

Tietoturvallisuutta koskevaan lainsäädäntöön vaikuttavat kotimaisesta ja kansainvälisestä sääntelystä johtuvat sääntelytarpeet ja kansainvälisten järjestöjen kuten OECD:n ja Euroopan unionin oikeuden vaatimukset. Tämän tutkimuksen aihepiiriin liittyviä esimerkkejä näistä vaatimuksista ovat sähköisen tunnistamisen ja allekirjoitusten sääntely.

Pyrkimyksenä on informaation ja sen käsittelyn tarkoituksen mukaisen tason mukainen suojaaminen sekä viestinnän luottamuksellisuus, eheys ja käytettävyys.⁹⁴ Oikea tieto on

---

Näiden yhteinen piirre on lisätä yleistä luottamusta sähköisiin palveluihin sekä edistää toiminnan tehokkuutta ja taloudellista kehitystä.

⁹⁰Pulkkinen 1998 s. 179–180.

⁹¹Pöysti 1997 s. xxxiv; Torpey, *Sociological Theory* 16 (3) 1998 s. 248–249. Yhteiskunnan tuottamien palveluiden saatavuus määritellään yksittäisen henkilön identiteetin todennetun identiteetin perustella. Torpey toteaa kääntöpuolena olevan mahdollisuuden henkilön valvontaan: *”places individuals in a field of surveillance (as well as) situates them in a network of writing, it engages them in a mass of documents that capture and fix them.”*

⁹²Hemmo 2005b s. 19; Suominen 1998 s. 134; Wahlgren 2003 s. 17–18. Verkkopalveluiden tietoturvallisuuden taso ja vastuiden jakaantuminen asioiden osapuolten kesken on määriteltävä tapauskohtaisesti sen mukaan, minkälainen palvelu on kysymyksessä ja millaisia turvallisuusvaatimuksia niiden käytölle voidaan asettaa. Vahinkoa edeltäviä voimassa olleita olosuhteita ja toimintavaihtoehtoja voidaan punnita tahallisuuden ja tuottamuksen arvioinnin näkökulmasta. Liiketoiminnan riskitekijät jakaantuvat perinteisesti vahinko- ja liikeriskeiksi ja tällä jaottelulla on merkitystä erityisesti yritysten vakuutusratkaisuihin. Esimerkiksi tietovuotoihin liittyviin riskitapauksiin yhdistyy tyypillisesti sekä vahinko- että liikeriskin osatekijöitä.

⁹³Pulkkinen 1998 s. 198. Näin esimerkiksi ydinvoimalateollisuudessa ydinenergiain 7 §:n mukaisesti.

⁹⁴Andersson 2005 s. 480–481; Andersson – Yngström 2005 s. 451–454; Kuusela – Ollikainen 1998 s. 27; Myllynen 1998 s. 238; Pöysti 1997 s. xxxvi–xxxvii; Torpey, *Sociological Theory* 16 (3) 1998 s. 248–249; Voutilainen 2012 s. 117–118, 123. Tietoturvallisuusfunktioina on kirjallisuudessa erotettu välttäminen, pelottaminen, estäminen, havaitseminen, toipuminen ja korjaaminen. Avoimien ja hajautettujen tietoliikenteestä riippuvaisten tietojärjestelmien ja tietoverkkojen tietoturvallisuusfunktioihin voidaan lisätä vielä tunnistus, oikeellistaminen, luottamuksellisuuden säilyttäminen ja sitovuuden takaaminen. Tiedon käsittelyyn on oikeus vain siihen oikeutetuilla henkilöillä. Tiedot on saatava käyttöön oikeina ja ajantasaisina. Eräät kirjoittajista viittaavat seuraaviin tietoturvallisuuden osa-alueisiin: luottamuksellisuus, koskemattomuus (integriteetti), saatavuus, alkuperäisyys, mitattavuus, auktorisointi sekä kiistämättömyys. Tietoturvan kannalta

keskeinen kilpailutekijä ja sillä on olennainen merkitys toiminnan kannattavuudessa ja päivittäisissä toiminnoissa.⁹⁵

Tietoturvallisuuden turvaamisen päämääränä on vahvistaa luottamusta viestintäjärjestelmiin. Pohjoismaisessa ja amerikkalaisessa julkisuusajattelussa sekä Euroopan unionin toimintapolitiikassa korostuvat entistä enemmän informaation vapaus ja aktiivinen tiedottamisvelvollisuus tietoturvallisuuden luottamusta ylläpitävän funktion eräänä erityismerkityksenä. Yksi tavoite on myös edistää sähköistä vaihdantaa.⁹⁶ Yhdysvalloissa korostuvat yksityisen sektorin johtava asema ja itsesäätely, kun Euroopan unioni korostaa julkisen sektorin roolia erityisesti kuluttajansuojassa ja tietosuojassa.⁹⁷

---

riskienhallinta koskee oleellisesti erilaisia tietovarastoja, kuten tiedostoja, tietokantoja ja erilaisia arkistoja sekä niiden käyttöä. Verkottuminen lisää tietomurtojen, häirinnän ja teollisuusvakiolon mahdollisuuksia.

⁹⁵Astola 1990 s. 20–21; Häyhä 1996 s. 167; Kahra – Kanto – Kuusela 1998 s. 35; Korva, DL 3/2004 s. 433; Mackaay 1982 s. 107, 112, 116; Norio-Timonen 2007 s. 18; Pöysti 1999 s. 70. Informaatio on resurssi, jonka perusteella taloudelliset toimijat voivat tehdä kannaltaan mielekkäitä päätöksiä. Informaatiotehokkuudella tavoitellaan esimerkiksi sijoittajien reaalisia mahdollisuuksia hankkia kannaltaan tarpeellista informaatiota ja käsitellä sitä optimaalisella tavalla.

⁹⁶ABA, Digital Signature Guidelines 1996; Adams – Lloyd 2006 s. 183–187; Brazell 2004 s. 4–5, 107–108. Yhdysvalloissa on säädetty The US Electronic Signatures in Global and National Commerce Act ("E-sign legislation") 30.6.2000, säädös astui voimaan 1.10.2000. Utahin osavaltiossa on säädetty teknologiaviittauksia sisältävä Digital Signature Act vuonna 1995. Lakia sovelletaan määritelmän mukaisesti, kun kyse on "any transactions in or affecting interstate or foreign commerce", tosin tiettyjä rajoituksia on Section 103:ssa. ABA määrittelee säädettyä vaatimusta täsmällisemmin, miten sähköistä allekirjoitusta tulkitaan ja sovelletaan. Vaikka määritelmän mukainen *digital signature* ei ole määritelty ainoastaan X.509-muotoiseksi varmenneratkaisuksi, se tosiasiaa viittaa PKI-teknologian sovelluksiin. Myös termien *electronic signature* ja *digital signature* epäjohdonmukainen käyttö aiheuttaa hämmennystä edellisen viitatessa yleisesti sähköisesti eri tavoin tehtyihin allekirjoituksiin. Jälkimmäinen viittaa erityiset määritellyt vaatimukset täyttäviin PKI-ratkaisuihin perustuviin allekirjoituksiin. PKI-järjestelmään perustuva salausmekanismi on hyväksytty ja käytössä laajasti erityisesti Kaakkois-Aasiassa ja Euroopan maissa. Useat eurooppalaiset valtiot ovat ilmoittamassa tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 910/2014 mukaista palvelua. Ratkaisu on laajentunut voimakkaasti Eurooppaan ja esimerkiksi Viro on rakentanut koko sähköisen infrastruktuurinsa yleiseurooppalaisesti säännellyn tasoille järjestelmälle.

⁹⁷Kiggins 2014 s. 164; Department of Defence Strategy for Operating in Cyber Space 2011; Kuopus 2001 s. 147–149, 189; Laine 1998 s. 59; NSTIC 2011 s. 21, 29, 31–32; Pöysti 1997 s. xxxvii; Valcke – Dumortier, CLSR 5/28 (2012) s. 507–508. Esimerkissä Yhdysvalloissa yksityisyyden suoja perustuu yritysmailman omaan itsesääteilyyn sekä kansalaisjärjestöjen ja kuluttajien aktiivisuuteen, mikä näkyy kuluttajien tarpeessa saada riittävästi tietoa toimijan toimintatavoista ja henkilötietojen käsittelyn toiminnasta. Kuopus viittaa Yhdysvaltojen olevan ylivoimainen markkinajohtaja sähköisessä kaupankäynnissä, koska yli 80 % sähköisen

Tietoturvallisuuteen ei ole perinteisesti luotu yhteistä teoriaa ja käsitteistöä. Pohjoismaissa tunnistetaan nykyisen oikeustilan ongelmakohtia ja muutostarpeita sekä pyritään määrittämään normivalmistelua uuden normiston sisällön määrittelemisen kautta.⁹⁸ Tietoturvallisuuden yhteys muuhun informaatio-oikeudelliseen kokonaisuuteen olisi selkeästi määriteltävä ja tietoturvallisuuden tulisi olla eräs osa informaatio-oikeuden oikeusperiaatteita.⁹⁹ Informaatio-oikeuden piiriin liittyy informaation tuottamisen, käsittelyn, välittämisen, markkinoinnin, suojaamisen ja säilyttämisen oikeudellista sääntelyä sekä sääntelyn tarvetta ja mahdollisuuksia.¹⁰⁰

Tietoturvallisuuden järjestäminen on eräs keino estää kansainvälistä ja kansallista terrorismia ja järjestäytyntä rikollisuutta.¹⁰¹ Verkkoturvallisuuden turvaamisesta ja valvonnasta on säädetty kansallisten viranomaisten tehtävissä.

Yleisissä verkoissa tapahtuvassa asioinnissa on pystyttävä varmistamaan tietoturvallisuuden perusvaatimuksina paitsi tietojen luottamuksellisuudesta, eheydestä ja saatavuudesta myös toisen osapuolen henkilöllisyydestä.¹⁰² Palveluiden siirtyminen avoimiin verkkoihin korostaa lisäksi henkilötietojen käsittelyn vaatimuksia ja kuluttajan aseman, tekijänoikeuksien sekä sananvapauden kysymysten ratkaisemista.

---

kaupan liikevaihdesta on siellä. Myös identiteetin hallintaan liittyviä palveluita pyritään toteuttamaan Yhdysvalloissa yksityisen palveluntarjonnan kautta. NSTIC (National Strategy for Trusted Identities in Cyberspace) määrittelee keskeisimmiksi kriteereiksi yksityisyyden suojan ja luotettavuuden vaatimukset, joihin liittyen lainsäädännön varmistaminen saattaa olla tarpeen. Muita edellytyksiä ovat luottamukseen kytkeytyvien palveluiden oikeudellisten vaikutusten varmistaminen ja rajat ylittävien palveluiden varmistaminen. Kansallinen tunnistusvälineympäristö (The Identity Ecosystem) pyrkii toteuttamaan erilaisten osapuolten tunnistustapahtumaan vaadittavat osa-alueet seuraavasti: “[C]onsists of the participants, policies, processes, and technologies required for trusted *identification*, *authentication*, and *authorization* across diverse transaction types” sekä “[a]ll of the roles may be held by public or private sector organizations or a combination of both, and a single organization may provide services that cross multiple roles”.

⁹⁸Pöysti 1997 s. 541–542.

⁹⁹Pöysti 1997 s. 561. Tietoturvallisuuden konkreettinen ja koko ilmiön eri ulottuvuuksien ymmärtäminen edellyttävät lisäksi määrittelyiden ja yleistysten sekä intressipunnintojen tekemistä. Tietoturvallisuus näyttäytyy suhteellisen abstraktina korkean tason systeemiperiaatteena.

¹⁰⁰Pöysti 2006 s. 464–466; Saarenpää 1999 s. 206; Saarenpää EIF 7 1999 s. 718; Saarenpää 1987 s. 207–208. Saarenpää toteaa ihmisellä olevan perustellun oikeuden yksityisyyteen. Informaatio-oikeus on oikeussystemaattisesti osa oikeusinformatiikkaa, jonka piirissä tutkitaan oikeuden ja informaation sekä oikeuden ja tietotekniikan välisiä suhteita eri muodossaan.

¹⁰¹Luoti s. VI.

¹⁰²Kerttula 2000 s. 84.

1.2.4 Sähköinen identiteetti ja tietoturvallisuus yksityisyyden suojana

Verkkoyhteiskunnan toimijoiden välisiä suhteita ja luottamusta suojellaan sääntelyn keinoin.¹⁰³ Verkkopalvelun sisältämiä tietomassoja suojataan yleensä esimerkiksi henkilötietojen, terveydenhuollon, työelämän tai liike-elämän suojattavien tietokohteiden tarpeista lähtien. Tietoturvallisuustoimenpiteet vaikuttavat myös yksilölle kuuluviin yksinoikeuksiin tai niiden rajoittamiseen. Viestintäverkon tai informaatiopalvelun tarjoajan verkon tai turvallisuuden ylläpitämiseksi keräämät tiedot vaikuttavat näihin yksinoikeuksiin. Lainalaisuusperiaate sekä eurooppalainen ihmisoikeus- ja perusoikeusnormisto edellyttävät puuttumis- ja rajoitusperusteiden täsmällistä sääntelyä lain tasoisissa oikeusnormeissa. Yksityisyyden suojan ja turvallisuuden toteuttamisen välisen suhteen on oltava tasapainossa, jotta voidaan saavuttaa viestinnän luottamuksellisuuden hyväksytty taso.¹⁰⁴

Globaalissa verkkoympäristössä ihmisten oikeudet ja vapaudet sekä toiminnan riskit ovat jatkuvassa muutostilassa.¹⁰⁵ Informaation verkkoyhteiskunnassa ei ole ongelmatonta

¹⁰³Prins – Broeders – Griffioen, CLSR 3/28 (2012) s. 273, 275–276; Pöysti, Oikeus 1/2000 s. 101; Saarenpää 2006 s. 516; Sieber 2001 s. 14; Valcke – Dumortier, CLSR 5/28 (2012) s. 504.

¹⁰⁴Magnusson Sjöberg 1992 s. 528, 530; Pöysti 1997 s. 544–545.

¹⁰⁵Euractiv, "European renewable power grid rocked by cyber-attack" (10.12.2012).

<http://www.euractiv.com/energy/european-renewable-power-grid-ro-news-516541>; sivusto 3.7.2014 mukainen; Hiller – Russel, CLSR 3/29 (2013) s. 237, 242–243; Press Release, "Annual Symantec Internet Security Threat Report Reveals 81 Percent Increase in Malicious Attacks" (30.4.2012) http://www.symantec.com/about/news/release/article.jsp?prid=20120429_01; verkkosivusto 3.7.2014 mukainen. Tietoverkkoihin kohdistuvat hyökkäykset kasvavat eksponentiaalisesti. Symantecin julkaisemaan tiedotteeseen pohjautuen Symantec havaitsi 81 %:n kasvun haitallisissa hyökkäyksissä ja kahden vuoden aikana havaittiin 17 kertaa enemmän hyökkäyksiä USA:n kriittistä infrastruktuuria vastaan. Verkkorikosten arvioitiin kohdistuvan 187 miljoonaan henkilöön ainoastaan vuonna 2011 ja näiden rikosten arvioitiin johtavan identiteetin väärinkäytöksiin. Erityisesti kansalliseen infrastruktuuriin liittyvät hyökkäykset lisääntyvät kaikkialla maailmassa. Joulukuussa 2012 raportoitui viisi päivää kestäneestä hyökkäyksestä saksalaiseen voimayhtiöön, jonka vuoksi internetyhteydet katkesivat: myös sähköpostin lähettäminen oli mahdotonta. Hyökkäykset toteutettiin palvelunestohyökkäyksinä, haittaohjelmien avulla sekä käyttäen botnetia. Arvioidusti 25 % kaikista voimayhtiöistä on ollut hyökkäyksen kohteena. Tietoverkkoihin liittyvät turvallisuusvaatimukset on yleisellä tasolla otettu huomioon ainakin Euroopan neuvoston tietosuojasopimuksessa ja jo aiemmassa Euroopan yhteisön henkilötietodirektiivissä. Tietoverkkodirektiivissä säädettyjä vaatimuksia on myös vuoden 2009 laajassa teledirektiivisääntelyssä, jossa on velvoitettu muun muassa palveluntarjoajia tuottamaan yleisölle turvallisia palveluita, raportoimaan ilmenneistä puutteista sekä jakamaan tietoa puutteellisesta materiaalista ENISA:lle. Euroopan komissio julkaisi 7.2.2013 asiakirjan "The

esimerkiksi yleistä turvallisuutta ja yksityisyyttä suojeltaessa, kun kysymys on yksityisyyden ja yhteiskunnan eri oikeushyvien välisestä suhteesta. Yksityisyyden toteutumiseen vaikuttavat rakenteelliset tekijät, joita ovat tietojenkäsittelyn merkitys yhteiskunnassa ja lainvalmistelun sekä siihen vaikuttavien tekijöiden uudenlainen hajautuminen. Yksityisyyden täsmällistä määrittelyä vaikeuttaa se, että kysymys on suhteisiin liittyvästä käsitteestä.¹⁰⁶ Pyrkimyksenä on perustaa yksilöille keinoja ja välineitä sekä tarjota yksilöille suojaa kaikenlaisilta koskemattomuutta ja etuja uhkaavilta loukkauksilta. Oikeudellisen sääntelyn lähtökohtana ovat oikeusjärjestyksen yleiset tavoitteet ja toiminnot.¹⁰⁷

Yksityiselämän ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaa koskevien perusoikeuksien kautta määrittyy fyysisen koskemattomuuden ja turvallisuuden perussuoja. PL 10 §:ssä säädetään kansalaisen perustavaa laatua olevasta oikeudesta eli yksityiselämän suojasta. Jollei erikseen ole muuta säädetty, henkilöllä on pääsääntöisesti oikeus hallita ja vallita omia henkilötietojaan ja päättää niiden käsittelystä. Henkilöllisyyden suojaamista voidaan pitää kansalaisen perustavaa laatua olevana oikeutena, joka liittyy kansalaisen oikeusturvaan. Tietoturvallisuuden toteutumisessa voidaan havaita sähköisen identiteetin turvallisuuteen liittyviä näkökohtia.¹⁰⁸ Keskeinen oikeustoimikelpoisuutta osoittava toimintaväline on sähköinen identiteetti, joka nähdään osana yksilön turvallisuutta teknisen, toiminnallisen ja oikeudellisen tietoturvallisuuden ohella.¹⁰⁹

Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyber Space (EU Cybersecurity Strategy)” sekä ehdotuksen direktiiviksi (Cybersecurity Directive).

¹⁰⁶Saarenpää, Tietosuoja 1/2004 s. 16–17. Yksityisyyden kulloisetkin rajat määrittävät ainakin suhteessa valtioon, yhteiskuntaan, ihmiskäsitykseen ja teknologiaan.

¹⁰⁷Pöysti, Oikeus 1/2000 s. 104.

¹⁰⁸Pöysti, Oikeus 1/2000 s. 97, 104; Valtioneuvoston periaatepäätöksessä 5.3.2009 sähköisestä tunnistamisesta. Tämän vuoksi oikeutta turvallisuuteen määrittävässä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen soveltamiskäytännössä ei ole oikeussuojan tehokkuuden vuoksi tarpeen ottaa kantaa tämän tyyppisen sisällön muuntumisen osalta.

¹⁰⁹Kuopus 1998 s. 147; Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 397–398, 402; Pöysti, Oikeus 1/2000 s. 104; Sullivan, CLSR 4/29 (2013) s. 349, 351, 354–357. Kuopus toteaa, että Suomessa sähköisen kaupan tietoturvallisuuden ongelmaksi on nähty ennen kaikkea verkkokaupan asiakkaiden identiteetin toteaminen. Tietoturvallisuuden parantamiseksi tähtäävät toimet ovat olleet ennen sähköisen identiteetin merkityksen nousemista perinteisesti teknisiksi miellettyjä ratkaisuja. Identiteettiin liittyvä oikeus suojaa henkilön oikeutta tulla huomioduksi ja kohdelluksi yksilöllisenä ja oikeana henkilönä. Kirjallisuudessa on keskusteltu siitä, onko tarpeen luoda yksi yhteinen, kaikkiin käyttötarkoituksiin sopiva identiteetti, vai onko tarkoituksenmukaista suosia useita erilaisia

Henkilön perustuslain takaamaan yksityisyyteen kuuluu hänen identiteettinsä, johon hänellä voidaan katsoa olevan tietyllä tasolla itsemääräämisoikeus. Itsemääräämisoikeutta tosin rajoittaa esimerkiksi viranomaisten tiedonsaantioikeus.¹¹⁰ Myös sähköisen identiteettitiedon tulisi kuulua itsemääräämisoikeuden piiriin.

Luonnollisen henkilön identiteetin oikeudelliset kysymykset ovat hajautuneet eri oikeudenaloille ja niiden väliset suhteet ovat vielä kokonaisuutena jäsentymättä. Yhteiskunnan tavoitteet näiden kysymysten sekä tietoturvallisuuden vaatimusten välillä ovat arvioitavissa suhteessa toisiinsa. Erityisesti yleislain ja erityislain välinen suhde sekä oikeushyvien väliset erot ovat osittain ristiriidassa keskenään. Yksityisyyden käsite ja merkitys ovat jälleen määriteltävinä uudessa sääntely-ympäristössä.¹¹¹

---

identiteettejä. Sullivan viittaa Yhdysvaltojen identiteetin hallintaan liittyvässä artikkelissaan eurooppalaisiin, erityisesti Itävallan ja Viron ratkaisuihin siitä, että valtio takaa yleisen identiteetin myös yksityisen sektorin asiointiin käytettäväksi. Sähköisen identiteetin merkitys muuttuu Yhdysvalloissa voimakkaasti myös valtion toteuttaessa sähköisen asiointin palveluita kansalaisille. Identiteetillä on paitsi toiminnallinen, myös oikeudellinen merkitys. Vaikka kirjoittajan mukaan yhden valtion takaaman identiteetin luominen ”the gold standard of identity” ei ole tämän hetkinen tavoite Yhdysvalloissa, tämänkaltaiseen ratkaisuun väistämättä tullaan päätyään edellyttäen, että valtion takaamaa identiteettiä pidetään luotettavana. Mikä toteaa *case-law*-perinteestä käsin, että perinteisessä tahdonilmaisussa noudatettavat periaatteet sopimusosapuolen tahdonilmaisusta sekä kolmannen osapuolen vastuiden jakamiseen liittyen verkkoasiointiin sovellettuina eivät toistaiseksi vielä internetin turvattomuuden vuoksi ole funktionaalisesti sovitettavissa yhteen. Vahvan sähköisen tunnistuksen välineen, kvalifioitun varmenteen, maksupalvelun ja luottokortin sääntely perustuu palvelun myöntämiseen henkilökohtaisesti käytettäväksi.

¹¹⁰Sullivan, CLSR 4/29 (2013) s. 354–355; Yksityisyyden suojaan ja oikeuteen identiteettiin liittyen Sullivan näkee transaktioon liittyvässä identiteettitiedossa julkisen tiedon osa-alueita, vaikkakaan henkilön perustavaa laatua olevaa oikeutta identiteettiin ei voida alistaa ainoastaan julkisen edun toteuttamiselle esimerkiksi kansallisen turvallisuuden intressien perusteella. Esimerkiksi todistajansuojelun tilanteissa henkilön oma suostumus ja yhteistyö ovat edellytyksenä ohjelman toteuttamiselle. Alkuperäisten identiteettiin liittyvien tietojen arkistointi on järjestettävä niin, että tiedot voidaan tarvittaessa palauttaa.

¹¹¹Saarenpää, Tietosuoja 1/2004 s. 16–17; Sullivan, CLSR 4/29 (2013) s. 349, 353–356; UN Convention 1989. Oikeus yksityisyyteen vertautuu usein myös oikeutena identiteettiin, joka on kansainvälisesti tunnustettu ihmisoikeuksien piiriin kuuluva oikeus. Oikeus identiteettiin perustuu YK:n lapsen oikeuksia koskevaan yleissopimuksen 8 (1) ja (2) artikloihin. 8 (1): *States Parties undertake to respect the right of the child to preserve his or her identity, including nationality, name, and family relations as recognised by law without unlawful interference.* 8 (2): *Where a child is illegally deprived of some or all of the elements of his/her identity, States shall provide appropriate assistance and protection, with a view to speedily re-establishing his or her identity.* Tämän oikeuden voidaan nähdä viittaavan myös henkilön yksinomaiseen identiteettiin verkkoasiointissa. Oikeus yksityisyyteen saattaa hämärtää sen seikan, että oikeus yksityisyyteen ja oikeus

1.2.5 Sopimukset ja vahingonkorvaus avoimien verkkojen toimintaympäristössä

Verkkoympäristössä on välittömän sopimuskumppanin lisäksi tyypillisesti lukuisia, toisiinsa vaikuttavia ja verkottuneita toimijoita, joiden asemaan tietoturvallisuuden taso vaikuttaa välittömästi tai välillisesti. Sopimusoikeuden yleisten oppien osalta tietoturvallisuuden arviointiin vaikuttaa paitsi oikeussuhteen toimintaympäristö myös sen kokonaisjärjestely osana kunkin sopimussuhdeverkoston kokonaisuutta. Velvoiteoikeudellinen sääntely ja yleiset opit vaikuttavat sopimusosapuolten lisäksi mahdollisesti muihin tahoihin.¹¹² Yksittäisen oikeussuhteen ongelmia tarkastellaan siihen liittyvien vaikutusmahdollisuuksien ja ennakkoinnin sekä riskiarvioinnin kautta. Myös alemman tason tosiasialliset normit kuten viranomaisten suositukset, standardit ja käytännesäännöt voivat tietyillä toimialoilla määritellä yleisesti hyväksytyn taseisia palveluita.¹¹³

Osapuolten uusiin rooleihin ja taloudellisen vastuun jakoon liittyviä kysymyksiä ovat ainakin sopimussidonnaisuuden ulottuvuus¹¹⁴, vahingonkorvausoikeudellinen vastuunjako

---

identiteettiin ovat kuitenkin itsenäisiä eri oikeuksia, vaikka molemmat viittaavatkin yksityisyyden autonomiaan, mutta kuitenkin suojaavat eri oikeuksia eri tavoin. Edellisten lisäksi on tunnistettavissa tilanne, jossa suojataan oikeutta identiteettiin ja digitaaliseen identiteettiin. Kumpikaan oikeuksista ei myöskään yksin suojaa digitaalisen identiteetin molempia osa-alueita eli transaktioon liittyvää identiteettiä ja sen taustalla olevia muita tietoja. Yksityisyyden suojan ei arvioida täysin suojaavan sähköistä identiteettiä, jota käsitellään osana transaktioiden välttämätöntä tietoa.

¹¹²Hyvärinen, DL 2/1998 s. 241.

¹¹³Laine 2001 s. 226; Magnusson Sjöberg, JT 4/2000–2001 s. 422; Pöysti 1997 s. 514–515. Kirjoittajat viittaavat eri tavoin virallisesti tunnustettuihin *de jure* -standardeihin sekä käytännön elämän olosuhteissa hyväksytyihin *de facto* -standardeihin. Sähköisen kaupankäynnin direktiivin 16 artiklassa kannustetaan laatimaan käytännesäännöt. Suomessa luottamusverkoston osapuolten välille on laadittu käytännesäännöt. Laine toteaa niiden noudattamisen olevan vapaaehtoista, mutta palveluntarjoaja on yleensä velvollinen ilmoittamaan noudattamansa käytännesäännöt.

¹¹⁴Hemmo 2005b s. 5–6. Sopimusoikeuden nojalla on arvioitu esimerkiksi osakkeenomistajien vastuuta asunto-osakeyhtiötä kohtaan (KKO 2003:131), välimiehen vastuuta jutun asianomaisiin nähden (KKO 2005:14) sekä pesänhoitajan määräyksenvараista tehtävää hoitaneen asianajajan (asianajajayhtiön) vastuuta (KKO 2001:70). Sopimusoikeudellinen vastuu on oikeuskäytännössä käsittänyt myös eräitä sopimuksen liitännäisiä tilanteita kuten lahjakirjan laatimiseen liittyvästä toimeksiannosta huolehtivan vastuun edunsaajaa kohtaan (KKO 1992:165) ja kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden luovutukseen liittyneen asiakirjat laatineen vastuuta toimeksiantajan sopimuskumppania kohtaan (KKO 1999:19). Kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden luovutukseen

sekä rikosoikeuden piiriin liitettävä keskenään asioivien tahojen identiteetin väärinkäyttö. Vahingonkorvauskysymysten soveltaminen perinteisesti fyysisiin tapahtumiin eivät kaikilta osin vastaa nykyisten verkkopalveluiden käyttöön perustuvan toimintaympäristön vaatimuksia. Tähän tilanteeseen liittyy ja siinä esiintyy myös uusia rikosnimikkeitä.

Liike-elämän toimintojen erikoistuminen johtaa yritysten toiminnan tehostamiseen ja niiden erikoistumiseen omaan ydintoimintaansa, mikä puolestaan johtaa sopimusverkkojen muodostumiseen eri osapuolten välille. Tunnistus- ja allekirjoitusvälineiden toteuttamisen sopimusverkosto vaikuttaa sopimusoikeudellisen riskienhallinnan välttämättömään huomioimiseen sekä monimuotoisten vahingonkorvauskysymysten syntymiseen.¹¹⁵ Ankara rajoittautuminen kaksiasianosaissuhteeseen merkitsee sitä, että velkojan taloudellisia toimintaodotuksia ei suojata riittävästi sopimuskumppanin suoritusapulaisten toiminnan aiheuttamista vahingoista.¹¹⁶ Sopimukseen perustuva, osapuolia sitova velvoite liittyy velallisen velvollisuuteen tehdä sovittu suoritus.¹¹⁷ Tämä aihepiiri sivuaa erityisesti kvalifioitua varmenteeseen luottavan kolmannen tahon oikeudellista asemaa, minkä vuoksi kysymystä on käsitelty tässä tutkimuksessa.

---

liittyvästä vastuusta KKO toteaa seuraavaa: ”Pääsääntöisesti toimeksiantosopimus asettaa toimeksisaajalle velvollisuuksia vain toimeksiantajaa kohtaan. Näin ollen esimerkiksi sopimusta laatiessaan toimeksisaajalla ei yleensä ole toimimis- ja tiedoksiantovelvollisuutta toimeksiantajan sopimuskumppaniin nähden. Toimeksisaajalla voi kuitenkin olla toimimis- ja tiedonantovelvollisuus myös toimeksiantajan sopimuskumppania kohtaan esimerkiksi oman menettelynsä tai tehtävän sisällön perusteella taikka muutoin tehtävän suorittamisen ehdoista johtuen. Tällöin voi syntyä tilanne, jossa toimeksisaaja joutuu sopimussuhteita koskevien periaatteiden mukaisesti vahingonkorvausvastuuseen myös toimeksiantajan sopimuskumppaniin nähden.” Merkitystä on annettu tässä tapauksessa muun muassa sopimuskumppanin tietotasolle ja sille, onko hän itse käyttänyt asiantuntijaa toimeksiannossa.

¹¹⁵Hannula 1998 s. 227, 228; Hemmo 2005a s. 16; Suominen 1998 s. 144, Virolainen – Tuominen 1998 s. 164–165. Sopimusjärjestelyihin perustuvissa toiminnoissa yrityksissä työskentelevien henkilöiden toimeksiantosuhteisiin liittyvistä luottamuksellisista menettelytavoista ja yrityssalaisuuksista on tapana solmia myös erillinen salassapitosopimus, jonka rikkomisesta aiheutuvista vahingoista saattaa seurata vahingonkorvausvelvollisuus. Korvausvelvollisuus edellyttää, että syy-yhteys tapahtumien ja vahingon välillä on olemassa ja että vahinkojen määrä voidaan selvittää. Salassapidon rikkomisesta voidaan sopia myös sopimussakkokorvausta. Myös rikosoikeudellinen seuraamus on mahdollinen.

¹¹⁶Hultmark 1998 s. 39; Norros 2007 s. 4–6. Esimerkkejä tyypillisistä ulkoistetuista toimintamuodoista ovat jakeluketjut, laskutusjärjestelyt, korjaus- ja huoltopalvelut, asiakkaiden sitouttaminen, alihankintasuhdet ja markkinointiin liittyvät yhteistoimintamuodot. Esillä ovat myös pääurakoitsijan ja aliurakoitsijan väliset sopimusvelvoitteet.

¹¹⁷Norros 2007 s. 12.

Perinteisen oikeudellisen järjestelmän systematiikasta johtuvat erityispiirteet on ratkaistava siirryttäessä sähköisiin asiointimenetelmiin. Jo oikeustoimilain uudistamisen yhteydessä todettiin pyrkimys saattaa varallisuus oikeudellisia oikeustoimia koskeva lainsäädäntö ja sopimuskäytäntö mahdollistamaan sähköisen tiedonsiirron. Eräissä dokumenteissa tiedon suhteellisen hyvä muuttamattomuus sekä asiakirjan siirrettävyys korostuvat.¹¹⁸ Perinteinen oikeudellinen ongelmanratkaisu ei välttämättä ole sellaisenaan sovellettavissa internetin palveluissa ja lopputulos on saattanut olla jopa uuden toimintaympäristön etujen suojaamisen kannalta haitallinen. Sähköisten verkkopalveluiden sovellusten toteuttamista on perusteltua ajatella uuden toimintaympäristön ehdoilla sen sijaan, että toisinnetaan perinteisen toimintaympäristön toteuttamistapa sellaisenaan.¹¹⁹ Kehittyneitä tiedonsiirtomenetelmiä käytettäessä tiedon suojaus ja eheys korostuvat perinteisiin menetelmiin verrattuna. Asiointitapahtumassa on välttämätöntä tunnistaa osapuolet luotettavasti.¹²⁰

Siviili- ja kauppaoikeuden periaatteita sovelletaan myös sähköisessä asiointitapahtumassa. Kehittyvät palvelurakenteet ja liiketoimintamallit perustuvat turvallisiin asiointiratkaisuihin, joissa vastuusuhteiden on oltava määriteltäviä. Sähköisen asiointitapahtuman osapuolia ovat yleisesti palvelun liikkeellelaskija, palvelun sopimusteitse hankkinut käyttäjäosapuoli sekä mahdollisesti palveluntarjoajan palveluun luottanut kolmas osapuoli, joka tahollaan asioi palvelun sopimusteitse hankkineen käyttäjäosapuolen kanssa. Viimeksi mainittu suhde on erityisesti turvattu ainakin tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa sekä sähköisen kiinteistövaihdannan sääntelyssä.

---

¹¹⁸Hemmo 2001 s. 165, 429–430, 431–433; Hultmark 1998 s. 27–28; KM 1990:20 s. 39–42; Laine 2001 s. 199–201; Railas 2004 s. 25. Kirjallista muotoa perustellaan oikeusturvanäkökohdilla. Pääsääntöisestä sopimusvapaudesta poiketaan erityisesti silloin, kun paperidokumenteille on annettu aineellisoikeudellista merkitystä, kuten alkuaan tapaoikeuden kautta kehittynyt konossementti. Sähköisissä sopimuksissa esiintyvä osapuolten välisten tahdonilmaisujen sekä oikeussubjektien ja valtuutettujen aseman määrittelyä.

¹¹⁹Terrett 1998 s. 4–5; Laine, LM 4/2014 s. 615.

¹²⁰KM 1990:20 s. 8, 54–57, 61. Oikeustoimilain säätämisen yhteydessä toimikunta katsoi, että keskeiset ongelmat liittyvät todisteluun, asiakirjan käsitteen määrittelyyn ja hallinnollisiin ongelmiin, ja ne voidaan ratkaista tulkinnan keinoin kehittyneen tiedonsiirtotekniikan soveltamistilanteissa oikeusvarmuuden vaarantumatta. Henkilön ominaisuuksiin perustuva tunnistus silmän iirksen tai sormenjälkien perusteella on viranomaiskäytössä lähinnä vaativimman turvallisuustason palveluissa kuten passiasiakirjassa.

1.3 Tutkimuksen tavoitteista, käsitteistä ja tiedonintressistä

1.3.1 Tutkimusaiheen keskeisistä tavoitteista

Tämän tutkimustyön tarkoituksena on tunnistaa ja määritellä verkkoasioinnin yhteydessä tapahtuvaan luonnollisen henkilön vahvaan sähköiseen tunnistukseen ja hyväksytyyn sähköiseen allekirjoitukseen liittyvät tunnistus- ja allekirjoituspalvelun liikkeellelaskijan, palvelun hankkineen luonnollisen henkilön ja palveluun luottavien tahojen väliset vastuuasemat. Tunnistus- ja allekirjoituspalveluita tutkitaan yleisölle tarjottavina, avoimen käyttäjäpiirin palveluina ensisijaisesti tunnistamis- ja luottamuspalveluista annetun asetuksen n:o 910/2014 (eIDAS) sekä kansallisen tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisesti. Kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin sääntelyn mukaisesti myönnettyt laatuallekirjoitusvarmenteet¹²¹ säilyttävät oikeudellisen asemansa hyväksytyinä allekirjoitusvarmenteina voimassaolonsa loppuun saakka. Tavoitteena on myös selvittää paljon käytettyjen verkkopalveluiden kuten sähköisen kiinteistön vaihdannan, terveydenhuollon sekä luottolaitostoiminnan yhteydessä esiintyvien sähköisten asiointipalveluiden tunnistus- ja allekirjoituspalveluita koskevat vaatimukset. Pyrkimyksenä on myös tunnistaa erityisesti siviilioikeuden alalta yleisiä henkilön tunnistamisen oikeudellisia vaatimuksia tai yleisiä oppeja.

Sähköallekirjoitusdirektiivin sääntelyyn perustuvia varmenteita on laskettu liikkeelle eri Euroopan maissa ja suurelta osin ne ovat voimassa vielä usean vuoden ajan, voimassaolonsa loppuun saakka. Osapuolten välinen korvausoikeudellinen asema hyväksytyjen allekirjoitusvarmenteiden ja laatuvarmenteiden osalta on niin ikään samankaltainen sekä sopimuksen osapuoliin että varmenteeseen luottavaan kolmanteen osapuoleen nähden jälkimmäisessä tilanteessa korvausvelvollisuuden perustuessa käännettyyn todistustaakkaan. Näiden seikkojen vuoksi kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin sääntelyä ja sitä kuvaavaa oikeuskirjallisuutta on soveltuvien osin kuvattu tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen sääntelyn rinnalla.

---

¹²¹Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 51 artiklassa todetaan seuraavaa: 1. ”Turvallisia allekirjoituksen luontivälineitä, joiden vaatimustenmukaisuus on määritetty direktiivin 1999/93/EY 3 artiklan 4 kohdan mukaisesti, pidetään tämän asetuksen mukaisina hyväksytyinä sähköisen allekirjoituksen luontivälineinä.”

2. ”Direktiivin 1999/93/EY mukaisesti luonnollisille henkilöille myönnettyjä hyväksytyjä varmenteita pidetään tämän asetuksen mukaisina sähköisten allekirjoitusten hyväksytyinä varmenteina niiden voimassaolon päättymiseen saakka.”

Käsitteiden osalta tutkimuksessa on perehdytty erityisesti sähköisen identiteetin ja tunnistuksen merkityksen kuvaamiseen. Identiteetti ja tunnistus eivät ole olleet määriteltyjä oikeudellisia käsitteitä, vaan näiden olemukseen vaikuttavat useat perinteiset erityisesti siviilioikeuden ja informaatio-oikeuden piirissä määritellyt ja käsitellyt oikeudelliset ilmiöt. Vuodesta 2009 alkaen Suomessa on laissa määritelty vahvan sähköisen tunnistuksen yleisesti hyväksytty tietoturvallisuuden taso. Eurooppalainen tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus määrittää rajat ylittävän asioinnin tunnistusvaatimusten vähimmäistason. Nämä käsitteet ovat keskeisiä tietoturvallisuuden vaatimusten toteuttamisessa ja ilmenevät lisäksi sääntelyn tasolla, esimerkiksi laissa vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista. Vahvan sähköisen tunnistamisen ja sähköisten allekirjoitusten peruskäsitteiden esittely tutkimuksen alkuvaiheessa on välttämätöntä, koska monimuotoiset, eri tahojen oikeudellista asemaa sääntelevät tilanteet ratkeavat näiden tilanne-erittelyjen kautta esimerkiksi kysymyksissä, jotka liittyvät vahvan sähköisen tunnistamisen edellytysten tai eri allekirjoitustasojen ja näiden sitovuuden edellytyksiin.

Tutkimuksessa on tunnistettu ja kuvattu sopimus- ja vahingonkorvausoikeuden yleisiä oppeja ja kehitysvaiheita erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa oikeustapausaineistoa ei vielä sähköisen tunnistuksen ja henkilön sähköisen identiteetin osalta ole kertynyt ja joissa tilanteeseen mahdollisesti liittyy sääntelemättömiä tai sopimuksenulkoisia piirteitä. Erityisesti näissä tilanteissa oikeudellisen päättelyn kannalta sovellettavat menetelmät nousevat esiin. Tässä tutkimuksessa ei pyritä ensisijaisesti systematisoimaan tai tunnistamaan siviilioikeuden oppijärjestelmää, vaan kuvaamaan sovellettavan oikeudellisen järjestelmän ja menetelmien merkitystä ja vaikutusta tutkimusaiheen piirissä ilmeneviin oikeudellisiin kysymyksiin. Pyrkimyksenä on tunnistaa luonnollisen henkilön identiteetin kannalta yleisten oppien kaltaisia tai muuten säännönmukaisia ratkaisuja paitsi siviilioikeudessa myös muilla oikeudenaloilla.

Sopimusosoikeuden kehityksellä on merkitystä myös sähköisten palveluiden toimintaympäristössä. Vahingonkorvausoikeuden kehityksessä näkyy entistä useammin ankaran vahingonkorvausvastuun vaatimus korkeaa luotettavuutta edellyttävissä palveluissa, esimerkiksi valtion perusrekisterien ja tietoinfrastruktuurin sääntelyssä.

Vuonna 2014 ryhdyttiin säätämään kansallisesti tietoverkkorikollisuudesta ja eräänä sen osana identiteetin väärinkäytöksistä. Samaan aikaan sähköisistä allekirjoituksista annettu direktiivi korvattiin asetuksella tunnistamis- ja luottamuspalveluista, jolla säännellään sekä luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden että järjestelmien ja ohjelmistojen

luottamuspalveluista ja lisäksi kansallisten tunnistusmenetelmien eurooppalaisesta vähimmäistasosta. Asetuksella säädetään julkishallinnolle merkittäviä korvausvastuita, kun näitä palveluja tarjotaan yleisölle kansalliset rajat ylittäen. Asetuksella ei säädetä kahdenvälisten palvelujen tarjoamisesta kuten ei aiemmassa sähköallekirjoitusdirektiivissäkään. Tätä sääntelyä käsitellään yksityiskohtaisesti luonnollisen henkilön tunnistamisen ja luottamuspalveluiden allekirjoituksen ja sähköisen leiman osalta. Järjestelmiin ja ohjelmistoihin sovellettavaa asetuksen sääntelyä kuvataan ainoastaan viittauksenomaisesti tämän tutkimuksen luonnolliseen henkilöön liittyvän rajauksen vuoksi. Tietoverkko- ja identiteettirikollisuuden sääntely ei ole sidottu ainoastaan kvalifoidun laatutason kuten tunnistus- ja luottamuspalveluista annetun asetuksen mukaisen tason palveluiden sääntelyyn, vaan se on oma sääntelykokonaisuutensa. Tietoverkkorikollisuuden sääntelyä sovelletaan yleisesti tietojärjestelmiin sekä viestintään.

Sähköisen identiteetin erilaisten ilmenemismuotojen selventämiseksi tutkimuksessa on esitelty myös Amerikan yhdysvaltojen oikeusalueella esiintyvää käsitystä sähköisestä identiteetistä, jonka toteuttamistapa poikkeaa eurooppalaisesta julkisen hallinnon velvoittavuutta korostavasta lähestymistavasta.

1.3.1.1 Tutkimusaihe oikeudellisessa systematiikassa

Tutkimusaihe, sähköinen tunnistus ja luonnollisen henkilön sähköinen identiteetti, on perusteltu sen vuoksi, että yhä useammissa sähköistä verkkoasiointia koskevissa säännöksissä on viittauksia tutkimuksessa ilmaistuihin käsitteisiin ja vaatimuksiin, mutta näitä käsitteitä ei toistaiseksi ole käytetty yhdenmukaisesti. Aihepiiriä on tutkittu tästä näkökulmasta Suomessa erittäin vähän erityisesti siviilioikeuden alalla, sillä tutkimuksen painopiste on ollut etenkin informaatio-oikeudessa.

Tutkimuksessa ja sen taustalla olevissa säännöksissä, määräyksissä ja ohjeissa ilmenevät termit ovat usean tieteenalan rajalla toimivia määritelmiä, jotka on välttämätön määritellä oikeustieteen käsittein¹²² sähköisissä verkoissa tapahtuvien ilmiöiden kuvaamiseksi ja osapuolten vastuuasemien määrittämiseksi. Tutkimuksen aihepiirissä olevat kysymykset ovat olleet useissa tapauksissa olemassa myös perinteisen oikeudellisen tutkimuksen

---

¹²²Husa – Mutanen – Pohjolainen 2005 s. 11; Timonen 1998 s. 2–3. Oikeustieteen peruskysymysten on perustuttava oikeudellisiin kysymyksiin, vaikka työssä voidaan käyttää myös muita tieteenaloja koskevia elementtejä.

piirissä¹²³, mutta verkkoasioinnin perinteisestä asiointitavasta poikkeavan toteutuksen vuoksi näiden yleensä paperidokumenttiin sidottujen edellytysten vieminen sähköiseen ympäristöön on edellyttänyt eri osapuolten oikeudellisten vastuuasemien uudelleentarkastelua ja arviointia.

Oikeudelliset käsitteet kuten tunnistus, allekirjoitus ja asiakirja joudutaan punnitsemaan uudelleen, kun perinteisesti toteutettu oikeustoimi toteutetaan verkkoympäristössä. Paitsi toiminnallisuudeltaan ja verkkoympäristön vaatimusten asettaessa rajoituksia oikeustoimen toteuttamiselle esimerkiksi allekirjoituksen ja asiakirjan muodon vaatimukset huomioon ottaen, myös perinteisen oikeustoimen toteuttaminen verkkoympäristössä saattaa vaikuttaa koko oikeustoimen perusteiden ja taustalla olevien tavoitteiden uudelleenarviointiin.¹²⁴

Käsitteet muotoutuvat kuvaamaan jo perinteisen sääntelyn tuntemia, mutta eri säännöksissä hajallaan olevia käsitteitä ja ilmiöitä uuden toimintaympäristön vaatimuksesta. Sähköisen identiteetin ja tunnistuksen vastuukysymysten selvittäminen edellyttää informaatio-oikeuden ja velvoiteoikeuden, erityisesti sopimus- ja vahingonkorvauskysymysten käsitteiden analysointia ja vertaamista perinteiseen toimintaympäristöön. Tunnistuksen ja identiteetin käsitteet eivät ole pitkäaikaisesti ja systemaattisesti käytettyjä yksiselitteisiä käsitteitä, minkä vuoksi näiden käsitteiden ilmenemismuotoja on käsitelty eri oikeudellisten ilmiöiden kautta sekä yksityisoikeuden että julkisoikeuden säädösympäristöissä.¹²⁵ Sähköisissä verkoissa tehtäviin oikeustoimiin liittyvät ainakin informaatio-oikeuden, teknologiaoikeuden, oikeustaloustieteen säännösten lisäksi tietoturvallisuuden taloudellisten kysymysten, tietosuojan ja tietoturvallisuuden sekä

---

¹²³Aarnio 1989 s. 49; Tuori 2000 s. 163–216; Wuolijoki 2009 s. 29. Wuolijoki nostaa esiin oikeuden nopeasti muuttuvan pintatason ja viittaa Tuorin näkemykseen oikeuden kolmesta tasosta: oikeuden pintataso, oikeuskulttuurin taso ja oikeuden syvätkänsä lainsäädännön kuuluessa pintatasoon ja oikeudenalakohtaisten yleisten oppien kuuluessa oikeuskulttuurin tasolle. Aarnio jakaa oikeusjärjestyksen ymmärtämisen tason neljään eri luokkaan tason I kuvatessa teknistä säännöstä.

¹²⁴Laine – Ponka, DL 6/2003. Oikeustoimen edellyttämien vaatimusten ei voida katsoa toteutuvan johdonmukaisesti sähköisen asioinnin sääntelyssä. Perinteisiin oikeustoimiin verraten sähköinen kiinteistönvaihdanta on oikeudelliselta perustaltaan hyvin erilainen, esimerkiksi kaupanvahvistajan vaatimuksen osalta.

¹²⁵Erityisesti identiteettivarkaus on sellainen uusi käsite, joka ei ole saanut vakiintunutta muotoa oikeustieteen piirissä, vaan esiintyy hajanaisesti eri säännöksissä kuvatun tiettyä oikeudellisesti haitallista ilmiötä, ja joka tässä tutkimuksessa on esitetty perusteiden pyrittä kuvaamaan ja sijoittamaan vallitsevaan oikeudelliseen järjestelmään. Identiteettivarkaus on vuodesta 2015 alkaen ollut rikoslain sääntelyn piirissä: tosin lainkohta ei kuvaile kaikkia sen aihepiirissä olevia tekemuotoja.

markkinoiden toimivuuden ja kuluttajan oikeuksien kysymykset. On oletettavaa, että nykyisen vielä varsin lyhyen aikaa voimassa olleen sääntelyn vakiinnuttua sähköisen identiteetin ja tunnistamisen käsitteet täsmentyvät oikeudellisesti.

Tämä tutkimus perustuu uusien oikeudellisten ilmiöiden – tunnistamisen ja luonnollisen henkilön sähköisen identiteetin – kuvaamiseen voimassaolevan oikeuden systematiikan keinoin. Koska uusien käsitteiden täsmällinen oikeudellinen määrittely ei ole vielä vakiintunut, ilmiön on vähäisen normiaineiston ja oikeuskäytännön¹²⁶ vuoksi perustuttava ainakin osittain oikeusperiaatteisiin, eri säännöksiin liittyvien yhteisten ja ristiriitaisten ilmenemismuotojen ja tavoitteiden analysointiin sekä reaaliseseen argumentointiin.¹²⁷

Tässä tutkimuksessa käsiteltäviä oikeudenaloja¹²⁸ ovat erityisesti yksityisoikeus ja sen alalta siviili- ja velvoiteoikeus. Velvoiteoikeuden ja oikeuskelpoisuutta kuvaavan henkilöoikeuden osalta tutkittavana ovat erityisesti sen yleisen osan yhteneväisyydet oikean henkilöllisyyden ideaan. Tutkimuksessa pyritään vertaamaan siviilioikeuden ilmiöitä oikean henkilöllisyyden tavoitteen kuvaamiseksi. Erityisen yksityisoikeuden kysymyksiä sivutaan kauppalain (1978/355, KL) ja kuluttajansuojalain (1978/38, KSL) vahingonkorvauskysymysten osalta. Julkisoikeuden alalta valtiosääntöoikeudessa esitellään

¹²⁶Tolonen 2003 s. 23. Sekä tuomarin virkavastuuta että tutkijan tiedollista sidonnaisuutta velvoittavat kaksi oikeuslähdetä, jotka ovat laki ja maan tapa (tapaoikeus).

¹²⁷Hemmo 1994 s. 118–119; Norros 2007 s. 21–22; Tolonen 2003 s. 23, 132–133; Siltala 2003 s. 281–283, 816. Puutteellisen normiaineiston ongelma korostuu erityisesti sellaisilla uusilla oikeuden aloilla, joissa oikeusperiaatteet eivät vielä ole vakiintuneet. Informaatio-oikeus voidaan nähdä tällaisena systematiikan kannalta ongelmallisena oikeuden alana. Yksityisoikeus on Tolosen mukaan periaatesuuntautunut oikeuden alue. Hänen mukaansa oikeusperiaatteilla on oltava institutionaalinen tuki, jotta oikeusperiaatteet voidaan erottaa moraalista periaatteista. Hemmo on esittänyt reaalisten argumenttien ja oikeusperiaatteiden hyödyntämisen merkityksen sellaisissa tilanteissa, joissa lainsäädännön ja oikeustapausten tuki on vähäistä. Tällöin käsityksen esittäjän henkilökohtaisilla arvostuksilla ja ajattelutottumuksilla on varsin suuri merkitys. Siltalan mukaan reaalisten argumenttien institutionaalinen tuki yhteiskunnassa on määritelmällisesti heikko tai olematon ja sen yhteiskunnallisena justifikaatioperusteena on ehdotetun tulkinnan kohtuullisuus tai hyväksyttävyys eli aineellinen oikeudenmukaisuus.

¹²⁸Koivurova, LM 7–8/2015 s. 1005; Korpisaari, LM 7–8/2015 s. 987; Voutilainen 2009 s. 27. Korpisaarta lainaten: ”Oikeudenalajaotus auttaa jäsentämään oikeudellista normistoa ja paikantamaan oikeusongelmien ratkaisemisessa sovellettavan normiympäristön.” Oikeudenalajaotus on osa oikeuskulttuurista esiymmärrystä. Voutilainen puolestaan toteaa seuraavaa: ”Oikeudenalojen tarkoituksena on jäsentää olemassa olevaa oikeusjärjestystä osiin oikeusjärjestelmäksi oikeudellisen tiedonhallinnan helpottamiseksi sekä ratkaisutoiminnan jäsentämiseksi” sekä ”[o]ikeudenalajaotus on oikeustieteen muokkaama malli oikeusjärjestyksestä tai sen osasta.”

tutkimuksen kannalta olennaisin osin perustuslain ja EU-oikeuden sääntelyä. Näillä oikeudenaloilla on vaikutusta yksityisyyden suojan sekä tunnistamis- ja luottamuspalveluiden oikean luonnollisen henkilön identiteetin määrittelyyn. Julkisyhteisölle on asetettu velvoitteita suhteessa yksittäiseen henkilöön. Julkisoikeuden alalta hallinto-oikeuden sovellusaloja ovat viranomaistoimijaa koskeva sääntely sekä informaatio-oikeus.¹²⁹ Informaatio-oikeuden katsotaan olevan osa oikeusinformatiikkaa; nämä tulkintakysymykset kuuluvat niin ikään tutkimuksen piiriin.¹³⁰

Tunnistamisen ja identiteetin käsitteiden määrittely on perusteltua erityisesti velvoiteoikeuden ja informaatio-oikeuden keinoin,¹³¹ koska näihin oikeudenaloihin liittyy tutkimuksen aihepiirissä olevia, henkilön oikeellisuuden vaatimuksen tilanteita ja oikeushyviä, joista on jo säädetty ja joista on runsaasti saatavilla niin oikeustapauksia kuin vakiintuneita oikeuskäytäntöjä.

Tässä tutkimuksessa voimakkaasti muuttuvan sääntelyn ja käsitteistön osalta on käytetty tunnistamisen väline -käsitettä kuvaamaan sähköisesti tunnistautuvan henkilön hallussa olevaa menetelmää. Ratkaisu perustuu siihen, että tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen sääntelyn terminologian täsmentäessä tunnistus- ja luottamuspalvelulakia koskevaa hallituksen esitystä¹³², on tunnistusmenetelmää ja tunnistusvälinettä käytetty synonyyminomaisesti, mikä perustuu mitä ilmeisimmin

---

¹²⁹Björne 2006 s. 8, Koivisto, LM 7–8/2015 s. 960; Norros 2012 s. 196. Koivisto toteaa, vaikka metaerottelu julkisoikeuden ja sitä määrittävän laillisuusperiaatteen sekä julkisen vallan käytön ja yksityisoikeutta määrittävän laajan sopimusvapauden on edelleen ajankohtainen, nämä lähtökohdat sekä lähenevät että haastavat toisiaan enenevässä määrin.

¹³⁰Korpisaari, LM 7–8/2015 s. 990; Pöysti 2006 s. 464–466; Saarenpää 1999 s. 206; Saarenpää EIF 7 1999 s. 718; Saarenpää 1987 s. 207–208. Oikeussystemaattisesti informaatio-oikeus sisältyy oikeusinformatiikkaan, jonka piirissä tutkitaan oikeuden ja informaation sekä oikeuden ja tietotekniikan välisiä suhteita eri muodossaan. Läheiseksi oikeudenalaksi rajautuu myös viestintäoikeus, josta Korpisaari toteaa, että: ”tulkitaan ja systematisoidaan viestintää ja joukkoviestintää koskevia oikeudellisia normistoja sekä eri oikeudenaloille kuuluvien normistojen leikkauspisteitä erilaisissa viestintään ja joukkoviestintään liittyvissä tilanteissa.”

¹³¹Annola 2005 s. 44–46; Wuolijoki 2009 s. 26. Annola kuvaa informaatio-oikeutta perinteiset oikeudenalarajat ylittävänä omana oikeudenalanaan. Wuolijoki toteaa oikeudenalan olevan vielä vakiintumaton.

¹³²HE 74/2016 s. 13. ”Tunnistuspalvelu” tulee voimaan astuvan sääntelyn piirissä yläkäsitteenä sisältämään alakäsitteinä sekä ”tunnistusvälineen” että ”tunnistuksenvälityspalvelun” käsitteitä, tunnistuksenvälityspalvelun ollessa toiminnallisuudeltaan eri roolissa oleva osa toiminnallista järjestelmää, joka ei ole tunnistus- ja luottamuspalvelulain tarkoittama tunnistusväline tai -menetelmä, ja jota tässä tutkimuksessa sivutaan ainoastaan viitteenomaisesti.

tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen englanninkielisen tekstin termiin *identification method*. Väistyneessä tunnistus- ja allekirjoituslaissa määritelmät tunnistuspalvelu ja tunnistusväline ovat olleet erityyppisiä tunnistamisen teknis-toiminnallisia ratkaisuja käytetyssä kansallisten verkkopalveluiden ja tunnistusmenetelmien muodostamassa arkkitehtuurissa.

Tutkimuksessa on käytetty termejä varmentaja, palveluntarjoaja ja liikkeellelaskija useimmissa tapauksissa synonyyminomaisesti, koska näitä ilmaisuja on käytetty oikeuskirjallisuudessa hieman toisistaan poikkeavasti samasta toimijasta puhuttaessa. Jos käytetyllä ilmaisulla on erityistä oikeudellista merkitystä tekstin tietyssä osuudessa, termien välistä eroa on selvitetty kyseisessä kohdassa.

Laatuvarmenne-termiä on käytetty luettavuuden edistämiseksi silloin, kun puhutaan sähköisen allekirjoituksen direktiivin mukaisesta kehittyneestä sähköisestä allekirjoitusvarmenteesta, joita ei enää myönnetä 1.7.2016 jälkeen mutta jotka jatkavat voimassaoloaan niiden voimassaolon loppuun saakka. Suomalainen laatuvarmenteiden liikkeellelaskija tarjoaa varmenteiden voimassaoloajaksi viisi vuotta, mikä on tällä hetkellä sirukorttitekniologiassa salausympäristön turvallisesti arvioitu elinkaari. Kvalifioiduista allekirjoitusvarmenteista puhutaan yleisterminä sekä tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa luokiteltujen allekirjoitusvälineiden ja -tyyppien osalta, samoin tämä termi kuvaa myös sähköallekirjoitusdirektiivin aikaisia allekirjoitusvälineitä silloin, kun tarkoitus ei ole täsmällisesti kuvata ainoastaan ja nimenomaan sähköallekirjoitusdirektiivin voimassaoloaikana myönnettyllä kehittyneellä laatuvarmenteella tehdyn allekirjoituksen oikeusvaikutuksia.¹³³ Vastaavassa tilanteessa saatetaan käyttää myös termiä allekirjoitusvarmenne. 1.7.2016 alkaen huomioiden eräät siirtymäsäännökset liikkeelle lasketut allekirjoitusvarmenteet ovat asetuksen mukaisesti hyväksytyjä allekirjoitusvarmenteita, kun niillä ja turvallisella varmenteenluontivälineellä saadaan aikaan käsinkirjoitettua allekirjoitusta vastaava sähköisen allekirjoituksen taso.

---

¹³³On huomattava, että tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen hyväksytyn allekirjoitusvarmennetyypin englanninkielinen termi on *qualified signature* (allekirjoituksen tyyppin viitattaessa laatuvarmenteeseen), samoin kuin väistyneen allekirjoitusdirektiivinkin aikana.

- - - Kvalifioitujen varmenteiden (sähköallekirjoitusdirektiivin ja tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 910/2014 mukaiset varmenteet) - - -

-----1.7.2016-----

- - - Laatu-allekirjoitusvarmenteet (sähköallekirjoitusdirektiivi)	Hyväksytyt allekirjoitusvarmenteet (eIDAS- asetus N:o 910/2014) - - -
---	---

Kuva 1. Sähköisten allekirjoitusten sääntely Euroopan oikeudessa

Sähköallekirjoitusdirektiivin sekä tunnistamis- ja luottamuspalveluista annetun asetuksen (eIDAS-asetus) mukaiset allekirjoitusvälineiden vaatimukset ovat keskeisissä osapuolten vastuuasemiin liittyvissä kysymyksissä hyvin samankaltaiset, vaikka sovellettavat teknologiat ovat uuden sääntelyn aikana aiempaa monipuolisemmin hyväksytyjä toteuttamaan kvalifioituja palveluita.¹³⁴ Uuden sääntelyn ja toistaiseksi puuttuvan oikeuskirjallisuuden vuoksi samankaltaisissa oikeudellisissa tilanteissa on eräissä tilanteissa viitattu kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin aikaiseen lähdeaineistoon.¹³⁵ Kokonaan uutta sääntelyä ovat muut luottamuspalvelut sekä omana kokonaisuutenaan sähköisen tunnistamisen palvelut.

¹³⁴Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetukseen viittaavan ETSI EN 319 411-2 -asiakirjan kohdan 2.2. [i.2] s. 7 mukaisesti todetaan aiemman sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisen ETSI TS 101456 varmennepolitiikan sovellettavuudesta uusien allekirjoitusvarmenteiden vaatimusmäärittelyjen tulkintatilanteissa: ”The following referenced documents are not necessary for the application of the present document but they assist the user with regard to a particular subject area.”

¹³⁵Yksi keskeinen esimerkki on ETSI EN -muotoinen standardi varmennepolitiikka-asiakirja, jonka sähköallekirjoitusdirektiivin aikainen versio sisälsi eri osapuolten välisiä oikeudellisia asemia kuvaavan liitteen. Tällainen kuvaus puuttuu 910/2014-asetuksen mukaisesta politiikka-asiakirjasta osapuolten välisten oikeudellisten suhteiden ollessa suurelta osin samanlaiset.

Oikeudenaloihin liittyvä jaottelu ja sen perusteet ovat vaihdelleet eivätkä rajat ole yksiselitteisesti selväpiirteisiä.¹³⁶ Rikosten kohteena voivat olla myös tietotekniikkarikosten tekijänoikeuksin viittaavien aineettomien oikeuksien loukkaukset, kuten RL 49:1–2, samoin kuin yksityisyyden suojaa loukkaavat teot.¹³⁷ Ainakin aineettomien oikeuksien, teknisten sekä liiketaloudellisten oikeudellisten kysymysten alaa tutkitaan tietoteknologiaoikeuden piirissä. Tätä oikeudenalaa ei ole kuvattu perinteisessä oikeudellisessa systematiikassa tai käsitteistöissä, mutta oikeudenala esiintyy eräiden yliopistojen nimikkeissä. Myös tutkimuksen kohteena olevaa julkisen avaimen menetelmän (PKI) oikeudellisia ja teknisiä kysymyksiä tutkitaan teknologiaoikeuden alalla.

Oikeus koskee osana yhteiskunnan rakenteita ja toimijoiden vuorovaikutusprosessia myös yksittäistapaukset ylittävää toimintaa.¹³⁸ Pyrkimyksenä on selvittää normatiivinen järjestys tietyn tapahtumainkulun ja tosiasioiden välillä.¹³⁹ Lainsäätäjä luo myös oikeusjärjestyksen yleisen tason systematiikkaa, minkä perusteella oikeusjärjestyksen toimijat tunnistavat ratkaisutilanteessa oikeudelliset ongelmat ja niihin sovellettavat normistot. Oikeusnormin määrittämisen kannalta ovat tärkeitä ne systemaattiset yhteydet, joita normilla on.¹⁴⁰ Normisto lisääntyy erityisesti sähköisissä verkkoympäristöissä.

---

¹³⁶Laine – Ponka, DL 6/2003 s. 1038; Zitting, LM 1960 s. 863–865; Wuolijoki 2009 s. 25. Sähköisen tunnistamisen ja allekirjoituksen kysymyksiä on tutkittu hallinto- ja informaatio-oikeuden aloilla, mutta esimerkiksi velvoiteoikeuden oikeusasemia ja informaatio-oikeuden alan käsitteitä on tutkittu vain osittain. Samoin yhdenmukaisen sähköisen asioinnin termistön puute suomalaisen oikeuden käsitteistössä jättää tulkinnalle tilaa.

¹³⁷Haarmann EIF 1 s. 844–845; Pihlajamäki EIF 4 s. 685–686. Tietotekniikkarikoksen kohteena, välikappaleena tai tekoympäristönä pidetään tietojärjestelmää siihen kuuluvine laitteineen ja jonka tekeminen tai rikosprosessuaalinen käsittely edellyttää tietoteknistä erityistietämystä, esimerkiksi viestintäsalaisuuden loukkausta tai tietomurtoa. Järjestelmäratkaisut, ohjelmistot ja käytettävät menetelmät saattavat tulla arvioituksi aineettomien teollisoikeuksien näkökulmasta, jos niissä on ainutkertaisia ja yksilöitäviä tekijänoikeudellisia osa-alueita.

¹³⁸Pöysti 1997 s. 515–516; Taxell 1989 s. 90–97; Taxell 1976 s. 130–135, 150–151.

¹³⁹Aarnio 1989 s. 63–64; Aarnio 1986 s. 63–74; Pöyhönen 1981 s. 48–49; Saarenpää 1991 s. 47, 49. Aarnio esittää oikeusnormin tunnusmerkkinä viranomaisvallan käytön, abstraktisuuden, normin yleisyyden sekä normin tietyn ajallisen keston. Pöyhönen mukaan tosiasiallinen ongelma merkitsee ratkaisutilanteen kannalta oikeudellisesti merkityksellisten seikkojen valitsemista vallitsevista asiantiloista.

¹⁴⁰Pöyhönen 1981 s. 45; Pöysti 1997 s. 516. Oikeusjärjestyksessä ja oikeusinstituuteissa sekä oikeusnormeissa erottuvat normatiivinen ja tosiasiallinen sisältö. Normi on asiantilakuvauksen ja seuraamuskuvauksen sisältämä kokonaisuus. Normatiivinen sisältö, oikeusnormeissa ilmenevien käskyjen, kieltojen, lupien ja kelpuutusten järjestys on kokonaisuus, joka muodostuu eri normien vaatimista asiantiloista.

Kehityssuuntana voidaan havaita laajentuminen yli perinteisten oikeudenalakohtaisen systematiikan.

Eri oikeudenalojen systematiikan yhteen sovittaminen saattaa kuitenkin johtaa oikeudellisen päättelyn aukkotilanteisiin.¹⁴¹ Näissä oikeudellisesti sääntelemättömissä tilanteissa on ratkaisua etsittävä muiden oikeuslähteiden, esimerkiksi velvoiteoikeuden ja erityisesti sopimus- ja vahingonkorvausoikeuden yleisten oppien avulla.

1.3.1.2 Pyrkimys oikeudellisesti määriteltäviin käsitteisiin

Sähköisen identiteetin ja allekirjoituksen vastuukysymyksiin liittyy sekä sopimuksenulkoisia että sopimukseen perustuvia vahingonkorvauskysymyksiä. Velvoiteoikeuden osalta tutkimuksen kohteena on sopimuksen syntymisen ja erityisesti asiakirjan vaatimusten ja allekirjoituksen muodon ja edellytysten kysymyksiä. Tutkimuksessa käsitellään myös sellaisia kysymyksiä, jotka havainnollistavat identiteetin käsitteen taustaa ja tietoturvallisuuden perusteita.

Oikeudelliset käsitteet auttavat hallitsemaan laajoja normijoukkoja.¹⁴² Niillä itsessään ei ole oikeudellisen ratkaisutoiminnan kannalta määräävää merkitystä, vaan niiden avulla

---

¹⁴¹Hemmo 1994 s. 19–20; Makkonen 1981b s. 37–38, 213–216. Makkonen toteaa, että yleiset oikeusperiaatteet liitetään yleensä oikeusaukon täyttämiseen. Olennaista on merkityssisällön antaminen tietyille epäselville ilmaisuille. Yleisiä periaatteita soveltaen ei ole mahdollista täyttää konkreettista, annetussa ratkaisutapauksessa olevaa aukkoa. Huolimatta eräisiin oikeudellisiin tilanteisiin liittyvästä ratkaisupakosta oikeudellisia ongelmia ei voida aina perustellusti ratkaista vallitsevan oikeusjärjestyksen nojalla. Hemmo huomauttaa hyvän lopputuloksen tavoitteen riippuvan arvo- tai tavoitejärjestyksen nojalla tehdyn arvioinnin merkityksestä ratkaisussa.

¹⁴²Aarnio 1985 s. 14; Aarnio 1975a s. 266; Husa – Mutanen – Pohjolainen 2005 s. 11; Hemmo 1994 s. 19–20; Hirvonen 2012 s. 125; Makkonen 1981b s. 37–38, 161–164; Timonen 1998 s. 2–3; Zitting, LM 1983 s. 544–545; Zitting, LM 1960 s. 863–864. Aarnio viittaa kirjoituksessaan Zittingiin yleiskäsitteiden ja normien välisestä suhteesta seuraavasti: ”Laajat ja epätasälliset käsitteet voidaan poistaa analysoimalla laajat ja komplisoidut oikeudelliset käsitteet yksinkertaisemmiksi ja täsmällisemmiksi määritellyiksi käsitteiksi”, jolloin ”voidaan laskeutua yleiskäsitteiden tasolta välittömästi normien tasolle”. Hemmon mukaan käsitteet ovat tarpeen koko normijoukon kuvaamisen välttämiseksi. Hirvosen mukaan tuomioistuimen ensisijaisena tehtävänä on löytää ja soveltaa yleisiä oikeusnormeja konkreettisiin tapauksiin, mutta hän toteaa tuomioistuimen myös uusintavan oikeutta ja luovan oikeusnormeja, joiden pätevyys perustuu perustuslain tuomioistuimille antamaan tuomiovaltaan. KKO:n ennakkopäätösluontoiset ratkaisut täyttävät muodollisen asemansa vuoksi miltei yksin velvoittavuusvaikutukset, minkä vuoksi normin yleistettävyyttä voitaisiin torjua lähinnä samantapaisin edellytyksin kuin ennakkotapauksista voidaan poiketa.

pyritään löytämään kyseisen yksittäistapauksen kannalta olennainen normiympäristö.¹⁴³ Käsitteiden taustalla olevat normit pyritään tunnistamaan ja löytämään näiden mahdolliset ristiriitaiset yhteydet.¹⁴⁴ Käsitteiden taustalla olevia ilmiöitä on kuvattu niiden taustalla olevien säännösten kautta sijoittaen nämä ilmiöt oikeudelliseen systematiikkaan.¹⁴⁵ Käsitteet parhaimmillaan helpottavat samankaltaisuuksien ja muiden oikeuslähteiden tarjoaman tuen havaitsemista.¹⁴⁶ Näin ratkaisija ei joudu käyttämään subjektiivista arviotaan yksittäiseen tosiseikkaan, vaan hän saa ratkaisunsa tueksi sellaista aineistoa, jonka löytämiseen ja systematisointiin tuottamuksen käsite ohjaa.¹⁴⁷

---

¹⁴³Aarnio 1989 s. 217–241; 19; Aarnio 1985 s. 14.; Helin 1985 s. 86–89; Hemmo 1998 s. 10–11; Hemmo 1994 s. 16–17, 19–20; Rudanko 1995 s. 6–8; Tolonen 1988 s. 186. Hemmo viittaa Helinin kirjoitukseen ja toteaa siviilioikeudellisessa tutkimuksessa käsitteistä päättelämisen kiellon olevan ”lähes yksimielisesti ja itsestään selvyytensä hyväksytty metodologinen vaatimus”. Muita oikeuslähteitä ovat reaalisena harkintaan nähden ensisijaiset oikeuslähteet, kuten laki, maan tapa, oikeuskäytäntö, lainoppi, oikeusvertailevat argumentit sekä oikeushistorialliset argumentit. Helin perustaa näkemyksensä oikeuslähteoppiin; lainsäädäntö ja reaaliset argumentit vaikuttavat ratkaisussa enemmän kuin käsitedeductio sallii.

¹⁴⁴Aarnio 1989 s. 65–67; Hemmo 1994 s. 18; Tolonen 1988 s. s. 179; Zitting, LM 1960 s. 861–865. Oikeudellisessa ratkaisussa tosiseikastoihin sovelletaan normeja. Käsitteistön merkitys asettuu oikeudellisessa päättelyssä oikein, kun painotetaan oikeudellisten normien eli oikeustositseikkojen ja niihin liittyvien oikeusvaikutusten ensisijaisuutta käsitteisiin nähden.

¹⁴⁵Hemmo 1994. S. 18; Pöyhönen 1988 s. 80–87. Hemmo huomauttaa, että valittavien käsitteiden, dogmien ja yleisten oppien muodostama oikeudellinen systematiikka perustuu osittain subjektiivisiin valintoihin. Pitkään käytettyjen käsitteiden käyttötapaan on syytä suhtautua kriittisesti ja arvioida niitä analyysin kuten esimerkiksi adekvaattisuuden käsitteen keinoin. Normisto on usein systematisoitavissa vaihtelevin tavoin ja tämä vaikuttaa systeemin ytimen määräytymisen harkintaan. Systematiikan perusteltavuuteen liittyy sen hyödynnettävyys ratkaisutoiminnassa tilanteen mukaisesti rakennetun normistonkuvauksen kautta.

¹⁴⁶Helin 1988 s. 397–400; Hemmo 1994 s. 21. Hemmo käyttää vahingonkorvausoikeudellisen tuottamuksen käsitettä ongelman hahmottamisen ja oikeusjärjestyksen muiden elementtien joukkoon sijoittamisen esimerkkinä. Käsite voi toimia analogiaan ohjaavana välineenä, jonka avulla oikeuslähteaineistoa voidaan ryhmitellä ja joka voi helpottaa sen havaitsemista, millaiset oikeustositseikkojen ja oikeusseuraamusten väliset suhteet voivat olla tapauksessa olennaisia.

¹⁴⁷Aarnio, LM 2002 s. 532; Hemmo 1994 s. 21; Makkonen 1981b s. 96, 102–116; Norros 2007 s. 23. Ratkaisijan subjektiiviseen harkintaan vaikuttava esimerkki voi olla vuokralaisen huolellisuuden arviointi. Analogiatukea tarjoavaa lainsäädäntöä, oikeustapaustaineistoa ja oikeuskirjallisuutta voi löytyä eri tavoin, mutta käsitteiden ja systematiikan avulla aineiston löytäminen on todennäköisintä.

Avarasisältöisen käsitteistön ongelmana on, että se saattaa jäädä epätarkaksi.¹⁴⁸ On mahdollista, että väljäsältöisistä yleislausekkeista ei voida johtaa soveltamistulosta ilman että tuomarin arvostukset tai hänen oletuksensa yhteiskunnan vallitsevista arvoista vaikuttavat säännöksen konkreettisessa tilanteessa saamaan sisältöön. Tieteellisen käsitteistön epätarkkuus ja avoimesta lainkohdasta seuraavan ratkaisutoiminnan harkintavaran lisääntyminen eroavat oikeudellisina ratkaisutilanteina toisistaan.¹⁴⁹ Oikeuskysymysten tunnistaminen on olennaista käsitteillä kuvattavan ilmiön arvioinnissa.¹⁵⁰

Tutkimuksessa sopimuksen ulkoisen vastuun ja sopimusvastuun pääsääntöisiä velvoitteita ja vaikutuksia sekä korvausoikeuden muita aihepiiriin liittyviä kysymyksiä ja kehitysnäkymiä on avattu tämän tutkimuksen aiheen kannalta tarkoituksenmukaisessa laajuudessa.

Tutkimus ei ole ainoastaan vahingonkorvausoikeudellinen esitys oman oikeudellisen systematiikkansa piirissä. Aihepiiri onkin valittu sellaisten käsitteiden esittelemisen kannalta kuin on välttämätöntä sähköisen identiteetin määrittelemiseen liittyvän käsitteistön ja oikeudellisen ratkaisutoiminnan mahdollisten vaihtoehtojen ymmärtämiseksi. Informaatio-oikeudellisten käsitteiden taustan kuvaaminen on välttämätöntä sen vuoksi, että sähköisen identiteetin ja tunnistuksen taustalla olevat päämäärät yksityisyyden suojan ja viestinnän luottamuksellisuuden osalta ovat edellytyksiä itse käsitteiden kuvaamiselle ja ymmärtämiselle. Teknologiaoikeuden alalla on kuvattu sähköisen allekirjoituksen sääntelyä ja toiminnallisuutta oikeudellisesti vaikuttavien osa-alueiden kuvaamiseksi.

---

¹⁴⁸Aho 1985 s. 25, 27; Hemmo 1994 s. 21–22; Zitting, LM 1960 s. 863. Zittingin mukaan ongelmien pulmallisuus johtuu usein laajasältöisistä ja epätäsmällisten käsitteistä. Joustavat normit tai yleislausekkeiksi kutsutut tuomioistuimelle laajan harkintavallan antavat normit ovat lisääntyneet lainsäädännössä ja luovat johdonmukaisuuden tai ennalta-arvattavuuden kannalta riskin oikeusturvan toteutumiselle.

¹⁴⁹Hemmo 1994 s. 22. Lainkohdan sisältämän väljän sanamuodon vuoksi tuomarille syntyy laaja harkintavalta ja tällöin kysymys on normimuodostusvallan, tai ainakin täsmentämisvallan, siirtämisestä tuomioistuinlaitokselle. Oikeustieteen käsitteenmuodostuksen väljyys ei vaikuta konkreettisten ratkaisunormien sisältöön.

¹⁵⁰Aarnio 2011 s. 97; Aarnio 1987 s. 14–18; Hemmo 2004 s. 23–24; Makkonen 1981a s. 117–119; Makkonen 1981b s. 34, 117–119; Rentto 1988 s. 158. Hemmo toteaa, että käsitteiden näennäisen vaikutelman poistaminen tekee tarpeelliseksi monien vaikuttavien tekijöiden ja harkinnanvaraisuuden tunnistamisen, ratkaisun, jolloin taustalla olevien arvostusten merkitys päätöksenteossa tulee näkyväksi. Oikeustieteellisen tutkimuksen sekä ratkaisuharkinnan on suuntauduttava tämän vuoksi konfliktitilanteiden taustalla olevien arvojen ja tavoitekysymysten hahmottamiseen sekä niiden ratkaisuun vaikuttavien käyttökelpoisten argumenttien esittämiseen.

Tutkimuksessa pyritään myös tunnistamaan identiteettiajattelun taustalla olevia velvoiteoikeudellisia yhteisiä oppeja ja mahdollisesti niiden piirissä olevia oikeudellisia käsitteitä. Oikean henkilöllisyyden merkitys ilmenee hajallaan eri oikeudenalojen sääntelyssä, ja oikean henkilöllisyyden kuvaamiseen liittyy näiden eri oikeudenalojen systematiikan kautta avautuvien samankaltaisuuksien¹⁵¹ löytäminen henkilöllisyyden käsitteen yhtenäistämiseksi. Viime aikoina sähköiseen henkilöllisyyteen liittyviä ilmiöitä on käsitelty erityisesti informaatio-oikeuden alalla.

Sopimusoikeuden yleisten periaatteiden ja klassisen kaksiasianosaissuhteen ylittävien tilanteiden sekä erityisesti kausaliteetti- ja ennakoitavuuskriteerien esitleminen korvausoikeuden käsittein liittyy pyrkimykseen nostaa esiin keskeiset käsitteet ja oikeudelliset kysymykset erityisesti verkkoympäristössä. Tutkimuksessa on erityisesti kuvattu sellaisia sopimusoikeuden kysymyksiä, jotka ilmenevät sähköisten palveluiden toimintaympäristössä.

1.3.1.3 Tiedonintressi

Tutkimuksen tehtävänä on selvittää osapuolten väliseen vastuunjakoon ja asemaan liittyviä korvausoikeudellisia sekä muita velvoiteoikeudellisia vaatimuksia, tilanne-erittelyitä ja syy-seuraussuhteita, joita sovelletaan sähköisen asiointiympäristön toimijoihin voimakkaasti verkottuneessa sähköisessä toimintaympäristössä.¹⁵² Erityisen korvausoikeudellisen kysymyksen muodostaa kvalifioituun allekirjoitusvarmenteeseen luottava taho, joka ei ole sopimussuhteessa allekirjoituspalvelun tarjoajaan. Tähän suhteeseen liittyvään erikseen

---

¹⁵¹Brusiin 1938 s. 156–159; Pöyhönen 2000 s. 19, 22; Makkonen 1981b s. 163–164. Makkonen perustelee tässä yhteydessä eräänlaisia kvasianalogiaratkaisuja sekä oikeusjärjestykseen tai oikeussäännöksiin viittaavan termin oikeusanalogia heikkoutta, koska ei ole olemassa mitään oikeusnormilauseetta, joka olisi tosi ja johon voisi verrata annettuja tosiseikkoja. Hänen mukaansa samankaltaisuusvertailu on mahdollinen vain silloin, kun on olemassa tietty ja selvästi rajoitettu oikeusnormi. Informatisoinnin aikaansaamat rakennemuutokset on mahdollista kuvata osana uutta yleistä jäsentelyä. Pöyhönen esittää esimerkinomaisesti sellaisia tilanteita, jotka perinteisessä järjestelmässä sijoittuvat immateriaalioikeuden alalle. Pöyhönen kirjoittaa informatisoinnin merkityksestä osana neljää tärkeäksi nähtyä tendenssiä (muut ovat sosiaalistuminen, markkinaistuminen sekä ekologistuminen) uuden varallisuus oikeudellisen ajattelun yhteydessä ja toteaa, että oikeudellisesti näitä muutoksia on jäsennetty käyttämällä oikeusinformatiikan menetelmiä.

¹⁵²Sähköisen allekirjoituksen direktiivin uudelleen tarkastelun yhteydessä selvitettiin myös tunnistuksen kysymyksiä. Sääntelyn uudistaminen liittyy muun muassa Digital Agenda for Europe Key Actions 3 (Revision of the electronic signature directive) ja 16 (Decision to ensure mutual recognition of e-identification and e-authentication across the EU) -ohjelmien tavoitteisiin.

säädettyyn käännetyin todistustaakan mukaiseen vahingonkorvausvastuun tilanteeseen tutkimuksessa on viitattu myös kaksiasianosaissuhteen ylittäviin velvoiteoikeudellisiin kysymyksiin. Korvausoikeudellisissa kysymyksissä on keskitytty sopimusvastuun ja säädettyyn lakiin perustuvan vastuun tarkempaan esittelyyn muun korvausoikeudellisen soveltamisaineiston, esimerkiksi vakuutusratkaisujen, jäädessä esittelyn asteelle. Myös kauppalain vastuukysymyksiä on käsitelty vertaillen perinteiseen korvausoikeuteen. Nämä rajaukset perustuvat tutkimuksen aihepiiriin kannalta keskeisen vahingonkorvausaineiston tutkimiseen.

Tutkimuksessa selvitetään myös, onko siviilioikeudessa ja erityisesti velvoiteoikeudessa löydettävissä yhteisiä, yleisten oppien kaltaisia yhtenäisiä vaatimuksia luonnollisen henkilön oikealle, laajasti hyväksytyllä tavalla tunnistetulle henkilöllisyydelle. Tästä luotettavan henkilöllisyyden tarpeesta on jo eräissä laeissa tässä tutkimuksessa kuvaten säädetty, mutta tavoitteena on tunnistaa myös muita tilanteita, joissa tämänkaltaisia vaatimuksia esiintyy.

Velvoiteoikeudellisten kysymysten lisäksi tutkimuksessa on käsitelty informaatio-oikeuden, teknologiaoikeuden sekä kuluttajansuojan vaatimuksia, joihin ei tässä tutkimuksessa täsmällisemmin syvennyt näiden oikeudenalojen vaatimusten edustaessa tutkimukselle keskeistä, mutta tutkimuskohteen yksityiskohtaisen painopisteen kannalta tutkimusaihetta taustoittavaksi jääviä oikeudellisia kysymyksiä. Tutkimuksen aihepiiri on kiinteässä yhteydessä teknologiaratkaisuihin ja -sovelluksiin, jotka muuttuvat nopeasti. Oikeudellinen sääntely pyrkii erityisesti nopeasti muuttuvilla oikeudenaloilla seuraamaan myös toimintaympäristön välitöntä kehitystä, mutta esimerkiksi osapuolten välisten suhteiden sääntely ja yleiset oikeusperiaatteet perustuvat kuitenkin pitkän ajan muutoksiin.

Tämä tutkimus perustuu tosiasiallisen toimintaympäristön kuvaamiseen ja lainopillisen ongelmanratkaisun asettamiin vaatimuksiin. Tavoitteena on voimassa olevan oikeuden systematiikan ja keinojen avulla selvittää sähköisen tunnistuksen ja allekirjoituksen vastuuasemien muodostuminen ja korvausoikeudellinen velvoittavuus samoihin oikeudellisiin menetelmiin, oikeuslähteisiin ja periaatteisiin perustuen kuin tuomioistuimien päätyisi ratkaisutoiminnassaan yksittäiseen tapaukseen liittyen. Perinteisen käsityksen mukaan tutkimuksen lainopillisuus merkitsee sitä, että tutkimuksen tavoitteena on kyseisellä hetkellä voimassa olevan oikeuden systematisointi tai tulkinta.¹⁵³ Tämä pyrkimys on

---

¹⁵³Aarnio 1989 s.47–48; Makkonen 1998 s. 2; Norros 2007 s. 20–21; Ross 1966 s. 22–73; Siltala 2003 s. 103–158; Wuolijoki 2009 s. 38–39; Zitting 1983 s. 548–549. Aarnion mukaan oikeuden sisällön selvittämisen

toteutettu huomioiden nopeasti muuttuva säädösympäristö. Nopeasti muuttuva säädösympäristö kuitenkin perusasetelmien ollessa aiemman lain mukainen aiheuttaa sen, että uuden sääntelyn mukaista oikeuskirjallisuutta ei ole vielä ehtinyt ilmestyä ja ratkaisua on osin haettava aihepiirissä sovellettavasta aineistosta uutta säädöstilannetta laajemmin.

Vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetun lain määrittelemän tasoilla välineillä asioitaessa ei ole vielä syntynyt oikeustapausaineistoa, koska säädös on vielä varsin tuore ja käyttäjätapauksia on näin ollen vähän. Hyväksyttyjä allekirjoitusvarmenteita on laskettu liikkeelle noin 1 000 000 kappaletta ja niillä on tehty tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen voimaan astuttua vuoden 2016 aikana yli 200 miljoonaa sähköistä allekirjoitusta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, joissa palvelun vaatimukset perustuvat säädettyyn turvallisuuden tasoon. Pankkitunnisteilla on asioitu varsin pitkään, joten luottokortti- ja maksukorttiratkaisuja on eri tuomioistuin- ja lautakuntakäsittelyissä ollut runsaasti. Nämä välineet ovat sittemmin tulleet vahvan tunnistuslainsäädännön piiriin pankkien ja teleoperaattoreiden ilmoittauduttua tunnistusvälineiden tarjoajien rekisteriin Viestintävirastoon. Näin ollen tätä nykyä niiden tuottamiin tunnistusvälineisiin ja -palveluihin sovelletaan tunnistus- ja luottamuspalvelulain säännöksiä. Vuosina 2016–2018 voimaan astunut asetus tunnistus- ja luottamuspalveluista rakentuu paitsi allekirjoitusvälineiden myös tunnistusmenetelmien osalta väistyneen sähköallekirjoitusdirektiivin kaltaisiin toteuttamisen ratkaisuihin.

Tutkimuksen painopiste on velvoiteoikeuden ja erityisesti korvausoikeuden kysymyksissä. Tunnistus- ja allekirjoituskysymysten tutkimusta on perinteisesti tehty erityisesti julkisoikeuden näkökulmasta informaatio-oikeuden alalla. Aihepiiriä on tutkittu myös teknologiaoikeuden piirissä. Informaatio- ja teknologiaoikeus saavat tässä tutkimuksessa merkitystä henkilötietojen suojan, viestintätietojen suojan sekä tietoturvallisuuden ollessa osa muodostuvaa sähköistä identiteettiä. Yleisesti hyväksytyn sähköisen identiteetin tai allekirjoituksen välttämättömiä osa-alueita ovat yleisölle tarjoaminen sekä eurooppalainen jäsenvaltioiden tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden tunnustamista edellyttävä sääntely. Henkilön oikeellisuus perustuu Suomessa edelleen viime kädessä viranomaisen ylläpitämän perusrekisterin tietoihin, sääntelyyn perustuviin viranomaisen myöntämiin tunnistusasiakirjoihin sekä henkilökohtaisen todentamisen tai sitä

---

lisäksi vaaditaan sen voimassaolon toteamista, joka toteutuu usein hiljaisena vaatimuksena. Wuolijoki viittaa Siltalan näkemykseen oikeustieteen tutkijan tarpeesta ymmärtää oman tutkimustoimintansa teoreettinen tausta.

vastaavan etätunnistamisen menetelmiin tunnistus- ja luottamuspalveluita myöntävän palveluntarjoajan toimesta.

Keskeinen yksittäinen ja vahingonkorvausoikeudellisessa ennakoitavuusharkinnassa huomioitava riskitekijä on oikean sähköisen henkilöllisyyden syntymisen kannalta olennaisimman vaiheen, ensitunnistamisen, sopimukseen perustuva siirtäminen sopimuskumppanille. Tähän toimintaan liittyvästä vastuunjaosta on säädetty erikseen. Tähän palvelun osa-alueeseen liittyy myös erityisiä sopimus- ja vahingonkorvausoikeudellisia kysymyksiä, joiden ennakoiminen ja hallittu toteuttaminen ovat edellytyksenä aidon verkottuneen yhteistoiminnan syntymiselle.

Sopimus- ja korvausoikeuden ratkaisulla on käytännön oikeuselämän riitatilanteisiin liittyen suuria taloudellisia vaikutuksia ja ne ovat sen vuoksi merkittävä osa oikeudellista riskienhallintaa. Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoaja laskee liikkeelle yleisölle tarkoitettuja palveluita ja vastaa ensitunnistuksen virheettömästä toteuttamisesta.

Osapuolten välisiin tilanteisiin sovelletaan lisäksi sopimuksenulkoisen vastuun perusteita. Tunnistus- ja allekirjoitusmenetelmään luottavan osapuolen ja välineen tai palvelun tarjoaja eivät ole keskenään sopimussuhteessa. Tämä oikeussuhde kaksiasiansaissaissuhteen ulkopuolisena on erityisen tarkastelun alaisena. Tähän asemaan liittyviä vahingonkorvausoikeudellisia yleisiä ennakoitavuuden ja syy-yhteyden kysymyksiä on tutkittu kolmannessa jaksossa. Yksi tutkimuksen tehtävistä on myös selkeyttää tietosisältöjen, tietoturvallisuuden sekä viestinnän suojan toteutumista erilaisissa oikeudellisissa suhteissa, kun asioidaan erityistä luottamuksellisuutta vaativissa verkkopalveluissa.

Uusi sääntely-ympäristö on tuonut oikeudellisiin instituutioihin liittyviä muutoksia. Tällaisia muutoksia ovat sopimusvapaudesta poikkeavat rajoitteet, keskeisimpiin oikeudellisiin muotovaatimuksiin perustuvat rajoitteet sekä oikeustoimiin liittyvä funktionaalisen ekvivalenssin pyrkimys. Jopa kiinteistönvaihdanta on mahdollista suorittaa vahvan tunnistamisen välineillä ilman kaupanvahvistajan fyysistä läsnäoloa, mikä on merkittävä muutos pakollisista muotovaatimuksista poikkeamisen näkökulmasta.

Tutkimus perustuu voimassaolevan oikeustilan ja välittömässä näköpiirissä olevan kehityskaaren kuvaamiseen. Koska oikeuskäytäntöä ei tunnistuksen kysymyksistä ole vielä merkittävästi kehittynyt, ratkaisua on haettava tulkintaan perustuen velvoiteoikeuden yleisistä kysymyksistä sekä erityisesti pankki- ja maksukorttikäytännöstä, johon liittyvä sääntely ja ratkaisukäytännöt ovat toimineet mallina myös tunnistus- ja luottamuspalvelulain

mukaisten vastuukysymysten sääntelylle. Sääntelyyn vaikuttavat myös eurooppalaiset maksu- ja rahoituspalvelut, informaatio-oikeuden vaatimukset sekä kuluttajan asema.

Tutkimuksessa on tarkoitus myös havainnoida ja kuvata ilmiön taustan selventämiseksi aiemmin yhtenäisesti sääntelemättömiä, mutta kuitenkin tunnettuja ja sovellettuja fyysisen asiointitapahtuman ilmiöitä, jotka ovat henkilön oikeellisuuden vaatimuksen kautta rinnastettavissa nyt säänneltyyn vahvan sähköisen tunnistamisen toiminnallisuuteen. Oikeushistoriallisestikin merkittäviä ja laajasti käytettyjä asiakirjoja, kuten vekseli tai sekki, on annettu viime kädessä tietyn henkilön suoritukseen sitoutumisen perusteella. Fyysisen tunnistamisen piirissä olevia asiakirjoja ovat viranomaisen myöntämät asiakirjat, joilla henkilöllisyys todennetaan erityisesti matkustus- ja rajavalvonnassa. Tutkimuksessa selvitetään paitsi näiden yhtenäisten piirteiden sääntelyä ja velvoittavuutta myös vertaillaan perinteisen fyysisen toiminnallisuuden vastaavuuksia nyt säänneltyyn sähköisen asioinnin vaatimuksiin.

1.3.2 Tutkimuksen metodi

Tämä tutkimus keskittyy luonnollisen henkilön vahvan sähköisen identiteetin tunnistuksen ja allekirjoituksen kysymyksiin näihin aiheisiin liittyvän sääntelyn ja aihepiiriä lähellä olevien toimintojen kautta. Tutkimuksen kohteina ovat erityisesti vahvalla sähköisellä tunnistamisvälineellä tai kvalifioidulla allekirjoitusvarmenteella tehtyjen oikeustoimien vaikutukset sekä sähköisen identiteetin väärinkäytöksistä ilmenneet havainnot. Sähköisen identiteetin väärinkäytöksiin liittyy haitallisia tilanteita uhrin, palvelun toteuttavien osapuolten sekä palveluntarjoajien näkökulmasta.

Tutkimuksen metodin osalta haasteena on ollut käsitteiden osittainen epäjohdonmukaisuus eri säädöksissä ja sääntelyn ulkopuolisissa tosiasiallisissa tilanteissa, näin erityisesti tunnistamisen käsitteen osalta. Tunnistamisen käsite merkitsee edelleen eri yhteyksissä erilaisia vaatimuksia, vaikka tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus on yhtenäistänyt vahvan sähköisen tunnistamisen yhtenäisiä vaatimuksia. Oikeustieteen tutkimuskohdetta koskeva kysymys voidaan muotoilla eri tavoin.¹⁵⁴

---

¹⁵⁴Aarnio 2011 s. 12–13; Aarnio 1997 s. 35–36; Aarnio 1971 s. 4–5; 188; Zitting, LM 1960 s. 861–863; Helin 1988 s. 46–51; Häyhä 1997 s. 23–26; Kartio 1997 s. 114–115; Muukkonen 1958 s. 4–5, 72–73; Norros 2007 s. 24; Peczenic 1995 s. 329–330; Peczenic 1974 s. 203–205; Siltala, Oikeus 1999 s. 81–82; Zitting 1963 s. 284–289. Kirjoittajat näkevät tietenteorian merkityksen vaikuttavan oikeustieteeseen eri painotuksin.

Tämä tutkimus perustuu säädännäiseen, positiivisoikeudelliseen¹⁵⁵ lainopilliseen tulkintaan eli oikeusdogmaattiseen¹⁵⁶ menetelmään ja pyrkii kuvaamaan nyt käsillä olevaa aihetta voimassaolevan oikeuden näkökulmasta. Normatiivisen sääntelyn taustaa on kuvattu esittelemällä myös muuta aihepiiriä määrittävää normistoa, erityisesti *soft law* -tason normeja, kuten vallitsevia standardeja sekä viranomaisten määräyksiä. Sähköisistä allekirjoituksista annetun direktiivin ja sen vuosien 2016–2018 korvanneen tunnistamis- ja luottamuspalveluista annetun asetuksen ja niiden liitteiden mukaiset tuotteet ja palvelut saavat vaaditun laatutason mukaisia oikeuksia määrittävän ratkaisunsa juuri virallisesti hyväksyttyjen standardien¹⁵⁷ määritysten kautta.

Tutkimuksessa on kuvattu myös kumotun sääntelyn vaikutuksia silloin, kun kumotuilla säännöksillä on nykytilanteessa oikeudellista merkitystä, tai kumotun sääntelyn aikaisesta aineistosta voi saada tulkintatukea oikeuskysymykseen. Osin erityisesti kvalifioitujen allekirjoitusvarmenteen suhteen tilanne on kuvattu mukainen: uutta oikeuskirjallisuutta ei ole vielä syntynyt ja oikeudelliset kysymykset uudessa sääntelyssä ovat samankaltaiset kuin väistyneessä sähköallekirjoitusdirektiivin sääntelyssä. Esimerkkinä esitetystä ratkaisusta on viittaus varmennepolitiikka-asiakirja liitteineen sekä allekirjoitusvarmenteeseen luottavan sopimuksenulkaisen tahon aseman tarkastelu. Muiden tieteenalojen tuloksia on lyhyesti esitelty tutkimuksen taustan kuvaavina selittäjinä, kuten riskienhallinnan tai oikeustaloustieteen alalta saatua tutkimusaineistoa.¹⁵⁸ Tarkastelutapaan nämä lähtökohdat

---

¹⁵⁵Aarnio 2011 s. 5, 9; Tolonen 2003 s. 12.

¹⁵⁶Aarnio 1990 s. 73; Aarnio 1971 s. 98; Husa – Mutanen – Pohjolainen 2005 s. 13; Jyräki 1997 s. 76; Nerhot 1990 s. 193–194, 196, 202; Timonen 1998 s. 1–3. Lainoppi eli oikeusdogmatiikka pyrkii voimassaolevan oikeuden systematisointiin ja tulkintaan kulloinkin käsiteltävässä oikeusongelmassa sekä selvittämään, mitä tarkoitetaan voimassaolevalla oikeudella tai miten voimassa oleva oikeus todennetaan. Husa – Mutanen – Pohjolainen esittävät edelliseen lisäten, että ”[t]oinen keskeinen lainopin tehtävä on tutkimuskohteen (ts. oikeusjärjestyksen systematisointi eli voimassa olevan oikeuden) jäsentäminen”. Timosen mukaan lainoppi on hyvän ja perustellun argumentaation tiedettä, johon liittyen tietyn metodiohjeen noudattaminen ei itsessään riitä siihen, että tuloksena olisi hyvää tutkimusta tai hyväksyttäviä tuloksia. Se sisältää kaikilla tasoillaan sekä oikeudellisen aineiston systematisointia että oikeussäännösten tulkintaa.

¹⁵⁷Asetus 910/2014, johdanto-osan perustelukappale 72. Samankaltainen viittaus oli kumotussa sähköallekirjoitusdirektiivin 9 ja 10 artiklassa.

¹⁵⁸Häyhä 1996 s. 160, 163; Kanninen – Määttä – Timonen 1996 s. 12–13; Mähönen, LM 7–8/2015 s. 982; Timonen 1996 s. 130, 145. Mähösen mukaan oikeustaloustiede ei ole yksi yhtenäinen tutkimussuunta, vaan ”[e]ri oikeustaloustieteellisille näkemyksille yhteistä on tarkastella oikeudellisen sääntelyn tarkoituksenmukaisuutta ja kehittämistarpeita taloustieteiden apuvälinein”.

vaikuttavat tutkittavan ilmiön taustan ja ongelmatilanteiden kuvaajina ja antavat lisäselvitystä tähän kysymyksenasetteluun liittyvien oikeudellisten kysymysten käsittelyyn. Lisäksi oikeusdogmaattinen lähestymistapa tukee yhtä tutkimuksen tavoitteista: tavoitteena löytää ja kuvata yhteisiä tunnistuksen vaatimuksen ilmenemismuotoja¹⁵⁹, joiden käsitteistö ja lähdeaineisto tarjoavat vakiintunutta, monipuolista ja yleisesti käytössä olevaa materiaalia. Nopeasti muuttuvan toimialan ja monitieteisen tutkimusaiheen uudet käsitteet kuten tunnistaminen, identiteetti, eivät ole vielä täysin löytäneet merkitystään oikeudenaloja kuvaavassa kentässä ja niiden asemoituminen vallitsevien oikeudenalojen sääntelyyn ja yleisiin oppeihin ei ole vakiintunut, joten näiltä osin oikeusdogmaattinen eteneminen ei ole ainoa mahdollinen lähestymistapa. Tällaisia kysymyksiä on pyritty tunnistamaan ja kuvaamaan yhdenmukaisesti ymmärrettävinä käsitteinä.

Koska tutkimusaihe on osittain monialainen, myös oikeudenalan taustaa on esitelty aihepiirin kysymysten selventävänä kuvaajana. Tämä kehitys näkyy erityisesti sopimusoikeuden viime aikojen kehityksessä sekä kuluttajan aseman korostumisena sähköisen tunnistuksen sääntelyn taustalla. Tutkimuksen painopiste on vahingonkorvauskysymysten erittelemisessä, mutta myös sopimusoikeudellisen sääntelyn ja periaatteiden kuvaaminen on välttämätöntä sopimusvastuun taustalla olevien kysymysten selvittämiseksi. Ilmiötä lähellä olevien ja tulkinnalle tukea antavien oikeudenalojen käyttö tunnistuksen oikeudellisen luonteen kuvaajana edellyttää normien sisällön alustavaa analysointia, esitulkintaa¹⁶⁰, joka määrittää seuraavissa vaiheissa oikeusnormien sisältöä. Tunnistuksen ja oikeudellisen identiteetin käsitteiden sisällöt kuitenkin täsmentyvät ilmiöiden tultua määritellyiksi yksiselitteisesti sekä niitä koskevan oikeuskäytännön yleistyessä.

Eri toimialoilla on pyritty määrittelemään sähköisen identiteetin ja sähköisen tunnistamisen yhtenäistä, kansainvälistä toteutustapaa. Tässä tutkimuksessa on pyrkimyksenä tavoittaa tunnistuksen kysymyksille luonteenomaisia ja eri oikeudenaloilla toistuvia piirteitä. Eurooppalainen yleinen sääntelykehys sekä yleis- ja erityissääntelyyn

---

¹⁵⁹Kartio 1997 s. 124; Kartio 1997 s. 152–163; Pöyhönen, LM 1997 s. 528. Kartio viittaa Pöyhösen kirjoitukseen, jossa Pöyhönen etsii varallisuus oikeuden omaa, eri oikeudenalat yhdistävää identiteettiä alojen rajoihin puuttumatta: ”Uudet metodiset tarkastelutavat eivät näe oikeudenalarajoja itsenäistä juridista merkitystä saavina seikkoina.”

¹⁶⁰Aarnio 1971 s. 98; Aarnio 2011 s. 97. Lainsäädäntö on Aarnion mukaan esisystematisoitu ja oikeustieteen tehtävänä on rakentaa tästä perussystematiikasta ylempi systeemitaso.

perustuva kansallinen sääntely ovat nyt astuneet voimaan, myös lopullisessa muodossaan säädetyn mukaisten, rajat ylittävien kansallisten tunnisteiden hyväksyminen osalta.

Vahvan sähköisen tunnistuksen ja allekirjoituksen ratkaisut perustuvat viranomaisen takaamaan, julkista luotettavuutta nauttivaan ja samalla perusrekisteriin pohjautuvaan identiteettiin. Tunnistus- ja allekirjoituspalvelu perustuu yleensä luotettavan kolmannen osapuolen tuottamaan palveluun, joka viime kädessä nojaa tämän palvelun tarjoajan nauttimaan uskottavuuteen ja luottamukseen. Tähän palveluntarjoajaan liittyvistä varsin ankarista tietoturvallisuuden, laadun ja vahingonkorvauskyvyn vaatimuksista on säädetty paitsi kansallisessa tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa myös tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa. Tutkimuksessa esimerkiksi sähköisen allekirjoituksen sääntelyyn liittyy myös oikeushenkilön tunnistukseen liittyvää aineistoa, mutta sitovin oikeusvaikutuksin tunnistus keskittyy tässäkin yhteydessä todennettuun luonnolliseen henkilöön oikeushenkilön tunnistukseen liittyvien kysymysten ilmetessä erillisinä, sopimusratkaisuin toteutettavina oheispalveluina¹⁶¹.

Tutkimuksessa pyritään tunnistamaan oikeusasemia ja etsimään ratkaisu sellaisiin sähköiseen tunnistukseen ja sähköisen identiteetin käyttöön liittyviin velvoiteoikeudellisiin kysymyksiin, jotka tulevat esiin sähköisen toimintaympäristön tunnistuksen ja allekirjoituksen yhteydessä luonnollisen henkilön ollessa asiointitapahtuman käynnistävä osapuoli. Tietoturvallisuuden ja yksityisyyden suojan kysymykset huomioidaan paitsi uusien säännösten kautta, myös erityisinä vaatimuksina toimintaympäristön ja käytänteiden osana.

Tutkimuksessa käsitellään myös luonnollisen henkilön tunnistusmenetelmän hakemista, käyttämistä luottamusverkostoympäristössä sekä kansallisen solmupisteen välityksellä tunnistauduttaessa toisesta EU:n jäsenvaltiosta Suomeen tai Suomesta toiseen EU-maahan.

---

¹⁶¹ETSI TS 101456 Policy Requirements for certification authorities issuing qualified certificates. ETSI EN 319 411-2 V2.1.1 (2016-02). Policy and security requirements for Trust Service Providers issuing certificates; Part 2: Requirements for trust service providers issuing EU qualified certificates. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen voimaan tulemiseen saakka sovellettiin sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisia politiikkavaatimusmäärittelyjä. Myös aiempi ETSIn varmennepolitiikka antoi mahdollisuuden huomioida allekirjoittaja organisaation edustajana. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus mahdollistaa erityisen oikeushenkilön allekirjoituksen tekemisen (*electronic seal*, 'sähköinen leima'). ETSI EN 319 411-2 -asiakirjan kohdan 2.2. [i.2] s. 7 mukaisesti viitataan aiemman ETSI TS 101456 varmennepolitiikan sovellettavuudesta uusien vaatimusmäärittelyjen tulkintatilanteessa: "The following referenced documents are not necessary for the application of the present document but they assist the user with regard to a particular subject area."

Tutkimus jakaantuu viiteen osaan. Ensimmäisessä osassa selvitetään yhteisesti hyväksytyn luonnollisen henkilön sähköisen identiteetin käsitettä ja muodostumista sekä sen taustalla olevia tietosuojan ja tietoturvallisuuden perusteita. Osassa esitellään myös tunnistuksen ja identiteetin kysymysten liittyminen velvoiteoikeuden kysymysten piiriin. Samalla esitellään velvoiteoikeuden keskeisimmät ongelmatilanteet erityisesti sähköisen tunnistuksen ja allekirjoituksen toimintaympäristössä. Sähköisen tunnistamisen ratkaisuja ja verkkoidentiteettejä on olemassa monen tasoilla palveluilla ja välineillä toteutettuina, mutta vahvan sähköisen tunnistamisen vaatimukset perustuvat säänneltyyn välineen tai palvelun liikkeelle laskemiseen, joka puolestaan perustuu viranomaisen julkista luotettavuutta nauttivaan perusrekisteriin, viranomaisen myöntämän asiakirjan esittämisen henkilökohtaisen todentamisen tilanteessa ensitunnistuksen yhteydessä. Kysymysten ratkaisu perustuu säädännäisen oikeuden ja siihen liittyvän systematiikan periaatteiden soveltamisesta säädetyn oikeuden piirissä sekä siihen sovellettavien tulkintamenetelmien avulla.

Toisessa osassa avataan vahvan sähköisen tunnistuksen ja allekirjoituksen käsitteitä ja säädöstaustaa entistä tarkemmin sekä esitellään tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen olennaiset vaatimukset ja muutokset kumottuun sähköallekirjoitusdirektiiviin verraten. Aihepiiriin liittyvän sääntelyn tilanne on monimuotoinen, ja käsitteiden tarkka merkityssisältö ratkaisee käsillä olevan sovellutustilanteen vaatimukset ja vaikutukset käytännön oikeuselämässä eritasoisten palveluiden toimintaympäristössä.

Tutkimuksen kolmas osa esittelee lopulta tunnistuksen ja allekirjoituksen normitaustaa ja yleisiä oppeja sekä niiden soveltamista yksityiskohtaisissa ratkaisutilanteissa velvoiteoikeudellisten vaatimusten näkökulmasta eri osapuolten oikeusasemissa.

Neljännessä osassa selvitetään erilaisissa oikeudellisissa ympäristöissä ja verkkopalveluissa ilmeneviä vahvan sähköisen tunnistuksen ja allekirjoituksen vaatimuksia erityisesti erityissääntelyyn perustuen sekä kuvataan tunnisteiden muodostamaa luottamusverkostoa ja kansalliset rajat ylittävä tunnisteiden solmupiste.

Viiden osa kokoaa yhteen tutkimuksessa havaitut huomiot ja esittelee oikeudellisia huomioita havaittujen sääntelemättömien kysymysten ja mahdollisten muutostarpeiden osalta. Tässä osassa viitataan myös havaittuihin yhdenmukaisuuksiin tutkimusaiheen ja perinteisten oikeudenalojen piirissä esiintyvän sääntelyn välillä. Oikeusasemissa voidaan havaita normatiivista sääntelyä sekä tavanomaista oikeutta, esimerkiksi kauppatapoja.

1.3.3 Tutkimuksen rajaus

Tämän tutkimuksen kohde ovat vahvan sähköisen tunnistamisen ja kvalifioitujen allekirjoitusvälineiden vahingonkorvauskysymykset sellaisissa tilanteissa, joissa tunnistautuva tai sähköisen allekirjoituksen tekijä osapuoli on henkilökohtaisesti tunnistettu luonnollinen henkilö. Tällaista säänneltyä ja valvottua toimintaympäristöä heikomman tasoiset tunnistuksen välineet ja palvelut eivät ole tämän tutkimuksen kohteena. Oikeushenkilön tunnistuksen kysymyksiä kuvataan vertailun vuoksi ainoastaan esittelynomaisesti sellaisissa tilanteissa, joissa tunnistetun luonnollisen henkilön asema oikeudellisessa konstruktiossa voidaan entistä selkeämmin havainnollistaa.¹⁶² Tunnistus- ja luottamuspalveluista annetun asetuksen mukaiset luottamuspalvelut eivät ole tämän tutkimuksen piirissä lukuun ottamatta sähköistä allekirjoitusta ja viittauksenomaisesti kuvattua yrityksen allekirjoitusta, koska näissä palveluissa tunnistettava toimija on aina luonnollinen henkilö. Myöskään yritysten välinen tunnistus ei ole tämän tutkimuksen piirissä.

Tutkimuksen ulkopuolelle rajatut tunnistus- ja allekirjoitusratkaisut eivät täytä tunnistus- ja luottamuspalvelulain vaatimuksia, jotka on valittu tämän tutkimuksen kysymyksenasettelussa tarjottavien palveluiden vähimmäistasoksi. Tunnistuksen ja allekirjoituksen sääntelyn lisäksi on oikeudellisen taustan selventämiseksi esitelty myös suomalaisessa oikeudellisessa toimintaympäristössä ilmeneviä henkilön identiteetin ilmenemismuotoja sekä sellaisia verkkopalveluita, jotka perustuvat vaativan palvelutason toteuttamiseen ja joissa sovelletaan vahvan sähköisen tunnistuksen tai allekirjoituksen välineitä ja palveluita.

Useat viranomaiset hyödyntävät yrityksen asioinnissa pankkien luonnollisille henkilöille myöntämiä tunnistusratkaisuja ja yleisesti käytettävissä olevia yritystunnuksia. Yritysten ohjelmistovarmenteisiin perustuvissa ratkaisuissa esiintyy rajoituksia erityisesti sen vuoksi,

---

¹⁶²Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa on säädetty luonnollisen henkilön laatuvarmennetta vastaavasta allekirjoituksesta. Luottamuspalveluita koskevassa sääntelyssä alkuperäinen sähköallekirjoitusdirektiivin sääntelyala on laajentunut siten, että luottamuspalveluiden osana on säädetty myös organisaation tunnistuksesta. Tämä tunnistamis- ja luottamuspalveluita koskevassa asetuksessa yhteisöä edustava allekirjoitus (*seal*) -ratkaisu ei ole Suomen oikeusjärjestyksen mukainen tapa, jolla yrityksen nimissä tehty tahdonilmaisu annetaan; Suomessa organisaatiota edustavat viime kädessä sen vastuunalaiset luonnolliset henkilöt. Tällä hetkellä ei ole myöskään käytössä kattavalla ja julkisesti luotettavalla tavalla vastuunalaisen henkilön asemaa kuvaavaa edustuksen tietoa.

että niillä ei voi tunnista tautua verkkopalveluun vahvan sähköisen tunnituksen vaatimusten edellyttämällä tavalla tai tehdä tunnistettuun henkilöön liittyvää kiistatonta allekirjoitusta, joissa näkyisi yhtenevästi myös yhteisön puolesta asioivan henkilön asema ja valtuus toimia yhteisön nimissä.¹⁶³ Esitetyt perustelut huomioden tämä tutkimus käsittelee oikeushenkilöiden tunnituksen kysymyksiä ainoastaan lyhyesti viitaten. Tutkimuksessa ei käsitellä myöskään sellaisia tunnituksen menetelmiä, jotka eivät täytä vahvan sähköisen tunnituksen oikeudellisia, prosessuaalisia ja tietoturvallisuuden kannalta välttämättömiä vaatimuksia yhtenäisten perusedellytysten puuttumisen vuoksi.

Tutkimuksessa on käsitelty tunnituksen kannalta keskeisimpiä velvoiteoikeudellisia, vahingonkorvausoikeudellisia sekä informaatio- ja teknologiaoikeudellisia kysymyksiä. Näiden oikeudenalojen kuvaaminen on rajattu tämän ilmiön ymmärtämisen ja soveltamisen kannalta olennaisiin kysymyksiin eikä tutkimuksessa ole tämän vuoksi pyritty kuvaamaan näitä oikeudenaloja esitettyä laajemmin. Sähköisen tunnituksen ja henkilön sähköisen identiteetin kysymykset ratkeavat paitsi eurooppalaisen asetuksen ja kansallisen lain, myös osin oikeudellisen tulkinnan menetelmin käsitteiden ollessa vielä yksiselitteisesti määrittelemättä oikeudellisessa systematiikassa.

1.3.4 Tutkimuksen lähdeaineisto

Suomalaisessa lainopin teoriassa on vallinnut 2000-luvun alkuun saakka Aarnioon ja Peczenikiin yhdistetty oppi oikeuslähteiden ryhmittelystä kolmeen ryhmään niiden sitovuuden perusteella.¹⁶⁴ Tähän kolmijakoon liittyy erityisesti Siltalan esittämää kritiikkiä

---

¹⁶³Tarve todentaa luonnollinen henkilö ja oikeushenkilö sekä muodostaa tahdonilmaisu ilmenevät myös verkkopalveluissa. Oikeushenkilöllisyys ja sen puolesta toimiminen ovat tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa oma säädetty luottamuspalvelutyypinsä, jota jäsenvaltiot toteuttavat omien oikeusjärjestystensä mukaisin edellytyksin. Yhteinen tulkinta edustuksen toteuttamisesta ei ole vielä muotoutunut.

¹⁶⁴Aarnio 1989 s. 220–221; Aarnio 1971 s. 97–100; Kangas 1997 s. 100; Klami 1997 s. 152; Peczenic 1995 s. 213–218; Peczenic 1986 s. 515–525; Peczenic 1974 s. 48–53, 179, 205; Tolonen 2003 s. 24–27; Wuolijoki 2009 s. 40. Ensimmäiseen oikeuslähderyhmään kuuluvat kaikkein velvoittavimmat oikeuslähteet, joita ovat laki ja maan tapa. Toiseen, vähemmän velvoittavaan ryhmään kuuluvat lakien esitoista ilmenevä lainsäätäjän tarkoitus ja tuomioistuinratkaisut. Näitä kahta ensimmäistä ryhmää kutsutaan auktoritatiivisiksi oikeuslähteiksi; Tolonen kuitenkin kritisoi teoksessaan maan tavan käsittämistä auktoritatiiviseksi oikeuslähteeksi. Kolmanteen ryhmään kuuluvat sallitut, mutta ei-pakottavat oikeuslähteet, joita ovat kaikki muut argumentit, esimerkiksi reaaliset argumentit ja oikeustiede. Klami mainitsee tässä ryhmässä vielä

sen joustamattomuuden ja vanhentumisen vuoksi, esimerkiksi EU-oikeuden asema ei näy tässä erottelussa. Tämän vuoksi Siltala on nähnyt tarpeen kehittää uutta, institutionaalista oikeuslähdeoppia, joka olisi mahdollisimman samankaltainen Suomen tuomarien ja muiden lakia virkavastuulla soveltavien tahojen noudattaman oikeuslähdeopin kanssa. Sinänsä molemmat oikeuslähdeopit perustuvat tähän samaan päämäärään.¹⁶⁵

Sähköisen tunnistamisen ja allekirjoituksen oikeudellinen tausta ja sääntelyn tarve läheisine säännöksineen perustuu eurooppalaiseen säädöstaustaan ja oikeudellisiin periaatteisiin, minkä vuoksi Siltalan oikeuslähdeoppi tarjoaa etenemistien tälle tutkimukselle reaalisten argumenttien merkityksen kasvaessa¹⁶⁶ lain ja EU-normien, lainvalmisteluaineiston ja oikeuskäytännön lisäksi silloin, kun näistä oikeuslähteistä ei saada vastausta yksittäiseen tapaukseen. Tähän tutkimukseen liittyvää säädännöllistä aineistoa on saatavana eri oikeudenalojen systematiikasta ja oikeusperiaatteista. Reaalisten argumenttien merkitys näkyy erityisesti teknisen toimintaympäristön asettamissa vaatimuksissa, jotka on otettava huomioon oikeudellisen ennakoitavuuden keinoin. Osa sääntelystä perustuu *soft law* -sääntelyyn, viranomaisten sitoviin määräyksiin ja sekä standardeihin ja teknisiin määrityksiin, jolloin tämä regulaatio asettaa palvelun tuottamiselle tavanomaisen sovellettavan toimintaympäristön kriteerit. Tutkimuksen lähtökohtana on nojata ensisijaisesti ensisijaisiin oikeuslähteisiin ja reaalisten argumenttien käyttöön silloin, kun muuta oikeudellista sitovaa informaatiota ei ole mahdollista käyttää.

Tutkimuksessa on seurattu velvoite- ja informaatio-oikeudellisten kysymysten lisäksi myös tunnistukseen ja allekirjoituksiin liittyvää sääntelyä. Sähköisiin allekirjoituksiin liittyvä välttämättömänä osana asioivan henkilön tunnistus verkkopalveluprosessin yhteydessä. Lainsäädännön muutoksia on seurattu 1.4.2019 saakka.

Peczeniciin viitaten perustavat moraaliset argumentit. Wuolijoki näkee tämänkaltaisen erottelun etuna selkeyden.

¹⁶⁵Helin 1990, s. 38–39, 41, 45–46; Laakso 1993 s. 118–119; Oker-Blom 2009 s.184–185; Siltala 2003 s. 199–219, 315–323; Wuolijoki 2009 s. 40–41. Siltalan esittämä institutionaalinen oikeuslähdeoppi ei eroa merkittävästi Aarnion ja Peczenikin teorioista lukuun ottamatta EU-oikeudellisen normiston ja siitä heijastuvien periaatteiden vaikutuksia. Merkityksellisiä oikeuslähteitä ovat EU-oikeus ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus sekä tavanomainen oikeus, kun taas lainvalmisteluaineisto ja oikeustapausaineistot ovat vähemmän painavia oikeuslähteitä. Siltalan mukaan mahdollisia oikeuslähteitä ovat lisäksi oikeuskirjallisuus ja reaaliset argumentit.

¹⁶⁶Klami, LM 3/1996 s. 468–476; Oker-Blom 2009 s. 181; Siltala 2003 s. 282–283; Tuori 2000 s. 175; Wuolijoki 2009 s. 42–43. Tuorin mukaan oikeusperiaatteet ja reaaliset argumentit eivät ole itsenäisiä oikeuslähteitä vaan informaation täsmentämisessä käytettäviä tulkinta-apuvälineitä.

Siviilioikeuden yleisten kysymysten, velvoiteoikeuden ja erityisesti sopimusoikeuden perusteita on tarkasteltu perinteisten sopimusten tekemiseen liittyvän ympäristön muuttuessa sähköiseksi asiointiympäristöksi. Vahingonkorvausvastuun jakaantuessa eri osapuolten välille lisääntyy enenevässä määrin, kun ydintoimintoja keskitetään ja ulkopuolisia suoritteita hankitaan ostopalvelusopimuksiin perustuen. Koska kysymys on toisenlaisesta toimintaympäristöstä kuin missä velvoiteoikeuden sääntely ja yleiset opit ovat kehittyneet, muutosäännösten esittelyä, keskeisimpiä oikeustapauksia sekä skandinaavisia kirjoittajia on korostettu erityisesti sellaisten kysymysten osalta, joilla on merkitystä funktionaalisen ekvivalenssin toteuttamisessa uudessa ympäristössä.

Tunnistus- ja luottamuspalveluiden tarjoaminen on luonteeltaan luottamuksen jakamiseen perustuvaa palvelua, jonka rakentaminen edellyttää osapuolten välisten vastuusuhteiden tunnistusta, kuvaamista sekä niistä sopimista. Vahvan sähköisen tunnistuksen ja sähköisten luottamuspalvelujen kysymyksiin liittyvät myös kuluttajasuojan ja tietosuojan vaatimukset.¹⁶⁷ Laissa sähköisen viestinnän palveluista (917/2014, entisessä tietoyhteiskuntakaaressa) ja laissa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta (458/2002) on säännelty yksityiskohtaisesti sähköisen kaupankäynnin ja siihen liittyvien verkkopalvelujen tarjoamisen vaatimuksista. Tutkimuksessa on sivuttu myös informaatio- ja teknologiaoikeudellisia periaatteita tutkimuskohteen taustan ja sähköisen identiteetin käsitteen selventämiseksi. Hallinto-oikeuden peruskysymyksiä on kuvattu erityisesti tunnistus- ja allekirjoitusvälineen myöntämisen sekä vahingonkorvauksen kysymysten osalta, sillä entistä useammat vahvoja sähköisiä tunnisteita sisältävät palvelut liittyvät viranomaisen tuottamaan palveluun, joihin usein on säädetty ankara vahingonkorvausvastuu.¹⁶⁸ Työnantajan vastuukysymykset saattavat nousta esiin verkottuvien palvelujen ketjutuksessa.

Vuonna 2014 aiempi sähköisistä allekirjoituksista annettu direktiivi korvattiin asetuksella tunnistamis- ja luottamuspalveluista, jossa säädetään voimakkaasti julkishallintoa velvoittavista, yleisölle tarjottavista sekä luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden että järjestelmien ja ohjelmistojen tunnistamisen ja luottamuspalveluiden kansallisesta, kansalliset rajat ylittävän palvelun eurooppalaisesta vähimmäistasosta. Tunnistus- ja luottamuspalveluasetusta alettiin soveltaa kansallisesti vuosien 2016–2018

---

¹⁶⁷TunnL 1 §, 6 §; 42 §.

¹⁶⁸Aarnio 1989 s. 54–55. Oikeussääntöjen järjestelmään, oikeusjärjestyksen sisäiseen tarkasteluun liittyvät tyypillisesti järjestelmää soveltavat tahot, esimerkiksi hallintovirkamiehet ja tuomarit.

välisenä aikana. Tutkimuksessa on seurattu myös identiteetin väärinkäyttöön liittyvää tietoverkkorikosten ja identiteettivarkauksien estämiseksi säädettyä lainsäädäntöä.

Sähköinen identiteetti ymmärretään ja toteutetaan kansainvälisesti eri tavoitteisiin perustuen. Tutkimuksessa on esitelty eurooppalaisen julkishallintoa voimakkaasti velvoittavan tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen vertailukohtana toista globaalisti merkittävää lähestymistapaa, Amerikan yhdysvaltojen tunnistamisen ohjelmaa. Amerikkalainen lähestymistapa perustuu yksityisen sektorin tuottamiin palveluihin. Ohjelma on kuvattu vuonna 2011 julkaistussa strategia-asiakirjassa National Strategy for Trusted Identities in Cyberspace (NSTIC). Enhancing Online Choice, Efficiency, Security, and Privacy.¹⁶⁹ Myös tietoturvallisuuden ja oikeudellisen alan kansainvälisiä julkaisuja on seurattu tutkimuksen aihepiiriin mukaisesti. Erityisesti identiteettinäkemyksistä on viime aikoina kirjoitettu runsaasti Computer Law & Security Review (CLSR) - aikakausijulkaisussa.

Tutkimuksessa on pyritty ottamaan huomioon tämän tutkimuksen soveltamisalalla toimivien henkilöiden ja yhteisöjen näkökulmasta sellaiset kysymyksenasettelut, jotka tulevat eri osapuolten välisiin suhteisiin liittyen oikeudellisessa tarkastelussa säännöllisesti esiin.

Julkisen hallinnon tietoturvallisia ja yhdenmukaisia toimintatapoja pyritään edistämään tiedonhallintalailla; lakiesitys annettiin eduskunnalle 5.12.2018.¹⁷⁰ Säädöksellä on ollut tarkoitus korvata julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annettu laki, arkistolaki (831/1994) sekä viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain ja sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa annetun lain tiedonhallintaa koskevat säädökset. Säädöksellä kumottiin julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annettu laki (634/2011). Muutosten on määrä tulla voimaan 1.1.2020. Valtiovarainministeriö laatii julkisyhteisöille myös suosituksia tietoturvallisista sähköisistä asiointipalveluista.¹⁷¹

Keskeisiä internetin oikeudellisiin kysymyksiin vaikuttavia tekijöitä on sähköisen kaupan sovellutusten kasvu. EU:n kehitys on selkeä osa säädöstaustan muotoilemista.

---

¹⁶⁹Myös Kiggins 2014 s. 164; Department of Defence Strategy for Operating in Cyber Space 2011; National Strategy for Trusted Identities in Cyberspace (NSTIC). Enhancing Online Choice, Efficiency, Security, and Privacy. The White House.

¹⁷⁰Hallituksen esitys HE 284/2018 laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

¹⁷¹<https://vm.fi/vahti> 1.9.2018 mukainen. Julkisen hallinnon digitaalisen turvallisuuden johtoryhmä VAHTIn ohjeet.

Kansainväliset järjestöt, kuten OECD ja YK, vaikuttavat säädännöllisten kysymysten ratkaisuihin. YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden komissio UNCITRAL on julkaissut mallilainsäädännön Model Law on Electronic Commerce, jota sovelletaan kaikkialla. OECD on ollut keskeisesti mukana rakentamassa erityisesti verotuskysymyksiin sovellettavaa yhteistä lainsäädäntöä.¹⁷² Euroopan verkko- ja tietoturvavirasto ENISA¹⁷³ koordinoi Euroopan unionin tasolla toimenpiteitä, joilla saavutetaan jäsenvaltioiden alueen omien tietoverkkojen ja -järjestelmien turvaaminen. Viraston tehtävänä on antaa neuvontaa Euroopan komissiolle ja EU:n jäsenvaltioille.

Käytännössä internetin sääntely keskittyy kolmeen eri tasoon: fyysiseen infrastruktuuriin, sitä soveltavaan palveluinfrastruktuuriin sekä käyttäjien tasolle, mitä sovellusalueita on erityisesti hyödynnetty esimerkiksi sähköisen kaupankäynnin sovelluksissa.¹⁷⁴ Avoimissa verkoissa toimimiseen liittyvät keskeisesti yhteiskunnan sääntelyn rajat. Esimerkiksi tavaramerkkisuojan, ilmaisuvapauden rajoihin, vastuukysymyksiin ja tekijänoikeuden määräytymiseen liittyy erilaisia ratkaisusuosituksia.¹⁷⁵

Kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin aikainen osapuolten vastuusuhteita koskeva oikeuskirjallisuus on edelleen sovellettavaa tulkinta-aineistoa. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen aikaista oikeuskirjallisuutta vastuukysymyksistä ei ole vielä syntynyt; osapuolten väliset korvausoikeudelliset suhteet ovat edelleen samankaltaiset kuin kumotussa säädöksessä. Tämän vuoksi edellä mainitun aineiston lisäksi on näissä kysymyksissä edelleen sovellettava velvoiteoikeuden sääntelyä ja yleisiä oppeja. Tunnistukseen ja allekirjoitukseen liittyvien säännösten lisäksi aihepiiri on lähellä teknisten sovellusten rajapintaa, minkä vuoksi oikeudellisen sääntelyn lisäksi on huomioitava myös näiden tuotteiden ja palveluiden standardointiaineisto¹⁷⁶. Tunnistaminen on pitkään

---

¹⁷²Terrett – Monaghan 2000 s. 6.

¹⁷³ENISA (European Network and Information Security Agency) perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 460/2004, annettu 10. päivänä maaliskuuta 2004, Euroopan verkko- ja tietoturvaviraston perustamisesta. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa valvontaviranomaisille on määriteltä ilmoitusvelvollisuus ENISAlle eräissä tietoturvatapahtumissa.

¹⁷⁴Terrett – Monaghan 2000 s. 7; Blume 2006 s. 85–89.

¹⁷⁵Lim 2002 s. 2; Rahnasto 2002 s. 12–13.

¹⁷⁶ETSI EN 319 411–2, 2.1.–2.2; ETSI TS 101456, liite A s. 13; Magnusson Sjöberg JT 4/2000–01 s. 422; Pöysti 1997 s. 534. Pöysti 1997 s. 533, 539; Sieber 2001 s. 272–273, 275; Sieber 2001 s. 18; Wuolijoki 2009 s. 42–43. Wuolijoki toteaa, että *soft law* -materiaaliin liittyvässä oikeuslähteiden ryhmittelyssä niiden

perustunut eurooppalaiseen ja kotimaiseen sääntelyyn, jolla ei ole aiemmin ollut kansainvälisiä vertailukohtia tai esikuvia eikä alaa ollut varsinaisesti standardoitu. Valvova viranomainen Viestintävirasto on määräyksessään M 72a/2018 määritellyt näihin välineisiin liittyvät vähimmäisvaatimukset, joita sovelletaan yleisölle tarjottaviin välineisiin ja palveluihin ja jotka perustuvat samanlaisiin vaatimuksiin kuin laatuvarmenteen sääntely ja eurooppalaiset standardit, jotka oli määritelty kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin 9 artiklan mukaisessa komiteassa¹⁷⁷.

Sopimusoikeudellisten kysymysten osalta tutkimusaineistona on tutkittu myös tuomioistuinratkaisuja, erityisesti korkeimman oikeuden ratkaisuja. Pankkitunnusten vastuunjakoon liittyviä kysymyksiä on runsaasti ollut ratkaistava kuluttajariitalautakunnassa ja osaa niistä on käytetty tässä tutkimuksessa valottamassa vakiintunutta käytäntöä. Taustalla olevaa aiheeseen liittyvää tutkimusta velvoiteoikeuteen liittyen ei varsinaisesti ole ollut käytettävissä; informaatio-oikeuden alan yksityisyyden suojan kysymysten ja identiteetin taustan selvittämisen osalta käytössä on ollut kirjallista materiaalia.

Tunnistuksen ja allekirjoitusten tutkiminen Suomessa on varsin vähäistä ja tämän vuoksi osa aihepiiriin liittyvästä lähdeaineistosta on suurelta osin ulkomaista. Tutkimuksessa on myös käytetty lainvalmisteluaineistoa sekä ministeriöiden ja tutkimuslaitosten julkaisemia tutkimuksia, koska aihepiiri on ollut jatkuvan sääntelyn kohteena ja tiedon tarve yksittäisiin kysymyksiin ja erityisesti teknisten vaatimusten selkeyttämiseen on ollut suuri.

Tutkimuksen lähdeaineistossa on erityisen runsaasti Ruotsin oikeuskäytäntöä sekä kirjallisuutta, koska velvoiteoikeuden kehityksessä on useita samankaltaisia rakenteita ja kehityssuuntia. Myös allekirjoituskysymysten osalta ruotsalaisessa kirjallisuudessa on suomalaisen oikeustapauksen soveltamisen kannalta lukuisia yhtäläisyyksiä. Tunnistamis-

---

sitovuuden osalta on pohdittu niiden kuulumista joko heikosti velvoittavien tai sallittujen oikeuslähteiden joukkoon.

¹⁷⁷Euroopan yhteisön direktiivissä 83/189ETY teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä tietotekniikan alan eurooppalaisia standardointielimiä ovat CEN (European Committee for Standardization), CENELEC (European Committee for Electrotechnical Standardization) ja ETSI (European Telecommunications Standards Institute). Vaikka standardien noudattaminen on periaatteessa vapaaehtoista ja monissa tapauksissa niiden noudattaminen perustuu sopimukseen tai alalla vallitsevaan käytäntöön, niissä määriteltyjen vaatimusten noudattaminen on edellytyksenä myös määriteltyyn verifiointi- ja auditointimenettelyyn. Standardiin liittyy neuvoston päätöslauselman (85/C136/01) mukaisesti olettaa yhteisön oikeuden mukaisuudesta ja sitä hyväksen käyttävät yritykset saavat myös hyväksen vastaavan presumption (KOM [96] 359 lopull., 11).

ja luottamuspalveluasetukseen sovelletaan välittömästi jäsenvaltioissa sähköisten allekirjoitusten sekä tunnistuksen vähimmäistason rajat ylittävän sääntelyn osalta. Kansallinen sääntely poikkeaa kuitenkin merkittävästi valtiosta toiseen. Oikeuskulttuurin samankaltaisuuden vuoksi pohjoismaiset, erityisesti ruotsalaiset lähteet ovat helpoimmin sovellettavissa oikeusjärjestyksemme. Keskeisimpien pohjoismaalaisten tutkijoiden kirjoitukset tarkentavat erityisesti velvoiteoikeuden yleisiä oppeja.

Tutkimuksessa on viitattu useissa tilanteissa EU-oikeudelliseen sääntelyyn. Tässä tutkimuksessa käytetään eurooppalaisen sääntelyn piirissä terminä Euroopan unioni (EU) riippumatta siitä, mikä jäsenvaltioiden väliseen sopimukseen perustuvana nimenä on ollut voimassa kulloisessakin historiallisessa tilanteessa (EEC, EC, EU).¹⁷⁸

2. Vahvan sähköisen tunnistuksen ja sähköisten allekirjoitusten sääntely

2.1 Henkilöllisyys ja identiteetti

2.1.1 Yleistä

Oikean henkilöllisyyden merkitys ilmenee eri oikeudenaloilla joko kirjattuna vaatimuksena tai hiljaisena olettamana osana oikeustoimea ja oikeustoimen pätevyyttä.¹⁷⁹ Turvallinen sähköinen identiteetti perustuu yksityiselämän suojan ja turvallisuuden perusoikeuksiin.

Perinteisesti siviilioikeudessa ihminen on käsitetty oikeuspersoonallisuudeksi, jolla saattaa olla oikeuksia tai velvollisuuksia.¹⁸⁰

---

¹⁷⁸Davies 2013 s. 4; Foster 201 s. 35.

¹⁷⁹Pinckaers 1996 s.3–4, 5, 35–36. Tiettyyn henkilöön liittyvä oikeus tai suoritusvelvollisuus on tunnettu eri oikeudenaloilla tapauskohtaisesti säänneltynä. Taustalla on ollut oikean henkilön jokin suojattava arvo. Erityisesti kaupankäynnissä jo keskiajalla tiettyyn henkilöön liittyvällä suorituksella on nähty olevan sellainen arvo, jota on nähty tarpeelliseksi suojata esimerkiksi toimitus- tai lisensseihin. Yhdysvalloissa kaupallisiin arvoihin liittyviä suojattavia tietyn henkilön yksilöllisiä kohteita ovat olleet ainakin nimi, lempinimi, samankaltaisuus, äänen erityinen luonne, allekirjoitus ja tyypilliset ominaisuudet. Muitakin ominaisuuksia voidaan pitää yksilöllisinä, persoonaan liittyvinä ominaisuuksina. Yhdysvalloissa henkilöön liittyvään ominaisuuteen käytettyjä asiasanoja oikeustapauksissa ovat olleet esimerkiksi ”identity”, ”personality”, ”persona”. 1900-luvulla Manner-Euroopassa ja Yhdysvalloissa syntyi henkilöön liittyviin arvoihin, kuten yksityisyyden ja maineen suojelemiseen liittyvää sääntelyä kaupallisten arvojen suojaamisen lisäksi. Suomessa tietyn henkilön yksinomaisiin ominaisuuksiin tai oikeuksiin liittyvää sääntelyä on ainakin immateriaalioikeudessa, velvoiteoikeudessa, informaatio-oikeudessa ja nimilainsäädännössä.

¹⁸⁰Kivimäki – Ylöstalo 1973 s. 128–129, 138–139. Oikeuskelpoisuus ilmenee henkilön oikeuksien puolesta aktiivisena ja velvollisuuksien puolesta passiivisena ominaisuutena. Luonnollisen henkilön oikeuskelpoisuus alkaa hänen syntymästään ja päättyy hänen kuolemaansa. Oikeudellinen toimintakyky, toimikelpoisuuden

Luonnollisen henkilön henkilöllisyys ilmenee Suomessa kaikissa ydintoiminnoissa viranomaisen toteaman, syntymän tai maahanmuuton yhteydessä tapahtuvan viranomaisen perusrekisteriin tekemän merkinnän kautta.

Henkilö merkitään väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetussa laissa (661/2009, VTVPL), jäljempänä väestötieto- ja varmennepalvelulaki, säänneltyyn väestötietojärjestelmään tarkoin säänneltyjen edellytysten täytyessä. Väestötietojärjestelmän henkilötiedot nauttivat julkista luotettavuutta.¹⁸¹ Henkilöillä on myös tietyin rajoituksin oikeus määrätä omien tietojensa käytöstä. Esimerkiksi sananvapaus tai viranomaisten oikeus henkilötietojen käsittelyyn rajoittavat henkilön tosiasiallista itsemääräämisoikeutta.¹⁸²

Väestötietojärjestelmässä henkilöllä on merkitty yksi voimassa oleva henkilöllisyys ja henkilötiedot.¹⁸³ Jokaisella Suomen kansalaisella katsotaan olevan oikeus viranomaisen

---

käsite sisältää kansalaisuuden perusteella sovellettavan lain mukaisesti henkilön mahdollisuuden antaa ja ottaa vastaan tahdonilmaisuja, joilla oikeuksia perustetaan, muutetaan tai kumotaan.

¹⁸¹Väestötietojärjestelmään henkilöstä talletettuja (VTVPL 13 §:n 1 momentin 1–21 kohta) henkilötietoja pidetään julkisesti luotettavina tietoina, jollei osoiteta, että tieto on virheellinen tai puutteellinen. Väestötietojärjestelmän osalta henkilön tietojen muuttamisen on perustuttava luotettavaan asiakirjaselvitykseen. Henkilöllä ei ole oikeutta määrätä tietojensa rekisterissä pitämisestä tai niiden luovuttamisesta.

¹⁸²HE 9/2018, pykäläkohtaiset kommentaarit, oikeusministeriön 23.5.2011 antama lausunto sisäasiainministeriölle OM 52/43/2011 lausuntopyyntöön 18.11.2010 Dnro VM 2158.03.03.00/2010; Pöysti 2006 s. 318; Voutilainen 2011 s. 7–8. Henkilötietojen käsittelyyn liittyvä yleinen suostumus on määritelty tietosuojalain 29 §:ssä sekä aiemman henkilötietolain 3 §:n 7 kohdassa. Tiedollinen itsemääräämisoikeus toteutetaan käytännössä suostumuksen kautta tietojen käsittelyn toiminnoissa. Perustuslakivaliokunta näyttää henkilötietojen suojan kannalta tärkeiden kohteiden määrittelyssä noudattaneen perinteistä julkisoikeudellista ajattelua, jossa henkilötietojen käsittelyä pidetään puuttumisena henkilön yksityisyyteen ja yksityisautonomiaan ja siten vapauspiiriin. Tämä tilanne on kysymyksessä silloin, kun henkilöllä on aito mahdollisuus käyttää harkintavaltaa henkilötietojen luovuttamisen osalta suhteessa viranomaiseen. Perustuslakivaliokunta perustaa lähestymistapansa niin, että useimmiten arvioitavaksi tulevilla henkilötietojen käsittelyä koskevissa asioissa kyse on nimenomaan julkisissa viranomaisissa tehtävän tietojenkäsittelyn ja tiedonkeruun sääntelystä. Perusoikeudet, kuten ilmaisuvapaus sekä viranomaisten ja muiden toimijoiden oikeus henkilötietojen käsittelyyn merkitsevät tosiasiallisesti sitä, että tiedollinen itsemääräämisoikeus on yleisesti arvioituna varsin suhteellisesti toteutuva asia.

¹⁸³Identiteettiohjelma s. 21, 24. Yhden identiteetin vaatimus voidaan johtaa VTVPL 7 §:n ja ulkomaalaisten osalta VTVPL 9 §:n ja VTVPL 19 §:n säännöksistä. Väestötietojärjestelmään talletetaan henkilön VTVPL 13.1 §:ssä mainitut tiedot. Lain 9 § koskee edellytyksiä, joiden täytyessä ulkomaalainen voidaan rekisteröidä väestötietojärjestelmään.

todistamaan henkilöllisyyteen. Henkilöllisyyden osoittaminen tapahtuu asiakirjojen ja fyysisten ominaisuuksien vertaamisella toisiinsa. Tunnistusasiakirjojen myöntämiseen ja luotettavuuteen kohdistetut vaatimukset vaihtelevat sen mukaisesti, mitä palvelun tarjoaja katsoo riittäväksi tarjoamaansa palveluun kirjaututtaessa.¹⁸⁴

Erilaisista lähtökohdista ja toimintaympäristöistä on syntynyt toisistaan poikkeavia käsityksiä siitä, mitä identiteetti oikeastaan on ja miten se suhtautuu henkilöllisyyden syntymiseen ja ilmenemiseen.¹⁸⁵ Henkilöllä on yksi henkilöllisyys, mutta se voi ilmetä useiden, erilaisissa toimintaympäristöissä toteutuvien identiteettien kautta. Ensimmäistä kertaa sähköisessä asiointitapahtumassa on pyritty määrittelemään riittävän turvallinen ja tunnustettu yleinen identiteetti, jonka perusteella rakentuvia oikeudellisia suhteita pyritään kuvaamaan tässä tutkimuksessa.¹⁸⁶

---

¹⁸⁴Brazell 2004 s. 3, 14. Tuntemattomien henkilöiden kanssa asioiminen sisältää väärinkäytöksen mahdollisuuden. Perinteisessä ympäristössä erilaisten oikeudellisten mekanismien kuten notaaripalveluiden ja asiakirjojen oikeaksi todistamisen avulla tätä riskiä on pyritty pienentämään. Sähköisessä toimintaympäristössä asioiminen edellyttää samojen toiminnallisuuksien toteuttamista.

¹⁸⁵OM 27/2014 s. 60. Esimerkiksi identiteettivarkauden osalta identiteettiä kuvataan alla kuvatulla tavalla. Olennaista on, että kolmatta osapuolta erehdytetään nimenomaan henkilöllisyyden tai identiteetin osalta. Taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi tällöin erehdytetään kolmatta osapuolta ja oikeudettomasti käytetään toisen henkilötietoja, tunnistamistietoja tai muuta vastaavaa yksilöivää tietoa. Tietosuoja-asetuksen 4 artiklan mukaisesti henkilötiedolla tarkoitetaan *”kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön, jäljempänä ’rekisteröity’, liittyviä tietoja; tunnistettavissa olevana pidetään luonnollista henkilöä, joka voidaan suoraan tai epäsuorasti tunnistaa erityisesti tunnistetietojen, kuten nimen, henkilötunnuksen, sijaintitiedon, verkkotunnistetietojen taikka yhden tai useamman hänelle tunnusomaisen fyysisen, fysiologisen, geneettisen, psyykkisen, taloudellisen, kulttuurillisen tai sosiaalisen tekijän perusteella”*. Tunnistamistiedoilla tarkoitetaan esimerkiksi pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 6 §:n mukaan *”sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi”*. Tällaista tietoa on muun muassa IP-osoite. Mitkä tahansa irralliset tiedot eivät kuitenkaan tulisi kyseeseen, vaan oleellista on, että tiedot ovat tunnistamiseen liittyviä tai kytkeytyviä ja mahdollistavat henkilön tunnistamisen ja siten erehtymisen.”

¹⁸⁶Kansallinen sähköinen identiteetti perustuu sääntelyn, kuten tunnistus- ja luottamuspalvelulain ja hallinnon yhteisistä sähköisen asiointin tukipalveluista annetun lakiehdotuksen HE 59/2016 vp mukaisesti julkisen perusrekisterin, Väestötietojärjestelmän tietoihin. Kaikki suomalaiset ja Suomessa pysyvästi asuvat henkilöt on rekisteröity väestötietojärjestelmään ja järjestelmä nauttii julkista luotettavuutta. Tähän perusrekisteriin pohjautuvat vahvaan tunnistukseen perustuvat paitsi perinteiset fyysiset tunnistusratkaisut sekä vahvan sähköisen tunnistuksen palveluntarjoajien rekisteriin ilmoitetut palvelut. Sähköisten tunnistus- ja

Valtioneuvoston periaatepäätös sähköisestä tunnistamisesta 5.3.2009 ohjaa kansallisen identiteetin määrittelyn taustaa ja tavoitteita olennaisella tavalla. Tärkeimpiä painopistealueita eri tekniikoilla toteutettuna ovat henkilöllisyyden luominen, toteaminen sekä henkilöllisyyden tunnistus ja turvaaminen.¹⁸⁷

Henkilöllisyys, henkilön tunnistus ja henkilön identiteetti eivät ole täysin identtiset käsitteet, vaikka niitä on käytetty kirjallisuudessa ja säädösvalmistelussa rinnakkain. Sähköinen tunnistus perustuu tunnistuksessa käytettävään, henkilön yksilöivään informaatioon.¹⁸⁸

Identiteetin käsite on monimuotoinen eri toimintaympäristöissä ja oikean identiteetin vaatimus ilmaistaan eri tavoin eri asiayhteyksissä. Henkilön oikean identiteetin ja tunnistamisen tavoite ja merkitys esiintyvät muun muassa velvoiteoikeuden yleisissä piirteissä sekä erityisissä oikeustoimissa, joissa suoritusvelvoitteet kohdentuvat oikeustoimeen liittyviin henkilökohtaisessa suoritusvastuussa oleviin tahoihin. Esimerkiksi allekirjoitus perustuu nimenomaan oikean henkilön tekemään tahdonilmaisuuksiin ja sen oikeellisuus saa useissa tilanteissa erityistä merkitystä.¹⁸⁹ Kirjallisuudessa identiteettiä¹⁹⁰ on

---

allekirjoitusvälineiden kvalifioitun tason palvelut edellyttävät lisäksi henkilön todentamista viranomaisen virkavastuulla myöntämästä tunnistusasiakirjasta, passista tai henkilökortista.

¹⁸⁷Identiteettiohjelma s. 6, 16.

¹⁸⁸Pöysti, EIF 7 1999 s. 1112; Voutilainen 2009 s. 244. Sähköinen identiteetti on johonkin luonnolliseen tai oikeushenkilöön tai viranomaiseen teknisesti tai oikeudellisesti luotettavalla tavalla liittyvää informaatiota, jonka perusteella henkilö on tunnistettavissa sähköisessä toimintaympäristössä.

¹⁸⁹Aurejärvi 1979 s. 23–27; Halila, J. 1955 s. 133–136; Havansi 1996 s. 29, 221–222; Havansi 1984 s. 1; Hemmo 2001 s. 102; Ylöstalo 1980 s. 40–41, 45, 75, 90–92, 110–111, 146–147. Velkoja haluaa velkasuhteen syntyessä varmistaa saatavansa velallisen suoritushäiriössä. Velkavastuu on velallisen asemassa olevan henkilön tai yhteisön henkilökohtaista vastuuta.

¹⁹⁰Liikenne- ja viestintäministeriö, 44/2003, s. 10–13. Biometrinen identiteetti sisältää yksilön ainutlaatuiset ominaisuudet, kuten sormenjäljet, äänen kasvonmuodon tai DNA:n. Annettu tai luotu identiteetti muodostuu tekijöistä, jotka yksilö saa syntyessään. Tällaisia tekijöitä ovat nimi, syntymäaika tai -paikka, kansalaisuus tai vanhempien nimet. Elämäkerrallinen identiteetti koostuu elämän varrella kertyneistä tekijöistä, kuten syntymän rekisteröinnistä, koulutuksesta tai työ- ja avioliittohistoriasta. Eräissä kaupallisissa sovelluksissa identiteetti muodostetaan eri itsenäisten oikeustoimien kautta kerääntyvästä, riittävän luotettavaksi arvioitusta tietoaaineistosta esimerkiksi lohkoketjuissa. Tietosuojasetuksen (EU) 2016/679 4 artikla määrittelee biometrisen tiedon seuraavasti: ”14) ’biometrisillä tiedoilla’ kaikkia luonnollisen henkilön fyysisiin ja fysiologisiin ominaisuuksiin tai käyttäytymiseen liittyvällä teknisellä käsittelyllä saatuja henkilötietoja, kuten kasvokuvia tai sormenjälkitietoja, joiden perusteella kyseinen luonnollinen henkilö voidaan tunnistaa tai kyseisen henkilön tunnistaminen voidaan varmistaa”.

tarkasteltu esimerkiksi biometrisen identiteetin, annetun tai luodun identiteetin taikka elämäkerrallisen identiteetin kautta.

Suomessa tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa tarkoitetun vahvan sähköisen tunnistamisen välineiden ja palveluiden tarjoajiksi ovat ilmoittautuneet keskeisimmät pankki- ja telealan yritykset. 1.3.2010 voimaan tulleen väestötieto- ja varmennepalvelulain¹⁹¹ mukaisesti myös Väestörekisterikeskuksen varmennepalvelut tuottavat tämän tutkimuksen aihepiirin mukaisen vahvan sähköisen tunnistuksen menetelmän sekä ainoana suomalaisena toimijana sähköisen allekirjoituksen hyväksytyn varmenteen. Myös kaupalliset tunnistus- ja allekirjoitusvälineiden liikkeelle laskijat tarkistavat henkilön perustiedot väestötietojärjestelmästä TunnL 7 §:n mukaisesti.

2.1.2 Identiteetin osoittaminen

2.1.2.1 Fyysisen identiteetin osoittaminen

Henkilön oikeellisuus todetaan ensi vaiheessa fyysisten ominaisuuksiensa perusteella. Henkilön olennaiset piirteet sisältävän informaation voidaan katsoa sisältyvän fyysiseen identiteettiin. Näitä ominaisuuksia verrataan eri tarkoituksessa käytettäviin asiakirjoihin.

Hyväksyttävästä tunnistuksen perustana olevasta asiakirjasta ei ole säädetty yhtenäisesti eri tilanteisiin. Kaikissa tilanteissa edes viranomaisen ei ole välttämätöntä tunnistaa asiakasta. Esimerkiksi julkisuuslain 13.1 §:n ja 14 §:n mukaisesti asiakirjapyyntöön yhteydessä tiedon pyytäjän ei ole tarpeen perustella pyyntöään tai selvittää henkilöllisyyttään kuin säädetyin poikkeuksin.¹⁹²

Poliisi suorittaa tosiasiallisen henkilön ensitunnistuksen myöntäessään viranomaisen myöntämän henkilöllisyyttä osoittavan asiakirjan.¹⁹³ Valtioneuvoston asetuksessa

---

¹⁹¹Väestötieto- ja varmennepalvelulakia sovelletaan väestötietojärjestelmän, sen tietojen ja palvelujen sekä Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin ja sen palvelujen ylläpitämiseen, hyväksikäyttämiseen ja kehittämiseen.

¹⁹²Oikeusministeriön 23.5.2011 antama lausunto sisäasiainministeriölle OM 52/43/2011 lausuntopyyntöön 18.11.2010 Dnro VM 2158.03.03.00/2010. Oikeusministeriö toteaa, että on tarkoituksenmukaista selvittää, missä tilanteissa henkilöllisyyden osoittaminen on välttämätöntä viranomaisen antaman asiakirjan tai vahvan sähköisen tunnistuksen välineen perusteella.

¹⁹³HE 85/2014 vp s. 5, pykäläkohtaiset perustelut; HallVM 27/2014 vp; <http://www.kela.fi/kela-kortti?inheritRedirect=true>, sivusto 9.8.2017 mukainen; www.migri.fi (sivusto 17.11.2015 mukainen); PeVL 21/2014 vp; Torpey, Sociological Theory 16 (3) 1998 s.249, 255. Demokraattisissa valtioissa henkilö

(707/2006) poliisin myöntämistä henkilöllisyyttä osoittavista asiakirjoista 1 §:ssä säädetty viralliset henkilöllisyyttä osoittavat asiakirjat ovat passi ja henkilökortti: *”Poliisin myöntämiä henkilöllisyyttä osoittavia asiakirjoja, jotka hyväksytään tunnistamisasiakirjana henkilökorttia ja passia haettaessa, ovat voimassa oleva henkilökortti ja passi. Jos hakijalla ei ole esittää tunnistamisasiakirjaa tai hakija ei ole luotettavasti tunnistettavissa kyseisestä asiakirjasta, passihakemuksen vastaanottava viranomainen suorittaa tunnistamisen.”* Tähän poliisin viranomaistehtävään suorittamaan tunnistustapahtumaan ja sen perusteella myönnettyihin henkilöllisyyttä osoittaviin asiakirjoihin perustuvat myös TunnL 17 §:n ja tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan mukaisen vahvan sähköisen tunnistuksen välineen tai palvelun ja laatuvarmenteen hakijan todentaminen.¹⁹⁴ Sähköisessä asiointinnassa hyväksytään niin ikään erilaisia tunnistautumisen tasoja. Vaativan

---

yleensä identifioidaan ensisijaisena keinona passilla tai henkilökortilla. Henkilökortin käyttö ja myöntäminen identiteetin osoittamisen välineenä vaihtelee eri valtioiden välillä. Erilaiset palveluntarjoajat saattavat hyväksyä myös ajokortin, Kansaneläkelaitoksen myöntämän etuuskortin tai erilaisia yhteisöjen tarjoamat asiakkuuskortit osoittamaan henkilöllisyyttä palvelussaan, vaikka nämä eivät olekaan virallisia henkilöllisyyttä osoittavia asiakirjoja. Esimerkiksi ajokortti on osoitus henkilön ajo-oikeudesta. Kansaneläkelaitoksen sairausvakuutuskortti eli Kela-kortti myönnetään kaikille Suomessa sairausvakuutuksen piiriin kuuluville. Maahanmuuttovirasto toteaa verkkosivuillaan, että muukalaispassi ja pakolaisen matkustusasiakirja ovat kansallisen passin sijasta annettavia matkustusasiakirjoja, ja ne eivät ole virallisia henkilöllisyystodistuksia edes silloin, kun niissä ei ole merkintää varmistamattomasta henkilöllisyydestä.

¹⁹⁴Passilain 6 §:n mukaisesti passia haetaan poliisilta. Hakemus voidaan panna vireille sähköisesti. Lakiin on lisätty 6 b §, jossa säädetään uuden passin hakemista koskevasta kevennetystä hakemusmenettelystä, jossa ei edellytetä hakijan henkilökohtaista läsnäoloa poliisiviranomaisen luona haettaessa passia säädettyin edellytyksin. Passin hakemisesta myös muista kuin poliisin lupahallintopisteistä, esimerkiksi ulkomaanedustustoista, on säädettävä lailla. Valiokuntavalmistelussa kiinnitettiin huomiota lain ja asetuksen väliseen hierarkiaristiriitaan, kun hakumenettelyä oli tarkoitettu laajennettavaksi ulkomaan edustustoihin asetukseen perustuen. ”Tämä merkitsisi käytännössä sitä, että asetuksenantovaltuuden taustalla olevat passilain säännökset jäisivät sisällöttömiksi ja menettelyistä säädettäisiin voimassa olevan lain pääsäännöstä poiketen kokonaisuudessaan asetuksella”. Edelleen ”[p]assilakiin tai passiasetukseen ei sisälly sähköistä asiointia koskevia nimenomaisia säännöksiä. Passimenettelyyn sovelletaan hallinnon yleislakeja, kuten esimerkiksi hallintolakia (434/2003) ja sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa annettua lakia (13/2003), jäljempänä sähköinen viranomaislaki, siltä osin kuin passilaissa ei ole säädetty näistä laeista poikkeavasti. Sähköisen viranomaislain 9 §:n mukaan vireillepanossa ja asian muussa käsittelyssä vaatimuksen kirjallisesta muodosta täyttää myös viranomaiselle toimitettu sähköinen asiakirja.” PassiL 6 a §:n mukainen menettely vastaa sisällöllisesti paitsi TunnL 17 §:n, myös tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan mukaista kvalifioitua allekirjoitusvälineen hakemismenettelyä, jossa henkilön todentaminen voidaan asiakirjojen lisäksi perustaa palveluntarjoajan aiemmin keräämään henkilöä koskevaan yksilöivään tietoon.

turvallisuustason verkkopalveluissa vaaditaan tietyt edellytykset täyttävä vahvan sähköisen tunnistuksen palvelu, jota tarjoavat suurin osa pankeista¹⁹⁵ ja teleoperaattoreista sekä Väestörekisterikeskus viranomaisena. Väestörekisterikeskuksen on laskenut liikkeelle kvalifioituun varmenteeseen perustuvan asiointivälineen, jolla voidaan toteuttaa kehittynyt sähköinen allekirjoitus ja korkean tason vaatimustason mukainen sähköinen tunnistaminen.

Perinteinen fyysinen tunnistus on perustunut viranomaisten myöntämien ja yleisesti hyväksyttävien asiakirjojen käyttöön. Viranomaisen hoitaessa toimivaltaansa kuuluvia asioita sen on toimittava yleisen huolellisuusvelvollisuuden periaatteiden mukaisesti.

---

¹⁹⁵Helsingin HAO 5.7.2016 16/0541/2; www.edilex.fi. Sivusto 6.7.2017 mukainen. Artikkelissa on kuvattu viimeaikaisia tunnistusasiakirjakäytäntöjä useissa hovioikeuden ratkaisuissa. Pankeilla on velvoite tunnistusvälineitä myöntäessään toimia syrjimättömästi ja hyväksyä TunnL 17 §:n mukaiset tunnistusasiakirjat. Tunnistuksen 17 §:n mukaan tunnistuspalveluiden tarjoajalla ei ole velvollisuutta hyväksyä muiden maiden kuin ETA-jäsenvaltion, Sveitsin tai San Mariron viranomaisen myöntämää voimassaolevaa passia tai henkilökorttia. HAO on todennut, että lain mukaan tunnistuspalvelun tarjoaja voi halutessaan käyttää ensitunnistamisessa myös ETA-jäsenvaltion viranomaisen myöntämää voimassa olevaa ajokorttia tai muun valtion viranomaisen myöntämää voimassa olevaa passia. Pankki ei ollut hyväksynyt USA:n passia verkkopankkitunnuksia myöntäessään, vaikka oli aiemmin hyväksynyt ne tilinavauksen yhteydessä. Toisen pankin osalta HAO katsoi, että kyseiset verkkopankkitunnukset kuuluivat tunnistuslain piiriin ja että ne ovat riittävä keino henkilöllisyyden osoittamiseksi asioissa internetissä esimerkiksi veroilmoitusta jätettäessä tai kiinteistökauppaa solmittaessa. Verkkopalvelutunnusten myöntämiseen liittyykin erityinen huolellisuusvelvoite. Hallinto-oikeuden päätöksen mukaan passin aitouden arvioiminen huolellisuusvaatimuksen mukaisesti edellyttää, että palveluntarjoajalla on käytettävissään luotettavat tiedot kyseisen valtion passien aitous- ja turvatekijöistä. Pankin tunnistusasiakirjakäytänteitä linjaavia tunnistusperiaatteita ei voitu pitää A:n näkökulmasta kohtuuttomina, sillä henkilöllä on ollut joka tapauksessa mahdollisuus saada verkkopankkitunnukset hankkimalla ensitunnistamiseen kelpaava henkilökortti tai vaihtoehtoisesti antamalla poliisin suorittaa ensitunnistaminen. Pankki ei ollut syrjinyt hakijaa, kun se ei ollut hyväksynyt harkintansa mukaan TunnL 17 §:n mukaista asiakirjaa. Toisen pankin tapauksessa HAO (annettu 16.5.2016) ja aiemmin Itä-Suomen hovioikeus (17.6.2014) olivat katsoneet, että tämä pankki puolestaan oli syrjinyt hakijaa ja kohdistanut tähän syrjivällä tavalla riskiarviointia säännöksen vastaisesti vaatiessaan myös suomalaisen tunnistusasiakirjan ensitunnistuksen yhteydessä. Helsingin hallinto-oikeus (päätös annettu 16.5.2016) totesi, että edellyttäessään asiakkaalta Yhdistyneen kuningaskunnan (Iso-Britannia ja Pohjois-Irlanti) passin lisäksi suomalaisen viranomaisen myöntämää tunnistusasiakirjaa pankki on toiminut syrjivästi ja rikkonut yhdenvertaisuuslakia. Oikeuden arvioinnin mukaan tunnistamisen tehostaminen edellyttää aina konkreettisiin seikkoihin perustuvaa epäilyä rahanpesusta tai terrorismin rahoittamisesta. Koska pankilla ei tällaisia epäilyjä asiakkaasta ollut, sillä ei ollut perusteltua syytä edellyttää asiakkaaltaan suomalaisen viranomaisen myöntämää tunnistusasiakirjaa. Itä-Suomen hallinto-oikeuden mukaan toisessa tapauksessa pankki syrji asiakastaan, koska ei hyväksynyt Viron passia tunnistamisasiakirjaksi.

Julkista valtaa viranomainen voi käyttää vain nimenomaisen, vallan käyttöön oikeuttavan toimivaltasäännöksen perusteella ja rajoissa.¹⁹⁶ Viranomaisten myöntämien tunnistusvälineiden julkinen luotettavuus perustuu viime kädessä lainalaisuusperiaatteeseen ja siitä johtuvaan huolellisuuteen tunnistusvälinettä myönnettäessä. Lainalaisuusperiaatteen mukaan kaikessa virkatoiminnassa on laillisen seuraamuksen uhalla noudatettava lakia tarkoin.¹⁹⁷ Tunnistusvälineen yleisesti hyväksytty luotettavuus perustuu siten sen oikeudelliseen sääntelyyn yhdistettynä korkeatasoiseen myöntämisprosessiin ja turvalliseen teknologiaan.¹⁹⁸

Perustuslain ja hallintolain (434/2003) nojalla julkisen vallan käytölle on asetettu huolellisuusvelvoite. Jos viranomaistoiminnassa ei ole noudatettu lakia tai muita julkishallintoa velvoittavia normeja, on olemassa perusteltu oletamus siitä, että viranomainen on toiminut huolimattomasti.¹⁹⁹

2.1.2.2 Sähköisen identiteetin osoittaminen

Tietoverkoissa välttämätön toimintaedellytys on yleisesti luotettu ja hyväksytty sähköinen identiteetti²⁰⁰, jonka on oltava perusteeltaan henkilölle yksilöllistä, ainutlaatuista ja käytettävissä koneellisessa muodossa. Yhteisesti hyväksytyn identiteetin toteuttaminen liittyy keskeisesti identiteetin luovan ja myöntävän tahon kaikissa olosuhteissa takaamaan huolellisuuteen ja sen elinkaaren turvallisuuteen. Yksilöllisyys ja ainutlaatuisuus voidaan turvata, jos käytettävä informaatio on salaista ja vaikeasti väärennettävää.²⁰¹ Vahvan

---

¹⁹⁶Mäenpää 2003 s. 58–59, 243. PL 21.1 §:n mukaisesti hallintotoiminnassa asioita on lisäksi hoidettava asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivästystä.

¹⁹⁷Hakalehto – Wainio 2008 s. 226.

¹⁹⁸Pöysti, EIF 7 1999 s. 1112. Identiteetti on teknisesti tai oikeudellisesti luotettavalla tavalla henkilöön liittyvää informaatiota, jonka perusteella henkilö on yksilönä yksiselitteisesti tunnistettavissa sähköisessä toimintaympäristössä.

¹⁹⁹Hakalehto – Wainio 2008 s. 227; Hemmo 2005b s. 83.

²⁰⁰Perttula 2001 s. 105; Pöysti, Oikeus 1/2000 s. 94. Julkisen avaimen infrastruktuuriin perustuissa järjestelmissä viestin allekirjoittaminen lähettäjän salaisella avaimella varmistaa vastaanottajalle viestin laatijan sähköisen identiteetin.

²⁰¹Pöysti, EIF 7 1999 s. 1114–1115. Tällaista informaatiota ovat muun muassa salasana, allekirjoitusavain tai muu tunnistettavan yksinomaissessa hallussa oleva luottamuksellinen informaatio ja biometrinen eli koneellisesti luettavissa oleva, henkilön yksilöllisiin biologisiin ominaisuuksiin perustuva informaatio. Sähköisellä tunnistuksella tarkoitetaan teknistä menetelmää, jolla tietojärjestelmän käyttäjän ja

sähköisen tunnistuksen palveluissa käytettäviä ratkaisuja ovat sekä Suomen valtion viranomaisen takaamat tunnistusvälineet²⁰² että yksityisten palveluntarjoajien tai niiden yhteenliittymien tarjoamat asiakas- ja sopimussuhteisiin perustuvat tunnistusvälineet ja tunnistuspalvelut. Näitä välineitä voidaan yleensä käyttää myös yksityisten toimijoiden välisissä suhteissa. Viestintävirasto valvoo toiminnastaan ilmoituksen tehneitä vahvan sähköisen tunnistuksen palveluntarjoajia TunnL 10 §:n mukaisesti.

Myös Ruotsissa on haettu yhteistä ratkaisua sähköisen tunnistuksen toteuttamiseksi. Ruotsin järjestelmä perustuu pankkien myöntämiin tunnistuksiin ja niitä on laskettu liikkeelle arviolta 7 miljoonaa kappaletta. Järjestelmään liittyminen on vapaaehtoista ja sähköisellä tunnistuksella voi asioida myös julkisen hallinnon puolella, jos palveluntarjoaja hyväksyy käytettävän tunnistusvälineen.²⁰³

---

tietoliikenneviestin lähettäjän henkilöllisyys on luotettavissa selvitettävissä sähköisessä toimintaympäristössä, esimerkiksi tietoverkossa.

²⁰²HaVM 10/2016 vp; HE 41/2016 vp; Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2015/1502. Henkilökortti sisältää henkilökorttilain (663/2016) 3 §:n mukaisesti kansalaisvarmenteen, joka on VTVPL 61 §:ssä säädetty Väestörekisterikeskuksen liikkeelle laskema vahvan sähköisen tunnistuksen väline ja kvalifioitu allekirjoitusvarmenne. Näistä välineistä on säädetty eIDAS-asetuksessa, jonka vaatimukset saatetaan voimaan TunnL:n säännöksissä. ”Sähköisen allekirjoituksen laatuvarmennetta koskevan TunnL 35 §:n 1 momentin vaatimuksen korvaa eIDAS-asetuksen 24 artiklan 1 kohdan säännökset.” Valiokunta toteaa, että ”[s]elvityksen mukaan syytä ainakin toistaiseksi säilyttää henkilökortilla siksi, että kansalaisvarmenne ei ole sidoksissa esimerkiksi pankin tai teleoperaattorin asiakkuuteen. Kansalaisvarmennetta voidaan jatkossa hyödyntää myös rajat ylittävissä sähköisissä asiainnissa. Kansalaisvarmenteen rajat ylittävä käyttö edellyttää kansalaisvarmenteen notifiointia Euroopan komissiolle, jotta sitä voidaan käyttää rajat ylittävänä tunnistamisjärjestelmänä.” Henkilökorttia on mahdollista hakea kevennetyn menettelyn kautta ehdotun 10 §:n mukaisesti sähköisesti. Hakemisen sääntely perustuu yleislakina tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisiin eIDAS-sääntelyn muutoksiin sekä esitettyyn varmuustasoasetukseen. Tässäkin tilanteessa poliisin myöntämänä viranomaisasiakirjana henkilökorttihakemus on mahdollista laittaa vireille muilla hyväksytyillä tunnisteilla, mutta varsinainen myöntäminen tapahtuu viranomaistoimintana perustuen aiemman henkilön tunnistamisen yhteydessä saataviin henkilöä koskeviin tietoihin, joista on edelleenkin oltava riittävä varmuus. Kevennettyä hakemusmenettelyä koskevaa henkilökorttilain 10 §:ää on sovellettu hallituksen esityksessä ehdotun mukaisesti 1.4.2017 alkaen.

²⁰³SKL:s yttrande (11/0636), s. 1-2, 4, 10-11; Begränsingar i nuvarande modell; Renvik 2011 s. 6,11; SOU (2010:104), 2.2, <http://www.elegnamnden.se/>, sivusto 11.2.2015 mukainen. <https://trustedlist.pts.se/SE-TL.xml>, sivusto 10.1.2017 mukainen; <http://www.singuard.se>, sivusto 10.1.2017 mukainen. Mietinnössä todetaan, että Ruotsista puuttuu yhteisen tunnistukseen liittyvä infrastruktuuri, joka myös edistäisi sähköisten palveluiden käyttämistä. Osa väestöstä ei voi saada sähköistä tunnistusvälinettä, esimerkkinä alaikäiset, ulkomaalaiset ja turvapaikanhakijat. Sveriges kommuner och landsting (SKL) toteaa lausumassaan, että valtion

Sähköisen identiteetin elinkaari alkaa teknisen välineen yhdistämisestä sen hallintaan oikeutetulle henkilölle, joka varmistetaan välineen hakemisvaiheessa. Tästä on säädetty TunnL 17 §:ssä.²⁰⁴ Tässä yhteydessä asianmukainen asiakirjojen myöntöprosessi ja riittävän luotettava henkilön taustatietojen selvitysmenettely varmistavat henkilön sähköisen identiteetin ja tunnistuksen välineiden yleisen hyväksyttävyyden palveluissa.

Identiteetin luotettavuuden kannalta keskeistä on myös todentaa vaadittavat turvallisuuden takaavat toiminnallisuudet. Riittävän turvallisiksi katsotuilla asiointivälineillä voidaan tehdä merkittäviä oikeustoimia, esimerkiksi kiinteistönkauppaa, tai ilmaista rajaviranomaisille oma henkilöllisyys. Palvelun tarjoaminen saattaa sisältää myös julkisen vallan käyttöä. Merkittäviä julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Perustuslain 124 §:ssä säädetään hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle.²⁰⁵

Viranomaisen myöntämien henkilöllisyyttä osoittavien asiakirjojen osalta julkisen vallan käyttöala on ongelmaton. Passin ja henkilökortin myöntämisen osalta kyse on hallintotoiminnasta ja merkittävästä julkisen vallan käytöstä²⁰⁶. Sähköisten varmenteiden

---

olisi otettava suurempi rooli yhteisen infrastruktuurin luomisessa, koska kilpailevat markkinatoimijat eivät voi luoda toimintaolosuhteita kaikille toimijoille. SKL:n kannanoton mukaisesti valtion tulisi laskea liikkeelle varmenteet ja varmistaa henkilön sähköinen identiteetti. Ruotsissa on perustettu identiteettejä hallinnoiva e-legitimationsnämnden, joka perustuu pankkien myöntämiin tunnistusvälineisiin. Ruotsissa kvalifioitujen allekirjoitusvarmenteiden tarjoajien rekisterissä on ollut kaksi palveluntarjoajaa, SignGuard Europe AB ja TrustWeaver AB. SignGuard on ilmoittanut lakanneensa julkaisemasta laatuvarmenteita vuoden 2016 lopussa. Scheme operatorina toimii Swedish Post and Telecom Agency (PTS).

²⁰⁴OM 4/ 41/2013 s. 4.

²⁰⁵Koivisto, LM 5/2014 s. 681–683. Koivisto viittaa julkisen vallan ja sitä sivuavan julkisen tehtävän käsitteen organisatoriseen ja toiminnalliseen luonteeseen. Julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä luonnehtii se, että sitä ei voi antaa muun kuin hallintoviranomaisen hoidettavaksi.

²⁰⁶SM, Poliisin lupahallintostrategia 2012 s. 7–8. Valtioneuvoston asetuksessa poliisin myöntämistä henkilöllisyyttä osoittavista asiakirjoista 1 §:ssä mainitut viralliset henkilöllisyyttä osoittavat asiakirjat ovat passi ja henkilökortti. Henkilöllisyyttä osoittavien asiakirjojen myöntäminen on osa viranomaisen ydintehtävää eikä sitä voida siirtää yksityiselle toimijalle. Passi ja henkilökortti ovat valtion takaamia henkilöllisyyttä osoittavia asiakirjoja, jotka myöntää poliisi. Esimerkiksi ajokortin osalta ajo-oikeusmenettelyiden arviointi ja kehittäminen -työryhmän muistiossa otetaan kantaa ajokortin myöntämisen ja julkisen vallan käytön väliseen suhteeseen. Muistiossa todetaan, että myös ajo-oikeusmenettely on julkinen hallintotehtävä. Epäselvempää on, onko ajo-oikeuden myöntäminen merkittävää julkisen vallan käyttöä. Luvan peruuttaminen sen sijaan on

osalta tilanne on erilainen²⁰⁷. Kansalaisvarmenteen myöntäminen on julkisen vallan käyttöä. Kansalaisvarmenteen myöntäminen rinnastetaan tältä osin viranomaistoiminnan kannalta passiin tai henkilökorttiin. Väestötieto- ja varmennepalvelulain esitöiden²⁰⁸ mukaisesti tietoyhteiskunnan ja turvallisen sähköisen asioinnin perusedellytysten takaaminen sekä sähköisessä asiointitapahtumassa tarvittavan sähköisen henkilöllisyyden luominen kansalaisille ovat luonteeltaan sellaisia yhteiskunnan perustoimintoihin kuuluvia tehtäviä, joiden hoitaminen kuuluu julkisen vallan tehtäviin ja vastuulle. Muiden laatuvarmenteiden ja vahvan sähköisen tunnistuksen välineiden liikkeelle laskemisen ei sen sijaan katsota olevan julkisen vallan käyttöä²⁰⁹. Kuitenkin niidenkin osalta vahvasta sähköisestä tunnistuksesta annetun lain mukainen ensitunnistus perustuu viranomaisen myöntämiin henkilöllisyyden todentamisvälineisiin. Jos muun laatuvarmenteen kuin kansalaisvarmenteen tai vahvan sähköisen tunnistusvälineen myöntävä taho on viranomainen tai viranomaistehtävää hoitava yhteisö, on tehtävän viranomaisluonnetta

---

merkittävää julkisen vallan käyttöä. SM:n strategia-asiakirjassa vuodelta 2012 todetaan, että ”[a]jo-oikeuteen ja liikenteeseen liittyvät lupa-asiat ovat ydintehtävää tukevaa toimintaa.”

²⁰⁷PeVL 2/2002. Perustuslakivaliokunta katsoi vuonna 2002 antamassaan lausunnossa sähköisistä allekirjoituksista annetun lain (14/2003) valiokuntakäsittelyssä, että laatuvarmenteiden tarjoamista on varmenteiden oikeusvaikutusten takia pidettävä perustuslain 124 §:n mukaisena julkisena hallintotehtävänä.

²⁰⁸HE 89/2009. Esitöiden mukaan: ”Tätä näkökantaa puoltavat myös toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen ja puolueettomuuteen liittyvät seikat. Tällaisessa toiminnassa on lisäksi kysymys teknisesti erittäin monimutkaisesta ja kustannusraskaasta toiminnasta sekä vaikeasti hallittavasta toimintaympäristöstä, johon saattaa liittyä tavanomaista liiketaloudellista riskiä suurempia epävarmuustekijöitä. Tämän johdosta esityksellä pyritään yksinkertaistamaan ja selkiyttämään julkishallinnon varmennettuun sähköiseen asiointiin liittyvien palvelujen kehittämistä sekä sähköisten asiointipalvelujen tarjoamiseen ja hyväksikäyttöön liittyvien tukipalvelujen tuottamista.”

²⁰⁹HE 36/2009; PeVL 16/2009; Valtiontalouden tarkastusviraston raportti (161/2008). Aiemman voimassa olleen lain vahvasta sähköisestä tunnistuksesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009) valiokuntakäsittelyssä perustuslakivaliokunta päätyi toisenlaiseen lopputulokseen, jonka mukaan vahvan sähköisen tunnistuksen palvelun ja varmenteiden tarjonta ovat yksityistä palveluntarjontaa, johon ei ole tarvetta liittää perustuslain 124 §:n mukaista julkisen vallan käyttöä edes laatuvarmenteen myöntämiseen liittyen. Tulkinta tuo rajat hallintotoiminnalle verrattuna yksityisiin toimijoihin. Käytännön tasolla laissa vahvasta sähköisestä tunnistuksesta ja sähköisistä allekirjoituksista säänneltäisiin puhtaasti yksityistä palveluntarjontaa. Julkisen vallan käyttöä koskeva kansalaisvarmenteen myöntäminen sähköisten allekirjoitusten palveluiden tarjonnassa säännellään väestötieto- ja varmennepalvelulaissa. Nyt voimassaolevan tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen uudet kvalifioidut palvelut eivät olleet valiokunnan käsittelyn aikaan voimassa; laajentunut näkemys perusinfrastruktuurin palveluista tuonee vuoden 2009 ratkaisun uudelleen arvioitavaksi palveluiden monipuolistuessa markkinoilla.

harkittava tämän toiminnan osalta sekä saatettava otettava huomioon tämän yhteisön toimintaa koskeva sääntely.

Tunnistuksen käytännön ongelmat liittyvät yleisesti ulkomaalaisten tunnistukseen²¹⁰. Maahanmuuttoviraston arvion mukaan jopa 80 % turvapaikanhakijoista ei esitä minkäänlaista henkilöllisyys- tai matkustusasiakirjaa maahan tullessaan. Viranomaisten ja yhteiskunnan toimijoiden kannalta ongelmallista on, ettei turvapaikanhakijan henkilöllisyyttä pystytä vahvistamaan yhdeksi hyväksytyksi henkilöllisyydeksi heti turvapaikkaprosessin alusta lähtien. Ilman virallista henkilöllisyyttä olevat turvapaikanhakijat voivat hoitaa esimerkiksi pankki- ja muita asioitaan ainoastaan viranomaisten avulla²¹¹. Ilman henkilöllisyyden osoittavaa asiakirjaa olevalla turvapaikanhakijalla on mahdollisuus saada Suomen myöntämä, henkilötiedoilla varustettu asiakirja, kuten muukalaispassi tai pakolaisen matkustusasiakirja, vasta siinä tapauksessa, jos hänelle myönnetään oleskelulupa. Tämä aiheuttaa ongelmia paitsi turvapaikanhakijoille itselleen, myös viranomaisille sekä palveluntarjoajille.²¹² Myöskään vahvan sähköisen

---

²¹⁰Sisäasiainministeriö 2012 s. 6, 11. Jos ulkomaalaisen henkilöllisyydestä ei ole voitu varmistua, asiasta tehdään merkintä ulkomaalaisrekisteriin sekä myös ulkomaalaislain (301/2004) 136 § 3 momentin mukaisesti muukalaispassiin tai pakolaisen matkustusasiakirjaan. Raportin mukaan esimerkiksi vuonna 2009 Suomeen tulleista noin 6000 turvapaikanhakijasta noin 55 %:lla oli tällainen merkintä rekisterissä. Tämä rekisterimerkintä vaihtelee sekä vuosittain että eri kansalaisuuksien osalta.

²¹¹Identiteettiohjelma s. 26, 61. Turvapaikkaan liittyvä valintaprosessi lopullisen lainvoimaisen turvapaikkapäätöksen syntymisineen voi kestää jopa useita vuosia. Suomessa oleskelee suuri määrä ulkomaalaisia ilman minkäänlaista asiakirjaa henkilöllisyydestään. Turvapaikanhakijan matkustusasiakirjoihin, muukalaispassiin tai pakolaisen matkustusasiakirjoihin tehdään ulkomaalaislain 136 § 3 momentin nojalla merkintä mahdollisesta varmistamattomasta henkilöllisyydestä. Näiden vaillinaistenkin asiakirjojen saamisen jälkeen asiointi palveluntarjoajien kanssa kuitenkin yleensä helpottuu. Esimerkiksi arkipäivän pankkiasioinnissa sovellettava laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017, RahanpesuL) vaatii asiakkaan henkilöllisyyden varmistamista luotettavasta ja riippumattomasta lähteestä peräisin olevien asiakirjojen tai tietojen perusteella.

²¹²Finanssialan keskusliiton (s. 2), sisäasiainministeriön maahanmuutto-osaston (s. 1–2), Suomen Asianajajaliiton (s. 2), Suomen Pakolaisneuvonta ry:n, Suomen Punaisen Ristin, sekä Vähemmistövaltuutetun (s. 1–2) lausunnot liittyen identiteettiohjelmaa koskevaan lausuntopyyntöön 31.3.2011 (SM 092:00/2008); Sisäasiainministeriö 2012 s. 23–24, 46–47; Kotimaa 30.11.2012; Sisäasiainministeriön mediatiedote 30.11.2012; Talouselämä-utiset 30.11.2012. Ilman virallista henkilöllisyyttä olevat turvapaikanhakijat eivät voi avata pankkitiliä tai saada isyyttään ja huoltajuuttaan vahvistettua maistraatissa tahi avioliittoaan rekisteröityä. Ongelmaan etsitään ratkaisua esimerkiksi ulkomaalaisille annettavan henkilökortin tai raha-asiointiin liittyvän maksukortin avulla. Tämä ei poista kuitenkaan lopullisesti viranomaisen myöntämän yleisen

tunnistamisen välineen tai palvelun hakeminen ei ole mahdollista ilman henkilön luotettavaa, viranomaisen suorittamaa tunnistusta. Ulkomaalaisten tunnistus helpottunee, kun identiteettitieto määritetään tietyksi yhdeksi biometriseksi tiedoksi turvapaikkaprosessin alussa.²¹³ Ulkomaalaislakiin ja lakiin ulkomaalaisrekisteristä (1270/1997)²¹⁴ on lisätty säännökset sormenjälkien tallettamisesta tietokantaan sekä tietojen käyttötarkoituksesta ja käyttöoikeuksista. Tietokantaan talletettuja sormenjälkitietoja voi käyttää oleskeluluvan aitouden toteamiseksi ja oleskeluluvan haltijan henkilöllisyyden todentamiseksi. Henkilökorttilain uudistuksen jälkeen ulkomaalaiselle voidaan myöntää henkilökortti säädetyn edellytyksin.²¹⁵

---

henkilökortin tai passiin puutteesta johtuvia ongelmia, vaan lisäksi päällekkäisten henkilöllisyyksien luomista eri asiointitilanteisiin liittyen ilman että taustalla olevaa perusongelmaa, virallisesti todennetun identiteetin puuttumista, olisi voitu ratkaista.

²¹³HaVM 10/2016 vp; HE 41/2016 vp; Sisäasiainministeriö 2012 s. 14. Henkilökorttilain muutos helpottaa ulkomaalaisen tunnistusasiakirjan puutteeseen liittyviä henkilön todentamisen ongelmia, jos henkilöllisyyden oikeellisuudesta voidaan riittävällä tavalla varmistua: ”Henkilökortti on henkilöllisyyttä osoittava asiakirja, jota ei voida myöntää, jos sen hakijan henkilöllisyydestä ei ole riittävää varmuutta.” Muutoksen jälkeen ulkomaalainen asoi jatkossa Suomessa viranomaisten ja yksityisten tahojen kanssa samalla yhdellä henkilöllisyydellä, jonka perusteella oleskelulupa on myönnetty. Muutoksilla ei valiokunnalle esitetyn selvityksen mukaan ”heikennetä henkilökorttimenettelyn luotettavuutta, eikä niistä arvioida muodostuvan erityistä riskiä rahanpesun estämisen tai muun rikostorjunnan kannalta”. Samankaltainen uudistus on toteutettu Ruotsissa. Henkilökortin asema säilyy edelleen poliisin myöntämänä asiakirjana.

²¹⁴Ulkomaalaislain (erityisesti lainmuutokseen 631/2011 perustuen) 3.1 §:n 24 kohdassa on säädetty biotunnisteesta, 33 a §:ssä oleskelulupakortista ja 60 §:n d kohdassa oikeudesta ottaa sormenjäljet sekä nimetty niiden lukemiseen oikeutetut maahanmuuttoasioita hoitavat viranomaiset. Ulkomaalaisrekisteristä annetun lain 3 a §:ssä ja 3 b §:ssä on todettu biometrisen tiedon, sormenjälkien tallennuksesta muukalaispassien ja pakolaisen matkustusasiakirjojen sekä hakemusasioiden osarekisteriin ja vertaaminen henkilöllisyyden varmistamiseen liittyen sekä saman lain 10 §:ssä on säädetty talletettujen tietojen luovuttamisesta viranomaisten käyttöön.

²¹⁵HenkilökorttiL 11.3 §: *”Jos ulkomaalaisen henkilökorttia hakevalla ei ole esittää voimassa olevaa henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa, hänen tulee esittää voimassa oleva oleskelulupakortti tai oleskelukortti. Hakemuksen vastaanottava viranomainen saa tällöin ottaa hakijalta sormenjäljet ja verrata niitä oleskelulupakortin tai oleskelukortin tekniseen osaan talletettuihin sormenjälkiin hakijan henkilöllisyyden todentamiseksi. Vertaamista varten otettuja sormenjälkitietoja voidaan käyttää vain vertaamisen ajan, ja ne on hävitettävä välittömästi sen jälkeen.”*

2.1.3 Oikea henkilöllisyys eräissä velvoiteoikeudellisissa tilanteissa

2.1.3.1 Henkilökohtainen suoritusvelvoite

Velvoiteoikeuden alalla henkilön oikean identiteetin ja tunnistamisen ajatus ja merkitys esiintyvät useissa oikeudenalan yleisissä piirteissä sekä erityisissä oikeustoimissa. Esimerkiksi allekirjoitus perustuu oikean henkilön tekemään tahdonilmaisuuksiin ja sen oikeellisuus saa useissa tilanteissa erityistä merkitystä. Erityisesti sopimussuhteessa ilmenee usein piirteitä, joiden vuoksi juuri tietyllä luonnollisella tai oikeushenkilöllä, joko velkojalla tai velallisella, on sopimuksen täyttämiseen tarvittavat taidot ja mahdollisuus täyttää velvoite.

Velvoiteoikeudessa suoritusvelvoitteet kohdentuvat oikeustoimeen liittyviin vastuutahoihin²¹⁶, jotka voivat joutua henkilökohtaiseen suoritusvelvoitteeseen. Yhteisö määrittää oikeuskelpoiseksi oikeushenkilöksi yleensä kutakin oikeushenkilötyyppiä koskevassa laissa. Yleisenä periaatteena katsotaan, että oikeuskelvottoman henkilön nimissä toimiva henkilö tulee sidotuksi antamiinsa tahdonilmaisuihin. Velvoiteoikeudellisesti osapuoli on sitoutunut yleensä tiettyä nimenomaista henkilöä kohtaan, tai ainakin niihin perusteisiin, joilla sopimuksen tekohetkellä tuntemattomaan velkojaan kohdistuu velvoitteita. Sopimuksenulkoisessa vahingonkorvausnormistossa korvausvastuun syntyminen ei yleensä edellytä vahingonkärsijän henkilöllistä tunnistettavuutta, vaan riittävää on, että vahingonaiheuttaja voi ennakoida jonkun henkilön kärsivän vahinkoa tietyn menettelyn seurauksena. Sopimussuhteen ulkopuolisen, kolmannen osapuolen aseman kannalta saattaa tämän henkilöllisyydellä olla tosiasiallista merkitystä. Oikeaan henkilöllisyyden merkitys näkyy myös velkajärjestelyjen lopullisessa kohdentumisessa.²¹⁷

²¹⁶Ylöstalo 1980 s. 24–25, 40–41, 50, 75, 90–93, 110; 228–229. SO t. 1916 II 94. Esimerkkinä oikean henkilöllisyyden ja toimikelpoisuuden merkityksestä voidaan esittää takausmiehen, joka tiesi pääsitoumuksen antajan olleen alaikäinen, maksettavaksi tuomittu velka. Korkeimman oikeuden 18.2.1937 antaman ratkaisun mukaisesti, jos maksu on suoritettu väärälle henkilölle, myöskään takaaja ei vapaudu vastuusta pois lukien tietyin ehdoin päävelallisen *bona fide* -tilanteessa. Toisaalta ei ole merkitystä, kuka maksusuorituksen on tehnyt, jos velkoja on ottanut suorituksen velan maksuna vastaan.

²¹⁷Aarsheim, s. 18, 33; Aurejärvi 1979 s. 23–27; Euroopan sopimusoikeusperiaatteet PECL; KVL 01/33/667; Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 396; Norros 2012 s. 196–197; Norros 2007 s. 168, 180–181, 186–188; Rodhe 1984 s. 168, 180–181, 191; Ståhlberg, Kuluttajansuoja 5/2003 s. 23; Kuluttajansuoja 4/2002 s. 29; Thomson, Law Quarterly Review 1994 s. 364; Ylöstalo 1980 s. 40–41, 45, 75, 90–93, 110–111, 146–147; Ylöstalo 1975 s. 379–380. Henkilökohtaisen vastuun siirtyminen ja läheisyysedellytyksen sekä henkilön tunnettuuden vaatimusten merkitys korostuvat kuluttajakaupan eri suoritusportaissa.

Näin on esimerkiksi KSL:n mukaisessa tilanteessa, jossa loppukäyttäjän asemassa on kuluttaja. Velkavastuu on velallisen asemassa olevan henkilön tai yhteisön henkilökohtaista vastuuta, jonka perimiseen voidaan käyttää koko velallisen varallisuus pois lukien ulosmittauksesta johtuvat rajoitukset.²¹⁸

Erityisissä oikeustoimissa on säädetty tietyn henkilön tunnistamisen velvollisuudesta oikeustoimen edellytyksenä. Eräitä esimerkkejä ovat aiemminkin esitetyt vahvan sähköisen tunnistusvälineen ja sähköisen allekirjoituksen tarjoaminen, kiinteistön kauppa sekä pankin velvollisuus tunnistaa asiakkaansa. Kauppakirjan laatimisen jälkeen kaikki luovutuksen yhtä aikaa saapuvilla olevat osapuolet vahvistuttavat kaupan julkisella kaupanvahvistajalla MK 2:1.1 :n mukaisesti. Kaupanvahvistaja varmistaa kaupanvahvistaja-asetuksen (958/1996) 4 §:n mukaisesti allekirjoittajan henkilöllisyyden ja sen, että kauppakirja on tehty MK 2:1 :ssä säädetyllä tavalla. Tunnistusvelvollisuudesta on säädetty LuottolaitosL 15:18 :ssä, jonka mukaan luottolaitoksen ja sen konsolidointiryhmään kuuluvan rahoituslaitoksen on tunnettava asiakkaansa henkilöllisyys. Sama velvollisuus on säädetty myös asiakkaan todelliseen edunsaajaan sekä henkilöön, joka toimii asiakkaan lukuun. Vaikka perinteisten oikeudellisten asiakirjojen käyttö siirtyy entistä useammin sähköisten tietoverkkojen siirrettäviksi toimeksiantoiksi, velvoiteoikeuden säännökset ja oikeusperiaatteet heijastuvat esimerkiksi rahoitusjärjestelmien rakenteisiin ja instrumentteihin.²¹⁹

---

²¹⁸ Aurejärvi 1979 s. 23–27; Halila, J. 1955 s. 133–136; Havansi 1996 s. 29, 221–222; Havansi 1984 s. 1; Havansi 1979 s. 76. Hemmo 2001 s. 102; Ylöstalo 1980 s. 40–41, 45, 75, 90–93, 110–111, 146–147; Ylöstalo 1975 s. 379–380. Puhdas esinevastuukin on mahdollinen järjestely velkatilanteissa, mutta tällöinkään kukaan ei olisi henkilökohtaisessa vastuussa velasta ja tilanne olisi epätyypillinen sen henkilökohtaisesti vastattavaan päävelkaan liittämättömyyden vuoksi. Havansi toteaa saamisen synnyttävän oikeusperusteen olemassaolon pantin yhteydessä MK 17:2.4:n mukaisesti: *”Jos panttikirja on luovutettu myöhemmin syntyvän saamisen vakuudeksi, velkoja saa panttioikeuden kiinteistöön, kun saaminen syntyy.”* Hemmo viittaa Havansin esimerkkiin, jonka mukaisesti panttilainaukseenkin liittyy normaalisti henkilökohtainen velkavastuu. Pelkkä esinevastuukin on tosin mahdollinen ja saattaa tulla kysymykseen henkilökohtaisen velkavastuun vanhentumisen jälkeen. Erityinen henkilökohtaiseen vastuuseen viittaava tilanne ilmenee puolestaan kumotuissa KK 10:12 :n ja UL 7:12 :n säännöksissä: *”Jos joku on mennyt takaukseen itse velanottajasta, vaan ei hänen velastansa, toimittakoon hänet esille, ja olkoot vastuusta vapaa. Jollei toimita, maksakoon velan.”* Kumotun UL 7:12 :n mukaisesti tällainen henkilöön menevä takaus kelpaa vakuudeksi, kun on kysymys matkustuskiellon kumoamisesta. Jos hyväksyttävä takaus asetetaan, matkustuskielto lakkaa.

²¹⁹ Aurejärvi 1979 s. 186, 188–189, 201–203; Hemmo 2001 s. 24–25; Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 396–397, 402. Tietyn henkilön todentaminen tietoverkoissa tapahtuu perustuen tietomassaan, joka yksilöi fyysisen henkilön osapuolten käyttämän ja tätä kautta hyväksymän todentamismenetelmän avulla. Ongelmana ovat sopimuksen täyttämisen näkökulmasta mahdolliset väärät henkilöllisyydet sekä etänä tapahtuvan todentamisen järjestelyt.

Oikeustoimi perustaa henkilölle oikeuksia ja velvollisuuksia suhteessa toiseen henkilöön. Oikeustoimen kautta syntyy oikeustoimivelvoite ja laissa asetettujen kieltojen ja käskyjen vastaisen menettelyn kautta syntyy rikkomusvelvoite.²²⁰ Velvoitteen sisältönä voi olla raha- tai muu suoritus.²²¹

Saamisoikeus kuuluu velkojan varallisuuteen ja velkoja voi pääsääntöisesti luovuttaa sen toiselle. Molempipuolisen saamisoikeuden tilanteessa velallisen velkavastuu on henkilökohtainen, eikä hän voi vapautua vastuustaan esimerkiksi siirtämällä suoritusvastuuta toiselle ilman velkojan suostumusta. Näin hän jää edelleen velalliseksi velvoitteiden osalta suhteen toista osapuolta kohtaan. Pääsääntöisesti hän voi kuitenkin teettää suorituksensa toisella, ellei oikeustoimeen nimenomaan liity henkilökohtaisen suorituksen velvoite. Velallinen vastaa apulaistensa tai asiamiestensä tekemistä virheistä henkilökohtaisesti.²²² Velallinen tulee sidotuksi oikeustoimeen myös laillisen edustuksen kautta.²²³ Oikeussuhteen perustaman saamisoikeuden siirto voidaan tehdä velallista kuulematta. Luovutus on pätevä, vaikka siitä ei ilmoita velalliselle, mutta luovutuksensaajan oikeuksien turvaamiseksi tällä ilmoituksella on tietyissä tilanteissa merkitystä.²²⁴

Oikealla henkilöllisyydellä on merkitystä myös siinä tilanteessa, jossa velallinen suorittaa velvoitteensa velkojalle. Maksu vapauttaa velallisen suoritusvelvollisuudesta vain,

---

Koska kasvokkain todentaminen toisilleen vieraiden osapuolten välillä ei ole enää mahdollista, henkilöllisyyden väärinkäytösten riski verkkoasioinnissa kasvaa.

²²⁰Hoppu, E. 1987 s. 68–69.

²²¹Hoppu, E. 1987 s. 68–69.

²²²Halila – Ylöstalo 1980 s. 18–19, 22–24; Hemmo 2001 s. 135; Hoppu, E. 1987 s. 70–71; Ylöstalo 1980 s. 90–92, s. 249–251. Velkoja voi myös osoittaa velallisen tekemän suorituksen nimeämälleen henkilölle, osoituksensaajalle. Tämä velvollisuus saattaa perustua sopimukseen tai suoraan lain säännökseen.

²²³Halila, J. 1955 s. 129–136; Hemmo 2001 s. 61; Kartio, M.: Oikeustieto 4/2005 s. 12; Nurmi 1997 s. 84. Kompetenssiin liittyvissä väitteissä todistustaakka on sillä asianosaisella, joka näillä perusteilla väittää elimen, esimerkiksi yhteisön, toimineen oikeushenkilöä velvoittavasti. Kartio kommentoi oikeustapausta, jossa arvioitiin sitä, missä ominaisuudessa verkkopankissa oli tehty toimeksiantoja ja mitä sopimuksen toisena osapuolena ollut pankki tiesi sopimuskumppanin ja tosiasiallisen oikeustoimen tehneen henkilön toimista ja omasta myötävaikutuksestaan näihin toimiin tultuaan tietoiseksi, että pankkitunnuksia käytti muu kuin välitön sopimuskumppani (Helsingin HO 29.12.2004, S 02/2735).

²²⁴Hoppu, E. 1987 s. 69–70. Tietyissä tilanteissa saamisoikeuden siirtäminen toiselle ei ole mahdollista. Tällainen tilanne on kysymyksessä silloin, jos siirtäminen loukkaa hänen velkojiensa oikeutta; Hoppu viittaa tältä osin kumottuihin KS 46 §:ään ja UL 3:35 :een.

jos maksu tapahtuu oikealle henkilölle eli velkojalle tai hänen lailliselle edustajalleen.²²⁵ Suoritusesteitä koskeva normisto sääntelee sopimussidonnaisuuden rajoja erityistilanteissa. Sopimusrikkomusta seuraavat velkojan oikeussuojakeinot mahdollistavat puuttumisen oikean suorituksen häiriöihin. Jos velallinen maksaa väärälle henkilölle, hän joutuu pääsääntöisesti suorittamaan maksun uudelleen siihen oikeutetulle henkilölle. Eräissä tilanteissa velallisen suoritukselle annetaan maksusuoja.²²⁶

2.1.3.2 Oikeaan henkilöön kytkeytyviä erityisiä velvoiteoikeudellisia asiakirjoja

Yleisten velvoiteoikeudellisten säännösten ja oikeusperiaatteiden lisäksi velvoiteoikeudellisissa suhteissa esiintyy erityisiä asiakirjatyyppejä, joiden liikkeelle laskeminen tai hallinta perustavat saamisoikeuksia oikeustoimeen perustuvassa tai säädettyssä järjestyksessä nimettyjen henkilöiden mukaisesti. Tällaisia erityisesti säänneltyjä velkasitoumuksia ovat esimerkiksi velkakirja²²⁷, vekseli²²⁸ ja shekki²²⁹.

Velkakirjoja käytetään yleisesti luotonannossa, vaikka velkasuhde voidaan myös järjestää ilman erityistä asiakirjaa.²³⁰ Velkakirja annetaan henkilökohtaisesti ja se saattaa

²²⁵Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 83; Halila – Ylöstalo 1980 s. 15; Hemmo 2001 s. 71–72; Hemmo 1994 s. 1. Hoppu, E. 1987 s. 120–121. Oikea ja velvoitteen lakkauttava suoritus edellyttää, että suoritus tapahtuu oikeana ajankohtana, suoritus on oikea lajiltaan ja määrältään sekä että se on täytetty oikealle suorituksen vastaanottajalle.

²²⁶Halila – Ylöstalo 1980 s. 15–16, 20–21; Hoppu, E. 1987 s. 12–121; Norros 2012 s. 204. Kirjoittajat toteavat noudatettavan velkojan hyväksi säädettyä erityistä kelpuutusta, aktiivilegitimaatiota. Tällöin velallisen on suoritettava saaminen legitimoidulle henkilölle sillä uhalla, että häneen voidaan kohdistaa kaikki viivästyseuraamukset, ellei hän pysty osoittamaan, ettei legitimoitu henkilö ollutkaan saamisen oikea haltija.

²²⁷Aurejärvi 1979 s. 21–22. Velkakirja merkitsee saamisolettamaa ja se toimii saamistodisteena, jonka velkoja saa muunnettua viranomaistitse ulosoton perusteeksi. Velallisen on velkakirjalain (622/1947, VKL) 1 §:n mukaisesti vastattava velkasitoumuksistaan, mutta hän voi kuitenkin tehdä sitoumuksen antamisen aiheuttanutta oikeussuhdetta koskevia väitteitä.

²²⁸Aurejärvi 1979 s. 40–41, 63, 135; Hemmo 2001 s. 165, 429–430; Hoppu, E. 1987 s. 81–83. Vekseli on saamistodiste, jota voidaan pitää velkasitoumuksen ja maksuvälineen yhdistelmänä. Vähäisetkin muotovirheet johtavat siihen, että asiakirjaa ei enää pidetä vekselinä, vaikkakin se voi tällaisessa tilanteessa saada aikaan oikeusvaikutuksia muuna velkasitoumuksena.

²²⁹Hoppu, E. 1987 s. 85. Shekki on oikeudelliselta luonteeltaan maksukehotus, jossa shekkitilin omistaja antaa kehotuksen maksaa shekin osoittama rahamäärä shekissä mainitulle maksunsaajalle, tietylle henkilölle, nimetylle henkilölle tai hänen määräämälleen taikka asiakirjan haltijalle.

²³⁰Wuolijoki, LM 2/2005 s. 255–256. Velkakirjaa käytetään paitsi todisteluun myös saatavien siirtoon.

väärän henkilön tekemänä olla epäaito eli väärennetty. Jos henkilön allekirjoitus on väärä, hän ei vastaa koko velkakirjasta. Tällaisessa tilanteessa kysymys on tosiasiallisesti henkilön identiteettiin kohdistuvasta loukkauksesta, ja tilanne eriytyy muusta väärinkäytöksestä omana oikeudellisena kysymyksenään. Velkakirjan sisältö saattaa niin ikään olla väärennetty. Nämä saman asiakirjan virheellisyyden perusteet eroavat toisistaan oikeudellisen arvioinnin kautta. Allekirjoituksen oikeellisuuden arviointiin saattaa yhdistyä valtuutuksen kysymyksiä. Jos velkakirjan sisältöä on muutettu, velallinen ei vastaa velkakirjassa ilmenevästä väärennetyistä tekstistä.²³¹ Todistustaakka allekirjoituksen aitouden toteen näyttämisestä on velkojalla. Velkojan on kanteen hylkäämisen uhalla todistettava velallisen nimikirjoitus oikeaksi, jos velkoja kieltää allekirjoituksensa.²³²

Velkakirjan allekirjoituksen kiistämiseen voidaan lähes rinnastaa väite siitä, että velkakirjan on antanut velallisen puolesta joku toinen henkilö, jolla ei ole ollut siihen laillista oikeutta. Jos vedotaan varallisuusoikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/1929, OikTL) 10–27 §:ien edustusvallan oikeutussäännöksiin, todistustaakka edustuskelpoisuudesta kuuluu velkojalle.²³³ Jos velallinen väittää kompetenssin lakanneen ennen velkakirjan allekirjoittamista esimerkiksi valtuutuksen peruuttamisen vuoksi, hänen

---

²³¹Aurejärvi 1979 s. 23–24; HE 66/1988 s. 110–111; Hemmo 2001 s. 61–62, 63; NJA 1992 s. 263; Nuotio s. 885, 891, 895. Velkakirjaa pidetään lähtökohtaisesti oikeana, kun se esitetään tuomioistuimelle velkomuskannetilanteessa. Aitousolettama on voimassa, jos velallinen ei tee väitettä asiakirjan oikeellisuudesta. Rikoslain 33 luvun väärennysrikoksissa on kriminalisoitu todistuskappaleiden julkiseen luotettavuuteen, harhauttavana todisteena suoritettut teot. Väärentäminen voi kohdistua asiakirjan sisällön luotettavuuteen tai antajansa henkilöllisyyteen.

²³²Aurejärvi 1979 s. 23–27; Halila, J. 1955 s. 133–136; Lehtonen – Ljungberg – Himberg, DL 1992 s. 876–877, 879–880; Ylöstalo 1980 s. 110–111. Aurejärven mukaan velalliset kiistävät erittäin harvoin allekirjoituksensa, vaikka tämä periaatteessa on keino, jolla velallinen voi kumota velkakirjaan liittyvän saamisolettaman ja velkakirjan arvon saamistodisteena. Aiheeton allekirjoituksen kiistäminen on aiemmin ollut kriminalisoitu teko (RL 38:7.1). Allekirjoituksen kiistäminen eroaa velkakirjan sisällön kiistämisestä, joka puolestaan kuuluu velallisen todistustaakkaan.

²³³Aurejärvi 1979 s. 27, Halila, J. 1955 s. 137–139; Hemmo 2001 s. 61, 64–65; Hessler 1981 s. 40. Velallisen sidonnaisuuteen saattaa vaikuttaa esimerkiksi OikTL 11 §. Edustajan toimiessa kirjallisen valtuutuksen nojalla, ja sitä on rajoitettu suullisin toimintaohjein, velallinen saattaa joutua sidotuksi määrältään suurempaan velkakirjaan, kuin hän on alun perin tarkoittanut. Tilanne saattaa johtaa kelpoisuuden ja toimivallan väliseen ristiriitaan. Velallinen ei voi joutua maksuvelvolliseksi silloin, kun velkakirjan on laatinut ulkopuolinen henkilö ilman siihen liittyvää oikeutusta.

on näytettävä tämä väite toteen. Samanlainen tilanne on kysymyksessä silloin, kun velallinen vetoaa toimivallan ylitykseen.²³⁴ Velallisen on myös oltava oikeustoimikelpoinen.²³⁵

Vekselisaatavan olemassaolo riippuu laissa säädetyn määrämuodon noudattamisesta. Asetetun vekselin sitovuus perustuu vekselilain 1 § 3 kohtaan, jonka mukaan siinä on oltava sen henkilön nimi ja allekirjoitus, jonka maksettava vekseli on. Hyväksyttyään vekselin hänestä tulee VeksL 28 §:n mukaan hyväksyjä, joka on ensisijaisesti sekä viime kädessä henkilökohtaisesti vastuussa vekselin maksamisesta.²³⁶ Vekselissä on oltava asettajan allekirjoitus sitoumuksen määrättyssä osassa.²³⁷

Vekseliasiakirja riittää vekselivelkomuksen perusteeksi. Kirjallisena, yksipuolisena ja ehdottomana saamistodisteena vekseli täyttää kanteen yksilöinnille ja kehittelylle sekä vaateen oikeaksi todistamiselle asetetut vaatimukset. Jos vekselivelallinen kiistää velkansa, hän yleensä rinnastuu velkakirjan allekirjoittajaan.²³⁸

---

²³⁴Aurejärvi 1979 s. 27–28; Hemmo 2001 s. 64–69. Toimivallasta syntyy yleensä erimielisyyttä osakeyhtiön tai muun organisaation puolesta annetun sitoumuksen kuulumisesta edustetun toimialan piiriin tai valtuutetun kompetenssin rajoihin. Jos velkakirja ei sido velallista, velkoja voi tavallisesti vaatia vahingonkorvausta edustajana esiintyneeltä, OikTL 25 §, VeksL 8 §, ShekkiL 11 §.

²³⁵Hemmo 2001 s. 71–72.

²³⁶Aurejärvi 1979 s. 40–41, 63, 135. Vekseli on kirjallinen saamistodiste ja asettajansa tahdonilmaisu. Vekselin tekstin on täytettävä vekselin muotovaatimukset, jotta asiakirjaa ei katsota pätemättömäksi.

²³⁷Hemmo 2001 s. 165; Aurejärvi 1979 s. 12–13, 135–136, 138, 139. Asettajan nimi on kirjoitettava varsinaisen vekselitekstin jälkeen. Käytännössä yleisin vekselin muotovirheperusteista on ollut se, ettei vekselinsaaaja mainita asiakirjassa. Aurejärvi viittaa ruotsalaiseen hovioikeuden ratkaisuun, jonka mukaan hyväksyjän nimi ei voi korvata maksajan puuttuvaa nimeä, mutta hyväksymismerkintää voi kuitenkin käyttää tulkintakeinona sen selvittämisessä, mikä maksavan nimi tosiasialla on. Skånen ja Blekingen hovioikeuden ratkaisussa 31.1.1972 (SvJT 1972) oli kysymys toiminimeen liittyvästä hyväksymismerkinnästä, josta ei ilmennyt, oliko henkilö kirjoittanut sen omasta puolestaan vai ainoastaan jonkun toisen henkilön edustajana.

²³⁸Aurejärvi 1979 s. 139–141, 142–143. Vekselin luoma saamisolettama voidaan kumota velallisen tekemällä väitteellä. Vekselivelallinen voi myös vedota siihen, että hänen puolestaan vekseliin on sitoutunut edustusvaltaa vailla oleva henkilö. Tähän liittyvät kompetenssinormit määräytyvät esitetyn väitteen normitaustan mukaisesti. Todistustaakka edustusvallan olemassaoloon kuuluu sille, joka vetoaa edustusvaltaan, eli vekselivelkojalle. Allekirjoitushetkeen liittyy lisäksi oikeustoimikelpoisuuden vaatimus. Jos velallinen vetoaa oikeustoimikelpoisuuden puutteeseen allekirjoitushetkellä, hänen on näytettävä toteen väitteensä.

Shekkilain 1 §:ssä on määritelty sekille asetettavat muotomääräykset, jotka asiakirjan on täytettävä ollakseen shekki.²³⁹ Shekin käyttöön liittyvän katesuhteen järjestäminen perustuu shekin asettajan ja maksavan pankin väliseen sopimukseen. Asiakkaan oikean henkilöllisyyden merkitystä korostaa myös sekkitilisopimuksessa oleva vaatimus, jonka mukaisesti asiakas sitoutuu myös toimimaan niin, että ulkopuolinen taho ei voi erehdyttää pankkia aiheettomaan suoritukseen.²⁴⁰

Velvoiteoikeudessa eräissä oikeustoimissa käytetään myös dokumentteihin sidottuja maksutapoja erityisesti silloin, kun myyjä ei halua luovuttaa ostajalle tavaraa ennen maksun suorituksen saamista tai tavaran fyysisen luovutuksen ja maksusuorituksen yhtäaikaisuus eivät ole mahdollisia esimerkiksi tavaran laadun tai toimitustavan vuoksi. Tällaisiin asiakirjoihin perustuvat erityisesti kuljetussopimusasiakirjat, kuten konossementti tai remburssi²⁴¹. Tällainen kuljetusasiakirja ei ole luonteeltaan varsinaisesti sopimus²⁴², vaan ennemminkin todistus sopimuksesta vilpittömässä mielessä olevan tahon hallinnassa.²⁴³

---

²³⁹Aurejärvi 1979 s. 183–184; Hemmo 2001 s. 429–430. Ellei ShekkiL1 §:ssä mainittuja merkintöjä ole asiakirjassa, ei asiakirjaa ole pidettävä shekinä ja siihen sovelletaan ShekkiL 2 §:n mukaisia vaatimuksia eräistä eräät maksu- ja asettamispaikkaa koskevista poikkeuksista.

²⁴⁰Aurejärvi 1979 s.191, 213–216.

²⁴¹Havansi 1981b s. 297; Hemmo 2001 s. 431–433. Kansainvälisessä kaupassa on käytetty maksu- ja vakuusjärjestelyn välineenä remburssia (*documentary credit*) sekä ulkomaan perittäviä (*collection, cash against documents eli CAD*). Nämä järjestelyt perustuvat tavaratoimituksen ja asiakirjojen erillisyyteen. Remburssi turvaa velkojaa poistamalla suoritusvelvollisen maksukykyä ja -halua koskevan riskin.

²⁴²Gahmberg 1997 s. 269, 271; Honka 1997 s. 21, 99, 112–113; Kuusniemi 1197 s. 218–220; Railas 2004 s. 212–213, 243, 240–241; 248, 250, Wetterstein 1997 s. 321. Pohjoismainen merioikeussääntely perustuu Haag–Visby-sääntöihin sekä erityisesti systematiikan ja terminologian osalta Hampurin sääntöihin kansallisen lain perustalta (International Convention for the Unification of Certain Rules of Law relating to Bills of Lading [Hague – Visby Rules]). Kuljetusoikeudellisten oikeuksia luovien dokumenttien sisältö ja käyttö ovat voimakkaasti säänneltyjä niiden kansainväliseen tunnustamiseen liittyvän luonteensa vuoksi. Asiakirjan nimi luo kansallisen lain määräämänä ostajalle oletettaman asiakirjan hallinnan ja siirron erityisestä merkityksestä. Tiettyyn tarkoitukseen nimettyjen asiakirjojen oikeudellisella muuttamattomuudella tai sopimuksin muuttamisella on eroja sen nojalla, onko kysymyksessä *common law* -kulttuuri vai mannermainen oikeusjärjestys. Eräitä asiakirjatyypppejä, jotka on sidottu tiettyyn nimettyyn henkilöön, ovat *A ships delivery order* ("By the carrier to a person identified in the document to deliver"), *Sea waybill*, *Liner waybill*.

²⁴³Hemmo 2001 s. 429; Honka 1997 s. 117; Railas 2004 s. 240–241, 212–213; Wetterstein, JFT 1984 s. 22, 27–28. Jos asiakirjan sisältö ja rahdin laatu poikkeavat toisistaan, rahdin kuljettaja joutuu vahingonkorvausvastuuseen kuljetuksen aikana sattuneista vahingoista. Näiden asiakirjojen oikeudellinen luonne muistuttaa arvopaperia ja on sidottu tiettyin edellytyksin siirrettyyn dokumenttiin, jonka alkuperäinen nimetty henkilö on laskenut liikkeelle. Tällaisissa tilanteissa rahasuoritus tehdään tavaraan oikeuttavien

2.1.3.3 Pankkien velvollisuus todentaa asiakkaan henkilöllisyys

Tunnistamisen vaatimus on edellytyksenä pankkipalveluiden käyttämiselle. Luottolaitoksen ja sen konsolidointiryhmään kuuluvan rahoituslaitoksen on todettava vakituisen asiakkaansa henkilöllisyys ja tunnettava asiakkaan liiketoiminnan laatu ja perusteet palvelun käyttämiselle. Epäilyissä tapauksissa on tehtävä ilmoitus mahdollisesta rahanpesusta.²⁴⁴ Tunnistusvelvollisuudesta on säädetty esimerkiksi KSL 7:15–16 :ssä sekä LuottolaitosL 15:18 :ssä, jonka mukaisesti toisen lukuun toimittaessa on tunnistus ulotettava myös jälkimmäiseen henkilöön.²⁴⁵

2.1.4 Identiteetin väärinkäytökset

2.1.4.1 Yleistä

Identiteettien väärinkäyttö on lisääntynyt merkittävästi sekä kansallisesti että kansainvälisesti arvioiden.²⁴⁶ Euroopan unionin piirissä ongelmaa on pyritty ratkaisemaan oikeudellisin keinoin. Identiteettivarkaudet liittyvät usein järjestäytyneeseen rikollisuuteen

---

asiakirjojen hallinnan siirtoa vastaan ja asiakirjat toimivat itse kaupan kohteen korvaavina kohteina. Tällaisiin asiakirjoihin perustuvat erityisesti kuljetussopimusasiakirjat. Asiakirjat tunnetaan nimellä *Bill of Lading* (B/L, konossementti) ja ne on määritelty 1(7) artiklassa Hamburg Rules -asiakirjoissa: “A provision in the document that the goods are to be delivered to the *order of a named person*, or to order, or to bearer, constitutes such an undertaking.” Konossementista ja sen keskeisistä oikeusvaikutuksista asetetulle haltijalle on säädetty merilain (674/1994) 13 L 1 § 5 ja 6 kohdassa sekä 13 L 49 §:ssä.

²⁴⁴Tunnistusvelvollisuudesta on säädetty LuottolaitosL 15:18 :ssa, jonka mukaan luottolaitoksen ja sen konsolidointiryhmään kuuluvan rahoituslaitoksen on tunnettava asiakkaansa henkilöllisyys ja tunnettava asiakkaan liiketoiminnan laatu ja perusteet palvelun käyttämiselle. Tunteminen on ulotettava myös asiakkaan todelliseen edunsaajaan sekä henkilöön, joka toimii asiakkaan lukuun. RahanpesuL 3:2 :n mukaisesti asiakkaan tuntemista koskevia toimia on noudatettava riskiperusteiseen arviointiin pohjautuen koko asiakassuhteen ajan.

²⁴⁵Luotonantajan on säilytettävä viiden vuoden määräajaksi tiedot, joiden perusteella luottoa hakeneen kuluttajan henkilöllisyys on todennettu. RahanpesuL 3:11 :ssä on säädetty asiakkaan tehostetusta todentamisesta silloin, kun hän ei ole läsnä tunnistettaessa tai henkilöllisyyttä todennettaessa (etätunnistus). Asiakkaan henkilöllisyys voidaan todentaa ”tunnistusvälineellä tai sähköisen allekirjoituksen hyväksytyllä varmenteella, josta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 28 artiklassa, tai muun sähköisen tunnistustekniikan avulla, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen”.

²⁴⁶Jamieson ym., CLSR 4/28 (2012) s. 381–382.

ja laittomaan maahanmuuttoon sekä tyypillisimmin taloudellisten etujen saavuttamiseen rikollisin keinoin.²⁴⁷

Tämän tutkimuksen näkökulmasta väärän henkilön asemassa esiintymistä sekä identiteettien väärinkäytön oikeudellisia seuraamuksia on kuvattu yksityiskohtaisesti varmentajan toiminnan eri osa-alueiden yhteydessä.

Identiteettivarkaudet ovat yleisnimitys joukolle erilaisia tekokokonaisuuksia, joille yhteistä on se, että jotain identiteettitietoa kerätään ilman oikeutta.²⁴⁸ Identiteettirikosten säättämistarpeiden yhteydessä on tutkittu tavanomaisimpia tekotapoja. Pelkästään toiselle yksityishenkilölle vääränä henkilönä esiintymistä ei ole ollut ongelmatonta kriminalisoida ilman voimassaolevan oikeuden mukaista tukea.²⁴⁹ Toisen henkilötietojen väärinkäyttö on ollut rangaistavaa useiden eri rikostunnusmerkistöjen perusteella.²⁵⁰ Rikosoikeudellisessa sääntelyssä huomioon on otettava paitsi kriminalisointiperiaatteet myös laillisuusperiaatteen vaatimukset, joissa korostuu säännöksen täsmällisyyden vaatimus.²⁵¹

Identiteetin väärinkäyttö voi kohdistua erilaisiin yksilöiviin identiteettitietoihin. Henkilöllisyysvarkaus on identiteettivarkauksien yksi alaryhmä, jossa teko kohdistuu nimenomaan henkilöön ja jossa kerätään henkilöön liittyvää tietoa.²⁵² Identiteettivarkaudet

²⁴⁷Jamieson ym., CLSR 4/28 (2012) s. 384–385, 392–393; Valtioneuvoston periaatepäätös 5.3.2009.

²⁴⁸Identiteettiohjelma s. 47; Jamieson ym., CLSR 4/28 (2012) s. 382–383, 394–395; Voutilainen 2009 s. 325. Oikeudetonta tietoa saatetaan kerätä joko rikoshyödyn hankkimiseksi tai tavalla, josta aiheutuu haittaa identiteetin oikealle haltijalle. Identiteettivarkaus on terminä useita erilaisia ja perinteisestä rikosnimikkeistöstä poikkeavia tekoja kuvaava ilmiö. Yhdysvalloissa identiteettiin liittyvien rikosten ja tietojen väärinkäytösten kriminalisoiminen on edennyt pitkälle. Avoimessa tietoverkossa tehtävät identiteetin väärinkäytön teot perustuvat tietokoneen avustuksella tehtyihin väärinkäytöksiin. Identiteettivarkaus (*identity theft*) ja identiteetin väärinkäyttö vaihtelevat eri valtioissa käytettyjen määritelmien kautta. Terminä identiteetin käyttöön liittyvä petos (*identity deception*) sisältää esimerkiksi identiteetin väärentämisen sekä identiteetin keinotekoisien tai väärin valmistamisen.

²⁴⁹OM 4/41/2013 s. 3; LaVM 15/2005. Identiteettiohjelma s. 50.

²⁵⁰Sovellettavia tunnusmerkistöjä ovat olleet maksuvälinepetos, väärennys, henkilörekisteririkos, rekisterimerkintärikos, väärän todistuksen antaminen viranomaiselle, väärin henkilötietojen antaminen vahingontekona, luvaton käyttö tai tietojärjestelmän häirintä. Lisäksi maksuvälinepetoksen valmistelu on säädetty erikseen rangaistavaksi RL 37:11 :n mukaisesti.

²⁵¹OM 4/41/2013 s. 3; LaVM 15/2005. Identiteettiohjelma s. 50.

²⁵²OM 4/41/2013 s. 4–5; Identiteettiohjelma s. 48; Jamieson ym., CLSR 4/28 (2012) s. 385; Limnéll – Majewski – Salminen 2014 s. 113. Identiteettivarkaudella ei suppeimmassa merkityksessä tarkoiteta tavanomaisiin henkilötietoihin kohdistuvia tekoja, vaan erityisiin identifointitietoihin, kuten käyttäjätunnuksiin, salasanoihin, henkilötunnuksiin ja luottokortin numeroihin kohdistuvia tekoja. Kun näitä erityisiä

toteutetaan usein niin, että toisen henkilön yksityisiä tietoja, kuten luottokorttinumeroa, käytetään luvatta muiden tekojen tekemiseen. Avoimissa tietoverkoissa identiteettivarkauden kohteena on tyypillisesti henkilötiedon lisäksi mikä tahansa muu tunnistetieto, jonka avulla osoitetaan, että tunnisteen haltija on se, joka hän väittää olevansa. Identiteettivarkaudet ovat nopeasti yleistyneitä ja uusia ilmenemismuotoja saava rikollisuuden muoto. Ilmiötä kuvaavaa luotettavaa tilastollista kuvaa on ollut Suomessa vaikea saada, koska poliisi kerää tilastotietoa lähinnä rikosnimikkeistön perusteella.²⁵³ Tekoihin kohdistuva terminologia ei ole kaikilta osin yhteneväistä.²⁵⁴

Väärät identiteetin ilmaukset tai rekisterimerkinnot saattavat laajentua hallitsemattomasti aiheuttaen uhrille haittaa.²⁵⁵ Identiteettinsä menettäneen asemaan vaikuttavaa myös se, ilmoittavatko palveluntarjoajat aina tapahtuneista tietoturvaloukkauksista. Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (aiemmin tietoyhteiskuntakaaren ja sähköisen viestinnän tietosuojalain) mukaisesti teleyrityksen on 275 §:n mukaisesti ilmoitettava Viestintävirastolle verkkopalvelun ja viestintäpalvelun merkittävistä tietoturvaloukkauksista. Palvelun tilaajalle tai käyttäjälle on niin ikään 274 §:n mukaisesti ilmoitettava tietoturvaloukkauksista. Sähköisen asiointitapahtuman osapuolten suojaamisen tarve näkyy esimerkiksi tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen oikean

---

henkilötietoja väärinkäytetään, avautuu mahdollisuus tietojen taloudelliseen hyödyntämiseen. Identiteetin petolliseen käyttämiseen saattaa sisältyä identiteetin manipulointi tai identiteetin väärentäminen. Tekotapa saattaa olla myös todelliseen henkilöön liittymätön kuvitteellinen identiteetti, jonka avulla pyritään tekemään muu rikos.

²⁵³Identiteettiohjelma s. 48.

²⁵⁴Identiteettiohjelma s. 48; Limnell – Majewski – Salminen 2014 s. 120–121; OM 4/ 41/2013 s. 7, 13, 14, 15–17, 18; Valtioneuvoston periaatepäätös 5.3.2009. Henkilöllisyyttä suojataan välillisesti usein eri säännöksin, mutta sääntelyn kattavuuteen ja yhdenmukaisuuteen on pyritty myös Euroopan unionin tasolla. Identiteettivarkauksien laaja ilmenemistapa ei kaikilta osin noudata perinteisiä teonkuvauksia ja osapuolten asemaan liittyviä tunnistettuja ongelmia, vaikkakin identiteettivarkaudesta on nyt säädetty rikoslaissa. Laillisuusperiaatteen näkökulmasta teko on voitava kuvata riittävän yksityiskohtaisesti, jotta se on mahdollista kriminalisoida. Arviomuistiossa on viitattu rikosoikeuden käyttämiseen ainoastaan viimesijaisena ratkaisukeinona (*ultima ratio*), ja tässä yhteydessä on punnittava sen käytön todellista vaikuttavuutta erityisesti vähäisten tekojen osalta.

²⁵⁵OM 4/ 41/2013 s. 7, 13–18; Valtioneuvoston periaatepäätös 5.3.2009. Väärillä henkilöllisyyksillä tehdyt oikeustoimet aiheuttavat osapuolten välisiä varallisuus oikeudellisia menetyksiä, joissa punnitaan myös osapuolten välistä vastuuasemia ja tuottamuksellisuutta. Uhrin käsite vaihtelee tilannekohtaisesti, esimerkiksi henkilöllisyysrikoksen uhrina voidaan pitää toisen henkilötiedoilla harhautettua palveluntarjoajaa, vaikka myös identiteettinsä menettänyt henkilö on uhri.

henkilöllisyyden turvaamisen vaatimuksissa.²⁵⁶ Myös TunnL 16 §:ssä on säädetty velvollisuus ilmoittaa palvelun toimivuuden, tietoturvan tai sähköisen henkilöllisyyden uhkista tai häiriöistä.²⁵⁷

Euroopan unionin henkilötietolainsäädännön uudistamisen yhteydessä Euroopan komissio on 4.11.2010²⁵⁸ edellyttänyt, että rekisteröityjen on oikeus saada tieto muun muassa siitä, että heidän tietojaan on tarkastellut joku sivullinen tai että ne on paljastettu sivullisille. Tietoturvallisuustapahtumia koskeva ilmoitusvelvollisuus esiintyy tunnistus- ja luottamuspalveluista annetussa asetuksessa.

Euroopan komission henkilötietolainsäädännön uudistusta koskeva lainsäädäntöehdotus tuli voimaan toukokuussa 2018.²⁵⁹ Ilmoitusvelvollisuuksia koskevia ehdotuksia sisältyy myös komission direktiiviehdotukseen toimenpiteistä yhteisen korkeatasoisen verkko- ja tietoturvan varmistamiseksi koko EU:n alueella.²⁶⁰ EU:n tietoverkkorikodirektiivin kansallisten täytäntöönpanon yhteydessä arvioitiin myös viestintäsalaisuuden loukkausta koskevan kriminalisoinnin vaatimukset ja muiden direktiivissä kriminalisoitavaksi edellytettyjen tekojen rikosoikeudellinen vastaavuus Suomessa.²⁶¹

Verkkorikollisuus näyttäytyy suuressa osassa tapauksista piilorikollisuutena. Käytännössä ilmiö on usein toisen henkilön yksityisten tietojen kuten luottokortin numeron luvaton käyttöä muiden rikosten tekemiseksi. Neuvoston antaman puitepäätöksen²⁶² tarkoituksena on parantaa oikeus- ja muiden toimivaltaisten viranomaisten, kuten

---

²⁵⁶OM 4/41/2013 s. 5; Lantto 1999 s. 13; Pöysti, EIF 7 1999 s. 1115–1116. Rikoslain 33 L:n väärennösrikosten tunnusmerkistön mukaiseen vääraän asiakirjaan tai todistuskappaleeseen rinnastetaan myös automaattiseen tietojenkäsittelyyn soveltuva tilanne.

²⁵⁷TunnL 16 §:n mukaisesti tiedotusvelvollisuus on salassapitosäännösten estämättä ”tunnistuspalveluunsa luottaville osapuolille, tunnistusvälineiden haltijoille, muille luottamusverkostossa toimiville sopimuspuolilleen sekä Viestintävirastolle”. Valvova viranomainen voi lisäksi välittää teknisesti tietoja luottamusverkostossa osapuolten välillä julkisuuslain estämättä.

²⁵⁸KOM (2010) 609 lopullinen; OM 4/ 41/2013 s. 6.

²⁵⁹KOM (2012) 11 lopullinen; OM 4/ 41/2013 s. 14.

²⁶⁰KOM (2013) lopullinen; OM 4/ 41/2013 s. 14.

²⁶¹OM 4/ 41/2013 s. 15. Toisen henkilön suojaamattomien henkilötietojen keräämisen ja käyttämisen kriminalisointi nykyistä laajemmin yleistasoisen sääntelyn keinoin nähdään paitsi laillisuusperiaatteista johtuvista myös käytännön syistä johtuen ongelmallisena.

²⁶²Neuvoston puitepäätös 2005/222/YOS tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä 24.2.2005. Puitepäätöksen soveltamisalaan kuuluvat pääasialliset tietojärjestelmiin kohdistuvat hyökkäykset, kuten piratismi, virukset ja palvelunestohyökkäykset.

jäsenvaltioiden poliisiviranomaisten ja muiden erikoistuneiden lainvalvontaviranomaisten, yhteistyötä tietojärjestelmiin kohdistuvia hyökkäyksiä vastaan rikosoikeudellista sääntelyä yhdenmukaistamalla.²⁶³

Tietoverkkorikosdirektiivin voimaansaattamisen yhteydessä on tarkastettu esitutkintaviranomaisten toimivaltuuksia vastaamaan tarkoituksenmukaisia tunnusmerkistöjä sekä direktiivin vaatimuksia kansalliselle lainsäädännölle, erityisesti telepakkokeinojen osalta.²⁶⁴

2.1.4.2 Identiteetin väärinkäytökset perinteisessä toimintaympäristössä

Tässä tutkimuksessa on pääpiirteissään kuvattu erityisesti toisena henkilönä esiintymisen oikeudellisia vaikutuksia myös rikosoikeuden näkökulmasta, koska identiteettien väärinkäyttö ei ole perinteisessä eikä sähköisessä ympäristössä saanut ainoastaan yhtä yhtenäistä tekotapaa. Identiteettivarkauden sääntelyn jälkeenkin tosiasiallisesti toisena henkilönä esiintyminen saattaa ilmentää myös muita rikoslain teonkuvauksia kuin identiteettivarkautta koskeva RL 38:9 a. Tietoverkkorikollisuuden sääntelyn uudistaminen osaltaan täsmentää perinteisesti sovellettuja teonkuvauksia sekä mahdollistaa niiden tutkimisen esitutkinta- ja pakkokeinojen sääntelyn keinoin.

Identiteetin väärinkäyttämiseen liittyvät perinteiset teot ovat asiakirjoilla tehtäviä rikoksia, kuten passiin, henkilökorttiin tai ajokorttiin liittyvät väärennysrikokset RL 33 L:n tai petosrikokset RL 36 L:n mukaisesti. Rikoslaisa suojellaan useissa kohdissa henkilöllisyyttä joko suoraan tai välillisesti. Jos tekoon liittyy muita tekoja, kuten taloudellisen edun tavoittelua tai petosrikoksen tunnusmerkistön täyttymistä, soveltuvat rikoslain säännökset tapaukseen liittyvän tunnusmerkistön mukaisesti. Myös

---

²⁶³OM 4/41/2013 s. 10. (KOM (2007) 267) lopullinen. Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille ja alueiden komitealle 22.5.2007. Tietoverkkorikollisuus käsitteenä tässä yhteydessä tarkoittaa rikollisuuden perinteisiä muotoja. Sillä tarkoitetaan myös laittomien sisältöjen julkaisemista sähköisessä muodossa sekä sähköisille verkoille ominaisia rikoksia, kuten tietojärjestelmiin kohdistuvia hyökkäyksiä, palvelunestojä ja hakkerointia.

²⁶⁴OM 4/41/2013 s. 5–8; HE 153/2006 s. 15. 1.1.2014 voimaan tulleen pakkokeinolain kannalta merkitykselliset televalvontavaltuudet täyttyvät kahden vuoden vankeusrangaistuksen osalta, kun kyse on vaaran aiheuttamisesta tietojärjestelmälle (RL 34:9 a) ja petoksesta (RL 36:1). EU:n tietoverkkodirektiivin kansallisten täytäntöönpanotoimien jälkeen keskeisimpien aihepiirin mukaisten rikostyyppien enimmäisrangaistus nousee kahteen vuoteen vankeutta, mikä mahdollistaa rikoksen tutkinnan.

kunnianloukkaus RL 24:9 :n mukaisesti on mahdollinen rikosnimike, jos henkilön kunniaan tai maineeseen kohdistuu loukkaus.

RL 16:5 :ssä on säädetty rangaistavaksi väärän henkilötiedon ilmoittaminen viranomaiselle. RL 16:7 :ssä on rangaistavaksi säädetty rekisterimerkintärikos ja RL 16:8 :ssä väärän todistuksen antaminen viranomaiselle.²⁶⁵

Pelkän väärän henkilötiedon antaminen yksityiselle toimijalle ei ole RL 16:5 :n mukaisesti rangaistavaa.²⁶⁶ Henkilön oikeuksia koskeva merkittävä

---

²⁶⁵HE 169/2005. Rikoslakiin on ehdotettu lisättäväksi toiselle kuuluvan henkilötodistuksen väärinkäyttöä koskeva rangaistussäännös. Sen mukaan sakolla rangaistaisiin sitä, joka erehdyttääkseen yksityistä henkilöä antaa oikeudellisesti merkityksellisen tiedon käyttämällä toisen henkilön henkilötodistusta, passia, ajokorttia tai muuta sen kaltaista viranomaisen myöntämää todistusta.

²⁶⁶HE 6/1997 vp s. 67; OM 4/ 41/2013 s. 3, 4, 15; LaVM 15/2005. TunnL 17 §:n mukaisesti tunnistusväline annetaan aina henkilökohtaisesti tunnistetulle luonnolliselle henkilölle henkilökohtaiseen käyttöön. On kuitenkin huomattava, että lainkohdassa mainittu ensitunnistus laissa tarkoittaa nimenomaan sähköisen tunnisteiden hakemisen yhteydessä tapahtuvaa tunnistustapahtumaa ja se perustuu viime kädessä asiakirjoihin, joiden myöntämisen taustalla ovat viranomaistoimijan eli poliisin suorittama henkilön ensimmäistä kertaa suorittama tunnistustapahtuma. Ensitunnistuksen merkitystä tapahtumana kuvaa se, että mahdolliseen poliisin erehdyttämiseen sovellettaisiin RL 16 L 5 §:ää väärän henkilötiedon antamisesta. Lainkohta korostaa luotettavan henkilön tunnistuksen merkitystä asiointivälineen myöntämisen yhteydessä paitsi siviilioikeudellisen vastuun jakamisen näkökulmasta myös rikosoikeudellisessa vastuussa. TunnL 48 §:ssä viitataan myös rangaistussäännöksiin, joista on yksityiskohtaisesti säädetty tietosuojalain 26 §:ssä sekä RL 38:9 :ssä. Tämä lainkohta ei viittaa ensitunnistuksen TunnL 17 §:n mukaiseen tapahtumaan, ellei samalla ole kysymys edellä rangaistussäännösten mukaisesta rekisteririkoksesta. TunnL 17 § on olennaisin säännös luotettavan tunnistusvälineen myöntämisen näkökulmasta. Lienee tarkoituksenmukaista arvioida, pitäisikö tätä tapahtumaa seurata myös tunnistusvälineen hakijaa koskevan rikosoikeudellisen rangaistusuhan näkökulmasta – erityisesti, jos rikoksen kohteena on tunnistusvälineen myöntämisen yhteydessä muodostuva tietorekisteri. Yksityisen henkilön toisena henkilönä esiintyminen on ongelmallista, ellei siihen liity vahingoittamis- tai hyötymistarkoitusta. Nykylain mukaan viranomaiselle toisena henkilönä esiintyminen on kriminalisoitu RL 16 L 5 §:n nojalla. Yksityishenkilöitä koskeva vastaava säännös on kumottu vuonna 1999; kumotun lain mukaisesti 42 L 5 §:n mukaan oli rangaistava sakolla sitä, joka erehdyttääkseen yksityistä henkilöä käytti toisen passia, työtodistusta tai sen kaltaista todistusta. Tällaisessa tilanteessa arviomuiston mukaisesti: ”Yksityiselle virallisen asiakirjan avulla toisena henkilönä esiintyminen saattaisi olla riittävän kohdennettu tunnusmerkistö, jollaista myös eduskunnan lakivaliokunta on edellyttänyt (LaVM 15/2005) hylätessään aiemman ehdotuksen yksityiselle toisena henkilönä esiintymisen kriminalisoimisesta. Tämä edellyttäisi lakivaliokunnankin mukaan kuitenkin painavaa yhteiskunnallista tarvetta ja sen tulisi täyttää kriminalisointiperiaatteiden vaatimukset.” Hallituksen esityksessä on nimenomaisesti todettu, että väärän nimen ilmoittaminen tai muun sellaisen väärän tiedon antaminen yksityishenkilölle ei olisi lainkohdan mukaan rangaistavaa. Samoin arvioidaan tilanne, jos väärä henkilötieto annetaan pankissa, vakuutusyhtiössä, kaupassa tai muussa vastaavassa paikassa.

henkilöllisyysasiakirjojen väärinkäyttöön liittyvä tilanne syntyy silloin, jos luottoa haetaan toisen henkilön nimissä.²⁶⁷ Erilaiseksi tilanne muodostuu, jos kyseessä oleva liikeyritys toimii julkista valtaa käyttävän viranomaisen apuna. Jotta teosta voidaan rangaista, edellytyksenä on henkilön tietoisuus siitä, että hän antaa vilpilliset tiedot viranomaiselle.²⁶⁸

Perustuslakivaliokunta katsoi tunnistus- ja luottamuspalvelulain säätämisen yhteydessä, ettei muiden laatuvarmenteiden kuin kansalaisvarmenteen tarjoamista ole enää nykyisin pidettävä julkisena hallintotehtävänä. Oikean, mutta oikeudettomasti saadun asiakirjan esittäminen yksityiselle palveluntarjoajalle esimerkiksi sähköisen tunnistus- tai allekirjoitusvälineen hankkimiseksi tai muutoin ei siis ole raportissa esitetyn tulkinnan mukaisesti itsessään rangaistavaa.²⁶⁹

Rikoslain 33 luvun väärennysrikokset ovat todistelurikoksia²⁷⁰, jotka loukkaavat tai vaarantavat todistelutarkoituksessa tapahtuvan tiedonvälityksen luotettavuutta oikeuselämässä.

Todisteluasiakirjoissa on kiinnitetty huomiota paitsi todistelun sisällön totuudenmukaisuuteen myös todistuskappaleiden ulkoiseen luotettavuuteen. Väärennysrikokset kohdistuvat todistuskappaleiden ulkoiseen luotettavuuteen eli niiden

---

²⁶⁷HE 24/20010 s. 36. KSL 7:17 :n 2 momentissa säädetään kuluttajaluottosopimuksessa mainittavista tiedoista seuraavasti: ”Kuluttajaluottosopimuksessa on mainittava: 1) tiedot luottosopimuksen osapuolista.” Samoin säännöksen 1 momentissa todetaan, että ”[k]uluttajaluottosopimus on tehtävä kirjallisesti ja kuluttajalle on annettava kappale sopimusta. Sopimus voidaan tehdä myös sähköisesti siten, että kuluttaja voi tallentaa ja toisintaa sopimuksen muuttumattomana”. Säännöksellä pannaan täytäntöön direktiivin 10 artiklan 1 kohta. Aiemman luottolaitoslain 12 §:n 4 kohdan mukaisesti rekisteröidyn itsensä oli mahdollista ilmoittaa luottokieltö, jota voidaan käyttää henkilöllisyysasiakirjojen hävittyä. Luottotietorekisteriä voidaan käyttää taloudellisesti merkittäviin toimiin, kuten perinnän suunnittelemiseen, takauksen antamiseen tai huoneenvuokrasopimuksen tekemiseen. Kuluttajansuojalain (38/1978, KSL) 7:14 :n mukaisesti luotonantajalla on velvollisuus arvioida kuluttajan luottokelpoisuus.

²⁶⁸Identiteettiohjelma s. 53. Tämä käy ilmi ratkaisusta KKO 1995:31. Perustelujen mukaan väärän henkilötiedon antamisesta RL 16:5 :n tarkoittamassa mielessä ei ole kyse, jos virkamies ei kyseisessä yhteydessä toimi viranomaisena vaan esimerkiksi erilaisten tavaroiden tai palveluiden tuottajana.

²⁶⁹Identiteettiohjelma s. 53.

²⁷⁰HE 66/1988 s. 109; Nuotio 2009 s. 885. Väärennyskriminalisointien suojelutarkoitus on julkinen luotettavuus eli yleisten intressien turvaaminen niin, että määrättyihin todistuskappaleisiin voidaan oikeus- ja liike-elämässä luottaa (*publica fides*). Todistelulla ei tarkoiteta ainoastaan tuomioistuimessa tai viranomaisen luona tapahtuvaa todisteiden esittämistä, vaan myös esimerkiksi postissa tai pankissa asioitaessa tapahtuvaa henkilöllisyyden todistamista ja muitakin sellaisia tilanteita, joissa on kysymys tietyn tosiasian vahvistamisesta jonkin todistuskappaleen avulla.

oikeaperäisyyteen ja koskemattomuuteen, mutta ne eivät sen sijaan kohdistu sisällöltään valheellisten asiakirjojen valmistamiseen ja todisteena käyttämiseen. Usein nämä rikokset esiintyvät varallisuusrikosten yhteydessä, mutta ne voivat kohdistua myös hallintoon ja oikeudenhoitoon. Ellei väärennösrikoksia olisi erikseen kriminalisoitu, suurin osa niistä olisi tullut todennäköisesti rangaistavaksi joko petoksina tai sen yrityksinä. Väärennysrikoksia pidetään silloin vain erikseen säänneltyjen päärikosten yhtenä tekotapana.²⁷¹

Rangaistavuuden alaa ehdotettiin esitöiden mukaan laajennettavaksi esimerkiksi korvaamalla asiakirjan käsite sitä laajemmalla todistuskappaleen käsitteellä sekä luopumalla vääran tai väärennetyn todistuskappaleen käyttämisen vaatimuksesta rangaistavuuden edellytyksenä.²⁷² Uudistetun säännöksen mukainen sanamuoto kytkee esitöiden mukaisesti erehdyttämisaikomuksen suoraan todistuskappaleen epäaitouden ominaisuuteen, jolloin olennaisena piirteenä on todistuskappaleen käyttäminen harhauttavana todisteena.²⁷³

Vaatimuksena on lisäksi, että väärennöksen kohdetta on myös käytettävä nimenomaan hyötymis- tai vahingoittamistarkoituksessa. Näin harmittomiksi arvioidut tekemuodot jäävät rangaistavuuden ulkopuolelle.

Väärennysrikosten asemaa verrattiin uudistuksen yhteydessä esimerkiksi suhteessa petosrikoksiin RL 36 L:n sekä vahingontekoon RL 35 L:n mukaisesti.²⁷⁴ Allekirjoituksen kieltämistä tai maksetun velan uudelleen velkomista ei ole enää katsottu tarpeelliseksi säätää

---

²⁷¹HE 66/1988 s. 110–111; Nuotio 2009 s. 888–889, 896–897. Yleisestäävyyden vuoksi kokonaisuudistuksen yhteydessä päätettiin säilyttää kuitenkin väärennösrikoksia koskevat erillissäännökset, jotka mahdollistavat puuttumisen myös petoksen tai muun päärikoksen sellaisiin valmisteluvaiheisiin, joissa päärikos ei ole vielä edennyt yrityksen asteelle.

²⁷²HE 66/1988 s. 111–113; Nuotio 2009 s. 888–891. Väärennösrikosten poistaminen mahdollistaa väärennösrikosten ennaltaehkäisyyn pyrkivien teknisten suojatoimien kehittämistä kuten esimerkiksi nimikirjoituksen avulla tapahtuvan oikeaperäisyyden korvaamista turvallisemmilla menetelmillä. Näiden säännösten poistaminen ei myöskään vaikuttaisi siviilioikeudellista vilpittömän mielen suojaa koskeviin sääntelyihin (esimerkiksi velkakirjalain 15 § ja 17 §), joilla on vaihdantaan jopa rikosoikeudellista rangaistusuhkaa suurempi merkitys.

²⁷³HE 66/1988 s. 112. Esimerkin mukaisesti henkilö, joka nostaa varoja pankissa säästötililtä asiakirjalla ja kirjoittaa tililtä nostotositteeseen vääran nimen, ei välttämättä syyllisty väärennökseen. Asiakirja on tosin väärin valmistettu ja sillä on tavoiteltu oikeudetonta hyötyä, mutta sitä ei ole kuitenkaan käytetty harhauttavana todisteena. Näin ollen vääraa allekirjoitusta ei ole tarvittu erehdyttämään pankkivirkailijaa, jolle säästökirjan esittäjän henkilöllisyys ei ole ollut merkityksellinen seikka.

²⁷⁴HE 66/1988, s. 113; Nuotio 2009 s. 907. Silloin, kun väärennysrikos esiintyy petoksen yhteydessä, väärennys ei sisällä petosta, vaan tekoja arvioidaan rikoksen yhtymistä koskevien säännösten mukaan.

erikseen, vaan tällaisessa tilanteessa voitiin soveltaa tarvittaessa petossäännöksiä. Tämän vuoksi aiempi RL 38 L 4 § ja 7 § 1 momentti ehdotettiin kumottavaksi kokonaisuudistuksessa.²⁷⁵ Rahanväärennöksiä koskevat säännökset siirrettiin maksuvälinerikoksia koskevaan 37 lukuun. Kokonaisuudistuksen yhteydessä yksityisillä oikeaksi todistamisilla ei ole enää samaa merkitystä kuin aiemmin.²⁷⁶ Asiakirjan allekirjoittaminen toisen henkilön nimellä tai asiakirjan sisällön muuttaminen tai täydentäminen ei kuitenkaan olisi rikollinen teko, jos tekoon oli saatu etukäteen suostumus tai jopa valtuutus riippumatta siitä, näkyykö tämä asiakirjasta.²⁷⁷

Lakiesityksen mukaisesti todistuskappale olisi väärä, jos se todisteena käytettäessä on omiaan antamaan erehdyttävän kuvan alkuperästään tai antajansa henkilöllisyydestä, mikä viime kädessä saa olennaisen merkityksensä asiakirjan käyttöyhteydestä. Allekirjoittaja-termi voidaan tietyissä tilanteissa yhdistää kokonaan eri henkilöihin.²⁷⁸

---

²⁷⁵Aiemman lain mukainen RL 38 L 4 §:ssä todetaan seuraavaa: *”Joka, toista vahingoittaakseen, hävittää, turmelee, kätkee tahi salaa asiakirjan, joka saattaa olla jonkin oikeuden, oikeussuhteen tai sitoumuksesta vapautumisen todisteena ja joka ei ole rikoksentekijän yksin-oma, rangaistakoon vankeudella korkeintaan kahdeksi vuodeksi taikka sakolla.”* Lisäksi aiemmassa RL 38 L 7 §:ssä: *”[j]os joku, vastoin parempaa tietoansa, kieltää allekirjoituksensa tai sitoumuskirjansa taikka vaatii maksettua velkaa tai pantiksi pantua tahi vuokralle tai lainaksi annettua tahi talteen uskottua tavaraa, jonka hän jo on takaisin saanut, rangaistakoon sakolla taikka vankeudella korkeintaan kuudeksi vuodeksi.”*

²⁷⁶HE 66/1988 s. 112–113. Tästä esimerkiksi selvennystä vaille jääneet epäselvät nimikirjoitukset tai epäselvä nimikirjoitus etukäteen painettuun lomakkeeseen. Aiemman lain mukaisesti väärennyssäännös ei edellyttänyt väärennoksen tai väärän asiakirjan käyttämistä tavoiteltavaan hyötymis- tai vahingoittamistarkoitukseen nimenomaan sen epäaitouden ominaisuutta hyväksi käyttämällä, vaan asiakirjaväärennöksistä on tuomittu vaihtelevan oikeuskäytännön vallitessa sellaisissakin tilanteissa, joissa vastaanottajan erehdyttäminen on perustunut asiakirjan ulkopuolisiin seikkoihin.

²⁷⁷HE 66/1988 s. 113. Perusteena esitöissä on esitetty, että näin asiakirja vastaa sen antajaksi ilmoitetun henkilön todellista tahtoa. Uudistuksen myötä on katsottu, että väärennöksestä ei yleensä tuomittaisi, jos todistuskappaleen valmistajalla, väärentäjällä tai käyttäjällä on ollut todistuskappaleen antajaksi ilmoitetun henkilön suostumus toimenpiteeseen eikä ehdotetun 6 § 2 tai 3 momentissa katsota muuta johtuvan. Suostumukseen ei siten voitaisi vedota, jos todistuskappaleen antajalla itselläänkään ei ole oikeutta tehdä jälkikäteen muutoksia todistuskappaleen sisältöön. Myös oikeuskäytännössä vedottuun niin sanottuun oletettuun suostumukseen voidaan vedota tahallisuuden poistavana tai sitä lieventävänä seikkana.

²⁷⁸HE 66/1988 s. 112–113; Nuotio 2009 s. 895–897. Arvostelu pyrkii objektiivisuuteen sen osalta, voidaanko todistuskappaletta ylipäänsä käyttää todisteena. Jos erehdyksen mahdollisuutta ei ole, todistuskappaletta ei voitaisi ehdotuksen mukaan pitää lainkaan vääränä.

Rikoslain 36 luvun säännökset voivat soveltuvin osin tulla sovellettaviksi väärän henkilön identiteetin ilmaisemisen tarkoituksessa.²⁷⁹ Hallituksen esityksen kappalekohtaisissa perusteluissa on todettu, että oikeuselämässä on voitava luottaa siihen, ettei toinen osapuoli petollisilla keinoilla pyri aiheuttamaan toiselle taloudellista vahinkoa. Petos voidaan esitöiden mukaisesti saada aikaan erehdyttämällä tai toisen erehdystä hyväksikäyttämällä. Erehdyttämisen voi edelleenkin kohdistua vain ihmiseen.²⁸⁰

RL 36 luvun tietojenkäsittelypetos ei yleensä koske tietokoneohjattujen pankki- tai muiden automaattien väärinkäytöstapauksia. Jos automaattien väärinkäyttö tapahtuu 37 luvussa tarkoitetun maksuvälineen avulla, sovelletaan maksuvälinepetoksen tunnusmerkistöä.²⁸¹ Teko arvioidaan kavalluksena, jos kysymyksessä on esimerkiksi pankkivirkailijan oikeudettomasti siirtämiä varoja tietokoneen välityksellä omalle tililleen. Edellytyksenä on tällöin, että varat ovat olleet hänen hallussaan siten kuin RL 28:4 :ssä on mainittu. Jos konekielisen tiedoston luvaton muunteleminen on tapahtunut harhauttavana todisteena käytettäväksi, tapaukseen sovelletaan väärennysrikoksia koskevia säännöksiä.²⁸²

Maksuvälinerikoksista on säädetty RL 37 luvussa. Käteisrahan ja shekkien korvaututtua entistä useammin muovirahalla nämä maksuvälineet ovat muuttuneet pankin lunastustakuun vuoksi lähes rahan veroisiksi. Täyttämättömät shekki- ja muut lomakkeet sekä muovikorttien aihiot ovat saaneet lähes arvopaperin luonteen, ja niiden laiton käyttö on

---

²⁷⁹HE 66/188 s. 128, 133–134; Nuutila – Majanen s. 973–975; RL 36:1 ja pykäläkohtaisten perustelujen mukaisesti petoksesta tuomitaan se, joka hankkiakseen itselle tai toiselle oikeudetonta hyötyä tai toista vahingoittaakseen erehdyttämällä tai erehdystä hyväksi käyttämällä saa toisen tekemään tai tekemättä jättämään jotain ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa erehtyneelle tai sille, jonka eduista tällä on ollut mahdollisuus määrätä. Perusteluissa on tuotu esiin, että 1 §:n mukaan petostunnusmerkistön kokonaisuuden kannalta olisi yhdentekevää, millä tavoin automaattisessa tietojenkäsittelyssä aikaansaatu virheellinen tieto aiheuttaisi taloudellisen vahingon, mikä on ollut lainsäätäjän tulkinta myös väistyneen sääntelyn aikana.

²⁸⁰HE 66/1988 s. 133; Nuutila – Majanen s. 987. Kone tai automaatti eivät voi olla erehdyksen kohteena, vaikka ne voidaan saada toimimaan väärin ja siten aiheuttamaan taloudelliseen vahinkoon johtavan määräämistoimen sen jälkeen, kun automaattisessa tietojenkäsittelyssä tuotettu virheellinen tieto on tulostettu ihmiselle ymmärrettävään muotoon. Vahingonkärsijän ei tarvitse olla tietojenkäsittelyjärjestelmään tai sen hyväksikäyttöön suoranaيسessa yhteydessä, kunhan itse vahinko olisi välittömässä syy-yhteydessä tietojenkäsittelyn lopputuloksen vääristämiseen.

²⁸¹Nuutila – Majanen s. 987.

²⁸²Nuutila – Majanen s. 987–988; RL 36:1.3 :n mukaisesti petoksen yritys on rangaistava. Petoksen yrityksestä olisi kysymys siitä alkaen, kun jonkun henkilön erehdyttämiseen on ryhdytty. Rikos täyttyy taloudellisen vahingon syntyessä.

liittynyt yleensä järjestäytyneeseen rikollisuuteen.²⁸³ Luottokorttitietojen keruu täyttää maksuvälinepetoksen valmistelun (RL 37 L 11 §) ja henkilötietojen keruu henkilörekisteririkoksen (RL 38 L 9 §) tai petoksen (RL 36 L 1 §) tunnusmerkistöt. Muun tiedon kerääminen ei välttämättä täytä mitään nykyistä rikostunnusmerkistöä. Näissä mainituissa rikosnimikkeissä voidaan mahdollisesti soveltaa vaaran aiheuttaminen tietojärjestelmälle RL 34:9 a :n mukaista kriminalisointia.²⁸⁴

RL 37 L:n mukaisen maksuvälinepetoksen kannalta perinteinen tekijän ja uhrin välinen vastakohtaisasetelma ei vastaa enää vallitsevia olosuhteita, koska maksuliikenteessä on kysymys kolmenvälisestä suhteesta, jossa osapuolina ovat maksaja, maksunsaaja sekä maksunvälittäjä. Yksi lisäpiirre on, että maksaja käyttää toiselle henkilölle kuuluvaa maksuvälinettä luvalla tai luvatta. Maksujärjestelmän toiminnallisuus on muuttanut osapuolten välisiä suhteita esimerkiksi pankin lunastustakuueseen luottavan maksunsaajan henkilökohtaisen kelpoisuuden tarkastamisesta, koska hän saattaa luottaa lopullisen tappioriskin siirtymiseen muille kuin itselleen.²⁸⁵

2.1.4.3 Sähköisen identiteetin väärinkäytön yleisiä toteutustapoja

2.1.4.3.1 Yleistä

Verkkoympäristössä henkilöllisyyden väärinkäytökseen kytkeytyvien tekojen yhteydessä kiinnijäämisen riski on perinteisiin tekotapoihin verrattuna pienempi, koska rikokset tehdään tyypillisesti jälkien peittämiseksi sivullisilta rikollisten haltuun kaapatuista verkkoliittymistä, jolloin tutkintatoimet kohdistuvat aina ensin sivulliseen tahoon. Tietoverkko on toimintaympäristönä globaali samalla, kun kukin viranomainen on toimivaltainen ainoastaan omassa oikeuspiirissään. Verkossa tehtävät rikolliset teot on usein suunniteltu niin, että laittomasti hankitut identiteettitiedot muodostavat resurssimassan, jota käytetään muun muassa elektroniikan ja muun helposti jälleenmyytävän omaisuuden hankkimiseen verkkokaupasta. Satunnaisesti valikoidut määrämuotoiset identiteettitiedot ovat olleet helposti ja kohtuullisin kustannuksin hankittavissa. Resursseja ei ole

---

²⁸³HE 153/2006 vp s. 60. Uudistetun RL 34:9 a §:n mukaisesti luottokorttinumeroiden väärinkäytökset voivat olla rangaistavia myös maksuvälinepetosta ja törkeää maksuvälinepetosta koskevien rikoslain 37 luvun 8 ja 9 pykälän perusteella.

²⁸⁴Identiteettiohjelma s. 80; OM 4/ 41/2013 s. 6, 8, 10–11. Pakkokeinolain 10 luvussa säädetään tietojärjestelmiin ja viestintätekniisiin rikoksiin liittyvistä pakkokeinoista.

²⁸⁵HE 66/1988 s. 141.

tarkoituksenmukaista kohdentaa kalliiden ja sattumanvaraisten tietojen hankkimiseen. Erityisen riskialttiita kohteita ovat tietojenkäsittelyn prosessit.²⁸⁶

Käytännössä tietokaappaukset ovat tapahtuneet palvelimista, joissa tietoja on käsitelty sopimusehtojen vastaisesti tai puutteellisesti suojattuina. Uhatuimpia ympäristöjä ovat suojaamaton työasema tai mobiililaitte, joiden suojaustasot vaihtelevat paljon.²⁸⁷

2.1.4.3.2 Taloudellinen hyöty

Tietoverkkojen käyttö on muuttanut identiteettitiedon käyttöä ratkaisevasti. Erityispiirteinä tietoverkkorikollisuuteen ovat suuret saavutettavat hyödyt suhteutettuina pieniin toteutuskustannuksiin sekä vähäiseen kiinnijäämisen riskiin. Tietoverkoissa tapahtuvat identiteettivarkaudet ovat usein automatisoituja, kun taas perinteisessä fyysisessä maailmassa identiteettivarkaudet ovat yleensä yksittäistapauksia. Rikoshyötyä tavoitellaan kaappaamalla uhreilta mitä tahansa automaattisesti kerättävää ja rahaksi muutettavaa tietoa, käytännössä erilaista identiteettitietoa.²⁸⁸

---

²⁸⁶Identiteettiohjelma s. 53–54; Limnell – Majewski – Salminen 2014 s. 122–123; OM 27/2014. Tietoverkkodirektiivin täytäntöönpano s. 33. Ammattimaisesti toimiva, järjestäytynyt rikollisuus suuntaa hyökkäyksensä sinne, missä tieto on helpoimmin ja mahdollisimman pienellä riskillä saatavilla.

²⁸⁷Identiteettiohjelma s. 54–56; http://www.nytimes.com/2015/02/15/world/bank-hackers-steal-millions-via-malware.html?partner=socialflow&smid=tw-nytimes&_r=3; sivusto 16.2.2015 mukainen. Esimerkiksi vuonna 2007 päätyi Yhdysvalloissa rikollisten käsiin 130 miljoonaa luottokorttinumeroa Heartland Payment Systems -maksuvälittäjän murren yhteydessä. Espanjassa oli tapahtunut tietomurto, jonka yhteydessä 100 000 suomalaista luottokorttinumeroa joutui väärin käsiin. *Phishing* on tiedonhankintamenetelmä, jossa tietoja kysellään uskottavan tuntuksella peitetarinalla käyttäjältä itseltään. *Phishing* täyttää tyypillisesti petoksen tunnusmerkistön RL 36:1:n mukaisesti. Venäläisen tietoturva-yritys Kaspersky Labin raportin mukaan järjestäytynyt verkkorikollisten ryhmä on onnistunut saastuttamaan haittaohjelmalla jopa sadan eri pankin ja finanssialan yhtiön järjestelmät yhteensä 30 maassa. Pitkään jatkuneen verkkohyökkäyksen aikana hakkerit ovat vieneet pankeilta ainakin 300 miljoonaa dollaria eli yli 260 miljoonaa euroa. Sähköpostien avulla syöttämänsä haittaohjelman avulla rikolliset pystyivät hallitsemaan pankin työntekijöiden koneita ja siirtämään rahaa omille tileilleen. Hakkerit pystyivät määräämään raha-automaatteja luovuttamaan käteisensä ulos määrättyinä aikoina.

²⁸⁸OM 4/41/2013 s. 10; HE 153/2006 vp s. 59–60; Identiteettiohjelma s. 54; Limnell – Majewski – Salminen 2014 s. 122–123. Kohteena ovat tyypillisesti maksuvälinetunnisteet, kuten luottokorttinumerot, verkkopankkitunnukset ja sähköpostiosoitteet. Rikolliset keräävät entistä enemmän myös muita henkilöön liittyviä tietoja kuten nimiä, katuosoitetietoja, henkilötunnuksia ja työnantajatietoja. Hyökkäys pyritään suuntaamaan sinne, mistä tieto on helpoimmin saatavilla. Käytännössä tietokaappaukset ovat tapahtuneet palvelimista, joissa tietoja on käsitelty sopimusehtojen vastaisesti tai puutteellisesti suojattuina. Tiedon

Identiteetin väärinkäyttö konkretisoituu myös maksu- ja luottokorttien käytön yhteydessä, jolloin toinen henkilö saattaa tehdä oikeustoimia oikean henkilön sijaan. Maksuvälinerikokset on eriytetty perinteisillä tavoilla tehdyistä petosrikoksista RL 37 luvussa kriminalisoituina erityispiirteitä sisältävinä maksuvälinepetoksina.

Palvelinten suojaus on parantunut erityisesti luottokorttien käsittelyn siviilioikeudellisten vastuukysymysten täsmentämisen tarpeen vuoksi. Osa teoista täyttää RL 36:1 :n mukaisen petoksen tunnusmerkistön, osaa edeltää vaaran aiheuttaminen tietojärjestelmälle RL 34:9 a :n mukaisesti kuitenkin irrallisena tekona. Osa teoista jää rikostunnusmerkistöjen ulkopuolelle.²⁸⁹ Tietojen massakeruuseen on ollut kannattavaa kehittää muita tiedon keruun keinoja, kuten *phishing*. Kehittyneiden rikosmenetelmien käyttö vaatii tarkkaa räätälöintiä kohdejärjestelmään.²⁹⁰

---

kaappaus ei sinänsä ole kriminalisoitu, mutta sen toteutuminen edellyttää yleensä valmistelevana toimena tietomurtoa RL 38:8 :n tai luvaton käyttöä RL 28:7 :n mukaisesti. Kysymyksessä saattaa toteutua myös RL 37:11 :n mukainen maksuvälinepetoksen valmistelu luottokorttitietojen keräämisen yhteydessä. Myös vaaran aiheuttaminen tietojenkäsittelylle esimerkiksi salasanan kaappaamisella (RL 34:9 a) tai tietoverkkorikosvälineen hallussapito (RL 34:9 b) saattavat tulla sovellettaviksi. Kaksi viimeksi mainittua tunnusmerkistöä kattavat ainakin salasanan, pääsykoodin tai muun vastaavan tiedon, myös mahdollisesti luottokortin numeron. Henkilörekisteririkosta koskeva säännös RL 38:9 esitettiin muutettavaksi tietosuojarikokseksi uudella tietosuojarikosta koskevalla säännöksellä tietosuojalain esitöissä.

²⁸⁹Identiteettiohjelma s. 55–56, 80; Ponka 2013 s. 464–465, 466, 468, 470. Ponka tunnistaa sähköisessä toimintaympäristössä ainakin petoksen, maksuvälinepetoksen, väärennoksen ja tietomurron allekirjoittajan mahdollisina tekotapoina. Petoksesta ovat olemassa myös törkeä ja lievä tekemuoto; edellinen on asianomistajarikos, samoin kuin mahdollisesti kysymykseen tuleva luottamusaseman väärinkäyttö RL 36:5 :n mukaisesti. Petoksen yritys on rangaistavaa RL 35:1.3:n nojalla.

²⁹⁰HE 9/2018 vp s.123; OM 4/41/2013 s. 6, 8; Identiteettiohjelma s. 55–56; Helsingin Sanomat 8.6.2016; www.iltalehti.fi. Sivusto 8.6.2016 mukainen. *Phishing* on usein käytetty tapa kerätä verkkopankin käyttäjän tietoja rikoksentehtävän tietovarastoon. Näppäinpainallusten (*keylogger*) tallennus ja pankkitunnusten hyväksikäyttö on ollut kansainvälisillä markkinoilla laajasti käytetty menetelmä pankkitilien tyhjentämiseen verkkopankin kautta. Tähän toimintatapaan soveltuvat ainakin petoksen (RL 36:1) tunnusmerkistö. Mahdollisesti *phishingiin* soveltuvat myös maksuvälinepetoksen valmistelun (RL 37:11) ja henkilörekisteririkoksen (RL 38:9) tunnusmerkistöt sekä vaaran aiheuttaminen tietojärjestelmälle (RL 34:9 a). Viestintäsalaisuuden loukkaamisen lisäksi esimerkiksi luvaton käyttö (RL 28:7) on rangaistavaa tiedon hankkimiseksi myös ilman tiedon suojaamista. Taloudellinen hyödyntäminen täyttää lisäksi todennäköisesti petoksen tai varkauden tunnusmerkit. Jos näppäinpainalluksilla saadaan tietoa salasanasta ja sitä käytetään luvatta, täyttyy tietomurron tunnusmerkistö. Mahdollisesti näppäinpainalluksia kaappaavan ohjelman luvaton asentaminen täyttäisi tietojärjestelmän häirinnän tunnusmerkistön RL 38:7 :n mukaisesti. Haittaohjelman levittäminen on kriminalisoitu RL 34:9 a :n nojalla vaaran aiheuttamisena tietojenkäsittelylle. RL 32:11 :tä

Luvaton tiedon käyttäminen taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi on lähes aina kriminalisoitu.²⁹¹ Toisen suojattujen henkilötietojen anastaminen tai petollinen haltuunotto on rangaistavaa esimerkiksi petoksen yrityksenä, varkautena esimerkiksi lompakon yhteydessä varastetun pankkikortin osalta, tietomurtona tai henkilörekisteririkoksena.²⁹²

2.1.4.3.3 Vahingoittamistarkoitus

Taloudellisten rikosten lisäksi identiteettivarkauksia ovat henkilön maineeseen kohdistuvat teot, joista ei synny välitöntä taloudellista vahinkoa. Toisen identiteettitietojen loukkaaminen ilman taloudellisen hyödyn tavoittelemista tai suoranaista vahingoittamistarkoitustakin voivat merkitä henkilön yksityisyyden loukkaamista. Teko kohdistuu yksittäisiin tapauksiin. Käytännössä tällaiseen tekotapaan liittyvä rikosnimike voi olla esimerkiksi kunnianloukkaus (RL 24:9)²⁹³ tai yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen (RL 24:8) tahi sananvapauden loukkaaminen.²⁹⁴ Identiteettitiedon luvaton

---

koskeva uudistus (187/2012) koskee myös rahanpesuun liittyvää alkurikosten (esirikosten) tulemistä kriminalisoinnin piiriin. 8.6.2016.

²⁹¹Identiteettiohjelma s. 56. Usein toteutunut tunnusmerkistö on myös laittoman maahantulon järjestäminen.

²⁹²Identiteettiohjelma s. 51; HE 38/1997 vp. 5/1 s. 2; Saarenpää, Oikeus 1/2000 s. 13–14. Täytettyyn maksuvälinepetokseen syyllistyy ratkaisun KKO 1999:110 mukaisesti henkilö, joka yrittää nostaa anastamallaan pankkikortilla rahaa käyttäen vääräksi osoittautunutta tunnuslukua, vaikka tämä yritys epäonnistuisikin. Maksuvälineellä tarkoitetaan esimerkiksi maksuvälinepetoksen ja sen valmistelussa myös aktivointikoodeja, tunnuslukuja, salasanoja ja sähköiseen kaupankäyntiin tarkoitettuja sähköisiä tunnisteita.

²⁹³Nuutila – Majanen s. 670–671, 674. Kunnianloukkaus tarkoittaa RL 24:9 :n määritelmän mukaisesti siten esitettyä tekoa tai vihjausta, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa. Säännöksellä suojataan nimenomaan yksityisiä henkilöitä häpäisemiseltä ja niiltä vahingoilta, joita kunnianloukkauksesta aiheutuu. Teko on rangaistava vain tahallisenä ja teon täyttymiseen riittää, että teko on ollut omiaan aiheuttamaan uhrille vahinkoa tai kärsimystä taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa, vaikka uhri ei tosiasiallisesti olisi kärsinyt vahinkoa.

²⁹⁴HE 94/1993 vp s. 95; OM 4/41/2013 s. 8. Identiteettiohjelma s. 56–57; Nuutila – Majanen s. 657. Yhteisömedioissa on noussut esiin uusi identiteetin loukkaamiseen liittyvä ilmiö, jossa palvelussa esiinnyttäen toisen henkilön nimellä ilman vahingoittamistarkoitusta. Tilanteeseen saattaa liittyä myös koulu- ja työpaikkakiusaaminen, jolloin kyseeseen saattaa tulla myös pahoinpitelyn (RL 21:5) kriminalisointi, joka voi ilmetä myös henkisenä pahoinpitelynä. Pahoinpitelyn osalta sääntelyn esitoissa on todettu myös muut kuin perinteisesti toteutetun väkivallan teot, jolloin seuraukset ilmenevät esimerkiksi mielenterveyden häiriöinä. Kunnian ja yksityiselämän suojassa on kyse usein sananvapauden ja yksityisyyden ja kunnian välisestä jännitteestä. PL 12 §:n mukaisesti sananvapauteen liittyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Samankaltaista, mutta yksityiskohtaisempaa

keruu ja käyttö voi olla myös muuta identiteettitiedon keruuta tai väärinkäyttöä, joihin liittyen ei välttämättä voida nähdä selkeää konkreettista hyötytarkoitusta tai vahingon aiheuttamista tietyllä teon kohteena olevalle henkilölle.²⁹⁵

Rikostunnusmerkistö täyttyy, kun väärinkäyttöä on tehty omaksi hyödyksi tai toisen vahingoittamiseksi. Tilanne on erilainen, jos teko esiintyy pelkästään kiusanteon tai pilailun tarkoituksessa ilman taloudellisen hyödyn tai vahingoittamistarkoituksen täyttymistä. Näihin tilanteisiin on puututtu rikosoikeudellisin keinoin vain rajoitetusti. Tällainen henkilötietojen käyttäminen voi olla esimerkiksi henkilörekisteririkos tai väärän henkilötiedon antaminen.²⁹⁶ Toisen suojattujen henkilötietojen anastaminen tai petollinen haltuunotto on rangaistavaa petoksen yrityksenä tai varkautena ja esimerkiksi tietomurtona tai henkilörekisteririkoksena²⁹⁷. Tilanteessa saattaa täytyä myös identiteettivarkauden tunnusmerkistö.

---

sääntelyä on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa, jossa sananvapaus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia viranomaisten siihen puuttumatta. Myös KP-sopimuksen 19 artiklassa on samankaltaista sääntelyä. Laissa sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003) 17 §:n pakkokeinoja koskevaan sääntelyyn liittyy verkkoviestin tunnistamistietojen luovuttaminen. Tämän säädöksen soveltamiseen liittyy ihmisoikeustuomioistuimen tuomio K.U. v. Suomi nro 2872/02, jonka mukaan viranomaisten velvollisuuksiin suojata 8 artiklassa turvattua yksityiselämän suojaa ei voi soveltaa niin, että viranomaisille tai lainsäätäjälle asetettaisiin kohtuuton taakka tämän turvaamiseksi. Huomioon otetaan myös takeet, jotka legitiimisti rajoittavat rikostutkintaa, esimerkkinä näistä on 10 artiklan mukainen sananvapaus. Tuomio liittyi yksityiselämän suojan loukkaamiseen, kun internetiin alaikäisen nimellä hänen tietämättään seksuaalissävytteisen seuranhakuilmoituksen laittanutta henkilöä ei voitu lainsäädännön puutteiden takia selvittää tai asettaa syytteeseen. Tapauksen tutkinnan aikana asianomainen lainsäädäntö on oikeuskäsittelyn aikana muutettu sellaiseksi, että vastaavissa tapauksissa rikoksen tutkiminen on mahdollista ihmisoikeussopimuksen edellyttämällä tavalla.

²⁹⁵Identiteettiohjelma s. 56–58. Myös muun identiteettitiedon kuten verkkopalveluiden tunnistamistietojen oikeudeton käyttäminen saattaa loukata samalla tavoin yksityisyyttä, vaikka yrityksen verkkopalvelun osoitetiedot eivät olekaan itsessään henkilötietoa. Kun verkkopalvelun identiteettiä käytetään, tavoitellaan yleensä myös verkkopalvelun käyttäjien henkilötietoja.

²⁹⁶Identiteettiohjelma s. 51.

²⁹⁷HE 38/1997 vp. 5/1; Identiteettiohjelma s. 51; www.edilex.fi 4.9.2015. Uutisoidun oikeustapauksen (Vaasan HO 2.9.2015; Tuomio 15/135035; Asianro R 14/426, ei lainvoimainen) mukaisesti tietomurtoa koskevan ensimmäisen syytekohtan mukaan vastaajana ollut mies oli oikeudettomasti käyttämällä hänelle kuulumatonta käyttäjätunnusta tunkeutunut naisen (A) Facebook-tilille, eli tietojärjestelmään, jossa sähköisesti käsitellään, varastoidaan tai siirretään tietoja. Syytteen mukaan mies oli oikeudettomasti muuttanut A:n profiilia järjestelmässä siten, että teko oli omiaan aiheuttamaan tälle vahinkoa tai kärsimystä tai tähän kohdistuvaa halveksuntaa tai muulla tavoin halventanut tätä. KO ei pitänyt uskottavana, että A olisi antanut miehelle luvan

Ilman vahingoittamistarkoitusta tehty uudenlainen identiteetin loukkaus esiintyy usein yhteisömedioissa. Tällaisessa tilanteessa henkilön tiedollista itsemääräämisoikeutta loukataan, jos hänen nimissään esiinnyttäen ilman henkilön suostumusta tai vilpillinen henkilö luo profiilin toisen henkilön nimellä. Näissä tilanteissa ei aina voi nähdä konkreettista hyötytarkoitusta tai vahingon aiheuttamista tietyllä teon kohteena olevalle henkilölle. Pelkkä yksityiselle taholle toisena henkilönä esiintyminen ei ole useimmissa Euroopan maissa rangaistavaa²⁹⁸, samankaltainen tulos saavutettiin YK:n selvitysluonnoksen perusteella. Tietoverkkorikoksia on pyritty kattamaan erilaisin yleiskriminalisoinnein.²⁹⁹

2.1.5 Tietoverkkorikollisuuden sääntelyn uudistaminen ja identiteettivarkaus

2.1.5.1 Yleistä

Tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä ja neuvoston puitepäätöksen 2005/222/YOS korvaamisesta annettu direktiivi 2013/40/EU saatettiin voimaan Suomessa 4.9.2015.³⁰⁰

---

muuttaa asianomistajan Facebook-profiilia kuvatulla tavalla. Miehen menettelyn katsottiin täyttävän tietomurron ja kunnianloukkauksen tunnusmerkistöt.

²⁹⁸Identiteettiohjelma s. 56–57; OM 4/ 41/2013 s. 10–11, 16–17. Esimerkki identiteetin väärinkäytöstä on salasanakaappaus, jossa 78 000 käyttäjätunnusta salasanoineen kaapattiin puutteellisesti suojatuilta palvelimilta. Tekijällä ei ollut motiivinaan käyttää yksittäisiä salasanoja väärin ja siten loukata yksityisyyttä, vaan lähinnä osoittaa puutteita palvelinten turvallisuudessa. Tekijä oli kuitenkin julkistanut salasanoja verkossa, mikä oli omiaan loukkaamaan kaikkien tunnusten haltijoiden yksityisyyttä ja mahdollisesti myös yksityistä viestintää, koska tunnusten joutuminen väärin käsiin mahdollisti oikeudettoman kirjautumisen tunnuksella. Tässä tilanteessa henkilörekisteririkoksen tunnusmerkistö ei välttämättä täyty, koska yksityisyyden loukkaaminen ei ollut tekijän tavoitteena. Arviomuistiossa viitataan tältä osin selvitykseen tahallisuuden täyttymisestä (RL 3:6). Henkilörekisteririkos on rangaistava jo törkeästä huolimattomuudesta (RL 38:9), samoin tilanteeseen voi soveltua RL 34:9a eli vaaran aiheuttaminen tietojenkäsittelylle. Teko saattaa myös aiheuttaa paitsi vaivaa henkilölle ja myös loukata hänen oikeuttaan päättää omien tietojensa käytöstä, esimerkkinä toisen puolesta tehty kirkosta eroamisen ilmoitus.

²⁹⁹OM 4/ 41/2013 s. 10–11, 16–17; UNODC, Comprehensive Study on Cybercrime, Draft – February 2013, s. 99–100. Tutkimuksessa todetaan: “Where identity-related offences are covered by general laws, this can be through a number of different provisions, including on illegal access, illegal data interference, computer misuse tools, computer-related forgery and computer-related fraud.”

³⁰⁰Euroopan parlamentin kanta, vahvistettu ensimmäisessä käsittelyssä 4. heinäkuuta 2013 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/40/EU antamiseksi tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä ja

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi muun muassa rikoslain säännöksiä koskien eräitä tietoverkkorikoksia.³⁰¹ EU on myös tehnyt tiivistä kansainvälistä yhteistyötä esimerkiksi Yhdysvaltojen kanssa tietoverkkoturvallisuuden ja -rikollisuuden torjumiseksi.³⁰² Euroopan komissio on esittänyt jäsenvaltioille erityisen verkkorikostorjuntakeskuksen perustamista.³⁰³

Tietoverkkorikollisuuden ja identiteettivarkauksien kriminalisoinnin täydentäminen liittyy eri tavoin tämän tutkimuksen aihepiiriin taustalla oleviin tietoturvallisuuden ja oikean identiteetin varmistamisen pyrkimyksiin. Tietoverkkodirektiivin säännökset eivät ole välittömässä yhteydessä tunnistamis- ja luottamuspalveluiden sääntelyyn, vaan niillä parannetaan yleisiä verkkoasiointinissa havaittuja tietoturvallisuuden sääntelyn puutteita.

2.1.5.2 Tietoverkkorikollisuus

Tietoverkkorikollisuudella arvioidaan olevan merkittävä vaikutus muiden yhteiskunnan toimintojen ohella myös talouteen. Näihin ilmiöihin voidaan myös vaikuttaa myönteisesti tehokkaalla rikollisuuden torjunnalla. Globaalissa ympäristössä yli 1,5 miljoona kuluttajaa

---

neuvoston puitepäättöksen 2005/222/YOS korvaamisesta; s. 5, 4 kohta ; OM 27/2014. Tietoverkkodirektiivin täytäntöönpano s. 13; www.edilex/utiset/39995, 2.5.2014. Direktiivin avulla pyritään vaikuttamaan laajamittaisiin tietoverkkohyökkäyksiin bot-verkkoja käyttämällä sekä tietoverkkorikoksen yhteydessä tapahtuvaan henkilöllisyyden väärinkäyttöön.

³⁰¹Linné – Majewski – Salminen 2014 s. 122–123; OM 27/2014. Tietoverkkodirektiivin täytäntöönpano s. 9–10, 12–13. Suomen tietoverkkorikoksia koskevaa lainsäädäntöä on aiemmin merkittävästi uudistettu saatettaessa kansallisesti voimaan Budapestissa 23. päivänä marraskuuta 2001 tehty Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskeva yleissopimus (ETS 185), jäljempänä yleissopimus tai tietoverkkorikossopimus (SopS 60/2007, HE 153/2006 vp s. 4). Samassa yhteydessä säädettiin lainsäädäntö vastaamaan nyt käsiteltävällä direktiivillä korvattavan Euroopan unionin neuvoston 24. päivänä helmikuuta 2005 hyväksymän puitepäättöksen (2005/222/YOS) tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä, jäljempänä puitepäättös, vaatimuksia. Yleissopimus sisältää kattavammat ja laajemmat määräykset tietoverkkorikoksista kuin sisällöltään samankaltaiset puitepäättös ja direktiivi.

³⁰²Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille; Rikostentorjunta digitaaliaikana: Euroopan verkkorikostorjuntakeskuksen perustaminen, COM (2012) 140 final s. 2–3; sisäasiainministeriön perusmuistio 15.5.2012. SM2012-00226. Euroopan unionin toteuttamia aloitteita ovat myös vuonna 2011 hyväksytty direktiivi lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta.

³⁰³COM (2012) 140 final s. 2–3, 4–6; sisäasiainministeriön perusmuistio 15.5.2012. SM2012-00226. Yksi toimintasuunnitelman strategisista tavoitteista on kansalaisten ja yritysten turvallisuuden parantaminen verkkoympäristössä. Esimerkkinä Europolin tehostuneesta toiminnasta verkkorikollisuuden torjunnassa on ”Operation Rescue” -operaatio, jonka yhteydessä poliisi pidätti 184 henkilöä epäiltynä lapsiin kohdistuvista yli 200 seksuaalirikoksesta. Europolin tutkijat onnistuivat murtamaan verkoston yhteyspisteinä toimineen palvelimen turvasuojauksen ja siten paljastamaan epäiltyjen rikoksentekijöiden henkilöllisyyden ja toiminnan.

joutuu verkkorikollisuuden uhriksi päivittäin, ja vuosittain jopa 556 miljoonaa kuluttajaa, mikä on suurempi lukumäärä kuin EU:n alueen asukasmäärä.³⁰⁴

Tietoverkkodirektiivin edellyttämät, rikoslakiin tehtävät muutokset koskisivat erityisesti vaaran aiheuttamista tietojenkäsittelylle, vahingontekoa, viestintäsalaisuuden loukkausta, tietojärjestelmän häirintää ja tietomurtoa. Rikosnimikkeinä datavahingonteko ja törkeä datavahingonteko erotettaisiin itsenäisinä tekoina. RL 38 lukuun ehdotettiin myös uutta säännöstä, joka sisältäisi direktiivin velvoitteisiin rajautuen avoimet tietojärjestelmän ja datan määritelmät³⁰⁵. Datavahingontekoa, tietoliikenteen häirintää ja tietojärjestelmien häirintää ehdotetaan pidettäväksi törkeänä, jos rikoksessa on käytetty hyväksi bot-verkkoa, teko on tehty rikollisjärjestön toiminnassa tai rikos on kohdistunut elintärkeään infrastruktuuriin.

Direktiivin 4–5 artiklassa tarkoitettujen rikosten eli käytännössä tietoliikenteen häirinnän, tietojärjestelmän häirinnän ja datavahingontekojen kohdistuessa elintärkeään infrastruktuuriin kuuluvaan tietojärjestelmään saattaa toteutua myös rikoslain 34 luvun 1 §:ssä tarkoitettun tuhotyön tunnusmerkistö.³⁰⁶

---

³⁰⁴COM (2012) 140 final. Komission tiedonanto. Rikostorjunta digitaaliaikana: Euroopan verkkorikostorjuntakeskuksen perustaminen. Bryssel 28.3.2012 s. 2–3; Euroopan parlamentin kanta, vahvistettu ensimmäisessä käsittelyssä 4. heinäkuuta 2013 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/40/EU antamiseksi tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä ja neuvoston puitepäätöksen 2005/222/YOS korvaamisesta; s. 2, 2 kohta, s. 5, 6 kohta; OM 27/2014; http://now-static.norton.com/now/en/pu/images/Promotions/2012/cybercrimeReport/2012_Norton_Cybercrime_Report_Master_FINAL_050912.pdf Norton Cybercrime Report 2012, Symantec, verkkosivusto 15.8.2017 mukainen; Tietoverkkodirektiivin täytäntöönpano s. 19. Verkkorikollisuus on erittäin tuottavaa toimintaa, jossa riskit ovat vähäiset ja joka jatkuvasti laajenee muuttuen yhä haitallisemmaksi.

³⁰⁵OM 27/2014 s. 12–13, 25; www.edilex/uutiset/39995, 2.5.2014. Sivusto 2.5.2014 mukainen. Tietoverkkorikosvälineen käyttöön hankkiminen ehdotettiin lisättäväksi tekotavaksi vaaran aiheuttamiseen tietojenkäsittelylle. Viestintäsalaisuutta ehdotettiin muutettavaksi niin, että se kattaa direktiivin vaatimusten mukaisesti myös tietojärjestelmän sisäisen luottamuksellisen datan siirron. Tietojärjestelmän häirinnästä ehdotettiin poistettavaksi toissijaisuuslauseke. Tietomurtoa ehdotettiin muutettavaksi siten, että se kattaa direktiivin edellyttämien tavoin myös pääsyn tietojärjestelmässä olevaan dataan. Kahden jälkimmäisen teon kuvauksiin liittyvät myös kvalifioidut tekemuodot.

³⁰⁶OM 27/2014 s. 42. RL 34:1 :n 2 momentin mukaan tuhotyöstä tuomitaan myös se, joka omaisuutta vahingoittamalla tai tuhoamalla taikka tuotanto-, jakelu- tai tietojärjestelmän toimintaan oikeudettomasti puuttumalla aiheuttaa vakavan vaaran säädöksessä mainituille keskeisille yhteiskunnan toiminnoille. Tuhotyötä koskeva kriminalisointi ei kuitenkaan riitä täyttämään direktiivin vaatimuksia tältä osin, sillä tuhotyön tunnusmerkistössä edellytetään vakavan vaaran aiheuttamista. Direktiivin säännökset eivät tätä

Olennainen tietojärjestelmä voi olla esimerkiksi lakiehdotuksessa julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta (HE 54/2013 vp) tarkoitettu kriittisten toimintojen johtamista, varautumista ja toimintaa varmistava turvallisuusverkko. Tällainen järjestelmä voi liittyä myös huoltovarmuuden turvaamiseen.³⁰⁷

2.1.5.3 Identiteetin väärinkäytön sääntely ja tietoverkkodirektiivi

Tietoverkkodirektiivin edellyttämällä lainsäädännön muutoksilla³⁰⁸ tarkennetaan vallitsevaa oikeustilaa ja tuodaan identiteetin väärinkäyttö rikosoikeudellisen arvioinnin piiriin myös itsenäisenä rikoksena.

Rikoslain 38 lukuun on lisätty uusi identiteettivarkautta koskeva pykälä. Ehdotuksen mukaan identiteettivarkaudesta tuomitaan se, joka erehdyttääkseen kolmatta osapuolta

---

rajausta näyttäisi sallivan, vaan kansallisesti on kriminalisoitava, että 4 ja 5 artiklassa tarkoitettu rikos on ylipäänsä kohdistunut elintärkeään infrastruktuuriin kuuluvaan tietojärjestelmään. Tuhotyön neljän vuoden enimmäisrangaistus ei myöskään täytä vaatimusta viiden vuoden enimmäisrangaistuksen vähimmäistasosta. Törkeän tietojärjestelmän häirinnän osalta ehdotettiin lisättäväksi uusi kvalifointiperuste, jonka mukaan teko olisi törkeä, jos teko kohdistuu tietojärjestelmään, jonka vahingoittaminen vaarantaisi säädöksessä kuvatut kriittiset toiminnot. Näin voidaan täyttää direktiivin velvoitteet törkeän tietoliikenteen häirinnän, törkeän tietojärjestelmän häirinnän ja törkeän datavahingonteon minimirangaistuksia koskevien direktiivin vaatimusten osalta sekä elintärkeään infrastruktuuriin liittyvän tuhotyön tunnusmerkistöjen osalta.

³⁰⁷OM 27/2014 s. 42–43. Törkeään tietoliikenteen häirintään ehdotetaan lisättäväksi tietoliikenteen häirinnän perustekomuodossa tarkoitettuja häiritteitä koskevat uudet kvalifointiperusteet, jonka mukaan teko olisi törkeä, jos tietoliikenteen häirinnässä teko kohdistuu kriittisiin säädöksessä mainittuihin toimintoihin. Samoin törkeään datavahingontekoon ehdotetaan sisällytettäväksi peruste, joka kvalifioisi teon törkeäksi. Näiden rikosten törkeät tekemuodot saattavat olla joskus päällekkäiset tuhotyötä koskevan kriminalisoinnin kanssa. Konkurenssitilanteet on ratkaistava kunkin yksittäistapauksen olosuhteet ja lainkonkurrenssia koskevat periaatteet huomioon ottaen.

³⁰⁸OM 27/2014 s. 15–16. Suomen kansallinen lainsäädäntö on yleissopimuksen voimaansaattamisen ja puitepäättöksen täytäntöönpanotoimien yhteydessä saatettu monilta osin vastaamaan direktiivin vaatimuksia. Direktiivin edellyttämät keskeisimmät muutokset liittyvät enimmäisrangaistustasojen korottamiseen ja eräiden tiukentamisperusteiden sisällyttämiseen kansalliseen lainsäädäntöön. Direktiivin kannalta merkityksellinen on RL (39/1889) 38 luku tieto- ja viestintärikoksista. Kyseisessä luvussa ovat muun muassa direktiivin kannalta merkitykselliset säännökset viestintäsalaisuuden loukkauksesta (3 §), tietojärjestelmän häirinnästä (7 a §), ja tietomurrosta (8 §). erikseen on säädetty törkeistä tekemuodoista (4 §, 7 b §, 8 a §). Tietoliikenteen häirinnästä (5 §) ovat lisäksi tekemuodot lievä (7 §) ja törkeä (6 §). Direktiivin kannalta olennainen on myös rikoslain 34 luku yleisvaarallisista rikoksista, jossa säädetään muun muassa vaaran aiheuttamisesta tietojenkäsittelylle (9 a §) ja tietoverkkorikosvälineen hallussapidosta (9 b §). RL 35 luvun säännökset vahingonteosta saattavat myös tulla sovellettaviksi.

oikeudettomasti käyttää toisen henkilötietoja, tunnistamistietoja tai muuta vastaavaa yksilöivää tietoa aiheuttaen taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa sille, jota tieto koskee. Teon täyttyminen edellyttää myös taloudellisen vahingon syntymistä tai muuta vähäistä suurempaa haittaa rikoksen uhrille.³⁰⁹ Identiteettivarkaus on asianomistajarikos, josta seuraamuksena on sakkorangaistus.³¹⁰

Tunnistamistiedoilla tarkoitetaan esimerkiksi identiteettitiedon käytön osalta pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 6.1 §:n mukaan ”*sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi*”.³¹¹

Direktiivin velvoitteet voidaan 9 artiklan 5 kohdan mukaisesti täyttää myös siten, että tässä kohdassa tarkoitetut velvoitteet voidaan toteuttaa itsenäisenä säännöksenä lisäämällä rikoslain 38 lukuun uusi lainkohta (toteutunut 9 a §), joka vastaisi direktiivin määräyksiä rajautumatta kuitenkaan direktiivin 4 ja 5 artiklassa tarkoitettujen rikosten tilanteisiin.³¹²

---

³⁰⁹www.edilex/utiset/39995, 2.5.2014. Taloudellista kuluja voi syntyä esimerkiksi tilanteen selvittämisestä ja korjaamisesta.

³¹⁰OM 27/2014 s. 60–61. RL 38:9 a §:ssä edellytyksenä on identiteettitiedon käytön osalta tekijän tarkoitus erehdyttää nimenomaan henkilöllisyyden tai identiteetin osalta kolmatta osapuolta, mistä on säädetty myös direktiivissä. Erehdytetty voi olla myös henkilöiden luoma tai ylläpitämä tietojärjestelmä. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi myös teon oikeudettomuus. Ehdotuksessa on pyritty kattamaan kaikki tiedot, joiden perusteella kolmas osapuoli voi erehtyä luulemaan tiedon käyttäjää siksi, jota tieto koskee. Jos tietojen käyttö on valmistelunomaista, vähäistä tai kokonaisuudestaan niin irrallista, ettei erehtymisen vaaraa ole, rikos ei täyttyisi. Teon olisi lisäksi aiheutettava taloudellista tai muuta vähäistä suurempaa haittaa esimerkiksi tilanteen vaatimista selvittelytoimista tai sananvapauden suojaamisesta sosiaalisen median piirissä tapahtuneen identiteetin anastuksen vuoksi.

³¹¹OM 27/2014 s. 60. Mitkä tahansa irralliset tiedot eivät kuitenkaan tulisi kyseeseen, vaan oleellista on, että tiedot ovat tunnistamiseen kytkeytyviä ja mahdollistavat henkilön tunnistamisen ja siten erehtymisen.

³¹²OM 27/2014 s. 45. Suomessa ratkaisu toteutetaan mietinnössä esitetyn viidennen toteuttamisvaihtoehdon mukaisesti. Ehdotetun säännöksen mukaisesti todetaan, että ”[j]oka erehdyttääkseen kolmatta osapuolta oikeudettomasti käyttää toisen henkilötietoja, tunnistamistietoja tai muuta vastaavaa yksilöivää tietoa aiheuttaen taloudellista vahinkoa tai vähäistä suurempaa haittaa sille, jota tieto koskee, on tuomittava identiteettivarkaudesta sakkoon.” Direktiivin 5 kohdassa edellytetyin tavoin 4 ja 5 artiklassa tarkoitetuista teoista seuraava rangaistus voisi tarvittaessa koventua yhteisen rangaistuksen myötä, mikäli henkilö tuomittaisiin myös uudessa RL 38:9 a :ssä tarkoitettusta teosta. Muistiossa esitetty arviointi perustui RL 38 luvun mukaiseen aiemmin voimassa olleeseen sääntelyyn.

RL 38:9 a :ssä tarkoitettussa teossa suojeleobjektina on identiteetin loukkaamattomuus (sen, jonka henkilötietoja on käytetty), kun taas direktiivin 4 ja 5 artiklassa tarkoitetuissa teoissa ja niitä vastaavissa kansallisissa kriminalisoinneissa suojellaan tietojärjestelmää tai dataa³¹³. Identiteettivarkautta koskevassa kriminalisoinnissa suojeleobjektina puolestaan on sen henkilön identiteetin loukkaamattomuus, jonka henkilötietoja on käytetty petosrikoksen tekemisessä. Näin ollen tekijä voidaan tuomita molemmista rikoksista. Tekijä voidaan toisaalta tuomita identiteettivarkaudesta, vaikka henkilöä ei tuomittaisikaan petoksesta, mikäli identiteettivarkaudesta tuomitsemisen edellytykset täyttyvät. Vastaavasti esimerkiksi tietojärjestelmän häirinnässä (RL 38:7 a) suojeleobjektina on keskeisesti tietojärjestelmän häiriötön toiminta. Jos rikoksen uhri on eri henkilö, kuten useissa tilanteissa on, tietojärjestelmän häirinnästä ja identiteettivarkaudesta voidaan tuomita samanaikaisesti.³¹⁴

Tietoverkkodirektiivin 9 artiklan 5 kohdassa ja RL 38:9 a :ssä pyritään kohentamaan identiteettirikoksen uhrin asemaa. RL 38:9 a :ta puoltaa direktiivin vaatimusten täyttämisen lisäksi myös se, että kansallisesti identiteettivarkauden kattavaan kriminalisointiin ja erityisesti identiteettivarkauksien uhrin (sen henkilön asemaan, jonka identiteettitietoja on käytetty) on kiinnitetty huomiota eri yhteyksissä.³¹⁵

Oikeushenkilön vastuusta on erikseen säädetty direktiivin 10 artiklassa. Kysymyksessä on tavanomainen, useisiin Euroopan unionin säädöksiin oikeushenkilöiden vastuuta koskeva artikla. Suomessa voimassa olevat yleiset säännökset oikeushenkilön rangaistusvastuusta sisältyvät rikoslain 9 lukuun. Yksittäisen rikossäännöksen osalta oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltuminen edellyttää, että rikoslaissa on asiaa koskeva rangaistussäännös.³¹⁶

---

³¹³OM 27/2014 s. 44. Suomen kansallisessa lainsäädännössä ei ole ollut säännöksiä, jotka nimenomaisesti kattaisivat 5 kohdassa tarkoitettut identiteettivarkaudet tai toisen identiteettitietojen väärinkäytön 4 artiklassa (laiton järjestelmän häirintä) tai 5 artiklassa (laiton datan vahingoittaminen) säädetyllä tavalla. Tekemuodot liittyvät usein tekijän tietoteknisten jälkien peittämiseen. Tällöin myös tutkintatoimet ja epäilyt saattavat kohdistua siihen henkilöön, jonka identiteetti-, yksilöimis- tai tunnistamistietoja on käytetty, esimerkiksi henkilön tietokoneen IP-osoitteen avulla.

³¹⁴OM 27/2014 s. 45–46. Identiteettivarkautta koskeva kriminalisointi selkeyttää esimerkiksi petosrikosten osalta sen henkilön asianomistaja-asemia, jonka henkilötietoja on käytetty. Konkurenssiopin mukaisesti tekijä voidaan tuomita molemmista rikoksista.

³¹⁵OM 27/2014 s. 46–47. Mikäli toisen identiteettitietojen väärinkäyttämistä koskeva kriminalisointi kytkettäisiin tiettyjen muiden esitettyjen rikosten täytyneisiin tekemuotoihin, voisi tietyissä tapauksissa syntyä ongelmia siitä, että kyseisten rikosten asianomistajat eivät syystä tai toisesta haluaisi syytetä nostettavaksi.

³¹⁶OM 27/2014 s. 47.

Rikoksen tutkimisessa voidaan soveltaa tilanteessa mahdollisesti käytettäviä tutkinta- ja pakkokeinoja.³¹⁷

Lainkohdassa tarkoitettu identiteettivarkaus tapahtuu usein jonkin muun rikoksen kuten petoksen yhteydessä, jolloin petoksen tutkinnassa ovat tähän tunnusmerkistöön sovellettavat pakkokeinot.³¹⁸

Useat esityksessä tarkoitetut tietoverkkorikoksia koskevat kriminalisoinnit turvaavat välillisesti myös PL 10.1 §:n ja PL 10.2 §:n mukaista yksityiselämän suojaa. Ehdotetut muutokset RL 38 luvun 3 §:ssä tarkoitetun viestintäsalaisuuden loukkausta koskevat

---

³¹⁷OM 4/41/2013 s. 10–11; HE 224/2010; HE 222/2010 vp s. 321; Identiteettiohjelma s. 80; OM 27/2014 s. 61–62; PeVL 66/2010 vp. Sanavapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä säädetyn lain (460/2003) 17 §:n mukaisesti voidaan selvittää verkkoviestin tunnistamistiedot, jos viesti on todennäköisin syin sisällöltään sellainen, että sen toimittaminen yleisön saataville on säädetty rangaistavaksi. 1.1.2014 voimaan tullut pakkokeinolain uudistus (806/2011) on täsmentänyt ja tuonut lisämahdollisuuksia identiteetin väärinkäyttöön liittyvien rikosten selvittämiseen. Terminä ei enää käytetä tietojärjestelmään kohdistunutta rikosta vaan telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä rikosta, mikä ratkaisee useita ongelmia. Identiteettivarkauden tutkinnassa voidaan soveltaa myös PKL 10 luvun 7 §:ssä tarkoitettua telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella tapahtuvaa televalvontaa silloin, kun teko on tehty telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen. Lisäksi yleisen televalvontasäännöksen (PKL 10:6) osalta tutkittavilta rikoksilta edellytettävien rikosten rangaistustasoja on tietoverkkorikoksiin liittyen keskeisiltä osin tarkistettu. Tämän lisäksi uuden lain mukaan olisi televalvontaa mahdollista käyttää, jos siihen on laissa määriteltyjen henkilöiden suostumus ja kun televalvonta kohdistetaan henkilön hallinnassa olevaan telepäätelaitteeseen tai -osoitteeseen. Tällainen tilanne voi liittyä esimerkiksi blogikirjoittelun muodossa tapahtuvaan identiteettivarkauteen. Poliisilain (872/2011) 5 luvussa tarkoitettuja tiedonsaantikeinoja voidaan käyttää identiteettivarkauden tutkinnassa. Poliisilla on lainkohdassa määritellyin keinoin oikeus saada poliisille kuuluvan tehtävän suorittamiseksi telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöiviä tietoja. EU:n tietoverkkorikosdirektiivin kansallisten täytäntöönpanotoimien yhteydessä eräiden keskeisimpien tietoverkkorikosten osalta enimmäisrangaistusta tullaan nostamaan rangaistaviksi 2 vuoden vankeusrangaistuksilla; tämä muutos tuo uusia rikoksia muun muassa pakkokeinolaissa tarkoitettujen televalvontavaltuuksien piiriin. Myös 1.1.2014 voimaan tulleet poliisilain uudistuksen mukaiset muutokset parantavat olennaisesti toimivaltuuksia televalvonnan osalta. Tutkintaa koskeviin toimivaltuuksiin liittyvät myös laissa sanavapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003) 17 §:ssä tarkoitetut pakkokeinot. Tunnistamistiedot voidaan määrätä luovuttamaan, jos on todennäköistä syytä epäillä viestin olevan sisällöltään sellainen, että *”[s]en toimittaminen yleisön saataville on säädetty rangaistavaksi”*. Tämä säännös on erityisen merkityksellinen kunnianloukkausten yhteydessä. Myös kunnianloukkauksen ja yksityiselämää koskevan tiedon levittämisen osalta telepakkokeinojen käytön mahdollisuus lisääntyivät merkittävästi.

³¹⁸OM 27/2014 s. 62.

muutokset laajentavat luottamuksellisen viestinnän suojaa huolimatta siitä, millaista teknologiaa ja välineitä viestinnässä on käytetty.³¹⁹

Tietojärjestelmiä ja tietoverkkoja koskevat ehdotetut rangaistussäännökset, erityisesti rikoslain 38 luvun 6 §:ssä tarkoitettu törkeä tietoliikenteen häirintä ja 7 b §:ssä tarkoitettu lievä tietojärjestelmän häirintä turvaavat välillisesti myös PL 12 §:ssä turvatus sananvapauden toteutumista. Sen mukaan sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.³²⁰ Myös rikoslain 38 luvun 9 a §:ssä säädetty identiteettivarkautta koskeva kriminalisointi on merkityksellinen PL 12 §:ssä turvatus sananvapauden turvaamiseksi. Rangaistussäännös kaventaa vähäisessä määrin sananvapautta, mutta kriminalisoinnilla suojataan samalla PL 10 §:ssä turvattua oikeutta yksityiselämään. Ehdotetun kriminalisoinnin ei katsota kohdistuvan sananvapauden ydinalueeseen eikä sen nähdä olevan ennakkollista puuttumista sananvapauden käyttöön.³²¹ Rikoslain muutosten yhteydessä on huomioitava myös pakkokeinolaissa sekä poliisilaissa säädetty toimivaltuudet.

Rikoslain uudistuksen esitöissä on ehdotettu tietomurron, viestintäsalaisuuden ja -loukkauksen enimmäisrangaistuksen nostamista kahteen vuoteen vankeutta, samoin kuin datavahingonteossa. Tämä merkitsee sitä, että mainittujen tekojen osalta ovat sovellettavissa myös pakkokeinolain 10 luvun 12 §:ssä tarkoitettu suunnitelmallinen tarkkailu, 27 § 3 momentissa tarkoitettu tietoverkossa tapahtuva peitetoiminta, sekä 34 §:ssä tarkoitettu

---

³¹⁹HE 309/1993 vp, pykäläkohtaiset perustelut s. 53; OM 27/2014 s. 65; PeVL 36/2002 vp s. 4–5. PL 10 § 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen, jos se on tarpeen tutkittaessa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa. Ehdotettu telekuuntelua koskeva pakkokeinolain 10 luvun 3 § 2 momentin 12 kohdan tarkistus ei ole asiaan perustuva muutos, vaan se on tarpeen sen vuoksi, että törkeästä datavahingonteosta säädettäisiin itsenäinen rikos ja se eriytettäisiin nykyisestä törkeästä vahingonteosta, jonka osalta telekuuntelu on mahdollista jo voimassaolevan lain mukaan.

³²⁰OM 27/2014 s. 65–66; PeVL 9/2004 vp s. 2. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan todennut tarpeen edistää myös lainsäädännöllä viestintäjärjestelmien häiriötöntä toimintaa.

³²¹PeVL 25/2006 vp, s. 2, PeVL 16/2006 vp, s. 3, PeVL 59/2002 vp, s. 3. Lausunnoista käy ilmi nimenomaisesti henkilön oikeus omaan identiteettiin, joka perustuu PL 10 §:ssä turvatus yksityiselämän suojan piiriin kuuluvana oikeutena. Tilanne liittyy luovutetusta sukusolusta tai alkioista syntyneen henkilön tiedonsaantioikeuteen luovuttajan henkilöllisyydestä ja tarkemmin määritellyistä tiedoista lain sukusolujen ja alkioiden käytöstä hedelmöityshoidossa ja isyyslain muuttamisesta 24 §:n ja sittemmin muutetun lain hedelmöityshoidoista (1237/2006) 23 §:n mukaisesti.

valeosto.³²² Muutoksilla on pakkokeinolakia vastaavat vaikutukset myös poliisilain toimivaltuuksiin PoliisiL 5 luvun säännöksissä sekä lisäksi 5 luvun 54 §:ssä tarkoitettua ylimääräisen tiedon käyttöä. PoliisiL 5 luvun mukaiset telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella tapahtuvaan televalvontaan kohdistuvat vaikutukset ovat samankaltaiset kuin edellä kuvatuissa pakkokeinolain säännöksissä.³²³

2.2 Sähköinen tunnistaminen ja allekirjoitus avoimissa tietoverkoissa

Internet on julkinen, kansainvälinen tietoverkoston muodostamana avoimesti saatavilla oleva tietoverkko.³²⁴ Internetiä ei omista eikä hallinnoi kukaan tai mikään yksittäinen taho.³²⁵ Jokainen verkkoon liitetty tietokone on sen omistajan hallinnassa. Globaalit yhteenliittymät omistavat suuren määräosuuden verkoista, kanavista ja reitittimistä, joita pitkin tietoa siirretään. Yksityiset tahot ja yhteisöt omistavat immateriaalioikeudet palvelimilla säilytettävään tietoon.

Alkujaan sotilas- ja diplomaattiviestintään kehitetyt tietoverkot rakennettiin Yhdysvalloissa opiskelijoiden väliseksi ARPANET-nimiseksi tiedonsiirtovälineeksi 1960-luvulla. Yhdysvalloissa liittovaltio tuki ARPANETiä aina vuoteen 1989 saakka, minkä jälkeen tietoverkko alkoi toimia yksityisin varoin ylläpidettynä avoimena internet-

---

³²²OM 27/2014 s. 19–20. Esitettyjä pakkokeinoja voidaan käyttää, jos henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

³²³OM 27/2014 s. 20.

³²⁴Terrett – Monaghan 2000 s.1; Lim 2002 s. 4.

³²⁵Kiggins 2014 s. 161; McDowell – Nensey – Steinberg 2014 s. 231.

tietoverkkona.³²⁶ Tietoverkkojen yhdistäminen ja verkkoa hyödyntävien palveluiden tarjonta on mahdollistanut verkkojen käyttämisen tietomassojen hyödyntämisessä.³²⁷

Internetissä tapahtuvassa asioinnissa on voitava varmistua paitsi toisen osapuolen henkilöllisyydestä myös tietojen luottamuksellisuudesta, eheydestä ja kiistämättömyydestä. Tiedon tarkoituksenmukainen käyttö lisää yrityksen ja organisaation tuottavuutta lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä.³²⁸ Tietojen on säilyttävä käsittelyn yhteydessä muuttumattomina ja tietojen on voitava säilyä jatkuvasti niiden käyttöön oikeutettujen henkilöiden saavutettavissa sekä tietojen jalostamisen aikana että jälkikäteen.³²⁹ Luottamuksellisten tai taloudellisten etuuksien siirtäminen avoimissa verkoissa vaatii viestinnän riittävän suojaamisen.³³⁰ Esimerkiksi kehittyneissä sähköisissä allekirjoituksissa

---

³²⁶Helsingin Sanomat 17.2.2015; Lim 2002 s.4; Lloyd 1999 s. 6-8, 8-9; McDowell – Nensey – Steinberg 2014 s. 231–232; Rahnasto 2002 s. 11, 16. <http://www.tivi.fi>, sivusto 11.3.2016 mukainen. Internetin toimintaperiaatteena on ollut toimia rajoittamattomana viestintäkanavana, jonka sisältöjen lainmukaisuudesta päättävät valtiot. Alkuperäinen tietoverkkojen välinen yhteydenpito perustui Yhdysvaltojen puolustusministeriön kehittämään TCP/IP-viestintäteknologiaan, jonka perimmäisenä tarkoituksena oli tukea sotilaallista viestintää ydinsotatilanteessa, jossa perinteiset viestintäteknologiat eivät todennäköisesti toimisi. Ensimmäisen Atlantin yli ulottuva linkki avattiin 1970-luvulla. Samaan aikaan suuri määrä tietoverkkoja yhdistettiin alkuperäiseen rakenteeseen. Internetin käyttö alkoi kehittyä merkittävästi, kun WWW kehitettiin vuonna 1989 CERNissä Euroopan ydintutkimuskeskuksessa. WWW:n avoin lähdekoodi jaettiin vapaasti ohjelmistokehittäjien saataville ja teknologia laajeni sittemmin myös kaupallisiin sovellutuksiin. Internetin toimintaperiaatteista vastaavat Internet Engineering Task Force (IETF), World Wide Web Consortium (W3C), ICANN (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers), OECD ja ITU (International Telecommunications Union).

³²⁷Terret – Monaghan 2000 s. 2–3; Lim 2002 s. 2; Lloyd 1999 s. 6.

³²⁸Mawrey – Salmon 1988 s. 4–5.

³²⁹Blanchett 2012 s. 69; Hannula 1998 s. 223–224; Laine 2001 s. 201–205; Magnusson Sjöberg, JT 4/2000–2001 s. 866. Omakätinen allekirjoitus toteuttaa tiedon todentamista koskevan vaatimuksen ja liittää sen allekirjoittajaan. Omakätinen allekirjoitus luo oletettaman allekirjoituksen aitoudesta (kiistämättömyys, *non-repudiation*). Tietoturvallisuudella on perinteisesti katsottu olevan seuraavat tavoitteet: luottamuksellisuus, eheys, oikeellisuus ja luotettavuus, käytettävyyys sekä seurattavuus. Tietoturvallisuuden osalta suojeltavia kohteita ovat tieto- ja tallennusvälineet, oheislaitteet, tietoliikenneyhteydet sekä tieto itsessään eri muodossaan.

³³⁰Baker – Hurst 1998 s. 5; Blanchett 2012 s. 69; Digitaalisen allekirjoituksen sääntelytarve Suomessa s. 2, 14; Laine 2001 s. 201–204; Lynch – Lundquist 1996 s. 69; Magnusson Sjöberg, JT 4/1000–2001 s. 866; Magnusson Sjöberg – Nordén 2004 s. 80; Martin 2001 s. 386–387; Mason 2012 s. 285–286, 318–319; Ollila 2001 s. 11; Ruohonen 2002 s. 238; Schoenmakers – van Tilborg 2002 s. 53; Shapira 2001 s. 408–409, 412. Henkilöllä on oltava tarkoin suojattu ainutkertainen sähköinen identiteetti. Yksilö pitää voida erottaa mahdollisista vääristä

allekirjoittajan henkilöllisyys todennetaan ja se yhdistetään kiistämättömästi sähköiseen tietoon tai viestiin.³³¹ Tietoverkoissa tapahtuvassa asioinnissa sekä maan rajojen sisäpuolella että ulkomailla tapahtuvassa asioinnissa käytetään yleisesti vahvoja salaustuotteita, joiden käyttöä ja vientiä on osin rajoitettu. Vahvojen salausmenetelmien vientirajoituksia on tietotekniikan kehittymisen ja kaupallisten tavoitteiden vuoksi lievennetty.³³²

Salausmenetelmiä voidaan käyttää erilaisia salauskoodeja käyttämällä. Esimerkiksi useisiin sovelluksiin käytettävän julkisen avaimen teknologiaan perustuvien

---

henkilöllisyyksistä. Viestinnän suojaaminen voidaan tehdä erilaisilla mekanismeilla. Palveluiden tuottamiseen käytetään salausmenetelmiä, joiden turvallisuuden tasoa kuvataan määritelmillä heikot ja vahvat salausmenetelmät. Vahvan ja luotettavana pidettävän salausmenetelmän on sisällettävä seuraavat ominaisuudet: tunnistus (*identification*), todentaminen (*authentication*), kiistämättömyys (*nonrepudiation*), verifikaatio (*verification*) ja yksityisyyden suoja (*privacy*). Tavanomaisimmat ja yleisesti ohjelmistoissa sovellettavat ja palveluissa käytetyt menetelmät ovat viestin salaus, osapuolten tunnistus ja eritasoiset sähköiset allekirjoitukset, joihin liittyen teknologia tarjoaa myös tietoturvallisuutta lisääviä ominaisuuksia. Tunnistamis- ja luottamuspäätöksen 3 artiklan määritelmillä tarkoitetaan seuraavaa: ”sähköisellä tunnistamisella” prosessia, jossa käytetään tiettyä luonnollista henkilöä, oikeushenkilöä tai oikeushenkilöä edustavaa luonnollista henkilöä vastaavia yksilöiviä tunnistetietoja sähköisessä muodossa; sekä 5) ’todentamisella’ sähköistä prosessia, joka mahdollistaa luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön sähköisen tunnistamisen tai sähköisessä muodossa olevien tietojen alkuperän ja eheyden vahvistamisen”. Salausmenetelmillä voidaan turvata viestinnän aitous, alkuperäisyys ja luottamuksellisuus.

³³¹Brazell 2004 s. 12; Direktiivi 1999/93/EY, johdanto-osan 8 kohta; Myhr 2005 s. 12; Laki sähköisistä allekirjoituksista 14/2003. Vaikutusten arviointi. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 53/2005. Helsinki. 2005 s. 7, 14. Kirjoittajat esittävät yleisenä tulkintana sähköisen allekirjoituksen määritelmän liittyvän ensisijaisesti tiedon alkuperän toteamiseen, ei lähettävän henkilön tai tahon henkilöllisyyden selvittämiseen. Sähköinen tieto voidaan yhdistää todelliseen henkilöön kehittyneellä varmenteella, jolloin viestin lähettäjä tunnistetaan (*identification*). Sähköisessä muodossa oleva tieto ilmenee tietyn määritellyn tietosisällön sisältävässä tiedostoissa. Tämä tietosisältö vastaa asiakirjan käsitettä ja allekirjoittaja yksilöi itsensä suhteessa asiakirjassa olevaan tietoon. Sopimussuhteen allekirjoitettava tietosisältö on tahdonilmaisu, jonka sopimussidonnaisuuteen liittyvä olemassaolo ja peruuttaminen todetaan allekirjoituksella.

³³²Baker – Hurst 1998 s. 6–7; Kerttula 2000 s. 57; Perttula 2001 s. 128; Reed 2004 s.156; Ruohonen 2002 s. 239; www.wassenaar.org. Tiettyjen sotilaallisissakin käyttötarkoituksissa käytettävien salaustuotteiden vientiä rajoitetaan niin sanotun Wassenaar-järjestelyn nojalla. Tällä ratkaisulla on pyritty turvaamaan omien kansalaisten luottamuksellinen viestintä mutta rajoittamaan ulkomaalaisten mahdollisuuksia vahvojen tekniikoiden käyttöön. Eräät valtiot, kuten Ranska ja Kiina, ovat rajoittaneet vahvojen salausmenetelmien sisäistä käyttöä. Rajoitusten perusteena on turvata tarvittaessa rikostutkinnan tarpeisiin yksityisen avaimen käyttö. Salausmenetelmien väärinkäytön ja niiden estämisen kokonaiskustannuksia ei täysin tunneta. EU:n jäsenvaltioissa ei enää ole säädetty huomattavista salaajärjestelmiä koskevista rajoituksista.

salausmenetelmien käyttö edellyttää yleistä luottamusta palveluntarjoajaan.³³³ Salaus takaa viestinnän luottamuksellisuuden, jolloin salakirjoitettua viestiä ei ole mahdollista avata ilman asianmukaista, oikean tahon hallussa olevaa asiointivälinettä, esimerkiksi älykorttia. Identifiointi eli tunnistus erottaa henkilön tai muun tahon identiteetin toisen henkilön identiteetistä. Tunnistus sisältää oletaman siitä, että viestin lähettäjä todella on se, kuka tai mikä hän väittää olevansa. Todentaminen eli autentikointi on prosessi, jolla todennetaan salakirjoitetun tekstin todellinen lähettäjä.³³⁴ Avoimissa verkoissa tapahtuva salaus takaa vastaanottajalle sen, että viesti ei ole muuttunut sen välityksen yhteydessä.³³⁵ Kiistämättömyys takaa, että lähetettyä tiedostoa tai dataa ei voi viestin eheyden vuoksi kiistää. Salausjärjestelmän avulla voidaan suojata viestintää sen mukaisesti, minkä tasoisia salausjärjestelmiä on käytetty.³³⁶

Salausmenetelmien ratkaisut ja sovellukset vaihtelevat ja vaikuttavat siten murtamattomuuden suojaan. Yksi vahvimista ja laajimmin käytetyistä menetelmistä

---

³³³Adams – Lloyd 2006 s. 28–29, 196; Austin 2001 s. 53; Baker – Hurst 1998 s. xviii; Blanchette 2012 s. 63–64; Laborde 2010s. 50–53; Kerttula 2000 s. 57–58; Voutilainen 2009 s. 244. Laborde toteaa lisäksi teknisen toteutuksen ja sääntelyn välisen yhteyden. Varmentaja voi halutessaan taata toisistaan riippumattomien varmenteiden välisen luotettavuuden tarjoamalla erilaisia luottamusketjuratkaisuja. Tällöin varmentaja ottaa vastatakseen eri alivarmentajien välisen vastuuketjun määrittelemillään ehdoilla.

³³⁴LVM, selvitys. 44/2003 s. 11, 20–21; Lynch – Lundquist 1996 s. 70–71; Kerttula 2000 s. 483; Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 397; Sullivan CLSR 4/29 (2013) s. 350–351, 352; Voutilainen 2009 s. 244. Autentikointi viittaa varmennetoiminnassa identiteetin varmistamiseen erityisesti rekisteröintitapahtuman yhteydessä. Henkilöllisyyttä osoittavia asiakirjoja on perinteisesti käytetty osoittamaan väitettyä identiteettiä. Toisin kuin asiakirjoihin perustuvassa todentamisessa, transaktioiden yhteydessä käytettävä sähköinen identiteettitieto on olennainen osa transaktiotapahtumaa. Identiteetti varmistetaan transaktion tai muun oikeustoimen yhteydessä. Autentikointitapahtumaan liittyy autentikaatioinformaatio, joka vahvistaa henkilön ja tämän identiteettitiedon välisen yhteyden. Autentikaatioinformaatio koostuu sellaisesta tiedosta, jonka henkilö tietää (salasana, PIN-koodi, hallinnassa oleva älykortti tai muu asiointiväline) tai joka on olemassa (esimerkiksi biometrinen tieto). Tällaisen tiedon hallinta mahdollistaa oletaman siitä, että identiteetti on autentikoinnin kautta vahvistettu.

³³⁵Baker – Hurst 1998 s. 2–3.

³³⁶Lynch – Lundquist 1996 s. 72; Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 397–398. Mitä enemmän henkilöllisyyteen ja sen autentikointiin liittyvää tietoa on käytettävissä, sitä helpompaa on myös identiteettitiedon luvaton käsittely. Henkilöön liittyvä tieto saattaa olla liitettävissä autentikointiin käytettävänä tietona ja näin ollen sekä luoda että varmentaa henkilön identiteetin. Heikosti suojatun verkkopalvelun sekä hyökkäysten kohteeksi joutuneiden tietopäätteiden yhteydessä kerätty tietomassa voivat johtaa henkilötietojen asiattomaan käyttöön ja identiteetin väärinkäyttöksiin.

perustuu julkisen avaimen menetelmän salausrakenteeseen,³³⁷ johon perustuvat käytännössä myös kvalifioituneet tunnistus- ja luottamuspalvelut. Välineen haltijan ja liikkeellelaskijan riskiä määrittää myös se, sallitaanko yksityisen avaimen kopiointi (*key escrow* -, *key recovery* -toiminnot), jolloin viesti voidaan avata mahdollisen salaisen avaimen katoamisen vuoksi. Salauksen avaamisen mahdollisuus jakaa luottamukseen perustuvaa tasapainoa lainkäytön, turvallisuusviranomaisten, elinkeinoelämän ja yksityisten henkilöiden välillä.³³⁸

2.3 Sähköisen tunnistamisen ja sähköisten allekirjoitusten sääntely

2.3.1. Yleistä

Sähköallekirjoitusdirektiivin säätämisen aikaan sähköisiä tunnistamisen ja allekirjoitusten ratkaisuja ei ollut yleisesti arvioitu koko asiointitapahtumaa läpäisevänä tapahtumana, vaan sähköisiä prosesseja oli yleisesti muunneltu paperimuotoisten asiakirjojen ja niiden taustaprosessien sähköisille toisinoille.³³⁹

³³⁷Adams – Lloyd 2006 s. 28–29, 70–71; Anderson 2008 s. 138; Lynch – Lundquist 1996 s. 73; Magnusson Sjöberg, JT 4/2000-01 s. 866; Mason 2012 s. 265; Le Monde 22.5.2003, *Pourquoi la signature électronique reste lettre morte*. Salausmenetelmien yhteydessä puhutaan heikoista tai vahvoista salausmenetelmistä. Julkisen avaimen menetelmä perustuu kolmannen, luottamuksen takaavan osapuolen eli varmentajan tarjoamaan luottamukseen salausteknologiaan viestinnässä. Mekanismi perustuu yhteisen salaisuuden säilyttäminen niin, että se pysyy vain siihen oikeutettujen henkilöiden tai tahojen tiedossa.

³³⁸Baker – Hurst 1998 s. 7; Farivar, Ars Technica 17.2.2016; Lantto 1999 s. 6. Sähköisen allekirjoituksen sääntely edellyttää, että yksityinen avain on ainoastaan varmenteen haltijan hallussa eikä siitä ole kopioita. *Key recovery* -toiminto antaa mahdollisuuden salauksen kontrollointiin. Esimerkiksi työnantajalla voi olla tarve avata pois lähteneen työntekijän työssään käyttämiä tiedostoja, mikä vaikuttaa olennaisesti menetelmän turvallisuuteen ja käyttökelpoisuuteen. Suomessa valtionhallinnon toteuttamassa varmenneratkaisussa yksityisistä avaimista ei valmisteta kopioita. Ratkaisu noudattaa OECD:n neuvoston 27.3.1997 hyväksymää suositusta tiedonsiirron salauspolitiikan yleisohjeeksi.

³³⁹Dumortier – Vandezande, CLSR 5/28 (2012) s. 569; HE 17/2002 vp; HE 153/1999; Määräys KA 1486/40/2005; Laine, LM 4/2014 s. 618–619; Ponka 2013 s. 367. Sähköisen viranomaislain 4 §:n perusteluissa: ”Pykälän 2 kohdassa määritellään sähköinen viesti, jolla tarkoitetaan sähköisellä tiedonsiirtomenetelmällä lähetettyä helposti kirjalliseen muotoon tallennettavissa olevaa informaatiota. Määritelmä vastaa sähköisestä asioinnista hallinnosta annetun lain 3 § 2 kohtaa.” Hallituksen esityksessä laiksi sähköisestä asioinnista hallinnossa määritelmää perusteltiin sillä, että sähköisen viestin toimittamis- tai vastaanottotekniikkaan on kuuluttava tyypillisenä tallennusominaisuus. Tallennusominaisuuden vaatimus erottaa lain soveltamisalasta puhelimitse suullisesti tapahtuvan viestinnän. Esimerkiksi Arkistolaitoksen antaman sähköistä aineistoa koskevan säilytysohjeen kohtien 4.4 ja 4.6 mukaisesti viranomaisen on pysyvästi säilytettävien sähköisten

Henkilöä identifioiva sähköisen asioinnin väline on julkisyhteisön tuottamana joko valmisteilla tai jo otettu laajasti käyttöön EU:n sääntelyn alueella. Ensivaiheessa kysymyksessä on useimmiten ollut älykortti, joka sisältää kortin siruosassa olevan varmenteen³⁴⁰. Eräissä maissa valmistellaan lisäksi mobiilisovelluksia vastaaviin käyttötarkoituksiin, vaikkakin näiden ratkaisujen turvallisuustaso vaihtelee toistaiseksi älykortin sovelluksiin verraten. EU:ssa on myös ollut pitkään valmisteilla eurooppalaisen kansalaiskortin (*European Citizen Card*) älykorttimääritys, jonka tarkoituksena on tarjota eurooppalaiselle sähköiselle hallinnolle tarkoitettu yhteensopiva ratkaisu. Tavoitteena on määritellä räätälöityjä standardiprofiileja, jotka ovat yhteensopivia erilaisten henkilöllisyyden hallintajärjestelmien kanssa. Keväällä 2018 julkaistiin valtioneuvoston U-kirjelmää koskeva lausuntopyyntö koskien henkilökorttien ja oleskelulupa-asiakirjojen yhteisistä vähimmäistasoisista turvatekijöistä ja biotunnisteesta.³⁴¹ Yhtenäisen eurooppalaisen sähköisen terveysvakuutusratkaisun määrittely ja toimeenpano on valmisteilla eräänä viitteensä tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen sääntely.

---

asiakirjojen säilytyksessä varmistettava, että ohjelmien ja laitteiden muuttuessa tiedot pystytään siirtämään uuteen toimintaympäristöön sisällöltään muuttumattomina ja semanttisesti eheinä.

³⁴⁰European eGovernment Services esitti eurooppalaisesta tilanteesta vuonna 2008 seuraavaa: 28 maata 32:sta (87,5 %) käyttää tai suunnittelee käyttöönsä varmenteeseen liittyviä sähköisiä henkilöllisyyksiä. 22 maata 32:sta (68 %) on saattanut voimaan varmenteen käyttöön perustuvia palveluita hallinnon palveluihin liittyen, vain seitsemän maata ei raportoinut erityisistä sähköisistä hallintopalveluista. 84 %:lla jäsenvaltioista eli 27 valtiolla on jo käytössä henkilökortti, 7 valtiota on ottamassa tuotantoon ja 14 valtiota on suunnittelemassa lähiaikoina tuotettavaa henkilökorttia. 75 % jäsenvaltioista on rakentanut tunnistautumisjärjestelmänsä perustuen PKI-taustaisiin varmenteisiin.

³⁴¹HaVL 17/2018 vp–U 34/2018 vp. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi henkilökorttien ja oleskeluasiakirjojen turvallisuuden lisäämiseksi; EU/2018/0925; Sisäministeriön muistio 23.5.2018; Valtioneuvoston U-kirjelmä U 23 2018 VP. Euroopan komission ehdotuksen mukaisesti yhtenäistetään vapaan liikkuvuuden direktiivin 2004/38/EY piiriin kuuluvien tiettyjen asiakirjojen ulkoasua ja vähimmäistasoisia turvatekijöitä. Ehdotus koskee EU-kansalaisille myönnettäviä henkilökortteja, EU-kansalaisten oleskeluoikeutta osoittavia todistuksia sekä EU-kansalaisten perheenjäsenten oleskelulupakortteja. Ehdotus on ensimmäistä kertaa säädettävänä EU:n jäsenvaltioita sitoen.

2.3.2 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisten allekirjoitusten luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta

2.3.2.1 Yleistä

Euroopan komissio on selvittänyt sähköallekirjoitusdirektiivin tavoitteiden toteutumista jäsenvaltioissa ja ryhtynyt edelleen kehittämään³⁴² allekirjoituspalveluita. Palveludirektiivin 2006/1223/EY mukaisesti asiointipalvelut on voitava toteuttaa koko prosessin osalta sähköisesti. Euroopan komission selvityksen keskeisiä huomioita olivat eri Euroopan maiden oikeusjärjestelmien aiheuttamat yhteensopivuuserot, tunnistus- ja luottamuspalveluiden asiointiketjut, yhteisen eurooppalaisen sertifiointielimen tarve sekä erilaiset sähköiset allekirjoitus- ja tunnistusratkaisut. Jäsenvaltioiden rajojen yli toimivilla luottamusketjuilla voidaan edistää kvalifioitujen allekirjoitusten leviämistä ja palvelujen saatavuutta. Samaan päämäärään pyritään luomalla sähköisen identiteetin hallintajärjestelmä, jonka tavoitteena on yhteisesti hyväksytty identiteetin taso. Luotettavan identiteetin katsotaan osaltaan edistävän myös muiden EU:n tavoitteiden toteutumista.³⁴³

2.3.2.2 Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen soveltamisala

Euroopan komissio teki 4.6.2012 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista³⁴⁴ sisämarkkinoilla (eIDAS-asetus). Pyrkimyksenä on parantaa digitaalimarkkinoiden yhteentoimivuutta ja torjua verkkorikollisuutta³⁴⁵ sekä tarjota

---

³⁴²Action Plan on e-signatures and e-identification to facilitate the provision of cross-border public services in the Single Market -asiakirjassa (COM (2008) 798 lopullinen), julkistettu 29.11.2008.

³⁴³Jamieson ym. CLSR 4/28 (2012) s. 381–382 Identiteettivarkaus on keskeisessä osassa järjestäytyneen rikollisuuden toiminnassa, kuten rahanpesussa ja terrorismin rahoittamisessa. Identiteettivarkauden ilmiöiden yhdenmukaisen määrittelyn ja luokittelun puute ei anna ilmiöstä täydellistä kuvaa.

³⁴⁴Commission Staff Working Document Executive Summary of the Impact Assessment SWD (2012) 135 final 4.6.2012, kohta 2.2; Komission Ehdotus 4.6.2012 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla; Opinion of the European Economic and Social Committee COM (2012) 238 final (2012/C 351/16).

³⁴⁵Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 910/2014, annettu 23. päivänä heinäkuuta 2014, sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja

yhteensopivat sähköisen hallinnon palvelut Euroopan unionin alueella yhden yhteyspisteen kautta.³⁴⁶

Euroopan komission ehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 114 artiklaan, jonka nojalla Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat sisämarkkinoiden toteuttamiseksi ja sisämarkkinoiden esteiden purkamiseksi antaa sääntelyä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.³⁴⁷

Asetuksen tavoitteena on edistää sähköisen allekirjoituksen sääntelyn lisäksi myös tunnistamisen palveluiden yhteisiä vähimmäisvaatimuksia rajat ylittävässä verkkoasioinnissa.³⁴⁸ Se sisältää vähimmäisvaatimukset, joiden mukaisesti asetuksessa määritellyt palvelut hyväksytään ja tunnustetaan jäsenvaltioissa.³⁴⁹ Luottaviin kolmansiin tahoihin ulottuvien luottamuspalveluiden yleiset rajat ylittävän käytön edistämiseksi³⁵⁰ niitä olisi voitava käyttää todisteena oikeudellisissa menettelyissä kaikissa jäsenvaltioissa.

---

direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta johdanto-osan perustelukappaleet 4 ja 5; Euroopan digitaalistrategia 2010 s. 16; LiVL 12/2012; TaVL 35/2012 vp; U 48/2012 vp.

³⁴⁶Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus N:o 910/2014, johdanto-osan perustelukappaleet 7, 21, 27, 49; Dumortier – Vandezande, CLSR 5/28 (2012) s. 573; Euroopan parlamentin päätöslauselma EUVL C 50 E, 21.2.2012. Asetusta ei sovelleta yksityisoikeudellisiin sopimuksiin eikä sopimuksiin liittyviin tulkintoihin, voimassaoloon tai muuhun velvoitteeseen, jos niihin sovelletaan kansallisen tai unionin sääntelyä.

³⁴⁷HE 74/2016 s.22–23; Non-paper on the choice of the legal instrument. Asetuksen voimaansaattamisen oikeusvaikutukset ovat erilaiset sen mukaan, saatetaanko asetus voimaan direktiivin tai asetuksen nojalla. TunnL 1 §:n mukaisesti: *”Pykälässä säädettäisiin soveltamisalasta ja sen rajoituksista ottaen huomioon sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annettu EU:n asetus eli eIDAS-asetus”* sekä *”laissa säädetään eIDAS-asetuksen valvonnasta täydentäen mainittua asetusta. eIDAS-asetuksessa säädetään luottamuspalveluille asetetuista vaatimuksista ja niiden tarjonnasta.”*

³⁴⁸Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 765/2008, annettu 9. päivänä heinäkuuta 2008, tuotteiden kaupan pitämiseen liittyvää akkreditointia ja markkinavalvontaa koskevista vaatimuksista ja neuvoston asetuksen (ETY) N:o 339/93 kumoamisesta (EUVL L 218, 13.8.2008, s. 30); Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappaleet 10, 27, 28, 36, 44.

³⁴⁹Dumortier – Vandezande, CLSR 28/2012 s. 569, 571–572. Kumotussa sähköallekirjoitusdirektiivissä ei ollut vielä säädetty sähköisiin allekirjoituksiin liittyvistä muista kvalifioituista palveluista. Toisistaan voimakkaasti poikkeavista palvelutyypeistä säätäminen ei ole ongelmatonta erityisesti vahingonkorvauskysymysten vuoksi.

³⁵⁰Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 4 artiklan mukaisen sisämarkkinaperiaatteen nojalla pyritään turvaamaan asetuksen mukaisten tuotteiden ja luottamuspalveluiden vapaa liikkuvuus.

Luottamuspalveluiden oikeudelliset vaikutukset määritellään kansallisessa laissa, jollei tässä asetuksessa toisin säädetä.³⁵¹

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 2 artiklan mukaisesti tunnistamis- ja luottamuspalveluista annettua asetusta sovelletaan jäsenvaltion ilmoittamiin sähköisen tunnistamisen järjestelmiin ja unioniin sijoittautuneisiin luottamuspalvelujen tarjoajiin. Asetusta ei sovelleta sellaisten luottamuspalvelujen tarjoamiseen, joita käytetään yksinomaan kansallisesta oikeudesta tai suljetuissa järjestelmissä.

Asetus ei velvoita jäsenvaltioita tarjoamaan sähköistä identiteettiä. Tunnistamis- ja luottamuspalveluita sääntelevässä asetuksessa asetetaan julkisiin palveluihin sovellettavia kirjautumisen ehtoja. Ehdotus ei kuitenkaan yksiselitteisesti jätä soveltamisalan ulkopuolelle kirjautumista yksityisiin palveluihin.³⁵² Asetuksen tavoitteena ei ole luoda yhteistä eurooppalaista sähköistä identiteettiä³⁵³, vaan luoda vähimmäistaso jäsenvaltioissa sovellettavien julkisen tai yksityisen sektorin tunnistusvälineiden hyväksymiselle. Sääntelyn piirissä eivät ole matalan turvallisuustason tunnistamisratkaisut, esimerkiksi sosiaalinen media, vaan pyrkimyksenä on määritellä yhteismitallinen ja yleinen hyväksytty luottamuksellisuuden taso. Asetuksessa ei ole myöskään säädetty yhteisestä eurooppalaisesta identiteetin hallinnan tietokannasta.³⁵⁴ Se ei myöskään määrittele dokumentaation muotoja eikä todisteluun liittyviä määramuotoisuuden vaatimuksia.

---

³⁵¹Sähköallekirjoitusdirektiivin johdanto-osan 22 perustelukappale; Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 21–23, 66, 69. Kansallisten oikeusjärjestelmien välillä pyritään edistämään rajat ylittävää tunnistamista. Tämä vaatimus koskee tunnistus- ja luottamuspalvelulain 1 §:n mukaisesti määritellyn tietoturvallisuuskriteeristön täyttäviä rajoittamattomalle käyttäjäjoukolle tarjottavia palveluita. Asetus ei vaikuta kansallisiin muotovaatimuksiin, jotka koskevat julkisia rekistereitä, erityisesti kauppa- ja kiinteistörekisteriä.

³⁵²Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 13, 17. Yksityisen sektorin toimijan olisi voitava käyttää mitä tahansa jäsenvaltion tarjoamaa todentamismahdollisuutta rajat ylittävässä asioinnissa samoin edellytyksin.

³⁵³COM (2012) 238 final (2012/C 351/16), Conclusions and Remarks 1.6, 1.7. Asiakirjassa todetaan tarve paitsi yhteisille eurooppalaisten tunnistamisen käytännöille ja standardeille, myös tulevaisuuden yhteiselle eurooppalaiselle identiteetille. "The EESC recommends that the Commission considers the possibility of beginning the introduction of an EU eID, available on a voluntary basis to all citizens, by creating a basic scheme to provide an EU-authenticated eID for a limited set of eCommerce consumer transactions."

³⁵⁴Commission Staff Working Document Executive Summary of the Impact Assessment SWD (2012) 136 final 4.6.2012, kohta 6.2; Proposal for a Regulation on "COM (2012)238 of 4.6.2012; Non-paper on the choice of the legal instrument; Non-paper on the mutual recognition and acceptance of notified electronic identification (eIDs). Asetuksen voimaansaattamisen oikeusvaikutukset ovat erilaiset sen mukaan, saatetaanko asetusta voimaan direktiivin tai asetuksen nojalla.

Asetuksessa viitataan direktiiviin 2011/24/EU ja yhteisiin tunnistusmenetelmiin ja alkuperäisyyden toteamismenetelmiin, jotta voidaan helpottaa tietojen siirrettävyyttä rajat ylittävässä terveydenhuollossa.³⁵⁵

Asetusehdotus hyväksyttiin 23.7.2014.³⁵⁶ Asetuksen nojalla kumottiin sähköallekirjoitusdirektiivi 1999/93/EY. Asetusta sovelletaan kaikilta osiltaan velvoittavana sellaisenaan³⁵⁷ ilman erillistä kansallista sääntelyä 1.7.2016.³⁵⁸

2.3.3 Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista

Sähköallekirjoitusdirektiivi yhtenäisti sähköiset allekirjoitukset EU:n sääntelyn ja määrittelyn piiriin vuonna 1999. Laki sähköisistä allekirjoituksista (14/2003) astui voimaan vuonna 2003.³⁵⁹

Allekirjoitusten lisäksi yleisestä vahvasta sähköisestä tunnistuksesta säädettiin kansallisella tasolla 7.8.2009 voimaan tullessa laissa vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009), joka sisälsi edelleen myös sähköallekirjoitusdirektiivin määritelmän tasoisten allekirjoitusten sääntelyn. Tunnistamis- ja allekirjoituslain tarkoituksena oli luoda sekä sähköiselle allekirjoitukselle että vahvalle sähköiselle tunnistukselle yhtenäiset, yleisesti hyväksytyt tietoturvalliset käytänteet. Vuoden

---

³⁵⁵Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 10; Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/24/EU, annettu 9. päivänä maaliskuuta 2011, potilaiden oikeuksien soveltamisesta rajat ylittävässä terveydenhuollossa (EUVL L 88 4.4.2011) 14 artikla.

³⁵⁶COM (2012) 238 final (2012/C 351/16); U 48/2012 vp. Liikenne- ja viestintäministeriö. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 910/2014, annettiin 23. päivänä heinäkuuta 2014, sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta.

³⁵⁷Non-paper (3) on formats of advanced electronic signatures and seals to be recognised by public sector bodies under article 27 and 37 of eIDAS, johdanto-osan kappaleet 4–6; U-jatkokirje luonnosversio 31.3 (U-48/2012 vp). Komission toimivalta antaa täytäntöönpanosäädös perustuu komissiolle eIDAS-asetuksen 8 artiklassa annettuun täytäntöönpanotoimivaltaan. Komissio hyväksyy täytäntöönpanosäädöksen asetuksen (EU) N:o 182/2011 5 artiklan mukaista tarkastusmenettelyä noudattaen.

³⁵⁸Siirtymäsäännöksen johdosta tunnistamispalveluita koskevaa sääntelyä sovelletaan vuonna 2018. 52 artiklan c kohdan mukaisesti asetuksen 6 artiklaa sovelletaan kolmen vuoden kuluttua 8 artiklan 3 kohdassa ja 12 artiklan 8 kohdassa tarkoitettujen täytäntöönpanosäädösten soveltamispäivästä.

³⁵⁹Euroopan yhteisöjen neuvoston ja parlamentin sähköisiä allekirjoituksia koskevista neuvoston puitteista annettu direktiivi 93/1999/EY.

2003 sähköallekirjoituslain sääntelystä poiketen tunnistamis- ja allekirjoituslaissa yksityisoikeudellisten toimijoiden laatuvarmenteiden tarjoamista ei pidetty enää julkisen vallan käyttönä, minkä vuoksi tunnistus- ja allekirjoituslaissa ei ollut enää julkisen vallan käyttöä koskevia säännöksiä.

Sähköallekirjoitusdirektiivi kumottiin tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksella (910/2014), jota on ryhdytty soveltamaan 1.7.2016 alkaen, huomioden eräät siirtymäsäännökset. Sähköallekirjoitusdirektiivin soveltamisen aikana myönnetty laatuallekirjoitusvarmenteet ovat kuitenkin voimassa ja niitä pidetään tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaisina hyväksytyinä allekirjoitusvarmenteina voimassaolonsa loppuun saakka.³⁶⁰ Lopullisesti asetusta alettiin soveltaa vuonna 2018 siirtymäsäännösten mukaisesti.

Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen voimaantulon vuonna 2014 aiheuttamat muutokset sitovat EU:n jäsenvaltioita eräin siirtymäsäännöksiin. Vahvan sähköisen tunnistuksen sääntely oli ennen asetuksen voimaantuloa rajoittunut kansalliseen lainsäädäntöön. 4.5.2016 annettiin hallituksen esitys HE 74/2016 vp laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Laissa huomioitiin tunnistamis- ja luottamuspalveluista annetun asetuksen mukaiset muutokset sekä tarkennettiin eräiltä osin voimassaolevaa vahvan sähköisen tunnistuksen ja allekirjoituksen sääntelyä sekä tietosuojaan ja kuluttajan aseman vaatimuksia³⁶¹. 1.7.2016 astui voimaan laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain muuttamisesta (533/2016), jolloin myös tunnistus- ja allekirjoituslain nimi muutettiin laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista. Tunnistusvälineiden tarjoajien kansallisesta luottamusverkostosta oli säädetty TunnL 12 a §:ssä, joka astui voimaan 1. toukokuuta 2017.

---

³⁶⁰Tunnistus- ja luottamuspalveluasetus 51 artikla: ”2. Direktiivin 1999/93/EY mukaisesti luonnollisille henkilöille myönnettyjä hyväksyttyjä varmenteita pidetään tämän asetuksen mukaisina sähköisten allekirjoitusten hyväksytyinä varmenteina niiden voimassaolon päättymiseen saakka.” Suomessa sähköallekirjoitusdirektiivin mukainen laatuvarmenne on myönnetty viiden vuoden ajaksi, jolloin näiden varmenteiden voimassaolo lakkaa vuonna 2021.

³⁶¹HE 74/2016 s. 1. Suomessa toimivilta vahvan sähköisen tunnistamisen järjestelmiltä vaaditaan vähintään samaa luotettavuuden ja tietoturvallisuuden tasoa kuin Euroopan unionin oikeusalueen palveluilta, jotka ylittävät unionin rajat ja jotka vastaavat korotetun varmuustason sähköisen tunnistamisen järjestelmille asetettuja vaatimuksia. Sähköisten tunnistuspalvelujen tarjoajien on osoitettava palvelujensa vaatimuksenmukaisuus.

Sähköiset allekirjoitukset	Sähköinen Tunnistus ja sähköiset allekirjoitukset - - - - -		
14/2003	617/2009	533/2016	139/2015
1.2.2003	1.9.2009	1.7.2016	1.5.2017
Laki sähköisistä allekirjoituksista	Laki sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista	Laki sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista	Luottamus- verkosto
Asetus 910/204 voimaan vaiheittain (1.7.2014 mm. eräät muutoseikat ja standardit)			

Kuva 2. Sähköisten tunnistus- ja allekirjoitusmenetelmien sääntelyn kehitys Suomessa

Sähköisen allekirjoituksen ja vahvan sähköisen tunnistuksen lähtökohtia on kuvattu tässä 2. jaksossa omina kokonaisuuksinaan. Varsinaiset oikeusongelmat näiden palveluiden osalta on yksityiskohtaisesti eritelty jaksossa 3.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa ei ole säädetty sopimussuhteen keskeisestä varmenteen haltijan ja varmennepalvelun tarjoajan välisen suhteen järjestämistavasta.³⁶² Viranomaisen voi järjestää tämän suhteen yksityis- tai julkisoikeudellisin perustein kansallisen sääntelyn mukaisesti, kuten vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoamisenkin. Allekirjoitusvarmenteen tai vahvan sähköisen tunnistusvälineen myöntäminen

³⁶²Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 910/2014, annettu 23. päivänä heinäkuuta 2014, sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta johdanto-osan perustelukappaleet 15 ja 17, 37, artiklat 2, 11 ja 13; Hemmo 2005b s. 20–21. Asetuksessa viitataan kansallisten vastuusääntöjen soveltamiseen. Suomen oikeusjärjestelmästä puuttuu yleinen sopimusrikkomuksia koskeva lainsäädäntö. Erityisen sopimusoikeuden useat säännökset määräävät ainoastaan korvausvastuun syntymisestä tai perusteista, mutta niissä ei useinkaan ole vastuun määrää, korvattavien vahinkojen lajeja, sovittelua, oikeuspaikkaa ja vanhentumista koskevia määräyksiä. Samankaltainen viittaus kansalliseen sääntelyyn sisältyi myös kumottuun sähköallekirjoitusdirektiiviin.

oikeudellisena tapahtumana³⁶³ on siten sopimukseen tai sopimuksen kaltaisiin olosuhteisiin perustuva toimenpide tai mahdollisesti hallintotoimi sen mukaisesti, miten kunkin varmennepalvelun tarjoajan toiminnan perusteet on järjestetty.³⁶⁴

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa on säädetty erityiset vaatimukset täyttävistä varmenteista sekä niitä tarjoavista varmennepalveluiden tarjoajista. Asetuksen ja sen liitteiden määrittelemillä menetelmillä tehdyt hyväksytyt allekirjoitukset vastaavat oikeusvaikutuksiltaan perinteisiä käsintehtyjä allekirjoituksia 25 artiklan mukaisesti.³⁶⁵

TunnL 1 §:n mukaisesti säädetään vahvasta sähköisestä tunnistuksesta ja tunnistuspalveluiden tarjoamisesta niitä käyttäville palveluntarjoajille ja yleisölle. Lakia ei sen sijaan sovelleta yhteisön sisäiseen asiointiin tai omien asiakkaidensa kanssa käytävän asioinnin vahvaan tunnistukseen.³⁶⁶ Lakia sovelletaan myös tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen säännösten noudattamisen valvontaan, ja annetaan mainittua asetusta täydentäviä säännöksiä. Tässä laissa säädetään lisäksi tunnistus- ja luottamuspalvelujen vaatimustenmukaisuuden arvioinnista. Euroopan komissiolle ilmoitettaviin rajat ylittäviin tunnistusjärjestelmiin lakia sovelletaan ainoastaan silloin, kun sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetusta EU:n asetuksesta muuta johdu.

---

³⁶³Varmennepalveluntarjoajan standardoidussa järjestelmässä käytetään myös varmenteen myöntämisen toiminnallisuutta (*issuer*). Tässä yhteydessä myöntäminen liittyy varmenteen luotettavuuden ja luottamushierarkian rakentamiseen eikä ole tässä mielessä oikeudellinen termi, vaikkakin myöntäjäorganisaatiota säännellään kulloisenkin kansallisen oikeusjärjestelmän mukaisesti.

³⁶⁴Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 2 artiklassa on säädetty jäsenvaltioiden ilmoittamien sähköisen tunnistamisen järjestelmien ja unioniin sijoittautuneiden luottamuspalveluiden tarjoamisesta.

³⁶⁵EVYL C 325, 23.10.1998; Magnusson Sjöberg – Nordén 2004 s. 83, 88, 90. Kvalifioitujen varmenteiden myöntäjältä vaaditaan erityisen suurta toiminnan ammattimaisuutta ja taloudellisten riskien kantamista. Kuten tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaiset palvelut, myös kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisesti liikkeelle lasketut laatuvarmenteet ja niillä säädetyin edellytyksin tehdyt allekirjoitukset olivat tunnustettuja EU:n sisämarkkinoilla.

³⁶⁶HE 74/2016 s. 22. Esitöiden mukaisesti: ”Yleisöllä tarkoitetaan ennalta rajoittamatonta joukkoa luonnollisia tai oikeushenkilöitä. Esimerkiksi työ- tai virkasuhteen perusteella rajatussa joukossa ei ole kysymys yleisöstä.” Keskeiset tunnistusvälinet, kuten esimerkiksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston Valviran toimialan terveydenhuoltoalan palvelut ovat mahdollisesti tulkittavissa vain sisäisen käyttäjäryhmän palveluiksi, samoin arvioidaan taloudellisen yhteenliittymän, esimerkiksi pankin oman asiakaspiirin sisäiseen käyttöön tai hallinnonalan omaan tunnistukseen liittyviä ratkaisuja.

Tunnistusvälineen hakijan ensitunnistaminen perustuu aina viranomaisen myöntämään henkilöllisyyttä osoittavaa asiakirjaa vasten tehtyyn fyysiseen ensitunnistamiseen tai voimassa olevan vahvan sähköisen tunnisteiden avulla tehtyyn hakijan sähköiseen todentamiseen.³⁶⁷ TunnL 6 §:n mukaan tunnistusvälineen tarjoajan ja sähköisiä allekirjoituksia tarjoavan varmentajan on hakijan henkilöllisyyden tarkistaessaan vaadittava hakijaa ilmoittamaan henkilötunnuksensa. TunnL 7 §:n mukaan vahvan sähköisen tunnistusvälineen saamiseksi henkilön henkilötunnuksen on oltava tallennettuna väestötietojärjestelmään.

---

³⁶⁷TunnL 17.2 §: ”Ensitunnistamisessa, joka perustuu yksinomaan viranomaisen myöntämään henkilöllisyyttä osoittavaan asiakirjaan, hyväksyttäviä asiakirjoja ovat voimassa oleva Euroopan talousalueen jäsenvaltion, Sveitsin tai San Marinin viranomaisen myöntämä passi tai henkilökortti. Halutessaan tunnistusvälineen tarjoaja voi käyttää henkilöllisyyden varmentamisessa myös muun valtion viranomaisen myöntämää voimassa olevaa passia.” TunnL 17.1 §:ssä on säädetty: ”Ensitunnistamisessa luonnollisen henkilön tunnistaminen tulee tehdä henkilökohtaisesti tai sähköisesti siten, että sähköisen tunnistamisen varmuustasoasetuksen liitteen kohdassa 2.1.2 korotetulle tai korkealle varmuustasolle säädetyt vaatimukset täyttyvät. Henkilön henkilöllisyyden varmentaminen voi perustua viranomaisen myöntämään henkilöllisyyttä osoittavaan asiakirjaan tai tässä laissa tarkoitettuun vahvaan sähköiseen tunnistusvälineeseen. Lisäksi henkilöllisyyden varmentaminen voi perustua julkisen tai yksityisen tahon aiemmin muuhun tarkoitukseen kuin vahvan sähköisen tunnistusvälineen myöntämiseen käyttämään menettelyyn, jonka Liikenne- ja viestintävirasto hyväksyy menettelyä koskevien säännösten ja viranomaisvalvonnan perusteella tai 28 §:n 1 kohdassa tarkoitettua vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksen vahvistuksen perusteella.” Varmuustasoja määrittävän asetuksen 2015/1502 kohdassa 2.1.2 puolestaan on määritelty ”korotettu” ja ”korkea” taso seuraavasti: ”Sama kuin tasolla ’matala’, minkä lisäksi yhden kohdissa 1–4 mainituista vaihtoehdoista on täyttyvä: 1. Henkilöllä on varmennettu olevan hallussaan sen jäsenvaltion hyväksymä todiste ilmoitetusta henkilöllisyydestä, jossa sähköisen tunnistamisen menetelmää haetaan ja todiste on tarkastettu sen varmistamiseksi, että se on aito; tai luotettavasta lähteestä tiedetään sen olevan olemassa ja liittyvän todelliseen henkilöön ja on ryhdytty toimiin sen riskin minimoimiseksi, että henkilön henkilöllisyys ei ole ilmoitettu henkilöllisyys, ml. riski siitä, että todiste on kadonnut tai varastettu tai sen voimassaolo on keskeytetty, peruutettu tai päättynyt; tai 2. henkilöllisyystodistus esitetään rekisteröintiprosessin aikana siinä jäsenvaltiossa, jossa todistus on myönnetty, ja todistus näyttää liittyvän sen esittäneeseen henkilöön ja on ryhdytty toimiin sen riskin minimoimiseksi, että henkilön henkilöllisyys ei ole ilmoitettu henkilöllisyys, ml. riski siitä, että todistus on kadonnut tai varastettu tai sen voimassaolo on keskeytetty, peruutettu tai päättynyt.” LoA-asetuksen hieman tulkinnanvaraista sanamuotoa lieenee tulkittava niin, että ensitunnistamisessa hyväksytään sekä oman että toisen jäsenvaltion myöntämä asiakirja eikä tarkoituksena ole rajata hyväksyttäväksi ainoastaan myöntävän jäsenvaltion asiakirjaa siinä valtiossa tehtävässä rekisteröintiprosessissa. TunnL 17.2 §:ssa hyväksytään nämä muut eurooppalaiset asiakirjat tunnituksen perustaksi. Rajauksella on merkitystä kansalliset rajat ylittävissä asioinnissa, mihin EU-sääntely muutoin viittaa. Kansallisessa sääntelyssä mainittu ajokortti ei täytä ensitunnistamisen asiakirjan vaatimuksia enää 1.1.2019.

Tunnistamis- ja luottamuspalvelulain säännökset ovat pitkään olleet kansallista sääntelyä, jolla ei ole ollut vastinetta kansainvälisellä eikä sisämarkkinoilla ennen tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen voimaantuloa. Lain tarkoituksena on mahdollistaa toimivat sähköisen tunnistuksen markkinat. Laki koskee nimenomaan määriteltyä luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön vahvaa sähköistä tunnistusta, jonka menetelmien turvallisuustasot on määritelty tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa ja sen täytäntöönpanoasetuksessa. Tällä hetkellä kansallisesti ei ole saatavilla vahvan sähköisen tunnistuksen tason edellyttämää organisaatiotunnistamista ja kattavaa roolitietopalvelua, vaikkakin tällainen palvelu pyritään mitä ilmeisimmin toteuttamaan. Nykyisessä tilanteessa mahdollisten rooli- tai organisaatiotietojen käyttämistä järjestetään muilla tavoin teknisesti ja toiminnallisesti säädetyn perusteella tai erillisiin sopimuksiin perustuen.³⁶⁸ Näiden rooli- tai liitännäistietojen käyttämisestä ei ole erikseen säädetty tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa.

Aiemman tunnistamis- ja allekirjoituslain perusteluissa kansallisesti hyväksyttävän identiteetin osalta esitettiin tavoite, että yhdellä luonnollisella henkilöllä voi olla vain yksi todellinen henkilöllisyys, joka on yhteydessä henkilöön oikeussubjektina. Heikossa tunnistuksessa henkilö voi luoda tai saada luoduksi itselleen useita sähköisiä henkilöllisyyksiä, jotka voivat myös poiketa henkilön todellisista ominaisuuksista. Salanimen käyttö on mahdollista säädetyn edellytyksin. Tunnistusvälinettä käyttävä kansalainen voi siten rajoittaa, mitä tietoja hän itsestään luovuttaa tunnistuspalvelua käyttävälle palveluntarjoajalle.³⁶⁹ Vahvan tunnistuksen identiteetin taustalla on Suomessa

---

³⁶⁸Valtiontalouden tarkastusviraston lausunto 5.11.2008 päivättyyn luonnokseen tunnistus- ja allekirjoituslakia koskevaksi hallituksen esitykseksi. Patentti- ja rekisterihallitus tarjoaa roolitietoja julkisena hallintotehtävänä, jota ei voi toteuttaa kilpailuilla markkinoilla.

³⁶⁹HE 74/2016 s. 28; HE 36/2009 kohta 3.2, s. 6, 15, 32, 58, 67, Asetuksen 910/2014 johdanto-osan perustelukappaleessa 33 on todettu tarve mahdollistaa myös salanimien käyttö varmenteissa. Asetuksen 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti: *"Salanimien käyttöä sähköisissä transaktioissa ei kielletä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta salanimille kansallisessa laissa annettavia oikeusvaikutuksia."* Asetuksen 32 artiklassa on säädetty: *"1. Hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen validointiprosessilla vahvistetaan hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen pätevyys, edellyttäen että [...] e) jos allekirjoitushetkellä on käytetty salanimeä, sen käytöstä on selkeästi ilmoitettu luottavalle osapuolelle"*. Esimerkiksi Saksaan vuonna 2010 voimaan tullessa sähköisessä henkilökortissa kansallisena erityispiirteenä oli pseudonyymien käyttö sekä tunnistus- että allekirjoitustoiminnossa. Kansallisesti mahdollisuus oli säädetty jo vuoden 2009 tunnistamis- ja allekirjoituslain 30.2 § 3 kohdassa allekirjoitusvälineitä koskien sekä edelleenkin voimassa olevassa TunnL 8.2 §:ssä: *"Mitä 1 momentissa säädetään, ei estä palvelun tarjoamista palvelukohtaisesti siten, että*

valtio julkista luottamusta nauttiva perusrekisteri sekä viranomaisen myöntämiin asiakirjoihin perustuva henkilön todentaminen tunnistusmenetelmän hakemisen yhteydessä.³⁷⁰

Tunnistus- ja allekirjoituskysymysten tulkinnassa voidaan tukea hakea erityisesti velvoiteoikeuden, vahingonkorvausoikeuden, hallinto-oikeuden, rikosoikeuden ja informaatio-oikeuden sääntelystä. Myös ei-vahvojen tunnisteiden käyttöön sovelletaan oikeusjärjestyksen yleistä sääntelyä.

Vahingonkorvauskysymyksistä tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa on erityisesti säädetty sellaisesta tilanteesta, jossa kvalifioidulla allekirjoitusvarmenteella tehtyyn sähköiseen allekirjoitukseen luottanut osapuoli kärsii vahinkoa suhteessa näitä palveluita liikkeelle laskevaan palveluntarjoajaan. Tunnistusvälineen osalta välineen käyttäjän ja välineeseen luottavan palveluntarjoajan välinen vastuusuhde tunnistetaan tunnistusvälineen käyttörajoituksen tiedoksi saaneeseen luottavaan osapuoleen nähden.

2.3.4 Tunnistamis- ja luottamuspalveluiden oikeudelliset vaikutukset

2.3.4.1 Yleistä

Kuten kumotussa sähköallekirjoitusdirektiivissä, tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa on säädetty velvoite hyväksyä myös muiden maiden kvalifioidut asiointivälineet.³⁷¹ Digitaalisilla sisämarkkinoilla tavoitellaan tunnistus- ja

---

tunnistuspalvelun tarjoaja ilmoittaa tunnistuspalvelua käytävälle palveluntarjoajalle tunnistusvälineen haltijan salanimen tai ainoastaan rajoitetun määrän henkilötietoja.” Lainkohdan perusteluissa on todettu myös pyrkimys teknologisesti neutraalin sääntelyyn. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain valmistelutöissä oli todettu, että varmenteessa on saatava käyttää salanimeä todellisen nimen sijasta. Tämä ei kuitenkaan vaikuta salanimestä kansallisella lainsäädännöllä säädettyihin oikeusvaikutuksiin. Edelleen on todettu, että salanimen käyttö on mahdollista sekä tunnistus- että allekirjoitusvarmenteen tietosisällössä ja että jos käytössä on salanimi, salanimen on käytävä ilmi varmenteesta.

³⁷⁰Kansallinen identiteetti perustuu tunnistamis- ja luottamuspalvelulain sekä hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain (HE 59/2016 vp) mukaisesti perusrekisterin tietoihin.

³⁷¹Asetuksessa mainittu luotettujen luetteloiden Trusted List -järjestelmä ei tuone lisää luottamusta sääntelyn kautta, koska tosiasiallisesti eivät selain- ja käyttöjärjestelmävalmistajat eivätkä verkkopalveluiden ylläpitäjät luota erillisiin palvelulistauksiin ilman muita selvityksiä.

luottamuspalveluiden rajat ylittävää tunnustettavuutta³⁷². Palvelun käyttäminen edellyttää palveluverkoston erilaisia osa-alueita, kuten esimerkiksi todentamis- ja portaalipalveluita.

Suomessa sääntelemättömiä sähköisen asiointin menetelmiä ovat olleet lisäksi varmennettu viestien välitys, varmennettu aikaleima ja allekirjoitettujen dokumenttien validointipalvelut sekä sähköinen notariaattipalvelu³⁷³.

TunnL 20 §:n mukaisesti tunnistusvälineen liikkeelle laskeminen perustuu tunnistusvälineen hakijan ja tunnistuspalvelun tarjoajan väliseen kirjalliseen sopimukseen, johon puolestaan sovelletaan kansallista sääntelyä ja oikeusperiaatteita. Suomessa on lisäksi säädetty 1.5.2017 alkaen kansalliseen sääntelyyn perustuvasta luottamusverkostosta ja uudesta toimijasta, tunnistuksenvälityspalvelun tarjoajasta. Luottamusverkostoon liitytään TunnL 12 a §:n mukaisesti välittömästi lain nojalla, jos toimija tekee ilmoituksen kvalifioitun toiminnan aloittamisesta tai jatkamisesta.³⁷⁴

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 6 artiklassa on säädetty tunnustamisen menetelmien vastavuoroisesta hyväksymisestä jäsenvaltioiden välillä, 12 artiklassa on lisäksi velvoitettu järjestämään yhteistyö sekä yhteen toimivuus 9 artiklan nojalla ilmoittamiensa kansallisten sähköisten tunnistamisen järjestelmien välillä.

Eurooppalaisesta jäsenvaltioissa sovellettavasta vahingonkorvausnormistosta ei ole olemassa yhtenäistä sääntelyä, vaikkakin eri aloilla sovellettavilla mallinormistoilla on pyritty harmonisoimaan oikeudellisia seuraamuksia.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen korvausoikeudesta on säädetty asetuksen 11 artiklassa ja luottamuspalveluista 13 artiklassa. Asetusta on johdanto-osan perusteluiden mukaisesti sovellettava kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti eikä se näin ollen vaikuta niihin kansallisiin sääntöihin, jotka koskevat esimerkiksi vahinkojen määrittelyä, tai asiaan

---

³⁷²LVM perusmuistio 5.12.2012 LVM 2012-00245, EUTORI/Eurodoc nro: EU/2012/1079; Komission tiedonanto 11.1.2012 Euroopan parlamentille, neuvostolle, talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Johdonmukainen kehys luottamuksen lisäämiseksi sähköisen kaupankäynnin ja verkkopalvelujen digitaalisiin yhtenäismarkkinoihin. COM (2011) 942 final, s. 3. Euroopan komissio on arvioinut, että digitaalisten sisämarkkinoiden riittämättömästä hyödyntämisestä johtuvien kustannusten on arvioitu olevan vuoteen 2020 mennessä vähintään 4,1 prosenttia bruttokansantuotteesta tai 1000 € kutakin kansalaista kohden eli yhteensä 500 miljardia euroa.

³⁷³Dumortier – Vandezande, CLSR 5/28 (2012) s. 569, 571.

³⁷⁴Asetus ei velvoita yksityisiä palveluntarjoajia tarjoamaan asetuksen mukaisia palveluita, vaikka siihen kannustaakin. Asetus viittaa sääntelyn yksityiskohdissa kansalliseen sääntelyyn.

sovellettaviin menettelysääntöihin tai todistustaakkaan.³⁷⁵ Sekä eurooppalaisessa että kansallisessa sääntelyssä on erilaisia todistustaakkaa koskevia normeja ja vaatimusten korvausvastuu ja todistustaakan jako näyttäytyvät eri tavoin kuin kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin aikana. Edelleenkin tunnistus- ja allekirjoitusvälineeseen luottavan, usein sopimuksenulkoisen tahon suojaksi on säädetty erityisistä vaatimuksista.

TunnL 1.3 §:n mukaisesti Euroopan komissiolle ilmoitettaviin rajat ylittäviin tunnistusjärjestelmiin sovelletaan kansallista lakia vain, jollei sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetusta EU:n asetuksesta muuta johdu.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus velvoittaa jäsenvaltioita tarjoamaan julkishallinnon palveluita eräissä tilanteissa toteuttamaan tunnistus- ja allekirjoitusratkaisuja määritellyllä vaatimusten mukaisella tasolla. Kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin hyväksytyjen standardien tuotteiden ja palveluiden määrittelyn rakenne poikkeaa tunnistamis- ja luottamusasetuksen mukaisesta aiempaa yleisluontoisemmasta standardoinnista, jossa viitataan yleisiin tietoturva vaatimuksiin yksityiskohtaisten standardien ollessa vahvasti tukevia, mutta ei yksinomaisia palvelun tason velvoittavia määrittäjiä.³⁷⁶

Hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten on edelleen oltava yhteen toimivia ja tunnustettuja rajat ylittävissä palveluissa.³⁷⁷ Osana luottamuspalveluita säädetään organisaatioiden allekirjoittamismenetelmistä, sähköisistä leimoista. Oikeushenkilöltä

---

³⁷⁵Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 18, 37, 20. Kappaleessa 37 todetaan, että ”[t]aloudellisten riskien arvioinnin hallitsemiseksi tai vakuuttamiseksi luottamuspalveluiden tarjoaja voivat asettaa tietyin edellytyksin rajoituksia tarjoamiensa palveluiden käytölle ja että ne eivät ole vastuussa vahingoista, joita aiheutuu tällaiset rajoitukset ylittävistä palveluiden käytöstä. Asiakkaan on saatava tieto näistä rajoituksista ennakolta ja rajoitusten on oltava kolmansien osapuolten tunnistettavissa esimerkiksi ehtoihin ja edellytyksiin kirjaamalla tai muilla tunnistettaville keinoilla. Tätä asetusta sovelletaan kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti, jolloin asetus ei vaikuta kansalliseen sääntelyyn, esimerkiksi vahinkojen, tahallisuuden tai tuottamuksellisuuden määrittelyyn, tai asiaan sovellettaviin menettelysääntöihin”. Samoin ”[s]iltä osin kuin luottamuspalvelun tarjoajan vastuu perustuu eIDAS-asetuksen 13 artiklan säännöksiin, kansallisesta oikeudesta tulevat sovellettavaksi muun muassa vahingonkorvauksen kohtuullistamista, vahinkoa kärsineen myötävaikutusta, useiden vahingosta vastuussa olevien yhteisvastuuta sekä korvausvaatimuksen vanhentumista koskevat säännökset”. Samankaltainen säännös on johdantolauseessa 18 tunnistusmenetelmien osalta.

³⁷⁶Esimerkiksi Viestintäviraston määräyksessä M72a/2018 todeten.

³⁷⁷Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 54, 57. Hyväksytyille varmenteille ei saa asettaa sellaisia pakollisia vaatimuksia, jotka ylittävät tässä asetuksessa säädetty vaatimukset.

peräisin olevan asiakirjan todentamisen lisäksi sähköisiä leimoja voidaan myös käyttää oikeushenkilön minkä tahansa digitaalisen omaisuuden, kuten ohjelmistokoodin tai palvelimen, todentamiseen. Asetuksessa on kuitenkin säädetty myös luonnollisen henkilön edustusvallasta, kun sähköistä leimaa käytetään oikeushenkilön transaktioihin.³⁷⁸ Sähköisellä leimalla ei ole välitöntä vastinetta suomalaisessa oikeusjärjestelmässä, jossa organisaatiota edustavat sen lukuun ja vastuulla toimivat henkilöt.

Asiointimenetelmän tasoa määrittää olennaisesti välineen myöntämisen vaatimukset. Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan 1 kohdan mukaan hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajan on myöntäessään hyväksyttyä varmennetta luottamuspalvelulle tarkastettava asianmukaisin menetelmin ja kansallisen lain mukaisesti sen luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön henkilöllisyys ja mahdolliset muut attributit, jolle hyväksytty varmenne myönnetään.³⁷⁹ Asetus mahdollistaa 1.7.2016 sähköisen hakemismenettelyn myös

---

³⁷⁸Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappaleet 58–60, 65, 68. Sähköisten leimojen olisi toimittava todisteena siitä, että tietty sähköinen asiakirja on lähtöisin tietyltä oikeushenkilöltä, ja varmistettava näin asiakirjan alkuperä ja eheys. Jos tietyssä transaktiossa edellytetään oikeushenkilön hyväksyttyä sähköistä leimaa, olisi samalla tavoin hyväksyttävä myös kyseisen oikeushenkilön valtuutetun edustajan hyväksytty sähköinen allekirjoitus. Oikeushenkilön käsite on toimijoiden oman määrittelyvapauden piirissä, ja niillä on oikeus valita sellainen oikeudellinen muoto, jonka ne katsovat sopivaksi toimintansa harjoittamiseen. ”Oikeushenkilöllä” tarkoitetaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyssä sopimuksessa kaikkia jonkin jäsenvaltion lain nojalla perustettuja tai sen alaisia yksiköjä niiden oikeudellisesta muodosta riippumatta.

³⁷⁹Asetuksen 24 artiklan 1 alakohdassa tarkoitettut tiedot on tarkastettava hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajan toimesta ”joko suoraan tai kolmatta osapuolta käyttäen kansallisen lain mukaisesti a) luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön valtuutetun edustajan läsnä ollessa tai b) etäältä käyttäen sähköisen tunnistamisen menetelmää, jonka osalta on ennen hyväksytyn varmenteen myöntämistä varmistettu luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön valtuutetun edustajan läsnäolo ja joka täyttää 8 artiklassa säädetyt ”korotettua” tai ”korkeaa” varmuustasoa koskevat vaatimukset, tahi c) käyttäen a tai b alakohdan mukaisesti myönnettyä hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen tai hyväksytyn sähköisen leiman varmennetta tai d) käyttäen muita kansallisella tasolla hyväksyttyjä tunnistamisen menetelmiä, jotka tarjoavat fyysistä läsnäoloa vastaavan varmuuden”. Vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksen on vahvistettava varmuuden vastaavuus. Ei ole kiistatonta, onko hyväksytyn luottamuspalvelun hakemisessa määritellyn tunnistusmenetelmän oltava ilmoitettu Euroopan komissiolle, vai riittääkö 8 artiklassa määritellyn varmuustason saavuttaminen. Lainkohdassa on viittaus 8 artiklaan, jossa sanamuodon mukaisesti viitataan ainoastaan varmuustasoihin ”korotettu” ja ”korkea”. 8 artiklan kohdan 1 mukaisesti: ”Sähköisen tunnistamisen järjestelmässä, joka on ilmoitettu 9 artiklan 1 kohdan nojalla, on kyseisen järjestelmän puitteissa myönnettyjen sähköisen tunnistamisen menetelmien osalta määritettävä matala, korotettu ja/tai korkea varmuustaso.” Englanninkielinen säädösteksti on sisällöltään samanlainen: ”which meets the requirements set out in Article 8 with regard to the assurance levels

kvalifioitujen allekirjoitusvarmenteen osalta eikä hakijan henkilökohtainen käynti palveluntarjoajan luona tunnistamisen yhteydessä ole enää varmenteen myöntämisen edellytyksenä.³⁸⁰

Asetuksen aiemmassa kehitysvaiheessa henkilökohtaisen käynnin vaatimusta harkittiin vielä kovennettavaksi sähköallekirjoitusdirektiivissä ja kansallisessa laissa määritellystä henkilökohtaisen käynnin vaatimuksista. Lopullinen 24 artiklan mukainen sanamuoto tuo lopulta aiempaa sääntelyä joustavampia vaihtoehtoja myöntämisen vaatimuksiin. Suomen ainoan hyväksytyn tason varmenteen liikkeellelaskijan, Väestörekisterikeskuksen myöntämän allekirjoitusvarmenteen hakeminen helpottuu tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen sääntelyn mahdollistaessa voimassaolevalla samantasoisella välineellä uuden välineen hakemisen verkon yli. Erityislaissa VTVPL 66 §:ssä on säädetty kansalaisvarmenteen myöntämisestä.³⁸¹ VTVPL 67 §:ssä on säädetty mahdollisuudesta tarjota luonnolliselle henkilölle muu kuin kansalaisvarmenne, esimerkiksi Suomen ulkomaisten edustustojen työntekijöille.³⁸² Myös ennen 1.7.2016 tunnistamis- ja

---

‘substantial’ or ‘high’”. Artikla 9 koskee puolestaan vaatimuksia, jotka on huomioitava, jos tunnistusmenetelmä viedään ilmoitusmenettelyyn.

³⁸⁰Tätä kysymystä on käsitelty myös seuraavassa EU-asiakirjassa: Non-paper (2) on determining levels of assurance for electronic identification schemes being notified to the Commission pursuant to Articles 8 and 9(1)/ eIDAS expert group, meeting of 15 January 2015. Kappaleessa 2.2. s. 5 (*Issuance, delivery and activation*) käsitellään erilaisten tunnistusvaatimusten yksittäisiä edellytyksiä. Valmisteluvaiheessa non-paper-asiakirjan substantial ja high -tason vaatimukset olivat asetuksen tekstiin rinnastettuina erittäin ankarat ja ristiriitaiset. Esimerkiksi poliisin luovuttamana henkilökortti olisi täyttänyt substantial-tason vaatimuksen, puolestaan high-tason mukainen toiminta olisi vaatinut useamman kuin yhden vastuuhenkilön, mikä vaikeuttaa joustavan myöntöprosessin toteuttamista. Nämä poikkeuksellisen ankarat kohdan 2.2.2 vaatimukset eivät edistä asetuksessa esitettyjä digitalisaation tavoitteita.

³⁸¹VTVPL 67 §: ”Väestörekisterikeskuksen tuottama muu luonnollisen henkilön varmenne kuin kansalaisvarmenne voidaan myöntää vain Suomen kansalaiselle sekä kotikuntalaisen mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle, jonka tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään ja jonka henkilöllisyys on voitu luotettavasti todeta. Väestörekisterikeskuksen tuottama muu luonnollisen henkilön varmenne kuin kansalaisvarmenne voidaan erityisestä ja perustellusta syystä myöntää myös henkilölle, jonka henkilöllisyys on voitu luotettavasti todeta, mutta joka ei täytä muita edellä tarkoitettuja varmenteen myöntämisen edellytyksiä”.

³⁸²Erityinen tätä sääntelyä soveltava ryhmä ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset, joilla on oikeus saada ammattioikeussääntelyn perusteella käyttöönsä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen varmenne tämän tehtävän harjoittamista varten. Usein he eivät ole myöskään väestötietojärjestelmässä rekisteröityinä,

luottamuspalveluasetuksen voimaantuloa vahvan sähköisen tunnistuksen välinettä on ollut mahdollista hakea aiemman kansallisen tunnistus- ja allekirjoituslain 17.3 §:n mukaisesti avoimen verkon yli. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen tultua voimaan myös kvalifioitua allekirjoitusvälinettä voidaan hakea etänä.

2.3.4.2 Tunnistamispalvelut

2.3.4.2.1 Yleistä

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen tullessa voimaan itse tunnistamisen tapahtumaan liittyvästä vahingonkorvausvelvollisuudesta säädetään rajat ylittävissä asioinnissa nyt ensimmäistä kertaa.³⁸³

EU:n komissio on lisäksi julkaissut tunnistamis- ja luottamuspalvelun eri osa-alueita määrittävät täytäntöönpanoasetukset ja -päätökset. Lopulliset asiakirjat julkaistiin 8.9.2015.³⁸⁴ Tunnistuksen tason määrittelee tunnistamisen varmuustasoista annettu täytäntöönpanoasetus.³⁸⁵ Sääntelyn kohteena ovat ”korotettu” ja ”korkea” varmuustaso.

---

jolloin TunnL 6 §:n ja TunnL 7 §:n mukaiset henkilötietojen tarkistamisen edellytykset eivät täyty, mutta heihin voidaan soveltaa VTVPL 67 §:ää.

³⁸³Proposal for a Regulation on "COM (2012)238 of 4.6.2012 Non-paper on the mutual recognition and acceptance of notified electronic identification (eIDs)". Asetusehdotuksen esitöissä on kuvattu transaktioiden eri osapuolten sekä jäsenvaltion vastuusasetelmia.

³⁸⁴Komission täytäntöönpanoasetus 2015/1502. Ilmoitetun sähköisen tunnistamisen järjestelmän puitteissa myönnettyjen sähköisen tunnistamisen menetelmien matala, korotettu ja korkea varmuustaso on määritettävä käyttäen liitteessä esitettyjä eritelmiä ja menettelyjä. Samoin on annettu komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2015/1505 luotettujen luetteloiden teknisten eritelmien ja muotoseikkojen vahvistamisesta eIDAS-asetuksen 22 artiklan 5 kohdan mukaisesti sekä komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2015/1501 yhteentoimivuusjärjestelmän vahvistamisesta 12 artiklan 8 kohdan mukaisesti. Luottamuspalveluiden osalta annettiin myös komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2015/1506, jossa vahvistetaan sellaiset kehittyneet sähköiset allekirjoitukset ja kehittyneet leimat, jotka julkisen sektorin elinten on tunnustettava eIDAS-asetuksen 27 artiklan 5 kohdan ja 37 artiklan 5 kohdan mukaisesti.

³⁸⁵Komission täytäntöönpanoasetus 2015/1502. Ilmoitetun sähköisen tunnistamisen järjestelmän puitteissa myönnettyjen sähköisen tunnistamisen menetelmien tasot on määritettävä käyttäen liitteessä esitettyjä eritelmiä ja menettelyjä, joilla voidaan varmistaa eri tunnistamisen turvallisuuden osatekijöiden luotettavuus ja laatu. Esimerkiksi myöntäminen, toimittaminen ja aktivointi asiakirjan kohdan 2.2.2 mukaisesti kuuluu näin: *”Aktivointiprosessi varmistaa, että sähköisen tunnistamisen menetelmä on toimitettu vain sen henkilön haltuun, jolle se kuuluu.”*

2. Liitteessä esitettyjä eritelmiä ja menettelyjä on käytettävä ilmoitetun sähköisen tunnistamisen järjestelmän puitteissa myönnettyjen sähköisen sekä luonnollisen että oikeushenkilön tunnistamisen menetelmien

Varmuustasoa ”matala” ei ole erikseen säännelty.³⁸⁶ Sähköisen tunnistamisen järjestelmä voidaan ilmoittaa 9 artiklan 1 kohdan mukaisesti edellyttäen, että 7 artiklassa säädetty kaikki vaatimukset täyttyvät.³⁸⁷ Myönnettyjen sähköisen tunnistamisen menetelmien palvelutaso on määriteltävä 8 artiklan mukaisesti.³⁸⁸ Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 12

---

varmuustason täsmentämiseksi määrittämällä eri tunnistamisen turvallisuuden osatekijöiden luotettavuus ja laatu. Täytäntöönpanoasetuksen liitteessä I on varmistettava luonnollisen henkilön henkilöllisyyden todistaminen asiakirjan osalta kohdan 2.1.2 mukaisesti siten, että ilmoitettu henkilöllisyys on olemassa ja että henkilöllisyyden ilmoittaneella henkilöllä on tämä sama henkilöllisyys ja että tunnistusmenetelmä täyttää vaatimustaso ”korkean” mukaiset vaatimukset ja ottaen huomioon riskit henkilön tunnistetiedoissa tapahtuvista muutoksista, henkilöllisyyden todistamis- ja varmentamismenettelyjä ei tarvitse toistaa. Menetelmän uusimisen ja korvaamisen osalta kohdan 2.2.4 mukaisesti on huomioitava matalan ja korotetun tason vaatimusten lisäksi, että jos uusiminen tai korvaaminen perustuu voimassa olevaan sähköisen tunnistamisen menetelmään, tunnistetiedot varmennetaan luotettavasta lähteestä.

³⁸⁶U-jatkokirje sähköisen tunnistusmenetelmän varmuustasoja koskevasta komission täytäntöönpanosäädöksestä luonnosversio 31.3, U-48/2012 vp. Komissio on asetuksen valmisteluvaiheessa antanut täytäntöönpanopäätöksen (EU) 2015/296 eIDAS-asetuksessa säädetystä jäsenvaltioiden yhteistyön yksityiskohdista, jotka eivät kuulu välittömästi lainsäädännön alaan.

³⁸⁷Eräs ilmoittamisen edellytys on, että sähköisen tunnistamisen menetelmää voidaan käyttää pääsemiseksi ainakin yhteen sellaiseen palveluun, jonka julkinen elin tarjoaa ja joka edellyttää ilmoittavassa jäsenvaltiossa sähköistä tunnistamista.

³⁸⁸LiVL 29/2013 vp, TaVL 34/2013; U-jatkokirje luonnosversio 31.3, U-48/2012 vp. Suomen lainsäädännössä on asetuksen valmisteluvaiheessa ollut käytössä yksi varmuustaso, joka koskee vain TunnL 2 §:ssä määriteltyä ”vahvaa sähköistä tunnistamista. Valmisteluasiakirjojen mukaan Suomen laissa vahvalle sähköiselle tunnistamiselle asetetut vaatimukset eivät mitä ilmeisimmin täyttäneet täytäntöönpanosäädösluonnoksessa ’korkean’ varmuustason tunnistamisenmenetelmälle asetettavia vaatimuksia, vaan ne näyttäisivät vastaavaan ehdotettua ’korotettua’ varmuustasoa. Suomi on ilmoittanut olevansa valmis hyväksymään, että Euroopassa sähköinen tunnistaminen voi tapahtua vastavuoroisesti eli rajat ylittävästi vain sellaisilla tunnistamisvälineillä, joiden turvallisuus on riittävä.” Vaatimustasot perustuvat EU:n vastavuoroista tunnistamista käsittelevän STORK-pilotin viitteellisiin turvatasoihin asteikolla 1–4. Vastavuoroisessa tunnistamisessa taso 3 muodostaisi ns. perustason, mutta korotettua turvatasoa (taso 4) voitaisiin edellyttää ylempää turvallisuutta vaativien palvelujen osalta. Varmuustasojen vaatimukset on määritellyt komission valmisteluasiakirjassa ”[n]on-paper on determining levels of assurance for electronic identification schemes being notified to the Commission pursuant to Articles 8 and 9(1)”. Täytäntöönpanosäädöksen on tarkoitus täsmentää sähköisen tunnistusvälineen hakijan tunnistamista sekä tunnistusvälineen hakemismenettelyä (kohta 2.1.Enrolment), sähköisen tunnistusvälineen hallintoa (kohta 2.2. Electronic identification means management) sekä todentamismekanismia, jolla henkilö käyttää sähköisen tunnistamisen menetelmää vahvistaakseen henkilöllisyytensä (autentikoinnille liitteen kohta 2.3. Authentication). Lainkohta näkyy myös kansallisessa

artiklan mukaisesti jäsenvaltioilla on velvollisuus järjestää yhteistyö sekä yhteen toimivuus ilmoittamiensa kansallisten sähköisten tunnistamisen järjestelmien välillä. Asetuksen 6 artiklassa on säädetty tunnustamisen menetelmien vastavuoroisesta hyväksymisestä.

2.3.4.2.2 Vahva sähköinen tunnistaminen

Suomalainen oikeusjärjestys perustuu sopimusvapauden periaatteille. Vain harvoja oikeustoimia koskevat säädetty muotovaatimukset. Myöskään voimassa oleva laki vahvasta sähköisestä tunnistuksesta ja sähköisistä luottamuspalveluista ei muuta tätä lähtökohtaa.

Vahvan sähköisen tunnistuksen määritelmästä on säädetty TunnL 2.1 §:n 1 kohdassa. Sähköisten tunnistuspalveluiden merkittäviä palveluntarjoajia ovat keskeisimmät pankit sekä matkaviestinoperaattorit. Myös Väestörekisterikeskuksen myöntämässä varmenneparissa³⁸⁹ olevat tunniste- ja allekirjoitusvarmenteet täyttävät teknisiltä, toiminnallisilta sekä varmenteen myöntämisen osalta vahvalle sähköiselle tunnistusvälineelle sekä hyväksytylle allekirjoituksen varmentelle asetettavat vaatimukset. Tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa on vahvojen tunnistuksen välineistä säädetty vähemmän yksityiskohtaisesti kuin kvalifioiduista allekirjoitusvarmenteista.³⁹⁰

Tunnistusvälineiden tarjoajan tai sellaisen yhteenliittymän, jonka hallinnoimaa palvelua on pidettävä vahvan sähköisen tunnistuksen palveluna, on tehtävä ilmoitus toiminnan aloittamisesta TunnL 10 §:n mukaisesti Viestintävirastolle³⁹¹, joka pitää TunnL 12 §:n perusteella julkista rekisteriä tunnistusvälineen tarjoajien ilmoituksensa perusteella tarjoamista palveluista. Rekisterissä olevaa palvelua voidaan pitää kvalifioituna palveluna.

TunnL 17 §:ssä. eIDAS-sääntely mahdollistaa myös kvalifioidun oikeushenkilön tunnistamisen menetelmän tarjoamisen.

³⁸⁹Väestörekisterikeskus on ilmoittanut Viestintäviraston ylläpitämälle kvalifioituja allekirjoitusvarmenteiden liikkeelle laskijoita koskevaan rekisteriin kansalaisvarmenteen, organisaatiovarmenteen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen varmenteen, tilapäisvarmenteen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen tilapäisvarmenteen.

³⁹⁰HE 36/2009 s. 5. Aiemmin voimassa olleen tunnistus- ja allekirjoituslain esitöissä on viitattu samankaltaiseen palvelun järjestämiseen kuin allekirjoitusvarmenteiden tarjoamisessa.

³⁹¹Ilmoituksessa on oltava mainittuna palveluntarjoajan yksilöidyt yhteystiedot. TunnL 15 § mukaisesti tunnistusvälineen tarjoajan on lisäksi annettava tunnistusvälineen hakijalle ennen palvelusopimuksen tekemistä tietoa palveluntarjoajasta, tarjottavasta palvelusta ja hinnoista, TunnL 14 §:n mukaisista tunnistusperiaatteista, osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista, mahdollisista vastuunrajoituksista, valitus- ja riitojenratkaisumenettelyistä, mahdollisista 18 §:n mukaisista estoista ja käyttörajoituksista sekä muista mahdollisista tunnistusvälineen käyttöehdoista.

TunnL 11 §:n mukaisesti myös muualle Euroopan talousalueelle sijoittautunut tunnistusvälineen tarjoaja voi tehdä ilmoituksen tunnistusvälineen tarjoamisesta.³⁹² Tunnistusvälineen tarjoajalla on TunnL 14 §:n mukaisesti oltava yleisesti saatavilla ajantasaiset ja oikeasisältöiset tunnistuseriaatteen, joissa määritellään tarkemmin, kuinka palveluntarjoaja täyttää tässä laissa tarkoitetut velvollisuutensa. Lisäksi 3 momentin mukaisesti, jos tunnistusvälineen tarjoajan myöntämällä *”tunnistusvälineillä voidaan tehdä sähköisiä allekirjoituksia tai kehittyneitä sähköisiä allekirjoituksia, tunnistusvälineen tarjoajan on annettava tieto myös niiden toteuttamismenetelmästä, tasosta ja turvallisuustekijöistä”*.

Tunnistusvälineen tarjoajalle on asetettu erityisiä toiminnallisia ja talouden turvaamisen vaatimuksia³⁹³ sekä toiminnan laajuuteen nähden riittävät taloudelliset voimavarat toiminnan järjestämiseksi ja mahdollisen vahingonkorvauksen kattamiseksi.³⁹⁴ Tunnistusvälineen tarjoaja vastaa henkilökuntansa sekä apuna käyttämiensä henkilöiden tuottamien palveluiden ja tuotteiden luotettavuudesta ja toimivuudesta.

TunnL 9 §:ssä on säädetty vahvan tunnituksen edellytyksenä olevista tietoturvallisuuden ja palveluntarjoajan taloudellisen riskinkantokyvyn vaatimuksista.³⁹⁵ TunnL 3 §:ssä on erityisesti säädetty, että sopimusehto, joka poikkeaa tämän lain säännöksistä kuluttajan vahingoksi, on mitätön, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Vahva tunnistus määritelmänä on vakiintunut kuvaamaan seuraavia elementtejä: käyttäjä 1) tietää, esimerkkinä käyttäjätunnus, 2) omistaa, esimerkiksi vaihtuvan salasanalistan tai 3) on ominaisuudeltaan yksilöön liittyvä, kuten silmän iiris tai sormenjälki.³⁹⁶ Vahvan

³⁹²Jos palvelu tai palveluntarjoaja ei täytä vahvan tunnistusvälineen tarjoajalle asetettuja vaatimuksia, Viestintäviraston on TunnL 12.2 §:n mukaisesti kiellettävä TunnL 10 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen saatuaan palveluntarjoajaa tarjoamasta palveluaan vahvana sähköisenä tunnistuksena.

³⁹³Mason 2012 s. 284–285.

³⁹⁴Tarjoamansa palvelun tietoturvallisuuden takaamiseksi tunnistusvälineen tarjoajalla on velvollisuus ilmoittaa palveluntarjoajille, tunnistusvälineiden haltijoille 16 §:n mukaisesti sekä Viestintävirastolle tietoturvaan ja tietojen suojaamiseen kohdistuvista uhkista ja häiriöistä sekä edellisten lisäksi tietosuojaaluetuutelle, jos uhka tai häiriö kohdistuu henkilötietojen suojaamiseen.

³⁹⁵Brazell 2004, s.3; Hultmark JT 4/1996–1997 s. 878. Julkisen avaimen menetelmässä on julkisen avaimen liittäminen tiettyyn tunnistettuun henkilöön, joka kiistämättömästi tekee oikeustoimia.

³⁹⁶Identiteettiohjelma s. 58; Laine 2001 s. 195–196; LVM 53/2005 s. 15; Mason 2012 s. 267, 269–270. Tämä vaatimus perustuu tietoturvallisuuden yleisesti tunnustettuihin käsitteisiin. Määritelmä ei ole myöskään ehdoton: esimerkiksi biometrisen tunnituksen osalta riittää yhden, fysiologisiin ominaisuuksiin liittyvän edellytyksen täyttyminen. Tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 4 artikla määrittelee biometrisen tiedon

tunnistuksen määritelmän toteutumisen osalta vaaditaan, että kaksi edellä mainituista ominaisuuksista on olemassa yhtä aikaa.

Vahvalla sähköisellä tunnistuksella tarkoitetaan tunnistamis- ja luottamuspalvelulaissa luonnollisten henkilöiden sekä tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen voimaantulon jälkeen myös organisaation tunnistusta, jota tässä tutkimuksessa ei yksityiskohtaisesti käsitellä. Tällä hetkellä, ennen asetuksen mahdollistamien ratkaisujen voimaansaattamista kansallisin ratkaisuin, luonnollinen henkilö voi edustaa roolihenkilöä, mutta roolitiedon liittäminen tunnistukseen tapahtuu tunnistusprosessista erillisessä, mahdollisesti liitännäisessä prosessissa ja lain määritelmän mukaisesti tunnistus koskee nimenomaan tunnistettua henkilöä, jonka luotettavaan tunnistukseen liittyvät myös oikeusvaikutukset roolitiedon tultua määritellyksi muuta kautta, esimerkiksi sopimusteitse. Kuten kehittyneiden allekirjoitusvarmenteiden osalta vahvalla tunnistuksella tarkoitetaan³⁹⁷ tunnistusvälineen tarjoajan yleisölle tarjoamia vahvan tunnistuksen palveluita eikä laki näin ollen sisällä suljetuille käyttäjäryhmille, esimerkiksi yrityksen sisäisiin tarkoituksiin tarjottavia vahvan tunnistuksen palveluja.

Tunnistus- ja luottamuspalvelulain merkittävimpiä säännöksiä on 17 §:n vahvan sähköisen tunnistuksen välineen hakijan ensitunnistus. Laissa on siis nimenomaisesti todettu osapuolten väliseen liittyvä sopimusoikeudellinen suhde. Ensitunnistuksen osapuolten välisestä sekä ensitunnistuksen suorittavan tahon ja tähän ensitunnistukseen luottavan tahon välisestä vastuunjaosta ja siihen liittyvistä yksityiskohdista on erikseen säädetty TunnL 17

---

liittyvän kaikkiin luonnollisen henkilön fyysisiin ja fysiologisiin ominaisuuksiin tai käyttäytymiseen liittyvällä teknisellä käsittelyllä saatuihin henkilötietoihin, kuten kasvokuvaan tai sormenjälkitietoihin, joiden perusteella kyseinen luonnollinen henkilö voidaan tunnistaa tai kyseisen henkilön tunnistaminen voidaan varmistaa. Tietosuoja-asetus koskee yleissääntelynä myös biometrisia tunnisteita, eikä biometristen tunnisteiden käyttöä ole suljettu pois myöskään tunnistus- ja luottamuspalvelulain soveltamisalan ulkopuolelle. Biometrian käytöstä on säädetty lähinnä viranomaisasiakirjojen yhteydessä. Laine toteaa, että biometriset menetelmät poikkeavat esimerkiksi yleisesti käytetyistä tunnistuksen ja allekirjoituksen tekniikoista niin, että biometrisillä menetelmillä ei voi varmentaa tiedon eheyttä eikä niitä voi yksin käytettynä käyttää omakätisen allekirjoituksen asemesta. Viranomaisten myöntämiin matkustusasiakirjoihin sovelletaan ICAO (International Civil Aviation Organization) Machine Readable Travel Documents -määrityksiä biometrisen tunnistamisen osalta.

³⁹⁷TunnL 1 §:ssä on säädetty vahvasta sähköisestä tunnistuksesta ja sähköisistä luottamuspalveluista sekä niihin liittyvien palveluiden tarjoamisesta niitä käyttäville palveluntarjoajille ja yleisölle. Lakia ei kuitenkaan sovelleta yhteisön sisäiseen tunnistukseen tai sähköiseen allekirjoittamiseen käytettävien palveluiden tarjontaan eikä tunnistusvälineiden tai sähköisen allekirjoittamisen välineiden valmistamiseen, maahantuontiin tai myyntiin.

§:ssä.³⁹⁸ Ensitunnistuksen sopimushallinnan ja riskienjaon kysymyksiä on kuvattu tämän tutkimuksen vahingonkorvauskysymysten yhteydessä jaksossa 3.

Tunnistukseen liittyvän sääntelyn keskeinen tavoite on estää identiteetin väärinkäyttö ja siihen liittyvät ilmiöt. Identiteettivarkauksien nähdään olevan helpommin torjuttavissa vahvan tunnistuksen ratkaisujen säännellyssä toimintaympäristössä, minkä vuoksi vahvan sähköisen tunnistuksen välineillä on merkitystä myös sellaisissa palveluissa, missä tämä ei palvelun sisällön vuoksi olisi muuten välttämätöntä.³⁹⁹

2.3.4.3. Luottamuspalvelut

2.3.4.3.1 Yleistä

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen III luvussa säädetään luottamuspalveluista.⁴⁰⁰ Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa sähköisen tunnistamisen ja allekirjoitusten sääntely on laajentunut koskemaan sähköisten allekirjoitusten lisäksi myös sähköisiä leimoja, sähköisiä aikaleimoja, sähköisiä asiakirjoja, sähköisiä jakelupalveluja ja verkkosivustojen todentamista.⁴⁰¹ Hyväksyttyjen allekirjoitusvarmenteiden tarjoaja on

---

³⁹⁸OM 4/ 41/2013 s. 3, 4, 15; LaVM 15/2005. Tunnistusväline annetaan TunnL 17.1 §:n mukaisesti aina henkilökohtaisesti tunnistetulle luonnolliselle henkilölle henkilökohtaiseen käyttöön. Ensitunnistus tarkoittaa TunnL 2 § 7 kohdan mukaisesti tunnistusvälineen hakijan todentamista tunnistusvälineen hankkimisen yhteydessä. TunnL 2 § 6 kohdassa tunnistusvälineen haltija tarkoittaa luonnollista henkilöä, jolle tunnistusvälineen tarjoaja on sopimukseen perustuen antanut tunnistusvälineen. TunnL 17 §:n sääntelemä ensitunnistus perustuu viime kädessä asiakirjoihin, joiden myöntämisen taustalla ovat poliisin suorittama henkilön ensimmäistä kertaa suoritettu tunnistustapahtuma. On mahdollista, että poliisin erehdyttämiseen sovellettaisiin RL 16 L 5 §:ää väärän henkilötiedon antamisesta. Lainkohta korostaa luotettavan henkilön tunnistuksen merkitystä asiointivälineen myöntämisen yhteydessä paitsi vastuun jakamisen näkökulmasta, myös rikosoikeudellisessa vastuussa.

³⁹⁹HE 36/2009 s. 8.

⁴⁰⁰Proposal for a Regulation on COM(2012)238 of 4.6.2012; Non-paper on the mutual recognition and acceptance of notified electronic identification (eIDs). Suomalaisessa oikeusjärjestykseen vieraana piirteenä näyttäytyy ehdotuksen artikla 6(1)c -kohta, joka kuuluu seuraavasti: "The notifying Member State ensures that the person identification data are attributed unambiguously to the *natural or legal* person referred to in Article 3 point 1." TunnL tuntee ainoastaan luonnollisen henkilön allekirjoituksen ja tunnistamisen; luonnollisen henkilön edustuksen kautta tapahtuu edustusvallan käyttäminen yhteisöissä. Asetusehdotuksen 28 artiklan mukaista oikeushenkilön allekirjoitusta, leimaa "seal", ei sellaisenaan tunneta Suomen oikeusjärjestyksessä.

⁴⁰¹Dumortier – Vandezande, CLSR 28/2012 s. 569, 572–573; Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 50. Sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisesti sähköisillä allekirjoituksilla tavoitellaan vastaavaa oikeudellista vaikutusta kuin käsin tehdyllä allekirjoituksella. Tätä vastaavuuden vaatimusta ei ole kuitenkaan vaadittu

luotettu kolmas osapuoli⁴⁰², joka varmentaa keskenään mahdollisesti sopimuksen perusteella asioivat osapuolet niiksi tahoiksi, jotka ne väittävät olevansa.

Tässä tutkimuksessa luottamuspalveluiden osalta käsitellään ainoastaan luonnollisen henkilön sähköistä allekirjoitusta, koska tällä palveluilla on yhteys tunnistettuun henkilöön. Muilta osin luottamuspalvelut perustuvat ohjelmistoteknisiin palveluihin ilman liittymää henkilökohtaisen tasaisen todentamisen kautta myönnettyyn luonnollisen henkilön sähköiseen identiteettiin.

Luottamuspalveluiden tarjoajaan kohdistuvat edelleenkin paitsi tietoturvan ja tietosuojan vaatimuksen myös kuluttajan suojaa koskevat vaatimukset. Jäsenvaltiot voivat tarvittaessa valtuuttaa valvontaelimensä toteuttamaan yhteisselvityksiä muiden jäsenvaltioiden valvontaelimien henkilöstön kanssa. Asianomaiset jäsenvaltiot hyväksyvät ja ottavat käyttöön tällaisia yhteisiä toimia koskevat järjestelyt ja menettelyt kansallisen lakinsa mukaisesti.⁴⁰³

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa on myös edellytetty tietojen pitkäaikaisen säilyttämisen varmistamista, jotta sähköisten allekirjoitusten ja sähköisten oikeushenkilön

---

asetusehdotuksen 28 artiklan mukaisilta leimoilta. Kirjoittajien mukaan artiklassa ilmaistu ”a qualified electronic seal shall enjoy the legal presumption of ensuring the origin and integrity of the data to which it is linked” on kirjoittajien mukaan oikeudellisesti tehoton. Sitovuuden osalta olisi tutkittava tapauskohtaisesti, onko henkilön käyttämä sähköinen leima sellainen, joka täyttää kehittyneen sähköisen leiman vaatimukset sekä ”authenticity and integrity of the data to which it is linked”. Sama vaatimus koskee oikeudellisen merkityksen saamiseksi myös artikloja 32(2) ja 35(2) mukaisia kehittyneitä sähköisiä aikaleimoja ja jakelupalveluita. Kirjoittajien mukaan tiettyjen palveluiden tavoiteltu oikeudellinen sitovuus ei ole lainkaan selvää. Näin esimerkiksi ”qualified electronic signature preservation services” asetusehdotuksen 27 artiklassa.

⁴⁰²Kvalifioitujen allekirjoitusvarmenteiden tarjoaja, luotettu kolmas osapuoli, varmentaa keskenään mahdollisesti sopimuksen perusteella asioivat osapuolet niiksi tahoiksi, joita ne väittävät olevansa. Sähköisten allekirjoitusten toteuttamiseen julkisen avaimen menetelmässä olennaista on käytetyn julkisen avaimen liittäminen tiettyyn tunnistettuun henkilöön, joka kiistämättömästi tekee oikeustoimia. Hyväksytyt luottamuspalvelun tarjoajan on täytettävä sitä koskevan standardin EN 319 401 vaatimukset. Varmenteita tarjoavan hyväksytyt luottamuspalvelun tarjoajan on täytettävä standardin EN 319 411-1 vaatimukset.

⁴⁰³Jäsenvaltioille asetetaan velvollisuuksia palveluiden valvonnan ja kansainvälisen yhteistyön järjestämiseksi. Hyväksytyjen ja ei-hyväksytyjen luottamuspalvelun tarjoajien on 19 artiklan mukaisesti toteutettava tarvittavat tekniset ja hallinnolliset toimenpiteet hallitakseen tarjoamiensa luottamuspalvelujen tietoturvaan kohdistuvat riskit. Palveluntarjoajilla on myös ilmoitusvelvollisuus poikkeamien haittavaikutuksista sidosryhmille. Hyväksytyihin luottamuspalveluihin voidaan liittää haluttaessa 23 artiklan mukainen komission vahvistama EU:n luotettavuusmerkki, jotta kuluttaja voi tunnistaa palvelun asetuksen mukaisen hyväksyttävyyden.

allekirjoitusvälineiden eli leimojen pitkän aikavälin oikeellinen pätevyys voidaan varmistaa ja taata niiden validoiminen tulevista teknologisista muutoksista riippumatta. Sähköisen asiakirjan ja sähköisen transaktion oikeusvaikutuksia ei saa kieltää sillä perusteella, että asiakirja on sähköisessä muodossa.⁴⁰⁴

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen astuttua voimaan poistuu kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin 5.1 artiklan ja 5.2 artiklan mukainen jako sähköisten allekirjoitusten eri tasoihin.⁴⁰⁵ Asetus tuntee erityisenä tyyppinä ”hyväksytyn” allekirjoituksen, mutta tunnistaa myös muita vaatimustasoja tässä kappaleessa jäljempänä esitetyllä tavalla.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklassa edellytetään, kuten väistyneessä sähköallekirjoitusdirektiivissäkin, että hyväksyttävät luottamuspalveluntarjoajat pitävät yllä 13 artiklan mukaisen vahinkovastuun riskin suhteen riittäviä taloudellisia varoja ja/tai niiden on hankittava asianmukainen vastuuvakuutus kansallisen lain mukaisesti.⁴⁰⁶

---

⁴⁰⁴Euroopan komission päätös 2011/130/EU; Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 61–64. Toisistaan merkittävällä tavalla eroavien luottamuspalveluiden määrittely luotettavien järjestelmien vaatimusten osalta on varsin vaativa tehtävä. Jos harmonisoinnin alue laajenee tarpeettoman yksityiskohtaiseksi ja kattavaksi, siitä seuraa *de facto* hallitsematon toiminta-alue.

⁴⁰⁵Kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin 5.1 artiklassa todetaan: ”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että sellaiset kehittyneet sähköiset allekirjoitukset, jotka perustuvat hyväksyttyyn varmenteeseen ja jotka on luotu turvallisella allekirjoituksen luomismenetelmällä a) täyttävät sähköisessä muodossa olevan tiedon osalta allekirjoitukselle asetettavat oikeudelliset edellytykset samalla tavoin kuin käsin kirjoitettu allekirjoitus täyttää kyseiset vaatimukset paperilla olevan tiedon osalta; ja että b) ne kelpaavat todisteeksi oikeudellisissa menettelyissä.”

⁴⁰⁶Asetuksen 910/2014 johdantokappaleessa 37 on osapuolten vastuun muodostumista perusteltu seuraavasti: ”Tässä asetuksessa olisi säädettävä kaikkien luottamuspalvelun tarjoajien vastuusta. Siinä otetaan erityisesti käyttöön vastuuta koskeva järjestelmä, jonka nojalla kaikkien luottamuspalvelun tarjoajien olisi oltava vastuussa luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle aiheutetusta vahingosta, joka johtuu tässä asetuksessa säädettyjen velvoitteiden noudattamisen laiminlyönnistä. Niiden taloudellisten riskien arvioinnin helpottamiseksi, joita luottamuspalvelun tarjoajille saattaa aiheutua tai jotka niiden olisi katettava vakuutuksilla, tässä asetuksessa sallitaan, että luottamuspalvelun tarjoajat asettavat tietyin edellytyksin rajoituksia tarjoamiensa palvelujen käytölle ja että ne eivät ole vastuussa vahingoista, joita aiheutuu tällaiset rajoitukset ylittävstä palvelujen käytöstä. Asiakkaille olisi ilmoitettava rajoituksista asianmukaisesti ennakolta. Tällaisten rajoitusten olisi oltava kolmannen osapuolen tunnistettavissa esimerkiksi siten, että rajoituksia koskevia tietoja sisällytetään tarjotun palvelun ehtoihin ja edellytyksiin, tai muilla tunnistettavilla keinoilla.”

Luottamuspalveluiden tarjoajien vahingonkorvausvastuuta määrittävien periaatteiden toteuttamiseksi asetusta sovelletaan kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti⁴⁰⁷ eikä asetus siten vaikuta kansallisesti sovellettaviin esimerkiksi vahinkojen tahallisuuden tai tuottamuksellisuuden määrittelyyn tai asiaan liittyviin sovellettaviin menettelysääntöihin.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaisesti eritasoisten allekirjoitusvälineiden käyttöön liittyvästä vahingon korvaamisesta ja todistustaakan jakaantumisesta on säädetty sekä tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa että kansallisessa tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa. Kuten sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisen laatuvarmenteen luottavan osapuolen suojaksi on säädetty käännetyn todistustaakan velvoite, myös hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajalla on 2 luvun 13 artiklan mukaisesti vahingonkorvausvelvollisuus luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle tahallaan tai tuottamuksesta aiheutetusta vahingosta, joka johtuu tässä asetuksessa säädettyjen velvollisuuksien laiminlyönnistä.⁴⁰⁸ Säännöksessä on määritelty vastuun perusteista ja todistustaakan jakaantumista eri osapuolille.

Kolmanteen maahan sijoittautuneiden luottamuspalvelun tarjoajien tarjoamat luottamuspalvelut tunnustetaan 14 artiklan mukaisesti oikeusvaikutuksiltaan vastaaviksi kuin unionin alueelle sijoittautuneiden hyväksytyjen luottamuspalvelun tarjoajien tarjoamat hyväksytyt luottamuspalvelut säädetyn edellytyksin.

2.3.4.3.2 Sähköiset allekirjoitukset

2.3.4.3.2.1 Yleistä

Tunnistamis- ja luottamuspalveluista annetun asetuksen III luvun 4 jaksossa on säädetty sähköisistä allekirjoituksista. Hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten turvallisuusvaatimukset ja myöntämisen menettelytavat ovat hyvin samankaltaiset kuin kumotussa sähköallekirjoitusdirektiivissä.

---

⁴⁰⁷Asetuksen 910/2014 johdantokappale 37: ”Näiden periaatteiden toteuttamiseksi tätä asetusta olisi sovellettava kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti. Tämä asetus ei näin ollen vaikuta kyseisiin kansallisiin sääntöihin, jotka koskevat esimerkiksi vahinkojen, tahallisuuden tai tuottamuksellisuuden määrittelyä, tai asiaan liittyviin sovellettaviin menettelysääntöihin”.

⁴⁰⁸”Hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajan oletetaan toimineen tahallaan tai tuottamuksesta, ellei kyseinen hyväksytty luottamuspalvelun tarjoaja todista, että ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu vahinko on tapahtunut ilman kyseisen hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajan tahallisuutta tai tuottamuksellisuutta.”

Sähköisten allekirjoitusten oikeusvaikutukset jakautuvat 25 ja 26 artiklassa säädetyn mukaisesti luottamuspalveluissa eritasoihin sähköisiin allekirjoituksiin, kehittyneisiin sähköisiin allekirjoituksiin sekä hyväksytyihin allekirjoituksiin liitettäviin oikeusvaikutuksiin. Eritasoiset allekirjoitustyytit on määritelty tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 3 artiklan 10–12 kohdassa.⁴⁰⁹ Väistyneen sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisesti myönnettyt laatuvarmenteet tunnustetaan säädetyn siirtymäkauden ajan voimassaolonsa loppuun saakka, kun tunnistus- ja luottamuspalveluasetusta alettiin allekirjoitusvälineiden osalta soveltaa 1.7.2016.⁴¹⁰

Sähköisiä allekirjoituksia voidaan käyttää verkkopalveluissa, jos oikeustoimen tekeminen sähköisesti on sallittua ja mahdollista ja kansallinen sääntely ei aseta allekirjoitukselle muita, määrämuotoisia vaatimuksia. Pohjoismaisen sopimus- ja muotovapauden vallitessa tämä on pääsääntöisesti mahdollista. Säädetty vaatimukset täyttävän sähköisen allekirjoituksen ja perinteisen allekirjoituksen oikeusvaikutukset vastaavat käsin tehdyn allekirjoituksen oikeusvaikutuksia välittömästi tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 25 artiklan nojalla. Sähköisen allekirjoituksen tunnustettavuudesta on säädetty tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 25 artiklassa.⁴¹¹

⁴⁰⁹Viestintävirasto Kyberturvallisuuskeskuksen allekirjoitusmuistio 3.11.2015 s. 2–5.

⁴¹⁰Asetuksessa tunnustetaan sähköallekirjoitusdirektiivin nojalla myönnettyjen varmenteiden yhteensopivuus tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen nojalla. Asetuksen 51 artiklan nojalla sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisesti luonnollisille henkilöille myönnettyjä hyväksytyjä varmenteita pidetään tämän asetuksen mukaisina sähköisten allekirjoitusten hyväksytyinä varmenteina niiden voimassaolon päättymiseen saakka. Turvallisia allekirjoituksen luontivälineitä, joiden vaatimustenmukaisuus on määritetty sähköallekirjoitusdirektiivin 3 artiklan 4 kohdan mukaisesti, pidetään tämän asetuksen mukaisina hyväksytyinä sähköisen allekirjoituksen luontivälineinä. Sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisen hyväksytyjä varmenteita myöntävän varmennepalvelujen tarjoajan on toimitettava valvontaelimelle vaatimustenmukaisuuden arviointikertomus mahdollisimman pian mutta viimeistään 1. päivänä heinäkuuta 2017, jotta varmennepalveluntarjoajaa voidaan pitää tämän asetuksen mukaisena hyväksyttynä luottamuspalvelun tarjoajana.

⁴¹¹Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 48–50, 76–77, 82–83, 149–150; Myhr 2005 s. 9–12; LVM 53/2005 s. 4; Voutilainen 2009 s. 261. Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 25 artikla: ”1. Sähköisen allekirjoituksen oikeusvaikutuksia ja käytettävyyttä todisteena oikeudellisissa menettelyissä ei voida kieltää pelkästään sillä perusteella, että se on sähköisessä muodossa tai että se ei täytä hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten vaatimuksia; 2. Hyväksytyllä sähköisellä allekirjoituksella on oltava samanlaiset oikeusvaikutukset kuin käsin kirjoitetulla allekirjoituksella; 3. Yhdessä jäsenvaltiossa myönnettyyn hyväksyttyn varmenteeseen perustuva hyväksytty sähköinen allekirjoitus on tunnustettava hyväksytyksi sähköiseksi allekirjoitukseksi kaikissa muissa jäsenvaltioissa.” Erilaiset sähköisen allekirjoituksen tyypit tunnustettiin myös sähköallekirjoitusdirektiivin 5

Allekirjoitusvaatimuksen täyttää ainakin lainkohdassa mainittu kehittynyt kiistämätön allekirjoitus, joka on tehty hyväksytyllä allekirjoitusvarmenteella ja turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä, joka on tämänhetkisen markkinatilanteen mukaisesti erityinen turvallisuustason täyttävä älysirukortti. Muutkin sähköiset allekirjoitukset voivat saada oikeusvaikutuksia silloin, kun oikeustoimi ei vaadi määrämuotoa tai kun ei nimenomaan tavoitella allekirjoituksen välitöntä tunnustamista lain edessä. Sähköinen allekirjoitus voidaan riitauttaa samoin kuin perinteinen käsin tehty allekirjoitus huomioiden todistustaakan määräytyminen kvalifioitujen allekirjoitusten ja muiden allekirjoitusten välillä.

Tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden käytöstä on säädetty eräissä erityistilanteissa kuten sähköisten lääkemääräysten sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyssä. Kaupparekisteri- ja yritysrekisteritietojen sekä kirjanpitolaitosten ilmoittamisen vaatimuksissa on viitattu sähköisen tunnistuksen järjestämiseen asianmukaisella tietoturvallisella tavalla. Asuntojen energiatodistus on mahdollista allekirjoittaa vain kvalifioitulla sähköisellä allekirjoituksella. Sähköisessä järjestelmässä tehdystä kiinteistön vaihdannasta on säädetty maakaaren muutoksen yhteydessä.

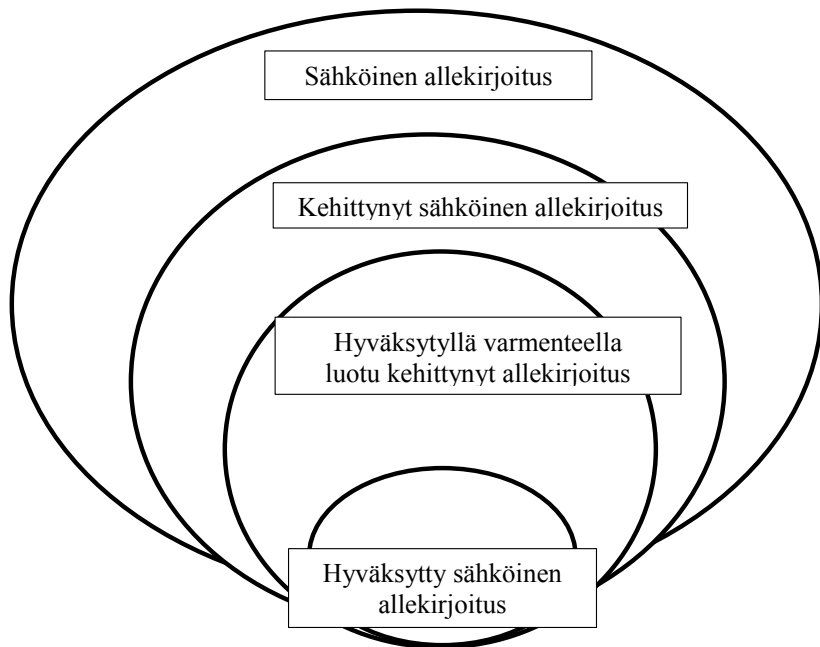
Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 25 artiklan mukaan *sähköisen allekirjoituksen oikeusvaikutuksia ja käytettävyyttä todisteena oikeudellisissa menettelyissä ei voida kieltää pelkästään sillä perusteella, että se on sähköisessä muodossa tai että se ei täytä hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten vaatimuksia*. Hyväksytylle sähköiselle allekirjoitukselle asetetaan samanlaiset oikeusvaikutukset kuin käsinkirjoitetulle allekirjoitukselle. Yhdessä jäsenvaltiossa hyväksytty allekirjoitus on hyväksyttävä myös muissa jäsenvaltioissa. Kansallisesti jää ratkaistavaksi, minkä tasoinen allekirjoitus

---

artiklassa: *”Sähköiseltä allekirjoitukselta ei voi evätä oikeudellista vaikutusta ja hyväksyttävyyttä todisteena oikeudellisissa menettelyissä sen vuoksi, että 1) allekirjoitus on sähköisessä muodossa; 2) se ei perustu laatuvarmenteeseen; 3) sitä ei ole tehty turvallisen allekirjoituksen luontivälineen avulla.”* Suomalaisessa tuomioistuimessa sähköisen allekirjoituksen oikeusvaikutusta ei todennäköisimmin evättäisi taikka jätettäisi hyväksymättä todisteena yksinomaan mainittujen seikkojen perusteella. Viranomaisella on oikeus varmistaa sähköisen allekirjoitusmenetelmän asianmukaisuus tai sen taso verrattuna muihin käytettyihin menetelmiin. Koska suomalaisissa tuomioistuimissa sovelletaan vapaan todisteiden harkinnan periaatetta, tulee asetuksen eri allekirjoitustyyppien tunnustava tavoite saavutetuksi Suomessa ilman erillistä kansallista sääntelyä. Käytännössä osapuolten esittämää näyttöä punnitaan allekirjoituksen tekemisen olosuhteista. Eräissä maissa, kuten Isossa-Britanniassa, ei ole säädetty (käsin tehdystä) allekirjoituksista, minkä vuoksi sähköinen allekirjoitus käsitteenä ja yhdenmukaisen hyväksyttävyyden vaatimuksen kohteena on vieras.

tunnustetaan erilaisissa palveluissa. Hyväksytyllä varmenteella voi asioida myös rajat ylittäen sisämarkkinoilla.

Kehittyneeseen sähköiseen allekirjoitukseen säädetään luottamuspalveluiden yhteydessä edelleenkin voimakas kytkös allekirjoittajaansa sekä luontitietojen yksinomaiseen valvontaan, mikä velvoittaa luottamuspalvelun tarjoajan järjestämään huolellisen välineen hakemiseen liittyvän menettelytavan.⁴¹²

Kuva 3. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen (910/2014) mukaiset sähköisten allekirjoitusten vaatimustasot

⁴¹²Asetuksen 25–27 artiklassa on säädetty sähköisten allekirjoitusten eri turvallisuustasoista.

2.3.4.3.2 Sähköinen allekirjoitus

Sähköisen allekirjoituksen määritelmä on samankaltainen sekä kumotussa sähköallekirjoitusdirektiivissä sekä tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 25 artiklassa.⁴¹³

Suomessa tehdään yleisesti hyväksytyllä tavalla verkkopankissa oikeustoimia tunnistamisen välineillä, esimerkiksi pankki- tai mobiilitunnisteilla, vaikka niiden käyttötarkoitus on varsinaisesti henkilön tunnistaminen. Vallitsevassa tilanteessa oikeustoimen tekeminen täyttäneen perusmuotoisen allekirjoituksen määritelmän, samoin lainkohdan sanamuodon mukaisesti sähköpostin allekirjoitusteksti täyttää allekirjoituksen määritelmän.⁴¹⁴ Sähköisten allekirjoitusten sovellettavuutta ei ole koeteltu oikeuden ratkaisuisissa ja esitetty ratkaisu täyttäneen allekirjoituksen määritelmän. Jos sähköisiä allekirjoituksia ei ole lain nojalla tunnustettu käsinkirjoitettua allekirjoitusta vastaaviksi, joudutaan todistustaakan kautta perustelemaan allekirjoituksen oikeellisuutta, jos toinen osapuoli kiistää sähköisen allekirjoituksen.⁴¹⁵

2.3.4.3.2.3 Kehittynyt sähköinen allekirjoitus

Vaikka sekä kumottu sähköallekirjoitusdirektiivi että tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus pyrkivät neutraaleihin teknisiin toteutusmahdollisuuksiin, käytännössä tuotekohtaiset ratkaisut tehdään soveltaen tiivistefunktion laskentaan ja vertailuun perustuvaa julkisen avaimen teknologiaa ja -arkkitehtuuria. Kehittyneissä allekirjoituksissa varmistetaan viestin eheys.⁴¹⁶ Kehittynyt allekirjoitus voi olla mahdollinen sirukorttialustan lisäksi esimerkiksi

---

⁴¹³Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 3 artiklan kohdat 10–12: ”1. Sähköinen allekirjoitus: sähköisessä muodossa olevaa tietoa, joka on liitetty tai joka loogisesti liittyy muuhun sähköisessä muodossa olevaan tietoon ja jota allekirjoittaja käyttää allekirjoittamiseen.”

⁴¹⁴Tällainen käytäntö on mahdollista ainakin pohjoismaisen oikeuskulttuurin vallitessa. Muodollisen sopimuskulttuurin vallitessa, jossa allekirjoituksen todentamiseen käytetään yleisesti notaarin vahvistusta, tilanne on todennäköisesti toinen. Hyväksytyn tason sähköiset allekirjoitukset on hyväksyttävä rajat ylittäen sisämarkkinoiden alueella. Asetuksen 910/2014 25 artiklan 3 kohdan mukaisesti: ”Yhdessä jäsenvaltiossa myönnettyyn hyväksyttyyn varmenteeseen perustuva hyväksytty sähköinen allekirjoitus on tunnustettava hyväksytyksi sähköiseksi allekirjoitukseksi kaikissa muissa jäsenvaltioissa.”

⁴¹⁵Viestintävirasto, Kyberturvallisuuskeskuksen allekirjoitusmuistio 3.11.2015 s. 6.

⁴¹⁶Tunnistus- ja luottamuspalveluista annetun asetuksen 26 artiklan mukaisesti kehittyneen sähköisen allekirjoituksen on täytettävä seuraavat vaatimukset: ”a) se liittyy yksilöivästi allekirjoittajaansa; b) sillä voidaan yksilöidä allekirjoittaja; c) se on luotu käyttäen sähköisen allekirjoituksen luontitietoja, joita allekirjoittaja voi korkealla varmuustasolla käyttää yksinomaisessa valvonnassaan; ja d) se on liitetty sillä allekirjoitettuun tietoon siten, että tiedon mahdollinen myöhempi muuttaminen voidaan havaita.”

mobiilipäätelaitteessa, jos sovellus täyttää säädetyt vaatimukset, samoin mahdollisesti ohjelmisto- ja selainteknisenä allekirjoituksena.⁴¹⁷ Komission täytäntöönpanoasetuksessa on määritelty kehittyneen sähköisen allekirjoituksen tekniset määrätykset.⁴¹⁸ Kehittyneen sähköisen allekirjoituksen varsinainen sopimuksenmukainen käyttötarkoitus on allekirjoittaminen, mutta useissa toiminnoissa siihen liittyy lisäksi henkilön todentaminen ominaisuuksia⁴¹⁹.

Kehittyneeseen sähköiseen allekirjoitukseen liittyy tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 26 artiklan sääntelyyn perustuvia julkisen avaimen järjestelmässä edellytettäviä vaatimuksia. Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 26 artiklassa todetaan PKI-ratkaisuissa käytettävien avainparien toiminnallisuudet ja velvoitetaan toteuttamaan ne kehittyneessä sähköisessä allekirjoituksessa. Allekirjoituksen on a kohdan mukaisesti liityttävä yksilöidysti allekirjoittajaansa.

Asetuksessa uusina piirteinä ovat kumotusta sähköallekirjoitusdirektiivistä muuttunut eri allekirjoitustyyppien sääntely. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa määritellyt sähköisten allekirjoituksen eri tasot ovat ennen lainmuutosta sovellettavien tunnistus- ja

---

⁴¹⁷Viestintävirasto, muistio 3.11.2015 s. 6.

⁴¹⁸Viestintävirasto Kyberturvallisuuskeskuksen allekirjoitusmuistio 3.11.2015 s. 6, 8. Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2015/1506 määrittelee hyväksytyiksi ainakin eIDAS-asetuksen 27 artiklan 5 kohdan ja 37 artiklan 5 kohdan mukaisesti XAdES perustason profiilin (ETSn tekninen eritelmä 103171 v.2.1.1), CADES perustason profiilin (ETSn tekninen eritelmä 103173 v.2.2.1), PAdES perustason profiilin (ETSn tekninen eritelmä 103172 v.2.2.2) sekä assosioitujen allekirjoitusten säilötiedoston perustason profiilin (ETSn tekninen eritelmä 103174 v.2.2.1). Jos muita formaatteja käytetään, on näiden hyväksymistä varten tarjottava validointimahdollisuus (EU) 2015/1506 artiklan 2 mukaisesti. Muistiossa on todettu, että vaatimukset täyttäisivät mahdollisesti esimerkiksi PDF-allekirjoitus. Yhteisöjen allekirjoituksissa käytettävät sähköiset leimat noudattavat samoja määrätyksiä kuin luonnollisen henkilön allekirjoituskin, mutta sähköisiä leimoja sovellettaessa henkilö tekee sähköisen allekirjoituksen organisaation edustajana.

⁴¹⁹HE 197/2001 s 19. Jo sähköisistä allekirjoituksista annetussa lain (14/2003) 2 § 2 kohdassa tarkoitettiin *”kehittyneellä sähköisellä allekirjoituksella”* sellaista sähköistä allekirjoitusta, joka liittyy yksiselitteisesti sen allekirjoittajaan ja jolla voidaan yksilöidä allekirjoittaja. Lainkohta on samanlainen kuin sähköallekirjoitusdirektiivin 2 artiklan 2 kohta. Pykäläkohtaisissa esitöissä on todettu yhteys todennettuun henkilöön *”sähköisellä allekirjoituksella tarkoitettaisiin allekirjoittajan henkilöllisyyden todentamisen välineenä käytettävää toiseen sähköiseen tietoon liittyvää tietoa”* sekä edelleen: *”Sähköinen allekirjoitus perustuu siihen, että sähköiset tiedot liitetään toisiinsa tavalla, jossa niistä muodostuu ainutkertainen yhdistelmä, joka mahdollistaa allekirjoittajan todentamisen.”*

allekirjoituslain 5 §:n ja sähköallekirjoitusdirektiivin 5 artiklan vaatimustasoja monimuotoisemmat.⁴²⁰

Allekirjoitusvälineellä, vielä toistaiseksi käytännössä älysirukortilla, säilytetään allekirjoittajan yksityistä avainta, joka on säilytettävä avaimen haltijalla yksinomaisessa hallinnassa. Sitä ei saa jäljentää. Yksityisellä avaimella luotu allekirjoitus voidaan tarkistaa vertaamalla sitä yleensä hakemistossa olevaan varmenteeseen, joka sisältää julkisen avaimen ja varmenteen yksilöivät tiedot. Edelleenkin sirukortilla säilytetään yksityistä avainta, jolla luotu allekirjoitus voidaan tarkistaa käyttämällä julkisesta hakemistosta haettua varmennetta ja joka sisältää julkisen avaimen ja yksilöivät tiedot.

Luottamuspalveluasetuksessa on mahdollistettu myös yksityisten avainten hallinta etänä palvelimella, jolloin palvelimella käytännön tilanteessa yhdistetään tunnistaminen ja asiakirja. Asetuksen mukaan allekirjoittajan on voitava antaa hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen luontivälineet kolmannen osapuolen hoidettaviksi määritellyin edellytyksin. Sähköisten allekirjoitusten luominen on aiemmasta sääntelystä poiketen mahdollista myös etäpalveluna siten, että niiden luomista hallinnoi allekirjoittajan puolesta luottamuspalveluiden tarjoaja, jolloin voidaan saavuttaa prosessitaloudellisia etuja.⁴²¹ Palvelimelle tunnistautuminen avaintietojen käyttöön sekä käytännössä eriytettyjen toimintojen välinen riskinhallinta ja osapuolten välinen vastuunjako muodostavat varmentajan toiminnan kannalta kriittisen toiminnan osa-alueen, josta ei kehittyneen sähköisen allekirjoituksen toteutuksen osalta ole vielä laajaa kaupallista kokemusta.

---

⁴²⁰Luotettujen menetelmien tarjoajien rekisteriin kirjautumiselle on säädetty vaatimukset, joiden mukaan palveluntarjoaja ja menetelmä on arvioitava ennen valvovalle viranomaiselle tehtävää ilmoitusta palvelun tarjoamisesta.

⁴²¹Viestintävirasto, muistio 3.11.2015 s. 6. Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappaleet 51, 52. Jos luottamuspalvelu tarjoaja luo allekirjoitukset etäpalveluna, on varmistuttava siitä, että nämä sähköiset allekirjoitukset tunnustetaan oikeudellisesti samalla tavalla kuin käyttäjän yksinomaisesti hallinnoimassa ympäristössä, esimerkiksi sirukortilla luodut sähköiset allekirjoitukset. Lisäksi käytössä on oltava sellaiset menetelmät, joilla varmistetaan, että allekirjoittajalla on yksinomainen määräämisvalta sähköisen allekirjoituksensa luontitietojen käyttöön ja että välineen käytössä noudatetaan hyväksytyille sähköisille allekirjoituksille asetettuja vaatimuksia. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaisella tunnistusmenetelmällä (kuten pankki- mobiili- tai varmennetunniste) voidaan aktivoida myös palvelimella oleva sähköisen allekirjoituksen menetelmä. Jos tunnistusmenetelmän käyttö sallitaan myös sähköisen allekirjoituksen aktivoimisen käyttötarkoitukseen, palvelun liikkeellelaskijan on tarkoituksenmukaista määritellä tämä käyttötarkoitus myös sopimusehtoihinsa.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen sanamuodosta ei voi välittömästi päätellä sitä, voidaanko palvelimelle kirjautumiseen ja tunnistautumiseen vaatia samantasoista välinettä kuin sähköiseen allekirjoittamiseen⁴²² vai riittävätkö tämänhetkisen tason mukaiset vahvan sähköisen tunnistamisen välineet tähän käyttötarkoitukseen, jolloin palvelimelle tunnistaminen tapahtuu nykykäytännön mukaisesti allekirjoitusvälinettä heikomman tasoisella tunnistusvälineellä.⁴²³

---

⁴²²Sähköisestä tunnistamisesta ja allekirjoittamisesta on säädetty erillisinä oikeustoimina asetuksessa 910/2014, samoin jaottelu eri palvelutyyppeihin heijastuu kansalliseen tunnistus- ja luottamuspalvelulakiin. Tämän tutkimuksen kirjoittaja nostaa esiin, minkä tietoturvaluottamustason mukaiset tunnistusmenetelmän vaatimukset on edellytettävä kehittyneen sähköisen allekirjoituksen aktivoimiseksi palvelimella, jos tunnistetta halutaan käyttää tähän käyttötarkoitukseen. Palvelimelle tunnistautumisen tasosta (allekirjoituksen tekemistä varten) ei ole erikseen säädetty, samoin analogiatukea eri palveluiden käyttämisestä ei ole mahdollista saada, koska tunnistamisen ja allekirjoitusten eri turvatasot eivät noudata samanlaisia turvallisuuksitasoja eivätkä siten ole välittömästi verrattavissa toisiinsa.

⁴²³Luomistiedot on talletettu älykorttiratkaisuiden sirulle, ja niitä aktivoidaan käyttäen esimerkiksi PIN-koodeja. Tiedon muuttamisen paljastuminen perustuu salausalgoritmien ominaisuuksiin, joissa tiivisteitä lasketaan ja vertaillaan, jolloin mahdollinen tiedon muuttaminen voidaan havaita. Jos luotittiedot ovat palvelimella, niiden luottamuksellisuuden takaaminen allekirjoituksen yhteydessä on allekirjoituksen eheyden ydinkysymys. Väistynyt sähköallekirjoitusdirektiivi ei antanut mahdollisuutta luotittietojen tallettamista erilliselle palvelimelle eikä näin ole asetuksen soveltamisen kannalta kerryttänyt kokemusta aidosta asiointitilanteesta kvalifioitussa palvelutilanteessa. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus mahdollistaa erilaiset tekniset toteutuksen tavat. Etäpalvelua tuottavien sähköisten allekirjoitusten palveluntarjoajien on noudatettava samankaltaisia turvallisuuksivaatimuksia kuin mitä älykortilta vaaditaan. Toimintaympäristöä on luvallista käyttää vain allekirjoittajan yksinomaisessa määräysvallassa. Tunnistusvälineen tasovaatimuksen määrittelemisen ratkennee kansallisen sääntelyn tai valvontaviranomaisen tulokannan kautta. Kansallinen tunnistamis- ja luottamuspalvelutyöryhmä ei ole toistaiseksi määritellyt ratkaisua kysymykseen eikä ratkaisua ole kirjattu Viestintäviraston määräykseen 72a/2018. Tämä ratkaisu ei tämän tutkimuksen kirjoittajan arvion mukaan voi olla ristiriidassa sinänsä tunnistusvälineisiin sovellettavien TunnL 17 §:n tietoturvaluottamustasovaatimusten kanssa, joiden mukaisesti uutta kvalifioitua asiointivälinettä voidaan hakea samantasoisella välineellä avoimen verkon yli. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan 1 kohdassa viitataan vaadittavan tunnistamisen menetelmän tasoihin: *"b) etäältä käyttäen sähköisen tunnistamisen menetelmää, jonka osalta on ennen hyväksytyn varmenteen myöntämistä varmistettu luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön valtuutetun edustajan läsnäolo ja joka täyttää 8 artiklassa säädetyt 'korotettua' tai 'korkeaa' varmuustasoa koskevat vaatimukset"* sekä valmisteluvaiheessa oleva tekninen määrittely CEN EN 419 241 Security requirements for trustworthy systems supporting server signing (signature generation services). Tämän tutkimuksen kirjoittaja arvioi lisäksi, että korkeimman turvallisuuksitason allekirjoituksen aktivoimiseksi olisi käytettävä myös korkeimman turvallisuuksitason tunnistamisen menetelmää halutun oikeusvaikutuksen, kiistämättömän käsinkirjoitettua vastaavan allekirjoituksen saavuttamiseksi, koska

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 26 artiklan b kohdan mukaisesti allekirjoituksella voidaan yksilöidä allekirjoittaja. Hakemistossa olevassa varmenteessa on tällöin oltava allekirjoittajaa yksilöivä tunnistetieto, esimerkiksi VTVPL 63 §:n mukainen sähköinen asiointitunnus tai organisaation henkilönnumero.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 26 artiklan c kohdassa vaatimuksena on, että allekirjoitus on luotu käyttäen sähköisen allekirjoituksen luontitietoja, joita allekirjoittaja voi korkealla varmuustasolla käyttää yksinomaisessa valvonnassaan. Tämä vaatimus asettaa erityisiä turvallisuusvaatimuksia alustan teknisille ominaisuuksille mutta myös luontitietojen aktivointimekanismeille, esimerkiksi biometriselle tunnisteelle tai PIN-koodille, jolloin aktivointitiedot väärälle haltijalle tai muuten väärin käytettäväksi joutuessaan aiheuttavat erilaisia siviili- ja rikosoikeudellisia tilanteita, joita on kuvattu yksityiskohtaisesti luvussa 3.

2.3.4.3.2.4 Hyväksytyllä varmenteella luotu sähköinen allekirjoitus

Asetuksen 27 artiklassa on säädetty sähköisten allekirjoitusten hyväksymisestä julkisissa palveluissa.⁴²⁴ Samankaltainen hyväksymisen vaatimus koskee julkisen sektorin elimen

---

molempien palvelutyypin vaatimusmäärittelyissä on samankaltaisia vaatimuksia eri tasoille; näin esimerkiksi henkilökohtaisen todentamisen vaatimus sekä viittaus kysymyksessä oleviin tunnistamismenetelmiin allekirjoitusvälinettä etänä haettaessa tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan nojalla. Kysymystä ei ole vielä koeteltu kansallisesti ja palvelimen käyttö sähköisten allekirjoitusten toimintojen aktivoimiseen ei ole vielä laajassa kaupallisessa käytössä.

⁴²⁴Viestintävirasto, Kyberturvallisuuskeskuksen allekirjoitusmuistio 3.11.2015 s. 6. Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 27 artiklassa on säädetty sähköisten allekirjoitusten käytöstä julkisissa palveluissa seuraavasti:

”1. Jos jäsenvaltio vaatii kehittyntä sähköistä allekirjoitusta julkisen sektorin elimen tarjoaman tai sen puolesta tarjotun verkkopalvelun käyttämiseksi, kyseisen jäsenvaltion on tunnustettava ainakin ne kehittyneet sähköiset allekirjoitukset, sähköisten allekirjoitusten hyväksytyyn varmenteeseen perustuvat kehittyneet sähköiset allekirjoitukset sekä hyväksytyt sähköiset allekirjoitukset, jotka ovat 5 kohdassa tarkoitetuissa täytäntöönpanosäädöksissä määritellyissä muodoissa tai joissa käytetään niissä tarkoitettuja menettehyjä.

2. Jos jäsenvaltio vaatii hyväksytyyn varmenteeseen perustuva kehittyntä sähköistä allekirjoitusta julkisen sektorin elimen tarjoaman tai sen puolesta tarjotun verkkopalvelun käyttämiseksi, kyseisen jäsenvaltion on tunnustettava ainakin ne hyväksytyyn varmenteeseen perustuvat kehittyneet sähköiset allekirjoitukset sekä hyväksytyt sähköiset allekirjoitukset, jotka ovat 5 kohdassa tarkoitetuissa täytäntöönpanosäädöksissä määritellyissä muodoissa tai joissa käytetään niissä tarkoitettuja menettehyjä.

3. Jäsenvaltiot eivät saa vaatia julkisen sektorin elimen tarjoaman verkkopalvelun käytössä rajojen yli sähköistä allekirjoitusta, jonka tietoturvasa on korkeampi kuin hyväksytyyn sähköisen allekirjoituksen.”

tarjoamaa verkkopalvelua, jos siinä vaaditaan käytettäväksi varmenteeseen perustuvaa kehittyntä sähköistä allekirjoitusta.⁴²⁵ Asetuksen 28 artiklan mukaisesti sähköisten allekirjoitusten hyväksytyjen varmenteiden on täytettävä asetuksen liitteessä I säädetyt vaatimukset ja niille ei saa asettaa pakollisia tätä liitettä ylittäviä vaatimuksia. Sähköisten allekirjoitusten hyväksytyihin varmenteisiin voi sisältyä erityisiä valinnaisia lisäattribuutteja, jotka eivät kuitenkaan saa vaikuttaa hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten yhteen toimivuuteen ja tunnustamiseen. Hyväksyttyjä sähköisen allekirjoituksen luontivälineistä koskevista vaatimuksista on säädetty 29 artiklassa ja niiden on täytettävä asetuksen II liitteen vaatimukset.

Hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen validointimenettelyllä vahvistetaan hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen 32 artiklan mukaisten vaatimusten vastaavuus. Hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten hyväksyttyä validointipalvelua voi tarjota ainoastaan hyväksytty luottamuspalvelun tarjoaja 33 artiklassa määritellyin ehdoin.

Suomessa ainoa laatuvarmenteita liikkeelle laskeva toimija on Västöreiksterikeskus. Asetuksen astuttua voimaan sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisten laatuvarmenteiden liikkeelle laskeminen loppuu, ja tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen mukaisten varmenteiden tietosisällössä on määriteltävä, minkä turvallisuustason mukaisia varmenteita virasto laskee liikkeelle. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaisia allekirjoituksen tasoja on useita ja korkein taso on hyväksytyn allekirjoituksen toteuttaminen. Asetuksen mukainen tekninen tietosisältö määrittää allekirjoitusvarmenteiden tietosisällön samoin kuin luontivälineen tietosisällön ja sen teknisen toteutuksen.⁴²⁶ Välineen liikkeelle laskemisen on lisäksi noudatettava säädettyjä menetelmiä. Sähköallekirjoitusdirektiivissä määritelty turvallinen varmenteen luontiväline

---

Lisäksi 25 artiklan kohdassa 3: *”Yhdessä jäsenvaltiossa myönnettyyn hyväksyttyyn varmenteeseen perustuva hyväksytty sähköinen allekirjoitus on tunnustettava hyväksytyksi sähköiseksi allekirjoitukseksi kaikissa muissa jäsenvaltioissa.”* Kansallinen sääntely ratkaisee siis sen, minkä tasoisia sähköisiä allekirjoituksia mihinkin verkkopalveluihin vaaditaan. Tämän perusteella muun kuin tiukimman tason eli hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen edellyttäminen jää artiklan 2 kohdan nojalla kansallisesti ratkaistavaksi. 3 kohdassa taataan hyväksytyn varmenteen rajat ylittävä kelpoisuus.

⁴²⁵Kohdan 5 mukaisesti komissio määrittelee kehittyneitä sähköisiä allekirjoituksia koskevat viitemuodot tai -menetelmät täytäntöönpanosäädöksillä ottaen huomioon olemassa olevat käytännöt, standardit ja unionin säädökset, jotka hyväksytään erityistä tarkastelumenettelyä noudattaen. Jäsenvaltiot eivät toisaalta saa vaatia julkisen sektorin toimijan tarjoaman verkkopalvelun käytössä rajojen yli sähköistä allekirjoitusta, jonka tietoturvasäilytys on korkeampi kuin hyväksytyn sähköisen allekirjoituksen.

⁴²⁶Viestintävirasto, muistio 3.11.2015 s.6.

on toimikorttiperusteisen sirun osalta määritelty, mutta tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen mahdollistamissa palvelimien kautta toteuttaa sähköinen allekirjoitus ei ole vielä vakiintunut kaupalliseksi sovellukseksi.

Asetuksessa todetaan sähköallekirjoitusdirektiivin nojalla myönnettyjen varmenteiden yhteensopivuus tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen nojalla. Asetuksen 51 artiklan nojalla direktiivin 1999/93/EY mukaisesti luonnollisille henkilöille myönnettyjä hyväksyttyjä varmenteita pidetään tämän asetuksen mukaisina sähköisten allekirjoitusten hyväksytyinä varmenteina niiden voimassaolon päättymiseen saakka. Turvallisia allekirjoituksen luontivälineitä, joiden vaatimustenmukaisuus on määritetty sähköallekirjoitusdirektiivin 3 artiklan 4 kohdan mukaisesti, pidetään myös tämän asetuksen mukaisina hyväksytyinä sähköisen allekirjoituksen luontivälineinä.

2.3.4.3.2.5 Sähköisten allekirjoitusten eri turvallisuustasot kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisesti

Aiemmin sovellettavien sähköallekirjoitusdirektiivin ja tunnistus- ja allekirjoituslain 2 §:n mukaisesti sähköisiä allekirjoituksia on määritelty eritasoisesti ja erilaiset vaatimukset täyttäväksi sen mukaisesti, kuinka luotettavasti ne voidaan yhdistää allekirjoituksen tehneeseen henkilöön.⁴²⁷

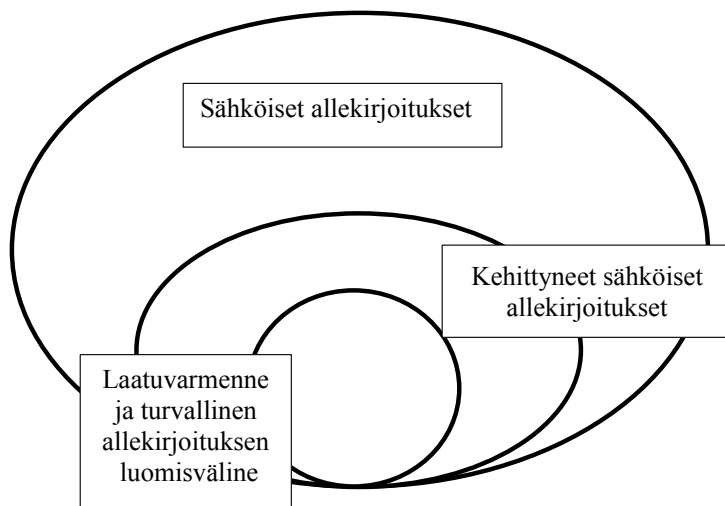
Allekirjoituksen tyyppinä 1.7.2016 saakka voimassa olleessa tunnistus- ja allekirjoituslaissa nimettiin sähköiset allekirjoitukset ja kehittyneet sähköiset allekirjoitukset. Sopimus- ja muotovapauden nojalla allekirjoitus voidaan toteuttaa myös muilla tavoin, elleivät erityiset muutosäännökset vaadi allekirjoitusten eri vaatimustasojen käyttöä.⁴²⁸

---

⁴²⁷Aspbäck 2002 s. 38–42; HE 36/2009 s. 30; Magnusson Sjöberg – Nordén 2004 s. 83; Railas 2004 s. 128. Sähköallekirjoitusdirektiivissä oli mainittu kolmea eritasoista allekirjoitustyyppiä niihin liittyvien vaatimusten mukaisesti. Esitöissä on todettu, että kysymyksessä voi olla yksinkertaisimmillaan sähköpostin allekirjoittaminen henkilön nimellä. Erityinen sääntely kohdistui tätä perusmuotoista allekirjoitusta turvallisempiin muotoihin, kehittyneeseen sähköiseen allekirjoitukseen sekä laatuvarmenteella tehtyyn allekirjoitukseen. Sähköinen allekirjoitus mahdollistaa sähköisten tietojen liittämisen toisiinsa tavalla, jossa niistä muodostuu ainutkertainen yhdistelmä, joka mahdollistaa allekirjoittajan todentamisen.

⁴²⁸Laine 2001 s. 195–196, 199; LVM 53/2005 s. 9, 18–19. Usein sähköisen allekirjoituksen toteutustavoista sovitaan, jolloin määritellään, mitä menettelyä pidetään allekirjoituksena. Allekirjoituksen oikeellisuus voidaan kiistää ja todisteluun vaikuttaa todistustaakan jakaminen.

Väistyneessä tunnustus- ja allekirjoituslaissa oli eritelty lain 2 § 9 kohdan mukaiset sähköiset allekirjoitukset sekä lain 2 § 10 kohdan mukaiset kehittyneet sähköiset allekirjoitukset.

Kuva: Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 20.

Kuva 4. Kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin (1999/93/EY) mukaiset sähköisten allekirjoitusten vaatimustasot

Sähköisen allekirjoituksen TunnL 2 § 9 kohdan mukainen määritelmä perustui sähköisistä allekirjoituksista annetun direktiivin vastaavaan määritelmään.⁴²⁹ Sähköisessä muodossa olevan tiedon looginen liittyminen muuhun sähköiseen tietoon teknisenä toteutuksena sekä sen käyttämisestä allekirjoittajan henkilöllisyyden toteamisen välineenä oli yksityiskohtaisesti säädetty sekä huomioitu teknisissä vaatimusmäärittelyissä.⁴³⁰

⁴²⁹Magnusson Sjöberg – Nordén 2004 s. 83. Sähköallekirjoitusdirektiivin 2.1 artiklassa todetaan: ”*Electronic signature means data in electronic form which are attached to or logically associated with other electronic data and which serve as a method for authentication.*”

⁴³⁰Brazell 2004 s. 9. Sähköisten allekirjoitusten vaatimusmäärittelyiden sisältöön osallistuivat ainakin seuraavat globaalit standardointijärjestöt: The International Telecommunications Union (ITU), Internet Standards Organisation (ISO), The Internet Engineering Task Force (IETF), European Electronic Signature Standardisation Initiative (EESSI).

Kehittynyt sähköinen allekirjoitus⁴³¹ määriteltiin 1.7.2016 saakka sähköiseksi allekirjoitukseksi, joka: ”1) liittyy yksiselitteisesti allekirjoittajaan; 2) jolla voidaan yksilöidä allekirjoittaja; 3) joka on luotu menetelmällä, jonka allekirjoittaja voi pitää yksinomaisessa valvonnassaan ja 4) joka on liitetty muuhun sähköiseen tietoon siten, että tiedon myöhempi mahdollinen muuttaminen voidaan havaita”.

Alkuperäisyyden vaatimus kohdan 1 mukaisesti voidaan toteuttaa, jos ainoastaan allekirjoittajalla on hallinnassaan hänen oman allekirjoituksensa tekemiseen vaadittavat allekirjoituksen luomistiedot, eli yleensä vaativat turvallisuusvaatimukset täyttävä sirukortti, joka sisältää luomistiedot.⁴³² Allekirjoittaja yksilöidään eli tunnistetaan kohdan 2 mukaisesti varmenteen avulla.⁴³³ Kiistämättömyysvaatimus kohdan 3 mukaisesti toteutuu, kun ainoastaan allekirjoittaja voi tehdä allekirjoituksen hänellä yksinomaisesti hallussaan olevilla luomistiedoilla, jotka käytännössä aktivoidaan PIN-koodin avulla. Kohdan 4 mukainen eheysvaatimus voidaan saavuttaa ainakin julkisen avaimen menetelmällä, kun se yhdistetään riittävän vahvan tiivistefunktion käyttöön. Tällä hetkellä markkinoilla olevat tuotteet ja ohjelmistot perustuvat käytännössä julkisen avaimen teknologiaa hyödyntäviin ominaisuuksiin.

---

⁴³¹Magnusson Sjöberg – Nordén 2004 s. 83. Säännös perustuu sähköisistä allekirjoituksista annetun direktiivin 2.2 artiklaan: “[To] the signatory b) it is capable of identifying the signatory c) it is created using means that the signatory can maintain under his sole control; and d) it is linked to the data to which it relates in such a manner that any subsequent change of the data is detectable.”

⁴³²HE 36/2009 s. 70; HE 197/2001 s. 19. Laatuvarmenteita tarjoava varmentaja ei saa tunnistus- ja allekirjoituslain 33 §:n mukaisesti tallentaa tai jäljentää allekirjoittajalle luovutettuja allekirjoituksen luomistietoja. Luomistietoja on siis olemassa vain yksi kappale ja se on yksinomaan allekirjoittajan hallussa.

⁴³³Varmentaja ei myönnä identtistä varmennetta kahdelle henkilölle. Henkilöt erotetaan toisistaan eri tavoin, esimerkiksi sarjanumeroilla. VTVPL 62 §:n mukaisesti Suomen ainoan laatuvarmenteita tarjoavan palveluntarjoajan, Västöräkisterikeskuksen kansalaisvarmenteen tunnistetieto on sähköinen asiointitunnus ja 1.3.2010 alkaen myös 2 momentin mukaisesti: ”Sähköinen asiointitunnus voi sisältyä myös sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettuun muuhun luonnollisen henkilön varmenteeseen varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona.” Tunnus voidaan luovuttaa myös muun varmentajan yksilöivänä tunnistetietona tunnistus- ja allekirjoituslaissa tarkoitettussa varmenteessa.

2.3.4.3.3 Allekirjoituksen luomisväline

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 29 artiklassa sekä II liitteessä on säädetty hyväksyttyjen sähköisen allekirjoituksen luontivälineistä.⁴³⁴ Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 25 artiklan mukaisella hyväksytyllä allekirjoituksella saavutetaan käsin kirjoitettua allekirjoitusta vastaava oikeusvaikutus välittömästi lain nojalla, joka 3 kohdan mukaisesti on tunnustettava kaikissa jäsenvaltioissa.⁴³⁵

Allekirjoituksen luomisvälineitä ovat ohjelmistot ja laitteistot, joilla yhdessä allekirjoituksen luomistietojen kanssa luodaan sähköinen allekirjoitus. Kysymyksessä on kokonaisuus, jossa käytännössä erityisellä turvasirukortilla olevat ohjelmistot yhdessä muodostavat allekirjoitukselle soveltuvan aktivointivälineen.⁴³⁶ Mukana

---

⁴³⁴Turvallista allekirjoituksen luontivälinettä (Qualified Signature Creation Device, ennen 1.7.2016 Secure Signature Creation Device, SSCD) koskevat vaatimukset perustuivat sähköisistä allekirjoituksista annetun direktiivin III liitteeseen. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain 28 § 1 momentin 5 kohdan mukaisesti luomisväline ei saanut estää tietosisällön esittämistä allekirjoittajalle ennen allekirjoittamista. Allekirjoittajan sitoutuminen allekirjoittamaansa tahdonilmaisuun edellyttää tietoa sitoumuksen sisällöstä.

⁴³⁵Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus 25 artiklan mukaisesti: ”2. Hyväksytyllä sähköisellä allekirjoituksella on oltava samanlaiset oikeusvaikutukset kuin käsin kirjoitetulla allekirjoituksella.” Aiemman tunnistamis- ja allekirjoituslain 5 §:n mukaisesti sähköiselle allekirjoitukselle, joka on tehty 30 §:n mukaisella laatuvarmenteella ja tietyllä jäljempänä määritellyllä tavalla turvallisena pidettävällä luontivälineellä oli annettu samankaltainen erityinen oikeudellinen vaikutus.

⁴³⁶Brazell 2004 s. 97, 98; CWA 14169; Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 106–108, 145–146; HE 74/2016 s. 39; Komission päätös 2003/511/ EY; <https://www.commoncriteriaportal.org/files/ppfiles/pp-tscm-v1.2.pdf>; Liikenne- ja viestintäministeriön selvitys 52/2004, s. 6; LVM 53/2005 s. 12–13, 48. Tuotteiden arviointimenetelmiin sovelletaan Common Criteria -arviointimenetelmää, jota sovelletaan myös turvalliisiin allekirjoitusten luomisvälineisiin. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen voimaantulon jälkeen allekirjoitus on mahdollista tehdä myös palvelin- ja sovelluskokonaisuuden kautta älysirukortilla sijaitsevien yksityisten avainten lisäksi. Turvallinen allekirjoituksen luomisväline varmistaa riittävän luotettavasti, että allekirjoituksen luomistiedot ovat käytännössä ainutkertaisia ja että ne säilyvät luottamuksellisina. Allekirjoittajan on voitava myös tietää, mitä hän allekirjoittaa. Sekä allekirjoitukseen liittyvän tiedon että itse allekirjoitusvälineen on täytettävä sellaiset vaatimukset, että välineellä luotu allekirjoitus on yksilöllinen eikä se ole muiden saatavissa. Luomisvälineen turvallisuuden arvioiminen on ollut sähköallekirjoitusdirektiiviin perustuen osin esitettyyn näyttöön perustuvaa, jos sitä ei ollut tehnyt erityinen tarkastuslaitos, jonka suorittama vaatimustenmukaisuuden arviointi osoitetaan erityisellä todistuksella (sertifikaatilla) tai merkillä. Palvelutasoa kuvaavia sertifiointeja oli yleisesti hankittu, vaikka aiempi sääntely ei sitä välittömästi edellyttänyt. Aiemmassa tunnistamis- ja allekirjoituslain 29 §:ssä oli säädetty Viestintäviraston nimeämästä tarkastuslaitoksesta, jonka tehtävänä oli arvioida, täyttääkö allekirjoituksen luomisväline laissa säädetyt vaatimukset. Tällaisia tarkastuslaitoksia ei ole kuitenkaan Suomessa ollut nimetty. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen

toiminnallisuudessa ovat myös esimerkiksi kortinlukija, kortinlukijaohjelmisto, selaintoiminnot sekä käsitteellisesti turvallinen allekirjoituksen luomisväline. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen tultua voimaan turvallisen allekirjoituksen luomisvälineen sääntelyn ala on laajentunut.⁴³⁷

Väistyneen tunnistus- ja allekirjoituslain 5 §:ssä oli säädetty, jos oikeustoimeen vaaditaan lain mukaan allekirjoitus, vaatimuksen täytti välittömästi lain nojalla ainakin sellainen kehittynyt sähköinen allekirjoitus, joka perustui laatuvarmenteeseen ja oli luotu TunnL 28 §:n mukaisella turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä⁴³⁸.

---

voimassaollessa sertifiointin vaatimus on aiempaa ankarampi hyväksytyn allekirjoituksen ja sähköisen leiman luontivälineen sertifiointin perustuessa tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 30 artiklan ja 39 artiklan pakottavaan sääntelyyn. TunnL 36.1 §:n mukaisesti mukaan Viestintävirasto nimeää hakemuksesta ne tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaiset yksityiset tai julkiset sertifiointilaitokset, jotka voivat sertifioida hyväksytyn palvelutason mukaisia luontivälineitä. Jäsenvaltion on lisäksi nimettävä ja ilmoitettava Euroopan komissiolle nämä tahot.

⁴³⁷Euroopan komission päätös 2011/130/EU, annettu 25. päivänä helmikuuta 2011, palveluista sisämarkkinoilla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/123/EY nojalla toimivaltaisten viranomaisten sähköisesti allekirjoittamien asiakirjojen maiden rajat ylittävää käsittelyä koskevista vähimmäisvaatimuksista; Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 910/2014, annettu 23. päivänä heinäkuuta 2014, sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta; johdanto-osan kappaleet 55, 56, 64. Käsitellessään kehittyneiden sähköisten allekirjoitusten ja leimojen muotoja komission olisi käytettävä perustana olemassa olevia käytäntöjä, standardeja, säännöksiä. Pyrkimyksenä on edistää muidenkin hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten käyttöön liittyvän infrastruktuurin kansainvälisiin standardeihin perustuvaa teknistä tietoturvasertifiointia, kuten ISO 15408 ja siihen liittyviä arviointimenetelmiä ja vastavaroista tunnustamista koskevia järjestelyjä, myös matkaviestin- ja pilvipalveluissa. Tämä koskee erityisesti hyväksytyjen sähköisen allekirjoituksen luontivälineiden turvallisuuden tarkastamista. Vaihtoehtoisia soveltuvia standardeja voidaan soveltuvin tietoturvasoihin verraten ehkä käyttää, kunnes tätä ympäristöä varten laadittu kriteeristö on vakiintunut. Tämän asetuksen soveltamisala rajoittuu kuitenkin sähköisten allekirjoitusten luomiseen tarkoitettaviin laitteistoihin ja ohjelmistoihin, joita käytetään allekirjoituksen luontivälineessä luotujen, siihen tallennettujen tai siinä käsiteltyjen allekirjoitusten luontitietojen hallinnointiin ja suojaamiseen. Sen sijaan soveltamisalan piirissä ei ole se järjestelmäympäristö, jossa välineet toimivat.

⁴³⁸Väistyneen tunnistus- ja allekirjoituslain 5 §:n mukaisesti sähköiseltä allekirjoitukselta ei tule kuitenkaan evätä oikeusvaikutuksia yksinomaan sen vuoksi, että se on tehty muulla kuin edellä mainitulla tavalla, mikä ilmensi oikeusjärjestyksemme perustana olevaa sopimus- ja muotovapauden perusteita ja sähköallekirjoitusdirektiivin samansisältöistä säännöstä. Tällaisessa tilanteessa todennäköisesti osapuolet mahdollisesti joutuvat todistelemaan allekirjoituksen hetkellä vallinneiden olosuhteiden ja ympäristön merkitystä näyttääkseen vaatimuksensa toteen.

2.3.4.3.4 Allekirjoitusvarmenne ja allekirjoitusvarmenteen tarjoaminen

TunnL 4 a luvussa on säädetty luottamuspalveluista ja sekä luottamuspalvelujen tarjoamisesta. TunnL 1.2 §:ssä viitataan lisäksi tunnistamis- ja luottamuspalveluasetukseen⁴³⁹. Tunnistusvälineiden käyttämisestä sähköisten allekirjoitusten yhteydessä on säädetty TunnL 14.3 §:n mukaisesti: *”Jos tunnistusvälineillä voidaan tehdä sähköisiä allekirjoituksia tai kehittyneitä sähköisiä allekirjoituksia, tunnistuspalvelun tarjoajan on annettava tieto myös niiden toteuttamismenetelmästä, tasosta ja turvallisuustekijöistä.”*⁴⁴⁰

Kvalifioitujen allekirjoitusvarmenteiden tarjoajien menettelytapoja koskevat kuvaukset perustuvat standardeihin määrittämiin, joiden taustalla ovat tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus ja sen liitteet. Varmennepalveluita tarjoava varmentaja julkaisee toimintatavoistaan allekirjoitusvarmenteita hankkivalle ja niihin luottavalle yleisölle sekä palveluntarjoajille tarkoitetun varmennepolitiikka-asiakirjan,⁴⁴¹ jossa on kuvattu

---

⁴³⁹HE 74/2016 s. 11, 14. ”Luottamuspalvelujen kuten sähköisen allekirjoituksen oikeusvaikutuksia säännellään tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa, mutta myös kansalliset täydentävät säännökset ovat sallittuja.” Viestintävirasto valvoo sitä, että luottamuspalvelun tarjoajat noudattavat Suomessa tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen säännöksiä. Asetus edellyttää myös, että ”voimassa olevasta laista kumotaan sähköistä allekirjoitusta ja sähköisen allekirjoituksen laatuvarmennetta koskevat säännökset. Laissa ehdotetaan kuitenkin säilytettäväksi säännöksiä palveluntarjoajan ja käyttäjän oikeuksista ja velvollisuuksista tilanteissa, joissa käyttäjä kadottaa sähköisen allekirjoituksen tai leiman luontivälineen”, joista on säädetty TunnL 39 §:ssä ja TunnL 40 §:ssä. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus ei tunne vastaavia lainkohtia. Asetuksessa on välittömästi sovellettavia säännöksiä luottamuspalveluiden, kuten sähköisen allekirjoituksen oikeusvaikutuksista.

⁴⁴⁰1.7.2016 saakka tunnistus- ja allekirjoituslain 30.3 §:ssa oli säädetty, että jos laatuvarmenteita tarjoava varmentaja tarjoaa myös 3 luvussa tarkoitettua tunnistusvälinettä, katsotaan 1 momentin vaatimusten täyttävän aina myös lain 19 §:n 1 momentissa tarkoitettut varmenteen tietosisältöä koskevat vaatimukset.

⁴⁴¹Austin 2001 s. 53–55, 129, 132–136; Brazell 2004 s. 65; Digitaalisen allekirjoituksen sääntelytarve Suomessa s. 14; ETSI EN 319 411–2, 2.1.–2.2; ETSI TS 101 456 s. 13, Viestintävirasto M 72a/2018 s. 10. Hyväksytyjä sähköisiä allekirjoituksia ovat oikeusvaikutuksiltaan vastaavat käsin tehtyjä allekirjoituksia vastaavat sähköiset allekirjoitukset. TunnL 14 § velvoittaa pitämään yleisesti saatavilla tunnistusmenetelmää koskevat tiedot, joiden perusteella palveluntarjoajan toiminta ja luotettavuus voidaan arvioida. Allekirjoitusvarmenteiden liikkeelle laskija kuvaa toimintansa perustan varmennepolitiikka-asiakirjassa, joka perustuu ETSI QC-politiikka-asiakirjastandardiin. Varmennepalvelujen tarjoajan toiminnot, kuten aikaleimat eivät sähköallekirjoitusedirektiivin aikana kuuluneet laatuvarmentajaa koskevien vaatimusten soveltamisalaan, mutta eIDAS-sääntelyn myötä soveltamisala on laajentunut kattamaan varmentajan useita oheispalveluita,

varmentajaa koskevat menettelytapavaatimukset liittyen rekisteröintipalvelujen tarjoamiseen, varmenteiden luomiseen, varmenteiden jakeluun, varmenteiden peruuttamisen hallintaan, sulkutilaan ja tarvittaessa allekirjoituksen luomisvälineen tarjoamiseen. Viestintäviraston määräyksissä on kuvattu laatuvarmenteita ja vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoajien ilmoitusvelvollisuudesta sekä toiminnan ja tietoturvallisuuden vaatimuksista.⁴⁴²

Yksityiskohtaisesti määriteltyjen menettelytapavaatimusten mukaisesti myönnettyjä allekirjoitusvarmenteita voidaan käyttää allekirjoituksen yhteydessä henkilön todentamisessa, kun henkilö toimii omasta puolestaan tai edustamansa luonnollisen henkilön, oikeushenkilön tai yhteisön puolesta, samoin kuin julkisen avaimen salausta voidaan käyttää sähköisten allekirjoitusten vahvistamisessa.⁴⁴³

---

jotka on määritelty luottamuspalveluiksi. Viestintäviraston määräyksen M 72a/2018 mukaisesti: ”eIDAS-asetuksessa asetettujen vaatimusten lisäksi hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajan tulee täyttää standardin EN 319 401 vaatimukset. Varmenteita tarjoavan hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajan tulee momentin 1 vaatimusten lisäksi täyttää standardin EN 319 411-1 vaatimukset.” Nämä menettelytapavaatimukset ulottuvat varmenteisiin perustuvien luottamuspalveluiden tarjoajien toimintaan ja järjestelmiin tuotettaessa loppukäyttäjän varmenteita. Varmenteen haltijoita ja varmenteeseen luottavia osapuolia kehoitetaan perehtymään varmentajan laatimaan varmennuskäytäntöasiakirjaan hankkiakseen yksityiskohtaisia siitä, kuinka kyseinen varmentaja toteuttaa varmennepolitiikkaansa ja kuinka osapuolten välinen vastuunjako toiminnoissa muodostuu.

⁴⁴²Määräys sähköisistä tunnistus- ja luottamuspalveluista M 72a/2018 sekä 1.7.2016 saakka voimassa ollut Viestintäviraston määräys tunnistusvälineen tarjoajien ja yleisölle laatuvarmenteita tarjoavien varmentajien ilmoitusvelvollisuudesta Viestintävirastolle sekä määräys tunnistusvälineen tarjoajien ja laatuvarmenteita tarjoavien varmentajien toiminnan luotettavuus- ja tietoturva-vaatimuksista, Viestintävirasto 7 B/2009 M ja 8 C/2010 M.

⁴⁴³Austin 2001 s. 132–136; ETSI EN 319 411–2, 2.1 –2.2; ETSI TS 101 456 s. 14. Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 28; Asiantuntijat riippumattomat elimet voivat käyttää varmennepolitiikka-asiakirjaa perustana arvioidessaan, täyttävätkö varmentaja luottamuspalveluiden myöntämistä koskevat vaatimukset. Riippumattomien osapuolten suorittama vaatimustenmukaisuuden arviointi yksilöityjen vaatimusten sekä esimerkiksi riippumattomien arvioijien osalta on kuvattu yksityiskohtaisesti määrityksessä ETSI EN 319 403.

2.3.4.3.5 Sähköiset leimat

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 3 luvun 5 jaksossa on säädetty sähköisistä leimoista. 36 artiklassa on säädetty kehittyneitä sähköisiä leimoja koskevista vaatimuksista.⁴⁴⁴

Sähköisten leimojen avulla oikeushenkilön on tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 35 artiklan mukaisesti mahdollista tehdä sitovia oikeustoimia, joiden oikeusvaikutukset ja käytettävyys ovat samankaltaisia kuin yksityishenkilöiden tekemät sähköiset allekirjoitukset. Tunnistus- ja luottamuspalveluista annetussa asetuksessa määritellään sähköisen leiman hyväksyttävyyden edellytykseksi oikeushenkilöä edustavan luonnollisen henkilön henkilöllisyys, jolle sähköisen leiman varmenne myönnetään. Sähköisten leimojen tietojen eheyden ja oikeellisuuden vaatimukset ovat samankaltaisia toiminnallisuudeltaan kuin sähköiset allekirjoitukset. Yhdessä jäsenvaltiossa hyväksytyyn varmenteeseen perustuva hyväksytty sähköinen leima on hyväksyttävä myös muissa jäsenvaltioissa. Jäsenvaltiot eivät saa vaatia julkisen sektorin elimen tarjoaman verkkopalvelun käytössä rajojen yli myöskään sellaista sähköistä leimaa, jonka tietoturvaso on korkeampi kuin hyväksytyn sähköisen leiman.

Sähköisten leimojen hyväksytyjen varmenteiden on täytettävä III liitteessä säädetty vaatimukset 38 artiklan mukaisesti, eikä niille saa asettaa pakollisia vaatimuksia, jotka ylittävät mainitussa liitteessä säädetty vaatimukset. Sähköisten leimojen hyväksytyihin varmenteisiin voi sisältyä erityisiä valinnaisia lisäattribuutteja. Myöskään leimojen käytössä kyseiset attributit eivät vaikuta hyväksytyjen sähköisten leimojen yhteen toimivuuteen ja tunnustamiseen.

Hyväksytyjen sähköisten leimojen luontivälineille asetettavista vaatimuksista ja sertifiointeista sekä sähköisen leiman luontivälineiden luettelon julkaisemisesta on säädetty erikseen, samoin kuin niiden validoinnista ja säilyttämisestä.

---

⁴⁴⁴Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 36 artiklassa on säädetty kehittyneitä sähköisiä leimoja koskevista vaatimuksista.

”1. Sähköisen leiman oikeusvaikutuksia ja käytettävyyttä todisteena oikeudellisissa menettelyissä ei voida kieltää pelkästään sillä perusteella, että se on sähköisessä muodossa tai että se ei täytä hyväksytyjen sähköisten leimojen vaatimuksia.

2. Hyväksytyyn sähköiseen leimaan liitetään oletama tietojen eheydestä ja niiden tietojen alkuperän oikeellisuudesta, joihin hyväksytty sähköinen leima on liitetty.

3. Yhdessä jäsenvaltiossa myönnettyyn hyväksytyyn varmenteeseen perustuva hyväksytty sähköinen leima on tunnustettava hyväksytyksi sähköiseksi leimaksi kaikissa muissa jäsenvaltioissa.”

2.3.4.4 Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista

On arvioitu, että valtion takaaman henkilöllisyyden vahvistaminen eli valtion takaama perusidentiteetti olisi tarkoituksenmukaista vahvistaa perinteisiin tunnistusasiakirjoihin kuten passiin ja henkilökorttiin perustuvan fyysisen tunnistamisen lisäksi myös verkkoasioinnissa. Siten luotettavan henkilöllisyyden varmistaminen ja takaaminen myös verkkoasioinnissa olisi valtiolle kuuluva ydintehtävä.⁴⁴⁵

Laki väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista tuli voimaan 1.3.2010 ja korvasi aiemmin vuodesta 1993 voimassa olleen väestötietolain (507/1993). Väestörekisterikeskuksen tehtävänä on VTVPL 66 §:n mukaisesti tuottaa, tarjota ja hallinnoida kansalaisvarmenne sekä VTVPL 67 §:n mukaiset muut varmenteet varmennettuun sähköiseen asiointiin.

Väestötieto- ja varmennepalvelulain mukaisten henkilölle myönnettäviä varmenteita koskevien säännösten tarkoituksena on ollut mahdollistaa kansalaisille viranomaisen takaama henkilöllisyys verkossa asiointia varten samalla tavoin kuin perinteisellä tavalla tapahtuvassa asiointissa on käytetty henkilöllisyyden osoittamiseen viranomaisen antamia asiakirjoja kuten passia ja henkilökorttia.⁴⁴⁶ Viranomaisten palveluissa hyväksytään

---

⁴⁴⁵Oikeus 1/2000 s. 104; Valtioneuvoston periaatepäätöksessä 5.3.2009 todetaan: ”Kansalaisen itsensä ei voi olettaa olevan tietoturvallisuuden asiantuntija, joten hänelle tarjottavan tunnistautumis- tai allekirjoitusmenetelmän tulisi olla ehdottoman luotettava. Kansalaisen oikeusturvan kannalta oman henkilöllisyyden suojaaminen on hyvin keskeistä. Henkilöllisyyden suojaamista voidaan pitää kansalaisen perustavaa laatua olevana oikeutena.” Kansalaisten yhdenvertaisuuden osalta viitataan perustuslain 6 §:ään. Henkilö on tunnistettava luotettavasti varmenteen hakemisen yhteydessä identiteetin väärinkäyttämisen estämiseksi erityisesti sähköisessä toimintaympäristössä.

⁴⁴⁶VTVPL 6 luvun 68 § mukaisesti kansalaisvarmennetta ja muuta VRK:n tuottamaa varmennetta voi hakea sähköisesti avoimen verkon yli voimassa olevalla vastaavan turvallisuustason varmennetyypillä. ”Henkilökohtaisen käynnin sijasta kansalaisvarmenteen uusimista koskeva hakemus voidaan tehdä myös sähköisesti ja allekirjoittaa hakijan käytössä olevalla kansalaisvarmenteella ja muun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen uusimista koskeva hakemus hakijan käytössä olevalla sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetussa EU:n asetuksessa tarkoitetulla hyväksytyllä varmenteella, jos tällainen palvelu on käytössä. Muuten hakemuksen käsittelyssä noudatetaan sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun EU:n asetuksen varmenteen myöntämistä koskevia säännöksiä. Tässä laissa tarkoitetun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen myöntämistä koskeva päätös voidaan allekirjoittaa koneellisesti. Henkilökorttiin sisältyvän kansalaisvarmenteen uusimiseen sovelletaan henkilökorttilakia. (25.8.2016/665).” Pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan viitaten aiempaan tunnistus- ja

tunnistusratkaisuina kansalaisvarmenteen lisäksi myös yksityisten palveluntarjoajien eli käytännössä pankkien tai mobiilioperaattorien tarjoamat tunnistusvälineet. Väestörekisterikeskuksen myöntämä varmenne on yleiskäyttöinen ja teknisestä alustasta riippumaton asiointiväline, joka voidaan tallettaa erilaisille korttialustoille tai muuhun tekniseen välineeseen.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan mukaisesti hyväksyttyjä allekirjoitusvarmenteita tarjoavan varmentajan on huolellisesti ja luotettavalla tavalla tarkistettava laatuvarmenteen hakijan henkilöllisyys ja muut laatuvarmenteen liikkeelle laskemisessa ja ylläpidossa tarpeelliset hakijan henkilöön liittyvät tiedot.

TunnL 17 §:n mukaan vahvaa sähköistä tunnistusvälinettä voidaan hakea sähköisesti hakijan voimassa olevalla samantasoisella vahvalla sähköisellä tunnistusvälineellä⁴⁴⁷. Näin tunnistusvälineen ja -palvelun myöntämisen ensitunnistamista ei tarvitse tehdä henkilökohtaisen käynnin yhteydessä uudelleen, vaan hakeminen on mahdollista suorittaa automatisoituja prosesseja käyttäen.

Tunnistus- ja luottamuspalveluista annettu asetus mahdollisti voimaan tullessaan 1.7.2016 myös kvalifioitun allekirjoitusvälineen sähköisen hakemisen avoimessa verkossa, jolloin henkilökohtaisen todentamisen vaatimus ei ole enää edellytyksenä kvalifioitun allekirjoitusvälineen liikkeelle laskemisessa. Näin ollen myös hyväksyttyä allekirjoitusvarmennetta voidaan hakea avoimessa verkossa.

2.3.4.4.1 Kansalaisvarmenne

Väestötieto- ja varmennepalvelulaissa säädetty kansalaisvarmenne turvaa kansalaiselle ja Suomessa pysyvästi asuvalle ulkomaalaiselle tarjottavana yhteiskunnan palveluna

---

allekirjoituslain 35 §:ään, että sääntely mahdollistaa Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen uusimisen sähköisesti voimassa olevan laatuvarmenteen avulla. Väestörekisterikeskus ottaa varmennepolitiikassaan kantaa siihen, mitä vaikutuksia ja vaatimuksia edellä mainittujen säännösten soveltamisesta seuraa käytännössä varmenteen uusimisprosessiin.

⁴⁴⁷Lainmuutoksella 1009/2018 laajennettiin ensitunnistamisen hyväksyttäviä menettelytapoja: *"Lisäksi henkilöllisyyden varmentaminen voi perustua julkisen tai yksityisen tahon aiemmin muuhun tarkoitukseen kuin vahvan sähköisen tunnistusvälineen myöntämiseen käyttämään menettelyyn, jonka Liikenne- ja viestintävirasto hyväksyy menettelyä koskevien säännösten ja viranomaisvalvonnan perusteella tai 28 §:n 1 kohdassa tarkoitetun vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksen vahvistuksen perusteella."*

mahdollisuuden asioida sähköisesti sekä julkisen että yksityisen palveluntarjoajan verkkopalveluissa.⁴⁴⁸

Kansalaisvarmenne on talletettu poliisin myöntämällä henkilökortilla olevalle älysirukortille⁴⁴⁹. Kansalaisvarmenne sisältää tosiasiallisesti kaksi erillistä varmennetta. Toinen varmenne on tunnistamis- ja luottamuspalveluasetukseen perustuvan, tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukainen hyväksytyn tason sähköisen allekirjoituksen varmenne. Toinen kansalaisvarmenteen varmenteista on tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukainen vahvan sähköisen tunnistuksen väline, jolla voi myös salata viestin. Henkilön todentaminen suoritetaan poliisin asiakaspalvelupisteessä.⁴⁵⁰

31.7.2019 mennessä voimassaolevia kansalaisvarmenteita oli yhteensä noin 1 000 000 henkilöllä. Kortinhaltijan varmenteisiin on tallennettu ainoastaan henkilötietoina etu- ja sukunimet ja yksilöivä sähköinen asiointitunnus. Sähköinen asiointitunnus on sisällöltään juokseva sarjanumero, joka ei kerro haltijastaan mitään henkilöä yksilöivää tietoa toisin kuin

---

⁴⁴⁸Eri yhteyksissä tuodaan esiin ongelmallisena tilanne, jossa henkilöllä on oltava sopimussuhde yksityisen palveluntarjoajan kanssa, jotta hän voisi käyttää julkisen hallinnon tarjoamia sähköisiä palveluita. Sähköisen asioinnin kytkeminen pelkästään yksityisen palveluntarjoajan asiakkuuksiin on ongelmallista erityisesti sellaisten henkilöiden kohdalla, joiden luottotiedot estävät kaupallisten tunnusten hankkimisen. Valtion ydintehtäviin on esitetty kuuluvan sen tarjoaman turvallisen, julkisen hallinnon ja julkisesta vallankäytöstä riippumattoman ja neutraalin sekä maksuttoman palvelun sähköiseen asiointiin.

⁴⁴⁹HE 89/2008 s. 127. VTVPL 61 §:n nojalla Väestörekisterikeskuksen myöntämä kansalaisvarmenne voi sisältyä henkilökorttilaissa tarkoitettuun henkilökorttiin tai muuhun siihen verrattavaan viranomaisen asiakirjaan tai tekniseen alustaan, ja jota käytetään henkilön todentamista, sähköisen allekirjoituksen tekemistä sekä asiakirjojen ja viestien salausta varten ja joka täyttää vahvasta sähköisestä tunnistuksesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 30 §:ssä asetetut vaatimukset. Esitöiden mukaisesti säännöksessä tarkoitettua asiakirjan ja teknisen alustan käsitettä määriteltäessä otetaan soveltuvin osin huomioon julkisuuslain 5.2 §:n säännökset. Muu henkilökorttiin verrattava viranomaisen asiakirja voisi olla esimerkiksi passi, ajokortti tai muu henkilöllisyyden osoittava asiakirja. Tekninen alusta voisi olla esimerkiksi muistitikku tai tunnistetarra.

⁴⁵⁰HE 89/2008 s. 131. VTVPL 66 §:ssä säädetään, että kansalaisvarmennetta koskeva kirjallinen hakemus on jätettävä henkilökohtaisesti poliisilaitokselle, jossa hakija tunnistetaan ja hänen esittämänsä henkilötiedot tarkistetaan hänen suostumuksellaan väestötietojärjestelmästä. Tunnistusvälineen tarjoaja ja sähköisiä allekirjoituksia tarjoava varmentaja saavat väistyvän henkilötietolain 8 § 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuilla perusteilla ja 6 § 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa hankkia henkilötietoja ja tarkastaa hakijan tai haltijan ilmoittamat henkilötiedot väestötietojärjestelmästä julkisoikeudellisen suorituksen hinnoin, joista säädetään valtion maksuperustelaisissa (150/1992). Tunnistus- ja luottamuspalvelulain muutoksen yhteydessä (HE 74/2016) henkilötietojen tarkistaminen muuttuu liikkeellelaskijoita velvoittavaksi.

henkilötunnus. Kerran henkilölle luotu sähköinen asiointitunnus on elinikäinen. Jos henkilökortin haltija on korttihakemusta jättäessään ilmoittanut sähköpostiosoitteensa varmenteeseen tallennettavaksi, on se tällöin osa varmenteen tietosisältöä. VTVPL 63 §:n mukaisesti varmennetussa sähköisessä asiointissa käytettävä sähköinen asiointitunnus voidaan luovuttaa myös muiden Suomeen sijoittuneiden varmentajien käyttöön varmenteen haltijan yksilöivänä tunnistetietona tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa tarkoitetussa varmenteessa.

VTVPL 66 § koskee kansalaisvarmenteen hakemista ja myöntämistä ja VTVPL 67 § muun varmenteen hakemista ja myöntämistä. Varmennetyyppien eriyttäminen tarkoittaa käytännössä sitä, että varmenteen hakemiseen liittyvä henkilön todentaminen tehdään henkilökohtaisesti poliisin luona poliisivirkamiehen suorittaessa todentamisen virkavastuun alaisena. Muiden Väestörekisterikeskuksen liikkeelle laskemien henkilövarmenteiden rekisteröinti ja niihin sisältyvä henkilön todentaminen tehdään varmentajan valvonnassa ja vastuulla yhteistyösopimukseen perustuen muualla, esimerkiksi yhteistyöyrityksessä tai yhteisössä.

VTVPL 66 §:n mukaan kansalaisvarmenne voidaan myöntää Suomen kansalaiselle sekä kotikuntalaisen mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle, jonka tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään ja jonka henkilöllisyys on voitu luotettavasti todeta. Kansalaisvarmenteen voi saada huoltajansa suostumuksella myös alle 18-vuotias henkilö, jos Väestörekisterikeskuksen yhteistyökumppanina toimiva varmennealustan liikkeellelaskija, esimerkiksi henkilökortin myöntäjä tai pankkikortin myöntävä pankki myös myöntää tällaisessa tilanteessa asiakkailleen varmennetta varten korttialustan.

Kansalaisvarmennetta koskeva kirjallinen hakemus on jätettävä henkilökohtaisesti poliisilaitokselle, jossa hakija tunnistetaan ja jossa hänen esittämänsä henkilötiedot tarkistetaan hänen suostumuksellaan väestötietojärjestelmästä. Jos henkilökorttiin talletetaan ja merkitään henkilökorttilain 3 a §:ssä tarkoitettuja tietoja, noudatetaan kansalaisvarmenteen hakemisessa henkilökorttilain 6 § 2 momentissa säädettyä menettelyä. Hakemuksen vastaanottajan on lisäksi noudatettava henkilötietojen käsittelyssä sekä tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa asetettuja varmenteen myöntämistä koskevia vaatimuksia. Henkilökorttilain muutos mahdollistaa automatisoidun kansalaisvarmenteen hakemisen. Henkilökortin sisältäessä tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaisen

tunnistamismenetelmän ja allekirjoitusvälineen tämän asetuksen mukaisia vaatimuksia on noudatettava.⁴⁵¹

VTVPL 68 §:n mukaan henkilökohtaisen käynnin sijasta kansalaisvarmenteen uusimista koskeva hakemus voidaan tehdä myös sähköisesti ja allekirjoittaa hakijan käytössä olevalla ”kansalaisvarmenteella ja muun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen uusimista koskeva hakemus hakijan käytössä olevalla sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetussa EU:n asetuksessa tarkoitetulla hyväksytyllä varmenteella, jos tällainen palvelu on käytössä. Muuten hakemuksen käsittelyssä noudatetaan sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun EU:n asetuksen varmenteen myöntämistä koskevia säännöksiä”. Tämä mahdollisuus vastaa nykyisen tunnistamis- ja luottamuspalvelulain 17 §:n mukaista sopimukseen perustuvaa tunnistusvälineen ensitunnistamista. 1.7.2016 alkaen tämä mahdollisuus koskee myös kvalifioitua allekirjoitusvarmennetta.

2.3.4.4.2 Muut Väestörekisterikeskuksen tarjoamat varmenteet

Väestörekisterikeskuksen tehtävänä on tuottaa, tarjota ja hallinnoida varmennetussa sähköisessä asioinnissa käytettäväksi tarkoitettu kansalaisvarmenne sekä sen käyttöön välittömästi liittyvät varmennehakemisto- ja sulkulistapalvelut. Kaikki Väestörekisterikeskuksen myöntämät henkilövarmenteet ovat sähköisen allekirjoituksen direktiivin vaatimukset täyttäviä laatuvarmenteita sekä vahvan sähköisen tunnistuksen välineitä, tunnistus- ja luottamuspalvelulain vaatimusten mukaisesti. Laatuvarmenne sisältää TunnL 19 §:ssä määritellyt laatuvarmenteen tietosisällön tiedot. VTVPL 61 §:ssä on säädetty Väestörekisterikeskuksen muista varmennetun sähköisen asioinnin varmenteiden tuottamiseen ja hallinnointiin liittyvistä palveluista.

Väestörekisterikeskuksen tarjoama muu luonnollisen henkilön varmenne kuin kansalaisvarmenne voidaan myöntää VTVPL 67.1 §:n mukaisesti vain Suomen kansalaiselle

---

⁴⁵¹On lisäksi huomioitava rekisteröidyn ulkomaalaisen yhteydessä tapahtuva varmenteen hakemiseen liittyvä henkilön tunnistus, jos tällaisen henkilön henkilöllisyyttä ei ole luotettavasti voitu tunnistaa eikä hänellä ole virallisia tunnistusasiakirjoja tai erityistä tunnistustapahtumaa ei henkilön taustatietojen vuoksi ole voitu tehdä. Henkilökorttilain muutosten tultua voimaan tällaiselle henkilölle voidaan säädetyin edellytyksin myöntää henkilökortti.

sekä kotikuntalain mukaisesti Suomessa vakinaisesti asuvalle ulkomaalaiselle, jonka tiedot on talletettu väestötietojärjestelmään ja jonka henkilöllisyys on voitu luotettavasti todeta.⁴⁵²

Hakemuksen vastaanottajan on tunnistettava hakija toteamalla hänen henkilöllisyytensä voimassa olevasta poliisin myöntämästä henkilöllisyyden osoittavasta asiakirjasta ja tarkistamalla varmenteen hakijan suostumuksella hakijan esittämät henkilötiedot väestötietojärjestelmästä. Hakijan, jolle myönnetään varmenne 1 momentin mukaisesti erityisestä ja perustellusta syystä, henkilöllisyys on todettava toimivaltaisen viranomaisen myöntämästä voimassa olevasta henkilöllisyyden osoittavasta asiakirjasta.⁴⁵³

2.3.4.5 Tunnistamisjärjestelmät ja vastavuoroinen tunnistaminen

Tunnistamis- ja luottamuspalvelusetuksella säännellään jäsenvaltioissa olemassa olevien tunnistamisjärjestelmien vastavuoroisesta tunnustamisesta, jossa luodaan myös kansallisten tunnistamisratkaisuiden vähimmäisvaatimukset sekä veloitetaan turvaamaan henkilötietojen käsittelyn direktiivin vaatimukset.⁴⁵⁴ Asetuksessa ei ole säädetty henkilön

---

⁴⁵²Väestörekisterikeskuksen tuottama muu luonnollisen henkilön varmenne kuin kansalaisvarmenne voidaan erityisestä ja perustellusta syystä säädetyn mukaisesti myöntää myös luotettavasti tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisesti todennetulle henkilölle, vaikka tilanne ei täytä muita edellä väestötieto- ja varmennepalvelulaissa tarkoitettuja varmenteen myöntämisen edellytyksiä. Näissä tilanteissa on usein kysymys sellaisista henkilöistä, joilla on oikeus terveydenhuollon ammattihenkilön nimikkeen käyttöön ja jotka ovat oikeutettuja saamaan terveydenhuollon erityissääntelyn mukaisesti laatuvarmennetasoisen terveydenhuollon ammattilaisen varmenteen, vaikka asuvat muualla kuin Suomessa ja heitä ei sen vuoksi ole merkitty väestötietojärjestelmään. Tällöin varmenne voi hakijan pyynnöstä sisältyä sähköisessä asiointissa käytettävään viranomaisen, yrityksen tai yhteisön myöntämään asiakirjaan, korttiin tai tekniseen alustaan. Väestörekisterikeskus voi sopia asiakirjan tai teknisen alustan myöntävän viranomaisen, yrityksen tai yhteisön kanssa, että varmennetta koskeva hakemus voidaan jättää henkilökohtaisesti Väestörekisterikeskukselle edelleen toimitettavaksi.

⁴⁵³HE 89/2008 s. 132. Jos hakijalla ei ole esittää poliisin myöntämää henkilöllisyyden osoittavaa asiakirjaa tai hakijan tunnistuksen varmistaminen on muuten perusteltua, hakijan tunnistuksen suorittaa poliisi. Poliisin myöntämistä henkilöllisyyden osoittavista asiakirjoista voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

⁴⁵⁴Euroopan komission päätös 2011/130/EU; Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 182/2011, annettu 16. päivänä helmikuuta 2011, yleisistä säännöistä ja periaatteista, joiden mukaisesti jäsenvaltiot valvovat komission täytäntöönpanovallan käyttöä; Komission päätös 2009/767/EY, tehty 16. päivänä lokakuuta 2009, toimenpiteistä sähköisten menettelyjen käytön edistämiseksi keskitettyjä asiointipisteitä käyttäen palveluista sisämarkkinoilla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/123/EY mukaisesti; Komission päätös 2010/425/EU, annettu 28. päivänä; Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 14–16, 47–49, 55–56, 64–66, 70–72. Vastavuoroisen tunnustamisen periaatetta olisi sovellettava, jos

yksityiskohtaisesta luotettavasta tunnistustapahtumasta. Tunnistaminen itsessään jää kansallisen sääntelyn varaan.⁴⁵⁵ Jäsenvaltioiden on voitava käyttää edelleen vapaasti sekä ottaa käyttöön verkkopalveluiden edellyttämiä⁴⁵⁶ sähköisen tunnistamisen menetelmiä sekä halutessaan avata niitä myös yksityisen sektorin käyttöön.⁴⁵⁷

---

ilmoittavan jäsenvaltion sähköisen tunnistamisen järjestelmä täyttää ilmoittamiselle asetetut ehdot ja ilmoitus on julkaistu Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Näihin verkkopalveluihin pääsyn ja niiden lopputarjonnan käyttäjille olisi kuitenkin oltava tiiviisti sidoksissa kansallisessa lainsäädännössä säädettyihin ehtoihin, jotka koskevat oikeutta hyödyntää kyseisiä palveluita. Velvoite tunnustaa sähköisen tunnistamisen menetelmät olisi vain niissä menetelmissä, joissa tunnistamisen varmuustaso on yhtä korkea tai korkeampi kuin kyseiseltä verkkopalvelulta edellytettävä taso. Tunnistamisen varmuustason vaatimus koskee lisäksi vain niitä tilanteita, joissa kyseessä oleva julkisen sektorin elin käyttää varmuustasoa ”korotettu” tai ”korkea” kyseisen verkkopalvelun käytön osalta palvelun perustuessa eurooppalaisen STORK-tunnistusportaalihankkeen ja ISO 29115-standardin mukaisiin vaatimuskriteereihin. Sähköisten allekirjoitusten yhteensopivuuden osalta puolestaan on todettu, että vaikka sähköisten allekirjoitusten vastavuoroisten tunnistamisen yhteydessä komission päätöksessä 2009/767/EY edellytetään korkeaa tietoturvasoa tietyissä erityistapauksissa, myös alhaisemmalla tietoturvarvarmistuksella toimivat sähköiset allekirjoitukset olisi hyväksyttävä päätöksen 1 artiklan 4 kohdan mukaisesti. Luottamuspalveluiden standardointi olisi harmonisoitava myös keskeisimpien eurooppalaisten ja kansainvälisten standardointielinten ja -järjestöjen (CEN, ETSI, ISO, ITU) standardit ja tekniset eritelmät, jotta voidaan varmistua korkeasta turvatasosta ja yhteensopivuudesta. Yhdenmukaisen täytäntöönpanovallan varmistamiseksi komissiolle olisi siirrettävä täytäntöönpanovaltaa tässä asetuksessa säädettyjen tiettyjen vaatimusten noudattamisesta.

⁴⁵⁵Johdanto-osan kappaleessa 12 on todettu, että asetuksen tarkoituksena on varmistaa, että jäsenvaltioiden tarjoamia rajat ylittäviä verkkopalveluja varten on käytössä turvallisia sähköisen tunnistamisen ja todentamisen menetelmiä. Johdanto-osan kappaleen 13 mukaisesti jäsenvaltioiden olisi edelleen voitava vapaasti käyttää ja ottaa käyttöön verkkopalvelujen edellyttämiä sähköisen tunnistamisen menetelmiä. Niiden olisi myös voitava päättää, ottavatko ne yksityisen sektorin mukaan näiden menetelmien tarjoamiseen. Jäsenvaltioita ei olisi veloitettava ilmoittamaan sähköisen tunnistamisen järjestelmiään komissiolle. Jäsenvaltiot voivat päättää, ilmoittavatko ne komissiolle kaikki kansallisella tasolla käytetyt sähköisen tunnistamisen järjestelmät, joita tarvitaan ainakin julkisten verkkopalvelujen tai tiettyjen palvelujen käyttöön, vai ilmoittavatko ne vain jotkin tällaiset järjestelmät tai ei mitään niistä.

⁴⁵⁶Asetuksen 910/2014 12 artiklan mukaisesti ilmoitettujen kansallisten sähköisen tunnistamisen järjestelmien on voitava toimia yhteensopivasti.

⁴⁵⁷LiVL 29/2013 vp.; TaVL 34/2013. Johdantokappaleen 17 mukaan jäsenvaltioiden olisi mahdollistettava yksityisen sektorin käyttöön vapaaehtoisesti ilmoitetun järjestelmän piiriin kuuluvia sähköisen tunnistamisen menetelmiä tunnistamistarkoituksiin, kun se on tarpeen verkkopalveluissa tai sähköisissä transaktioissa. Tällaisten sähköisen tunnistamisen menetelmien käyttömahdollisuuden ansiosta yksityinen sektori voisi luottaa monissa jäsenvaltioissa ainakin julkisissa palveluissa samoin edellytyksin jo laajasti käytettyihin

Tunnistamisen menetelmän luotettavuuden tasoa kuvataan henkilön henkilöllisyyden toteamisessa varmuustasoilla.⁴⁵⁸ Näin varmistetaan määritellyllä varmuustasolla se, että esitetyn henkilöllisyyden nimissä asioiva henkilö on juuri se, jolle kyseinen henkilöllisyys on osoitettu. Jäsenvaltiot voivat itse päättää, mitkä kansallisesti käytetyt sähköisen tunnistamisen järjestelmät ne ilmoittavat komissiolle. Ilmoittavalle jäsenvaltiolle asetetaan myös vastuu ilmoitetun järjestelmän ensitunnistamisesta ja jatkuvasta todentamismahdollisuudesta.⁴⁵⁹

Asetusta on sovellettava kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti eikä näin ollen vaikuta niihin kansallisiin sääntöihin, jotka koskevat esimerkiksi vahinkojen määrittelyä, tai asiaan sovellettaviin menettelysääntöihin tai todistustaakkaan.⁴⁶⁰ Ne voivat päättää keskinäisellä sopimuksella toisen jäsenvaltion kanssa asetuksen mukaisen valvontaelimen nimeämisestä toisen jäsenvaltion alueelle sekä jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä.⁴⁶¹

Valvontaviranomaisten tehtävät lisääntyvät verrattuna sähköisistä allekirjoituksista annetun direktiivin mukaisiin tehtäviin. On huomattava, että velvollisuus jäsenvaltioiden välillä toimittaa yhteisiä valvonnassa ilmi tulleita tietoja jäsenvaltioiden valvonnan piiriin on merkittävä kysymys ainakin turvallisuusosalalla toimivalle tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoajalle.

---

sähköisen tunnistamisen ja todentamisen tapoihin, jolloin yritysten ja kansalaisten olisi helpompi käyttää niiden verkkopalveluja rajojen yli.

⁴⁵⁸Johdantokappaleen 15 mukaisesti velvoitteen tunnustaa sähköisen tunnistamisen menetelmät olisi koskettava ainoastaan niitä menetelmiä, joiden tunnistamisen varmuustaso on yhtä korkea tai korkeampi kuin kyseiseltä verkkopalvelulta edellytettävä taso.

⁴⁵⁹LVM perusmuistio 5.12.2012 LVM 2012-00245, EUTORI/Eurodoc nro: EU/2012/1079; Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 13–17. Lisäksi tätä velvoitetta olisi sovellettava vain, kun kyseessä oleva julkisen sektorin elin käyttää varmuustasoa "korotettu" tai "korkea" kyseisen verkkopalvelun käytön osalta. Jäsenvaltioiden olisi unionin oikeuden mukaisesti voitava vapaasti tunnustaa sähköisen tunnistamisen menetelmät, joiden tunnistamisen varmuustasot ovat matalammat. Menetelmän varmuustasoon vaikuttavat käytetyt ratkaisut ja menetelmät esimerkiksi henkilöllisyyden todistamisen ja varmentamisen sekä todentamisen osalta, hallinnolliset toimet sekä tekniset tarkastukset.

⁴⁶⁰Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 18, 37, 20. Myös TunnL 1.3 §:n mukaisesti Euroopan komissiolle ilmoitettaviin rajat ylittäviin tunnistusjärjestelmiin sovelletaan kansallista lakia vain, jollei sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetusta EU:n asetuksesta muuta johdu.

⁴⁶¹Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 30.

Sähköisen tunnistamisen järjestelmän ilmoittaminen edellyttää säädettyjen ehtojen täyttymisen.⁴⁶² Jäsenvaltio ilmoittaa järjestelmän käyttöönotosta ja on myös siitä vastuussa. Jäsenvaltion on varmistettava yksiselitteinen yhteys henkilön sähköisten tunnistamistietojen ja kyseisen henkilön välillä.

Kansalliset rajat ylittävien tunnistusmenetelmien solmupiste (EU:n sähköisen tunnistamisen yhteentoimivuusjärjestelmään liittyvä kansallinen rajapinta) määrittellään osaksi kansallista tunnistusportaalia (suomi.fi), johon julkisen sektorin verkkopalvelut ovat jo hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista (571/2016) annetun lain nojalla liittyneet. Väestörekisterikeskus määrittää ja ylläpitää tunnistusportaalia. Rajat ylittävät tunnisteet hyväksyvä solmupiste (*node*) sekä sen lähettävät ja hyväksyvät rakenteelliset osat Suomessa eIDAS-velvoitteen määrittämänä ensi vaiheessa julkisen sektorin palveluille.⁴⁶³

Jäsenvaltioiden välisiä tunnistusvälineitä rajat ylittävässä asiointissa välittävä solmupiste voidaan siten toteuttaa palvelemaan ainoastaan julkisen sektorin palveluiden vastavuoroista tunnistamista ja voi halutessaan tarjota samoin ehdoin palveluita myös yksityissektorin käyttöön⁴⁶⁴. Julkisen ja yksityisen sektorin palvelu on kuitenkin voitava erottaa toisistaan.⁴⁶⁵

---

⁴⁶²Jäsenvaltioilla on ilmoitusvelvollisuus komissiolle sähköisen tunnistamisen järjestelmästä, siitä vastaavista viranomaistahoista, henkilötunnisteiden rekisteröijistä, kuvaus todentamismahdollisuudesta sekä vaarantuneiden palvelun osien peruuttamis- ja keskeyttämismahdollisuudesta.

⁴⁶³TunnL 30 §:n mukaisesti kansallisen solmupisteen vaatimustenmukaisuus on osoitettava vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksen tai muun ulkoisen arviointilaitoksen tekemällä arvioinnilla. Kansallisen solmupisteen vaatimuksista on säädetty tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 12 artiklan 8 kohdan mukaisesti annetussa komission täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2015/1501) sekä solmupisteen salaussäätelyssä https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2015-11/eidas_crypto_requirements_for_the_eidas_interoperability_framework_v1.0.pdf. Viestintävirastolla on oikeus antaa tarkempia määräyksiä arviointiperusteista, kuten TunnL 42 §:ssä on säädetty. Solmupisteen vaatimusmääritykset perustuvat CEF-määrityksiin.

⁴⁶⁴Asetuksen 910/2014 johdanto-osa 17. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus ja TunnL 30 § tai 42 c § eivät laajenna solmupisteen velvoitteita yksityiselle sektorille. Jos yksityinen sektori on jäsenvaltion solmupisteen toiminnan piirissä, ilmoittava jäsenvaltio voi määrittellä yksityisen sektorin luottavien osapuolten osalta todentamismenetelmän käyttöehdot. Käyttöehtoihin voi sisältyä tieto siitä, onko ilmoitettuun järjestelmään liittyvä todentamismenetelmä yksityisen sektorin luottavien osapuolten käytettävissä.

⁴⁶⁵Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2015/1501, 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti solmupisteiden on voitava teknisin keinoin erottaa toisistaan julkisen sektorin elimet ja muut luottavat osapuolet. 8 artiklan mukaisesti [...] [s]yntaksin on mahdollistettava c) eron tekeminen julkisen sektorin elinten ja muiden luottavien osapuolten välillä. Sama vaatimus on ilmaistu Viestintäviraston määräyksessä M 72a/2018.

3. Sopimus- ja vahingonkorvausoikeus vahvan sähköisen tunnistuspalvelun sekä allekirjoitusvälineen liikkeellelaskijan palveluissa

3.1. Yleistä

3.1.1 Turvalliset verkkopalvelut

Teknologiakehitys ja maksamisen menetelmät ovat edistäneet sähköisen kaupankäynnin ja uudenlaisen vaurauden kehittymistä.⁴⁶⁶ Verkkopalveluiden käyttöön ottaminen edellyttää yksityisen henkilön sekä yrityksen ja muiden yhteisöjen sähköisen identiteetin luotettavaa hallintaa.⁴⁶⁷ Hyväksyttävä identiteetti ilmenee asiointitilanteessa asiayhteyttään määrittävien tekijöiden kautta.⁴⁶⁸ Identiteettiin liittyviä palveluita voidaan toteuttaa anonymisti,

---

⁴⁶⁶Brazell 2004 s. 2; Hultmark 1998 s.34; LUOTI, s. V; Lynch – Lundquist 1996 s. 4–5; Prins – Broeders – Griffioen, CLSR 3/28 (2012) s. 273, 276; Railas 2004 s.107, 123; Reed 2004 s. 155. Sähköinen kaupankäynti on lisännyt sopimusoikeudellisia järjestelyitä esimerkiksi lainvalinnassa ja kansainvälisessä riitojen ratkaisussa. UNCITRALin sähköisen kaupan mallilaissa on määritelty (artiklat 11–15) perinteistä toimintaympäristöä vastaavia sähköisen kaupan siviilioikeudellisia vaatimuksia.

⁴⁶⁷Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 402; Reed 2004 s. 143. Tietoverkkojen käyttäjiä sitovin sopimusehdoin ja sääntelyn keinoin voidaan osittain parantaa todentamisen oikeellisuutta sekä hallita todentamisen oikeellisuuden riskiä. Transaktion oikeudellisesti vastuullinen taho on yleensä mahdollista selvittää.

⁴⁶⁸Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 398–400, 402. Oikea identiteetti on merkityksellinen erityisesti silloin, kun oikeustoimi tai velvollisuuden suorittaminen liittyy yksittäiseen nimenomaiseen henkilöön. Ainoastaan tiettyyn vaadittuun suoritukseen kelpoiset henkilöt voivat tehdä tähän toimeen vaaditun kelpoisuuden edellyttäviä oikeustoimia. Henkilön identiteetti ei yksin määritä sopimukseen menevien tahojen valintaa, vaan taustalla on näiden henkilöiden kykyä ja sopimusvelvoitteen täyttämistä koskevia määritteitä. Nämä henkilöt määritellään nimen tai muun määrittävän tekijän kautta. Identiteetin oikeellisuuteen liittyvä erehdys erotetaan perinteisesti sitä määrittäviin tekijöihin liittyvästä erehdyksestä. Eräät perustavaa laatua olevat identiteetin määrittelemiseen liittyvät tekijät ovat niin erottamaton osa henkilön identiteettiä, että virhe näissä määrittävissä tekijöissä voi vaikuttaa sopimuksen tehokkuuteen. Näiden merkitysten erot ovat olennaisia erityisesti massamuotoisissa sopimuksissa. Tähän arviointiin vaikuttavat osapuolen mahdollisuudet muodostaa sähköisessä asiointitapahtumassa määrittäviä tekijöitä vastaava identiteetti.

julkisesti tai näitä ominaisuuksia yhdistäen⁴⁶⁹. Rikoslaisissa on lisäksi säädetty erityisistä tilanteista, jotka suoraan tai välillisesti suojaavat henkilöllisyyttä.⁴⁷⁰

Tunnistamisen ratkaisut voivat perustua myös vähitellen muotoutuvaan identiteettiin, jota voidaan toteuttaa eri menetelmillä, yleensä kaupallisilla sovelluksilla. Eräs laajaa hyväksyntää hakeva menetelmä perustuu lohkoketjuihin (*blockchain*), jonka kautta voidaan vahvistaa ja todentaa transaktio.⁴⁷¹ Lohkoketjuteknologiaan perustuu myös sääntelemätön virtuaalivaluuttasovellus Bitcoin.

Lohkoketju muodostu hajautetuista tietokannoista, joita ei ole mahdollista muuttaa yksipuolisesti. Transaktiot tehdään eräänlaisissa lohkomaisissa osa-alueissa ja ne yhdistetään toisiinsa niin, että niistä muodostuu muuttumaton lohkojen muodostama

---

⁴⁶⁹Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 398–399, 402. Kasvokkain tapahtuneen asioinnin yhteydessä tapahtuneen identiteetin virheen on katsottu olevan vähemmän merkityksellinen oikeustoimen kannalta kuin viestintäyhteyden kautta asioitaessa, jolloin ainakin teoreettisessa tilanteessa voidaan katsoa henkilöllisyyden olemassaolon olevan merkittävämpi seikka esimerkiksi sopimuksen oikeudellisen tehokkuuden kannalta. Arviointin ovat vaikuttaneet hyvässä uskossa olevat osapuolet, transaktion hetki sekä erehtyneen osapuolen todellinen tarkoitus. Mikin *case-law*-tulkinnan mukaisesti perinteisessä tahdonilmaisussa noudatettavat periaatteet sopimusosapuolen, tarkoituksesta, tahdonilmaisusta sekä kolmannen osapuolen vastuiden jakamisesta verkkoasiointiin sovellettuina eivät vielä toistaiseksi ole funktionaalisesti yhteensovitettavissa internetin turvattomuuden vuoksi. ”The simple principle stating that whenever one or two innocent persons (or third party purchaser) must suffer because of the acts of a third he who has enabled such third person to occasion the loss must sustain it ’becomes almost impossible to apply’”. Sopimussidonnaisuuden kannalta merkityksellistä on, onko sopimus tehty sen tahon kanssa, jonka kanssa se on tarkoitettu tehtäväksi vai sen, jonka kanssa se todellisuudessa on tehty, eli toisen henkilön käyttäessä toisen henkilön henkilöllisyyttä.

⁴⁷⁰OM 4/41/2013 s. 10; Identiteettiohjelma s. 53.

⁴⁷¹Arias, M. A., Shin, Y. (2013). There are two sides to every coin – even to the bitcoin, a virtual currency. Federal Reserve Bank of St. Louis. <https://www.stlouisfed.org/publications/regional-economist/october-2013/there-are-two-sides-to-every-coin-even-to-the-bitcoin-a-virtual-currency>

ketju.⁴⁷² Tarvittaessa lohkoketju mahdollistaa anonymiteetin.⁴⁷³ Lohkoketjuteknologian soveltamisalueet ovat laajat. Lohkoketjun sovellusten tarjoamisen edellytyksenä on, että lohkoketjun voidaan katsoa toteuttavan viestin muuttumattomuus ja säilyvyys sillä tavoin kuin esimerkiksi laissa sähköisten palveluiden tarjoamisesta 181 §:ssä on säädetty.

Sopimus- ja muotovapauden periaatteita sovelletaan lähtökohtaisesti myös sähköisen asioinnin verkkopalveluissa ja sovelluksissa.⁴⁷⁴ Kehittyneillä sähköisillä menetelmillä tiedon suojausta ja eheyttä voidaan parantaa perinteisiin asiointitapoihin verrattuna.⁴⁷⁵

Vahvalla sähköisellä tunnistusvälineellä on tavoiteltu yhteisen eurooppalaisen allekirjoituksen sääntelyn tasoiseen asiointivälineen tuomista markkinoiden käytettäväksi ja luoda yleisen tunnistusvälineen avulla vakautta ja yhteistä hyväksyttävyyttä sähköisen

---

⁴⁷²Filippi, P.D. (2016). We must regulate bitcoin. Problem is we don't understand it. Wired magazine. <https://www.wired.com/2016/03/must-understand-bitcoin-regulate/> :”The blockchain is a decentralized public ledger that is transparent and trustless – in the sense that it enables people to cooperate in a distributed manner, and to transact with one another, without the need for any trusted authority or centralized clearinghouse.” Transaktioita ei voi muuttaa sen jälkeen, kun ne on vahvistettu osaksi lohkoketjua. Järjestelmän murtamattomuus perustu ajatukseen, että lohkoketjun lohkojen hallinta on hajautettu useille toimijoille, jolloin lohkoketjun mahdollinen murtaminen edellyttää kaikkien ketjussa olevien lohkojen murtamista. Lohkoketju sääntelee itseään sisältä käsin tehokkaasti ja läpinäkyvästi.

⁴⁷³Arias, M. A., Shin, Y. (2013). There are two sides to every coin – even to the bitcoin, a virtual currency. Federal Reserve Bank of St. Louis. <https://www.stlouisfed.org/publications/regional-economist/october-2013/there-are-two-sides-to-every-coineven-to-the-bitcoin-a-virtual-currency>. Lohkoketju tarjoaa paitsi hajautetun ja sen vuoksi osin nopeasti toimivan menetelmän. Se mahdollistaa toisilleen tuntemattomien organisaatioiden välisen luotettavan sopimusympäristön ilman välittäviä tahoja tai luottamusta takaavaa kolmatta osapuolta ketjutuksen taatessa murtamattoman luottamuksen.

⁴⁷⁴Hemmo 2001 s. 165, 429–430; Hultmark 1998 s. 27–28; 431–433; KM 1990:20 s. 39–42; Laine 2001 s. 199–201 Railas 2004 s. 25. Myös sähköisessä sopimisessa on ilmaistava vastuuasemat, esimerkiksi valtuutus.

⁴⁷⁵Anderson 2008 s. 147; Mason 2012 s. 274; Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 400. Digitaalisia ja perinteisesti käsin tehtynä allekirjoituksia arvioidaan yleisesti funktionaalisten yhteneväisyyksien kautta. Sähköisen asioinnin mallilait ja sääntely eriyttävät sähköiset ja digitaaliset allekirjoitukset. Sähköiset allekirjoitukset viittaavat usein eri menetelmillä tehtyihin perinteisiin käsin tehtyihin allekirjoituksiin ilman erityisiä määrittelyjä turvallisuuden tai vaatimusten tasoa; digitaaliseen allekirjoitukseen liitetään tyypillisesti asymmetrisen kryptografian käyttö. Kansallinen sääntely vaihtelee sen mukaan, mikä merkitys digitaalisille tai sähköisille allekirjoituksille annetaan suhteessa tahdonilmaisuuksiin ja käsin tehtyyn allekirjoitukseen. Sähköinen tai digitaalinen allekirjoitus on ilman erityisesti vahvistettua yhteyttä todennettuun henkilöön ainoastaan tietyn teknisen menetelmän suorittama allekirjoitus. Tunnistus- ja luottamuspalvelulain soveltamisalan ulkopuolelle jääviä tunnistusmenetelmiä voidaan käyttää tahdonilmaisun tekemiseen, jos keskenään asioivat osapuolet ovat keskenään näin sopineet ja määritellyn vaatimustason edellyttämistä asiointivälineistä ei ole erikseen säädetty.

asioinnin markkinoille.⁴⁷⁶ Sähköisen asiointipalvelun tapahtumat ovat helpommin todennettavissa kuin perinteisessä asiointissa ja esimerkiksi allekirjoituksen väärentäminen on perinteisellä menetelmällä helpompaa kuin sähköisten allekirjoitusten.⁴⁷⁷

3.1.2 Eräitä tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoamisen velvoiteoikeudellisia piirteitä

Tässä tutkimuksessa käsitellään erityisesti sellaisia velvoiteoikeuden käsitteitä ja ilmiöitä, jotka ilmenevät sähköisten tunnistus- ja luottamuspalveluiden liikkeelle laskemisen yhteydessä. Tutkimuksessa käsitellään yksityiskohtaisesti niitä velvoiteoikeuden ilmiöitä, jotka ovat keskeisiä tämän tutkimuksen aihepiirin selventämiseksi.

Tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoamisen tunnuspiirteitä ovat ainakin pitkät sopimusketjut, yhteistyösopimukset, tietosuojan ja tietoturvallisuuden vaatimukset sekä tunnistusvälineiden tarjoaminen joko yleisenä palveluna sopimukseen perustuvassa toimintaympäristössä tai sisäisen käyttäjäjoukon piirissä. Osapuolten välisiä oikeudellisia kysymyksiä ovat ainakin sopimussidonnaisuuden ulottuvuus⁴⁷⁸, korvausoikeudelliset vastuunjaon sekä rikosoikeuden soveltamisen kysymykset sellaisissa tilanteissa, joissa keskenään asioivien tahojen identiteettiä on käytetty väärin. Tällaisessa tilanteessa ilmenee myös uusia rikosnimikkeitä.

---

⁴⁷⁶Dumortier – Vandezande 2013 s. 3; Laine, LM 4/2014 612–613, 618–619; Mason 2012 s. 274. Tästä huolimatta tavanomainen verkkokauppa toimii ei-säänneltyjen turvallisuusratkaisujen ja hyväksytyn tason riskien rajoissa. Suljetuissa järjestelmissä, jotka eivät ole säännöllisen arvioinnin piirissä, tietoturvallisuuden osatekijöiden todellinen arviointi on vaikeaa erityisesti kuluttajalle. Verkkواسیointissa palveluntarjoaja hyväksyy ei-kvalifioituihin tuotteisiin sisältyvän riskin, myös mahdollisen virheellisen henkilöllisyyden osana liiketoimintaansa.

⁴⁷⁷Wuolijoki, LM 2/2005 s. 234.

⁴⁷⁸Hemmo 2005b s. 5–6; Nyström, LM 5/2015 s. 640–641; Salminen 2015, LM 3–4/2015 s. 503–504. Oikeuskäytännössä sopimusoikeudellisten vastuusääntöjen perustella on arvioitu esimerkiksi osakkeenomistajien vastuuta asunto-osakeyhtiötä kohtaan (KKO 2003:131), välimiehen vastuuta jutun asianomaisiin nähden (KKO 2005:14) sekä pesänhoitajan määräyksensvaraista tehtävää hoitaneen asianajajan (asianajajayhtiön) vastuuta (KKO 2001:70). Sopimusoikeudellinen vastuu on oikeuskäytännössä käsittänyt myös eräitä sopimuksen liitännäisiä tilanteita, kuten lahjakirjan laatimiseen liittyvästä toimeksiannosta huolehtivan vastuun edunsaajaa kohtaan (KKO 1992: 165) ja kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden luovutukseen liittyneen asiakirjat laatineen vastuusta toimeksiantajan sopimuskumppania kohtaan (KKO 1999:19). Kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden luovutukseen liittyvästä vastuusta KKO on lausunut, että ”[p]ääsääntöisesti toimeksiantosopimus asettaa toimeksisaajalle velvollisuuksia vain toimeksiantajaa kohtaan”.

Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskijan vahingonkorvauskysymysten jakaantuminen sopimuskumppanin kanssa tehtävän sopimuksen tai sopimuksen ulkoisten vahingonkorvaussäännösten velvoitteiden kannalta toteutuu eri tavoin eri tilanteissa. Vastuu voi niin ikään kohdistua välittömään sopimussuhteeseen tai sen ulkopuoliseen tahoon, esimerkiksi tarjotun tunnistus- ja luottamuspalvelun loppukäyttäjään. On mahdollista, että tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoaja ja tämän sopimuskumppani, allekirjoitusvarmenteella asioiva osapuoli luovat keskinäisen sopimussuhteensa perusteella odotuksia varmenteeseen luottavalle taholle varmenteen voimassaolosta tai pätevyydestä, esimerkiksi allekirjoitusvarmenteen voimassaolotiedon tai käyttörajoituksen tarkistamisesta.⁴⁷⁹

Tunnistusmenetelmien käyttöön perustuvien verkkopalveluiden toiminnan luotettavuuden takaamiseksi on viranomaiselle usein säädetty erityinen vahingonkorvausvelvollisuus.⁴⁸⁰ Tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoajalta edellytetyt vaatimukset voi käytännössä täyttää riittävään vastuu- ja vahingonkorvauskykyyn sitoutuva yritysmuotoinen oikeushenkilö, mutta myös julkisoikeudellinen yhteisö. Esimerkiksi Suomessa hyväksyttyjä allekirjoitusvarmenteita sekä vahvan sähköisen tunnistamisen välineitä tarjoaa julkisoikeudellinen virasto, Väestörekisterikeskus. Vahvan sähköisen tunnistamisen välineiden ja palveluiden liikkeellelaskijoiksi ovat ilmoittautuneet lisäksi useimmat pankit ja mobiilioperaattorit.

Osapuolten välisissä oikeussuhteissa ilmenee useita vahingonkorvausoikeudellisia suhteita, joihin liittyy sopimusvastuun, deliktivastuun, ankan vastuun, isännän vastuun sekä julkisoikeudellisen vastuun kysymyksiä. Erilaisia tunnistusvälineitä hallinnoiviin

---

⁴⁷⁹Hultmark 1998 s. 38; Norros 2007 s. 92. Hultmarkin mukaan tällainen sopimuksenulkoisen velvoittava suhde, johon saattaa kytkeytyä oikeudellisia odotuksia, on luonteeltaan ”*kvasi-kontraktuell*”.

⁴⁸⁰Hakalehto – Wainio 2008 s. 371–372, 375; HE 28/2000 s. 47; Häyhä, OT 1999 s. 122; Laintarkastuskunnan lausunto 4/1989; esimerkiksi arvo-osuustileistä annetun lain (827/91) 30 §, ja MK 9 a:3 ja MK 13:6–8. Saxén 1983 s. 227, 244. Viranomaisten tosiasialliseen hallintotoimintaan liittyy tyypillisesti oikeuskäytännössä korostettu huolellisuusvelvollisuus, kuten vastuu yleisten kulkuväylien kunnossapidosta (KKO 1995:69), julkisten tilojen ylläpitäjän vastuu (KKO 2001:1) sekä yleisötilaisuuksien järjestäjän vastuu. Tuottamusvastuu ei merkittävästi eroa ankarasta vastuusta, jos tuottamusvastuun huolellisuusvaatimukselle asetetaan korostettuja vaatimuksia. Korostetun huolellisuusvelvoitteen vallitessa väitetyt vahingonaiheuttajan on näytettävä toimintansa olleen asianmukaista. Kvalifioitunut allekirjoitusvarmenteeseen luottavalle osapuolelle on turvattu tavanomaista tuottamusvastuuta ankaramman vahingonkorvausvelvoitteen mukainen käännetyt todistustaakan mukainen korvausmahdollisuus. Kiinteistövaihdantaan perustuvan julkisen rekisterin pitäjälle eli Suomen valtiolle on rekisteritietojen oikeellisuudesta säädetty ankara vastuu.

todentamis- ja validointipalveluihin, suostumuksen hallinnan järjestämiseen ja eri järjestelmissä oleviin tietoihin pääsyyn perustuvat hallinnointi- ja portaalipalvelut perustuvat myös valtioiden rajat ylittäviin sopimuksiin. Niiden vahingonkorvauskysymykset ratkeavat pääsääntöisesti sopimusvastuun periaattein.

Pohjoismaisissa oikeuskulttuureissa sopimusoikeus perustuu muoto- ja sopimusvapauden periaatteisiin. Sopimusoikeudelliset ongelmat ilmenevät erityisesti kansainvälisessä kaupassa.⁴⁸¹ Sopimusvastuun ja säädetyn vastuun tyyppitilanteiden välillä on erilaisia tulkinnanvaraisia oikeusasetelmia.⁴⁸² Lakiin perustuvia vastuujärjestelyitä liittyy ainakin tunnistamis- ja luottamuspalveluasetukseen, tunnistus- ja luottamuspalvelulakiin, sähköistä kiinteistön kauppaa, panttausta ja kirjaamisen menettelyä koskevaan lainsäädäntöön, rahoitusalan säädöksiin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiointia ja sähköisiä lääkemääräyksiä koskevaan sääntelyyn.

Sopimussuhteen sisältöä määrittävät osapuolten pyrkimysten lisäksi myös oikeusjärjestyksen pakottavat ja tahdonvaltaiset normit. Käsitys sopimuksen sitovuudesta on muuttunut oikeustieteen kehittyessä. Sopimus voi syntyä ja täydellistyä myös vaihteittain.⁴⁸³

Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeelle laskemisen yhteydessä tarjotaan yleensä myös itse välineen tai palvelun lisäksi asiointia tukevia oheispalveluita. Tällaisia ovat esimerkiksi aikaleimapalvelun tarjoaminen ja arkistointipalvelu.⁴⁸⁴ Nämä oheispalvelut eivät ole

---

⁴⁸¹KM 1990:20 s. 35–37; Laine 2001 s. 199–201; Laine – Ponka, DL 2003 s. 1028–1029, 1038. Rajat ylittävä sähköinen kaupankäynti edellyttää yhdenmukaisia kirjallisen muodon vaatimuksia.

⁴⁸²Hemmo 2005b s. 5.

⁴⁸³Pöyhönen 1988 s. 214; Rudanko 1995 s. 283–284; Siro 1997 s. 72–75; Ämmälä 1993 s. 11. Sopimuksen prosessikäsityksen vaihteittaisessa täydellistymisessä voidaan havaita välitiloja, jotka muuttavat sopimusoikeudellisia ja sopimuksenulkoista tilaa koskevia kategorioita. Pöyhönen viittaa sopimuskäsityksen modifikaation osalta kuluttajansuojalain mukaiseen katusuusviikkoon tai osamaksukauppaan.

⁴⁸⁴Austin 2001 s. 49, 58, 77–82; Brazell 2004 s. 65; Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 129–130; ETSI EN 319 411–2, 2.1.–2.2; ETSI TS 101 456 s. 6; Hultmark 1998 s. 3–34; Hultmark 1997 s. 879; Magnusson Sjöberg 2005 s. 504; Magnusson Sjöberg JT 4/2000–01 s. 433; Magnusson Sjöberg 1998 s. 219–220; 239–240, 171–172; Myhr 2005 s. 22; LVM 53/2005 s. 48, 60. Varmennepalvelujen tarjoajan tuottamat mahdolliset lisäpalvelut, kuten aikaleimat, notariaatti- ja arkistointipalvelut, eivät aiemmin kuuluneet kuulu kvalifioitun varmenteen liikkeelle laskemista määrittävän politiikka-asiakirjan soveltamisalaan, vaikka ne ovatkin keskeisiä varmentajan infrastruktuurin palveluja. Esimerkiksi vanhentumisaikoja määrittävä oikeudellisten vaateiden lakkaaminen (laki velan vanhentumisesta 728/2003) on voitava tarvittaessa todistaa myöhemmin. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa on säädetty uusista palvelutyypeistä allekirjoituspalveluiden lisäksi.

tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa esitettyjä palveluntarjoajaan kohdistettuja vaatimuksia, mutta palveluntarjoajat tarjoavat näitä lisäpalveluita paitsi oheispalveluina, myös oman toimintansa laadun varmistamiseksi ja viime kädessä todistelunäytön tukemiseksi.⁴⁸⁵

Sekä ensitunnistuksen että kvalifioidun varmenteen hakemisen henkilön todentamistapahtuman sisältävä välineen hakijan rekisteröintimenettely on keskeinen osa koko palvelun turvallista toteuttamistapaa, koska tämän hetken jälkeen verkossa liikkuvan henkilöllisyyttä ei tarkisteta fyysisiin ominaisuuksiin verraten kasvotusten. Tietoverkoissa ja -järjestelmissä luotetaan tunnistusvälineen tarjoajan tai varmentajan takaamaan oikeaan henkilöllisyyteen.⁴⁸⁶

TunnL 17 §:ssä on säädetty vahvan tunnistuksen palvelun ensitunnistustapahtumasta ja sen edellytyksistä. TunnL 17.5 §:ssä on erityisesti säädetty toisen toimijan suorittaman ensitunnistuksen oikeellisuuteen liittyvän vastuun jakamisesta.

3.1.3 Sopimus oikeustoimena

3.1.3.1 Sopimusoikeuden kehityksestä

Suomalainen sopimusoikeusteoria on kehittynyt 1800-luvun saksalaisen sekä skandinaavisen oikeusperinteen kautta. Sopimussidonnaisuuden legitimaatioperuste vallitsi pitkään 1970-luvulle saakka. Siitä lähtien sopimuksen sitovuuden edellytyksenä velvoiteasemien määrittelyssä arvioitiin myös osapuolten välisen aseman kohtuullisuus, erityisesti taloudellinen asema ja eräät muut yksilölliset piirteet, kuten sosiaalinen asema.⁴⁸⁷

---

⁴⁸⁵Austin 2001 s. 77–82; LVM 53/2005 s. 56–57, 59. Luottavaan osapuoleen kohdistuvan vastuun osalta on merkityksellistä tietää, onko varmenne ollut voimassa tai peruutettuna tiettyä aikana. Aikaleiman avulla on mahdollista näyttää asiointitapahtuman tarkka tapahtuma-aika toteen. Esimerkiksi sähköisen kaupan direktiivin (2000/31/EY) ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain mukaisesti verkkopalvelun tarjoajan on pidettävä säädettyjä tietoja asiakkaan saataville. Todistustaakka on palvelun tarjoajalla. Ajanmäärittyspalvelua on Suomessa toteutettu sopimuksenvaraisilla järjestelyillä. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa on määritelty myös kvalifioidun aikaleimapalvelun vähimmäisvaatimukset.

⁴⁸⁶LVM 53/2005 s. 50.

⁴⁸⁷Atiyah 1990 s. 1, 5; Atiyah 1981 s. 11, 13; Atiyah 1979 s. 6; Hemmo 1996 s. 5; Mononen 2001 s. 55; Sirkkiä 1997 s. 109–111; 113; Wuolijoki 2009 s. 68–69. Myös tiedollisen ylivoima-aseman käyttäminen vaikuttaa oikeudelliseen arviointiin.

Sopimuksen luonne ja sopimussidonnaisuuden perusta sekä klassinen oppi tahdon autonomiasta, erityisesti perusteluun käytettävän argumentaation merkityksestä ja sisällöstä on muuttunut oikeustieteen yleisissä opeissa.⁴⁸⁸

1900-luvun alkupuolella korostuivat tahto- ja luottamusteoriat, joiden välistä suhdetta punnittiin Pohjoismaisten oikeustoimilakien valmistelussa. Sopimuksen syntymistä, sisältöä ja sen velvoittavuuden legitimitettä voidaan selittää joko tahdonilmaisun antajan tahdon tai tahdonilmaisun vastaanottajan saaman perustellun yksilöllisen käsityksen kannalta. Tahto- ja luottamusteorioiden vaikutus ilmenee esimerkiksi sellaisina säännöksinä, jotka estävät toista osapuolta vetoamasta sopimuksen pätemättömyyteen silloin, kun toinen osapuoli on ollut perustellusti tietämätön pätemättömyysperusteesta.⁴⁸⁹

Oikeustoimilain kohtuullistamiseen saakka sopimusoikeuden ja koko oikeusjärjestyksen katsottiin perustuvan sopimuksen sitovuuden periaatteelle.⁴⁹⁰ Perinteisen sopimusoikeuden vallitessa sopimusosapuolten ajateltiin olevan tasavahvoja ja yksilöllisen sopimuksen ajateltiin olevan osapuolten tahdonvallan asia. Esimerkkejä suuntauksen vaikutuksista ovat korkolain 11 § ja oikeustoimilain 36 §. Kehitys eteni kohti kuluttajansuojalain säännöksiä siitä, kuinka ankaria velvoitteita toiselta osapuolelta voidaan vaatia ja laajeni sittemmin sosiaalisten suoritusesteiden vaikutuksiin osapuolten välisessä sitoutuneisuudessa. Ensimmäinen konkreettinen muutos näkyi kuluttajansuojalakiin vuonna 1978 kirjattuna

---

⁴⁸⁸Aarnio 1989 s. 99; Aarnio 1987 s. 99; Alexy 1985 s. 143–156; Collins 1999 s. 20–28; 65–66; Pöyhönen 1997 s. 254. Alexy on todennut hyväksyttävyyden vaatimuksen olevan oikeusperiaatteiden voimassaolon keskeinen perusta.

⁴⁸⁹Almén – Eklund 1968 s. 121–122; Adlercreutz – Gorton 2011 s. 42–43; Anetjärvi 1997 s. 54–56; Hemmo 2003a s. 16; Pöyhönen 1988 s. 162–168; Tolonen 1997 s. 10–11. Von Savignyn sopimusoikeudellisen teorian vapaan tahdon ja itsemäärätymisoikeuden muodostama tahtojen konsensus ja siihen perustuva oikeutta luova elementti perustuu tahdonilmaisun antajan tahtoon. Erityisesti kaupallisissa suhteissa tanskalaisen Lassenin kehittämä luottamusteoria perustui hyvässä uskossa olevan sopimuskumppanin oikeuteen luottaa oikeustoimeen, ja se nousi johtavaksi teoriaksi pohjoismaisessa sopimusoikeudessa heijastuen myös lainsäädännön tasolle. Pöyhösen viittaaman yhteisöllisen käytännön sopimusmallin perusajatus on samankaltainen kuin Atiyahin esittelemän mallin yhteisöllisyys, joka erottaa mallin sen tahto- ja luottamusmallin yksilökeskeisestä ajattelutavasta. Sopijaosapuolten erivertainen asema arvioidaan OikTL 36 §:n mukaan konkreettisissa sovellustilanteissa. Tolonen kuvaa modernin jälkiviivaintivaltioillisen sopimusparadigman moniulotteisia ja rajaltaan päällekkäisiä perusteita.

⁴⁹⁰HE 247/1981, s. 3; Hemmo 1994 s. 2. Perinteiset *force majeure* ja suorituseste eivät ole ainoita syitä muuttaa suoritusvelvollisuutta.

pyrkimyksenä taata osapuolille tasa-arvoinen asema.⁴⁹¹ Samoin on rajoitettu sopimusvapauteen kuuluvaan yksityisoikeudellista velvoittautumiskompetenssia eli sopimusten sisältöä koskevaa pakottavaa lainsäädäntöä tai sopimussidonnaisuutta eli sopimusten sovittelua ja sosiaalisen suoritusesteen huomioimista.⁴⁹² Erityisesti sovitteluinstituutioon liittyy paljon yleisten oppien tasolla käsitteellisen jouston ylittäviä rajoittavia muutoksia.⁴⁹³ Oikeustoimilain kohtuullistamislausekkeen säätäminen on yksi olennainen sopimusten tulkintaa muuttava tekijä, myös muut yksilölliset ja kollektiiviset periaatteet ovat muuttaneet sopimusoikeuden luonnetta olennaisesti viimeisinä vuosikymmeninä.⁴⁹⁴

Suomalaisen sopimusoikeuden heikomman suojaa korostavien muutosten taustalla heijastelivat erityisesti Yhdysvalloissa vaikuttanut Critical Legal Studies -oppi (CLS) sekä lähes sen kaltaisena vertailukohtana vaikuttanut pohjoismainen vaihtoehtoinen lainoppi (VL).⁴⁹⁵

---

⁴⁹¹Atiyah 1990 s.362–363, 364; Aarnio 1989 s. 78; Hemmo 2003a s. 20–21; Hemmo, JFT 2001 s. 40–42; KM 1990:20 s. 2; Wilhelmsson 1992 s. 14–15. Aarnio toteaa, että hyvinvointivaltioissa perinteinen oikeuksien ja velvollisuuksien sääntely on syrjäytymässä punninta-, tavoite- ja resurssinormien hyväksi. Julkisen sektorin toiminnassa tämä näkyy kehityksen kulkemisessa tavoite- ja tarveorientoitumisen suuntaan. Yksityisoikeuden yleiset kehityssuunnat heijastuvat yleislausekkeisiin ja sovittelusäännöksiin.

⁴⁹²Sosiaalisen siviilioikeuden soveltamisalue on laajentunut prosessioikeuteen ja osin myös esineoikeuteen kuluttajan suojaamisen lisäksi. Tämä näkyy esimerkiksi pienyrittäjien hyväksi säädetyssä sopimusehtolaissa, elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä annetussa laissa (1062/1993).

⁴⁹³Rudanko 1995 s. 272; Wilhelmsson 1987 s. 23.

⁴⁹⁴Hemmo 2003a s. 19; Hemmo, DL 3/1996 s. 332; Pöyhönen EIF 7 1999 s. 198; Saarnilehto 1992 s. 11–13, 14; Wuolijoki 2003 s. 8, 10–11. Hemmon mukaan sopimuksen velvoittavuus ei kaikissa sopimussuhteissa kytkeydy yksin sellaisiin formaaleihin tekijöihin kuin vastavuoroisiin sitoutumistahdonilmaisuihin ja vaaditun muodon noudattamiseen. Sisällöltään hylättävä sopimus tai sopimusehto voi tulla sivuutetuksi useiden pätemättömyysperusteiden, sovittelusäännösten ja vakioehtoja koskevien oikeudellisten periaatteiden nojalla. Hyvän tavan mukaisuuden korostumista yhtenä viime vuosikymmenien tärkeimmistä sopimusoikeuden kehityspiirteistä. Useat kirjoittajat pitävät hyvän tavan vastaisuuden kieltoa vakiintuneena oikeusperiaatteena ja siten esimerkiksi kohtuullisuuden veroisena periaatteena. Samankaltaisiin tilanteisiin viittaa OikTL 33 §, jonka mukaisesti sellaisia oikeustoimia ei ole pidettävä pätevinä, jotka ovat syntyneet kunnianvastaisissa ja arvottomissa olosuhteissa. Samankaltaiseen arviointiin perustuvat muun muassa heikomman suoja ja lojaliteetti.

⁴⁹⁵Wilhelmsson 1992 s. 30–36; Kotkas, Tuorin artikkeli 1990 s. 52; Mononen 2001 s. 58–59; Tuori 1990 s. 49–53, 63.

Taloudellisesti väritynyt oikeustiede, myös riskiperusteiseen vahingonkorvauksen arviointitapaan perustuva *law and economics* -tutkimus edustaa näkökulmaa⁴⁹⁶, jossa molemmat osapuolet sopivat ehdot, jotka yleensä osoittautuvat edullisiksi kummankin kannalta. Sopimuksen sovittelu kuten myös sosiaalinen puuttuminen sopimussidonnaisuuteen lisää transaktiokustannuksia ja vähentää vaihdannan tehokkuutta.⁴⁹⁷ Punninnassa sallitun riskinoton tasoon vaikuttaa tällöin eri tilanteissa vaaran kohteena olevan intressin laatu.⁴⁹⁸

Sopimusoikeuden kehitys on heijastunut myös vahingonkorvausoikeuteen sopimusperusteisen vahingonkorvauksen kautta.⁴⁹⁹ Vahingonkorvausoikeudessa tämä muutos merkitsee, että huomioon otetaan paitsi vahingonkärsijän myös korvausvelvollisen suojarange. Velvoitteiden määrittelyyn liittyvät taustalla heijastelevat tarvesidonnaisuuden

---

⁴⁹⁶Hemmo 2005b s. 3; Kanninen – Määttä – Timonen 1996 s. 11–12; Rudanko 1995 s.275, 287–289; Timonen 1996 s. 130–132, 151. *Law and economics* -arviointitapaa sovelletaan vertaamalla valitun toimintatavan taloudellisia vaikutuksia vaihtoehtoiseen menettelytapaan. Kansainvälisesti tunnettu lähtökohta tälle arvioinnille on tuottamusarvioinnin taloudellisia perusteita kuvannut ns. Learned Hand -kaava (tuomari Learned Handin lausuma tapauksessa *United States v. Carroll Towing Co.* [159 F 2d 169 2nd Cir.1947]), jonka mukaan menettely on tuottamuksellista, jos vahingon välttämisen edellyttämät kustannukset olisivat alhaisemmat kuin vahingon todennäköisyyden ja odotettavissa olevan vahingon tulo optimaalisen tehokkuuden perusteella.

⁴⁹⁷Hemmo 2005b s. 35; Hemmo 1996 s. 23; Rudanko 1995 s. 288. Erityisesti Yhdysvalloissa vaikuttavan opin mukaisesti korvausvastuu on kohdistettava siihen, joka olisi edullisimmin kyennyt välttämään vahingon ja joka on taloudellisessa mielessä aiheuttanut tehokkuushäiriön. Oppi on johtanut talouspaineiden vahingonkorvausteorian kehittymiseen. Tavoitteeseen pyritään sekä vahingonkorvausoikeuden että muiden sääntelykeinojen avulla; tähän perustuu myös tuottamusarviointi. Toinen keskeinen arviointitapa tuottamusarvioinnin ohella on riskiperusteinen tarkastelu. Riskiä ja huolellisuustasoa arvioitaessa on oltava kriteereitä sen mukaan, mitä voidaan pitää riittävänä huolellisuutena, kuten eurooppalaisen vahingonkorvausperiaatteiden 4:102 artiklan mukaisen ”huolellisen henkilön” määritelmä. Lisäksi huomioon on otettava loukatun intressin tärkeys, vahinkoriskin suuruus sekä muiden toimintavaihtoehtojen kustannukset. Ajattelutavan mukaan tuottamus ilmenee kokonaistaloudellisesti epäedullisiin toimenpiteisiin ryhtymisenä.

⁴⁹⁸Hemmo 2005b s. 27, 32–33; Sorvettula 1990 s. 41–42. Yksi keskeisistä käyttöalueista riskiperusteisessa arviointitavassa on toimintamuotojen yhteydessä vaadittavien turvallisuustoimenpiteiden mitoittaminen. Korkein oikeus ratkaisussa KKO 1998:59 sovelsi myös riskiperusteista lähestymistapaa, kun velallisen toimintavelvollisuutta arvioitiin osakekauppaan liittyvän vahingon torjumiseksi. Suomen oikeudessa on käytetty Learned Hand -tyyppistä vertailumallia, mutta se ei ole kuitenkaan ainoa vaihtoehto. On mahdollista hyödyntää esimerkiksi vahingonaiheuttajan ja vahingonkärsijän käytettävissä olevien riskejä supistavien toimintavaihtoehtojen vertailua.

⁴⁹⁹Rudanko 1998 s. 284–285; Rudanko 1995 s. 273, 284.

ja siihen liittyvä heikomman suojan periaate. Näillä päämäärillä on liittymäkohta vahinkoriskien lisääntymiseen, mikä on saanut aikaan tarpeen tiukentaa vahingonkorvausnormistoa sosiaalisten vaatimusten yhteydessä. Sen lisäksi kehitykseen on vaikuttanut sovitteluinstituutio korvauksen määrästä, mikä merkitsee vahingonkorvauksen yleisissä opeissa samaa kuin sopimuksen sitovuudesta poikkeaminen sopimusoikeudessa.⁵⁰⁰ Pääsääntöinen jako vahingonkorvauksen yleisten osalta sopimusoikeudelliseen ja sopimuksen ulkoiseen vahingonkorvaukseen on pysynyt rakenteeltaan muuttumattomana.⁵⁰¹

3.1.3.2 Sopimussidonnaisuuden muuttumisesta

Sopimusoikeuden kehityksessä heijastuvat sopimusoikeudelliset mallit ja teoriat sekä niiden taustalla vaikuttavat arvot.⁵⁰² Oikeussuhteiden moninaistuminen⁵⁰³ ei skandinaavisesta

---

⁵⁰⁰Hemmo 1996 s. 6; Rudanko 1995 s. 273, 286; Wilhelmsson 1987 s. 46–47. Korvausoikeuden yleiset opit, kuten sopimusoikeudellisen ja sopimuksenulkoisen vahingonkorvauksen välinen oikeudenalaa systematisoiva erottelu ja vahingonkorvauksen edellytysten muodostama järjestelmä ovat pysyneet rakenteeltaan muuttumattomina. Vahingonkärsijän oikeussuojaa on parannettu useilla eri lainsäädäntöteknisillä järjestelyillä, kuten siirtymisellä tuottamusvastuusta ankaraan vastuuseen, huolellisuusvaatimusten kiristämisellä tuottamusvastuussa, vahingonkärsijän syy-yhteyttä koskevan näyttövaatimuksen lieventämisellä ja vahingonkärsijän oikeudella vaatia korvausta suoraan korvausvelvollisen vastuuvakuutusyhtiöltä vakuutusopimuslain 67 §:ssä määritellyn mukaisesti. Prosessuaalisena keinona samaan lopputulokseen vie osaltaan ryhmäkanteen käyttöön ottaminen.

⁵⁰¹Rudanko 1995 s. 273.

⁵⁰²Pöyhönen 1988 s. 122–131; Tolonen 1997 s. 8–9. Sopimusoikeudellisissa malleissa heijastuvat niihin liittyvien periaatteiden oikea sisältö. Pöyhösen teoria perustuu formaalin tahtomallin, luottamusmallin ja oikeudenmukaisen yhteisöllisen käytännön mallin ilmentämään vapaan tahdon ja itsemääräytyvyyden perusajatuksiin, joiden taustalla on tahtojen konsensus sopimussidonnaisuuden perustana ja formaalina kriteerinä. Carl Friedrich von Savignyn sopimusoikeudellinen teoria perustuu Pöyhösen mukaan tähän näkemykseen.

⁵⁰³Hemmo 1998 s. 379; Rudanko 1995 s. 282–284. Sopimussuhteen kolmannen hyväksi ulottuvan vaikutuksen ulottuminen vahingonkorvaukseen merkitsee yleisten oppien joustamista entistä pitemmälle. Nykyinen sääntely jakaa myyjälle paljon vastuuta kokonaispalvelun osalta. Palveluita ulkoistetaan voimakkaasti ja vastuuasemat hajaantuvat kuluttajan näkökulmasta, jos myyjälle ei aseteta merkittävää vastuuta palveluketjun toteuttamisesta. KL 18 §:ssä on säädetty annettujen tietojen merkityksestä sopimusoikeudellisen virhevastuun perusteena. Tämä ajattelutapa heijastuu esimerkiksi velallisyriksen työntekijöiden suojaan. Kuluttajasuojasta kiinteistönvälityksessä annetun lain 13 §:ssä on kiinteistönvälittäjälle asetettu erityisvastuu toimeksiantajan vastapuolelle, johon välittäjällä ei ole sopimussuhdetta. Oikeuskäytännössä mainittu mahdollisia sopimussuhteiden rajoja ylittävä grynderivastuu ja virheellisiä tiedonantoja sopimussuhteen

näkökulmasta merkitse sopimusinstrumentin ja sopimusvastuun roolin heikentymistä. Sen sijaan sopiminen yksityisautonomisena velvoitteiden muotoamisen perusteena on muuttunut ja eräitä laissa yksityiskohtaisesti säänneltyjä sopimustyyppejä koskeva sääntely on voimistunut⁵⁰⁴.

Viimeaikaisessa sopimussidonnaisuuden kehityksessä perinteinen tarjous ja siihen annettu yhtäpitävä vastaus eivät ole enää yksinomainen tapa muodostaa yhtäpitävien tahdonilmaisujen syntyminen ja sopimussidonnaisuus. Oikeustoimen tekninen toteuttaminen eriytyy paperille tehdyistä tahdonilmaisista. Erityisesti verkkoasioinnissa oikeustoimen hyväksyminen saattaa syntyä useita tahdonilmaisuja toteuttavien osapuolten suorittamien vastavuoroisten toimien kautta. Eräs yleistynyt sopimussidonnaisuuden synnyttävä tilanne on hiljainen sopiminen.⁵⁰⁵

Perinteisesti sopimusvaikutukset rajoittuvat kaksiasiansaissausteeseen niin mannereurooppalaisen kuin *common law* -alueen sopimusoikeuden alalla.⁵⁰⁶ Sivullinen ei voi doktriinin mukaan esittää vaatimuksia toisten henkilöiden väliseen sopimukseen nojautuen eikä voi myöskään tulla muiden tekemän sopimuksen velvoittamaksi. Tämä käsitys ei ole enää ehdottomana voimassa kolmansien oikeuksiin nähden.⁵⁰⁷ Sopimusketjutilanteissa merkityksellinen kysymys on, voiko osapuoli kohdistaa sopimusperusteisia vaatimuksia muihin kuin nimenomaiseen asiointikumppaniinsa vai vastaavatko kolmannet tahot velkojalle ainoastaan vahingonkorvauslain (412/1974, VahL) ja mahdollisten muiden sopimuksenulkoisten vastuunormien perusteella.

---

ulkopuolella koskevat tapaukset ovat sellaisia, joissa on voitu tuomita sopimusvastuun tapaisesti korvausta puhtaista varallisuusvahingoista vahingonkorvauslaissa asetettujen edellytysten estämättä.

⁵⁰⁴Hemmo 1998 s. 379. Disponointiperusteisista normilähteistä siirtymisen lakiperusteiseen suuntaan on toisinaan nähty viittaavan deliktivastuulle tyypillisten velvoiteperusteiden korostumiseen erityisesti sitoutumistoimen kustannuksella.

⁵⁰⁵Hiljaisen sopimisen merkitystä kuvaavat esimerkiksi oikeustapaukset KKO 2010:23 ja KKO 2011:6. Edellinen tapaus koskee yksityisen pysäköintivalvontaa ja jälkimmäinen konsulttitoimeksiantoa koskevien sopimusten syntymistä. Jälkimmäisessä tapauksessa havaittiin riittävästi sopimuksen hiljaista syntymistä horjuttavia esteitä. Tapaukset ilmentävät tunnistettavan sitoutumiskynnyksen vaatimusta ja yksimielistä ehtojen hyväksymistä sopimuksen syntymisen edellytyksenä. Eräs ratkaiseva kriteeri saattaa olla osapuolen käyttäytyminen tai toiminta.

⁵⁰⁶Collins 1986 s. 104; Hemmo 1998 s. 261. *Common law* -maissa ilmiöstä käytetään nimitystä *privity of contract*.

⁵⁰⁷Hemmo 1998 s. 253–254, 255, 268; Kartio OT 1997 s. 153–163. Sopimusvastuun henkilöllisen ulottuvuuden laajentuminen näkyy erityisesti sivullisintressin tilanteessa sekä sopimusketjun tilanteissa.

Kaksiasianosaissuhteen rajoituksen asema on maailmanlaajuisesti pääsääntönä, silti eri oikeusjärjestyksissä periaatteen soveltaminen vaihtelee.⁵⁰⁸

Privity of Contract -oppi näkyy Suomessa eri oikeudellisten päämäärien mukaisina ratkaisuin. Esimerkiksi kaksiasianosaissuhteen ylittävien sopimusperusteisten vaatimusten avaaminen koituu kuluttajien eduksi silloin, kun he voivat ohittaa vaateessaan myyjän ja esittää virheeseen perustuvia vaatimuksia jakeluketjun muuta toimijaa, kuten maahantuoja tai valmistajaa kohtaan. Suomessa tämä ratkaisu ilmenee KSL 5:31:n säännöksessä. *Privity*-oppia ei sovelleta työntekijän vahingoksi esimerkiksi isännänvastuun tilanteessa.⁵⁰⁹ *Privity*-oppi näyttää menettäneen asemansa ankarassa muodossa.⁵¹⁰

Yhä yleistyvää piirre sopimusvelvollisuuksien kehityksessä ovat lainsäädännön kautta syntyvät standardoituja ja tilannekohtaisia tiedonantovelvollisuuksia sisältävät sopimukset. Tämä kehitys näkyy myös oikeuskäytännössä.⁵¹¹ Tämän tutkimuksen aihepiiriin liittyy myös entistä useammin ilmenevä säännelty tiedonantovelvollisuus⁵¹².

Sopimusvapauden klassinen tahtoteoria ja sopimusperusteinen sidonnaisuus ovat menettäneet sotien jälkeen merkitystä uusien sidonnaisuusmuotojen ja osin sopimustodellisuuden uusien piirteiden vuoksi. Keskeisiä piirteitä ovat sopimusten verkottuminen ja pitkäkestoiset järjestelmät.⁵¹³

---

⁵⁰⁸Almén – Eklund 1968 s. 102–103; Hellner 1996 s. 126; Hemmo 1998 s. 256–257, 384–385; Norros 2007 s. 1–2. Suomen tulkinta sijoittuu lähelle Ruotsin ratkaisua, jossa rajoituksiin suhtaudutaan tiukemmin. Esimerkiksi Hemmo viittaa Hellneriin ja käyttää ilmaisua ”*coexistence of liabilities*”. Eräs sopimusvastuun ulottuvuuden ohella nouseva kysymys on eri relaatioissa käytettyjen sopimusehtojen vaikutus ja sovellettavuus toisessa suhteessa esitettävälle korvausvaatimukselle (esimerkiksi tilanteessa maahantuoja, myyjä, ostaja).

⁵⁰⁹Hemmo 2005b s. 57, 59; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 200–201.

⁵¹⁰Hemmo 1998 s. 268. *Privity*-oppia on pyritty uudistamaan Englannissa myös lainsäädäntöitse. 1990-luvulla ratkaisevana kriteerinä on esitetty sopimuspuolten tarkoitusta, jos sivullisen vaade halutaan esittää.

⁵¹¹Wuolijoki 2009 s. 135, 139. Lakiin sisältyvät ja normatiivistakin merkitystä saavat tiedonantovelvoitteet voidaan pääpiirteissään jakaa yleissäännöksiin ja yksityiskohtaisiin, standardisoituihin tiedonantovelvoitteisiin.

⁵¹²Esimerkiksi vahvan sähköisen tunnistamisvälineen, -palvelun tai laatuvarmenteen hakijalle annettavista tiedonantovelvollisuuksista on nimenomaisesti säädetty, kuten TunnL 6 §-7 §, 15 §-16 §, 35.2 §.

⁵¹³Atiyah 1979 s. 771–781; Tolonen 1997 s. 17–18. Sopimussidonnaisuuden tilalle ovat tulleet erilaiset luottamus- ja etuperusteen muodot, kuten liikemiesmäisten käytäntöjen sopimustodellisuus. Liike-elämän sopimusten yhteydessä Tolonen viittaa *promissory estoppel* -instituution, joka koskee luottamusoletuksen alaisena tehtyjä toimenpiteitä.

Euroopassa esimerkiksi saksalaisen oikeustieteen piiristä on esiintynyt samankaltaisia kehityspiirteitä. 1980–1990-luvuilla hyvinvointivaltiollisuuden ja refleksiivisen oikeuden alueilla liikkunut keskustelu on vähitellen hiipunut. Myös Saksassa sopimusoikeuden muotoutumisen alalla on nähtävissä sopimusverkkojen ja pitkän keston sopimusrakenteiden kehitys. Nämä rakenteet perustuvat sopimusten ja organisaatioiden, markkinoiden ja hierarkioiden välille ja ovat uudenlaisia sopimussuhteen verkottumisen ilmiöitä.⁵¹⁴ Uutena tasona vaikuttaa lisäksi Euroopan yhdentymisen sekä kilpailuoikeudellisten velvoitteiden tuleminen sopimusoikeudessa velvoittaviksi normeiksi.⁵¹⁵ Vuonna 2014 Euroopan neuvosto hyväksyi kilpailuoikeudellisen vahingonkorvausdirektiivin.⁵¹⁶

3.1.3.3 Sopimuksen osapuolet ja sopimuksen sitovuus

3.1.3.3.1 Yleistä

Sopimukseen perustuvat oikeudet ovat vaihdantaan ja teollisuuteen rakentuvassa yhteiskunnassa keskeinen varallisuuden osa-alue.⁵¹⁷ Suomen sopimusoikeuden yleisistä periaatteista ei ole erikseen säädetty. Sopimusoikeuden tärkeimmät sääntelyä ohjaavat periaatteet ovat sopimusvapaus ja sopimuksen sitovuus.⁵¹⁸

---

⁵¹⁴Tolonen 1997 s. 22–24; Teubner 1988 s. 300–301, 313–314.

⁵¹⁵Castrén – Puskala, DL 2/2015 s. 381–382; Hemmo, LM 7–8/2006 s. 1136. Kilpailuoikeuden kautta kehityksessä näkyy myös velvoite sopimuksen tekemiseen eräissä olosuhteissa sekä vaatimus pääsuoritusvelvollisuuden kohtuullisuudesta. Tämän tutkimuksen aihepiirissä samankaltaista pohdintaa esiintyy TunnL 20 §:ssä säädetyn tunnistusvälineen tai -palvelun liikkeelle laskemista koskevan sopimuksen osalta palveluntarjoajan ja asiakkaan välillä. Pankkisääntelyyn liittyy perusmaksutilidirektiivin (KOM [2013] 266 lopullinen) 14–15 artiklan mukainen velvoite tarjota tunnistamispalvelua verkkopankin toimintojen käyttämiseksi.

⁵¹⁶Castrén – Puskala, DL 2/2015 s. 381–382. Direktiivi julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 5.12.2014. Vahingonkorvausdirektiivin pääasiallisena tarkoituksena on parantaa yksityisten oikeussubjektien mahdollisuuksia saada korvausta sellaisista vahingoista, jotka ovat aiheutuneet kielletyistä kilpailunrajoituksista. Direktiivissä säädetään muun muassa oikeudesta täyteen korvaukseen kilpailuoikeuden rikkomisesta johtuneesta vahingosta, todisteiden esittämisestä ja kansallisten rikkomuspäätösten sitovasta vaikutuksesta.

⁵¹⁷Atiyah 1995 s. 1, 33; Hakulinen 1965b s. 130; Hemmo 1994 s. 1; Sirkiä 1997 s.122; Pöyhönen 1997 s. 254.

⁵¹⁸Atiyah 1995 s. 1, 33; Muukkonen 1956 s. 601, 603–605; Routamo 1996, s. 35; Sirkiä 1997 s. 115. Sopimusvapauden ilmenemismuotojen voidaan nähdä heijastavan todellisuudessa käsitteen epätarkkuutta. Sopimusoikeuden pyrkimyksenä on vahvistaa tahdonilmaisuja ja niistä nousevia odotuksia, jotka perustuvat tahdonilmaisuihin ja muihin käyttäytymisen muotoihin.

Kaksipuolinen oikeustoimi eli sopimus edellyttää kahden henkilön yhtäpitävän tahdonilmaisun oikeustoimen syntymiseksi.⁵¹⁹ Lähtökohtainen jo roomalaisesta oikeusopista perustuva käsitys siitä, että sopimus perustaa oikeuksia ja velvollisuuksia ainoastaan sen välittömille osapuolille, sopimusvelkojalle ja sopimusvelalliselle, on vähitellen muuttunut.⁵²⁰

Sopimuksen toteutuminen on riippuvainen myös muiden tahojen suorituksista ja osapuolten välisistä käytännöistä. Sopimusosapuolten lisäksi sopimuksella saattaa olla myös muihin tahoihin ulottuvia oikeusvaikutuksia. Erityisesti on olemassa tarve suojella sellaisia tahoja, jotka saattavat joutua kärsimään sopimuksen ulkoisina osapuolina voimatta itse vaikuttaa sopimuksen sisältöön, kuten kuluttajat.⁵²¹ Vastuuriskit laajenevat sopimusketjun laajentuessa useampaa henkilöä koskevaksi.⁵²²

Lähtökohtaisesti kaikkien muiden kuin välittömien sopimusosapuolten välillä vallitsevat sopimuksen ulkopuoliset velvoitteet.⁵²³ Mahdollisesti myös vahingonkorvausvastuuta

---

⁵¹⁹Adlercreutz – Gorton 1980 s. 42–43, 57–58; Carlson 1956 s. 595; Grönfors 1995 s. 53, 64, 69; Hopppu, E. 1987 s. 15–16; Talaranta 1990 s. 64, 71, 79, 164. Varallisuus oikeudellisen tahdonilmaisun ja oikeustoimen käsitteitä on määritelty eri lähtökohdista. Talarannan mukaan tahdonilmaisun tunnusmerkit ovat oikeustoimen tekemisen tahto (ulkonaudessa maailmassa havaittava käyttäytyminen) sekä tämän nimenomaisen tahdon ilmaiseminen. Tahdonilmaisuus voi olla joko nimenomainen tai olosuhteisiin perustuva konkludenttinen tahdonilmaisuus. Grönfors erittelee kaksi tapausryhmää, joilla sopimus voidaan saada aikaan: tarjous- ja vastausmekanismi (*avtalsgrundande rättsfakta*) sekä tosiasiallinen käyttäytyminen (*direkt avtalsgrundande rättsfakta*). Sopimuksen nykykäsityksen mukaisessa tulkinnassa pyritään ensisijaisesti saamaan selville osapuolten yhteinen tavoite ja yhteiset menettelytavat. Periaate on kirjattu myös CISG -konvention 8 ja 9 artiklaan.

⁵²⁰Adlercreutz – Gorton 2011 s. 153; Hemmo 2003a s. 13–14; Rudanko 1995 s. 247. Yhä useammin on mahdollista esittää sopimus oikeudellisten sääntöjen mukaan määräytyviä vaatimuksia myös muuta sopimusketjuun kuuluvaa tai sopimuksen sivullisintressiä kohtaan.

⁵²¹Hemmo 1998 s. 255; Adlercreutz – Gorton 2011 s. 153; Ramberg, Ch. – Ramberg, J. 2010 s. 247. Tyypillisiä tilanteita ovat esimerkiksi tavarankuljetuksen, laskutuksen järjestäminen, korjaus- ja huoltopalvelut sekä vaihdantaketjuun sisältyvät oikeushenkilöiden omistusjärjestelyt.

⁵²²Hemmo 2005a s. 60; Hemmo 2004 s. 53–54. Olennaisia suhteen vastuullisia osapuolia on vain kaksi, kun taas muita tahoja, esimerkiksi velallisia, voi olla suhteessa muitakin. Osapuolten väliset rajat ylittävä vastuu korostuu esimerkiksi kuluttajalle suunnatussa kaupassa, jossa aiempi myyntiporras saattaa joutua vastuuseen loppukäyttäjää kohtaan ilman välitöntä sopimussuhdetta, jos virhe on ollut olemassa tavarankäytössä tämän elinkeinonharjoittajan hallussa.

⁵²³Hemmo 1998 s. 253; Wuolijoki 2003 s. 135. Vahingonkorvausvelvollisuus ratkeaa deliktivastuun eli sopimuksen ulkoisen vastuun perusteella vahingonkorvauslain mukaan vastuuperusteen ollessa vahingonkärsijän todistustaakkaan perustuva tuottamuvastuu.

arvioidaan sopimusoikeudellisten sääntöjen mukaan, vaikka vahinkoa kärsineen ja vahingonaiheuttajan välillä ei olisikaan sopimussuhdetta. Tällainen tilanne saattaa olla käsillä silloin, kun olosuhteet muistuttavat sopimussuhdetta tai sopimusvastuulle on muuten erityisiä syitä.⁵²⁴

Tyypillinen esimerkki on pankkitoiminta, jossa voi aiheutua sellaisissa suhteissa vahinkoja, jossa vahingonkärsijän ja -aiheuttajan välinen suhde ei ole perinteisellä tavalla sopimussuhde, mutta kuitenkin jollain tavalla sopimussuhteisiin liittyvä.⁵²⁵

Sopimussidonnaisuuden ja sopimusvapauden merkitys on vaihdellut sen mukaan, onko vallitsevana sopimusteorian keskeisenä sisältönä pidetty tahtoa, luottamusta vai kohtuutta. Kehitys on kulkenut sopimussidonnaisuuden sisällöllisiä vaatimuksia lisäävään ja sopimusvapauksia rajoittavaan suuntaan. Suunta ei ole kuitenkaan kaikkien sopimustyyppien ja sopimuspuolten välillä yhtä selvä, vaan erilaisia painotuksia on

---

⁵²⁴Hemmo 1998 s. 380–383; Wuolijoki 2003 s. 135. Tällainen tilanne saattaa nousta esimerkiksi silloin, kun kysymys on yritysneuvontaan tai lahjanantoon kolmannelle henkilölle liittyvästä palvelusta, kuten ratkaisuisissa KKO 1999:19 tai KKO 1992:165.

⁵²⁵Andersson 1997 s. 60, 63; Hemmo 1998 s. 376–377, 383–387; Hemmo 2004 s. 53; Madsen, Tfr 1986 s. 614; Raz, Harvard Law Review 1982 s. 925, 933–934; Rudanko 1995 s. 247; Salminen 2015; LM 3–4/2015 s. 485, 504. Sopimussuhteen kaltaisten olosuhteiden vallitessa huolellisuusvelvollisuus voi laajentua, varallisuusvahinkojen korvaamista voidaan puolttaa sekä korvauksen määrään voidaan vaikuttaa. Anderssonin mukaan sopimussuhteissa oletuksena on, että osapuolet voivat suojata taloudellisia intressejään sopimuksen keinoin. Tämän vuoksi voidaan perustella, että sopimussuhteen suoja saa etusijan vahingonkorvauksen suojaan. Lähtökohtaisesti kolmas osapuoli voi suojata etunsa ”inom ramen för avtalet med den direkt skadelidande ordna förhållandena avseende förluster som kan drabba honom genom yttre störningar av kontraktsrelationer”. Korvausvastuu saattaa tällöin kohdistua ketjutettuun sopimussuhteeseen. Tällaisia oikeussuhteita voidaan kutsua esimerkiksi sivullisvaikutteisiksi vaihdantilanteiksi. Keskeistä vahingonkorvausvastuun kannalta on arvioida olennaiset oikeussuhteet, joita voidaan tutkia selvittämällä niiden vaihdannallisia erityispiirteitä. Delikti–sopimus–erottelun ohella on otettava huomioon myös osapuolten välisen oikeussuhteen asiallinen sisältö ja se, millaisia oikeussuojaodotuksia suhde perustaa. Keskeinen muuttuja tällöin on suunnitelmallisuuden aste: sen lisääntyessä arviointi siirtyy vastuunormien suuntaan ja päinvastoin. Hemmo viittaa Joseph Raziin reaalityilanteisiin perustuvaan arviointiin. Madsen toteaa erityisten sopimusvastuusääntöjen tarkoituksena olevan sopimuksella perustetun osapuolten erityissuhteen korostaminen ja velvoittaminen tavallista huomattavampaan toisen intressien huomioon ottamiseen. Tästä on seurauksena tarve poiketa yleisistä vahingonkorvausnormeista ankarampaan suuntaan. Jos sopimuksenulkoisissa tilanteissa vallitsevat erityiset huolellisuus- ja lojaliteettivelvollisuudet, yksiselitteinen sopimus ja delikti –erottelu on entistä vaikeampaa.

havaittavissa yritysten välisessä sopimussidonnaisuudessa esimerkiksi rakennusurakkasopimuksissa ja kuluttajille suunnatussa kaupassa.⁵²⁶

Sopimussopimuksella on oikeus luottaa siihen, että sopimus täytetään sovittuna aikana ja virheettömästi.⁵²⁷ Tulkintasäännöt osoittavat ajattelutavan mukaan sidonnaisuuden sisällön määräytymisen. Suoritusesteitä koskeva normisto sääntelee sidonnaisuuden rajoja erityistilanteissa ja sopimusrikkomusta seuraavat velkojan oikeussuojakeinot mahdollistavat puuttumisen oikean suorituksen häiriöihin.⁵²⁸ Osapuolilla saattaa olla vahingonkorvauksiin johtavia velvoitteita toisiaan kohtaan myös ennen sopimuksen syntymistä, *culpa in contrahendo*.⁵²⁹

Sopimussuhdetta voidaan tarkastella asiallisen, ajallisen ja henkilöllisen ulottuvuuden näkökulmista. Elinkeinonharjoittaja voi jopa ennen varsinaisen sitovan sopimuksen

---

⁵²⁶Hemmo 1994 s. 2; Rudanko 1995 s. 272.

⁵²⁷Routamo 1996, s. 37; Vihma 1957 s. 35–36. Erilaisia oikeudellisia tilanteita voi syntyä asianmukaisen suorituksen puutteessa. Kysymykseen voivat tulla esimerkiksi velallisen viivästyksestä aiheutuneet seuraukset tai jopa suorituksen mahdottomuus.

⁵²⁸Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 83; Hemmo 1994 s. 1. Oikea ja veloitteen lakkauttava suoritus edellyttää, että suoritus tapahtuu oikeana ajankohtana, suoritus on oikea lajiltaan ja määräinen sekä että se on täytetty oikealle suorituksen vastaanottajalle.

⁵²⁹Hemmo 2005b s. 299; Routamo – Ståhlberg 2000 s. 118; Routamo – Hoppu 1988 s. 96–97. Sopimussuhteet syntyvät neuvotteluvaiheen tai siihen verrattavan tilanteen kautta. Vahingonkorvausta saatetaan käyttää hyvin erilaisten vahinkoerien korvaamiseen, kuten sopimusrikkomuksen selvittämisestä aiheutuviin reklamaatio- ja selvittelykustannuksiin, virheen korjaamisesta tai muusta oikaisemisesta johtuviin kustannuksiin sekä saamatta jääneen tulon korvaamiseen.

syntymistä joutua kuluttajaa tai muuta vastapuolta kohtaan sopimusvastuuseen.⁵³⁰ Sopimussuhteen rajojen madaltuminen näkyy esimerkiksi verkkokaupan alalla.⁵³¹

Sopimussuhde saattaa täydellistyä tarkkarajaisen ajallisen, asiallisen ja henkilöllisen ulottuvuuden sijaan prosessimaisesti⁵³², jolloin osapuolten välinen sopimusvastuu voi kehittyä tai lakata asteittain.⁵³³ Tällöin osapuolten välisten vastuuelementtien, kuten

---

⁵³⁰Hemmo 2003a s. 250–251, 309–310; Hemmo 2001 s. 50–51; Hemmo 1994 s. 85; Hyvärinen, DL 2/1998 s. 243; Mononen 2004 s. 291; Muukkonen 1960 s. 29–31; Pöyhönen 1988 s. 217–220; Routamo 1996 s. 209; Rudanko 1998 s. 284–285; Rudanko 1995 s. 273, 284. Rudanko 1989 s. 279–280; Taxell 1972 s. 353; Ämmälä 1993 s. 14–15. Ennen sopimuksen syntymistä aiheutuvan korvausvelvollisuuden sisältöä ja käyttötarkoituksia koskevat määritelmän ovat verraten vakiintuneita. Seurauksena ennen sopimuksen syntymistä eivät kirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä esitettyjen näkemysten mukaan tule kysymykseen luontoissuoritusvelvollisuus tai positiivisen sopimusedun korvaaminen vaan muut lievemmat seuraamukset, kuten negatiivisen sopimusedun korvaaminen. Pääsääntönä olevan positiivisen sopimusedun mukaisesti osapuolen asema pyritään saamaan sellaiseen tilaan, jossa se olisi ollut sopimuksen tultua asianmukaisesti täytetyksi. Negatiivinen sopimusetu kuvaa toiselle osapuolelle tarpeettomasti aiheutuneiden kulujen korvaamista, jolloin sopimusvelkoja pyritään saamaan siihen asemaan, jossa hän olisi ollut ilman sopimuksen valmistelua. Tämä ei tule kysymykseen kaikkien sopimustyyppien osalta. Routamon mukaan sopimusoikeudessa voidaan pitää vakiintuneena käsitystä, että täyteen korvaukseen oikeutettu voi aina vaatia negatiivista sopimusetua, jos se on suurempi kuin positiivisen sopimusedun korvaamistavan mukaan laskettu määrä.

⁵³¹Hyvärinen, DL 2/1998 s. 243; Magnusson Sjöberg 2003 s. 109; Rudanko 1995 s. 108. Elinkeinonharjoittajan kuluttajan sähköpostiin lähettämä suoramarkkinointiviesti, joka sisältä linkin hänen kauppapaikalleen, on Hyvärisen näkemyksen mukaan vahvempi oikeudellinen ilmaisu kuin aiemmin käytössä olleet ratkaisussa KVL 84/33/1951 kuvatut kauppapaikan ilmoitukset. Rajoitetulle joukolla lähetetyt suoramarkkinointi-ilmoitukset voidaan nähdä siten nähä tarjouksina, jotka sitovat antajaansa. Menettelyä ei voida pitää yksiselitteisesti sallittuna.

⁵³²Pöyhönen 1988 s. 210–211; Rudanko 1995 s. 107–108, 109. Asiallisen ulottuvuuden näkökulmasta prosessikäsitys jakaantuu erilaisiin oikeudellisiin elementteihin, kuten vahingonkorvauksen eri tyypeihin muun muassa osapuolten suhteiden mukaan, jolloin vastuuelementtien tunnusmerkistö ja sisältö määrittävät kokonaisuudesta. Ajallisessa suhteessa prosessikäsityksen mukaisesti sopimuksen synty- ja lakkaamishetket eivät eriydy toisistaan. Sopimussidonnaisuus kehittyä asteittain täyteen mittaansa ja heikkenee loppuvaiheessa kohti tilannetta, jossa kaikki sopimussidonnaisuuden elementit ovat lakanneet. Yksi ilmenemä ajallisesta siirtymisestä on sopimussuhteen rajojen madaltuminen. Pöyhönen erittelee substanssi- ja funktiokäsitteen sekä piste- ja prosessimallien välisiä yhtymäkohtia Zittingin omistusoikeusanalyysin perusteella. Henkilöllinen ulottuvuus suuntaa sopimusvaikutuksia sopimuksen osapuolten välisestä suhteesta kolmansiin henkilöihin.

⁵³³Pöyhönen 1988 s. 211, 213; Rudanko 1995 s. 105–106. Pistekäsityksen vallitessa voidaan sopimusvastuun syntymiselle ja lakkaamiselle osoittaa yksiselitteinen yksi ajankohta. Sopimuksen oikeusvaikutukset ovat

vahingonkorvauksen tai luontoissuorituksen ei tarvitse olla olemassa samoin symmetrisin ja molemminpuolisesti sitovin toimin olemassa. Sopimusvastuulla voi olla prosessikäsityksen mukaisesti myös ulottuvuuksia osapuolten ulkopuolelle⁵³⁴ siten, että toinen osapuoli voi kohdistaa vaatimuksia sopimuksen ulkopuoliseen tahoon tai ulkopuolinen toiseen osapuoleen sopimuksen perusteella.⁵³⁵ Sopimuksen prosessikäsitystä perustellaan luottamusteorian mukaisella luottamuksensuojan argumentilla.⁵³⁶

Lähtökohtana sopimusoikeudessa on, että osapuolten on täytettävä sitoumuksensa. Yritysten kuluttajille suuntaamissa liiketoimissa saattaa esiintyä sellaisia sopimuksia tekemistä, joihin sovelletaan pakottavaa, esimerkiksi kuluttajansuojalain mukaista lainsäädäntöä.⁵³⁷ Niissä kuluttajasopimuksissa, joissa tästä asiasta ei ole nimenomaan

---

samat kummallekin osapuolelle samanlaisin sitovin sopimusehdoin. Pöyhösen mukaan pistekäsitys toteuttaa erityisesti tahtomallia, joskin se voidaan liittää muihinkin sopimusmalleihin.

⁵³⁴Hellner 1996 s. 128, 130; Pöyhönen, OJ 1999 s. 351–359; Pöyhönen 1988 s. 214; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 15; Rudanko 1998 s. 45, 49; Rudanko 1995 s.233–235, 283–284; Siro 1997 s. 69–71; Ämmälä 1993 s. 11. Sopimuksen täydellistyminen vaiheittain dynaamisena kehitysprosessina perustuu sopimusoikeuden analyttiseen suuntaukseen. Rudanko katsoo esimerkiksi sopimusvastuun erikoisaseman vahingonkorvausoikeudessa heikentyneen ja viittaa esimerkiksi KL 18 §:än.

⁵³⁵Pöyhönen 1988 s. 213; Rudanko 1995 s. 106. Rudanko toteaa sopimuksen prosessikäsitystä johdonmukaisena seurauksena analyttisen menetelmän soveltamisesta sopimusoikeuteen, jossa pyritään argumentoimaan periaatehakuisesti ja ottamaan huomioon mahdollisesti ristiriitaistenkin argumenttien välinen painoarvo; pyrkimys on välttää toisensa poissulkevat säännöt.

⁵³⁶Huhtamäki DL 1991 s. 199; Pöyhönen 2000 s. 7, 14, 71, 148; Pöyhönen 1988 s. 213; Rudanko 1995 s. 106–107; Sisula-Tulokas 2005 s. 368–369. Prosessikäsityksellä voidaan nähdä olevan yhtymäkohtia analyttisen oikeusteorian, hyvinvointivaltion oikeuden ja yhteisöllisten käytäntöjen sopimusajatteluun. Pöyhösen mukaan luottamuksensuoja on normatiivinen idea siitä, että osapuolten välille syntyy toiminnoissa suojanarvoisia varallisuus oikeudellisesti legitimejä odotuksia. Periaate näkyy muun muassa lojaliteettiperiaatteessa ja se ilmenee myös PECL 2002 -kokoelmassa (Article 1:201, note 2).

⁵³⁷Routamo 1998 s. 155–156. Esimerkiksi kuluttajansuojalainsäädännössä lähtökohtana on, että koko jakeluketju on kuluttajaa kohtaan vastuussa suorituksen virheestä, jos virhe on ollut olemassa jo suorituksen ollessa kyseisen elinkeinonharjoittajan hallussa. Tällaisia oikeussuojakeinoja ovat sopimuksen purkaminen, vaatimus sopimuksessa pysymiseksi, hinnanalennus, uusi suoritus ja vahingonkorvaus sopimusrikkomuksen aiheuttamista vahingoista. Pääsääntönä on täyden korvauksen periaate. Myyjä vastaa myös niiden henkilöiden tai yritysten virheistä ostajaa kohtaan, vaikka myyjä käyttäisi tavaran tai palvelun tuottamiseen ulkopuolisia toimittajia. Tämä periaate kirjataan yleisesti myös sopimuksiin.

säädetty, tämän riskin vaikutus vastuujatteluun on epäselvä.⁵³⁸ Asiakkaiden profilointi saattaa vaarantaa yksityisyyden suojan toteutumisen sähköisissä palveluketjuissa.⁵³⁹

Tosiasiallisesti sopimussidonnaisuuden ratkaisee se, millaisilla oikeuskeinoilla velvoitteiden täyttämistä tehostetaan.⁵⁴⁰ Sidonnaisuuden ja oikeuskeinojen yhteyteen viittaa Pohjoismaissa yleinen tapa määritellä sitovaksi sellainen sopimus, joka velvoittaa velallisen luontoissuoritukseen tai jos sellainen ei ole mahdollista, positiivisen sopimusedun korvaamiseen.⁵⁴¹

3.1.3.3.2 Sopimuksen vaikutus kolmansiin osapuoliin

3.1.3.3.2.1 Yleistä

Tämän tutkimuksen aihepiiriin liittyy olennaisena vastuun määräytymistä koskevana piirteenä TunnL 41 §, jossa kvalifioituun varmenteeseen vilpittömässä mielessä luottava taho voi säädetyin edellytyksin saada vahingonkorvausta varmennepalvelun tarjoajalta, joka ei ole sopimussuhteessa luottavaan osapuoleen. Välittömän sopimussuhteen ylittäviä vastuukysymyksiä on kuvattu erityisesti sellaisesta tilanteesta, jossa allekirjoitusvarmenteeseen luottava osapuoli kokee varallisuusvahingon allekirjoitusvarmenteen liikkeelle laskijan mahdollisen virheen tai laiminlyönnin johdosta. Tällainen taho on esimerkiksi verkkopalvelu, joka ei ole välttämättä välittömässä sopimussuhteessa allekirjoituspalvelun tarjoajaan.

Sopimuksen välittömiä osapuolia koskeva perusolettama siitä, että sopimus perustaa oikeuksia ja velvollisuuksia ainoastaan sen välittömille osapuolille, sopimusvelkojalle ja sopimusvelalliselle, on vähitellen muuttunut.⁵⁴² Eräissä tilanteissa sopimuksen vaikutukset

⁵³⁸Hemmo 2005a s. 60; Routamo 1998 s. 154. Tämän tutkimuksen aihepiirissä on TunnL 3 §:n mukaisesti säädetty kuluttajaa suojaavista ehdoista sekä palveluntarjoajalle TunnL 20 §:ssä säädetty sopimuspakko.

⁵³⁹Kuopus 2002 s. 241. Kuluttajat eivät välttämättä osaa arvioida tiedonsaannin ja tiedonsiirron olennaisia yksityiskohtia omalta kannaltaan. Tietosuoja-asetuksen (2016/679) 82 artiklan säännöstä vastuusta ja oikeudesta korvauksen saamiseen, kuten myös aiemmin voimassa olleen HeTL 47 §:ää, sovelletaan korvaustilanteessa rekisterinpidossa tapahtuneisiin virheisiin. Säännöksen alakohdissa on säädetty vastuun jakaantumisesta tietosuojavastaavan ja käsittelijän osalta huomioiden osallisuus ja takautumisvastuu.

⁵⁴⁰Oikeuskeinot vaikuttavat myös sopimuspuolten väliseen riskien jakamiseen. Oikeuskeinojen voidaan todeta määräävän sopimussidonnaisuuden saaman merkityksen.

⁵⁴¹Hemmo 1994 s. 2–3.

⁵⁴²Almén – Eklund 1968 s. 102–103; Hemmo 2003a s. 13–14; Häyhä 2005 s. 134–135; Kartio, OT 1997 s. 152–153; Tammi-Salminen 2007 s. 373, 375, 379; Taxell 1987 s. 20. Yksityisautonomian periaatteen mukaisesti yksilölle ei voi asettaa velvoitteita ilman asianomaisen omaa myötävaikutusta, joten

ulottuvat sopimuksen ulkopuoliseen tahoon. Esimerkiksi kolmannen henkilön hyväksi tehty sitoumus on sopimuskumppaneiden tekemänä sopimuksena pätevä. Tällöin kolmas osapuoli saa välittömästi sopimuksen perusteella saamisoikeuden suorituksen lupaaajaa kohtaan.⁵⁴³ Sopimussuhteen kolmansiin ulottuvat vaikutukset ilmenevät uusissa sopimuskäsityksissä.⁵⁴⁴

Kolmannen osapuolen asema ilmenee usein sopimusverkkotilanteissa, joissa eri tahot ovat sopimussuhteissa keskenään. Tällaisessa tilanteessa vastuusuhteet ovat monimuotoisempia kuin perinteisessä kahdenvälisessä sopimussuhteessa.⁵⁴⁵

Perinteisesti kaksiasiansaissa suhteen ylittäviä tilanteita on kuvattu sopimustyyppikohtaisesti ja tilanneryhmiä tunnistaen.⁵⁴⁶ Suurin osa näistä poikkeamista

---

lähtökohtaisesti kolmannen oikeudesta ei voi sopia. Sopimuksella ei voi myöskään määrätä sille perustettavan oikeuden sivullissitovuudesta, koska sivullissuojaa koskevat normit eivät ole tahdonvaltaisia.

⁵⁴³Almén – Eklund 1968 s. 102–103; Atiyah 1995 s. 1; Aurejärvi – Hemmo 2007, s. 7; Hakulinen 1965b s. 192; Hellner 1996 s.124, 126; Kaisto 2001 s. 392; Kartio, OT 1997 s. 154; Norros 2007 s. 1. Osapuolten velvoitteet voivat syntyä eri perustein ja niitä voidaan määritellä eri tavoin. Norros viittaa ratkaisuun Ruotsin HD NJA 1997 s. 44, jonka perusteluissa ”[d]en allmänna regeln i svensk rätt är att ett kontraktsförhållande binder part endast gentemot sin direkte medkontrahent, inte gentemot sin medkontrahents medkontrahent”. NJA 1948 s. 127. ”Den utförande parten inte ansvarar mot den kontrakterande partens medkontrahent”, NJA 1947 s.21. NJA 1956 s. 209 todetaan seuraavaa: ”Emellertid erkänns som undantag från nämnda huvudregel rättsfiguren avtal till förmån för tredje man, som innebär att tredje man under vissa förutsättningar kan åberopa ett avtal utan att vara part” sekä ”[o] åberopade däremot huvudregeln, att ingen annan än part kan göra avtalet gällande”.

⁵⁴⁴Aarsheim 2003 s. 18, 33, 84; Hemmo 1998 s. 279–281; Häyhä 2005 s. 139–140; Kartio, OT 1997 s.153–154; Norros 2007 s. 168, 180–181, 186–188; Rudanko 1995 s. 247; Wilhelmsson 1987 s. 97. Kirjallisuudessa on perusteltu kolmannen asemaa ja henkilöllisyyden vaikutusta eri tavoin. Kartio toteaa kolmannen asemaan vaikuttavan esineoikeudellisen kollisiotilanteen lisäksi myös sopimuksen läpilyöntivaikutuksen muulloin kuin seuraantotilanteissa. Norros viittaa kiinteistön arvon virheellistä määrittelyä koskevaan ratkaisuun NJA 1987 s. 692, jossa vastuun on katsottu edellyttävän tietoisuutta siitä, että välittävän lenkin kanssa solmittavalla sopimuksella on merkitystä kolmannelle. Hemmo näyttää katsovan, ettei vahingonkäräjien henkilöllisellä tunnistettavuudella ole merkitystä, jos hänen vaihdantaroolinsa vain on tunnistettava, mikä yleensä täyttyy jakeluketjussa.

⁵⁴⁵Norros 2007 s. 10–11.

⁵⁴⁶Erma – Hoppu 1976 s. 59–61; Muukkonen, LM 6/1988 s. 633. Osapuolia koskeva asetelma saattaa poiketa jo tästä asetelmasta; kuten Muukkosen mainitsemassa kolmikantasuhteen tilanteessa. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1966 II 79 määriteltiin pääurakoitsijan korvattavaksi kolmannelle kaivaustyön yhteydessä sattunut vahinko huolimatta siitä, millaisiin sopimuksiin perustuen hän oli antanut sanotun työn suoritettavaksi.

liittyy tilanteisiin, joissa välittömän sopimussuhteen ylittävä vastuu on perustettu kuluttajan eduksi suhteessa aikaisemman suoritusportaan elinkeinonharjoittajaan.⁵⁴⁷

Sopimusverkon kaltainen monitoimijarakenne on yhä lisääntyvä osa sähköisten tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden tarjoamista sekä sopimusperusteisen palvelunhankinnan kysymyksiä.

3.1.3.3.2 Sopimussuhteen vaikutusten laajentumisen edellytyksistä

Osapuolten välisiä tilanteita arvioidaan eri tavalla huomioiden osapuolten asema ja toiminta.⁵⁴⁸ Sekundäärisuhteelle eli varsinaisten sopimusosapuolten välisen suhteen ulkopuoliselle suhteelle on voitava asettaa tiettyjä edellytyksiä, jotta henkilöllistä ulottuvuutta voidaan laajentaa.⁵⁴⁹ Tällaisina edellytyksinä pidetään erityisesti oikeussuhteen läheisyyttä, henkilöllistä tunnistettavuutta sekä vastuun ennakoitavuutta.⁵⁵⁰

Huolellisuusarvioinnilla⁵⁵¹ on läheisyysperiaatteeseen (*proximity, neighbour principle*) vaikuttava ulottuvuus. Vahingon korvattavuus edellyttää, että vahingonaiheuttajan ja -kärsijän välillä on ennen vahingon aiheutumista ollut erityinen, riittävän läheiseksi katsottava erityissuhde. Periaatetta sovelletaan erityisesti sopimuksenulkoisessa varallisuusvahingossa.⁵⁵² Tunnettuja oikeustapauksia doktriinin soveltamisalalta ovat House of Lordsin ratkaisut *Donoghue v. Stevenson* sekä *Anns v. London Borough of Merton*. Ratkaisuissa arvioitiin sopimuksen ulkopuolisen tahon korvausvelvollisuutta läheisyysperiaatteen nojalla, jälkimmäisessä punninta ulotettiin myös kohtuuden arviointiin.

⁵⁴⁷Bengtsson 1991 s. 29–32; Muukkonen, LM 6/1988 s. 636–637; Norros 2007 s. 4; Telaranta, LM 1954 s. 193.

⁵⁴⁸Hyvärinen, DL 2/1998 s. 241; Pöyhönen 1988 s. 228.

⁵⁴⁹Pöyhönen 1988 s. 228. Edellytyksinä on, että sekundäärinen osapuoli on saanut hyötyä toisen osapuolen käyttäytymisestä varsinaisen primäärisopimuksen nojalla. Sekundäärinen osapuoli välittää sekundäärisuhteen vuoksi primäärisopimuksen tarkoittaman hyödyn osaksi tai kokonaan toiselle osapuolelle ja että toisen osapuolen primäärisopimuksella luotua oikeusasemaa tai sen hyväksikäyttöä heikennetään sekundäärisuhteen vuoksi.

⁵⁵⁰Norros s. 168–203.

⁵⁵¹Norros 2007 s. 170–171. Manner-Euroopan oikeuskäsituksesta poiketen *Common Law* -oikeudessa katsotaan vahingonkorvausvastuun syntyminen edellyttävän huolimattoman toiminnan lisäksi huolimattomuusvelvoitteen sitomista lakiin tai sopimukseen.

⁵⁵²Hemmo 1998 s. 281; Mononen 2004 s. 241; Norros 2007 s. 170. Periaatteen soveltaminen on mahdollista myös fyysisen vahingon tilanteessa, mutta tämä vahinkotyyppi ei kuulu tämän tutkimuksen piiriin.

Läheisyysedellytyksiä arvioidaan loppukäyttäjän henkilöllisen tunnistettavuuden, suoritusvirheen loppukäyttäjälle aiheutuvan merkityksen osalta, loppukäyttäjän luottamuksen merkityksen aiempaan suoritusportaaseen nähden sekä miten aiemman suoritusportaan tuottamuksen aste arvioidaan läheisyysedellytyksen kannalta.⁵⁵³ Periaatteella on yhtymäkohtia ennakoitavuuden vaatimukseen (*foreseeability*).⁵⁵⁴

Sopimuksen ulkopuolisissa korvaustilanteissa henkilön tunnistettavuus läheisyyden vaatimuksen lisäksi saattaa saada oikeudellista merkitystä korvausvastuuta arvioitaessa.⁵⁵⁵ Merkitystä saattaa olla sillä, milloin välittävä lenkki käyttää itse saamansa suorituksen, vai välittääkö hän sen eteenpäin muulle loppukäyttäjälle. Aiempi suoritusporras voinee joutua vastuuseen loppukäyttäjää kohtaan vain, jos hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää välittävän lenkin tarkoituksesta myydä suoritus eteenpäin, jolloin sillä saattaa myös olla intressi ennakoida ja tunnistaa yksityiskohtaisella tasolla vahinkoriski. Toisaalta, jos aiempi suoritusporras on joka tapauksessa tietoinen välittävän lenkin jälleenmyyntiaikomuksesta ja periaatteellisesta mahdollisuudesta välittömän sopimussuhteen ylittävään vastuuseen, loppukäyttäjän henkilöllisyydellä ei olisi merkitystä.⁵⁵⁶

---

⁵⁵³Norros 2007 s. 179.

⁵⁵⁴Norros 2007 s. 171. Donoghue v. Stevenson (1932) AII ER. Rep. s. 1 sekä Anns v. London Borough of Merton (1977) 2 AII ER s. 492.

⁵⁵⁵Hemmo 1998 s. 256–258, 268, 276–277; Markesinis, Law Quarterly Review 1987, s. 360; Norros 2007 s. 173, 175–177. Hemmo huomauttaa, että sopimussopapuolet ylittävää sopimusvastuuta voidaan perustella erityisesti silloin, kun kysymyksessä on osa sopimusketjua, jolloin suoritusvirhe muulle kuin omalle välittömälle sopimuskumppanille ei ole odottamatonta. Pohjoismaisessa oikeustieteessä on omaksuttu pääsääntöisesti muodollista kaksiasianosaissuhteen sopimussidonnaisuutta painottavaa *Privity of Contract* -periaatetta *Junior Books* -lähestymistavan painottaessa vaihdannan reaalista rakennetta ja heikomman suojaa. Norros toteaa oikeustapauksen ilmentävän paitsi ennakoitavuutta myös läheisyyden vaatimusta, jotka eivät kumpikaan olleet tapauksen ratkaisuhetkellä toisistaan muodollisesti irrallisia edellytyksiä sopimussuhteen ylittävän vastuun syntymiseksi. Norros arvioi, että sopimussuhteen henkilöpiiriin vaikuttavat paitsi sopimusten sisällöllinen yhteys, myös muut vaihdantarakenteen piirteet ja osapuolten perustellut odotukset. Edelleen subsumptioperiaatteen tunnusmerkistöön ja sen arviointiin tarvittaisiin konkreettisia mittapuita samoin kuin läheisyysperiaatteen arviointiin muutenkin. Markesinis korostaa oikeussuhteen arvioinnissa välittävän tahon suhdetta loppukäyttäjään sekä aiemman suoritusportaan tietoisuus suoritukseen liittyvästä virheen riskistä.

⁵⁵⁶Aarsheim, s. 18, 33; Norros 2012 s. 196–197; Norros 2007 s. 168, 180–181, 186–188; Ståhlberg, Kuluttajansuoja 5/2003 s. 23; Kuluttajansuoja 4/2002 s. 29; UNIDROIT 2010; Thomson, Law Quarterly Review 1994 s. 364. Norros tarkastelee erilaisia näkemyksiä tämän henkilökohtaisen vastuun siirtymisen ja läheisyysedellytyksen vaatimusten kautta eri suoritusportaissa ja eri kaupan kohteen kannalta, esim KSL 5:31.1 ja KSL 8:34.1 ja Ståhlbergin viittaama KVL 01/33/667. Norros toteaa tunnetuissa, kolmannen osapuolen

Ennakoitavuuden vaatimus yleisen korvausvelvollisuuden sekä kaksiasianosaissuhteen ylittävän läheisyysperiaatteen mukaisen arviointitilanteen osalta poikkeavat jonkin verran toisistaan. Vahingon määrän osalta yleinen ennakoitavuusvaatimus on perustaltaan joustava, kun taas läheisyysperiaatteeseen kytkeytyvä ennakoitavuusvaatimus ei tätä varsinaisesti ole. Pyrkimys vastuusuhteiden selkeyteen edellyttää, että välittömän sopimussuhteen ylittäviä vaatimuksia ei esitetä liian herkästi tavanomaiseen aiemman suoritusportaan ennakoitavuusvaatimukseen verrattuna.⁵⁵⁷

Erityisesti eräiden asiantuntijapalveluiden osalta on kehittynyt käytäntöä, jonka mukaan toimeksisaaja vastaa sopimusperusteisten vastuusääntöjen mukaisesti paitsi varsinaista toimeksiantajaa, myös järjestelyn edunsaajaa kohtaan. Jos loppuasiakkaan saama korvausoikeus aikaisempaa sopimusporrasta kohtaan ylittää välittömän sopimussuhteen korvausoikeuden, eri sopimussuhteisiin liittyvien sopimusehtojen merkitys korostuu.⁵⁵⁸

---

vastuuasemaa määrittävissä oikeustapauksissa NJA 1987 s. 692 ja Hedley Byrne, että virheen aiheuttanut ei voi joutua vastuuseen suhteessa kolmanteen, ellei hän tiedä suorituksen kulkeutuvan välittömältä sopimuskumppanilta eteenpäin. UNIDROITin 5.2.2 artiklan mukaan kolmannen hyväksi tehty sopimus on sitova vain, jos edunsaaja on yksilöity sopimuksessa ennakoitavalla varmuudella, vaikka edunsaaja ei ole solmimishetkellä olemassa: ”The beneficiary must be identifiable with adequate certainty by the contract but need not be in existence at the time the contract is made.” Euroopan sopimusoikeusperiaatteiden 6.110 (1) artiklan mukaisesti kolmannen edunsaajan ei tarvitse olla tunnistettavissa sopimusta solmittaessa: ”Third party may require performance of a contractual obligation when its right to do so has been expressly agreed upon between the promisor and the promisee, or when such agreement is to be inferred from the purpose of the contract or the circumstances of the case. The third party need not be identified at the time the agreement is concluded.” Vaikka ilmaisu on selkeä, Norros toteaa, että tästä huolimatta edunsaajan tunnistettavuudelle on asetettava jonkinlainen vähimmäisvaatimus; näkemys on tulkittavissa myös kommentaareista, esimerkiksi s. 164 on mainittu tilanne, jossa perustetaan etu syntymätöntä lasta kohtaan, tai tilanne, jossa vakuutusyhtiö sitoutuu pitämään esinevakuuden voimassa kaikkia esineen tulevia omistajia kohtaan. Myös Thomsonin suhtautuminen henkilöllisyyden tunnustettavuuden vaatimukseen on myönteinen.

⁵⁵⁷HE 93/1986 s. 123; Norros 2007 s.189–191; Ramberg – Herre 2014 s. 196–222. Korvattavuus edellyttää olosuhteiden ennakoitavuutta, jotta tuottamuksen vaatimus toteutuu. Näin esimerkiksi toteavat Ramberg ja Herre adekvaatin kausaliteetin vaatimuksesta viitaten CISG 74 artiklan *foreseeability*-käsitteeseen. Periaate mainitaan myös KL:n esitöissä. Periaatteen tarkoituksena on rajata ennakoimattomia vahinkoja sekä sopimusperusteisessa vastuussa että sopimuksenulkoisessa vastuussa, vaikkakaan periaatteesta ei ole kummankaan vastuumuodon osalta olemassa yleissäännöstä.

⁵⁵⁸Hemmo 2005a s. 60; Könkkölä 2007 s. 84; Norros 4/2008 s. 640; Norros, DL 2004 s. 1128; Norros 2004 s. 16-17; Ojala, DL 6/2012 s. 816–817; Taxell 1987 s. 12, 20. Elinkeinonharjoittajien välisissä sopimussuhteissa välittömän sopimusvastuun mahdollisuus on epäselvä. Tällaisten vaatimusten menestymiseen olisi oltava olemassa erityisiä edellytyksiä. Loppukäyttäjän ja aikaisemman jakeluportaan tai muun ketjussa olevan tahon

Jos oikeustoimen ajatellaan ajoittuvan ainoastaan välittömiin sopimusosapuoliin, velkojan taloudellisia toimintaodotuksia ei suojata riittävästi sopimuskumppanin suoritusapulaisten virheeltä.⁵⁵⁹ Suoritusapulaisten toiminta aiheuttaa sopimusosapuolille ennakoitavan riskitekijän.⁵⁶⁰

Liike-elämässä yritykset pyrkivät tehostamaan toimintaansa yhä enemmän ja pyrkivät erikoistumaan omaan ydintoimintaansa.⁵⁶¹ Keskeisinä välineinä riskienhallinnassa⁵⁶² ovat hankintasuhdetta määrittelevät sopimukset, joissa määritellään liiketoiminnan kannalta olennaiset riskitekijät.⁵⁶³ Sopimusoikeudelliset riskienhallintakeinot ovat osa yrityksen

---

väliset suhteet saattavat riittävän vahvoina johtaa toiseen tulokseen, mikä on otettava huomioon vastuuriskin kantamiseen liittyen. Aikaisempi jakeluporras voi tällaisessa tilanteessa pyrkiä vaikuttamaan asemansa vahvistamiseksi siihen, että jälleenmyyjä tai muu asiakkaan välitön sopimuskumppani käyttää asiakkaan kanssa tehtävässä sopimuksessa vastuuta rajoittavia ehtoja, jos se pakottavan kuluttajansuojalainsäädännön mukaisesti on mahdollista. Lähtökohtaisesti välitysinstituutti voi olla vastuussa, jos se laiminlyö keskeisten tehtäviensä hoitamisen.

⁵⁵⁹Hultmark 1998 s. 39; Norros 2007 s. 4–6. Ulkoistettuja toimintoja ovat yleisesti olleet pääurakoitsijan sekä aliurakoitsijan väliset sopimussuhteet, kuten jakeluketjut, laskutusjärjestelyt, korjaus- ja huoltopalvelut, asiakkaiden sitouttaminen, alihankintasuhteet sekä markkinointi.

⁵⁶⁰Norros 2007 s. 13–14. Esimerkkinä ovat irtaimen kaupan virhe- ja viivästystilanteet, joissa aiemman suoritusportaan viivästyksellä on yhteys välittävän lenkin viivästyksen suhteessa loppukäyttäjään. Irtaimen kaupassa virhevastuun argumentaatio poikkeaa viivästysvastuun argumentaatiosta, koska viivästysvastuuta arvioitaessa ei voida hakea suuntaviivoja erityislainsäädännöstä toisin kuin tutkittaessa virhevastuuta. Irtaimen kaupan liittyvässä laissa erotellaan joitain kriteereitä virheen ja viivästyksen erottelemiseksi sen varalta, että virhettä tai viivästystä ei voida todeta sopimuksen perusteella. Ellei muuta ole sovittu, tavarat tulee soveltua sellaiseen käyttötarkoitukseen, johon tavaroita yleensä käytetään ja se on luovutettava kohtuullisissa ajassa kaupanteosta. Sähköisen tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden tarjoaminen ei ole katsottavissa irtaimen kaupaksi, jolloin palvelu ei ole kauppalaan soveltamisen piirissä. Yksittäinen varmenteen käyttöön liittyvä tekninen laite, kuten älykortinlukija, arvioidaan eri sääntelyn perusteella ja voi siten tulla arvioiduksi irtaimen kauppana.

⁵⁶¹Hannula 1998 s. 227–228; Hemmo 2005a s. 16. Riskienhallinta on itsesääntelyn eräs menetelmä. Riskipositionäkökulma auttaa täsmentämään oikeudellisen vastuun jakamiseen pyrkivää varallisuus oikeudellista ongelmaa.

⁵⁶²Andersson 1997 s. 17; Hemmo 2005a s. 60; Hemmo 1998 s. 376–377. Riskinjako on painava reaalin argumentti lain ja yleisten periaatteiden soveltamisessa, vahingon ennakoinnissa sekä osapuolten välistä riskitasapainoa.

⁵⁶³Hannula 1998 s. 227–228; Hemmo 2005a s. 16; Suominen 1998 s. 144, Virolainen – Tuominen 1998 s. 164–165.

sopimustoimintaa.⁵⁶⁴ Oikeudellinen riskianalyysi voi perustua suurelta osin eri tavoin dokumentoituun säännösjärjestelmään. Oikeudellisen harkinnan perusteella voidaan saada viitteitä riskianalyysin kannalta olennaisista riskitekijöistä.⁵⁶⁵ Riskeiltä suojauminen edellyttää usein muita toimenpiteitä kuin oikeudellisia keinoja.⁵⁶⁶

Sopimussuhteen madaltuminen on vaikuttanut mahdollisuuteen ottaa huomioon kolmansien osapuolien etuja myös korvausoikeudellisesti. Sopimuksen täydellistyminen vaiheittain liittyy uusien sopimusoikeudellisten tutkimusten piiriin. Tällaisesta välitilojen kautta etenevästä kehityskulusta esimerkkinä on kuluttajansuojalain mukainen katumusviikko tai osamaksukauppa⁵⁶⁷.

Kaksiasianosaissuhteen murtavan sopimusvastuun syntymisen edellytykseksi voidaan asettaa vaatimus, että vahingonkärsijällä tulee olla tietty erityissuhde osapuoliin tai ainakin toiseen heistä. Sellaiset piirteet, jotka lähentävät heidän välistä suhdettaan, puoltavat vastuun laajentamista ja sopimusoikeudellisten vastuuperusteiden vahvistumista.⁵⁶⁸ Esimerkkinä

---

⁵⁶⁴Hemmo 2005a s. 16; Hemmo 1998 s. 382–383; Kartio, Mia: Oikeustieto 4/2005 s. 11–12; Korva, DL 3/2004 s. 433–435, 450–451; Mackaay 1982 s. 174–176; Lauriala 2001 s. 70; Pöyhönen 2000 s. 119, 177–182; Pöysti 1999 s. 70. Informaatiotehokkuus edellyttää sijoittajien mahdollisuutta saada toiminnassa tarpeellista informaatiota käsitelläkseen sitä tavoitteidensa tukemiseksi. Oikeudellisesta merkitystä saava informaatiotilanne muodostuu eri osapuolten velvollisuuksista tuntea toiminnan riskit ja tämän perustella antamastaan erityisestä informaatiosta. Osapuolten varallisuusoikeudelliset sidonnaisuudet jäsenyvät riskipositioihin perustuen. Perusasetelmasta sopimuksen kahden välisten osapuolten osalta poikkeavat esimerkiksi arvopaperimarkkinat, koska arvopaperikauppaa käydään anonyymisti, automaattisesti ja kollektiivisesti. Sijoittajansuojaan liittyvä tiedonantovelvollisuus toteutuu sopimussuhteiden sijaan pääasiallisesti markkinointi-informaatiosta sekä arvopaperin arvoon sijoittuneesta informaatiosta. Taloudellinen arviointi on osa palvelun tarjoamiseen liittyvää riskienhallintaa ja toteutuu esimerkiksi sopimusoikeuden ja korvausoikeuden kautta. Kartio toteaa toisen henkilön pankkitunnuksilla aiheutettua taloudellisen vahingon korvaamiseen liittyvän ratkaisun (Helsingin HO 29.12.2004, S 02/2735) perustuneen paitsi sopimuksenkaltaisten olosuhteiden punnintaan, myös pankin laiminlyöntiin antaa osapuolelle riittävästi tietoa verkkopankkitunnusten luovuttamiseen liittyvistä riskeistä.

⁵⁶⁵Råman 2006 s. 337–338; Wahlgren 2003 s. 25–27.

⁵⁶⁶Hemmo 2005a s. 10, 14–15; Viljanen, M. 2008 s. 422–423; Wahlgren 2003 s. 22–23; Wallin 1997 s. 124.

⁵⁶⁷Hellner 1996 s. 128, 130; Pöyhönen, OJ 1999 s. 351–359; Pöyhönen 1988 s. 214; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 15; Rudanko 1998 s. 45, 49; Rudanko 1995 s. 233–235, 283–284; Siro 1997 s. 69–71; Ämmälä 1993 s. 11.

⁵⁶⁸Hemmo 1998 s. 274–275, 281; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 47–48; Wuolijoki 2003 s. 135. Tällainen tilanne saattaa olla kysymyksessä silloin, kun olosuhteet muistuttavat sopimussuhdetta tai muutoin ilmenee erityisiä syitä sopimusvastuun soveltamiselle. Esimerkiksi ratkaisussa KKO 1992:165 pankin katsottiin olevan sopimusoikeudellisessa suhteessa myös lahjansaajalle ja vastuulliseksi lahjansaajalle lahjakirjan laatimisesta aiheutuneesta virheestä. Pankin katsottiin näin olevan velvollinen valvomaan myös lahjansaajan etua, minkä

vieraat tahot sulkevasta poikkeavasta vastuusetelmasta sekä tilanteesta, jossa vahingonkäräjien määrää on selvästi rajoitettu, ovat jakeluketju sekä testamentinsaaja, joka on menettänyt oikeutensa testamentin laatijan tekemän muotovirheen tai viivästyksen vuoksi.⁵⁶⁹ Osapuolten välisen oikeudellisen aseman velvoiteoikeudellista tulkintaa kuvaa esimerkiksi tilanne, jossa pankki kolmantena osapuolena välittää vastikkeen.⁵⁷⁰

Lakiin perustuvan vastuun ja sopimusvastuun soveltamisen raja ei ole ehdottoman yksiselitteinen. Oikeustoimen lisäksi tulkintaa voidaan eräissä tapauksissa perustella vahingonkorvauslailla, erityislaeilla ja sopimusoikeuden yleisillä perusteilla. Sopimuksen ulkoisen velvoitteen laiminlyöntiin voidaan eräissä tapauksissa vedota sopimusperusteisella vastuulla, jos velvoitetta on mitenkään muokattu sopimuksella. Olennaista on, että korvausvastuun perustavaa käyttäytymistä ei olisi ollut ilman sopimusta. Näissä tilanteissa korvausvastuun arviointi tapahtuu sopimusoikeudellisen normiston perusteella ja sopimusketjuasetelma jäisi vahingonkorvauslain soveltamisalan ulkopuolelle.⁵⁷¹ Sopimuksen ulkoinen normisto voitaisiin nähdä korvaussuojaan aina liittyvänä perustasona, jota sopimusvastuu ainoastaan täydentää.⁵⁷²

---

vuoksi lahjansaajan ja pankin välillä myös sovellettiin sopimusvastuuta. Samanlainen peruste oli olemassa myös ratkaisussa KKO 1999:19, joka käsitteli oikeudellisen neuvonnan antamista yritysjärjestelyssä. Ståhlberg ja Karhu viittaavat TSL 3:33.3 :n mukaiseen tilanteeseen, jossa työnantaja vastaa aikaisemmalle työnantajalle aiheutuvasta vahingosta, jos hän hyvän tavan vastaisesti tekee työsopimuksen työntekijän kanssa.

⁵⁶⁹Hemmo 1998 s. 279.

⁵⁷⁰Hemmo 2003b s. 300; Hemmo 1998 s. 382–383; Hyvärinen, DL 2/1998 s. 241; Rudanko 1995 s. 169. Esimerkiksi maksun välityksen keskeytys pankin myyjältä saatavien velkojen vuoksi ei ole mahdollista. Myöskään tilauksen vastaanottaja ei saisi pidättäytyä omista suorituksistaan tavarantoimittajalle tältä olevien vastasaamisten nojalla. Kolmannen periaatteen mukaan pankki ei saa omassa ja myyjän välisessä suhteessa tehdä sellaisia toimia, jotka heikentävät asiakkaan oikeusasemaa asiakkaan ja myyjän välisessä suhteessa. LuottolaitosL 15:10 :n mukaan talletuspankki ei saa kuitata vastasaamisellaan yksityishenkilölle osoitettuja maksuja.

⁵⁷¹Hemmo 1998 s. 30–33; Norros 2007 s. 94–95; Ståhlberg – Holappa – Kankaanpää, DL 2001, s. 750–756. VahL 1:2 :n sanamuoto on jossain määrin avoin ja toisaalta sopimuksen käsite ei ole tarkkarajainen. Ongelmaa voidaan lähestyä siten, että VahL 1:1 :ää voitaisiin tulkita suhteellisen joustavasti ja jättää sopimussuhdetta lähellä olevat tilanteet lain soveltamisalan ulkopuolelle ja soveltaa niihin puolestaan sopimusnormistoa. Koska sopimus ei ole tarkkarajainen käsite, ei myöskään VahL 1:1 :ssä käytettyä ilmaisua ”sopimukseen perustuvaa” tarvitse tulkita tarkkarajaisesti. Ratkaisussa KKO 2008:31 otettiin kantaa, voiko urakoitsija joutua vastuuseen yli sopimussuhteen. Norros toteaa, että sopimusvastuun alan laajentuminen on entisestään vähentänyt perusteluita sille, että suorituksen laatuvirhe voisi perustaa korvausvastuun sopimuksenulkoisella perusteella.

⁵⁷²Hemmo 1998 s. 30–33; Norros 2007 s. 94–95.

Kaksiasianosaissuhteen ylittävää sopimusvastuu on perusteltavissa silloin, kun suoritusvirheestä aiheutuva vahinko muulle kuin omalle sopimuskumppanille ei ole odottamaton ja se on mahdollisuutena otettava huomioon. Anglo-amerikkalaisessa kulttuurissa tunnetulla sopimusten vaikutusten ulottuvuutta koskeva *Privity of Contract* -ajattelu on heijastunut myös Pohjoismaihin.⁵⁷³

3.1.3.4. Oikeustoimen syntymisestä erityisesti verkkoasioinnissa

3.1.3.4.1 Yleistä

Oikeustoimilain 1 luvun mukaisesti sopimus syntyy lähtökohtaisesti tarjouksesta ja siihen annetusta hyväksyvästä vastauksesta. Erityisesti verkkopalveluiden yhteydessä oikeustoimilain pääsäännön mukaiset tahdonilmaisut toteutetaan osapuolten välillä suoritettavien vastavuoroisten toimintojen kautta, joiden voidaan tulkita kuvaavan osapuolten välistä sitoutumistahtoa. Klassisesta sopimuksen syntymistavasta poikkeavat sopimuskäsitysmallit tunnetaan sekä oikeuskirjallisuudessa että oikeuskäytännössä.⁵⁷⁴

Sopimusvapauden ohella velvoiteoikeudessa vallitsee muotovapaus. Sopimusvapauden perusteella henkilöllä on pääsääntöisesti mahdollisuus päättää, tekeekö hän sopimuksen.⁵⁷⁵ Osapuolta saattaa tietyissä tilanteissa velvoittaa sopimuspakko eli velvollisuus tehdä sopimus. Irtaimen kaupassa osapuolilla on pääsääntöisesti vapaus päättää sopimuksen sisällöstä. Esimerkiksi kuluttajansuojalaissa ja osamaksukauppalaissa on säädetty eräitä

---

⁵⁷³Hemmo 1998 s. 274–275, 281.

⁵⁷⁴Hakulinen 1965b s. 112–113; Hemmo 2005b s. 299; Hyvärinen, DL 2/1998 s. 243; Pöyhönen 1988 s. 215; Routamo – Ståhlberg 2000 s. 118; Routamo – Hoppu 1988 s. 96–97. Vaikka sopimus syntyy säännönmukaisesti vasta hyväksymisilmoituksen saapuessa, tarjouksen tekijä on kuitenkin tarjouksen sitovuuden perusteella velvollinen välttämään kaikkea, mikä saattaa estää tai haitata tarjouksen täyttämistä. Jos toinen osapuoli toimillaan haittaa tai estää sopimuksen täyttymisen, hän on velvollinen korvaamaan kaiken aikaisemman tarjouksen hyväksyjälle tulleen vahingon sopimuksentekorikkomusta koskevan positiivisen intressin korvauksen perusteella.

⁵⁷⁵Hakulinen 1965b s. 120–122; Ramberg, Ch. – Ramberg, J. 2010 s. 30; Routamo 1996 s. 35–37. Henkilö voi myös päättää, kenen kanssa hän tekee sopimuksen ja minkä sisältöisenä hän sen tekee. Sopimusvapauteen liittyy myös muotovapaus. Sopimusvapauteen kuuluu edelleen rajoitettu valta lainvalintaan ja valtion tuomioistuimen sijasta valita välimiesoikeus riidanratkaisutilanteissa.

rajoituksia ja velvoittavia säännöksiä osapuolten asemaan.⁵⁷⁶ Kilpailuoikeudelliset velvoitteet ovat lisänneet sopimusoikeudessa velvoittavia normeja.⁵⁷⁷

Suomessa sopimus- ja muotovapauden periaatteeseen mukaisesti oikeustoimien tekeminen on yleensä muotoon sitomatonta. Tuomioistuimissa sovelletaan vapaata todisteiden harkintaa.⁵⁷⁸ Tietyissä tapauksissa muodon täytyminen on edellytyksenä oikeustoimen pätevyydelle. Jos oikeustoimi on määrämuotoinen, katsotaan asianomaiselle oikeustoimelle ominaisten oikeusseuraamusten vaativan yksityiskohtaisia muotoja noudattavia tahdonilmaisuja, eivätkä ne synny pelkästään osapuolten tahdon mukaista sisältöä toteuttaen.⁵⁷⁹ Tavallisimmin tällaisissa tilanteissa kysymyksessä on vaatimus kirjallisesta muodosta, minkä lisäksi saatetaan vaatia osapuolten allekirjoituksia, todistajien käyttöä tai viranomaisten myötävaikutusta.⁵⁸⁰ Erityisesti liikesuhteissa sopimukset tehdään kirjallisesti osapuolten välisen tahdonilmaisun täsmentämiseksi ja dokumentoimiseksi. Sopimukset myös yleensä allekirjoitetaan, vaikka myös muunlaiset tahdonilmaisut ovat Suomen sopimusoikeudessa pääsääntöisesti päteviä ja oikeusvaikutuksia luovia. Tahdonilmaisun sisällön muuttuminen saattaa johtaa OikTL 32 §:n soveltamiseen.

---

⁵⁷⁶Hemmo 2003a s. 77, 82; Hemmo 2003b s. 379; Hoppu, E. 1987 s. 22. Poikkeuksena sopimuspakon velvoittavuudesta voi olla tilanne, jossa sopimuskumppanuudesta pidättäytyminen perustuu legitiimiin riskiin, esimerkiksi kumppanin maksukyvyttömyyteen. Sisältövapaudesta tunnetaan myös poikkeuksia, esimerkiksi tietynsisältöiset oikeustoimet saattavat aiheuttaa oikeustoimen pätemättömyyden. Tällaisia määräyksiä liittyy esimerkiksi testamentin saajaa koskeviin rajoituksiin perintökaaren (5.2.1965/40, PK) 9:2 :n mukaisesti

⁵⁷⁷Castrén – Puskala, DL 2/2015 s. 381–382; Hemmo, LM 7–8/2006 s. 1136; Hemmo 2003a s. 89. Kilpailun edistämisen tavoitteesta osapuolten välille on säädetty sopimuspakkoon liittyviä piirteitä, kuten KilpL 7 §:n mukaisesti määräävässä markkina-asetuksessa olevan velvollisuus sopimuksen tekemiseen yleisesti hyväksyttävänä ja eri kauppakumppanien välillä yhdenvertaisina pidettävillä ehdoilla.

⁵⁷⁸HE 36/2009 vp s. 45; Laine 2001 s. 198–200; Muukkonen 1958 s. 76; Telaranta 1953 s. 68–72.

⁵⁷⁹Digitaalisen allekirjoituksen sääntelytarve Suomessa s. 8–9; Helin, LM 7-8/2002 s. 1160; Hemmo 2003a s. 185–187, 189, 200–202; Lahtinen, LM 1957 s. 134; Laine – Ponka, DL 2003 s. 1031–1032; Muukkonen 1958 s. 76–80; Ponka 2013 s. 349–350. Muotovaatimukset jaetaan varsinaisiin, epävarsinaisiin ja ohjesisältöisiin muotovaatimuksiin. Varsinaisten muotovaatimusten noudattaminen on pätevän oikeustoimen syntymisen edellytys. Epävarsinaisten muotosäännösten noudattamatta jättäminen aiheuttaa jonkun muun haitallisen oikeusvaikutuksen, mutta ei kuitenkaan oikeustoimen pätemättömyyttä. Ohjesisältöisen muotovaatimuksen sivuuttamisesta ei seuraa aineellisoikeudellisia vaikutuksia, vaan kyse on lähinnä lainsäätäjän antamasta ohjeesta.

⁵⁸⁰Hemmo 2003a s. 182; KM 1990:20 s. 70; Muukkonen 1958 s. 33–42; Telaranta 1990 s. 218, 223–225; Wilhelmsson 1994 s. 135. Yksi kirjallisen muodon vaatimuksen perusteluista on se, että se lisää osapuolten päätöksentekoon liittyvää harkintaa.

Internetin oikeudellisten kysymysten yhteydessä on ratkaistava, minkä valtion oikeutta sovelletaan. Ei-valtiollisten sääntelyjärjestelmien puuttuessa internetin yhteisön piirissä olevat toimijat ovat itse ryhtyneet sääntelemään ja luomaan toimintanormeja toimintaympäristöönsä. Sääntelyn keinoissa on kuitenkin ollut puutteellisuuksia. Internetissä toimitaan tyypillisesti omista toimintaperiaatteista käsin, ja ne saattavat poiketa yleisestä vakiintuneesta säädännäisympäristöstä.⁵⁸¹

Yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaan sopimusvapaus sisältää ajatuksen sopimusten syntyminen vapaudesta osapuolten valitseman vapaan tavan mukaisesti. Sopimukset voidaan lähtökohtaisesti tehdä kirjallisesti, suullisesti tai sopimuksen syntyminen voidaan päätellä osapuolten käyttäytymisen perusteella. Itsesääntelyn lisäksi on osoittautunut tarpeelliseksi säännellä myös sopimusten syntyä yhteisellä tavalla. Vuonna 1990 United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) tunnisti neljä eri syytä sopimuksiin liittyvän kirjallisen muodon soveltamiseksi. Niiden perusteella on ollut tarkoitus vähentää sopimuksesta johtuvia riitaisuuksia, tehdä osapuolet tietoisiksi oikeustoimien seurauksista, tuottaa todistusaineistoa kolmansille osapuolille riitatapauksien varalta sekä tuottaa todistusaineistoa mahdollisia verotuksellisia, kirjanpidollisia sekä säädännöllisiä toimia varten. Sähköisiä sopimuksia koskevat rajoitukset merkitsevät keskeisiä haittoja sähköiselle kaupankäynnille.⁵⁸²

Kansainvälisen sähköisen kaupan esteitä on pyritty poistamaan eri yhteisöjen toimin. Euroopassa sopimusoikeuteen muutoksia ovat merkinneet kohtuuttomien sopimusehtojen koskevan direktiivin ja kuluttajankauppadirektiivin säätäminen.⁵⁸³ Kansainvälisen kaupan rajojen poistamiseen liittyvän pyrkimyksen tuloksena syntyivät muun muassa eurooppalaisen sopimusoikeuden alalta ilmestynyt Principles of European Contract Law.

---

⁵⁸¹Terrett 1998 s. 6–8. Internetissä on perinteisesti toimittu itsesääntelyn keinoin huomioiden, haasteena eri oikeushyvien välinen tasapaino erityisesti ilmaisun vapauden, ihmisoikeuksien sekä kaupallisten intressien välillä. Keskeinen tällainen sovellusalue on haitallisten sisältöjen tuottaminen ja käyttö.

⁵⁸²KM 1990:20 s. 2–3, 41–42; Lloyd 1988 s. 137. Suojausohjelmistojen avulla voidaan saavuttaa käsintehdyn allekirjoituksen alkuperäisyyttä osoittava luonne, koska sopimuksen muotovaatimukset eivät pääsääntöisesti edellytä allekirjoituksen tekemistä. Paperidokumentin luotettavuus liittyy sen fyysisiin ominaisuuksiin ja siihen, että mahdollisten väärinkäytösten yritykset ovat kohtuullisen helposti paljastettavissa. Paperiin tallennettua tietoa on vaikea tämän vuoksi muuttaa. Useiden luotettavuutta takaavien järjestelmien, kuten konossementin, juoksevien velkakirjojen, vekselin sekä osakekirjojen aineellisoikeudellisen merkityksen luova hallinta on ollut oikeudellisen sääntelyn lähtökohta.

⁵⁸³Letto-Vanamo, LM 2003 s. 1086; Wilhelmsson 2003a s. 1111.

Yhteisiin menettelytapoihin pyrittiin myös laatimalla EDI (Electronic Data Interchange), UNCITRALin Model law on Legal Aspects of Electronic Data Interchange (EDI) and Related Means of Communication. Vuonna 1996 hanke esiteltiin nimellä Model Law on Electronic Commerce.⁵⁸⁴ Vuonna 2004 julkaistiin UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2004. Pyrkimyksenä oli vähentää sähköisen sopimisen oikeudellisia esteitä. Ensiksi havaittiin, että asiakirjoilla on kirjallisen muodon vaatimus. Lisäksi oli määriteltävä, miten täytetään allekirjoituksen vaatimus. Seuraava kysymys liittyi salattujen viestien ja allekirjoitusten toteuttamiseen ja siihen, mitä on pidettävä sopimusten syntymisen vaatimukset täyttävinä menetelminä.⁵⁸⁵ Sähköisten allekirjoitusten sääntelyyn liittyy United Nations UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures with Guide to Enactment vuodelta 2001 sekä United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts vuodelta 2005. Sisämarkkinoilla sähköisen allekirjoituksen määrittelee asetus tunnistamis- ja luottamuspalveluista,⁵⁸⁶ joka sääntelee eurooppalaisen sääntelyn piirissä luottamuspalvelut sekä kansallisen vähimmäistasoisen tunnistamisen vaatimukset valtioiden rajat ylittävissä palveluissa.

3.1.3.4.2 Tietoverkoissa tehtävistä sopimuksista

Vaikka eräiden sopimustyyppien muotovaatimukset edistävät pääsääntöisesti sisällöllistä tarkkuutta, muodon ja sisällön välinen suhde ei ole aina yksiselitteinen.⁵⁸⁷ Suuri osa

---

⁵⁸⁴United Nations. UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment 1996; Wilhelmsson 2003b, s. 87; Wilhelmsson 2003a s. 1098–1099, 1108. Wilhelmsson viittaa eri säädösten vaikutukseen suhteessa toisiinsa ja toteaa esimerkiksi kauppalaain kontrollivastuun periaatteiden tulleen Suomen sopimusoikeuden yhdeksi vastuuperusteeksi sekä olevan Euroopan sopimusoikeusperiaatteissa myös yleisenä sopimusoikeudellisenä vastuuperusteena. Eurooppalaisessa keskustelussa on tuotu esiin myös mahdollinen tarve kehittää nykyistä kattavampia, systemaattisia kodifikaatioita.

⁵⁸⁵Lloyd 1988 s. 138.

⁵⁸⁶Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 910/2014, annettu 23. päivänä heinäkuuta 2014, sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta (tunnistus- ja luottamuspalveluasetus).

⁵⁸⁷Aarnio, LM 3/1994 s. 280–281, 283–284; Aarnio OT 1972 I s. 195–196; Hemmo 2003a, s. 189–190; Laine – Ponka, DL 2003 s. 1032; Muukkonen 1958 s. 212–221; Tammi-Salminen, LM 6/2012 s. 839–840; Talaranta 1953 s. 69. Talaranta kirjoittaa, että kaikki kirjoitettava kuuluu tahdonilmaisun sisältöön, ja muotoon kuuluu se ulkonainen tapa, jolla kirjoitus suoritetaan. Tahdonilmaisun sisältö ja muoto ovat näin ollen toistensa käsitteellisiä vastakohtia. Aarnion näkemyksen mukaan pelkkä muotovirhe ei saisi tehdä oikeustoimesta pätemätöntä, jos muodon tehtävät ovat todellisuudessa siitä huolimatta toteutuneet. Tällaisessa tilanteessa

kuluttajien tekemistä etäsopimuksista on vakioehtoisia massaoikeustoimia, joita tehdään suuria määriä päivittäin.⁵⁸⁸ Verkkoympäristössä perinteinen tarjoukseen ja siihen annettuun hyväksyvään vastaukseen perustuva tahdonilmaisujen toteuttaminen ei välttämättä toteuta perinteiseen ympäristöön verrattavaa funktionaalista asioimistilannetta.

Verkkoympäristössä kuluttaja ei aina tunne, missä vaiheessa sitova oikeustoimi syntyy. Verkkosivuilla vieraileminen ei vielä perusta sopimussuhdetta osapuolten välille, vaan täydellisen sopimusvastuun syntyminen edellyttää joitakin muita lisätoimia kuin vastikkeetonta palvelua tai suoritusta, kuten ilmaishyödykkeen vastaanottamista. Tällaisessa tilanteessa sopimusvastuu muuttaa seuraavan korvausvastuun olennaisesti suuremmaksi.⁵⁸⁹ Tilausvahvistus on nähty sitovan sopimuksen jälkeisenä toimenpiteenä, joka voi eräissä tilanteissa vaikuttaa sopimuksen sisältöön asiakkaan reagoinnin kautta.⁵⁹⁰ Tilausvahvistuksella on merkittävä rooli verkkoasioinnin osapuolten välisessä riskinjoossa

---

oikeustoimeen vetoavan olisi osoitettava, että oikeustoimi on puutteesta huolimatta asianmukainen ja että virheeseen vetoaminen olisi kohtuutonta. Virheellisessä muodossa tehty tahdonilmaisu saattaa vastata osapuolten tahdonilmaisua tai yhteistä tarkoitusta tai vastaavasti täydellisesti muodolliset vaatimukset täyttävä sopimus ei takaa sopimusosapuolten yhteisen tahdon ilmenemistä. Tammi-Salminen toteaa Lahtisen ja Muukkosen teorioiden eroavaisuuden muutosäännöksen täyttämättä jättämisen osalta ja viittaa Muukkosen näkemykseen, jossa merkitystä on annettu noudattamatta jätetystä muutosäännöksestä tarkoituksellisen hyödyn tavoittelemiseksi.

⁵⁸⁸Aarsheim 2003 s.19; Laine – Ponka, DL 2003 s, 1029–1030; Wilhelmsson 1995 s. 30–31; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 241. Vakioehtoja käytetään useissa yksittäisissä sopimuksissa useiden eri sopimuskumppanien kanssa ja erityisesti myöhemmissä sopimussuhteissa. Oikeudellisesti merkittävä ero on yksipuolisesti laadittujen ja yhteisesti laadittujen vakioehtojen välillä. Sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa on säädetty etäpalveluiden vähimmäisvaatimuksista.

⁵⁸⁹Hyvärinen, DL 2/1998 s. 247–248. Kysymyksellä on merkitystä erityisesti silloin, kun luvattua ilmaishyödykettä ei saadakaan, mutta vaihtoehtoinen vastikkeellinen toimitus olisi mahdollinen. On myös mahdollista, että verkkosivustolta tarttuu kuluttajan koneelle virus ja tämä aiheuttaa tuhoa kävijälle. Ilmoitukset synnyttävät odotuksia, jotka oikeuttavat odottamaan vastuullista toimintaa.

⁵⁹⁰Hemmo 2003a, s. 246–248; Hyvärinen, DL 2/1998 s. 256; Laine 2001 s. 230; Telaranta 1990 s. 172–173. Tilausvahvistus myös osoittaa sopimuksen syntyneen, jolloin vastapuolelle syntyy reklamointivelvollisuus tilausvahvistuksen johdosta, jos tämä ei katso sopimuksen syntyneen tai se ei ole sovittu sisältöinen. Kirjallisuudessa on tilausvahvistuksen roolin nähty sopivan vain toista elinkeinonharjoittajaa vastaan, mutta erityisesti verkkoasioinnissa tilausvahvistuksen voisi perustellusti esittää sopivan myös kuluttaja-asiointiin. Laine viittaa sähköisen kaupankäynnin direktiivin 11 artiklaan ja toteaa, että kuluttajanvälisissä sähköisissä sopimuksissa tilauksesta on annettava vastaanottoilmoitus. Tämä pakottavaan säännökseen perustuva ilmoitus ei sisällä kannanottoa sopimuksen syntyhetkeen. Vastaanottoilmoituksia koskevat direktiivin määräykset ovat tahdonvaltaisia silloin, kun osapuolet ovat elinkeinonharjoittajia.

ja vilpittömän mielen todentamisessa.⁵⁹¹ Tahdonilmaisun osapuolten välille kohdistuu OikTL 32.2 §:ssä säädetty erityinen viestinnän riskinjakosäännös, joka ei kuitenkaan välttämättä sellaisenaan sovellu kaikkeen viestintätekniikkaan ja se edellyttää lisäksi virheen johtuneen välittämiseen osallistuvan muun henkilön kuin osapuolen toimesta.⁵⁹²

Sähköinen ympäristö muuttaa perinteistä asiakirjaan perustuvaa sopimusta olennaisesti siksi, että tietoa voidaan muokata ja kopioida. Fyysisten ominaisuuksien osalta paperimuotoiset dokumentit ja niihin liittyvä autentikointi- ja todentamisen menetelmät ovat usealla tavalla turvattomampia kuin niiden sähköiset vastineet.⁵⁹³ Perinteiseen asiakirjaan on yhdistetty asiakirjan ja allekirjoituksen alkuperäisyyden vaatimus, minkä vuoksi perinteisten muotojen siirtäminen sähköiseen ympäristöön on ongelmallista. Tätä päämäärää on kirjallisuudessa pyritty ratkaisemaan perinteisesti kahdella vaihtoehtoisella lähestymistavalla, substantiivisella ja funktionaalisella.⁵⁹⁴

---

⁵⁹¹Hyvärinen, DL 2/1998 s. 256–257; Saarnilehto 2002 s. 20–22; Ämmälä 1993 s. 23, 47, 102–119, 224–225. Hyvärisen mukaan tilausvahvistus osana verkkoasioinnin sopimusprosessia olisi omiaan tasapainottamaan riskinjakoa osapuolten välillä ja vilpittömän mielen vaatimus olisi näin helpompi todentaa. OikTL 32.2 §:n mukaisesti tahdonilmaisuihin, jotka on muuttunut sähköiteiksi tai lähettiä käyttäen ei muuttuneena sido viestin lähettäjää, vaikka vastaanottaja on vilpittömässä mielessä. Lähettäjällä on kuitenkin velvollisuus viipymättä ilmoittaa siitä vastaanottajalle, jotta ei tulisi sidotuksi vilpittömässä mielessä ollutta vastaanottajaa kohtaan. Ämmälä toteaa vastapuolen vilpittömän mielen suojaaminen tulevan kysymykseen, kun sovellettavina ovat OikTL 28.2 §:n ja OikTL 32.2 §:n reklamaatiovelvollisuutta koskevat säännökset. Näistä lainkohdista johtuva oikeustoimen pätemättömyys korjaantuu loukatun osapuolen laiminlyödessä reklamaatiovelvollisuutensa.

⁵⁹²Hyvärinen, DL 2/1998 s. 256; Ponka 2013 s. 366. Verkkoasiointi toimii tyypillisesti teknisten järjestelmien vuoksi hajautuksen ja reitityksen avulla, jolloin tapahtumaan osallistuvat myös muut kuin keskenään asioivat osapuolet. Säännöksen mukaan vilpittömässä mielessä ollutta sähköisen tai suullisen viestin lähettäjää suojataan, jos viesti on toimitettu lähettiä käyttäen. Kysymyksessä saattaa olla OikTL 32.1 §:n mukaisesta ilmaisuerehdyksestä, jos virhe liittyisi tilaukseen tai vastaavaan tahdonilmaisuun. On myös esitetty, että OikTL 32.2 §:n mukaista tilannetta ei tulisi tulkita tarpeettoman laajasti.

⁵⁹³Perttula 2001 s. 76. Koska sähköisiä dokumentteja ja allekirjoituksia käytetään tietoverkoissa, niiden käyttöympäristöstä johtuvista avoimuudesta, luotettavuuden puutteesta ja turvattomuudesta johtuen sähköisille allekirjoituksille asetetaan korostuneita vaatimuksia.

⁵⁹⁴Aspbäck 2002 s. 37–38; Laine, LM 4/2014 s. 615; Laine – Ponka, DL 2003 s. 1032. Substantiivinen lähestymistapa merkitsee sitä, että perinteisen muodon ominaisuudet pyritään toteuttamaan sähköisessä ympäristössä mahdollisimman hyvin. Funktionalisen, yleisimmin vallitsevan lähestymistavan vallitessa pyritään perinteisen muodon taustatavoitteet toteuttamaan sähköiselle ympäristölle ominaisella tavalla.

Paperimuotoisissa dokumenteissa voidaan saavuttaa tiedon suhteellisen hyvä muuttumattomuus sekä asiakirjan siirrettävyys.⁵⁹⁵ Kehittyneitä tiedonsiirtomenetelmiä käytettäessä sähköisten asiointimenetelmien käyttö parantaa tiedon suojausta ja eheyttä perinteisiin menetelmiin verrattuna.⁵⁹⁶ Muotovaatimusten noudattamisen ja aineellisen oikeellisuuden välillä saattaa esiintyä ristiriitaa. Aineellisen oikeellisuuden painottaminen edellyttää muotoa koskevien vaatimusten tulkitsemista mahdollisimman suppeasti sekä oikeustoimen pätevyyden perustelemista siitä huolimatta, että sitä rasittaa muotovirhe.⁵⁹⁷ Tavoitteena on saavuttaa oikeusvaikutuksiltaan sama asiakirjan muoto, eikä niihin ole yksittäisen oikeustoimen muotovaatimusten osalta olemassa yksiselitteistä tapaa.⁵⁹⁸

Sähköisten sopimusten syntymisen kannalta merkittäviä kysymyksiä ovat sopimuksen sitovuuden edellytyksenä oleva kirjallinen muoto, sopimuksen muotovaatimuksena oleva sähköinen allekirjoitus sekä asiakirjan sähköinen arkistointi, jotka ovat olennaisia riittävän oikeudellisen todistelun kannalta. Käyttäjä on velvollinen maksamaan avoimen verkon palvelun tarjoajalle palvelusta sovitun hinnan ja käyttämään tarjottua yhteyttä.⁵⁹⁹ Esimerkiksi sopimusoikeudellisen kohtuullisuuden toteuttaminen saattaa olla ongelmallista, jos verkkopalveluiden hintaa ei ole kiinteästi asiakassopimuksessa määritelty, vaan asiakas sitoutuu maksamaan palveluista hinnan kulloinkin voimassaolevan hinnaston mukaisesti.⁶⁰⁰

---

⁵⁹⁵Hemmo 2001 s. 165, 429–430; Hultmark 1998 s. 27–28, 431–433; KM 1990:20 s. 39–42; Laine 2001 s. 199–201 Railas 2004 s. 25. Paperidokumenteille on annettu myös aineellisoikeudellista merkitystä sopimusvapauden nojalla. On myös kehitetty erityisiä muotosidonnaisia asiakirjatyyppejä. Esimerkiksi paperilla siirrettävä konossementti on alun perin kehittynyt kaupalliseen tarkoitukseen tapaoikeudesta. Jotta konossementin oikeusvaikutus ja toiminnallisuus voitaisiin saavuttaa sähköisessä ympäristössä, asiakirjaan ja siirrettävyyteen liittyvät erityispiirteet on huomioitava myös sähköisessä menetelmässä. Rahoitusallalla vastaavanlainen asiakirjan siirtoon ja hallintaan perustuva esimerkki on vekseli, shekki tai remburssi.

⁵⁹⁶Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 400.

⁵⁹⁷Lahtinen, LM 1957 s. 137.

⁵⁹⁸Laine-Ponka, DL 2003 s.1033. Ponka viittaa tässä yhteydessä kansainvälisen mallilain soveltamiseen.

⁵⁹⁹Rahnasto 2002 s. 137–141. Pääsääntöisesti tämä velvollisuus kohdistuu tekijänoikeuksien noudattamiseen ja toisten käyttäjien yksityisyyden kunnioittamiseen. Verkkosivustot eivät saa sisältää sähköisen viestinnän palveluista annetun lain nojalla esimerkiksi haitallisia sisältöjä. Verkkopalveluiden rakenteeseen liittyvät linkit tai hakuohjelmat ohjaavat kuluttajan toisille sivustoille, jolloin esimerkiksi maksullisten palveluiden alkaminen voi olla epäselvää.

⁶⁰⁰Rahnasto 2002 s. 141. Käyttäjän kannalta yllättävä veloituksen nosto voidaan mahdollisesti katsoa yllättäväksi sopimusehdoksi, joka ei ole pätevä suhteessa käyttäjään. Yksittäispalvelussa jokainen palvelutilanne ymmärretään toisista palvelutilanteista erilliseksi toimeksi, jolloin eri palvelutapahtumien välillä hintaa voidaan korottaa. Kestopalvelussa sen sijaan osapuolet sopivat jatkuvasta palvelusta. Kestopalveluun

Avoimen verkon palveluntarjoajat yleensä pyrkivät perustamaan oikeutensa korvaukseen osapuolten välisen palvelusopimuksen ehtoihin. Jos korvausvelvollisuudesta on nimenomainen ehto sopimuksessa, korvausvelvollisuus on yleensä kiistaton. Palvelun tarjoajan on näytettävä, että käyttäjä on rikkonut palvelusopimusta ja siinä määriteltyjä käyttäjän velvollisuuksia.⁶⁰¹

Suomessa ja muissa Pohjoismaissa noudatettavan sopimus- ja todisteluvapauden sekä oikeudenkäynnin vapaan todistusharkinnan periaatteen vuoksi ei erityisen muutosidonnaisuuden vaatimuksista ole säädetty kuin eräissä erikseen säännellyissä oikeustoimissa. On kuitenkin otettava huomioon lainsäädännöllisesti rinnastusperiaatteen toteuttaminen sekä sähköisen viranomaisasioinnin kehittäminen erityisesti hallinto-oikeudessa. Erityissäännökset ovat tarpeen rinnastusperiaatteen toteuttamiseksi muun muassa kulutusluotoissa, osamaksukaupassa sekä vahvan sähköisen tunnistuksen ja allekirjoituksen palveluissa.⁶⁰²

---

liittyy oletamus siitä, että käyttäjä jatkuvasti käyttää samoja palveluita, kuten esimerkiksi pankkien tarjoamia kuukausiveloitteisia palveluita.

⁶⁰¹Hemmo 2005b s. 5–6; Rahnasto 2002 s. 142. Sopimusvastuu koskee myös laajempaa henkilöpiiriä kuin deliktivastuu, koska syyttömyyttä koskeva todisteluvollisuus koskee myös täytäntöönpanoapulaisia. Tällaisissa tapauksissa kysymys on yleensä varallisuusvahingoista ja sopimuksen ulkoinen vastuunormiston tarjoama korvaussuoja olisi epävarmaa, erityisesti VahL 5:1:n vuoksi.

⁶⁰²Laine, LM 4/2014 s. 615, 617; Pöysti, EIF 1999 s. 1111. Verkkokaupan sääntely perustuu useisiin oikeudenalakohotaisiin säännöksiin. Yleisesti sovellettava etämyyntidirektiivi (97/7/EY) asettaa eräitä vaatimuksia oikeustoimen muodolle ja sen ehdoille. Laine huomauttaa, että Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkopäätöksen 5.7.2012 (C-49/11) mukaisesti linkki oikeustoimen ehtoihin ei riitä etämyyntidirektiivissä säädetyn tallennettavuuden kriteerin täyttymiseen, koska yritys ei sananmukaisesti ”toimita” vaadittuja tietoja kuluttajalle. Funktionaalisen lähestymistavan ongelmia esiintyy verrattaessa perinteisiä ja sähköisesti käytettäviä palveluita, kun verrataan eri tilanteisiin liittyvää sääntelyä. Esimerkiksi pysyvän välineen vaatimus (*durable medium*) EU:n rahoituspalvelujen etämyyntidirektiivissä (2002/65/EY) voidaan ymmärtää eri sisältöisenä eri tilanteissa. Käytännössä sähköisissä asiointipalveluissa on otettava huomioon vertailuinformaation merkitys, joka osoittaa luotettavasti allekirjoituksessa käytetyn tunnisteen, kuten algoritmin tai biometrisen ominaisuuden yhteyden fyysiseen henkilöön riittävän luotettavalla ja hyväksyttävällä tavalla. Kiistämättömän sähköisen allekirjoituksen ja turvallisen varmenteen luontivälineen avulla tehty sähköinen allekirjoitus vastaa tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 25 artiklan mukaisesti käsin tehtyä allekirjoitusta.

3.1.3.5 Allekirjoitus muotovaatimuksena

3.1.3.5.1 Allekirjoitus osana asiakirjaa

Kansainvälisen sähköisen allekirjoituksen sääntely on saatettu voimaan kansallisesti kahden pääasiallisen etenemistavan kautta. Eräissä EU:n jäsenvaltioissa on painotettu allekirjoitusjärjestelmän tietoturvallisuusvaatimuksia. Saksan laki digitaalisista allekirjoituksista perustuu tähän painotukseen. Toinen tapa on varmistaa sähköisen allekirjoituksen ja sähköisen asiakirjan oikeudellinen pätevyys rinnastamalla tietyt turvallisuusvaatimukset täyttävä sähköinen allekirjoitus perinteiseen paperille tehtyyn allekirjoitukseen. Eräissä maissa on katsottu tarpeelliseksi todeta lainsäädännön tasolla, että sähköinen allekirjoitus ja sillä vahvistetut asiakirjat ovat oikeudenkäynnin aineistoina hyväksyttäviä, jolloin taustalla ovat oikeusjärjestyksessä sovellettavat muutosäännökset. EU:n oikeuden näkökulmasta palvelujen vapaa liikkuvuus on varmistettava tunnustamalla varmenteet muissa jäsenvaltioissa, jos ne ovat täyttäneet sääntelyn edellyttämät vaatimukset.⁶⁰³

Allekirjoitukseen liittyy läheisesti asiakirjan käsite, vaikkakaan ne eivät ole oikeudellisesti täysin toisiinsa rinnastettavia vaatimuksiltaan. Asiakirja on tapana allekirjoittaa erilaisten syiden vuoksi. Tällaisia ovat esimerkiksi sopimussidonnaisuuden sisällön toteen näyttäminen sekä oikeustoimen osapuolen identifioiminen. Suomessa vallitsee lähtökohtaisesti sopimus- ja muotovapaus. Allekirjoituksen vaatimus on kirjallisesta muodosta erillinen oikeudellinen kysymys. Sähköistä allekirjoitusta voidaan siten käyttää dokumentissa, joka on lain mukaan tehtävä kirjallisesti, jos dokumentti on tarvittaessa tulostettavissa.⁶⁰⁴

Lähtökohtana Suomen sopimusoikeudessa on, että sopimusta ei ole tehtävä erityisesti paperialustalle. Lainsäädännössä on kuitenkin erityisiin oikeustoimityyppeihin liittyviä muotovaatimuksia, esimerkiksi kirjallisen muodon vaatimus. Erityisesti kirjallista muotoa vastaavien sähköisen muodon täyttämisen vaatimuksista on säädetty viime vuosina.⁶⁰⁵

⁶⁰³Laborde 2010 s. 202; Mason 2007 s. 224; Pöysti, EIF 1999 s. 1109–1110.

⁶⁰⁴Brazell 2004 s. 14–15; Mason 2007 s. 224; Pöysti, EIF 1999 s. 1109. Euroopan eri oikeuskulttuureissa, kuten Ranskassa, Saksassa tai Englannissa, vaaditaan tahdonilmaisua osoittavan allekirjoituksen lisäksi muuta todistelua, kuten todistajien tai notariaatin vahvistusta tai oikeustoimen rekisteröintiä. Nämä vaatimukset koskevat erityisesti kiinteistönvaihdamia tai lahjaa.

⁶⁰⁵Grönfors 1976 s. 222–225; Henriksen 1984 s. 52; Kartio 1988 s. 48–49; Mebus 1985 s. 131–132; Talaranta 1990. s. 222–229; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 237. Kirjoittajat viittaavat paperiin sidottujen dokumenttien muuntumiseen sähköisiksi asiakirjoiksi ja tähän kehitykseen liittyvien oikeudellisten funktioiden

Pohjoismaissa vallitsevan näkemyksen mukaisesti asiakirjan määritelmä kattaa tietyin edellytyksin aina myös elektronisessa muodossa olevan tiedoston. Määrämuotoisiin oikeustoimiin sovelletaan erityisesti säädettyjä menettelyjä.⁶⁰⁶ Asiakirja ja sen yleisesti hyväksytty käsitteen tasolla oleva määritelmä tunnustetaan eri oikeuden aloilla, esimerkiksi rikosoikeuden, prosessioikeuden, hallinto-oikeudellisten julkisuusvaatimusten, sähköisten allekirjoitusten sekä siviilioikeuden kysymyksissä.

Sähköisen muodon syrjimättömyyden periaatetta voidaan pitää muotovapauden eräänä ilmentymänä esimerkiksi määrämuotoisissa oikeustoimissa, kuten velkakirjojen muotovaatimuksissa. Tavoitteena on mahdollistaa sopimusten tekeminen sähköisesti, jos ne on kansallisen lain mukaan tehtävä kirjallisesti.⁶⁰⁷

Sopimusoikeudessa osapuolten allekirjoitukset kuuluvat vakiintuneesti kirjalliseen muotoon.⁶⁰⁸ Jos sopimus on jonkin lain mukaan tehtävä kirjallisesti, vaatimuksen täyttää

---

vaatimuksista. Wuolijoen mukaan aiemmin tulkittiin kirjallisuuden vaatimusta siten, että kirjallisen muodon edellytys oli paperi tai muu alusta, johon voi kirjoittaa, sekä sopimuksen allekirjoittaminen. Kartio viittaa Grönforsin ja Henriksenin kirjoituksiin asiakirjojen ja sen juridisten funktioiden erottelusta sekä Henriksenin jaotteluun kauppasiakirjojen kolmesta funktiosta: Informaatiofunktio, todistusfunktio sekä symbolifunktio.

⁶⁰⁶KM 1990:20 s. 58–61. Asiakirjan määritelmään saattaa kytkeytyä ongelmia sellaisissa tilanteissa, joissa asiakirja on kuolettava, tai se joutuu laissa tarkoitettujen toimenpiteiden kohteeksi. Komiteamietinnössä arvioitiin OK 17 luvun 12–17 §:issä tarkoitettuja asiakirjoja ja sitä, voidaanko tallessa olevaa tiedostoa pitää tällaisena asiakirjana. Rikoslain mukaisen väärennysrikoksen kohteena ei kuitenkaan voinut korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 1985 II 60 mukaisesti olla tietokoneen muistiin taltioitu tiedosto. Erityisiä vaatimuksia liittyy asiakirjan todisteluun, asiakirjan käsitteen määrittelyyn ja hallinnollisiin ongelmiin, joita ovat tulli- tai muut muodolliset vaatimukset. Erityisesti kuljetussopimuksiin liittyvä asiakirjalogistiikka on osoittautunut paperimuodossaan hankalaksi, sillä tavaraerä on tyypillisesti perillä jo ennen siirtoasiakirjoja.

⁶⁰⁷Wuolijoki, LM 2/2005 s. 235. Esimerkkeinä Wuolijoki mainitsee sähköisiä allekirjoituksia koskevan direktiivin 1999/93/EY, sähköistä kaupankäyntiä koskevan direktiivin 2000/31/EY, etämyyntiä kuluttajille koskeva direktiivin 97/7/EY ja rahoituspalvelujen etämyyntiä kuluttajille koskevan direktiivin 2002/65/EY.

⁶⁰⁸KM 1990:20 s. 58–59; Lantto 1999 s. 21–22; Railas 2004 s. 126; LVM 53/2005 s. 67; Reg. Prop. 1999/2000, s. 15–17; OECD, Ensuring Security and Trust in Electronic Communication. Towards a European Framework for Digital Signatures and Encryption 1997, s. 3–4. Suomalaisessa sääntelyssä ei ole määritelty allekirjoitusta tai sen vaikutuksia. Ruotsalaisten esitöiden mukaisesti myöskään allekirjoitus ei yleensä ole sopimuksen syntymisen edellytys, mutta allekirjoituksella saattaa olla merkitystä tahdonilmaisuuksiin liittyvässä todistelussa. Allekirjoituksen käsitettä ja funktioita on sen sijaan kuvattu sekä kirjallisuudessa että oikeustieteessä. Allekirjoituksen olemus voidaan kuvata erilaisin tavoittein. Allekirjoitusta ei yleisesti vaadita sopimuksen pätevyyden edellytyksenä, vaikkakin se on tiettyjen määrämuotoisten oikeustoimien pätevyyden edellytys. Yleisesti katsotaan, että allekirjoittaminen edistää osapuolten harkintaa ja osoittaa sitoutumistahdon lopullisuutta. On kuitenkin katsottu, että asiakirja on allekirjoitettava silloin, kun sopimus on muutoin laadittu

sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 181 §:n mukaan sellainen sähköisesti tehty sopimus, jonka sisältöä ei voida yksipuoleisesti muuttaa ja joka säilyy osapuolten saatavilla. Tämä muotomääräys koskee myös sopimussuhteeseen liittyviä osapuolten lain mukaan tehtäviä kirjallisia ilmoituksia.⁶⁰⁹ TunnL 20 §:ssä on niin ikään säädetty, että tunnistusvälineen hakijan ja tunnistusvälineen tarjoajan välinen sopimus on tehtävä kirjallisesti. Tämän sopimuksen tekeminen on mahdollista myös sähköisesti, jos sen sisältöä ei voida yksipuolisesti muuttaa ja se säilyy osapuolten saatavilla.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 181 §:ssä esiintyy kirjallista muotoa ja allekirjoitusta vaativien sopimusten muotovaatimusten erottelu. Tämän kirjallista muotoa koskevan säännöksen voidaan arvioida samanlaiseksi kuin allekirjoittamattomat vahvistukset. Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 181 §:n mukaisen tilanteen voidaan katsoa perinteisessä muodossa katsoa tarkoittavan sitä, että toinen osapuoli antaa sopimuksen ehdot kirjallisesti toiselle, mutta kumpikaan ei allekirjoita dokumenttia.⁶¹⁰ Kirjallisen ilmoituksen esimerkki, joka ei edellytä perinteisessä muodossa tehtävää allekirjoitusta, on etäsopimusten voimaan astuminen KSL 6:13 :n mukaisesti.⁶¹¹ Toisaalta vaikka kirjallisen muodon vaatimus jäisi täyttymättä, lienee asiakirjan mukainen sopimus

---

kirjallisesti. Tämä vaatimus saattaa perustua myös alalla vallitsevaan tapaan. Toisaalta kvalifoidulla allekirjoitusvarmenteella ja turvallisella varmenteen luontivälineellä tehty allekirjoitus täyttää aina allekirjoituksen muotovaatimuksen. Julkisen hallinnon asiointi on mahdollista ilman allekirjoitusta ja viranomaisen voi sen aiheelliseksi katsoessaan pyytää hallintolain 22.2 §:n ja sähköisen viranomaislain 9.2 §:n nojalla. Ainoastaan harvoin oikeustoimiin liittyy allekirjoituksen vaatimus. Sähköistä allekirjoitusta voidaan lähestyä sekä oikeuden että tietoturvallisuuden näkökulmasta. Luotettavan sähköisen allekirjoituksen avulla voidaan riittävän todennäköisesti varmistaa sähköiseen sopimiseen liittyvä viestin laatijan luotettava tunnistus sekä sähköisen asiakirjan muuttamattomuus.

⁶⁰⁹Laine – Ponka, DL 2003 s. 1039.

⁶¹⁰Laine – Ponka, DL 2003 s. 1043.

⁶¹¹Laine – Ponka, DL 2003 s. 1042–1043. KSL 6:13 :n mukaan etäkaupan vahvistus on toimitettava ”*pysyvällä tavalla*”. Etäsopimuksia ovat oikeustoimet, joita tehdään päivittäin suuria määriä ja jotka olisi voitava tehdä ilman niin ankaria muotovaatimuksia, niin että verkkokauppias pystyy vaatimukset kohtuudella täyttämään. Laineen ja Pongan käyttämä esimerkki tällaisesta tiukasta vaatimuksesta on eheyden vaatimus, joka saattaa vaikeuttaa massasopimusten tekemistä, mutta joka ei tosiasiassa tuo merkittävää parannusta osapuolten oikeussuojaan. EU-oikeuden mukaisesti olisi mahdollista omaksua allekirjoitusta vaatimattomien ilmoitusten osalta tallennettavuuskriteerin mukainen sähköinen kirjallinen muoto. Tallennettavuuskriteerin mukainen muoto vastaisi myös yleistä käytäntöä sekä Suomessa että ulkomailla, ja se olisi yhteneväinen sähköisessä asioinnissa noudatettavan muotovaatimuksen kanssa.

mahdollista katsoa velvoiteoikeuden tulkinnan kautta syntyneeksi osapuolten myöhemmän toiminnan perusteella.

EU:n sääntelyn alueella tavoitellaan yleisesti perinteisen allekirjoituksen ja sähköisen allekirjoituksen oikeusvaikutusten rinnastamista⁶¹². Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen tultua voimaan sähköisen tunnistuksen ja allekirjoitusten sekä muiden luottamuspalveluiden käyttö verkkopalveluissa on tullut väistynyttä sähköallekirjoitusdirektiiviä laajemman sääntelyn piiriin. Vastavuoroinen viranomaisasiointi edellyttää säädetyn vaatimustason palvelujen käyttöä. Etänä tai verkossa tapahtuva hakijan tunnistaminen tulee välineen hakemisen yhteydessä mahdolliseksi, jos säädetty vaatimukset täyttyvät.

Sähköisen oikeustoimen edellytys kuten perinteisessäkin ympäristössä on, että osapuolen on hyväksyttävä ja tietyin edellytyksin ilmaistava oikeustoimi itseään sitovaksi, jotta tahdonilmaisu olisi oikeuksia luova. Näin voidaan toteuttaa allekirjoituksen varoitus- ja tahtotehtävä. Oikeudellinen näyttö ratkaisee mahdolliset kiistatilanteet todistustaakan ollessa pääsääntöisesti sillä, joka haluaa vedota oikeustoimeen.⁶¹³

Sähköisellä allekirjoituksella on sähköisissä palveluissa keskeinen merkitys, koska osapuolet asioivat pääsääntöisesti ainoastaan tietoverkon kautta.⁶¹⁴ Tällaisessa tilanteessa fyysisesti todennettavaa henkilöllisyyttä tai kontaktia asiointitapahtumaan ei useimmiten sisälly. Tämän vuoksi allekirjoitus luo verkkoasioinnissa vahvan ja usein ainoan oletettaman osapuolten toiminnan tarkoituksesta ja sitovuudesta. Sähköinen allekirjoitus on osa oikeustoimen, hallintotoimen, tuomion sekä viranomaisasioinnin muotoa. Allekirjoituksella on useita tehtäviä, jotka on ilmaistu eri yhteyksissä hieman toisistaan poikkeavin tavoin.⁶¹⁵

---

⁶¹²Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus N:o 910/2014, johdanto-osan perustelukappaleet 27, 49.

⁶¹³Brazell 2004 s. 20–22; Ponka 2013 s. 242–243. Brazell esittelee oikeustapauksissa Goodman v. J Eban Ltd. ja Jenkins v. Gaisford & Thring vaatimuksen, jossa allekirjoittajan on ilmaistava henkilökohtaisen kantansa dokumenttiin, jotta allekirjoitus olisi pätevä. Jälkimmäisessä oikeustapauksessa kyse on erityisesti edustuksen kelpoisuudesta. Esimerkiksi kumileimasin ei täytä henkilökohtaisen tahdon ilmaisemisen vaatimusta leimasimen ollessa kenen tahansa käytettävissä.

⁶¹⁴Ponka 2013 s. 243; LVM 53/2005 s. 10–11. Kirjoittajat toteavat sähköisten allekirjoitusten määritelmän ilmenevän epäyhtenäisesti eri säädöksissä.

⁶¹⁵Ponka 2013 s. 162, 236–237; Pöysti, EIF 1999 s. 1108. Asetuksessa 910/2014 3 artiklan kohdassa 10 tarkoitetaan ”’sähköisellä allekirjoituksella’ sähköisessä muodossa olevaa tietoa, joka on liitetty tai joka loogisesti liittyy muuhun sähköisessä muodossa olevaan tietoon ja jota allekirjoittaja käyttää allekirjoittamiseen”; sekä 11 ”’kehittyneellä sähköisellä allekirjoituksella’ sähköistä allekirjoitusta, joka täyttää 26 artiklassa säädetyt vaatimukset”; Aiemman TunnL 2.1 § 9 kohdan mukaisen sähköisen

Sähköinen allekirjoitus toteuttaa tunnistamisen lisäksi allekirjoituksen perinteiset tahto-, varoitus- ja todistetehtävät⁶¹⁶ sekä kehittyneen allekirjoituksen osalta lisäksi todisteen allekirjoittaneen henkilön oikeellisuudesta.

Sähköisen allekirjoituksen järjestelmien perimmäisenä tarkoituksena on luoda sähköiseen toimintaympäristöön menettely, joka pystyy palvelemaan allekirjoituksen funktioita.⁶¹⁷ Allekirjoituksen avulla voidaan saavuttaa taloudellista hyötyä. Se lisää oikeustoimen luotettavuutta ja suojaa myös vastakkaista osapuolta tarjoamalla todistusaineistoa tehdyn oikeustoimen sisällöstä ja asiointikumppanista, jolloin oikeustoimen kiistäminen vaikeutuu. Sähköinen allekirjoitus tehostaa informaation käyttöä, sillä se vähentää tarvetta esittää asiakirjan aitoudesta ja lopullisuudesta muuta näyttöä kuin allekirjoituksen aitous. Suomen oikeudessa todistustaakka allekirjoituksen aitoudesta on sillä, joka vetoaa allekirjoitukseen.

3.1.3.5.2 Sähköinen allekirjoitus ja tunnistusväline tahdonilmaisussa

Käytännön oikeuselämässä laajalle levinnyt sovellus allekirjoituksista on pankki- ja luottokortteihin sekä verkkopankkitunnuksiin liittyvä tunnusluku, jonka aktivoimista käytetään tahdonilmaisun antamisena.⁶¹⁸ Tiettyihin maksamisen tilanteisiin allekirjoitus

---

allekirjoituksen määritelmä ”yhdistää sähköisessä muodossa olevan tiedon, joka on liitetty tai joka loogisesti liittyy muuhun sähköiseen tietoon ja jota käytetään allekirjoittajan henkilöllisyyden todentamisen välineenä”. Pöystin määritelmän mukaan 1) [a]llekirjoituksen avulla henkilö voidaan tunnistaa. Allekirjoitus tarjoaa autenttista todistusaineistoa jostakin oikeudellisesti merkityksellisestä seikasta ja sen hyväksymisestä. Asiakirjaan dokumentoitu ja allekirjoituksella vahvistettu informaatio on esitettävissä myös tulevaisuudessa samansisältöisenä, jolloin dokumentoidun muodon ja allekirjoituksen tehtävät toteuttavat allekirjoituksen informaatio- ja dokumentaatiofunktiot. 2) Allekirjoitustoimenpiteellä kiinnitetään huomiota asiakirjan oikeudelliseen ja muuhun merkitykseen. 3) Allekirjoituksen viestinnällisen funktion avulla osoitetaan allekirjoittajan hyväksyvän asiakirjan sisällön. 4) Allekirjoitus parantaa informaatiologiikan tehokkuutta, koska se vähentää tarvetta esittää asiakirjan aitoudesta ja lopullisuudesta allekirjoituksen aitouden lisäksi muuta näyttöä.

⁶¹⁶Ponka 2013 s. 234–236, 401.

⁶¹⁷Pöysti, EIF 1999 s. 1109.

⁶¹⁸Laine 2001 s. 195–196, 199; Liikenne- ja viestintäministeriön selvitys 44/2003; LVM 53/2005 s. 9, 18–19; sisäasiainministeriön asetus 890/2003, 4 §. Usein sähköisen allekirjoituksen toteutustapoja käytetään sopimukseen perustuen, jolloin sovitaan, mitä menettelyä pidetään allekirjoituksena. Esimerkiksi verkkopankissa voidaan käyttää sovitusti pankin asiakasnumeron, PIN-luvun sekä turvakortin asiakaslukua tai näiden yhdistelmään tunnistustapahtuman tai allekirjoituksen toteuttamiseksi. Nämä erityislakiin tai kauppatapaan perustuvat allekirjoitustavat ovat yleisesti käytössä. Turvallisten ja kehittyneiden allekirjoitusten

mainittuja välineitä käyttäen kuitenkin kuuluu. Esimerkiksi luottokorttiyhteisöllä on suoritusvelvollisuus jäsenyritystä kohtaan, jolloin suoritusvelvollisuus rajoittuu ainoastaan kortinhaltijan asianmukaisesti allekirjoittamaan ostotositteeseen.⁶¹⁹ Allekirjoituksen käyttäminen teknisten välineiden avulla tapahtuvassa tiedonsiirrossa saattaa olla oikeudellisesti ongelmallista asiakirjan allekirjoituksen alkuperäisyyttä koskevan vaatimuksen vuoksi.⁶²⁰

EU:n jäsenvaltioissa velvoitetaan tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 25 artiklan mukaisesti antamaan kvalifioidulle sähköiselle allekirjoitukselle sama oikeusvaikutus kuin paperiasiakirjalla olevalle perinteiselle allekirjoitukselle.⁶²¹ Tunnistamis- ja

---

toteuttaminen edellyttää yhteensopivia teknisiä järjestelyjä. Tuomioistuin harkitsee lopullisesti allekirjoituksen toteuttamisen menetelmän riittävyyden. Samanlaisia tunnistetun henkilön tahdonilmaisun menetelmiä voidaan käyttää myös ilman allekirjoituksen oikeudellista päämäärää. Tunnistumenetelmän käyttämisestä on sovittu asiakkaan ja palvelun tarjoajan välisessä palvelusopimuksessa, jolloin tunnistautuvan henkilön rooli ilmenee tunnisteesta. Tunnistuksen voidaan perustella olevan osa tahdonilmaisua, ellei erityisiä menettelyjä esimerkiksi turvallisuussyiden vuoksi vaadita. Pankkitunnisteiden käyttöön liittyvät allekirjoitukset saavat kirjoittajien mukaan kauppatapaan rinnastettavaa uskottavuutta; toisaalta niiden peruuttamattomuutta tai allekirjoitetun tietosisällön määrittelyä ei ole oikeudellisesti koeteltu. Kuluttajan asema on erityisesti suojattu TunnL 3 §:n mukaisesti. Kaupalliset käytännöt poikkeavat jonkin verran viranomaisten säädöksistä ja ohjeista.

⁶¹⁹Laine, LM 4/2014 s. 616. Pankin tai luottoyhtiön intressissä on mahdollisimman pitkälle huomioida teknologiamuutosten vaikutukset sopimusehdoissaan. Laine huomauttaa, että pankki- ja luottokorttien yhteydessä uusien teknologioiden muodostama käytäntö, jossa asiakas syöttää sirukorttinsa maksupäätteeseen ja käyttää salaista tunnustelukuaan maksutapahtumassa, siirtää tosiasiallisesti kauppiaille kuuluneen väärinkäytösriskin kortin oikealle haltijalle ilman lainsäädännöllisiä muutoksia. Etämaksaminen mahdollistaa maksutapahtuman ilman erillistä allekirjoitustapahtumaa.

⁶²⁰KM 1990:20 s. 58–60. Alkuperäisestä allekirjoituksesta sähköisen asiakirjan yhteydessä tarkoitetaan sitä, että järjestelmä tuottaa vain yhden alkuperäisen asiakirjan ja tämä nimenomainen asiakirja voidaan tiedonsiirtojärjestelmää käyttäen peruuttamattomasti siirtää vastaanottajalle. Asiakirjan käsitettä tulkitaan Pohjoismaissa siten, että lain termi ”asiakirja” tarkoittaisi myös elektronisessa muodossa olevaa tiedostoa.

⁶²¹Sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisten allekirjoitustyyppien määrittely eritasoisin allekirjoituksiin on korvattu tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 25 ja 26 artiklassa seuraavasti:

25 artikla

Sähköisten allekirjoitusten oikeusvaikutukset

”1. Sähköisen allekirjoituksen oikeusvaikutuksia ja käytettävyyttä todisteena oikeudellisissa menettelyissä ei voida kieltää pelkästään sillä perusteella, että se on sähköisessä muodossa tai että se ei täytä hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten vaatimuksia. 2. Hyväksytyllä sähköisellä allekirjoituksella on oltava samanlaiset oikeusvaikutukset kuin käsin kirjoitetulla allekirjoituksella. 3. Yhdessä jäsenvaltiossa myönnettyyn

luottamuspalveluista annetun asetuksen mukaisesti samankaltaisen käsin kirjoitettua allekirjoitusta vastaavan allekirjoitustyyppin täyttää 28 artiklan mukainen hyväksytty allekirjoitus.⁶²² Sähköisten allekirjoitusten oikeusvaikutusten jakaminen kvalifioitujen ja ei-kvalifioitujen allekirjoitusten tyyppeihin toteutuu edelleenkin tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen eri allekirjoitustasojen määrittelyissä samoin kuin kumotuissa sähköallekirjoitusdirektiivin 5.1 artiklassa ja 5.2 artiklassa sekä vastaavasti kumottujen kansallisen tunnistus- ja allekirjoituslain säännöksissä (ennen 1.7.2016 TunnL 5.1 §, TunnL 5.2 §).

---

hyväksyttyn varmenteeseen perustuva hyväksytty sähköinen allekirjoitus on tunnustettava hyväksytyksi sähköiseksi allekirjoitukseksi kaikissa muissa jäsenvaltioissa.”

26 artikla

Kehittyneen sähköisen allekirjoituksen vaatimukset

”Kehittyneen sähköisen allekirjoituksen on täytettävä seuraavat vaatimukset:

- a) se liittyy yksilöivästi allekirjoittajaansa; b) sillä voidaan yksilöidä allekirjoittaja;*
- c) se on luotu käyttäen sähköisen allekirjoituksen luontitietoja, joita allekirjoittaja voi korkealla varmuustasolla käyttää yksinomaisessa valvonnassaan; ja d) se on liitetty sillä allekirjoitettuun tietoon siten, että tiedon mahdollinen myöhempi muuttaminen voidaan havaita.”*

⁶²²Hyväksytystä luomisvälineestä on säädetty asetuksen 910/2014 29 artiklassa. Johdanto-osan perustelutekstissä kohdassa 49 on todettu pyrkimys käsin kirjoitettua allekirjoitusta vastaavaan allekirjoitukseen.

Laissa esitetyn määritelmän mukaan allekirjoittavan henkilön tunnistaminen⁶²³ on osa sähköisen allekirjoituksen luomista.⁶²⁴ Sähköinen tunnistamistapahtuma voidaan toteuttaa ilman allekirjoitusta. Tahdonilmaisun ja allekirjoituksen välinen suhde ei ole sen sijaan yksiselitteinen.⁶²⁵ Edistyneillä tekniikoilla ja salausrakenteilla tehty sähköinen

---

⁶²³Ponka 2013 s. 255 Samankaltainen oikeusvaikutus oli myös kumotun tunnistus- ja allekirjoituslain 4 § ja 5.1 §:ssä. Säännösten mukaisesti: *”Tunnistusvälineillä voidaan tehdä niiden ominaisuuksista riippuen sähköisiä allekirjoituksia ja kehittyneitä sähköisiä allekirjoituksia, jollei muualla laissa tai 18 §:ssä muuta säädetä”,* sekä *”[t]unnistusvälineitä voidaan käyttää oikeustoimen tekemiseen, jollei muualla laissa tai 18 §:ssä muuta säädetä”*. Säännökset toteuttavat sopimusoikeudellista muotovapautta ja ilmaisevat verkkoasioinnissa osapuolten hyväksymän tahtotilan. Jos halutaan toteuttaa käsin tehtyä allekirjoitusta vastaava kiistämätön, tuomioistuimessa välittömästi lain nojalla tunnustettava allekirjoitus, on allekirjoitusvälineen täytettävä kvalifioitun allekirjoitusvarmenteen vaatimukset ja oltava tehtynä turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä. 1.7.2016 sovellettava tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukainen allekirjoitus tuo monitasoisen lähestymistavan allekirjoituksen menetelmän vaatimuksiin ja tasoihin korvausoikeudellisen asetelman ollessa kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin 5.2 artiklan mukaista allekirjoitusta vastaavalla säädetyllä allekirjoitustasolla. Ponka toteaa, että tunnistusvälineen käyttö toteuttaa paitsi tunnistaminen tapahtuman, myös liittynään itse tietoon allekirjoituksen osalta lain määritelmän mukaisesti. Allekirjoittaja ilmaisee myös sitoutumistahdon itse oikeustoimeen. Tunnistamismenettelmää sovelletaan tahdonilmaisun antamiseen osana oikeustoimien ja allekirjoituksen tekemistä ja toteuttamisprosessia, ei niinkään allekirjoitukseen verkkopalvelusovelluksissa.

⁶²⁴Kvalifioitun allekirjoitusvarmenteen keskeisimpiä turvallisuuskriteereitä on tiedon kiistämätön yhdistäminen todennettuun henkilöön, jolloin ainoastaan tämä henkilö voi käyttää allekirjoitusvälinettä oikeustoimissa ja tulla sidotuksi niihin. eIDAS-asetuksen luottamuspalveluita koskeviin sähköisiin allekirjoituksiin voivat tulla sidotuiksi 1.7.2016 lähtien myös säädetyin edellytyksin oikeushenkilöt.

⁶²⁵Aarnio, Oikeustiede–Jurisprudentia, 1972 I s. 211; Digitaalisen allekirjoituksen sääntelytarve 1998, s. 8–10; Helin, LM 7–8/2002 s. 1162–1163; KM 1990:20, s. 38; Laine, LM 4/2014, s. 615–616; Ponka 2013 s. 234–235, 349–350; Smedinghoff 2008, 155; Wuolijoki, LM 2/ 2005, s. 235. Ponka toteaa, että *”[s]ähköisellä allekirjoituksella voi ilmaista sitoutumistahtoa asiakirjan sisältöön, mutta tahdonilmaisu ei ole sähköisen allekirjoituksen määritelmällinen osa”* sekä *”[s]ähköisen tahdonilmaisun voi siis antaa ilman sähköistä tunnistamista tai allekirjoitusta ja sähköinen tunnistaminen tai allekirjoitus eivät välttämättä ole tahdonilmaisuja”*. Laine huomauttaa sähköisiä allekirjoituksia koskevan UNCITRAL-mallilain (2001) puolestaan sisältävän 2 artiklan a kohdassa määritellyn hyväksymis-/tahtotehtävän (*”[...] and to indicate the signatory’s approval of the information contained in the data message”*). YK:n mallilain 1996 allekirjoituksen muotovaatimusta koskevassa artiklassa 9(3)(b) artiklassa, jonka ii-kohdassa nimenomaisesti todetaan, että jos allekirjoitukselle säädettyjen vaatimusten (allekirjoittajan tunnistaminen ja hänen allekirjoituksella ilmaisema tarkoituksensa) täyttyminen on yksittäistapauksessa selvää, käytetyn välineen ominaisuuksilla ei ole merkitystä ja allekirjoitus on aina pätevä. *”(1) Where the law requires information to be presented or retained in its original form, that requirement is met by a data message if ”(b) the standard of reliability required shall be assessed in*

allekirjoitus osoittaa myös viestin muuttamattomuuden. Pienikin muutos asiakirjassa paljastaa luottamusketjun murtumisen asiakirjan salaustoiminnossa eikä vilpittömässä mielessä oleva kolmas taho voi enää luottaa allekirjoitukseen. Sähköisestä tunnistamisesta on säädetty tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa erikseen itsenäisenä toimintana.

Sähköiset allekirjoitukset vaihtelevat säädetyn mukaisesti varmenteen haltijan tekemiin tunnistus- ja luottamuspalvelulain määritelmän mukaisiin todennetun henkilön tai 1.7.2016 lähtien oikeushenkilön oikeustoimenaan tekemiin säädetyt edellytykset täyttäviin kvalifioituihin allekirjoituksiin. Sähköisiä allekirjoituksia voidaan myös teknisesti käyttää muihin allekirjoitustilanteisiin, jotka eivät täytä lain määritelmän mukaisia kvalifioituja vaatimuksia ja joilla ei ole haluttu ilmaista osapuolten sitoutumistahtoa. On myös mahdollista ja tavanomaista käyttää sähköisten allekirjoitusten menetelmiä järjestelmien ja ohjelmistojen tekemiin teknisiin allekirjoituksiin esimerkiksi viestin eheyden ja muuttamattomuuden varmistamiseksi tietoturvallisuuden näkökulmasta. Tällaisista teknisistä allekirjoituksista on säädetty esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisten lääkemääräysten ja arkiston toteuttamisen yhteydessä.⁶²⁶ Välittömästi tietoturvallisuuden toteuttamiseksi luoduilla teknisillä allekirjoituksilla on esimerkiksi varmistava, toteava tai hyväksyvä luonne tietyn tapahtuman aikaansaamiseksi, mutta joiden oikeudellinen merkitys ei välttämättä toteuta asiakirjasidonnaisuutta tai allekirjoittavan tahon tahdonilmaisua, joka on käsin tehdyllä allekirjoituksella tavoiteltu päämäärä.⁶²⁷ Toisaalta oikeudellisten

---

the light of the purpose for which the information was generated and in the light of all the relevant circumstances". Näin välineen ominaisuudet saavat merkitystä ainoastaan silloin, jos allekirjoittajan tahtotila jää epäselväksi. Tämä toteamus ilmenee myös Smedinghoffin esityksestä. Mallilaki ei ole Suomessa voimassaolevaa oikeutta. Muotovaatimusten soveltaminen sähköisessä ympäristössä edustavat käsitystä, jonka mukaan sähköisen muodon syrjimättömyys ja funktionaalinen lähestymistapa haastavat perinteiset muotosidonnaisuutta korostavat tulkinta-arvioinnit. Ponka viittaa Heliniin ja erityisesti Aarnioon, jotka ovat perustelleet ankaran muotosidonnaisuuden poikkeamia silloin, kun tahdonilmaisusta ei ole epäselvyyttä.

⁶²⁶HE 155/2010 vp s. 1; HE 250/2006 s. 23–24.

⁶²⁷ETSI TR 102 045 v. 1.1.1, s. 27–28; Ponka 2013 s. 243–245. ETSIn allekirjoituspolitiikka-asiakirjassa on tunnistettu lukuisia määriä erilaisia allekirjoituksen käyttötapoja erityisesti liiketoiminnan näkökulmasta: 1) indicate an intention to be legally bound by the content of the document to which it is attached: commitment as a buyer/seller; commitment to an offer (e.g. offer open for a period of time); or to accept (e.g. to accept terms and conditions); a) "lu et approuvé" (French); b) "bon pour accord" (French); c) "certifié sur l'honneur" (French). NOTE: a) and c) are all means of emphasizing approval and actually form part of the formality or "ceremony" of signing, although they may also emphasize a commitment type. 2) indicate approval of a document, e.g. of a draft (to be distinguished from signing a contract); 3) authorize or validate a document, i.e.

tahdonilmaisujen toteuttaminen sähköisessä ympäristössä, esimerkiksi sitovan tarjouksen ja siihen annetun hyväksyvän vastauksen toteuttaminen, vaatii oikeudellisten vaatimusten täyttämistä myös sähköisesti ollakseen osapuolia sitova. Tunnistus- ja luottamuspalvelulain määritelmä sitoo tehtävän paitsi tekniseen allekirjoitustapaan, myös allekirjoittavaan henkilöön ja asiakirjan sisältöön.

---

bring it into force or distinguish it from earlier drafts e.g. a contract or legislation; 4) certify that a document is an authentic copy: certify a copy of an official/public record, birth certificate, court order, extract from a register etc.; 5) "sign off" a document, i.e. approve and assume responsibility for its content, e.g.: sign off drawings etc for safety in construction projects; issue a company financial statement; issue company accounts; authorize information provided to shareholders. 6) attest to the validity/accuracy of a document, e.g.: a tax, VAT return; an affidavit; an insurance claim; Note "certifié exact sur l'honneur" (also correct for any individual claim for social security - certify the information is correct) is actually part of the "ceremony" of signing. NOTE: In respect of a tax return, the person on whose behalf the return is being filed signs to assume legal responsibility for the contents; and accountant may sign for his compiling the return, but on the basis of the evidence provided by the person on whose behalf he is filing the forms. Also, it should be noted that, in some jurisdictions, the accountant or financial person compiling the return may also have a responsibility for the return's accuracy, i.e. to the extent that he has correctly indicated all income and deductions as required by the rules, and in accordance with his client's instructions. 7) authorize a past and/or future action - sign a time/expenses sheet or authorization for a payment to be made; - a doctor signing a prescription; - a pharmacist filling the prescription; - authorization for surgery or treatment. 8) witness another person's signature; ETSI 28 ETSI TR 102 045 V1.1.1 (2003-03) 9) notarize a document (cf. a commissioner for oaths - UK); 10) acknowledge receipt of something e.g. of a registered letter, (read, not read - does not indicate consent); or sign a delivery note. 11) establish a claim or ownership, e.g. signing a painting, or acknowledge a transfer of rights or ownership, e.g. sign a deed for a transfer of land; 12) sign a marriage certificate; 13) make a declaration, e.g. a will; 14) make a declaration according to a rule of law e.g. a statutory declaration (UK); 15) indicate a document has been through a process, e.g. checking that its form or content is correct, such as a clerk checking the form of a document is correct and all relevant clauses have been completed and/or signed without actually making a judgement on the quality of the content; 16) signing or initialling a document, perhaps on each page to indicate that the contents have not been tampered with, and are complete. Signatures or initials are also often used to show the authenticity of alternations to a draft. These types of signature are easily replicated by simple electronic signatures; 17) test signatures, i.e. signatures which are not intended to have any legal effect or commitment, but are created in order to test a system; 18) signatures which have no meaning or intent, such as those created in the course of a game or play acting, or autographs. (These, although valid signature forms are not so significant as to fall within the scope of the present document). Sähköisten allekirjoitusten eri tasojen kehittyneellä allekirjoituksella voidaan katsoa olevan identifikaatiofunktio: allekirjoitus yhdistetään kiistattomasti oikeaan todennettuun henkilöön. Kehittynyt allekirjoitus varmistaa allekirjoitusfunktion lisäksi viestin eheyden ja muuttumattomuuden.

Oikeustoimen keskeiset vaiheet eivät toteudu kaikissa palveluntarjoajien sovelluksissa järjestelmällisesti. On tavanomaista, että allekirjoituksen yhteydessä tunnistaudutaan verkkopalveluun ennen allekirjoittamalla tehtävää tahdonilmaisua, vaikka tämä ei kaikissa tapahtumissa olisi välttämätöntä. Toisaalta myös on mahdollista käyttää allekirjoitustoimintaa ainoastaan viestin tai asiakirjan salakirjoittamiseksi ilman varsinaista tarkoitusta ilmaista tahtoa tietyn oikeustoimen tekemiseksi. Erilaisia ja eritasoisia allekirjoitusten tekniikoita ja näistä riippumattomien verkkopalveluiden sovelluksia ei välttämättä ole rakennettu toteuttamaan samaa oikeudellisesti eriteltävää päämäärää: tunnistus, allekirjoitus, tahdonilmaisu, pysyvällä tavalla saatavilla oleva asiakirja. Teknologiat ja sovellukset vaihtelevat jopa samassa asiointitapahtumassa.

3.1.3.6 Verkkoasioinnin erityisistä muotovaatimuksista

3.1.3.6.1 Yleistä

Sähköisen viestinnän palveluista annettu laki korvasi tietoyhteiskuntakaaren ja aiemman lain tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta, jossa oli säädetty palvelun vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä sähköisessä muodossa tapahtuvasta, tavallisesti vastiketta vastaan annetusta etäpalvelusta. Tällöin myös kirjallisen vaatimuksen määritelmää laajennettiin. Sääntely ulottuu paitsi siviilioikeudelliseen myös rikosoikeudelliseen korvausvastuuseen.⁶²⁸

Allekirjoituksen vaatimuksen käytännön ongelmat tiivistyvät kahteen tyyppitilanteeseen. Ongelmallisia ovat kirjalliset ilmoitukset, jotka eivät perinteisessä mielessä edellytä allekirjoitusta. Toisaalta ongelmana ovat sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 181 §:n mukainen kirjallisten ja allekirjoitusta vaativien sopimusten muotovaatimusten erottelu.⁶²⁹

---

⁶²⁸Hoppu, E. – Hoppu, K. 2007 s. 388. Laissa sähköisen viestinnän palveluista on nimenomaan säädetty tilanteista, joiden vallitessa välittäjän toimiva palveluntarjoaja, esimerkiksi teleoperaattori ei ole vastuussa siirtämiensä tai tallentamiensa tietojen lainvastaisesta sisällöstä tai oikeudettomasta välittämisestä. Nämä säännökset liittyvät seuraaviin palveluihin: tiedonsiirto- ja verkkoyhteyspalvelut 182 §, välimuistikopiointi (*caching*) 183 § sekä tallennuspalvelut eli hosting-toiminta 184 §.

⁶²⁹KM 1992:20 s. 23; Laine – Ponka, DL 2003 s. 1039, 1042; Nurmi 1997 s. 8–9. Suomalainen lainsäädäntö ei tunne erikseen elektronista sopimuksentekoa eikä siihen liittyviä käsitteitä. Komiteamietinnössä käytetään tutkimuksen kohteena olevasta laitteistokokonaisuudesta ilmaisu ”uusi tiedonsiirtotekniikka” ilman yhtä johdonmukaista termiä. Tästä tutkimuksen kohdealueesta poiketen Nurmi on tarkastellut myös organisaatioiden välistä sähköistä sopimista ja siihen liittyviä tekniikoita ja toimintamalleja.

Ensimmäinen yksityisoikeudellista sähköistä kirjallista muotoa koskeva säännös kirjattiin kuluttajansuojalakiin (muutos 1072/2000) EY:n etämyyntidirektiivin vaatimuksesta.⁶³⁰ Hallituksen esityksessä viitataan lainkohtaan perustuvaan etämyyntidirektiivin 5 artiklaan. Direktiivin muotoa koskevan 5 artiklan 1 alakohdassa määrätään, että kuluttajan on etämyynnissä saatava direktiivissä määritellyistä tiedoista kirjallinen vahvistus tai vahvistus muulla kuluttajan saatavissa ja käytettävissä olevalla pysyvällä tavalla (*durable medium*). Tämä sanamuoto on tulkittu eri tavoin ja Suomen oikeudessa tämä näkyy muuttumattomuuden vaatimuksena KSL 6:8 :n ja KSL 6:12 :n mukaisesti.⁶³¹

Sähköisen viestinnän palveluista annettuun lain 181 § asettaa vähimmäisvaatimuksen kirjallisen muotovaatimuksen toteuttamiseksi. KSL 6:12 :n mukaisesti etämyynnissä annettavat 9 §:ssä tarkoitetut tiedot sekä peruuttamislomake ja -ohje on annettava tai asetettava kuluttajan saataville ”*etäviestimelle soveltuvalla tavalla selkeästi ja ymmärrettävästi. Jos tiedot taikka lomake tai ohje annetaan pysyvällä tavalla, niiden on oltava helposti luettavassa muodossa*”. Rahoituspalvelujen etämyyntidirektiivin 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti *kuluttajalle on ilmoitettava kaikki sopimusehdot ja muut direktiivissä määrätty tiedot kirjallisesti tai muulla kuluttajan saatavilla ja käytettävissä olevalla pysyvällä välineellä hyvissä ajoin ennen kuin kuluttaja sitoutuu etäsopimukseen tai tarjoukseen*. Muuttuvat tekniset edellytykset vaikeuttavat osaltaan säännöksen tarkkaa tulkintaa.⁶³² Suomalaisen sähköisen sopimisen käyttämisen kannalta ongelmallista on, että usein massaoikeustoimien kirjalliseen sopimiseen liittyvät säännökset ovat tulkinnanvaraisia ja ne saattavat poiketa kansainvälisestä oikeuskehityksestä. Tällaiselta sopimukselta vaadittava muoto on käytännössä vaikea täyttää tai se on tulkinnanvarainen.⁶³³

UNCITRALin sähköistä kaupankäyntiä koskevan mallilain 6 artiklassa kirjallinen muoto on määritelty informaatioksi, joka on saatavilla (*accessible*) käytettäväksi (*as to be*

⁶³⁰Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 97/7/EY, annettu 20. päivänä toukokuuta 1997, kuluttajansuojasta etäsopimuksissa; HE 79/2000. KSL 6.:13:n mukaisesti etäkaupan vahvistus on toimitettava ”pysyvällä tavalla”.

⁶³¹Laine – Ponka, DL 2003 s.1036.

⁶³²Laine – Ponka, DL 2003 s. 1042; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 236. Samansisältöisiä vaatimuksia on ainakin kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välityksestä annetussa laissa (1074/2000) ja liittymissopimusta koskevassa vesihuoltolaissa (119/2001) 21 §:ssä.

⁶³³Laine 2001 s. 199-201; Laine – Ponka, DL 2003 s. 1028–1029.

usable) myöhemmin viitteenä (*subsequent reference*).⁶³⁴ Laine ja Ponka tulkitsevat käytettyjen ilmaisujen viittaavan sähköisesti, optisesti tai muulla tavalla luodun, lähetetyn tai tallennetun informaation kirjallisen muodon tallennettavuuden vaatimukseen.⁶³⁵

Suomessa ei ole pidetty käytännössä mahdollisena sähköisen muodon yleistä sääntelemistä tiettyä perinteistä muotoa vastaavaksi. Perinteisten muotovaatimusten tavoitteiden katsottiin yksittäisissä tapauksissa vaihtelevan suhteessa toisiinsa.⁶³⁶ Ponka erottaa kolme erilaista kirjallisen muodon vaatimusta sähköisessä ympäristössä: 1) kuluttaja voi tallentaa ja toisintaa tiedot muuttumattomina (KSL 6:8, KSL 10:6, KSL 6 a:11, KSL 7:7 7 kohta ja KSL 7:17); 2) ”tarvittaessa kirjalliseen muotoon tallennettavissa olevaa informaatiota” (sähköinen viranomaislaki 9 § ja 14 §) sekä 3) ”sisältöä ei voida

---

⁶³⁴UNCITRAL Model Law 1996. 6 artiklan mukaisesti: “(1) Where the law requires information to be in writing, that requirement is met by a data message if the information contained therein is accessible so as to be usable for subsequent reference. (2) Paragraph (1) applies whether the requirement therein is in the form of an obligation or whether the law simply provides consequences for the information not being in writing.”

⁶³⁵Laine – Ponka, DL 2003 s.1035; UNCITRAL Model Law 1996. Mallilain kommentaarissa korostetaan funktionaalista lähestymistapaa. Kirjallista muotovaatimusta on pidettävä alimpana tasona muotovaatimusten hierarkiassa siten, että ylimmät tasot osoittavat suurempaa luotettavuutta, jäljitettävyyttä ja muuttumattomuutta kuin alemmat tasot. On myös esitetty muita näkemyksiä, joiden mukaan sähköiset asiakirjat määritellään hyvin suppeasti. UNCITRAL- sähköisen kaupan mallilaissa todetaan kohdassa 17 s. 21: ”A data message, in and of itself, cannot be regarded as an equivalent of a paper document in that it is of a different nature and does not necessarily perform all conceivable functions of a paper document. That is why the Model Law adopted a flexible standard, taking into account the various layers of existing requirements in a paper-based environment: when adopting the “functional-equivalent” approach, attention was given to the existing hierarchy of form requirements, which provides distinct levels of reliability, traceability and unalterability with respect to paper-based documents. For example, the requirement that data be presented in written form (which constitutes a “threshold requirement”) is not to be confused with more stringent requirements such as “signed writing”, “signed original” or “authenticated legal act.” Mallilain perusteluissa todetaan ero kirjallisen sähköisen asiakirjan ja allekirjoitetun asiakirjan tai todennetun oikeustoimen välillä.

⁶³⁶Laine – Ponka, DL 2003 s.1038. Tämä tulkinta sinänsä liittyy Laineen ja Pongan mukaan sopimusten muotovaatimusten täyttämistä sähköisessä muodossa käsittelevän verkkokauppadirektiivin (2000/31/EY) 9 artiklan mukaiseen tarkasteluun. Kirjoittajien mielestä artiklan ei kuitenkaan voida katsoa edellyttävän yleissäännöksiä muotovaatimusten täyttämisestä sähköisessä ympäristössä, vaikka tarkastelu saattaisi hyödyntää sähköisen liiketoiminnan kasvuedellytyksiä. He esittivät perusteluna kumotun direktiivin johdantolauseen 34 mukaisesti: ”Kunkin jäsenvaltion on muutettava lainsäädäntöään ja erityisesti sen sisältämiä muotovaatimuksia, jotka estävät sopimusten tekemistä sähköisessä muodossa. Tällaista muuttamista vaativan lainsäädännön tarkastelun olisi tapahduttava systemaattisesti, ja sen olisi koskettava kaikkia tarpeellisia sopimuksentekomenettelyn vaiheita ja toimia, mukaan lukien sopimusten rekisteröinti.”

yksipuolisesti muuttaa ja joka säilyy osapuolten saatavilla” sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 187 §. Kolmas, eheyden vaatimus voidaan nähdä uudentyyppisenä, kirjallisen muodon ja allekirjoituksen välimaastossa olevana vaatimuksena, joka ei välittömästi ilmene perinteisen paperimuodon vaatimuksina, mutta jotka perinteisiin menetelmiin verrattuna heikentävät asiakirjan väärentämisen mahdollisuuksia. Kääntöpuolina voidaan nähdä erityiset tietotekniset vaatimukset, kuten digitaalinen allekirjoitus tai ulkopuolisen, kolmannen tai toisen luotettavan tahon takaama tietoturvallisuusratkaisu. Tämä vaatimus konkretisoituu myös tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa, kun aiemman todennetun luonnollisen henkilön allekirjoitusvaatimusten lisäksi on säädetty kvalifioitujen ohjelmistopalveluiden ja oikeudellisen henkilön allekirjoituspalveluiden liikkeelle laskemisesta.⁶³⁷

---

⁶³⁷Brazell 2004 s. 73–74; United Nations Commission on International Trade Law, 2007 s. 171–196; Laine, LM 4/2014 s. 617–618; Ponka 2013 s. 367–369; UNCITRAL 1996 kpl 62, 66–67. Ponka toteaa ensimmäisen kohdan olevan tulkittavissa esimerkiksi etämyyntidirektiivissä säädetyksi tallennettavuudeksi, kohdan 2 mukainen vaatimus on tekninen lisäedellytys, joka viittaa erityisesti hallinnon käytännön oikeudellisista tarpeista. Kohdan 3 muoto viittaa eheyden vaatimukseen, joka on tietoturvallisuuden keskeinen vaatimus ja jonka toteuttaminen sähköisessä ympäristössä vaatii erityisvaatimukset täyttäviä palveluita ja tietojärjestelmiä. Viittauskohtia on myös UNCITRAL mallilain 8 artiklassa sekä 66 kappaleessa, joissa edellytyksenä on riittävä turva (*reliable assurance*) ja näytettävyyys henkilölle, jolle se on esitettävä. Alkuperäisyyden vaatimuksesta 8 artiklassa: “(1) Where the law requires information to be presented or retained in its original form, that requirement is met by a data message if:

(a) there exists a reliable assurance as to the integrity of the information from the time when it was first generated in its final form, as a data message or otherwise; and (b) where it is required that information be presented, that information is capable of being displayed to the person to whom it is to be presented.

(2) Paragraph (1) applies whether the requirement therein is in the form of an obligation or whether the law simply provides consequences for the information not being presented or retained in its original form.

(3) For the purposes of subparagraph (a) of paragraph (1):(a) the criteria for assessing integrity shall be whether the information has remained complete and unaltered, apart from the addition of any endorsement and any change which arises in the normal course of communication, storage and display; and

(b) the standard of reliability required shall be assessed in the light of the purpose for which the information was generated and in the light of all the relevant circumstances.” Kappaleiden 66 ja 67 mukaisesti vaatimus on tulkittava niin, että lopullisissa asiakirjoissa oleva tieto on siirretty täydellisenä ja muuttumattomana muodosta toiseen, esimerkiksi paperidokumentilta sähköiseen muotoon. Luotettavuuden arvioimisessa on otettava huomioon informaation käyttötarkoitus ja olosuhteet. Asiakirjassa olevien olennaisten hyväksymis- ja varmentamismerkintöjen ei katsota vaikuttavan asiakirjan alkuperäisyyteen, jos itse viestin sisältö on täydellinen ja muuttumaton. Alkuperäisyyden vaatimus kirjattiin mallilakiin sen vuoksi, että eri maiden lainsäädännöissä on usein vaatimuksena asiakirjan esittäminen alkuperäisenä.

Sähköisen asioinnin sääntelyssä on eräissä tapauksissa huomioitu erityisesti kuluttajan erityisasema vastaanottajana, kuten TunnL 3 §:ssä. Toisaalta markkinoinnin ja markkinaehtojen sääntely koskee luottolaitoslain (610/2014, LuottolaitosL) nojalla pankkialalla muitakin asiakassuhteita kuin kuluttajia. Kuluttajansuojan osalta sovelletaan markkinaoikeudellista normistoa.⁶³⁸ Arvopaperinvälittäjä voi antaa sijoituksia koskevia tietoja joko omalla kotisivullaan tai ulkoisen linkin välityksellä, mihin liittyy erityisvaatimuksia, kuten verkkoasioinnin sääntelyyn yleensäkin.⁶³⁹

Erityissäännöksiin liittyvässä lainvalmistelussa ei ole kirjoittajien mukaan kiinnitetty huomiota siihen, että kysymys on perinteisen muodon osalta erilaisista muotosäännöksistä. KSL 6:12 :ssä ja KSL 6:13 :ssä ei perinteisessä muodossa vaadita antajan allekirjoitusta. Osapuolten allekirjoitusten kuulumisesta kirjallista muotoa edellyttävän sopimuksen muotovaatimukseen vaihtelee eri kirjoittajien mukaan.⁶⁴⁰

---

⁶³⁸Rudanko 1995 s. 84–85. Luottolaitos velvoitetaan LuottolaitosL 15:2 :n mukaisesti antamaan asiakkaalle hyödykkeestä kaikki ne tiedot, joilla saattaa olla merkitystä asiakkaan tehdessä palvelua koskevia ratkaisuja. Laissa ei ole säädetty nimenomaisesti sopimusoikeudellisista vaatimuksista.

⁶³⁹Mäntysaari 2001 s. 70–71; NASD, Yhdysvalloissa arvopaperinvälittäjien keskusjärjestö The National Association of Securities Dealers, Inc. USA:ssa on tapana viitata e-sitovaan kirjeeseen, jonka Thomas M. Selman ([NASD] Regulation Director Advertising/Investment Companies Regulation) lähetti Craig S. Tyllelle (General Counsel Investment Company Institute) 11.11.1997. Vertailun vuoksi, NASD on antanut vain vähän ohjeita siitä, ovatko sen jäsenet vastuussa myös toisen yrityksen kotisivulla annetuista tiedoista. NASD:n kannan mukaan viestinnän väline ei saa vaikuttaa viestintään sovellettaviin sääntöihin, vaan ratkaisevaa on viestin sisältö. Arvopaperinvälittäjän ei yleensä katsota olevan vastuussa toisen yrityksen kotisivuilla annetuista tiedoista. Arvopaperinvälittäjä ei saa kuitenkaan panna omalle kotisivulleen linkkiä toisen yrityksen kotisivulle, jos se tietää tai sen pitäisi tietää, että toisen yrityksen kotisivulla on paikkaansa pitämätöntä tai harhaanjohtavaa tietoa arvopaperinvälittäjästä itsestään tai tämän tuotteista tai palveluista. Tästä seuraa, että NASD:n jäsenen on jatkuvasti seurattava, mitä tietoa toisen yrityksen kotisivuilla tarjotaan. NASD pitää chatia julkisena keskusteluna, mikä on aiheuttanut ongelmia. Näin arvopaperinvälittäjä voi joutua chatin ylläpitäjänä vastuuseen chatin sisällöstä samoilla perusteilla kuin muutkin internetin palveluntarjoajat.

⁶⁴⁰Hemmo 2003a s. 183, 189; KM 1990:20 s. 28; Laine, LM 4/2014 s. 615–618; Laine – Ponka, DL 2003 s.1038; Ponka 2013 s. 366–367; Telaaranta 1990 s. 222, UNCITRAL Model Law 2001. Laine viittaa Pongan tekstiin sopimuksen muodosta ja sekä aiemmin voimassa olleen tietoyhteiskuntalain 12 §:n yleissäännökseen, jossa voidaan tulkita olevan erikseen kirjallista muotoa ja allekirjoitusta edellyttäviä sopimuksia. Komiteamietinnössä kirjallisen muodon vaatimuksen katsotaan sisältävän myös allekirjoituksen vaatimuksen. Hemmo katsoo, että kirjallisen muodon täytyminen ei välttämättä edellyttäne sitä, että kirjallinen dokumentti on osapuolten allekirjoittama, jos kirjallisen dokumentin yhteydessä on olemassa selvyyys siitä, että tahdonilmaisu on annettu, vaikka itse allekirjoitus puuttuu. Hän perustelee näkemystään myös sillä, että aiemman tietoyhteiskuntalain 12.1 §:ssä on erikseen todettu sinänsä kirjallisen muodon täyttymisestä

3.1.3.6.2 Verkkopalveluiden erityissäätely

Useita verkkopalveluiden ilmoitusmenettelyitä koskevissa säädöksissä on määritelty sähköisen tunnistamisen ja allekirjoituksen vähimmäisvaatimuksista. Vahvan sähköisen tunnistamisen ja vaatimus on kirjattu ainakin laissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä annetun lain 18 §:n muuttamisesta (537/2016)⁶⁴¹ sekä laissa hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista⁶⁴². Vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun lain muutoksen 533/016 (HE 74/2016) yhteydessä astui voimaan useita verkkopalvelun sääntelyn muutoksia, joissa todettiin uuden sääntelyn mukaiset vaatimukset.

---

sähköisessä sopimuksessa. Tämän jälkeen säädöksessä on kuitenkin kirjattu erillinen lausuma ”[j]os sopimus on lain mukaan allekirjoitettava”. Sähköisistä allekirjoituksista annetun direktiivin määritelmän ja UNCITRALin sähköisiä allekirjoituksia koskevan mallilain (2001) mukaisesti 2 artiklan a kohdassa sähköiselle allekirjoitukselle on määritelty hyväksymis/tahtotehtävä: ”’Electronic signature’ means data in electronic form in, affixed to or logically associated with, a data message, which may be used to identify the signatory in relation to the data message and to indicate the signatory’s approval of the information contained in the data message”, mikä viittaa myös tahdonilmaisun olevan sähköisen allekirjoituksen määritelmällinen osa. Toisaalta, UNCITRAL-sähköisen kaupan mallilaissa todetaan asiakirjan ja allekirjoituksen suhteesta funktionaalisen lähestymistavan pyrkimyksenä olevien eriasteisten luottamusvaatimuksen sekä asiakirjan ja allekirjoitusvaatimuksen suhteesta kohdassa 17 s. 21 siten, että ”[a]ttention was given to the existing hierarchy of form requirements, which provides distinct levels of reliability, traceability and unalterability with respect to paper-based documents. For example, the requirement that data be presented in written form (which constitutes a “threshold requirement”) is not to be confused with more stringent requirements such as ‘signed writing’, ‘signed original’ or ‘authenticated legal act’”.

⁶⁴¹RahanpesuL 3:11: *”Jos asiakas ei ole läsnä tunnistettaessa ja henkilöllisyyttä todennettaessa (etätunnistaminen), ilmoitusvelvollisen tulee rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin vähentämiseksi: 3) todentaa asiakkaan henkilöllisyys vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (617/2009) tarkoitetulla tunnistusvälineellä tai sähköisen allekirjoituksen hyväksytyllä varmenteella, josta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 28 artiklassa, taikka muun sähköisen tunnistamistekniikan avulla, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen.”*

⁶⁴²Hallinnon tukipalvelulain 571/2016 3 § 4 kohta: *”[...] luonnollisen henkilön tunnistuspalvelu, joka tunnistaa julkisen hallinnon sähköisiä palveluja käyttävän luonnollisen henkilön vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (533/2016) tarkoitetun tunnistuspalvelun tarjoajan palvelua käyttäen”.*

Yleensä tunnistamisen tason osalta viitataan joko tunnistamis- ja luottamuspalveluasetukseen tai tunnistus- ja luottamuspalvelulakiin tahi ”muuhun rinnastettavaan tietoturvallisuuden tasoon tai muuhun sähköiseen tunnistamistekniikkaan, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen.” Maakaaren 9 a luvussa asiointijärjestelmään voidaan tunnistaautua myös hyväksytyn tason allekirjoitusvarmenteella.⁶⁴³ Sähköisen viranomaislain mukaisesti on ”käytettävä tunnistautumistekniikkaa, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen”.⁶⁴⁴

Sähköisen allekirjoituksen vaatimuksista on säädetty tunnistus- ja luottamuspalvelulain muutoksen yhteydessä. Sähköisten allekirjoitusten turvallisuuden taso vaihtelee allekirjoitustyypeittäin.

Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain muuttamisesta (539/2016) on säädetty sähköisten allekirjoitusten vaaditusta tasosta.⁶⁴⁵ Samanlainen vaatimustaso on säädetty laissa rakennusten energiatodistustietojärjestelmästä

---

⁶⁴³MK 9 a: ”Sähköisten asiakirjojen laatiminen ja hyväksyminen asiointijärjestelmässä sekä asiointijärjestelmän muu käyttö edellyttävät, että käyttäjä tunnistetaan luotettavasti vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (617/2009) tarkoitetulla vahvan sähköisen tunnistuspalvelun tarjoajan tarjoamalla tunnistamismenettelmällä tai sähköisen allekirjoituksen hyväksytyllä varmenteella, josta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 28 artiklassa, taikka muulla sellaisella tunnistautumistekniikalla, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen.”

⁶⁴⁴Lainmuutoksen 534/2016 16 §: ”Päätösasiakirja voidaan allekirjoittaa sähköisesti. Viranomaisen on allekirjoitettava asiakirja sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 26 artiklassa säädetty vaatimukset täyttävällä kehittyneellä sähköisellä allekirjoituksella tai muuten sellaisella tavalla, että asiakirjan alkuperäisyydestä ja eheydestä voidaan varmistautua.” Lisäksi 18 § 2 mom: ”Asianomaisen tai tämän edustajan on tunnistauduttava asiakirjaa noutaessaan. Tunnistaumisessa on tällöin käytettävä tunnistautumistekniikkaa, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen.”

⁶⁴⁵Asiakastietolain muutos 539/2016 9 §: ”Luonnollisen henkilön sähköisessä allekirjoittamisessa tulee käyttää kehittynyttä sähköistä allekirjoitusta, josta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 910/2014. Organisaation ja tietoteknisten laitteiden allekirjoituksessa on käytettävä luotettavuudeltaan vastaavaa sähköistä allekirjoitusta.”

annetun lain 4 §:n muuttamisesta (546/2016).⁶⁴⁶ Samoin säätää laki veripalvelulain 11 §:n muuttamisesta (543/2016)⁶⁴⁷.

Kiinteistöjen ja vuokrahuoneistojen välitystä annetun lain (1074/2000) 5 § mukaisesti toimeksiantosopimus on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti niin, että sopimusehtoja ei voida yksipuolisesti muuttaa ja että ne säilyvät toimeksiantajan saatavilla. Samansisältöinen säännös on myös liittymissopimusta koskevassa vesihuoltolain (119/2001) 21 §:ssä.⁶⁴⁸

Verohallinnon alalla sähköisten allekirjoitusten sääntely ei edellytä erityisiä vaatimuksia, vaan vaatimustaso on yleisesti ilmaistu seuraavasti: *"[...] varmennettava sähköisellä allekirjoituksella tai muulla hyväksyttävällä tavalla"*. Näin on säädetty esimerkiksi seuraavissa laki varainsiirtoverolain 56 b §:n muuttamisesta (541/2016)⁶⁴⁹, laki arvonnäisäverolain 165 §:n muuttamisesta (544/2016), laki ennakkoperintälain 6 a §:n muuttamisesta (542/2016), laki verotililain 7 §:n muuttamisesta (545/2016). Verotusmenettelystä annetun lain 93a §:ssä muutoksessa (540/2016) on samanlainen säännös.

Kaupparekisterin sekä yritys- ja yhteisötietojärjestelmän toimintaa pyritään kehittämään tarjoamalla sähköisiä asiointimahdollisuuksia ilmoitusmenettelyssä, tilinpäätösten

---

⁶⁴⁶Säännöksen mukaisesti: *"Energiatodistus laaditaan siten, että energiatodistuksen laatija tallentaa energiatodistusrekisteriin todistuksen laatimisessa tarvittavat tiedot ja allekirjoittaa energiatodistuksen kehittyneellä sähköisellä allekirjoituksella, josta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 910/2014. Energiatodistus katsotaan valvontaviranomaiselle toimitetuksi silloin, kun se on allekirjoitettu edellä mainitulla tavalla"*.

⁶⁴⁷Veripalvelulaki 11 §: *"Luovuttajalta on pyydettävä hänen yksilöintiään koskevat tiedot, luovutuskelpoisuutta arvioitaessa hänen terveydentilaansa liittyvät ja välttämättömät luovuttajan luovutuskelpoisuutta koskevat tiedot sekä luovuttajan omakätinen allekirjoitus tai kehittynyt sähköinen allekirjoitus, josta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 910/2014."*

⁶⁴⁸Laine – Ponka, DL 2003 s. 1028. VesihuoltoL 21 §: *"Sopimus kiinteistön liittämisestä vesihuoltolaitoksen verkostoon taikka laitoksen palvelujen toimittamisesta ja käyttämisestä on tehtävä kirjallisesti tai sähköisesti siten, että sopimuksen sisältöä ei voida yksipuolisesti muuntaa ja että sopimus säilyy kummankin osapuolen saatavilla."*

⁶⁴⁹Säännöksen 541/2016 56 b §: *"Ilmoitukset ja muut asiakirjat, jotka voidaan toimittaa veroviranomaiselle sähköisesti ja jotka on allekirjoitettava, on varmennettava sähköisellä allekirjoituksella tai muulla hyväksyttävällä tavalla."*

toimittamisessa ja tietopalveluiden tarjoamisessa. Kaupparekisteri-ilmoitus on ollut tehtävä kirjallisesti ja se on ollut allekirjoitettava omakätisesti. Patentti- ja rekisterihallitus⁶⁵⁰ voi päättää kaupparekisteri-ilmoitusten sähköiseen ilmoitusmenettelyn tavoista ja kaupparekisterimerkintöjen julkaisemisen muodosta. Yritys- ja yhteisötietolain mukaan ilmoituksen saa allekirjoittaa vain toimivaltainen henkilö tai hänen valtuuttamansa toinen henkilö. Perustamis-, muutos- tai lopettamisilmoituksen allekirjoittaa sen tekemisestä vastuussa oleva tai hänen valtuuttamansa henkilö yrityksen puolesta. Sähköiseen asiointiin sisältyy ilmoittajan tai asiakirjojen toimittajan henkilöllisyyden varmistaminen.⁶⁵¹ Lain mukaan henkilöllä, jolla on käytössään yritykselle sähköiseen asiointiin annettu hyväksytty tunnistautumistapa, on oikeus allekirjoittaa sähköinen osoite- ja yhteystietojen muutosilmoitus.⁶⁵²

Lakimuutoksen taustalla on ollut ensimmäinen julkistamisdirektiivi.⁶⁵³ Julkistamisdirektiivin⁶⁵⁴ 3 artiklan 2 kohtaan lisätty sähköistä ilmoitusmenettelyä koskeva

---

⁶⁵⁰Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaupparekisterilain, yritys- ja yhteisötietolain 14 §:n sekä kirjanpitolain 3: 9 :n muuttamisesta HE 193/2006 vp.

⁶⁵¹Hallituksen esityksen mukaisesti kaupparekisteri-ilmoitukset edellyttävät usein vahvaa tunnistusta. Kaupparekisteri-ilmoitus on allekirjoitettava. Allekirjoitusvaatimuksen täyttyminen edellyttää sellaista kehittyntä sähköistä allekirjoitusta, joka perustuu laatuvarmenteeseen ja on luotu turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä. Tämä on tarkoituksenmukaista erityisesti silloin, kun ilmoituksiin perustuvilla rekisteröinneillä on suoraan laista johtuvia oikeusvaikutuksia, mutta se on perusteltua yleisemminkin ilmoitusasioissa ottaen huomioon kaupparekisterin perusrekisteriluonteen ja sille asetetut luotettavuusvaikutukset. Tunnistusten osalta riittää tukeutuminen sähköistä viranomaisasiointia ja tunnistus- ja luottamuspalvelulain sääntelyyn.

⁶⁵²Sähköisen ilmoitusmenettelyn käyttöönotto Patentti- ja rekisterihallituksessa kaupparekisteriasioita käsiteltäessä edellyttää asiakkaan tunnistusta ja sen selvittämistä, että henkilöllä on oikeus allekirjoittaa elinkeinonharjoittajan ilmoitus rekisteriviranomaiselle. Moniin kaupparekisterimerkintöihin liittyy oikeutta luova vaikutus, minkä vuoksi sähköisessä ilmoitusmenettelyssä on varmistuttava siitä, että elinkeinonharjoittajan puolesta ilmoituksen allekirjoittaa laissa säädetty henkilö. Yrityksen yhteystietojen muuttamiseen liittyvissä ilmoituksissa allekirjoittajaksi voidaan hyväksyä henkilö, jolla on käyttöoikeus yritykselle annettuihin sähköisiin tunnuslukuihin.

⁶⁵³Neuvoston direktiivi niiden takeiden soveltamisesta samanveroisiksi, joita jäsenvaltioissa vaaditaan perustamissopimuksen 58 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuilta yhtiöiltä niiden jäsenten sekä ulkopuolisten etujen suojaamiseksi (68/151/ETY).

⁶⁵⁴Julkistamisdirektiivi koskee sekä yksityisiä että julkisia osakeyhtiöitä. Tietojen julkistamiseen liittyy oikeusvaikutus, jonka mukaisesti ennen julkaisemista yhtiö ei voi vedota asiakirjoihin ja tietoihin ulkopuolisia henkilöitä kohtaan, jollei yhtiö näytä, että ulkopuolinen henkilö tiesi niistä.

muutos liittyi lähes kokonaisuudessaan sähköisten asiakirjojen käyttämisen ja tallentamisen sekä sähköisen ilmoituksen tekemisen edellyttämiin muutoksiin jäsenvaltioiden lainsäädännössä.⁶⁵⁵

Sähköisen ilmoitusmenettelyn erityispiirteitä ei ole erityisesti huomioitu säädettäessä yritys- ja yhteisötietolakia (244/2001) sekä kaupparekisterilakia (129/1979). Ilmoituksen tekemiseen voidaan kuitenkin soveltaa sähköisestä asioinnista viranomaisessa annettua lakia.⁶⁵⁶ Sähköinen ilmoittaminen voi tapahtua ainoastaan sitä varten laaditun sähköisen ilmoituslun kautta.

Pankkitoiminnassa on hyvin vähän kirjallisen muotovaatimuksen säännöksiä. Yksi tällainen vaatimus koskee kulutusluottosopimusta, joka on KSL 7:17:n mukaisesti tehtävä kirjallisesti. Tämän säännöksen osalta ei kuitenkaan ole kysymys varsinaisesta muotovaatimuksesta, jonka noudattamatta jättäminen johtaisi kulutusluottosopimuksen pätemättömyyteen tai mahdollisesti edes säännöksen 2 momentin sanamuodon mukaisesti siihen, että kuluttajalta ei voitaisi esimerkiksi vaatia mitään korkoa. Kuluttajan kannalta keskeisten luottokustannuksia koskevien sopimusehtojen on oltava täsmällisiä ja yksilöityjä.⁶⁵⁷ Pankkeilla on velvollisuus tarjota asiakkaalle riittävää ja luotettavaa osapuolten oikeudellista asemaa kuvaavaa informaatiota. Perinteiset oikeussuhteet esimerkiksi

---

⁶⁵⁵Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaupparekisterilain, yritys- ja yhteisötietolain sekä kirjanpitolain muuttamisesta. Alkuperäistä julkistamisdirektiiviä on muutettu ja täydennetty yhtiömuodoltaan tietynlaisia yhtiöitä koskevien julkistamisvaatimusten osalta neuvoston direktiivin 68/151/ETY muuttamisesta annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (2003/58/EY). Jäsenvaltiot voivat kuitenkin vaatia kaikilta yhtiöiltä tai tietyiltä yhtiölajeilta, että ne toimittavat kaikki julkistettaviksi säädetyt asiakirjat ja tekevät ilmoitukset tai osan niistä ainoastaan sähköisessä muodossa.

⁶⁵⁶Yritys- ja yhteisötietojärjestelmästä annetun asetuksen (288/2001) mukaan Patentti- ja rekisterihallitus ja Verohallitus yhdessä vahvistavat ilmoitusmenettelyssä käytettävät ilmoituslomakkeet. Sähköinen ilmoitus on tehtävä yhtenäisellä tavalla viranomaisen laatimaa ohjelmaa käyttäen, jolloin rekisteriviranomaisen on mahdollista saada toiminnallista hyötyä. Rekisteriviranomainen voi päättää sähköiseen ilmoittamiseen liittyvistä teknisistä seikoista.

⁶⁵⁷Hemmo 2003a s. 192–197; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 237. Tulkintaa voidaan perustella sillä, että elinkeinonharjoittajilta voidaan edellyttää muutosäännösten tarkkaa noudattamista. Toisaalta se, että kuluttaja saisi esimerkiksi vain satunnaisesti luottoja myöntävän elinkeinonharjoittajan vähäisen muotovirheen takia pitkäksi ajaksi merkittävän pääoman velaksi korotta, voisi olla kohtuutonta. KL 65 §:ssä on säädetty tuottokoron maksuvelvollisuudesta kaupan purkamisen tai kauppahinnan takaisinmaksun yhteydessä.

arvopaperimarkkinoilla poikkeavat tavanomaisista sopimussuhteista, koska arvopaperikauppaa käydään anonyymisti, automaattisesti ja kollektiivisesti.⁶⁵⁸

Etämyyntisääntelyn vaatimukset sekä vakuuksien järjestäminen verkkopankissa ovat keskeinen syy siihen, miksi Suomen oikeudessa voimassaolevasta sopimusvapaudesta ja muotovapaudesta huolimatta kaikkia toimintoja ei ole mahdollista tehdä tietoverkkojen välityksellä.⁶⁵⁹ Suuri osa pankin tuotevalikoimasta on siirrettävissä verkkoasioinnin piiriin, erityisesti silloin, kun asiakkaat asioivat itsenäisesti ilman henkilökohtaista kontaktia pankin edustajaan eikä pankki anna asiakkaalle yksilöllistä neuvontaa. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi sijoitustoiminta tai arvopaperikauppa⁶⁶⁰. Sähköisen arvopaperikaupan

---

⁶⁵⁸Hemmo 2003b s. 300; Hemmo 1998 s. 382–383; Kartio, Mia: Oikeustieto 4/2005 s. 11–12; Korva, DL 3/2004 s. 433–435, 450–451; Pöysti 1999 s. 70; Lauriala 2001 s. 70; Pöyhönen 2000 s. 119, 177–182. Riskienhallinnan taloudellisessa arvioinnissa osapuolet määrittävät riskipositionsa, joihin varallisuus oikeudelliset sidonnaisuudet jäsenyivät. Informaatiotehokkuuden näkökulmasta sijoittajilla pitäisi olla reaalisia mahdollisuuksia hankkia toiminnassa tarpeellista informaatiota käsitelläkseen sitä optimaalisesti. Informaatiotehokkuuden voidaan arvioida toteutuvan, kun liikkeellelaskijoille on asetettu erilaisia tiedonantovelvollisuuksia. Toisen henkilön pankkitunnuksilla aiheutetun taloudellisen vahingon korvaamiseen liittyvän tuomion (Helsingin HO 29.12.2004, S 02/2735) ratkaisun taustalla olevista perusteista yksi oli sopimuksenkaltaisten olosuhteiden punninnan lisäksi se, että pankki ei ollut antanut osapuolelle riittävästi tietoa verkkopankkitunnuksen luovuttamiseen liittyvistä riskeistä. Tätä laiminlyöntiä on käytetty myös myötävaikutusperusteisen sovittelun perusteluna.

⁶⁵⁹Havansi 1992 s. 61–63; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 237. Tyypillinen esimerkki tällaisesta oikeudelliseen järjestelmään liittyvästä toiminnallisesta järjestelystä on panttauksen kolmansiin ulottuvat oikeusvaikutukset, jotka edellyttävät tavallisesti fyysistä panttiesineen hallinnan siirtoa panttivelkojalle, joka on panttioikeuden ns. julkisvarmistuksen perussäännös.

⁶⁶⁰Mäntysaari 2001 s. 5, 68, 75; Wuolijoki 2009 s. 459; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 234–258. Sijoituspalveludirektiivissä ja arvopaperimarkkinalaissa ei ole nimenomaan säädetty avoimessa verkossa tapahtuvan arvopaperinvälityksen yhteyteen kuuluvasta selvitys- ja tiedonantovelvollisuudesta. Arvopaperimarkkinalain säännökset täydentävät pakottavana oikeutena sopimusoikeuden dispositiivisia yleisiä oppeja. Arvopaperimarkkinalain mukaan arvopaperinvälittäjän on annettava asiakkaalle sijoituspalvelusta ja sen kohteena olevasta arvopaperista ne tiedot, joilla saattaa olla olennaista vaikutusta asiakkaan päätöksentekoon. Samoin todetaan asiakirjassa IOSCO: Securities Activity on the Internet: Report of the Internet Task Force to the Technical Committee 1998, Key Recommendations: ”Regulators should require that financial service providers continue to satisfy suitability and general conduct requirements when transacting business over the Internet.”

korvaustilanteista on säädetty erikseen.⁶⁶¹ Velkasuhde ei ole toteutettavissa sähköisesti samoin oikeusvaikutuksin kuin paperidokumentilla.⁶⁶² Velkakirjan tunnusmerkeistä olennainen on kirjallisen muodon vaatimus,⁶⁶³ joka voidaan tietyin edellytyksin saavuttaa myös esimerkiksi sähköisellä sopimuksella.⁶⁶⁴ Sähköisessä kaupankäynnissä on kuitenkin muulla tavoin mahdollista saavuttaa sitova velkasuhde. Sähköisesti allekirjoitetut luottosopimukset voivat olla KSL 7:17 :ssä tarkoitettuja kulutusluottosopimuksia.⁶⁶⁵

Rahoituspalvelujen etämyyntidirektiiviä sovelletaan 1 artiklan mukaisesti ainoastaan kuluttajasuhteisiin. Rahoituspalvelujen etämyyntidirektiivi on täysharmonisoiva direktiivi, jolloin sen perusteista poikkeaminen ei ole mahdollista.⁶⁶⁶

---

⁶⁶¹Mäntysaari 2001 s. 5. ArvopaperimarkkinaL 9:2 :n vahingonkorvaussäännöksen mukaan se, joka lain tai sen nojalla annettujen määräysten vastaisella menettelyllä aiheuttaa vahinkoa, on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon. Säännöksessä ei ole rajattu korvaukseen oikeutettujen piiriä.

⁶⁶²Aurejärvi 1986 s. 9–15; Hemmo 2001 s. 146–147; Kaisto 2001, s. 489–493. Velkakirjalain säännöksiin perustuvia velkakirjan tunnusmerkkejä ovat velkasitoumus, kirjallinen muoto ja rahamääräisyys. Tunnusmerkkeinä on oikeuskirjallisuudessa pidetty lisäksi yksipuolisuutta, ehdottomuutta ja abstraktisuutta, joka tässä yhteydessä tarkoittaa riippumattomuutta sen oikeusperusteesta, esimerkiksi velaksiannosta. Esimerkiksi sähköistä maksusitoumusta voidaan perustella eri tavoin, kuten velkakirjalain mukaisena velkakirjana tai muuten soveltaen velkakirjalain ilmentämiä saamisfunktion periaatteita. Velkakirjalle ominaisen abstraktisuuden perustuessa asiakirjan sisältöön eli maksusitoumuksen ehdottomuuteen sähköinen muoto täyttäisi tämänkin vaatimuksen.

⁶⁶³Hakulinen 1965a s. 20–36; Hakulinen 1965b s. 120–122; Havansi 1981a s. 72–78; Hemmo 2003a, s. 184; Muukkonen 1958 s. 203–204; Pöyhönen 2000 s. 40–49; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 256. Tavallisesti kirjallisuuden muotovaatimuksella tavoitellaan todistettavuutta, osapuolten huolellista harkintaa ja oikeustoimen ehtojen selvyttä. Ainutkertaisuuden voidaan nähdä kuuluvan velkakirjan käsitteeseen eikä sitä tarvitse nähdä kirjallisuusvaatimuksen osana. Velkakirjan ainutkertaisuuden vaatimus ilmenee velkakirjalain säännöksistä, esimerkiksi velkakirjan palauttamista velalliselle koskevasta velkakirjalain 21 §:stä. Samanlaista ainutkertaisuutta kuin velkakirjalta edellytetään myös osakeyhtiön osakekirjalta. Ainutkertaisuuden vaatimus johtaa siihen, että verkkopankissa ei voine syntyä velkakirjalaissa tarkoitettuja siirrettävissä olevia asiakirjoja.

⁶⁶⁴Aurejärvi – Hemmo 2004 s. 96–97; Hemmo 2003a s. 184; Huhtamäki 1993 s. 13–18; Muukkonen 1958 s. 222–230; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 255–256. Oikeussuhde voidaan myös perustaa samoin oikeusvaikutuksin siten, että laadittava asiakirja rakentuisi luottosopimukseksi, ja näin velkasuhde ei enää perustuisi velkakirjaoikeuteen.

⁶⁶⁵Kaisto 2001, s. 552–562; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 257.

⁶⁶⁶Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/65/EY kuluttajille tarkoitettujen rahoituspalvelujen etämyynnistä ja neuvoston direktiivin 90/619/ETY sekä direktiivien 97/7/EY ja 98/27/EY muuttamisesta; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 247. Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisupäätös C-49/11 (Content Services Ltd v. Bundesarbeitskammer) annettu 5.7.2012, EUVL C 145, 14.5.2011; HE 36/2009 s. 71; Laine,

Verkkopankkitoiminta on laajasti sovellettavaa rahoituspalveluiden etämyyntiä, johon sovelletaan kuluttajansuojalain 6 a luvun säännöksiä. Erityisesti on huomattava, että kuluttajansuojalain 6 a:2 :n mukaisesti luvun säännöksiä ei sovelleta yksittäisiin palvelusuorituksiin, jos etäsopeimus koskee samankaltaisten rahoituspalveluiden jatkuvaa tai toistuvaa suorittamista. Yksittäiset tilisiirrot ja arvopaperikauppaan liittyvät toimeksiannot jäävät 6 a luvun soveltamisalan ulkopuolelle verkkopankin käytetyimpinä palveluina, minkä vuoksi soveltamisalan rajoituksella on keskeinen merkitys verkkopankkipalveluiden sääntelyssä.⁶⁶⁷ Rahoituspalvelujen etämyyntidirektiiviä täytäntöön pantaessa takaus- ja

---

LM 4/2014 s. 617; Laine – Ponka, DL 2003 s.1038; Ponka 2013 s. 366. Tähän direktiiviin liittyen 2 artiklan f kohdan määritelmän mukaan pysyvän välineen vaatimukseen liittyvät termit tallennettavuus ja muuttumattomuus. Laine pitää rahoituspalveluiden etämyyntiä koskevan direktiivin pysyvän välineen (*durable medium*) määritelmänä suomenkielistä usein käytettyä käänöstä ”tulostaminen” tallennettavuuden (*reproduction*) asemasta ja pitää ”pysyvällä tavalla” -ilmaisua parempana kuin ”pysyvällä välineellä” - sanamuotoa. Rahoituspalvelujen etämyyntidirektiivissä on ilmaistu pyrkimys tallennettavuuteen perinteisen kirjallisen muodon sähköisenä vastinparina. Esimerkiksi kuluttajansuojalain mukaiset etämyyntisäännökset (kuten KSL 6:13 ja 6 a:11) perustuvat tähän määritelmään. Laine ja Ponka esittävät, että saman vaatimustason olisi riitettävä myös etämyyntidirektiivin osalta, koska ei liene asiallisia perusteita säätää etämyyntiin korkeampaa vaatimustasoa kuin rahoituspalveluihin. Sanamuoto on myöhemmin omaksuttu lähes samanlaisena uusiin kirjallisia sopimuksia koskeviin erityissäännöksiin. Ponka toteaa, että mahdollisuus tallennettavuuteen täytyy sillä, että verkkopalvelussa annetaan linkki oikeustoimeen liittyviin ehtoihin. Tätä näkemystä Laine kritisoi viittaamalla Euroopan unionin tuomioistuimen päätökseen, jonka mukaisesti pelkkä linkki ei riitä, koska yritys ei sanatarkasti ilmaisten ”toimita” näitä tietoja eikä kuluttaja saa niitä etämyyntidirektiivissä (977/7/EY) tarkoitetulla tavalla. Etämyyntidirektiivin johtolauseen 13 mukaisesti tallentamisen välttämättömyydestä todetaan seuraavaa: ”Tiettyä sähköistä tekniikkaa käyttäen levitetty tieto on usein hetkellistä, jollei sitä voida vastaanotettaessa pysyvästi tallentaa; kuluttajan on sen vuoksi saatava hyvissä ajoin kirjallisesti tiedot.” Kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin liitteen II mukaisesti: ”Nämä tiedot, jotka voidaan toimittaa sähköisesti, on annettava kirjallisesti ja selvästi ymmärrettävällä kielellä” varmenteen hakijalle. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain esitöissä oli lisäksi mainittu, että ”[s]ähköisessä muodossa ja yleisesti luettavissa ja tallennettavissa oleva tieto voitaisiin katsoa kirjallisesti annetuksi”. Rahoituspalveluiden etämyyntidirektiivin (2002/65/EY) johtolauseen 20 mukaisesti pysyvät välineet on määritelty seuraavasti: ”Pysyviin välineisiin kuuluvat erityisesti levykkeet, CD-ROM:it, DVD:t ja kuluttajan tietokoneen kovalevy, joille sähköposti tallennetaan, mutta niihin eivät sisälly Internet-sivustot, jollei kyseessä oleva sivusto täytyä pysyvän välineen määritelmässä esitettyjä kriteerejä.”

⁶⁶⁷ Wuolijoki, LM 2/2005 s. 249.

vierasvelkapanttaussitoumukset on tulkittu EU-oikeuden mukaisesti rahoituspalveluiksi, joista on säädetty kuluttajien hyväksi pakottavasti KSL 6 a:3 :ssä.⁶⁶⁸

Rahoituspalvelujen etämyyntidirektiivillä ei ole tavoiteltu perinteisen pankkiasioinnin sääntelyä, vaan nimenomaan yhdenmukaistamaan kuluttajan asema etämyyntitilanteissa. Kuluttajan oikeudet vaihtelevat tosiasiallisesti sen mukaisesti, minkä palvelukanavan perusteella he ovat hankkineet palveluja.⁶⁶⁹ Rahoituspalveluiden etämyyntidirektiivi sisältää kuluttajan asemaan liittyviä sopimusoikeudellisia olennaisia standardoituja⁶⁷⁰ tiedonantovelvoitteita.⁶⁷¹ Palveluntarjoajalle kuuluva kuluttajansuojalain 6a:5–11 :n mukainen tiedonantovelvollisuus täytetään kuluttajalle henkilökohtaisesti, kirjallisesti tai sähköisesti siten, että kuluttaja voi tallentaa ja toisintaa ne muuttumattomina.⁶⁷² Jos kuluttaja tavataan henkilökohtaisesti, kyse ei ole rahoituspalveluiden etämyynnistä eikä luvun säännöksiä sovelleta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalan eräiden kriittisten toimintojen⁶⁷³ yhteydessä on säädetty tunnistus- ja luottamuspalveluvaatimusten vähimmäisedellytyksistä.⁶⁷⁴

---

⁶⁶⁸KSL 1:2 a :n mukaisesti lakia sovelletaan myös takauksesta ja vierasvelkapanttauksesta annetussa laissa (361/1999) tarkoitettuihin yksityistakaajien ja yksityisten pantinantajien lainantajille antamiin sitoumuksiin.

⁶⁶⁹Wuolijoki, LM 2/2005 s. 248.

⁶⁷⁰Hemmo 2003a s. 286–289.

⁶⁷¹Wilhelmsson 1995 s. 57, 81–82; Wuolijoki 2009 s. 113–114; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 249. Merkitystä on sillä, kuka on sopimuksen vastapuoli ja millaiset yksilölliset edellytykset hänellä on ottaa selkoa sopimussuhteen vaatimuksista.

⁶⁷²Wuolijoki 2009 s. 245, 251–252, 326; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 250; HE 122/2004 vp ja KSL 6 a:4.1:n ja KSL 6 a:11 :n yksityiskohtaiset perustelut. Tämä menettely toteuttaa pysyvän välineen vaatimuksen. Markkinaoikeus on 25.9.2009 antanut KSL 6 a:11 :n tulkintaa koskien ratkaisun MAO:257/09. Ratkaisun mukaisesti internet-sivuilta saatavat sopimusehdot eivät täyttäneet KSL 6 a:11 :n vaatimuksia. Kuluttajan hyväksi säädetty peruuttamisoikeuden määräaika ei ala kulua ennen kuluttajalle toimitettujen säädettyjen ennakkotietojen toimittamista. Se ei kuitenkaan johda siihen, että verkkopankissa syntynyt sopimus ei syntyisi, mikä on pääteltävissä KSL 6 a:12 :n sanamuodosta. Säännöksestä käy ilmi, että ennakkotietojen antaminen voi seurata ajallisesti sopimuksen tekemistä.

⁶⁷³Hartlev 1997 s. 85; Voutilainen 2011 s. 4–5; Voutilainen, Edilex 2011/28 s. 2. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttö ja terveydentilaa koskevat tiedot ovat henkilön yksityisyyden suojan ydinaluetta ja tietojen käsittelyssä korostuvat luottamuksellisuus, huolellisuusvelvoite ja virheettömyysvaatimus. Voutilainen viittaa muun muassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuun Z. vs. Suomi 9/1996/627/811. Hoitoon liittyvien tietojen käsittelyn asianmukainen määrittely varmistaa ammattihenkilökunnan oikeusturvan.

⁶⁷⁴Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain, sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain sekä väestötietojärjestelmästä ja

Väestörekisterikeskus toimii sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (9.2.2007/159, AsiakasL) 14 §:n mukaisesti myös sosiaalihuollon lakisääteisenä ammattihenkilöstön varmentajana⁶⁷⁵ 1.4.2015 alkaen.⁶⁷⁶ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2011/24/EU perustetaan sähköisestä terveydenhuollosta vastaavien kansallisten viranomaisten verkosto.⁶⁷⁷

Kiinteistönvaihdon sääntely on muuttanut sähköisessä järjestelmässä toteutettavaa kiinteistönvaihdon merkittävällä tavalla. Panttikirjan hallintaan liittyvä fyysisen luovutuksen merkitys muuttui oikeudellisesti merkittävällä tavalla, kun oikeusvaikutukset korvattiin sähköisen panttikirjan saajaa koskevalla rekisterimerkinnällä.⁶⁷⁸ Fyysisen

---

Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta, HE 155/2010 vp s. 1; HE 250/2006 s. 23–24; Voutilainen 2011 s.16. Sähköisen asiakastietolain 4.1 §:n mukaisesti asiakastietojen sähköisessä käsittelyssä tulee turvata tietojen saatavuus ja käytettävyyttä. Asiakastietojen on säilyttävä eheinä ja muuttumattomina koko niiden käsittelyn ajan. Lain 9 §:n mukaisesti: *”Asiakastietojen eheys, muuttumattomuus ja kiistämättömyys tulee varmistaa sähköisellä allekirjoituksella tietojen sähköisessä käsittelyssä, tiedonsiirrossa ja säilytyksessä”*. Luonnollisen henkilön sähköisessä allekirjoittamisessa on käytettävä sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa tarkoitettua kehittyntä sähköistä allekirjoitusta. Organisaation ja tietoteknisten laitteiden allekirjoituksessa on käytettävä luotettavuudeltaan vastaavaa sähköistä allekirjoitusta. Sähköisistä lääkemääräyksistä annetun lain (61/2007) 7 §:ssä on säädetty lääkemääräyksen laatijan todentavasta kehittyneestä sähköisestä allekirjoituksesta. Allekirjoitus on lisäksi toteutettava siten, että lääkemääräyksen laatijan oikeus lääkkeen määräämiseen tulee varmennetuksi ennen allekirjoitusta. Sosiaali- ja terveydenhuollon sääntelyssä viitataan luottamuspalveluiden osalta ainakin allekirjoituspalveluihin sekä verkkosivujen todentamiseen.

⁶⁷⁵ HE 345/2014

⁶⁷⁶ HE 345/2014; HE 155/2010 vp, 14 §:n pykäläkohtaiset esityöt. Väestörekisterikeskus saa SoTe-sektorin toimijoilta tekniluontoisia tietoja sekä toiminnan kannalta välttämättömiä taustatietoja, mutta laki ei nimenomaisesti ilmaistuna kavenna varmentajalle säädettyä tehtävää, mikä on todettu pykäläkohtaisissa esitoissa. Varmentajan toiminnan järjestämisessä varmentajalla on TunnL 13.4 §:ssä mukaisesti vastuu käyttämiensä palvelun tuottajien työstä kuin omastaan. Sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain 7 §:ssä on lisäksi säädetty: *”Sosiaali- ja terveysministeriön tulee kuulla Väestörekisterikeskusta siltä osin kuin asiassa on kysymys edellä tarkoitettua Väestörekisterikeskukselle kuuluvasta tehtävästä.”* Ammattihenkilöt ja ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimusten mukaiset erikseen nimetyt ammatti-tehtävät on määritelty terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) sekä (272/2005) sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetussa laissa.

⁶⁷⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/24/EU (EUVL L 88, 4.4.2011) 14 artiklan mukaisesti sähköisten terveyspalveluiden verkoston tavoitteena on tukea *”yhteisiä tunnistamisen menetelmiä ja alkuperäisyyden toteamisen menetelmiä, jotta voidaan helpottaa tietojen siirrettävyyttä rajat ylittävissä terveydenhoidossa”*. Säädöksessä viitataan tunnistuksen vaatimukseen, ei allekirjoitukseen.

⁶⁷⁸ HE 146/2010 vp s. 1–2; Lepistö, <http://edilex>. Sivusto 27.5.2016 mukainen.

velkakirjan puute saattaa olla ongelmallista paitsi sen siirrettävyydessä myös luoton perinnässä.⁶⁷⁹

3.1.4 Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun korvausvastuun erityispiirteitä

3.1.4.1 Yleistä

3.1.4.1.1 Oikeus vahingonkorvaukseen

Korvausoikeuden käsitteistö on vähitellen laajentunut vahinkojen korvaamiseen varsinaisen vahingonkorvausoikeuden sijaan.⁶⁸⁰ Vahingonaiheuttajan tuottamuksesta riippumaton vastuu sekä vakuutusperusteiset korvausjärjestelmät ovat lisääntyneet.⁶⁸¹ Vahingonkorvauslain ohella keskeisiä oikeuslähteitä ovat erityissääntely sekä oikeuskäytäntö, jotka täydentävät tai muuttavat vahingonkorvauslain sääntelyä. Oikeuskäytännön täydentävä vaikutus esiintyy erityisesti tilanteissa, joista vahingonkorvauslaissa ei ole lainkaan säädetty.⁶⁸² Korvausoikeudellista oikeuskäytäntöä on syntynyt korkeimman oikeuden ratkaisuiden lisäksi runsaasti vakuutuslautakunnan ratkaisujen⁶⁸³ kautta.

Tässä tutkimuksessa kuvataan erityisesti sähköisten tunnistus- ja luottamuspalveluiden liikkeelle laskemisen sopimusperusteista ja lakiin perustuvaa vahingonkorvausvastuuta. Vahingonkorvausoikeuden yleisiä periaatteita on esitelty tässä tutkimuksessa tunnistus- ja

---

⁶⁷⁹Wuolijoki, LM 2/2005 s. 257–258. Ulosottolain 3:6 :n perusteella mukaan saamistodisteena oleva velkakirja on pääsääntöisesti liitettävä alkuperäisenä ulosottohakemukseen. Velkakirjan olemassaolon arviointi on vaikeaa, jos mitään velkakirjana pidettävää muodollista asiakirjaa ei ole olemassa. Ulosottoperusteesta ei välttämättä ilmene se, onko kyseessä sähköisesti tehtyyn luottosopimukseen vai perinteiseen velkakirjaan perustuva velkomus.

⁶⁸⁰Hemmo 2005b s. 1.

⁶⁸¹Hemmo 2005b s. 91.

⁶⁸²Aho 1985 s. 25, 29–30; Hemmo 2005a s. 17. Erityisesti ankan vastuun soveltamisala, syy-yhteysvaatimus ja siihen liittyvät korvausvastuun rajoitukset, työntekijän korvausvastuu työnantajan sopimuskumppania kohtaan, varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuus VahL 5:1 :n mukaisesti sekä aineettomien vahinkojen korvausmäärä tukeutuvat merkittävästi oikeuskäytäntöön.

⁶⁸³Aho 1985 s. 33; Hemmo 2006 s. 7–8; Hemmo 2005a s. 17–18, 32–33; Norio-Timonen, LM 2006 s.1282, 1284, 1286; Viljanen, M. s. 409, 415–416. Perinteisen vahingonkorvauksen roolin supistuessa vakuutuksiin perustuvien korvausten merkitys on jatkuvasti kasvanut.

allekirjoituspalveluissa sovellettavin osin, kun ratkaisut liittyvät yleisiin korvausoikeudellisiin periaatteisiin.⁶⁸⁴

Tutkimuksessa kuvataan myös vahingonkorvausnormeja osana velvoiteoikeuden yleisiä periaatteita. Pyrkimyksenä on kuvata vahingonkorvausoikeuden sääntelyn kehitystä ja ratkaisuja sekä vahingonkorvausoikeuden yleisiä oppeja. Osa tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen pakottavasta sääntelystä on peräisin Euroopan unionin oikeudesta, jossa viitataan erityisesti yleisten periaatteiden osalta kansalliseen sääntelyyn.

Kansainvälisten sopimusten vaikutus ulottuu myös vahingonkorvauskysymyksissä kansallisten toimielinten, kuten eduskunnan todelliseen suvereenisuuteen, esimerkiksi Suomen liittyttyä Euroopan unioniin. Suomen valtiolle voi seurata vahingonkorvausvastuu myös kansalaista kohtaan, jos se laiminlyö Euroopan oikeuden noudattamisen.⁶⁸⁵

Vahingosta voi saada korvausta ainoastaan silloin, jos vahingonkärsijä voi osoittaa sellaisten edellytysten olemassaolon, vastuuperusteen, joiden perusteella toinen on lain mukaan velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon.⁶⁸⁶ Aineellisen

---

⁶⁸⁴Ståhlberg – Karhu 2013 s. 40–42.

⁶⁸⁵Craig – de Búrca 2003, s. 257; Hemmo 2005b s. 89; Honka 2001 s. 282; Mäenpää 2008 s. 280; Routamo – Ståhlberg – Karhu 2006 s. 223–224, 234–236; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 232. Eduskunta ei voi olla itsenäisessä korvausvastuussa, koska se ei ole lainsäätäjänä oikeushenkilö. Eduskunnan aiheuttamasta vahingosta voidaan esittää vaatimus valtiota vastaan. Yhteisöoikeuden rikkominen saattaa johtua puutteellisesta direktiivin täytäntöönpanosta tai täytäntöönpanon laiminlyönnistä tai perustamissopimuksen rikkomisesta. Vahingonkorvausvastuun syntyminen on riippumaton siitä, mikä jäsenvaltion toimielin on rikkonut jäsenvelvoitteita. Eurooppaoikeuden mukainen vahingonkorvausvastuu ei tiettyjä erityistilanteita lukuun ottamatta edellytä jäsenvaltioilta uusia vahingonkorvauksen mekanismeja, vaan ne toteutuvat edelleen kansallisen sääntelyn piirissä. Julkisen vallan vastuun rajoittamiseen ei ole olemassa periaatteellista syytä, paitsi mahdollisesti eduskunnan kohdalla sen käyttäessä suvereenia lainsäädäntövaltaansa. Eri näkemyksiä esiintyy siitä, voidaanko valtion yhteisöoikeudellisten velvoitteiden mukaiseen vastuuseen soveltaa esimerkiksi Vahl 3:2 :ää. Lain välitön soveltaminen ei liene perusteltua ottaen huomioon vastuun erityispiirteet ja esimerkiksi sen, että lainsäätäjän menettely voi aiheuttaa vahingonkorvausvastuun.

⁶⁸⁶Hoppu, E. 1987 s. 101. Vahingon voi aiheuttaa toisen henkilön huolimaton menettely tai vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella oleva tekijä, kuten luonnontapahtuma.

varallisuus oikeuden mukaisesti syntyy velkasuhde⁶⁸⁷, joka voi syntyä eri tavoin.⁶⁸⁸ Vahingonkorvausvastuun tavoitteena on vahingon korvaaminen sekä sen syntymisen estäminen. Vahingonkorvauksen yleisenä edellytyksenä on, että korvattavaa vahinkoa on syntynyt.⁶⁸⁹

Vahingonkorvausoikeus voi syntyä erilaisin korvausperustein jakaantuen pääpiirteissään sopimuksenulkoiseen eli deliktivastuuseen ja sopimusperusteiseen vastuuseen.⁶⁹⁰ Sopimusoikeudellinen vahingonkorvausjärjestelmä pyrkii turvaamaan velkojan aseman tilanteissa, joissa suoritus perustuu sopimusvelvoitteiden täyttämiseen. Sopimuksenulkoisen normisto suojaa VahL 1:1 :n mukaisesti vahingonkärsijää sellaisilta oikeudenloukkauksilta, jotka eivät perustu sopimussuhteeseen tai sopimusta muistuttavaan yhteistoimintaan, toisin kuin Ruotsin oikeudessa.⁶⁹¹ Vahingonkorvauslaki saattaa myös tulla sovellettavaksi täydentävästi ja analogisesti.⁶⁹² Vahingonkorvauksen tuottamusasteet vaikuttavat sovittelujärjestelmän käyttöön.⁶⁹³

---

⁶⁸⁷Agell – Malmström 2010 s. 266; Hemmo 2005b s. 10; Hemmo 1994 s. 50, 52–53, 83; Kaisto 2005 s. 78; Pöyhönen – Korhonen, OT 1996 s. 211–212; Vinding Kruse 1992 s. 136–138, 141–143; Vinding Kruse 1971 s. 192. Oikeus saada korvausta toisen aiheuttamista vahingoista perustuu keskeisimpiin henkilöllisten ja taloudellisten perusoikeuksien suojamuotoihin.

⁶⁸⁸Hakulinen 1965b s. 15; Kaisto 2005 s. 79; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 71. Korvattava vahinko erottuu käsitteellisesti laajemmasta vahingon ilmiöstä siten, että edellinen hahmottuu oikeudellisten määrittelyjen avulla.

⁶⁸⁹Saarinén 1996 s. 1–2; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 7–8.

⁶⁹⁰VahL 1:1 :n mukaan vahingon korvaamiseen on sovellettava vahingonkorvauslain säännöksiä, ellei muusta korvausvastuusta ole sopimukseen tai muuhun lakiin perustuen säädetty tämän tai muun lain nojalla.

⁶⁹¹Hemmo 2005b s. 17, 20–21; Hemmo 1994 s. 9–10; Saxén 1975 s. 1–3; Sisula-Tulokas, JFT 3-4/2009 s. 551; Taxell 1993 s. 53, 63. Samaan aikaan valmisteltu SkL 1:1 :n mukaan laki soveltuu myös sopimussuhteisiin: ”Om ej annat föränledes av avtal eller i övrigt följer av regler om skadestånd i avtalsförhållanden.” Sopimuksenulkoisiin vahinkoihin liittyviä, henkilö- tai esinevahinkojen ulkopuolisia puhtaita varallisuusvahinkoja korvataan VahL 5:1 :n mukaan vain, jos vahinko on aiheutettu rikoksella, julkista valtaa käytettäessä tai sen tuomitsemiseen on muuten erityisen painavia syitä.

⁶⁹²Hemmo 2005a s. 23; Sisula-Tulokas, JFT 3-4/2009 s. 551.

⁶⁹³Hahto 2008 s. 6–7; Hemmo 1996 s. 126–155; Hemmo 2005b s. 6–7; Hemmo 1994 s. 250; Rudanko 1995 s. 246. Tahallisuus estää yleensä poikkeamisen täydestä korvauksesta, toisaalta lievä tuottamus poistaa korvausvelvollisuuden, joka liittyy työntekijän vastuuseen ja se voidaan ottaa muissakin tapauksissa huomioon sovitteluharkinnassa. Lievälle tuottamukselle ei voitane antaa sopimussuhteissa yhtä suurta erityismerkitystä kuin sopimussuhteen ulkopuolella. Vahingonkärsijän myötävaikutuskin voi olla tuottamuksellista. Vakuutuksen puuttuminen voidaan lukea vahingonkärsijän myötävaikutukseksi, jota arvioidaan kohtuuperusteisen sovittelun yhteydessä.

Vahingonkorvauksellisten pääryhmien sisällä voidaan erottaa useita erilaisia tilanneryhmiä. Sopimuksenulkoisessa vastuussa oman kokonaisuutensa muodostavat vahingonkorvauslain sääntelemät oikeussuhteet, joista poikkeavat erityislakien piiriin kuuluvat vahinkotilanteet⁶⁹⁴.

Yleislain asemassa olevassa vahingonkorvauslaissa on säädetty sopimuksen ulkoisesta vahingonkorvausvelvollisuudesta. Laki on säädetty vuonna 1974 ja sitä on useasti uudistettu.⁶⁹⁵ Ennen vahingonkorvauslain säätämistä yleiset vahingonkorvausoikeutta koskevat säännökset sisältyivät kumottuun RL 9 lukuun, jonka säännöksillä on vaikutuksia vielä nykyiseen. Kumotussa RL 9:1 :ssä vahvistettiin kaksi pääperiaatetta, jotka edelleen ovat voimassa korvausoikeudessa. Tahallisella tai tuottamuksellisella teolla aiheutunut vahinko oli syyllisen korvattava. RL 3:5 :n mukainen säännös, jonka mukaan pikemminkin tapaturmasta kuin tuottamuksesta syntynyt vahinko tuli jäädä tuomitsematta. Niin ikään toisen RL 9:1 :n pääperiaatteen, 2 momentin säännöksen mukaisesti korvausta voitiin vapaasti sovitella silloin, kun vahinkoon on vaikuttanut vahingonkärsijän oma syyllisyys tai rikokseen kuulumaton seikka⁶⁹⁶.

Vahingonkorvauksen sovellettavia vastuumuotoja ei ole mahdollista ratkaista ainoataan vahingonkorvauslain tulkinnalla. Yksi tapa lähestyä kysymystä on tutkia vastuumuotojen systematiikkaa sekä taloudellisia ja muita tavoitteita.⁶⁹⁷ Sopimuskumppanien ulkopuolisen tahon asemaan sovelletaan myös mahdollisesti sopimuserusteista vahingonkorvausta.⁶⁹⁸

---

⁶⁹⁴Ståhlberg – Karhu 2013 s. 40–42.

⁶⁹⁵Hemmo 2005b s. 15; Routamo – Ståhlberg 2000 s. 11.

⁶⁹⁶Ståhlberg – Karhu 2013 s. 20–22. Myös tämä pääperiaate on ollut voimassa tavanomaisen oikeuden asemassa koko vahingonkorvausoikeuden soveltamisalalla ennen vahingonkorvauslain säätämistä.

⁶⁹⁷Hemmo, JFT 2001 s. 40–42; Hemmo 1998 s. 30–33, 339–41; Norros 2007 s. 95, 338. Varsinaisen vahingonkorvauksen ohella sopimusoikeudessa tunnetaan muitakin korvausmuotoja. Näitä ovat tuoton ja hyödyn korvaaminen, huoltokustannusten korvaaminen sekä tuottokoron ja viivästyskoron suorittaminen. Myös KL 6:34.3:n mukainen velallisen oikaisuvelvollisuuden rikkomiseen liittyvä korjauskustannusten korvaaminen voidaan nähdä omana korvausmuotonaan.

⁶⁹⁸Norros 2007 s. 93–95. Yleistä säännöstä sopimuserusteisen vahingonkorvaussäännösten soveltamiseen ei ole olemassa, vaan yleinen sopimusoikeudellinen korvausnormisto koostuu lakiin kirjaamattomista joustavista säännöistä ja periaatteista. Lähtökohtaisesti sopimusvastuun soveltamiskynnys edellyttää sopimussuhdetta.

3.1.4.1.2 Korvausoikeuden kehityksestä

Vahingonkorvausoikeus perustuu voimakkaasti kansallisiin erityispiirteisiin. Vahingonkorvausoikeutta ei ole pyritty Euroopan tasolla yhtenäistämään lukuun ottamatta esimerkiksi tuotevastuuseen, liikennevahinkojen korvaamiseen, ympäristövahinkoihin, yleiseen kuluttajansuojaan, tunnistamis- ja luottamuspalveluiden ja erilaisten arvopaperimarkkinaoikeudellisten vastuukysymyksiin liittyviä rajattuja ongelmia. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa on erikseen säädetty laatuvarmenteiden sekä tunnistamisen ja luottamuspalveluiden tarjoamisen vahingonkorvauskysymyksistä.

Korvausten suojaamien vahinkojen ala on laajentunut ja vastuusäännöt sekä korvausjärjestelmät ovat lisääntyneet. Vahingonkorvausoikeudellisen lainsäädännön ja oikeuskäytännön perusteella voidaan korvausvastuuta nähdä kehitettävän yhteiskunnan eri alueilla eri päämääriin.⁶⁹⁹ Useissa tilanteissa huolellisuusvaatimus on tiukentunut.⁷⁰⁰ Yleismaailmallisena kehityksenä voidaan nähdä vahingonkorvausvastuun tiukentuminen.⁷⁰¹ Yhtenäisen korvaussysteemin voidaan nähdä hajonneen ja korvautuneet yksittäistapauksittain toteutuvilla tuottamuksen arviointitilanteilla.⁷⁰² Joissain tilanteissa

---

⁶⁹⁹Hakalehto – Wainio 2008 s. 369; Mononen 2004 s. 47–48; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 29, 40–42; Wilhelmsson, Oikeus 1986 s. 117. Oikeuskäytännössä korvausvastuun syntymiseen ja vastuun laajuuteen on mahdollista vaikuttaa tuottamukselle annettavan sisällön, syy-yhteysvaatimuksen rakenteen tai vahinkokäsitteen tulkinnan kautta.

⁷⁰⁰Hahto 2008 s. 5–6; Hemmo 2005b s. 23; Pöyhönen, OT 1999 s. 307. Tuottamuksen ja ankan vahingonkorvausvastuun erittelevä jaottelu näkyy muun muassa kummallekin vastuumuodolle yhteisissä kysymyksissä kuten syy-yhteydessä. Tuottamusvastuuta ei voida luonnehtia pääsäännöksi ja ankan vastuun tilanteita poikkeustapauksiksi, vaan kysymyksessä on kaksi rinnakkaista korvausvelvollisuuden synnyttävää periaatetta. Vaikka tuottamuksen asema pääsääntöisenä korvattavuuden perusteena on heikentynyt, sen sääntelemien korvaustilanteiden määrä ei ole vähentynyt. Kasvanut riskitietoisuus nostaa huolellisuusvaatimuksen korkealle, mikä laajentaa vahingonaiheuttajan vastuuta. Tuottamusvastuu on määriteltä lainsäädännön lisäksi myös korkeimman oikeuden käytännössä. Ankan vastuun kynnyksen ylittäminen vaatii erityisiä perusteluja.

⁷⁰¹Mononen 2004 s. 47. Vastuun tiukentumista kuvaavat esimerkiksi seuraavat piirteet: sopimusten ulkopuolella on noudatettu sopimusvastuulle tyypillistä todistustaakan jakoa, viranomaisen hyväksymään laitteeseen on kohdistunut korvausvastuu, moitittavuus on puuttunut elinkeinonharjoittajan toiminnassa ja siitä huolimatta toiminnasta on seurannut vastuu, vastuusta vapauttava lauseke ei ole vapauttanut vastuusta sekä vastuu, joka seuraa erittäin vaikeaa, muttei mahdotonta vahingon estämistä.

⁷⁰²Hahto 2008 s. 6; Hoppu, E., LM 6–7/1998 s. 1052–1053. Hahto kuvaa myös korvausta koskevien vastuusääntöjen lisääntymisen aiheuttaneen vahingonkorvauslain mukaisen tuottamusvastuun aseman heikkenemisen. Vakuutusjärjestelmän kehittyminen, isännänvastuu, ankara vastuu sekä tuottamusvastuuseen

vahingonkorvausvastuun peruste saatetaan arvioida sopimusoikeudelliseksi, vaikka vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsijän välillä ei olisi olemassa sopimussuhdetta.⁷⁰³

Vahingonkorvausoikeuden käsitteistö ja yleiset opit ovat verraten samankaltaisia kaikissa EU-maissa. Velvoiteoikeudellisten yhteisten periaatteiden ilmaukset sinänsä erillisissä säädöksissä saattavat johtaa myös vahingonkorvausoikeudellisten erityissäännösten, kuten kontrollivastuun, yleistämistä eurooppalaisten säännösten perusteella.⁷⁰⁴ Suomen vahingonkorvausoikeus on lähentynyt viime vuosina entistä enemmän osaksi eurooppalaista vahingonkorvausoikeutta myös Euroopan yhdentymiskehityksen ja toisaalta Euroopan ihmisoikeussopimuksen soveltamiskäytännön vaikutuksesta.⁷⁰⁵ EU:n piirissä pyritään välittömään harmonisointiin sekä edistämään nykyistä laajempia systemaattisia ja periaatteellisia yhtenäistämishankkeita osana laajempaa yleistä siviilioikeuden kehitystä. Tulevaisuudessa eurooppalainen kehitys määrittää entistä enemmän suomalaista vahingonkorvausoikeutta.⁷⁰⁶ Eurooppalaiset vahingonkorvausperiaatteet (Principles of European Tort Law) vuodelta 2005 noudattavat samankaltaisia perusteita kuin UNIDROIT-säännöstö⁷⁰⁷, vaikka

---

perustuva erityissääntely ovat yleistyneet yleisen tuottamusvastuun korvaavana ratkaisuna. Samaan aikaan tuottamuskäsite on menettänyt yhdenmukaisen sisältönsä erilaisissa vahinkotilanteissa ja huolimattomuus ei enää ole ainoa korvauksen peruste.

⁷⁰³Ståhlberg – Karhu 2013 s. 47–48; Wuolijoki 2003 s. 135.

⁷⁰⁴Koskelo 1990 s. 297; Wilhelmsson – Sevón – Koskelo 2006 s. 30–31; Wilhelmsson 2003a s. 1108. Kirjoittajat näkevät eurooppalaisten yleistyvien periaatteiden laajenemisen yleisiksi vaikutteiksi. Esimerkiksi kuluttajansuojalainsäädäntö on ottanut vaikutteita sekä kauppalaista, asuntokauppalaista sekä maakaaresta. Kauppalain taustalla puolestaan vaikuttaa CISG-sopimuksen vaikutus Euroopan sopimusoikeuden periaatteisiin. Suomalainen ja ruotsalainen kauppalaki ovat lähes identtiset. Tietyistä rakenteellisista ja sisällöllisistä eroista huolimatta myös norjalainen laki on samankaltainen pohjoismaisen sääntelyn kanssa. Toisaalta Wilhelmsson toteaa, että CISG:n tavoin Euroopan sopimusoikeusperiaatteiden sopimuksen tekemistä koskevilla säännöksillä on periaatteenaan tarjouksen sitomattomuus Suomen OikTL 1 luvusta poiketen.

⁷⁰⁵Ståhlberg – Karhu 2013 s. 23–25.

⁷⁰⁶Ståhlberg – Karhu 2013 s. 23–25. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuissa korostuvat erityisesti vastuuperusteet. Merkittävä uusi vahingonkorvaustilanne on jäsenvaltion vastuu EU-oikeuden loukkauksesta esimerkiksi puutteellisesti tai viivästyneesti toteutetusta EU-säännösten täytäntöönpanosta. Euroopan unionin tuomioistuin on todennut, että jäsenvaltion kansallisten tuomioistuinten on toimivaltansa rajoissa taattava EU:n säännösten täyden tehokkuuden toteuttaminen ja suojata näistä oikeuksista yksityisille johtuvia oikeuksia.

⁷⁰⁷Honka 2001 s. 279–280; UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2004; Wilhelmsson 2003a s. 1116. Wilhelmsson toteaa UNIDROIT-periaatteiden merkityksen eräänlaisena yleisenä *lex mercatoriana*, jota sovelletaan välimieskäytännössä erillään kansallisesta oikeudesta.

vahingonkorvausperiaatteiden muotoilu ei ole samalla tavoin konkreettisella tasolla. Kotimaisten vahingonkorvausnormien sisältö vastaa suurelta osin kansainvälisiä periaatteita.⁷⁰⁸ Vahingonkorvausnormiston yhtenäistämiseen on pyritty myös vuonna 2009 julkaistulla yhteisellä eurooppalaisella sopimusoikeuden säännöstöllä.⁷⁰⁹ Tällä säännöstöllä ei ole pyritty muuttamaan kansallista lainsäädäntöä, vaan tarjota vaihtoehto kansalliselle laille ja jota osapuolet voivat sopia noudattavansa. Eurooppalaisella kilpailuoikeudellisella sääntelyllä on olennaisia sopimusoikeudellisia sekä vahingonkorvausoikeudellisia vaikutuksia.⁷¹⁰ Kilpailuoikeudellisesti keskeinen komission lainsäädäntöhanke valmistui marraskuussa 2014 neuvoston hyväksyttyä kilpailuoikeudellisen vahingonkorvausdirektiivin.⁷¹¹

3.1.4.2 Vahingonkorvauksen edellytyksistä

3.1.4.2.1 Todistustaakan jaosta

Sopimusperusteisen vastuun ja lakiin perustuvan vastuun todistustaakan määrittely poikkeavat toisistaan. Sopimuksenulkoisessa vastuussa tuottamussääntö on ilmaistu VahL 2:1 :ssä.⁷¹² VahL 2:1.1 :n tuottamussäännön mukaisesti vahingonaiheuttajan on korvattava

---

⁷⁰⁸Hemmo 2005b s. 18.

⁷⁰⁹ Bengtsson JT 2012–13 s. 3–4, 13; Dufva JT 2010–2011 s. 370. PECL, Principles of European Contract Law 2002. Osapuolten on artikla 1:102 :n nojalla oltava säännösten vapaaehtoisuuteen perustuvasta soveltamisesta yhtä mieltä. Kirjoittajat näkevät artikla 1:104:n soveltamisalaan liittyvän mahdollisia ongelmia; säännöstä on suunnattu sopimussuhteissa tapahtuviin vahingonkorvauskysymyksiin ja Ruotsin oikeuden mukaisesti ongelmia saattaa soveltamiseen liittyen nousta erityisesti kuluttaja- ja vakuutus-suhteissa. PECL johtaa suurelta osin ankaran vastuun soveltamiseen, kun Suomen oikeusjärjestyksen tavoin Ruotsissa vahingonkorvaus perustuu tuottamusperusteeseen.

⁷¹⁰Castrén – Puskala, DL 2/2015 s.381–382, 383; Hemmo, LM 7–8/2006 s. 1134–1136.

⁷¹¹Castrén – Puskala, DL 2/2015 s.381–382. Kilpailulain (948/2011) 20 §:n nojalla elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän on korvattava kilpailulain 5 §:ssä tai 7 §:ssä tai Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (”SEUT”) 101 tai 102 artiklassa tarkoitettua kilpailunrajoituksesta aiheutunut vahinko. Direktiivin odotetaan parantavan yksityisoikeudellisen täytäntöönpanon kehitystä, joka tähän saakka on ollut merkitykseltään toissijainen julkisoikeudelliseen täytäntöönpanoon nähden. Kilpailua rajoittavan elinkeinonharjoittajan on hyvitetävä vahingonkärsijälle aiheutunut taloudellinen tappio eli varsinainen realisoitunut menetys sekä saamatta jäänyt voitto.

⁷¹²Hemmo 1998 s. 46–47; Hoppu, E. – Hoppu, K. 2007 s. 240; Routamo – Hoppu 1988 s. 93, 95, 97. Sopimusvastuu erottuu deliktivastuusta siinä, että velvoitteiden ankaruutta voidaan määrittää osapuolten disponointien perusteella. Lakisääteisen vastuun toteutuessa vahingonkärsineen on korvausta saadakseen todistettava, että hän on kärsinyt toisen menettelystä vahinkoa ja että vahingonaiheuttajan osalta

tahallisesti tai tuottamuksellisesti⁷¹³ aiheuttamansa vahinko, jollei vahingonkorvauslaista muuta johdu. Säännöksessä ja esitöissä ei määritellä tuottamusta koskevan todistustaakan jakamista. Oikeuskäytännössä ja kirjallisuudessa on katsottu, että vahingonkärsijällä on todistustaakka korvausvastuun edellytyksistä, kuten tuottamuksesta, vahingosta ja syy-yhteydestä.⁷¹⁴ Vahingonkorvausvelvollisuus syntyy sopimusoikeudessa yleensä jo tavallisen tuottamuksen perusteella, joten kvalifioidulla tuottamuksella tai tahallisuudella ei näytä olevan erityistä merkitystä tämän edellytyksen kannalta.⁷¹⁵ Merkittävä ero lakisääteisen ja sopimusperusteisen vastuun välillä on myös se, että sopimusperusteisessa vastuussa sopimuskumppani on vastuussa myös itsenäisten apulaisten sopimuskumppanille aiheutuneista vahingoista.⁷¹⁶

---

korvausvelvollisuuden edellytyksen täytyvät. Sopimusperusteisen vahingon tilanteessa vahingonkärsineen korvausedellytykset ovat olemassa, jos hän osoittaa kärsineensä vahinkoa sopimuskumppaninsa menettelystä. Tämän jälkeen sopimuskumppanin on osoitettava, että hän ei ole vahingosta korvausvelvollinen eli hänen osaltaan eivät korvausvelvollisuuden edellytykset ole olemassa.

⁷¹³Hemmo 1994 s. 9; Routamo – Hoppu 1988 s. 39; Routamo – Ståhlberg 2000 s. 43; Rudanko 1998 s. 281. Tuottamus kuuluu sekä sopimusvastuun että sopimuksenulkoisen vastuun korvausvastuun perusedellytyksiin. Korvausvastuuta ei vahingonkorvauslain nojalla ilman erityistä määräystä synny sellaisen vahingon aiheuttamisesta, jota ei voi lukea tahallisuuden (*dolus*) tai laajan tai suppean tuottamuksen (*culpa*) piiriin. VahL 2:1.1 määrittelee vahingonkorvauslain soveltamisalan ja yleisen tuottamusvastuun perustan.

⁷¹⁴Halila, J. 1955 s. 259; Hemmo 1998 s. 49–50; Klami – Sorvettula – Hatakka, DL 1990 s. 14–15; Saxén 1975 s. 47. Kirjoittajat tarkastelevat sitä, ovatko tuottamus, syy-yhteys ja vahinko erillisiä todistusteemoja vai ainoastaan osa yhteisestä todistusteemasta, ja katsovat jälkimmäisen kannan mukaisesti, että vahva tuottamusedellytys voi kompensoida syy-yhteyksinäytön puutteita ja että näyttö tuottamuksesta ja syy-yhteydestä on samalla näyttöä vahingon aiheuttamisesta. Saxén toteaa: ”Risken för allvarlig eller stor skada medför att culpa mången gång anses föreligga redan då ett tämligen ringa mått av bevis därpå presterats.”

⁷¹⁵Hemmo 1994 s. 9, 299; Routamo – Hoppu 1988 s. 97; Rudanko 1995 s. 244–245. Velallisen menettelyn huolellisuusarviolla ei sopimussuhteissa ole kuitenkaan samanlaista merkitystä osana vastuuperustetta kuin vahingonkorvauslain mukaisessa vastuussa, jossa korvausvelvollisuus vaatii yleensä vahingonkärsijän esittämää tuottamusedellytystä. Kun velallisella on pääsääntöisesti todistustaakka todistelun osalta ekskulpaatiovastuun vallitessa, tavallisenkin tuottamuksen merkitys korvausvelvollisuuden edellytyksenä on vähentynyt ja vastuu kehittynyt todellisuudessa objektiiviseksi.

⁷¹⁶Hoppu, E. – Hoppu, K. 2007 s. 240; Saarinen 1996 s. 3; Taxell 1993 s. 43. Sopimusoikeuden seuraamisjärjestelmä perustuu vahingonkorvaukseen ja se on usein yhteydessä muihin oikeuskeinoin. Lakisääteisissä vahingonkorvaustilanteissa henkilö vastaa vain omasta toiminnastaan hänen toimeenpanoapulaistensa jäädessä vastuun ulkopuolelle lukuun ottamatta tilannetta, jossa häneen sovelletaan työnantajan vahingonkorvausvastuuta. Tämä velvoite perustuu siihen saamisoikeydelliseen periaatteeseen, jonka mukaan velallinen ei voi ilman velkojan suostumusta siirtää velkavastuutaan toiselle. Jos hän käyttää

Vahingonkorvauksen tuottamusedellytystä koskevan todistustaakan katsotaan sopimuksenulkoisessa vastuussa olevan vahingonkärsijällä, sopimusvastuussa puolestaan korvausvastuussa olevalla velallisella, jolloin vahingonkärsijän pitää osoittaa vain sopimuskumppanin toiminnan syy-yhteys, ei huolimattomuutta.⁷¹⁷

Sopimusperusteiseen tuottamuvastuuseen liittyvä vahingonkorvausvelvollisuus perustuu yleensä käänteiseen todistustaakkaan (ekskulpaatiovastuu). Sopimusvelallinen joutuu näyttämään, että hän on toiminut sopimusvelvoitteiden mukaisesti. Velallinen vapautuu korvausvastuusta esittämällä näyttöä, joka osoittaa, ettei sopimusrikkomus ole johtunut hänen tuottamuksestaan. Sopimusoikeudessa tavallisen ekskulpaatiovastuun periaatteen mukaan velallisen tuottamuksella on epäsuora merkitys, jolloin tuottamuksen olemassaolo nousee tutkittavaksi vain sellaisissa tilanteissa, joissa velallinen vetoaa tuottamuksen puuttumiseen.⁷¹⁸ Jos velkoja vaatii vahingonkorvausta, hänen ei tarvitse

---

apunaan itsenäistä yrittäjää, hän kuitenkin vastaa mahdollisista apulaisten tekemistä virheistä ja hän jää vastuuseen velvoitteiden täyttämisestä.

⁷¹⁷Hemmo 2005b s. 22; Hemmo 1998 s. 9; Hemmo 1994 s. 9; Norros, selvitys 4/2016 s. 6. Oma kysymyksensä on lisäksi tilanne, jossa punnitaan sitä, voiko vahingonaiheuttajan kanssa sopimussuhteessa oleva vahingonkärsijä luopua vetoamasta sopimusvastuuseen ja esittää korvausvaatimuksen sopimuksenulkoisen vastuun perusteella, jos tämä korvaustie toisi hänelle paremman lopputuloksen. Taustalla saattavat vaikuttaa esimerkiksi sopimussuhteessa olevat vastuunrajoituslausekkeet. Hemmon näkemyksen mukaan vahingonkorvauslakiin vetoaminen ei olisi mahdollista silloin, kun lakiin vetoamalla pyritään kiertämään voimassaolevan sopimuksen määräyksiä tai sopimusoikeudellisten sääntöjen vastuuta kaventavaa vaikutusta.

⁷¹⁸Halila, J. 1955 s. 265; Hemmo 2005b s. 305; Hemmo 1998 s. 54. Olennainen todistusmateriaali on yleensä sen osapuolen käytettävissä, jonka sopimusrikkomuksesta on kysymys. Sopimusoikeudellista ekskulpaatiovastuuta on perusteltu erityisesti osapuolten näyttömahdollisuuksilla, suoritushäiriön olemassaololla ja kokemuseräisellä todennäköisyydellä ja sitä perustellaan laajasti todistusoikeudellisessa kirjallisuudessa esiintyvillä yleisillä todistustaakan jakoa koskevilla periaatteilla. Suuressa osassa tuottamuvastuuta koskeissa ratkaisuissa ei ilmene suoraa kantaa näyttövelvollisuuden jakautumiseen. Tämän vuoksi oikeuskäytännössä vastuuperiaatteiden selvittämien rajoittuu toisinaan siihen, että sopimusvelvoitteen todetaan jääneen näyttämättä. Näyttövelvollisuuden osalta ongelmia esiintyy erityisesti silloin, kun suoritusvelvollisen vastuu välillisistä vahingoista määräytyy tuottamuvastuun perusteella. Tällaisissa tapauksissa tuottamuksen olemassaolo on yleensä ollut niin selvää, että sitä ei ole lähdetty selvittämään tuottamunäytöllä tai puuttumaan jääneellä ekskulpaatioselvityksellä. Ekskulpaatiovastuu arvioidaan sen mukaan, mikä suoritusvelvollisuus velallisella on ollut ja tällä taholla on usein velvollisuus sen näyttämiseen, millaisen suorituksen tämä taho on tehnyt. Ellei velallinen pysty näyttämään toimineensa ja täyttäneensä velvoitteensa asianmukaisesti, ei hänellä ole useinkaan mahdollisuutta esittää ekskulpaationäyttöä. Tämä vastuusääntö liittyy irtaimen kaupan ja sitä lähellä olevin sopimustyypeihin, jossa välilliset vahingot

väittää sopimusrikkomuksen johtuvan tuottamuksesta eikä esittää tuottamuksesta selvitystä. Yleensä suoritusvelvollisella on myös paremmat mahdollisuudet esittää selvitystä vahinkoon johtaneista tapahtumista.⁷¹⁹

Erilaisen todistustaakan jakoon vaikuttaa se, miten näyttövaatimus on mitoitettu ja millaista todistusharkintaa sovelletaan. Suoritushäiriön olemassaolon voidaan katsoa merkitsevän sellaisenaan tuottamuksen korkeaa alkuperäistodennäköisyyttä.⁷²⁰ Vertailtavina tapauksina voidaan mainita täyden näytön vaatimus ja joustavaa näyttökysymystä puoltava kanta.⁷²¹ Sopimuksenulkoisen vastuun tilanteessa joustava

---

korvataan kontrollivastuun periaatteiden mukaan. Arvioitavaksi tulee tällöin tuottamuksen merkitys ja olemassaolo ekskulpaatiovastuun perusteella sekä katsotaanko kantajalla olevan todistustaakka siitä.

⁷¹⁹HE 93/1986 s. 81; Hemmo 2005b s. 304–305, 306; Hemmo 1994 s. 10–11. Hemmon mukaan muun selvityksen puuttuessa ekskulpaatiosääntöä on pidettävä useimpien välillisten vahinkojen korvaustilanteisiin soveltuvana näyttövelvollisuuden jakoperustana, mikä näkyy ekskulpaatiovastuun perinteisenä asemana sopimusoikeudessa. Ekskulpaatiovastuun tilanteessa suoritusesteellä ei ole välttämätöntä merkitystä. Ratkaisevaa on, kykeneekö suoritusvelvollinen näyttämään menetelleensä huolellisesti velvoitteita täyttäessään. Tämä vastuuperuste tulee sovellettavaksi tyypillisesti myös aineettomien asiantuntijapalveluiden yhteydessä. Välittömästi lain nojalla olevia ekskulpaatiovastuuseen perustuvia säännöksiä on olemassa esimerkiksi uuden asunnon kauppaan, kiinteistön kauppaan, valmismatkoihin ja kuljetusoikeudellisiin tilanteisiin liittyen. Lailla sääntelemättömiin tilanteisiin liittyvät seuraavat korkeimman oikeuden ratkaisut. Ratkaisussa KKO 1999:80 verokonsultointia harjoittanut yhtiö oli antanut virheellisen neuvon asiakkaalta saamiensa puutteellisten tietojen perusteella tarkastamatta näitä tietoja, minkä vuoksi yhtiö oli korvausvelvollinen. Ratkaisussa KKO 1996:92 asianajotoimistoon kohdistettu korvauskanne hylättiin, kun asianajajayhtiö näytti toimineensa asiassa toimeksiantosopimuksen ja olosuhteiden edellyttämällä huolellisuudella. Kauppalakia valmisteltaessa kontrollivastuun ja ekskulpaatiovastuun ankaruutta pidettiin erilaisina, minkä vuoksi välillisten vahinkojen korvattavuuden tulisi olla rajoitetumpaa kuin välittömien vahinkojen. Hemmon mukaan kauppalain kaksiasteinen vastuuperustenormisto on koettu toisaalta ongelmalliseksi ja normaali tapa välillisiä vahinkoja koskevan vastuun rajoittamiseksi on käytännössä ollut vastuurajoitusehtojen käyttäminen.

⁷²⁰Ekelöf – Boman 1992 s. 63–64; Halila, J. 1955; s. 266–267. Hemmo 1998 s. 54–55; Klami – Sorvettula – Hatakka, Law and Philosophy 1991 s. 95; Modeen, LM 1976 s. 411–420; Saxen 1974 s. 47. Klami – Sorvettula – Hatakka viittaavat Per Olof Ekelöfin ”The damage must have some cause” -ajattelutapaan.

⁷²¹Ekelöf 1982 s. 427–428; Ekelöf – Boman 1992 s. 70–72; Hemmo 1998 s. 51–53; Jonkka 1991 s. 87–91; Klami – Sorvettula – Hatakka, DL 1990 s. 10–11. Erityisesti vahingonkorvausjutuissa paitsi vahingon laajuus myös kausaalisuhde toiminnan ja seurauksen välillä sekä tuottamus saattavat olla poikkeuksellisen vaikeasti näytettävissä.

suhtautuminen kantajan tuottamusta koskevaan todistustaakkaan johtaa tosiasiallisesti vastuumuotojen erottuvuuden kaventumiseen.⁷²²

Sopimuksenukkoisissa vastuussa voi olla sellaisia erityistilanteita, joissa vahingonaiheuttaja joutuu korvausvastuun välttämiseksi osoittamaan menettelleensä huolellisesti. Eräs tapa tiukentaa tuottamusvastuuta on todistustaakan kääntäminen, josta on säädetty tämän tutkimuksen aihepiirissä kvalifioituun allekirjoitusvarmenteeseen luottavan kolmannen osapuolen osalta. Tällöin ei pyritä objektiiviseen vastuuseen, mutta halutaan saada tuottamusvastuuta tavanomaista ankarammaksi. Oikeussuhteeseen liittyvät sopimukselliset piirteet ovat yksi mahdollisuus todistustaakan kääntämisestä puoltavista perusteista. Myös näyttömahdollisuudet voivat vaikuttaa todistustaakan määräytymiseen.⁷²³ Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun liikkeellelaskija vastaa hyväksytyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottavaan tahoon nähden käännetyn todistustaakan mukaisella vastuulla tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklan sekä TunnL 41 §:n mukaisissa tilanteissa. Hyväksytyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottavaan tahoon nähden sovelletaan TunnL 41 §:n mukaista käännettyä todistustaakkaa.

Molempien vastuumuotojen katsotaan yleensä perusmuodossaan olevan vastuuperusteeltaan tuottamusvastuuta.⁷²⁴ Deliktivastuun voidaan katsoa olevan kaikkiin

---

⁷²²Ekelöf – Boman 1992 s. 56, 86; Hemmo 1998 s. 53. Tämä on rationaalinen kehityskulku silloin, kun vahingonkäräjien korvauspuolien parantaminen katsotaan tavoiteltavaksi, eikä hänellä ole erityisen hyviä näyttömahdollisuuksia, mukaan lukien vahingon aiheutumiseen vaikuttavista seikoista tietojen saaminen. Samankaltaista argumentaatiota on käytetty myös syy-yhteyttä koskevan näytön arviointiin, koska periaatteessa vahingonkäräjällä on näyttövelvollisuus myös syy-yhteyteen. Ratkaisussa KKO 1995:53 on hyväksytty alimman todennäköisyyssasteen mukainen näyttö, pelkän syy-yhteyden osoittamisen korvausvelvollisuuden osoittamiseen. Tämä ratkaisu on turvannut korvausoikeuden realisoitumisen, jonka yhteydessä Ekelöf – Boman viittaavat materiaalsen säännöksen riittävään läpilyöntivoimaan (*genomslagskraft*).

⁷²³Hemmo 1998 s. 50–51; Saxén 1975 s. 45–46. Huolellisuusnäytön vaatimus on periaatteellisesti merkittävä ja se kaventaa keskeisesti sopimusoikeudellisen tuottamusvastuun eroa kontrollivastuuseen ja varsinaiseen ankaraan vastuuseen verraten. Ekskulpaationäytön on yleensä pakko kohdistua johonkin suoritusta vaikeuttaneeseen tekijään, samalla tavoin kuin kontrollivastuussa tai ankarassa vastuussa vastuusta vapauttaviin perusteisiin. Jos sopimuspuoli aiheuttaa pääsuoritusvelvollisuuteen liittymätöntä vahinkoa, tuottamuksen puuttuminen voidaan osoittaa myös muulla tavoin. Ekskulpaatioperiaatteen mukainen todistustaakan jako ei olekaan näissä tapauksissa riidaton. Mitä läheisempi yhteys vahingolla on varsinaisessa pääsuorituksessa, sitä voimakkaammin tilanteeseen on puollettavissa käännettyä todistustaakkaa.

⁷²⁴Hahto 2007 s. 60; Hemmo 1994 s. 246; Taxell 1972 s. 171–172. Sopimusvastuun ja vahingonkorvauslain mukaisen vastuun välinen ero ei aina ole yksiselitteinen. Tuottamuksella ei ole vastuuperusteena merkitystä

tilanteisiin liittyvä vähimmäistasoinen vastuutyyppejä. Näiden vastuutyyppejen välillä ei ole aina mahdollista löytää yksiselitteisiä eroja.⁷²⁵ Tuottamuksen sisältö eri vastuumuodoissa vaihtelee paljon. Vaikka näiden vastuumuotojen rajat ovat lähestyneet toisiaan, näiden vastuumuotojen erottelu heijastuu korvausoikeudellisten ratkaisujen taustalla.⁷²⁶

Normatiivisena lähtökohtana vahingosta on täysi korvaus, jos vastuuperuste on olemassa.⁷²⁷ Vaikka huolellisuusvelvoitetta on rikottu, korvausvastuuta ei aina synny, koska muut edellytykset korvauksen syntymiselle puuttuvat.⁷²⁸ Kokonaiskorvauksen määrittelmä

---

ankarassa vastuussa, jota sovelletaan sekä sopimusvastuussa että sopimuksenulkoisessa vastuussa. Poikkeuksena tuottamusvastuusta on myös kauppalain kontrollivastuun, joka ei edellytä syntyäkseen tuottamusta.

⁷²⁵Routamo – Ståhlberg 2000 s. 24; Saxén 1983 s. 1.

⁷²⁶Hemmo 2005b s. 5; Hemmo 1998 s. 8. Sopimusperusteisen vastuun käyttöala on tullut käsittämään monia sellaisiakin vastuutilanteita, joita ei perinteisessä mielessä voida pitää kahdenvälisinä sopimuksina. Kyse on yleensä varallisuusvahingoista, joiden korvattavuus erityisesti VahL 5:1:n nojalla olisi epävarmaa. Sopimusperusteisessa vastuussa varallisuusvahinko korvataan pääsääntöisesti aina sopimusrikkomuksen perusteella.

⁷²⁷Hakulinen 1965b s. 374; Hemmo 2005b s. 144; Hemmo 1996 s. 11–13; Hemmo 1994 s. 9; Rodhe 1984 s. 48; Routamo 1990 s. 221; Saxén 1972 s. 351; Sorvettula 1990 s. 43; Ståhlberg 1993 s. 172–173; Viljanen, M. 2008 s. 3; Ylöstalo 1975 s. 376–378, 380. Todellisuudessa täyden korvauksen periaate ei ole saanut tämän pääsäännön mukaista asemaa. Näennäisen yksinkertainen periaate toteutuu suhteellisesti usean syyn, esimerkiksi vahingonkorvausvastuun, syntymisen edellytysten, syy-yhteyden tai vahingonlajin kautta. Täyden korvauksen periaatteella ei ole ohjaavaa merkitystä vahingonkorvausoikeudessa vastuun synnyttävien seikkojen osalta eikä se vaikuta niitä koskeviin vastuun rajoituksiin, kuten tuottamusarviointiin. Ainoastaan kohtuullisuusvaatimus ilmentää yleistä poikkeamaa täyden korvauksen periaatteesta, vaikkakaan tämä vaatimus ei poista sen ensisijaisuutta. Sovittelu on mahdollista vasta sen jälkeen, kun täyden korvauksen periaatteen mukaisesti määrätty korvaus osoittautuu kohtuuttomaksi. Tiedetyt vahingot jäävät korvausvastuuta rajoittavien normien mukaan korvaamatta esimerkiksi niiden ennakoimattomuuden, aineettoman luonteen tai korvausvastuun sovittelu vuoksi. Rikastumiskiellon periaatteen mukaisesti korvaus ei saa tuottaa vahingonkäräjälle etua. Mahdollinen vahingonkäräjän myötävaikutuksen sekä korvausvastuun kohtuuttoman rasittavuuden vaikutus korvausvastuun kaventamiseen otetaan huomioon sovittelussa.

⁷²⁸Hahto 2008 s. 8, 16; Hakulinen 1965b s. 332, 336; Hellner 1996 s. 209; Hemmo 1994 s. 127; Routamo – Hoppu 1988 s. 218; Rudanko 1989 s. 283; Rodhe 1984 s. 302. Tällaisia vaatimuksia ovat korvauskelpoisen vahingon aiheutuminen, syy-yhteyden olemassaolo ja rajoitusperusteiden puuttuminen, kuten adekvaattisuussäännös, edellytys vahingonvaaran suuntaisuudesta, ennakoitavuusrajoitus ja loukatun normin suojatarkoitus. Hahto viittaa Hakuliseen, joka ei vielä asettanut tällaisia rajoituksia, vaan näki korvausvelvollisuuden syntyvän tuottamuskäsitteeseen sisältyvän yleisen ennakoitavuus -kriteerin avulla. Tapauskohtaista ennakoitavuutta ei vaadita, koska syy-yhteys ei edellytä vahingon olevan ennakoitavissa.

rakentuu 1800-luvulla alustavasti kehitetyn differenssiopin perusteille, jolla ei kuitenkaan ole välittömään kirjoitettuun lakiin perustuvaa tukea.⁷²⁹

3.1.4.2.2 Sopimuksenulkoinen vahingonkorvaus

Vahingonkorvauslakia sovelletaan laajasti sopimussuhteen ulkopuolisen rikkomusvastuun alueella. Useissa erityislaeissa on kuitenkin säännelty vain vähäisestä osasta vahingonkorvausoikeudellisia kysymyksiä tai todettu vastuun syntyvän tuottamuksen perusteella.⁷³⁰ Vaarallisten toimintojen yhteydessä on yleisesti säädetty ankarasta vahingonkorvausvastuusta.

Tunnistus- ja luottamuspalvelulain sääntelemissä tilanteissa sovelletaan eräiltä osin mahdollisesti myös vahingonkorvauslakia, vaikkakin lain mukaisesti palveluiden tarjoaminen perustuu TunnL 20 §:n mukaisesti sopimukseen. TunnL 41 §:n mukainen kvalifioituun varmenteeseen luottavaan tahoon sovellettava säännös johtaa mahdollisesti VahL 5:1 :n soveltamiseen, jos vahingonkorvaustilanteeseen ei katsota voivan soveltaa sopimuksenkaltaisen olosuhteen mukaista sopimusperusteista vahingonkorvausta.

Vahingonkorvauslain säätämisen yhteydessä pyrittiin luomaan sopimussuhteesta riippumaton vahingonkorvausta sääntelevä perusnormisto, jonka säännökset täydentävät sopimussuhteissa noudatettavia korvaussääntöjä ja erityslain korvausnormeja. Vahingonkorvauslakia voidaan kuitenkin soveltaa ainakin silloin, kun

---

Hemmo viittaa eräisiin kirjoittajiin ja toteaa adekvaattisuuden käsitteen ja usein sen synonyyminä käytetyn ennakoitavuuden olevan yleisimmät rajoitusperiaatteiden kuvaukset.

⁷²⁹Andersson 1993 s. 299–300; Hemmo 1996 s. 104–105, 319–322; Hemmo 1994 s. 62–63, 66, 83–87; Korva, DL 3/2004 s. 444; Rodhe 1986 s. 209, 220, 225; Rodhe 1984 s. 44–45; Routamo 1990 s. 224–225; Viljanen, M. 2008 s. 3, 106; Wuolijoki 2009 s. 424–425; Ämmälä 1991 s. 547. Hemmon mukaan differenssiopin yleisluontoisuuden vuoksi tosiasiallisesti aiheutuneen taloudellisen vahingon korvaamiseen tähtääviä säännöksiä voidaan lukea osoituksena sen lainsäädännöllisestä vahvistuksesta. Esimerkiksi KL 67 §:n mukaisesti korvattavassa vahingossa voitavan hyödyntää differenssioppia. Muita differenssioppiin viittaavia lainkohtia ovat esimerkiksi KK 11:3, KK 18:3, KedL 26.1, KedL 27 §. Differenssioppiin liittyy taloudellisessa mielessä vahingon täysimääräinen korvaus. Differenssiopin lisäksi oikeustieteessä määritellään, otetaanko korvauksen laskemisperusteeksi negatiivisena sopimusetuna velkojan sopimukseen perustuma luottamus vai positiivisen sopimusedun eli täyttämisentressin mukaisesti sopimukseen perustuvat odotukset. Lopullinen korvattavan vahingon laajuus määräytyy rajoitusperiaatteiden soveltamisen ja vastuunjakoon vaikuttavien sääntelytavoitteiden perusteella.

⁷³⁰Hemmo 2005b s. 15–16, 19. Esimerkiksi TuotevastuuL 8.1 §, YmpäristövahinkoL 2.5 §, RaidelVastuuL 12.1 §, potilasvahinkolaki (585/1986, PotVahL) 3 §, TunnL 40 § – 41 §.

erityislainsäädännössä ei ole nimenomaisesti säädetty vahingonkorvauslain täydentävää asemaa.⁷³¹ Vahingonkorvauslaki saattaa tulla sovellettavaksi myös täydentävästi ja analogisesti⁷³².

Sopimuksenulkoisen vastuu voidaan lähtökohtaisesti hyvittää ainoastaan kärsityn vahingon rahamääräisellä korvaamisella.⁷³³ Sopimuksenulkoisissa korvaustilanteissa vahingonkorvauslain ja erityislain välinen suhde ei yleensä ole ongelmallinen.⁷³⁴ Myöskään isännänvastuun ja työntekijän vastuun arvioiminen ei muutu silloin, kun korvausvastuu perustuu erityissäännökseen.⁷³⁵

Vahingonkorvauksen määrittelemisen saattaa tulla arvioitavaksi sellaisissa tilanteissa, joissa eri osapuoliin sovellettavissa vastuusuhteissa toinen korvausvelvollisuuksista perustuu ankaraan vastuuseen ja toinen tuottamukselliseen vastuuseen. Viime kädessä tällainen tilanne ratkennee yleisten oppien nojalla.⁷³⁶ Myös vahingonkorvauslain ja erityislain mukaiseen korvausvastuuseen saattaa syntyä normikonkurrensi. Erillinen kysymys vahingonkorvauslain soveltamisalan osalta on se, voiko vahingonkärsijä esittää korvausvaatimuksensa yleislain perusteella, vaikka vastuutilannetta sääntelee erityislaki. Vaatimus voidaan yleensä esittää myös vahingonkorvauslain nojalla, jos erityislain

⁷³¹HE 187/1973, s. 12; Hemmo 2005b s. 20; LaVM 5/1974, s. 2; Kivivuori, DL 1975 s. 269; Saarnilehto 1991 s. 393–394.

⁷³²Hemmo 2005a s. 23.

⁷³³Hakulinen 1965b s. 113, 238; Hemmo 2005b s. 299; Hemmo 1998 s. 199–200; Routamo – Hoppu 1988 s. 96; Routamo – Ståhlberg 2000 s. 118; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 43–44; Wuolijoki 2009 s. 238, 426. Sopimussuhteiden syntymiseen liittyy neuvotteluvaihe tai siihen verrattava tilanne. Osa vahinkotilanteista alkaa jo tässä vaiheessa sopimuskumppaneiden välistä suhdetta sopimuksentekorikkomuksena (*culpa in contrahendo*), joka kuvaa sopimuksen pätemättömyyteen ja sopimusneuvottelujen keskeytymiseen liittyviä kysymyksiä. Tämä kysymys on Suomessa saanut kansainvälisesti verraten vähän huomiota. Suoritusvaiheen vahinkojen tarkastelua varten erotetaan toisistaan sopimuksen tuottama päävelvoite ja sivuvelvoitteet sekä positiiviset sopimusrikkomukset. Vahingonkorvausta voidaan käyttää korvaamaan hyvin erilaisia vahinkoeria, kuten sopimusrikkomuksen selvittämiseen liittyviä reklamaatio- ja selvittelykustannuksia, virheen korjaamisesta tai muusta oikaisemisesta johtuvia kustannuksia sekä saamatta jääneen tulon. OK 17:6 :n mukaan tuomioistuin arvioi vahingon määrää kohtuuden mukaan, jos vahingon määrästä ei ole saatavissa näyttöä vaikeuksista.

⁷³⁴Hemmo 2005b s. 20–21. Analogia ei aiheuta ongelmia silloin, kun vahingonkorvauslain normit eivät poikkea sopimussuhteissa vallitseviksi katsotuista periaatteista.

⁷³⁵Hemmo 2005b s. 53, 55–56, 59; Routamo 1998 s. 156–157; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 200. Oikeushenkilön vahingonkorvausvastuu on useimmiten isännänvastuuta.

⁷³⁶Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 275–276.

sisältämä lyhyt vanhentumisaika tai muu vastuuta rajoittava piirre tekee sen vahingonkäräjien suojan vuoksi tarpeelliseksi.⁷³⁷ Jos erityislain on pyritty rajoittamaan vastuuta⁷³⁸, tilanne vahingonkorvauslain säännösten käyttämisen osalta muuttuu. Tällaisissa tapauksissa vahingonkäräjä ei voi automaattisesti kiertää erityislain mukaista vastuuta rajoittavia säännöksiä vetoamalla kanteessaan vahingonkorvauslain mukaisiin säännöksiin.⁷³⁹ Osapuolten välisen sopimussuhteen vallitessa ei myöskään ole mahdollista vedota vahingonkorvauslakiin, jos pyrkimyksenä on välttää sopimusmääräyksiä tai kaventaa sopimusvastuuta.⁷⁴⁰

Sopimusosapuolten välisessä vastuussa vahingonkorvauslain säännöksille on annettu analogista merkitystä muun muassa kohtuusperusteisessa sovittelussa.⁷⁴¹ Sopimusperusteisen vastuun sovittelulla on merkittäviä eroja VahL 2:1.2:n ja muiden säännösten mukaisen sopimuksenulkoisen vastuun sovitteluun. Näillä on yhteys sopimusten

---

⁷³⁷Hemmo 2005b s. 21. Tällainen normikonkurrenssi on mahdollinen ja esiintyy yleensä tilanteissa, joissa erityislain on tarkoitettu tehostaa vahingonkäräjien suojaa. Vaatimus voidaan yleensä esittää myös vahingonkorvauslain nojalla, jos erityislain sisältämä lyhyt vanhentumisaika tai muu vastuuta rajoittava piirre tekee sen tarpeelliseksi.

⁷³⁸Ståhlberg – Karhu 2013 s. 43–49, 61–62. Kun VahL ei kokonaan syrjäydy erityislain tieltä, se voi toimia erityislain rinnalla, kuten ratkaisussa KKO 1983 II 157 ja KKO 1984 II 183. Ensimmäisessä ratkaisussa vahinko oli vanhentunut ilmailulain nojalla, mutta sitä voitiin ajaa vahingonkorvauslain perusteella. Jälkimmäisessä ratkaisussa arvonalennusta voitiin vaatia vahingonkorvauslain perusteella, vaikka sitä ei voinut vaatia liikennevakuutuslain (460/2016) perusteella.

⁷³⁹Hemmo 2005b s. 21–22. Esimerkiksi osakeyhtiöoikeudellisessa vastuussa tunnetaan vastuuta rajoittavia sääntöjä. Tällaisia ovat eräitä vastuusuhteista koskevan lain tai yhtiöjärjestyksen rikkomisen vaatimus tai myönnetyn vastuuvapauden merkitys.

⁷⁴⁰Hemmo 2005b s. 22. Sopimuksenulkoisen ja sopimusperusteisen vastuun väliset erot sekä erityisesti VahL 5:1:n säännösten mukainen varallisuusintressien suoja johtavat toisenlaiseen ratkaisuun.

⁷⁴¹Hemmo 2005b s. 21, 320; Hemmo 1996 s. 17. Sopimus oikeudellista korvausvastuuta voidaan eräiden säännösten mukaan sovitella, jos täysimääräinen vastuu muodostuisi kohtuuttomaksi. Tällainen sovittelu on mahdollista myös niiden sopimustyyppien osalta, joiden osalta ei ole olemassa tällaista erityisnormia (KKO 1985 II 51). Vahingonkorvauksen kohtuusperusteinen sovittelu on eri asia kuin OikTL 36 §:ään perustuva sopimusehdon kohtuullistamista koskeva normi, vaikka joissakin tapauksissa vaihtoehtoisesti kysymykseen voivat tulla ankaran velvoitteen lieventäminen sopimusehtoa sovittelemalla tai velvoitteen rikkomisesta seuraavan vastuun laajuuden kohtuullistaminen. Sopimusperusteiseen korvausvastuuseen liittyvistä sovittelusäännöksistä keskeinen on KL 70.2 §, jonka mukaan korvausvelvollisen mahdollisuuksille ennakoida ja estää vahingon syntyminen sekä muille olosuhteille annetaan merkitystä.

molemmipuoliseen vastikkeellisuuteen ja mahdollisuuteen säännellä haluttua vastuunjakoa oikeustoimen ehdoilla.⁷⁴²

3.1.4.2.3 Sopimukseen perustuva vahingonkorvaus

Sopimussuhteissa korvataan yleensä vain henkilö- ja esinevahinkoon liittymättömät taloudelliset vahingot, kun taas aineettomat vahingot jäävät pääsääntöisesti korvaamatta.⁷⁴³

Suomen oikeusjärjestyksessä puhtaita varallisuusvahinkoja korvataan sopimussuhteen ulkopuolella selvästi sopimusvastuun tilanteita rajoitetummin.⁷⁴⁴

Sopimusoikeuden normistoon liittyy monenlaisia vastuuperiaatteita ja tämän vuoksi normistoa ei voida tarkastella yhtäläisesti sopimustyyppien rajat ylittäviin periaatteisiin tukeutuen kuten monia muita oikeuskeinoja. Yksittäiseen tilanteeseen sovellettavat vastuuperiaatteet valitaan ottaen huomioon sopimusoikeudellisen sääntelyn ja oikeusperiaatteiden asettamat vaatimukset.⁷⁴⁵

Sopimusperusteiset vahingot, jotka tavallisimmin ovat varallisuusvahinkoja, aiheuttavat yleensä sen, että sopimuksen täyttämisen laiminlyönnin, suorituksen myöhästymisen tai virheellisyyden vuoksi vastapuolen varallisuusasema muodostuu huonommaksi kuin mitä se olisi, jos sopimus olisi pidetty.⁷⁴⁶

---

⁷⁴²Hemmo 1996 s. 16–18, 320. Vahingonkorvauslain ulkopuolella on myös sovitteluun liittyvää sääntelyä, jossa viitataan usein vahingonkorvauslain säännöksiin. Näitä säännöksiä sovelletaan esimerkiksi osakeyhtiön toimitusjohtajan ja yhtiön hallintoelimiin kuuluvien henkilöiden vastuuseen, samoin kuin immateriaalioikeudellisiin vahinkotilanteisiin. Korvausvelvollisen tuottamusaste on tällöin tärkeä peruste, mutta kysymys ei ole varsinaisesta korvauksen sovittelusta, vaan sen suuruuden määrittämisestä. PK 18:7.1 :ssa on säädetty kuolinpesän korvausvastuusta silloin, kun tuottamuksella aiheutetaan vahinkoa jollekulle, jonka oikeus on ollut pesänselvityksestä riippuvainen. Sovittelun käyttämistä vaikeuttaa huolimattomuus, johon on johtanut taloudellisen edun tavoittelemiseen tai tähdännyt toisen vaarantaminen. Myös VahL 2:1.2 :ssa ja VahL 4:1.2 :ssa mainittu tahallisuus vaikuttaa sovitteluun.

⁷⁴³Hemmo 2005b s. 20–21; Hoppu, E. 1987 s. 109; Huhtamäki 1993 s. 259–260.

⁷⁴⁴Andersson 1997 s. 60, 63; Hemmo 2005b s. 2; Hemmo 1998 s. 56–57; Hoppu, E. – Hoppu, K. 2007 s. 240; Huhtamäki 1993 s. 259–260, 263; Saarnilehto 1996 s. 87; Saxén 1962 s. 73; Wetterstein 2001 s. 565–566, 570; Ylöstalo, LM 1975 s. 238, 241–242.

⁷⁴⁵Hemmo 2003b s. 221.

⁷⁴⁶Hemmo 2005b s. 299; Routamo – Hoppu 1988 s. 95–96; Saarinen 1996 s. 3; Saarnilehto 1996 s. 87–88. Erottelu rikkomusvastuun ja sopimusvastuun välillä koskee nimenomaan korvausvastuun perusteita. Muilta osin, kuten syy-yhteyden vaatimuksen, eri vahinkolajien erottelun sekä korvauksen määrää koskevien periaatteiden osalta ei voida tehdä selvää eroa sopimukseen ja muuhun syyhyn perustuvan korvausoikeuden välillä.

Tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisen palveluntarjoajan ja asiointivälineen haltijan välillä on TunnL 20 §:n mukainen sopimussuhde, johon sovelletaan sopimusperusteista vastuuta. Erityisiä vaatimuksia sovelletaan TunnL 3 §:n⁷⁴⁷ mukaisesti silloin, kun kuluttaja on asiointivälineen hakijana.

Sopimuksen osapuolten on tehtävä suoritus sopimuksen velvoitteiden mukaisesti. Erimielisyys sopimuksen velvoitteiden täyttämisestä tapahtuu useimmiten vastaanottajan vahingoksi.⁷⁴⁸ Jos sopimusvelallinen on jättänyt täyttämättä sopimusveloitteensa tuottamuksellisesti joko kokonaan tai osittain virheellisesti tai puutteellisesti, häntä arvioidaan sopimusperusteisen vahingonkorvausvastuun mukaisesti.⁷⁴⁹ Sopimusperusteisessa vastuussa on tavanomaista rajata vahingonkorvauksen määrää sopimuksellisesti. Tavoitteena on hyvittää sopimusrikkomuksesta kärsivä osapuoli sellaiseen taloudelliseen asemaan, kuin hän olisi oikeanlaisen sopimuksen täyttämisen tilanteessa.⁷⁵⁰

Vahingonkorvausvelvollisuudesta voidaan yleensä sopimusoikeudessa vapaasti sopia muissa kuin VahL 7:1 :n ja tuotevastuulain (694/1990) tarkoittamissa tilanteissa. Sopimussuhteessa sopijapuoli vastaa sopimuksen täyttämiseen käyttämiensä apulaisten teoista VahL 3 luvun määräyksistä riippumatta sopimusoikeuden omien periaatteiden mukaisesti. Sopimusvastuussa tuottamuksen oletetaan syntyvän jo pelkän suoritusvirheestä aiheutuneen vahingon perusteella.⁷⁵¹

Sopimusrikkomuksen oikaisemisen ohella velalliselle saattaa liittyä yhtäaikainen korvausvastuu sellaisissa tilanteissa, joissa velkojalle aiheutuu vahinkoa oikaisusta

---

⁷⁴⁷TunnL 3 §: Sopimusehto, joka poikkeaa tämän lain säännöksistä kuluttajan vahingoksi, on mitätön, jollei jäljempänä toisin säädetä.

⁷⁴⁸Routamo 1996 s. 51, 99; Wetterstein, JFT 1983 s. 232. Tavarain katsotaan olevan vastaavuusteorian perusteella virheellisiä silloin, kun tavara ei laadullisesti vastaa sitä, mistä on sovittu. Vastaavuusteorian osalta tutkijoiden kanta vaihtelee. Routamo huomauttaa, että vastaavuusteorian mukainen virhemäärittely on kuitenkin lainsäädännössä legalisoitu CISG:ssa, KSL:ssa ja KL:ssa.

⁷⁴⁹Havu 2013 s. 72–73; Hemmo 2003b s. 251; Hoppu, E. 1987 s.111; Routamo – Hoppu 1988 s. 92–93; Saarinen 1996 s. 3; Saxén 1995 s. 19–48; Taxell 1993 43. Sopimusoikeudellisessa suhteessa taloudellisten vahinkojen korvaaminen on pääsääntö eikä välillisten vahinkojen korvattavuutta ole kokonaan suljettu pois. Sopimuksenmukaisen velvoitteen virheellisen täytön ja vahingon aiheutumisen väliset syy-yhteyden vaatimukset, eri vahinkolajien korvattavuus ja korvausvastuun määrä ratkaistaan sopimusvastuun yhteydessä samoin kuin muillakin vahingonkorvausoikeuden aloilla.

⁷⁵⁰Hemmo 2005b s. 20–21; Hoppu, E. – Hoppu, K. 2007 s. 241; Norros, selvitys 4/2016 s. 7.

⁷⁵¹Routamo – Ståhlberg 2000 s. 118–119.

huolimatta. Sopimusperusteisen vastuun tilanteessa vahingonkorvaus ei ole ainoa eikä ensisijainen korvausmuoto. Vahingonkorvausta käytetään yleensä vain hyvittämään sopimusrikkomukseen liittyvät ylimääräiset kustannukset. Tämä on yksi peruste, minkä vuoksi sopimusvastuusta ei ole säädetty yleislakia. Vahingonkorvausvelvollisuus voi syntyä sopimuksen purkamisen yhteydessä, mutta myös sopimuksen jäädessä voimaan.⁷⁵²

Sopimussuhteen perustuessa sopimuksen jatkuvaan sitovuuteen osapuolet ovat edelleen sidottuja keskinäiseen sopimukseensa myös sopimusrikkomuksen tilanteessa. Sopimuksenmukaisia toimintavelvoitteita noudatetaan niin kauan, kuin se on mahdollista muuttuneissa olosuhteissa.⁷⁵³

Sopimuskumppanille tai sivulliselle taholle aiheutetun vahingon korvaaminen määräytyy eri tavoin.⁷⁵⁴ Sopimusperusteisen vastuun käyttöala on laajentunut niin, että vastuumuodon piiriin on tullut sellaisia vastuutilanteita, jotka eivät ole kahden osapuolen välistä sopimusoikeutta perinteisesti tulkiten.

Yleinen vahinkoon liittyvä tilanne on suoritusvaihe, johon liittyvät keskeiset vahingonkorvausongelmat. Suoritusvaiheen vahinkojen tarkastelua varten erotetaan toisistaan sopimuksen tuottama päävelvoite ja sivuvelvoitteet sekä positiiviset sopimusrikkomukset. Vahingonkorvausta voidaan käyttää korvaamaan hyvin erilaisia vahinkoeria, kuten sopimusrikkomuksen selvittämiseen liittyviä reklamaatio- ja selvittelykustannuksia, virheen korjaamisesta tai muusta oikaisemisesta johtuvia kustannuksia sekä saamatta jäänyttä tuloa.⁷⁵⁵

---

⁷⁵²Hemmo 2005b s. 299; Hemmo 1994 s. 6–15; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 43–49; Wuolijoki 2009 s. 405.

⁷⁵³Hoppu, E. – Hoppu, K. 2007 s. 241–242; Taxell 1993 s. 18, 43. Samaa tekoa saatetaan arvioida sekä sopimusoikeudellisen että lakisääteisen vahingonkorvausvastuun perusteella, jolloin vahinkoa kärsinyt voi lähtökohtaisesti hakea korvausta molemmilla perusteilla, kuitenkin vain kerran rikastumiskiellon periaatteen vuoksi. Vaihtoehtoisten korvausperusteiden käyttöä on rajoitettu sääntelyn keinoin.

⁷⁵⁴Hakulinen 1965b s. 230; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 41–42; Saarinen 1996 s. 3; Saarnilehto 1996 s. 13. Saarnilehto toteaa vahingonkorvauslain säännösten olevan toissijainen korvausperuste. Muiden korvaussäännösten tai sopimusperusteisen korvauksen lisäksi toissijaisuuden merkitys korostuu oikeuskäytännön kautta.

⁷⁵⁵Hemmo 2005b s. 299; Routamo – Ståhlberg 2000 s. 118; Routamo – Hoppu 1988 s. 96–97. Sopimussuhteiden syntymiseen liittyy neuvotteluvaihe tai siihen verrattava tilanne. Osa vahinkotilanteista alkaa jo tässä vaiheessa sopimuskumppaneiden välistä suhdetta, *culpa in contrahendo*.

Sopimusperusteisen vastuun periaatteiden kehitys on sittemmin saanut vaikutteita kauppalaan ja sen jälkeisen lainsäädännön kehityksestä.⁷⁵⁶

3.1.4.3 Vahingonkorvauksen vastuuperusteista

3.1.4.3.1 Yleistä

Sopimuksenulkoisen eli deliktivastuun ja sopimusperusteisen korvausvastuun katsotaan yleensä perusmuodossaan olevan vastuuperusteeltaan tuottamusvastuuta, joissa tuottamuksen sisältö on varsin erilainen. Sopimuksenulkoisissa tilanteissa tuottamus ilmenee yleensä hyväksytyistä ja vallitsevista toimintatavoista poikkeamisena ja liiallisena pidettyjen riskien ottamisena. Sopimussuhteissa tuottamusperusteisen vastuuta arvioidaan yleensä sopimussitovuuden ja suoritusesteoppien yhteydessä.⁷⁵⁷ Molemmat vastuumuodot saattavat sisältää sellaisia piirteitä, joita voidaan perustella kummankin vastuutyypin piiriin kuuluviksi. Yksiselitteistä rajanvetoa näiden vastuutyypin välillä ei ole aina mahdollista löytää.⁷⁵⁸ Nämä yleiset vahingonkorvausoikeudelliset periaatteet näkyvät erityisesti tunnistusvälineen tarjoajan ja sen sopimuskumppanin välisessä suhteessa.⁷⁵⁹ Objektiivisen vastuun tilanteessa korvausvelvollisuus syntyy riippumatta tuottamuksen olemassaolosta.

Sähköisten tunnistusvälineiden vahingonkorvauskysymykset perustuvat usein osapuolten väliseen sopimukseen tai sopimuksen kaltaiseen järjestelyyn. Erityisesti eräisiin viranomaisten tarjoamiin vahvaan sähköiseen tunnistukseen ja allekirjoitukseen perustuvien verkkopalveluiden tarjoamisen osalta on säädetty joko ankarasta vahingonkorvausvastuusta⁷⁶⁰ tai viitattu yleisiin vahingonkorvausvelvollisuuden

⁷⁵⁶ Wuolijoki, LM 2/2016 s. 224. Wuolijoki toteaa kauppalaan säännösten olevan ilmaisia sopimusoikeuden yleisistä periaatteista ja sen vuoksi kauppalailla voi olla analogia-arvoa myös sääntelemättömissä tilanteissa.

⁷⁵⁷ Hellner 1985 s. 17; HE 93/1986 s. 75; Hemmo 1994 s. 246–247; Routamo – Hoppu 1988 s. 95; Saxén 1975 s. 1–3. Eri vastuumuodoissa tuottamuksen sisältö vaihtelee huomattavasti.

⁷⁵⁸ Routamo – Ståhlberg 2000 s. 24; Saxén 1983 s. 1.

⁷⁵⁹ Agell – Malmström – Ramberg – Sigeman 2010 s. 272; Hemmo 2005b s. 91; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 143–144. Lainsäädännön kautta perustetun vastuun osalta vastuuperusteen luonne on selkeä. Ankarasta vastuu on usein ollut kysymyksessä oikeuskäytännössä ilman erityistä nimenomaista sääntelyä. Myöskään Ruotsin vahingonkorvauslaissa (skadeståndslagen) ei ole säädetty yleisesti ankarasta vastuusta, vaan ankara vastuu perustuu erityislakien säännöksiin. Ankarasta vastuu voidaan määrätä Ruotsissakin ilman kirjoitetun lain tukea, jos sen määrääminen on erityisen perusteltua.

⁷⁶⁰ Ståhlberg – Karhu 2013 s. 141–142. Ankarasta vastuu säädetään sellaiselle taholle, joka tekniikan kehitykseen liittyvällä toiminnalla aiheuttaa tavanomaisesta poikkeavaa vaaraa muille tai jossa tuottamusvastuu katsotaan

muodostumisen periaatteisiin esimerkiksi sähköisen kiinteistönvaihdon sääntelyssä. Kiinteistönvaihdon tietojärjestelmän eräissä virhetilanteissa on tietojärjestelmän tarjoajalle eli Suomen valtiolle säädetty ankara vastuu. Tiettyt vahinkotyytit, kuten palvelun saamatta jääminen kiinteistöjen tietojärjestelmien puutteellisen toiminnan vuoksi, korvataan vahingonkorvauslain nojalla. Vahingonkorvauksen näkökulmasta erityislain, tunnistus- ja luottamuspalvelulain sääntelemien tilanteiden vahingonkorvausvastuun perusteet vaihtelevat sen mukaisesti, mistä toiminnallisuudesta on kysymys tai minkä osapuolten välisistä oikeussuhteista on yksittäistapauksittain kysymys.⁷⁶¹

Tuottamus laajassa merkityksessä aiheuttaa korvausvastuun vahingonkorvauslain nojalla kaikissa niissä tilanteissa, joiden osalta ei ole olemassa erillistä lainsäädäntöä ja jotka eivät jää sopimusvastuuta koskevan rajoituksen nojalla vahingonkorvauslain ulkopuolelle.⁷⁶² Vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoaminen perustuu pääasiallisesti osapuolten välisen sopimussuhteen ja tässä suhteessa sovellettavan sopimusvastuun periaatteen soveltamiseen. Sopimusvastuun tilanteet ratkeavat sopimuksia koskevan lainsäädännön ja sopimusoikeudessa ilman nimenomaisen kirjoitetun sääntelyn tukea

---

aiheutun riskin vuoksi riittämättömäksi. Esimerkiksi tilanteissa, joissa suurien tietomäärien rekisteröiminen aiheuttaa vahinkoa rekisteröidylle tai rekisteritietoon luottavalle henkilölle, on säädetty ankara vastuu.

⁷⁶¹Digitaalisen allekirjoituksen sääntelytarve Suomessa s. 14–15; Hultmark 1998 s. 38–39, 42; Lantto 1999 s. 20. Varmenneorganisaation ja varmenteen haltijan välillä on yleensä sopimussuhde. Oikeudellisesti epäselvin tilanne on varmenneorganisaation ja viestin vastaanottajan välistä suhteesta, koska nämä tahot eivät välttämättä ole sopimussuhteessa keskenään.

⁷⁶²Hemmo 2005b s. 18, 37–38; Ståhlberg – Karhu 20 s. 45–46; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 118–120, 177; Wuolijoki 2009 s. 424. Korostuneen huolellisuusvelvoitteen alueella vaatimustaso on mitoitettu tavanomaista korkeammaksi, vaikka vastuu sinänsä perustuu tuottamukseen. Pyrkimyksenä on vahventaa vahingonkärsijän suojaa, mutta vastuuta on silti haluttu sitoa tuottamukseen. Yleisessä käytössä olevat palvelut sekä asiantuntijapalvelut ovat tyypillisesti sellaisia palveluja, jotka ovat vaativan huolellisuusvelvoitteen piirissä. Asiantuntijapalveluiden tarjontaa liittyvät kiistat ratkeavat yleensä sopimusoikeudellisten vastuusääntöjen mukaan, mutta myös sopimuksenulkoinen vastuuselvittely voi olla tällaisessa palvelussa mahdollinen vaihtoehto. Sopimusoikeudellisessa kirjallisuudessa asiantuntijapalveluihin liittyy yleensä ekskulpaatiovastuu, näin esimerkiksi ratkaisussa KKO 1990:80, jossa korkein oikeus totesi, ettei vahingon aiheuttanut tilintarkastusyhtiö ollut ”näyttänyt, ettei neuvon virheellisyys ole johtunut tuottamuksesta”. Vahingonkorvausasioiden ratkaisemiseen tuomioistuinten ulkopuolella ei ole käytettävissä vastaavanlaisia korvausmekanismeja, jolloin aiheutuneisiin vahinkotapahtumiin liittyvät tapaukset on arvioitava yksittäin ja niiden osalta arvioidaan ainakin sellaisia tulkinnanvaraisia kysymyksiä, kuten huolimattomuus tai tuottamuksesta riippumaton vastuu.

yleisten periaatteiden mukaisesti.⁷⁶³ Jäsenvaltioiden välillä hyväksyttävistä vähimmäistason ylittävien tunnistusmenetelmien vastuunjaosta on säädetty tunnistamis- ja luottamuspalvelusetuksen 11 artiklassa. Hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoamiseen sekä hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen tarjoajan vahingonkorvausvastuusta varmenteeseen luottavaan osapuoleen nähden on säädetty käänteiseen todistustaakkaan perustuva korvausvastuu. Vahingonkorvauskysymyksiin vaikuttaa yleistynyt sopimusoikeudellinen riskienhallinnan⁷⁶⁴ ulottuvuus.

Erilaisia vastuuperusteita tunnetaan lievimmästä vastuuperusteesta ankarampaan edeten: tuottamusvastuu, jossa vahingonkärsijällä on todistustaakka, ekskulpaatiovastuu, kontrollivastuu, ankara vastuu ja poikkeukseton vastuu (vastuu, jonka yhteydessä ei tunneta ankaraan vastuuseen yleensä kuuluvia *force majeure*n kaltaisia vapautumisperusteita).⁷⁶⁵ Vahingonkärsijän todistustaakkaan perustuvan tuottamusvastuun asema on sopimusvastuun tilanteessa epäselvin⁷⁶⁶ ja lainsäädännön tai KKO:n käytäntöä sen tueksi on vain vähän. Tämä vastuutyyppi vahingonkärsijän näyttötaakkoineen voi tulla sovellettavaksi eräiden pääsuoritusvelvollisuuteen liittymättömien vahinkojen yhteydessä. On epäselvää, jääkö sopimusperusteelle näissä tilanteissa itsenäistä merkitystä, jos loukatut velvoitteet ovat sellaisia, jotka vaikuttavat myös sopimuksenulkoisissa suhteissa ja jos tapauksiin sovelletaan sopimuksenulkoisen vastuun todistustaakkaa.⁷⁶⁷ Perinteisen pääsäännön ollessa ekskulpaatiovastuu sen haastaa tietyissä tilanteissa kauppalaian soveltamisalalta kontrollivastuu. Ankaraa vastuuta sovelletaan maksuviivästyksen kaltaisiin

---

⁷⁶³Routamo – Ståhlberg 2000 s. 43.

⁷⁶⁴Atiyah 1979 s. 3, 6; Häyhä 1996 s. 191, 203; Korva, DL 3/2004 s. 227; Kuusela – Ollikainen 1998 s. 22–23; Pöyhönen 2000 s. 119, 177–182; Wahlgren 2003 s. 13. Pöyhösen mukaan uudessa varallisuus oikeudessa toiselle aiheutettujen vahinkojen korvaamisen riski on osa varallisuuden ulottuvuutta. Osapuolet määrittävät riskipositionsa, johon varallisuus oikeudelliset sidonnaisuudet jäsenyvät.

⁷⁶⁵Hemmo 1998 s. 39–41, 43; Hemmo 1997 s. 254–256; Hemmo 1996 s. 282. Nämä vastuutyytit ovat mahdollisia sopimusperusteisen vahingonkorvauksen tilanteissa. Sopimuksenulkoisessa vastuussa sovellettavia vastuuperusteita on vähemmän.

⁷⁶⁶Hemmo 1997 s. 268–270; Routamo – Hoppu 1988 s. 97.

⁷⁶⁷Hemmo 1998 s. 40–41; Saxén 1995 s. 29, 35–37. Sopimusperusteiden merkitys voi ilmetä niin, että sopimus vaikuttaa tuottamusarvioinnin sisältöön antamalla viitteitä siitä, millaisia vahinkoriskejä velallisen on otettava huomioon ja millaisiin toimiin niiden välttämiseksi on ryhdyttävä.

erityistilanteisiin. Poikkeukseton vastuu esiintyy lähinnä elinkeinonharjoittajan virhevastuun perusteena kuluttajasopimuksissa.⁷⁶⁸

Tuottamuksen kannalta eri vastuuperusteet ilmenevät eri tavoin. Tuottamuksen arvioinnin kannalta erityinen vastuuperuste, kontrollivastuu on kehittynyt oikeusjärjestykseemme kauppalain säätämisen yhteydessä. Kontrollivastuun taustalla on YK:n kauppalaki (CISG).⁷⁶⁹ Vastuutyyppiin liittyvä ankaruusasteikko sijoittuu tuottamusvastuun ja ankaran vastuun välille.⁷⁷⁰

---

⁷⁶⁸Hemmo 1998 s. 41; Hemmo 1997 s. 255–256; Hemmo 1993a s. 522; Klami DL 1992 s. 579. Klamin mukaan vastuun ankaruuteen vaikuttaa vahinkolajin lisäksi todistusharkinta, näyttökynnys sekä todistustaakka.

⁷⁶⁹Hemmo 2005b s. 300–301; Honka 2001 s. 279; Saarinen 1996 s. 19; UNIDROIT Principles of International Commercial Contract law sekä Principles of European Contract Law; Ämmälä 2007 s. 476. Kotimaisessa ratkaisussa ei kuitenkaan noudatettu täysin YK:n esimerkkilakia, vaan kotimaisen lain osalta vastuu rajoitettiin koskemaan vain välittömiä vahinkoja toisin kuin alkuperäisessä YK:n kauppalaissa. YK:n kauppalaki on myös esikuvana kansainvälisen sopimusoikeuden periaatekokoelmiin. Ämmälä toteaa, että UNIDROIT-säännökset ovat sääntökokoelma, eikä kyse ole varsinaisesti oikeudellisista periaatteista vakiintuneen terminologian mukaisesti, minkä vuoksi niiden paikkaa normihierarkiassa on vaikea määrittää.

⁷⁷⁰Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016 s. 13; Pöyhönen, LM 4–5/1997 s. 557; Saarinen 1996 s. 17–18; Sandvik, LM 5/2014 s. 651; Taxell 1993 s. 77–78. Kontrollivastuu on hallitseva vastuumuoto irtaimen kaupassa. Se ei kuitenkaan sulje pois tuottamusvastuuta eikä ankaraa vastuuta. Vahingonkorvausoikeuden yleisten oppien kannalta kontrollivastuun omaksuminen keskeistä sopimustyyppiä eli irtaimen kauppaa koskevassa kauppalaissa lähentää sekä sopimusperusteista että sopimuksenulkoista korvausvastuuta samojen harkintavaiheiden kautta. Pohjoismaissa – kuten usein myös muualla – on Sandvikin mukaan lisäksi katsottu irtaimen kaupan sääntöjen voivan toimia sopimusoikeudellisena mallisääntelynä ja lähtökohtana analogioille lailla sääntelemättömien sopimustyyppien osalta. Kauppalain perustelujen mukaan ”[m]onet kauppalain säännöksistä ilmentävät yleisiä sopimusoikeudellisia periaatteita ja voivat olla mallina muita sopimuksia koskevia oikeussääntöjä kehitettäessä”. Norros kritisoi Sandvikin esittämää käsitystä kontrollivastuun merkityksen tarpeettomana korostamisena, koska kontrollivastuu on rajattu vain välittömiin vahinkoihin ja kuitenkin rinnalla esiintyy välillisiin vahinkoihin sovellettava tuottamusperusteinen vastuu. Välittömien vahinkojen vaikutus on varsin suppea verrattuna välillisiin vahinkoihin, jolloin ekskulpaatiovastuu on edelleen perusteltava lähtökohta tuottamusvastuussa. Kontrollivastuussa korvausvastuu perustuu osapuolten omien päätösten vaikutukseen kulloisenkin toimintarakenteen vahinkoriskien muodostumiseen ja toteutumiseen. Pöyhönen toteaa kontrollivastuun yhteydessä myös perinteisen sopimusvastuun perustuvan yhä useammin suoraan osapuolilla toimintakokonaisuudessa oleviin asemiin eikä välillisesti osapuolten tekemiin erityisiin ja erillisiin (oikeus)toimiin.

Kontrollivastuu on tuottamusvastuun henkilösidonaisuudesta poiketen yhteisömuotoista velallista varten kehitetty toimintasidonnainen vastuutyyppi.⁷⁷¹ Vastuu syntyy sillä perusteella tuottamusvastuusta poiketen, että vahingon aiheuttanut seikka kuuluu hänen kontrollipiiriinsä. Ankaraan vastuuseen verrattuna kontrollivastuu toteutuu lievempänä siten, että perusteen, jolla vastuusta voidaan vapautua, ei tarvitse olla millään perusteella kvalifioitu.⁷⁷²

Kontrollivastuun ja tuottamusvastuun erottelu ei liity kaikkiin sopimustyypeihin. Ennen kauppalaain säätämistä tunnettiin vastuun kohdentumisen johtavana perustana ekskulpaatiovastuu. Sopimusvastuun yleiset opit ovat vielä osittain vakiintumatta vuosien 1980–1990-lukujen lainmuutosten jälkeen.⁷⁷³

Suoritusvirheisiin sovelletaan konkreettista ja abstraktia virhevertailua. Kauppalaissa, kuluttajansuojalaissa sekä kansainvälisessä kauppalaissa CISG:ssä on abstraktin virhevertailun suorittamiseen liittyviä säännöksiä. KL 17 § ja CISG:n 35 artikla ovat lähes identtiset sisällöltään.⁷⁷⁴ Kuluttajasopimuksia koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä 1990-luvulla on luotu sellaiset virhevastuuta koskevat normit, joiden mukaisesti

---

⁷⁷¹Hemmo 1998 s. 46; Hemmo 1997 s. 272–273; Hemmo 2005b s. 301; Herre 1996 s. 703; Klami DL 1992 s. 579; Saarinen 1996 s. 20; Sandvik, LM 5/2014 s. 651; Taxell 1993 s. 89. Suomessa vastuumuodot ovat lähentyneet toisiaan. Kauppalaain mukaan vain välittömät vahingot korvataan kontrollivastuun perusteella ja välillisten vahinkojen korvaaminen edellyttää tuottamusta. Kauppalaissa kontrollivastuu kohdistuu myyjän viivästykseen ja virheeseen. Myöhemmin kontrollivastuun mukainen vastuu näkyy myös kuluttajansuojalaissa, jossa se koskee kuitenkin vain elinkeinonharjoittajan viivästysvastuuta virhevastuun määräytyessä poikkeuksetta vastuun perusteella. Sääntely perustuu yleiseen tavoitteeseen, jossa velallinen joutuu korvausvelvolliseksi sopimusrikkomuksen vuoksi, ellei hän osoita laiminlyönnin johtuneen jostain suoritusta vaikeuttaneesta tekijästä, jolle asetetaan sen odottamattomuutta ja voittamattomuutta koskevia edellytyksiä. Hemmo esittää, että erityisesti ekskulpaatiovastuun ja kontrollivastuun erottelusta voitaisiin luopua, jolloin sopimusoikeuden yleiseksi vastuuperusteeksi omaksuttaisiin kontrollivastuu.

⁷⁷²Saarinen 1996 s.18.

⁷⁷³Hemmo 2005b s. 20–21, 301; Sandvik, LM 5/2014 s. 653. Tämä vastuutyyppi on yleinen esimerkiksi neuvonta-, säilytys- ja hoitopalveluissa tapahtuneiden vahinkojen korvaamisessa.

⁷⁷⁴Routamo 1996 s. 100–101; CISG, Convention on International Sale of Goods. Routamo pitää jakoa konkreettiseen ja abstraktiin virhevertailuun harhaanjohtavina. Kummassakin vertailutavassa virhe on kuitenkin ostajalle konkreettinen. Konkreettisen virheen osalta tavaran laatua verrataan laatuvaatimuksiin, joka poikkeaa luovutetusta. Abstraktin virhevertailun osalta tavaraa verrataan siihen laatutasoon, joka seuraa myyjää velvoittavista määräyksistä, vaikka laadusta ei mitään erityisesti olekaan sovittu.

vapautuminen vastuusta rajoittuu vain harvoin tilanteisiin.⁷⁷⁵ Tällainen poikkeuksettomana vastuuna tunnettu sopimusvastuu syntyy sopimusrikkomuksen suorana seurauksena eikä edellytä mitään muuta sen lisäksi, eli tuottamusta ei presumoida vahingonkorvaustilanteessa.⁷⁷⁶ Tämän vastuun määrittelyn mukaan ankara vastuu ei erotu muista vastuumuodoista yhtä selvästi kuin sopimuksenulkoisessa vastuussa.⁷⁷⁷ Vastuuperusteiden määrittely on verrattain ongelmaton laissa säännellyn sopimustyyppin osalta.⁷⁷⁸

3.1.4.3.2 Tuottamusvastuu

Vahingonaiheuttajan on korvattava VahL 2:1.1:n mukaisesti tahallisesti tai tuottamuksellisesti aiheuttamansa vahinko, jollei vahingonkorvauslaista muuta johdu. Tuottamusta ei ole määritelty laissa, vaan käsite määrittyy oikeustieteen sekä oikeuskäytännön kautta.⁷⁷⁹ Tuottamusvastuun piirissä henkilö, jonka teosta, laiminlyönnistä tai toiminnasta vahinko on lähtöisin, ei ole korvausvastuussa, ellei hänessä voida todeta

---

⁷⁷⁵Hemmo 2005b s. 20–21, 300, 307; Saarinen 1996 s. 21–22; Sandvik, LM 5/2014 s. 652; Taxell 1993 s. 104. Myyjä tai palvelun tarjoaja vastaa sitoumuksensa perusteella suorituksen virheen aiheuttamista välittömistä vahingoista kaupantekohetkellä aina ilman mitään vapautumisperusteita. Tällöin voidaan puhua esimerkiksi poikkeuksettomasta vastuusta. Viivästys ei kuulu tämän vastuuperusteen piiriin. Kontrollivastuu poistuu, jos este ei ole sopimuksen rikkojasapuolen kontrollin piirissä. Ankaraan vastuuseen perustuva korvausvelvollisuus poistuu ylivoimaisen esteen ja joskus objektiivisen mahdottomuuden perusteella. Riskiraja määritellään eri tavoin. Todistustaakka jakaantuu samoin sekä ankanan että kontrollivastuun osalta.

⁷⁷⁶Hakulinen 1965b s. 293; Hemmo 2005b s. 307; Saarinen 1996 s. 21.

⁷⁷⁷Hemmo 1994 s. 13; Saarinen 1996 s. 21; Taxell 1993 s. 90–91. Korvausvastuu tämän vastuutyypin mukaisissa olosuhteissa syntyy, kun tehty suoritus ei vastaa soveltuvan virhemäärityksen mukaisia vaatimuksia. Velkojalla on ankanan vastuun tapauksissa vahva asema ja korvauksen saamiseksi riittää, että hän näyttää sopimusrikkomuksen olemassaolon sekä syntyneen vahingon.

⁷⁷⁸Hemmo 1998 s. 48–49; Hemmo 2005b s. 300–301, Sandvik, LM 5/2014 s. 651, 653–654. Tilanne saattaa olla epäselvä, kun sopimustyyppi on lailla sääntelemätön. On myös mahdollista, että kuluttajansuojalaissa ja eräissä muissa kuluttajansuojasäännöksissä oleva poikkeukseton virhevastuu tulee sovellettavaksi myös säädetyn lain ulkopuolisiin kuluttajasopimuksiin. Hemmon mukaan on ratkaistava, sovelletaanko ekskulpaatiovastuuta tällöin edelleen pääsääntönä vai sovelletaanko kontrollivastuun mukaisia vastuuperiaatteita ainakin niihin sopimustyyppeihin, jotka muistuttavat irtaimen kauppaa kuten esimerkiksi irtaimen vuokraus. Sopimuksenulkoisen vastuun perusodotukset ovat passiivisempia kuin sopimusvastuussa.

⁷⁷⁹Hahto 2008 s. 1–2. Hahto toteaa, että vaikka tuottamuksen käsitteen yleinen merkitys on samankaltainen, tuottamuksen asema eri oikeudenaloilla vaihtelee ja erilaiset konkreettiset tapaukset saattavat saada erilaisen ratkaisunsa sen mukaisesti, miten käsitettä tulkitaan oikeudenalakohtaisesti.

tahallisuutta tai moitittavaa huolimattomuutta. Tuottamus aiheuttaa korvausvastuun vahingonkorvauslain nojalla kaikissa niissä tilanteissa, joiden osalta ei ole olemassa erillistä lainsäädäntöä ja joihin ei sovelleta sopimusvastuuta.⁷⁸⁰ Toisaalta ankara vastuu on sekä erityislainsäädännön että oikeuskäytännön kautta yleistynyt niin, että tuottamusvastuun asema johtavana vastuuperusteena ei ole enää itsestään selvä.⁷⁸¹

Vahingonkorvausoikeudellisessa systematiikassa pääsääntönä olevaa tuottamuksen käsitettä ei ole määritelty laissa eikä käsite ole oikeudellisessa tutkimuksessa vakiintunut. Tulkintaan on haettu tukea rikosoikeuden tahallisuus- ja tuottamuskäsitteistä.⁷⁸²

Tahallisuus-käsitteen sisältöä ei ole laajasti käsitelty vahingonkorvausoikeudessa.⁷⁸³ Ankanan vastuun perusteella vastuun aiheuttajan tuottamus voi vaikuttaa arviointiin, jonka perusteella korvausmäärää sovitellaan tai sitä mahdollisesti alennetaan vahingonkärsijän myötävaikutuksen vuoksi. Vakuutuksenottajan korvaus voidaan niin ikään evätä tämän tahallisuuden tai törkeän huolimattomuuden perusteella. Törkeä huolimattomuus voi johtaa

---

⁷⁸⁰Hahto 2008 s. 4; Hemmo 1998 s. 39; Routamo – Ståhlberg 2000 s. 42; Taxell 1972 s. 280–282. Tuottamusvastuu vahingonkorvauslain määritelmässä tarkoittaa laajassa merkityksessä sekä tahallisella että moitittavalla huolimattomuudella aiheutettuja vahinkoja. Taxell toteaa, että tuottamusvastuu on usein kysymyksessä myös ilman lain tukea.

⁷⁸¹Hemmo 2005b s. 23. Hemmo viittaa esimerkkeinä tästä pääsäännöstä ratkaisuihin KKO 1995:53, KKO 1998:87 ja KKO 2000:72. Näkemystä voidaan perustella sekä säädetyn lain että korkeimman oikeuden ratkaisun nojalla, joilla ankanan vastuun omaksumista perustellaan tietyn argumentaatiokynnyksen ylittämällä. Tapausten perusteluissa todetaan, että tuottamuksesta riippumaton vastuu on oikeuskäytännössä hyväksytty lähtökohtaisesti vain rajoitetuissa tapauksissa, ellei siitä ole nimenomaan säädetty.

⁷⁸²Hahto 2008 s. 11; Hahto 2004 s. 115; Hemmo 2005b s. 28; Routamo – Ståhlberg 2000 s. 42–43; Taxell 1972 s. 285. Hahdon mukaan yhteisestä historiastaan huolimatta rikos- ja vahingonkorvausoikeuden on ajateltu perustuvan eri lähtökohdille ja toimivan siksi omina erillisinä järjestelminään omien tavoitteidensa mukaan. Järjestelmissä havaittavia peruseroja ovat muun muassa oikeudenalojen erilainen tavoiteperusta, rikosoikeudessa vaadittavat tiukemmat kriteerit kuin vahingonkorvauksen asettamisessa sekä se, minkälaisten osapuolten välistä konfliktia oikeudenala ratkaisee.

⁷⁸³Hemmo 2005b s. 49; Mononen 2004 s. 47. Tahallisuuden olemassaolo voi liittyä esimerkiksi vahingonkorvauksen kohtuuperusteiden sovittelua koskevaan VahL 2:1.2:n määrittelemään tilanteeseen, jossa mainittu vastuu sovittelu edellyttää tahallisuustilanteissa erityisiä syitä. Sopimusoikeudessa vastuunrajoitukset eivät sido, jos vahinko tai sopimusrikkomus on aiheutettu tahallisesti tai törkeän huolimattomasti.

korvauksen harkinnanvaraiseen alentamiseen, kun taas lievemmat tuottamusasteet eivät kavenna vakuutuksenantajan vastuuta.⁷⁸⁴

Tavallinen tuottamus on vahingonkorvausoikeudessa yleensä vallitseva tuottamusarvioinnin aste verrattuna tahallisuuteen tai törkeään tuottamukseen ja äärimuodot voivat kuitenkin saada oikeudellista merkitystä korvausoikeudessa. Esimerkiksi tahallisenä sopimusrikkomuksen voidaan arvioida sopimuksesta vetäytyminen ja niin sanottu tehokas sopimusrikkomus. Tällaisissa erityisissä sopimusrikkomustilanteissa on nähty mahdolliseksi poiketa normaaleista sopimusoikeudellisista vastuusäännöistä.⁷⁸⁵

Tuottamusta koskevat kriteerit ohjaavat harkintavaltaa, josta oikeudellinen harkinta on keskeinen osa.⁷⁸⁶ Tuottamusvastuuta arvioidaan arvioinnin yleisen rakenteen, moitearvosteluun kohdistuvien lieventävien ja tiukentavien seikkojen, tuottamuksen poistavien perusteiden ja tuottamuksen eri asteiden erottelun perusteilla. Myös tekijän subjektiivinen asennoituminen voidaan ottaa huomioon etenkin tuottamuksen astetta korottavasti.⁷⁸⁷ Seurauksen todennäköisyys on osa korvausvastuun riskiperusteista tuottamusarviointia eli kvalifioitua riskinottoa määrittävä seikka.⁷⁸⁸

Tuottamusasteella saattaa olla merkitystä korvausvelvollisuuteen eri perusteilla. Puhtaan varallisuusvahingon tuottamusarviointi on erilainen.⁷⁸⁹ Vahingonaiheuttajan

⁷⁸⁴Hahto 2008 s. 6–7; Hemmo 2005b s. 49–51; Hemmo 2005 s. 35–37. Törkeän huolimattomuuden on usein kuvattu olevan lähellä tahallisuutta ja sen yhteydessä on painotettu lisäksi subjektiivista moitittavuutta, kuten korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1997:103. Subjektiivisen asenteen lisäksi voidaan ottaa objektiivisena elementtinä vahingonaiheuttajan menettelyn poikkeaminen määrällisesti siitä, mitä häneltä olisi vaadittu. Törkeän huolimattomuuden varsin suppea soveltaminen heijastuu myös korkeimman oikeuden käytännössä.

⁷⁸⁵Hemmo 1994 s. 264–265, Rudanko 1995 s. 232–233. Sopimuksesta vetäytyminen perustaa ns. tehokkaan sopimusrikkomuksen, joka on eräs *law and economics* -oppisuunnan teoria.

⁷⁸⁶Hahto 2008 s. 69; Hakalehto – Wainio 2008 s. 201; HE 187/1973 s. 13; Hemmo 2005b s. 25; Reg. Prop. 1972:5 s. 21: ”Culparegeln själv inte ger någon anvisning om vilka aktsamhetsnormer skall bygga på vid regelns tillämpning.” Tuottamusta arvioidaan normi- tai riskiperusteisesti. Vahingon todennäköisyys ja sen odotettavissa oleva suuruus, toiminnan hyödyllisyys ja muut riskiin vaikuttavat seikat myös osaltaan vaikuttavat hyväksyttävän riskinoton arvioimiseen.

⁷⁸⁷Hemmo 2005b s. 33–35, 49.

⁷⁸⁸Hahto 2008 s. 29, 78. Tuottamusarviointiin liittyy yleisen tason ennakoitavuus ja vahingon on täytynyt olla toiminnan havaittavissa oleva riski. Ennakoitavuuteen vaikuttaa se, mitä hänen asemassaan olevan olisi pitänyt tietää tai ottaa huomioon. Ennakoitavuudesta on olemassa korkeimman oikeuden ratkaisuja, esimerkiksi KKO 1989:129, KKO1990:42, KKO 1991:138, KKO 1992:41, KKO 1992:123, KKO 1997:151.

⁷⁸⁹Hemmo 2005b s. 25–26; Hoppu, E. 1987 s. 102. Vahingonaiheuttaja joutuu korvausvelvolliseksi, vaikka vahinkoa aiheuttanut menettely olisi luettavaksi hänen syykseen vain lievänä huolimattomuutena. Tietyissä

norminvastainen käyttäytyminen tai liiallinen riskinotto saattaa aiheuttaa tuottamuksen olemassaolon sellaisissa tilanteissa, joissa vahingonaiheuttaja vetoaa erityisiin puolustusperusteisiin.⁷⁹⁰

3.1.4.3.3 Ankara vastuu

Ankara vastuu kuvaa varsinaisesti toimintaan liittyvää vastuuta tuottamusvastuun ilmentäessä vastuuta yksittäisestä teosta⁷⁹¹ ja siitä on säädetty vahingonkorvausseuraamusta koskevassa sääntelyssä sekä korvaussääntöjen ottamisella sellaisiin säädöksiin, joissa on säädetty lähtökohtaisesti muista kysymyksistä.

Tuottamuksesta riippumattomasta vastuusta on runsaasti sääntelyä. Tällaista sääntelyä on tämän tutkimuksen aihepiirissä esimerkiksi henkilörekisterin vastuukysymysten yhteydessä tai TunnL 17.5 §:n mukaisessa ensitunnistuksen ketjutuksen korvaustilanteessa. Erityisesti julkisiin rekistereihin ja suuren luotettavuuden takaamiseen perustuviin infrastruktuureihin ja järjestelmiin on säädetty ankara vahingonkorvausvastuu⁷⁹², esimerkkinä tästä kehityksestä on kiinteistön vaihdannan tai valtionhallinnon tietoteknisiä tukipalveluita koskeva sääntely. Tietoturvallisuus kuuluu ankan vastuun käyttöön liittyvien suojeltavien intressien piiriin. Tietorekisterin virheellisyydestä vastuu saattaa

---

tapauksissa tuottamuksen asteen täsmällisellä määrittelyllä on kuitenkin oikeudellista merkitystä, kuten esimerkiksi työntekijän vastuuseen liittyvä lievän huolimattomuuteen sekä tahallisuuteen liittyvien erityisten oikeusvaikutusten punninnassa. Törkeän huolimattomuuden alaraja on tärkeä erityisesti tarkasteltaessa sopimusperusteisia vastuunrajoituksia. Esimerkiksi hyvän tavan vastaisesta menettelystä seuraa vahingonkorvausvelvollisuus ainoastaan silloin, jos menettely on ollut tahallista.

⁷⁹⁰Hemmo 2005b s. 40, 46. Eurooppalaisissa periaatteissa tietyt itseaputilanteet nähdään tuottamusvastuun poistavina toimina (Principles of European Tort Law 7:101 artikla), Suomessa vastaavat tilanteet arvioidaan osana hätävarjelua ja pakkotilaa. Periaatekokoelmassa erehdyksiä ei mainita mahdollisina vapauttamisperusteina. Sen sijaan niissä mainitaan myös lupaan tai muuhun sallittuun toimintaan perustuva toiminta, joiden osalta tuottamuksen tunnusmerkistö ei luonnollisesti täyty. Arviointi on erityisen hankala silloin, kun hätävarjelu tai pelastustoimet aiheuttavat vahinkoa ulkopuoliselle. Myös virkavelvollisuus ja esimiehen käsky saattavat itsessään poistaa korvausvastuun. Jos vastuun vapautumisen peruste liittyy suoraan toimivaltasäännöksiin, tuottamuksen puuttumista ei tarvitse perustella oikeuttamisperusteilla.

⁷⁹¹ Hemmo 2005b s. 103–107.

⁷⁹²Hemmo 2005b s. 92–93; Häyhä, OT 1999 s. 86; Routamo 1998 s. 161. VahL 1:1 :n soveltaminen ei koske sellaista vahingonkorvausvastuuta, josta on säädetty muualla lainsäädännössä. Säännöksen soveltaminen antaa mahdollisuuden sivuuttaa yleisperiaate säätämällä asiasta laissa. Kansalliseen vahingonkorvausoikeuteen ei sisälly yleistä ankaraa vastuuta koskevaa säännöstä.

syntyä myös esimerkiksi arvo-osuusrekisterin pitäjälle.⁷⁹³ Toisaalta tietojen tärkeyden ja varmistajan mahdollisen institutionaalisen aseman kannalta voidaan verkkoympäristön tietyillä toimialueilla, kuten tietojen varmistamiseen liittyvien palveluiden osalta puoltaa palvelun tarjoajan korostunutta huolellisuusvastuuta.⁷⁹⁴

Ankara vastuu liittyy usein erityisiin tai vaarallisina pidettyihin toimintaympäristöihin.⁷⁹⁵ Vahingonkorvauksena saattaa tulla sovellettavaksi VahL 5:6 :n mukaisesti kärsimyksen korvaaminen, jos kysymyksessä on yksityisyyden suojan loukkaamiseen liittyvä teko.⁷⁹⁶

---

⁷⁹³Hakalehto – Wainio 2008 s. 375; Hemmo 2005b s. 20–21, 92–93; Häyhä OT 1999, s. 122. Ankara vastuu on lailla säädetty yleensä laajamittaisen julkisen infrastruktuurin toimijoille, kuten merilain aluksen omistajalle, raideliikenteelle, ilma-alukselle tai puolustusvoimille sekä erilaisten julkiseen luottamukseen perustuvien rekistereiden pitäjille. Näin esim arvo-osuustileistä annetun lain (827/91) 30 §, ja MK 9a:3 ja MK 13:6–8. Esimerkkejä tällaisesta toiminnasta ovat usein julkisyhteisöä velvoittavat potilasvahinkolaki, tuotevastuulaki, laki ympäristövahinkojen korvaamisesta (737/1994, YmpäristövahinkoL), henkilötietolaki ja kiinteistörekisterilaki.

⁷⁹⁴Hemmo 2005b s. 37–38, 91; Hyvärinen, DL 2/1998 s. 241, 248; Routamo – Ståhlberg s. 148, 180. Tällaiset tilanteet liittyvä todennäköisimmin korostuneen huolellisuusvelvoitteen tilanteisiin, joissa vahinkotilanne liittyy lähinnä toimintaan eikä yksittäisiin tekoihin. Usein yleisessä käytössä olevat palvelut sekä asiantuntijapalvelut ovat sellaisia palveluja, joihin liittyy vaativa huolellisuusvelvoite. Korkein oikeus on ottanut tapauksissa KKO 1997:151 ja KKO 1998:146 kantaa myös siten, että näyttövelvollisuus on yleensä jätetty ylläpidosta vastuussa olevalle toimijalle, jonka on ollut vastuun välttämiseksi osoitettava toimenpiteen asianmukaisuus. Asiantuntijapalveluiden tarjontaa liittyvät kiistat ratkeavat yleensä sopimusoikeudellisten vastuusääntöjen mukaan, mutta myös sopimuksen ulkoiseen suhteeseen liittyvä vastuuselvittely saattaa tulla kysymykseen.

⁷⁹⁵Hemmo 2005b s. 20–21, 91, 95–97; Hoppu, E. 1987 s. 103–104; Hoppu, E. – Hoppu, K. 2007 s. 228; Wahlgren 2003 s. 19. Tyypillisesti yleisvaarallisina pidettyjen toimintojen harjoittajille on erityislainsäädännössä asetettu objektiivinen vastuu vaarantamisvastuun periaatteen mukaisesti. Ankara vastuu liittyy käytännössä toimintaan, jossa vastuuta rajoitetaan vain syy-yhteysvaatimuksen ja vahingonkärsijän myötävaikutuksen edellytysten täytymisellä. Erityisvaarallisuuden sisältöä on täsmennetty muun muassa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1997:48, jonka mukaan toiminnan ei sinänsä tarvitse olla vaarallista, vaan riittävää on yleisen kokemuksen mukaan vaaran mahdollisuus, jonka ei ole oltava täysin hallittavissa, vaan joka tietyissä olosuhteissa saa aikaan vahinkoa sisältämiensä tekotapojensa vuoksi.

⁷⁹⁶HE 167/2003 vp s. 56; Hemmo 2005b s. 181; Viljanen, M. s. 481, 492, 499, 512. Tämän vahinkolajin korvauksedellytykset tosin ovat olennaisesti yleistä tuottamussääntöä suppeammat. Esimerkiksi henkilötietojen lainvastaiseen käsittelyyn liittyvää vastuuta koskevat tietosuojasetuksen 82 artiklaa ja kansallista soveltamista koskevat HE 9/2018:ssä ehdotetun tietosuojalain mukaiset perustelut. Kärsimykseen liittyen tavallinen tuottamus ei ole riittävä peruste korvauksen määräämiselle, vaan korvauksen määrääminen

Sopimuksen ulkoisen vastuun piiriin kuuluu myös merkittäviä säädetyn lain ulkopuolisia vastuunormeja. Ankaran vastuun soveltamisala on tietyiltä osin laajentunut oikeuskäytännössä sellaisiin tilanteisiin, joissa vahingonkärsijän suojantarve ja osapuolten mahdollisuus vaikuttaa vahinkoriskeihin on arvioitu suuremmaksi kuin vahingonaiheuttajan ja on mahdollista löytää samankaltaisuutta säädetyn lain mukaisen ankaran vastuun tilanteiden kanssa.⁷⁹⁷

Ankaraa vastuuta sovellettaessa käytännössä myös irtaudutaan vahingonkorvauslain soveltamisesta, vaikka ratkaisuja perusteltaisiin analogian kautta.⁷⁹⁸ Oikeuskäytännössä on painotettu tuottamusvastuun systemaattista pääsääntöisyyttä, mihin on myös viitattu sopimuksen ulkoiselle vastuulle ominaisena lähtökohtana.⁷⁹⁹

Tuottamuksesta riippumattomaan vastuuseen perustuvia vahingonkorvaussäännöksiä on runsaasti. Osa näistä koskee nimenomaan varsinaista vahingonkorvausvastuuta. Ankaraa vastuuta rajoitetaan vain syy-yhteysvaatimuksen ja vahingonkärsijän myötävaikutuksen edellytysten täyttymisellä.⁸⁰⁰

Lakiin perustuvan ankaran vastuun ohella oikeuskäytännössä on kehittynyt tapausryhmiä, joissa vastuun kohdentuminen ei edellytä tuottamusta.

---

edellyttää VahL 5:6:n mukaisesti törkeän tuottamuksen tai tahallisen ihmisarvoa loukkaavien tekojen aiheuttamaa seuraamusta, joka on korvattavaa vahinkoa.

⁷⁹⁷Hakalehto – Wainio 2008 s. 374; Hemmo 2005b s. 4, 15, 91, 98–104; Hoppu, E., LM 6–7/1998 s. 1052–1053; Häyhä, OT 1999 s. 88, 129; Mononen 2004 s. 179; Nygaard 2007 s. 5. Näin on myös poikkeuksellisen suuren riskin tilanteissa. Sääntelyn ulkopuolisissa tilanteissa Suomessa ja kansainvälisessä oikeuskäytännössä ongelmaksi on muodostunut riittävän selkeiden erottavien kriteerien määrittäminen.

⁷⁹⁸Hemmo 2005b s. 95–96; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 177–178. Tähän perustuen ankaran vastuun soveltaminen mahdollistaa korvauksen määrittämisen sellaisistakin vahingoista, joita ei laatunsa tai lajinsa perusteella voitaisi korvata vahingonkorvauslain nojalla, kuten esimerkiksi henkinen kärsimys ja puhdas varallisuusvahinko, jotka voivat tulla entistä laajemmin korvattaviksi ankaran vastuun nojalla.

⁷⁹⁹Hellner – Radetzki 2010 s. 31–32; Hemmo 2005b s. 91, 95–96, 102; Paaso 1992 s. 112–113; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 143–145, 177–178; Wilhelmsson, Oikeus 1986 s. 117–118. Tällaiset tilanteet liittyvät todennäköisimmin huolellisuusvelvoitteen tilanteisiin, joissa vahinkotilanne liittyy lähinnä toimintaan eikä yksittäisiin tekoihin. Tuottamuksesta riippumaton vastuu tulee kirjoitetun lain ulkopuolella kysymykseen vain rajoitetuissa tapauksissa, kuten esimerkeissä KKO 1998:88 ja KKO 2000:72.

⁸⁰⁰Hemmo 2005b s. 20–21; Taxell 1972 s. 279, 291.

Vahingonkorvausvelvollinen voi vapautua tietyissä erityisissä tilanteissa vastuusta niin, että ankaraa vastuuta ei sovelleta.⁸⁰¹

Erityisvaarallisuus vaarallisuusasteena on sellaisenaan riittävä peruste objektiiviselle vastuulle säädetyn lain ulkopuolisissa tilanteissa, vaikka se ei olekaan välttämätön edellytys. Ankara vastuu voi kuitenkin tulla kysymykseen vakiintuneiden vahinkoriskien tilanteissa etenkin, jos toiminnan vahinkoriskit tunnetaan. Tällaisissa tilanteissa tuottamuksesta riippumattoman vastuun asettaminen edellyttää kuitenkin lisäperusteita.⁸⁰²

3.1.4.4 Vahinko ja puhdas varallisuusvahinko

Vahinko voidaan määritellä ulkoisen seikan aiheuttamaksi vahingonkärsijän kannalta epäedulliseksi muutokseksi. Vahingoiksi kutsutaan yleisemmin myös velkojan taloudellisia menetyksiä. Eräiden tapahtumien määrittelemisen vahinkona vaihtelee eri tahojen näkökulmasta. Sopimussuhteissa vahingon ilmenevät yleensä suorituksen alempana arvona, menetettynä voittona, kateoston aiheuttamina lisäkustannuksina, vahinkotilanteen selvittelykuluina tai muun taloudellisen toiminnan estymisenä. Tällaisiin tilanteisiin ei yleensä liity ulkoista vahinkotapahtumaa, ja niiden vaikutuksia ovat esimerkiksi odotusten raukeaminen tai immateriaaliset haitat.⁸⁰³

Vahingoksi voidaan kutsua sekä ulkoisesti havaittavaa tosiasiaa että siitä johtuvaa rahallista menetystä. Yleisesti käytetään myös termejä vahinko (*skada*) ja tappio (*förlust*).⁸⁰⁴ Vahingonkorvauksen määrittäminen edellyttää tapahtuman taloudellisten vaikutusten arvioimista ja tappion määrän selvittämistä.⁸⁰⁵ Korvauksen vaatimisen hetkellä vahingon on

⁸⁰¹Hemmo 2005a s. 28–30, 32. Tällaiset vapautumisperusteet eivät ole yksiselitteisiä. On mahdollista, että ylivoimaiset tapahtumat, kuten yhteiskunnallinen poikkeustila, sabotaasiteot tai luonnonmullistukset voivat johtaa vastuusta vapautumiseen myös ankaran vastuun soveltamistilanteissa.

⁸⁰²Hemmo 2005b s. 96–98; Taxell 1972 s. 299. Erityisvaarallisuus arvioidaan yleistyvän periaatteen mukaan vahingon tapahtuma-ajankohdan aikana vallinneen tietotason perusteella. Tätä kehitystä kuvaa myös lisääntynyt tietoisuus vaarallisuuden asteesta vahingon aiheutumisen jälkeen, kuten esimerkiksi asbestin vaarallisuudesta korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1998:87.

⁸⁰³Hemmo 1994 s. 58–59; Routamo – Hoppu 1988 s. 29–30, 237–238; Rodhe 1984 s. 467–471; Karlgrén 1972 s. 194; Jørgensen 1972 s. 173. Esitetty vahingon määritelmä perustuu differenssiteoriaan.

⁸⁰⁴Hemmo 1994 s. 58; Routamo – Hoppu 1988 s. 237; Rodhe 1984 s. 471; Saxén 1975 s. 267; Øvergaard 1951 s. 284–285.

⁸⁰⁵Hemmo 1994 s. 59; Saxén 1975 s. 9; Jørgensen 1972 s. 172. Ulkoisen vahinkotapahtuman mahdollisuudella voi olla merkitystä osana tuottamusarviointia, kun määritellään vahinkoriskin todennäköisyyttä. Jørgensenin mukaan esimerkiksi esineen tuhoutumisen pitäminen vahinkona johtuu siitä, että esineellä on tietty sen

oltava lopullista.⁸⁰⁶ Pääsääntöisesti vahingonkorvausoikeudessa korvattaviksi tulevat välittömät vahingot (ensivahingot). Kolmannelle välittömän vahingon johdosta aiheutuneen välillisen vahingon korvaaminen on poikkeuksellista, erityisesti vahingon ollessa varallisuusvahinko.⁸⁰⁷

Suomen oikeusjärestyksessä puhtaita varallisuusvahinkoja korvataan sopimussuhteen ulkopuolella selvästi sopimusvastuun tilanteita rajoitetummin⁸⁰⁸. Sopimuksenulkoisen korvausvastuun tilanteeseen sovellettavia erityislakien säännöksiä on runsaasti. Suomessa puhtaan varallisuusvahingon korvaamista koskevat säännökset ovat lisääntyneet erityislainsäädännössä.⁸⁰⁹ Vahingonkorvauslakia sovelletaan yleislakina sopimussuhteen ulkopuolisen rikkomusvastuun alueella.

Tässä tutkimuksessa painopiste on aiheensa vuoksi erityisesti tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden liikkeelle laskemisen sopimusperusteisessa ja lakin perustuvassa vahingonkorvausvastuussa, jotka korvataan varallisuusvahinkoina. Koska tunnistus- ja allekirjoituslain mukaiset vahingot ovat lähtökohtaisesti varallisuusvahinkoja, henkilö- ja esinevahinkoja ei käsitellä tässä tutkimuksessa.

Tunnistus- ja luottamuspalveluiden tarjoamisen osalta tunnistus- ja luottamuspalvelulain lisäksi näihin läheisesti liittyviin verkkopalveluihin sovellettavalla erityissääntelyllä on huomattava merkitys korvaustilanteissa. Tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden tarjoaminen perustuu TunnL 20 §:n mukaisesti sopimukseen ja eräiltä osin tunnistus- ja

---

hyödyllisyydestä seuraava arvo. Tällöin esineestä tulevaisuudessa saatavan hyödyn (ei itse esineen) menettämiseen liittyy vahinko-ominaisuus.

⁸⁰⁶ Wuolijoki 2009 s. 434–435. Vahingon syntymisen lopullisuutta on kuvattu ratkaisussa KKO 2009:64.

⁸⁰⁷ Havu 2013 s. 70; Hemmo, LM 7–8/ 2006 s. 1148–1149, 1156; Hemmo 2005b s. 158–161; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 318–320, 329; Saxen 1975 s. 73–74, 77–79; Sisula-Tulokas 2012 s. 44–51, 155–162; Sisula-Tulokas, JFT 3–4/2009 s. 551–552. Varallisuusvahinkojen korvaamisesta on säädetty VahL 5:1:ssä. Välittömän vahingon korvaamista koskeva ratkaisu KKO 2003:124 vahvistaa kielteisen suhtautumisen välillisten vahinkojen korvaamiseen tilanteessa, jossa voimajohtolinjojen vahingoittumiseen liittyviin korvattaviin vahinkoihin, kuten tuotannon keskeytymisestä johtuvia taloudellisiin menetyksiin suhtauduttiin kielteisesti. Välillisten vahinkojen korvaamisen on katsottu olevan mahdollista vain harvoin sellaisessa poikkeuksellisessa tilanteessa, jossa ”osoitettaisiin välilliseen vahinkoon pyrityn tahallisesti”. Erityisesti välittömien ja välillisten vahinkojen erottelusta on säädetty kauppalaissa ja perusteltu esitöissä.

⁸⁰⁸ Hemmo 2005b s. 2; Huhtamäki 1993 s. 259–260, 263; Saarnilehto 1996 s. 87; Saxén 1962 s. 73; Wetterstein 2001 s. 566, 570; Ylöstalo, LM 1975 s. 238, 241–242.

⁸⁰⁹ HE 187/1973 s. 12; Hemmo 1998 s. 62–63; NJA 1987 s. 692; Routamo, LM 1/1985 s. 78–85; Sisula-Tulokas 2012 s. 152–153, Ylöstalo, LM 1975 s. 239–240

luottamuspalvelulaissa on viitattu myös vahingonkorvauslain soveltamiseen. TunnL 41 §:n mukainen kvalifioituun varmenteeseen luottavaan tahoon sovellettava säännös johtaa mahdollisesti VahL 5:1 :n soveltamiseen, jos vahingonkorvaustilanteeseen ei katsota voitavan soveltaa sopimusperusteista vahingonkorvausta.

Valtion viranomaisen tuottamiin palveluihin, rekisterinpitoon ja julkisen luotettavuuden edellyttämään palveluun valtiolle on usein säädetty ankara vahingonkorvausvastuu.⁸¹⁰ Julkisyhteisöä veloitetaan käyttämään viranomaisen tuottaman kansallisen palveluväylän kautta verkkopalveluita ja Suomen valtiolle on säädetty eräissä tilanteissa vastuu tietojen oikeellisuudesta. Viranomaisasemassa toimivalla varmennepalveluntarjoajalla on lakiin perustuva velvoite tarjota varmennepalveluita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarjoajille yhteensopivasti eurooppalaisen tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen kautta. Sähköisen kiinteistönvaihdamman tunnistautumisen tilanteissa valtio niin ikään vastaa eräistä järjestelmän oikeellisuuden vaatimuksista järjestelmään luottavaan tahoon nähden. Kansainvälisistä sopimuksista saattaa Suomen valtiolle perustua vahingonkorvausvastuu kansalaista kohtaan esimerkiksi Eurooppaoikeuden laiminlyömisestä seurauksena.⁸¹¹ Useissa erityislaeissa on kuitenkin säännelty vain vähäisestä osasta vahingonkorvausoikeudellisia kysymyksiä tai todettu vastuun syntyvän tuottamuksen perusteella.⁸¹²

Puhtaita varallisuusvahinkoja ei sopimuksen ulkoisessa tilanteessa lähtökohtaisesti korvata tuottamuksen lisäksi ilman vahinkolajin korvauskelpoisuuden vahvistavaa erityissäännöstä tai VahL 5:1 :n mukaisia perusteita. Sopimuksenulkoisen puhtaan varallisuusvahingon korvaaminen on mahdollista, jos vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla, julkista valtaa käytettäessä tai kun korvaamiseen on muissa tapauksissa erittäin painavia syitä. Vahingon kärsinyt voi valintansa mukaan esittää korvausvaatimuksensa joko välittömälle sopimuskumppanilleen, VahL 5:1 :n nojalla vastuuvälilliselle tai molemmille yhtä aikaa. Jos joku korvausvelvollisista suorittaa vahingonkärsijälle korvausta, vastuun jakautuminen mahdollisten vastuuvälillisten välillä

⁸¹⁰Hemmo 2005b s. 153–156. Julkisen vallan käyttöä on tulkittu kansalaisten oikeusasemaa muuttavien hallintopäätösten tekemistä laajemmaksi, olennaista on tässä mielessä ollut etenkin lakiin perustuvien neuvontatehtävien ja rekisteriasiakirjojen tulkitseminen julkisen vallan käytöksi.

⁸¹¹Craig – de Búrca 2003, s. 257; Hemmo 2005b s. 89; Honka 2001 s. 282; Mäenpää 2008 s. 280; Routamo – Ståhlberg – Karhu 2006 s. 223–224, 234–236; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 232.

⁸¹²Hemmo 2005b s. 15–16, 19. Tunnistamisen ja allekirjoituksen sääntelyn lisäksi näin esimerkiksi TuotevastuuL 8.1 §, YmpäristövahinkoL 2.5 §, RaideVastuuL 12.1 §, PotVahL 3 §, TunnL 40 § – 41 §.

selvitellään erikseen.⁸¹³ Erityisen painavat syyt on otettu mukaan vasta lainvalmistelun valiokuntavaiheessa, minkä vuoksi kriteerin sisältöä ei ole täsmennetty esitöissä. Periaate on selkeytynyt oikeuskäytännössä.⁸¹⁴

Erityisistä syistä korvattavia vahinkoja koskeva vahinkojen sopimuksenkaltaisuus on ollut tavallinen korvauksen peruste myös kansainvälisesti arvioiden. Varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuus on laajentunut systemaattisesti myös toista tietä, kun sopimusoikeudellisen vastuun henkilöön ulottuvaa soveltamisalaa on eräissä tapauksissa laajennettu yli sopimusosapuolten välisen suhteen. Tietyissä tilanteissa voidaan korvaustilanteissa soveltaa sopimusvastuuta, jolloin ei ole tarpeen ottaa kantaa erittäin painavien syiden olemassaoloon. Eri vastuutyyppejen väliset erot eivät aina ole yksiselitteisiä. Deliktivastuu muodostaa kaikissa tilanteissa vastuun vähimmäistason.⁸¹⁵ On myös mahdollista, että vastuuta arvioidaan sopimuksen ulkoisen vastuun eli deliktivastuun perusteella, mutta varallisuusvahinkoa arvioidaan sopimusperusteisen vastuun perusteella.⁸¹⁶

Oikeushenkilölle syntyvään vahingonkorvausvelvollisuuteen sisältyy myös useimmiten isännänvastuuseen perustuvan korvausoikeudellinen tilanne, jolloin vastuun kohdistuessa työssä aiheutettuun vahinkoon saattaa aiheutua vahingonkorvausvaatimus ulkopuolisia kohtaan.⁸¹⁷ Isännänvastuun tilanne poikkeaa vahingonkorvausoikeudellisesta pääsäännöstä, jonka mukaan jokainen on velvollinen vastaamaan vahingosta, jonka hän on tahallaan tai

---

⁸¹³Hemmo 2003b s. 433; Muistio 30.9.2015 Viestintävirasto s. 12.

⁸¹⁴Hemmo 2005b s. 156; Rudanko 1995 s. 261; Wuolijoki 2003 s. 137. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että hyvän tavan vastaisuus täyttää yleensä VahL 5:1 :n tarkoittaman erittäin painavan syyn vaatimuksen. Selvimmin oikeuskäytännössä on nostettu esiin hyvän tavan rikkomisen korvausta puoltava vaikutus. Sopimusoikeuden soveltamista lähellä olevat olosuhteet, esimerkiksi *culpa in contrahendo*, saattavat olla perusteltu syy erittäin painavan syyn perusteluille VahL 5:1 :n soveltamistilanteessa. Wuolijoki viittaa professori Hemmon vuonna 2002 oikeusministeriölle antamaan asiantuntijalausuntoon, jossa todetaan oppia hyvän tavan rikkomisesta seuraavasta varallisuusvahinkojen korvauskelpoisuudesta voitavan pitää niin vakiintuneena, että periaate voitaisiin kirjata VahL 5:1 :ään säännöstä mahdollisesti muutettaessa.

⁸¹⁵Routamo – Ståhlberg 2000 s. 24; Saxén 1983 s. 1.

⁸¹⁶Hemmo 2005b s. 155–156.

⁸¹⁷Hemmo 2005b s. 53, 55–56, 59; Routamo 1998 s. 156–157; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 200–201. Isännänvastuun tilanteessa työnantaja on vastuussa työntekijän aiheuttamasta vahingosta.

tuottamuksesta aiheuttanut toiselle.⁸¹⁸ Työnantajan vastuu työntekijänsä suorituksesta toteutuu erityisesti sopimukseen perustuvissa palveluketjuissa, jotka ovat yleinen tapa järjestää tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden liikkeelle laskemisen tehtävät. VahL 5:1:n mukaisesti julkista valtaa käytettäessä aiheutettu varallisuusvahinko on korvauskelpoinen vahingonkorvauslakia sovellettaessa ilman lisäedellytyksiä.⁸¹⁹

3.1.4.5 Korvausvastuun edellytyksenä olevasta syy-yhteydestä ja ennakoitavuudesta

3.1.4.5.1 Syy-yhteydestä

Vahinkoa ei olisi tapahtunut, ellei vahingon syyksi arveltavaa tapahtumaa olisi sattunut. Korvausvastuun yleinen edellytys sekä tuottamusvastuussa että ankarassa vastuussa on vahinkotapahtumassa ilmenneen teon tai toiminnan ja vahingon välinen syy-yhteys *conditio sine qua non* -periaatteen mukaisesti. Syy-yhteyden olemassaolo ratkaistaan molempien vastuutyyppien kannalta samoin periaattein.⁸²⁰

---

⁸¹⁸Hemmo 2005b s. 54, 59; Hakulinen 1965b s. 303; Norros 2007 s. 3; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 199; Rudanko 1989 s. 191; Saxén 1983 s. 201; Talaranta 1990 s. 11–12. Isännänvastuun tilanteessa oikeushenkilö vastaa sen organisaatioon kuuluvan teon vahingosta.

⁸¹⁹Hakalehto – Wainio 2008 s. 32; Wetterstein 2001 s. 570–572.

⁸²⁰Andersen 1976 s. 58–59; Cane 2013 s. 31–33; Cane 1987 s. 141–142; Hemmo 2005b s. 109, 111; Hemmo 1994 s. 169; Hultmark 1992 s. 74–75; Ramberg – Herre 2014 s. 196–222; Saxén 1983 s. 389; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 348–349; Vinding Kruse 1971 s. 93, 243. Vastuuta rajoitetaan Pohjoismaissa adekvaattisuusopin perusteella, joka on alkujaan lähtöisin rikosoikeuden käsitteistöstä. Tällöin teon seurauksen on oltava tiettyjen kriteerien mukaan ennalta arvattavissa tai varottavissa, jotta vastuu syntyisi. Pohjoismaisen rikosoikeustieteen termin kyse on opista teon huolimattomuudesta, saksalaisessa puolestaan teon objektiivisesta syyksi lukemisesta. Korvattavuus edellyttää olosuhteiden ennakoitavuutta, jotta tuottamuksen vaatimus toteutuu. Ramberg – Herre viittaavat adekvaatin kausaliiteetin vaatimuksen ilmenevän vastaavan kaltaisesti CISG 74 artiklassa “foreseeability” -käsitteessä (“Such damages may not exceed the loss which the party in breach foresaw or ought to have foreseen at the time of the conclusion of the contract, in the light of the facts and matters of which he then knew or ought to have known, as a possible consequence of the breach of contract.”). Ankarassa vastuussa yksittäisten tekojen merkitys ei ole yhtä merkittävässä asemassa kuin tuottamusvastuussa, vaan tarkastelua on tällöin suunnattava harjoitetun toiminnan ja aiheutuneen vahingon väliseen kausaliiteettiin siten, että potentiaalinen aiheuttamistekijä on erotettavissa olevaa tekoa laajempi kokonaisuus. Cane toteaa, että “[i]t is necessary to realize that ‘strict liability’ is *not* an alternative to negligence at all” sekä “‘liability without fault’ merely eliminates faults as necessary condition of liability. Thus strict liability is not one possible alternative to liability for fault, but a collection of such alternatives”.

Vastuuseen johtaa oikeudellisesti merkittävä, riittävän todennäköiseksi arvioitu kausaliiteettiperiaatteen mukainen syy-yhteys, joka rajoittaa korvausvastuun piiristä teon etäiset seuraukset. Kun vahingonkorvauksen näkökulmasta tutkitaan vahinkoon johtanutta syy-yhteyttä, tapahtumaketjujen sisältämiä tekoja ja laiminlyöntejä selvitetään kausaalisuhteessa vastuuperusteeseen. Tällä perusteella tapahtumainkulun voidaan perustella olevan välttämätön vahingon syntymiselle. Näin voidaan tunnistaa oikeudellisessa arvioinnissa keskeisen tapahtumakulkuja muuttanut riittävän vaikutuksellinen teko tai laiminlyönti. Kaikissa tilanteissa syy-yhteyden olemassaolo ei ole riittävä peruste vastuun synnyttävän kausaliiteetin sisällön arvioimiseksi, vaan esimerkiksi ennalta arvaamaton vahinko jää korvaamatta syy-yhteydestä huolimatta. Ennalta-arvattavuuden kriteerit lähenevät tuottamuskäsitteen kriteerejä siten, että adekvaattisuusoppia on pidetty tarpeettomana. Syy-yhteysongelman näkökulmasta voidaan esittää sama asia niin, että teon ja yllättävän seurauksen välinen suhde on laadultaan sellainen, että vastuu voi syntyä.⁸²¹

---

⁸²¹Cane 2013 s. 31–33, 106–107; Cane 1987 s. 46–47; Hakulinen 1965b s. 332–333; Hemmo 2005b s. 109–112, 125; Hemmo 1994 s. 111–112; Hoppu, E. – Hoppu, K. 2007 s. 233, 239; Korva, DL 3/2004 s. 448; Nygaard 2007 s. 354–355; Ramberg – Herre 2014 s. 196, 218; Sorvettula 1990 s. 37, 40–41; Ståhlberg 1993 s. 242–243; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 348–349; Vinding Kruse 1971 s. 213, 224–226. Vahingonkorvausoikeudellisen syy-yhteyden on oltava välttämätön ja riittävä. Adekvaattisuusteorian nojalla syy-yhteys arvioidaan yleisen elämäkokemuksen mukaisella harkinnalla poikkeuksellisten ja ennalta-arvaamattomien seuraamusten jäädessä korvausvelvollisuuteen johtavan syy-yhteyden ulkopuolelle, jolloin syyn tutkimisen kannalta epäolennaiset tekijät rajataan vastuuarvioinnin ulkopuolelle. Ennakoarvioilla on ainoastaan tekijän subjektiivista syyllisyyttä määrittäessä ratkaiseva merkitys. Sopimusrikkomuksen aiheuttamat seurausvahingot ovat reaali ongelma kaikkialla, missä sopimukseen liitetään tulevaisuuteen kohdistuvia taloudellisia odotuksia. Oikeudelliset ratkaisuvaihtoehdot ja käytetyt perustelut on määritelty eri oikeuskulttuureissa niin, että käytetty terminologia ei kuvaa oikeudellista ongelmaa kokonaisuudessaan. Kansainvälinen yhtenäisyys tosin koskee rajoitusperiaatteiden muotoa ja argumentaatiotapoja, mutta itse seurausvahinkoja korvataan eri tavoin eri oikeusjärjestelmien piirissä. Sopimusrikkomuksen aiheuttamia seurausvahinkoja on käsitelty paljon angloamerikkalaisessa oikeuskirjallisuudessa. Kuuluisa ratkaisu Hadley v. Baxendale vuodelta 1951 kuvaa seurausvahinko-ongelmaa prejudikaatteihin perustuvassa oikeusjärjestelmässä. Hadley-säännöllä pyrittiin parantamaan vahingonkorvausvastuun laajuuden ennustettavuutta ja rajoittamaan korvausvastuu yleisesti ymmärrettäviin olosuhteisiin. Tapauksessa punnittiin seurausvahingon mahdollista liian suurta etäisyyttä suhteessa päävahinkoon. Kanne hylättiin odottamattoman laajalle ulottuvan seurauksen vuoksi. Tapaus ajoittuu kehittyvän kaupankäynnin ajanjaksoon. Hadley-tapaus ei vastaa välittömästi Suomen oikeuden sisältöä, mutta sitä voidaan perustellusti käyttää kuvaamaan oikeudellisesti olennaisen syy-yhteyden määrittämistä korvausvastuun laajuuden rajoittamiseksi ja perustelemiseksi myös muualla kuin angloamerikkalaisissa maissa.

Vahingonkorvausoikeudellinen syy-yhteyden käsite poikkeaa tieteenteoreettisia syy-yhteysoppeja hallinneesta luonnontieteellistä kausaalinäkemyksestä siten, että oikeudellisen kausaliteetin osalta arviointiin on liitettävä lopputuloksen norminmukaisuuden ja hyväksyttävyyden vaatimus. Tällöin riittävää ei ole ainoastaan se, onko jokin tapahtuma aiheuttanut seuraamuksen, vaan myös siitä, onko tämän seuraamusketjun aiheuttaminen ollut sellaista, että siihen on syytä liittää oikeusvaikutuksia. Syy-yhteyden vahvistaminen on osa vastuun rajojen määrittämistä⁸²².

Vastuun perustavan syy-yhteyden lisäksi vahingon on oltava ennakoitavissa. On myös tunnistettava loukatun normin suojatarkoitus. Vahinkoa ei tarvitse korvata, ellei normin rikkomiseen syy-yhteydessä oleva vahinko kuulu normilla suojattujen intressien piiriin.⁸²³ Suojatarkoituksen merkitystä arvioidaan eri tavoin ankaran vastuun ja tuottamusvastuun nojalla tarkasteltavassa tilanteessa.⁸²⁴ Syy-yhteysarviointi saattaa vaikeuttaa tilannetta, jossa vahingolla on useita mahdollisia aiheuttajia ja mahdollisesti regressioikeuksia.⁸²⁵

---

⁸²²Andersson 1993 s. 294, 305–306; Hakulinen 1965b s. 328–329; Hemmo 2004 s. 54–57, 292, 294; Nygaard 2007 s. 360; Rodhe 1984 s. 27–28, 476; Ståhlberg 1993 s. 243; Vinding Kruse 1971 s. 192; Vinding Kruse 1951 s. 281. Kausaalisuuskysymyksessä arvioidaan, olisiko vahingollinen seuraamus aiheutunut, jos tarkasteltavaa tekoa ei olisi tapahtunut ja siihen liittyvät välttämättömien edellytysten syntymiseen vaadittavat välttämättömät ja riittävät edellytykset on voitu tunnistaa. Ståhlberg toteaa syy-yhteyden riittävyyden määräävän rajan olevan liukuva ja vahingonkärsijän vastaavan seuraamuksista, joiden syy-yhteys on riittämätön. Vahingonaiheuttaja saattaa joutua vastaamaan seuraamuksista, joiden syy-yhteys on riittävä. *Conditio sine qua non* -kysymyksen merkitys vahingolle on ratkaiseva siltä osin, ettei korvausvastuuta voi syntyä sellaisesta vahingosta, joka on aiheutunut sopimusvelkojalle sopimusrikkomuksesta riippumatta. Oikeustieteen kannalta yleiset filosofiset kausaliteettikysymykset on Hemmon mukaan nähty ensisijaisesti vertailuaineistona ja painopiste on ollut oikeudellisen syy-yhteysarvioinnin erityispiirteiden kuvaamisessa.

⁸²³Hahto 2008 s. 19, 21; Hemmo 2005b s. 140; Rudanko 1998 s. 370–371. Korvattavan vahingon suojaintressi voi kohdistua normin päätavoitteeseen tai sen sivutavoitteeseen. Hädon mukaan normin suojatarkoitus on vakiintunut oikeustieteellinen teoria, johon liittyviä ennakkotapauksia on verraten vähän eikä käsite ole muutenkaan yksiselitteinen. Rudanko esittää suojatarkoituksen korvausvastuun perustana vaihtoehtona vahinkojen ennakoitavuuden tai adekvaattisuuden vaatimukselle.

⁸²⁴Hemmo 2005b s. 141, 142.

⁸²⁵Hemmo 2005b s. 117–120, 123; Ståhlberg 1993 s. 243–247. Useiden mahdollisten aiheuttajien vastuun perusteista on ratkaistu esimerkiksi tapauksessa KKO 1990:78. Kolme ampujaa oli ampunut maavallia. Yksi laukauksista oli osunut ohi lähellä olleeseen muuntajaan aiheuttaen sen vaurioitumisen. Kaikki kolme olivat korvausvelvollisia sillä perusteella, että varomattomuutena ilmennyt tuottamus aiheutti vahingon. Yksikään ei myöskään voinut todistaa, että muuntajaan osunut luoti ei olisi ollut hänen ampumansa. Syyllisyysarviointiin vaikuttaa myös se, ovatko mahdolliset vahingonaiheuttajat toimineet yhteistuumin vai muuten osana hanketta.

3.1.4.5.2 Vahingon ennakoitavuudesta

3.1.4.5.2.1 Vahinkotapahtuman ennakoitavuus ja tuottamus

Sopimusvastuun laajuutta rajoittavan normiston keskeinen kriteeri on vahingon ennakoitavuus, mikä rajoittaa korvausvastuun piirin ulkopuolelle sellaisen vahingon, joka ei ole velallisen tietämyksen mukaan ennakoitavissa ja siten peruste velallisen vastuun rajoittamiselle.⁸²⁶ Tämän tutkimuksen aihepiirissä erityisesti TunnL 41 §:n varmenteeseen luottavan tahon suojaaminen käännetyin todistustaakan vahingonkorvausvastuun nojalla luo palvelun liikkeellelaskijalle tilanteen, jossa näyttökysymysten selvittäminen huolellisuutensa toteen näyttämiseksi asettaa palveluntarjoajan vahingonkorvausoikeudellisesti erityiseen tilanteeseen.

Suomessa ei ole varsinaisia vahinkojen ennakoitavuutta koskevia normeja vahingonkorvauksen edellytyksenä, lukuun ottamatta yhtä nimenomaista, tuotevastuulain vahinkoriskin ennakolta tunnistamisen vaatimusta. Tuotevastuulain mukaisesti korvausvelvollisuus on olemassa myös sellaisessa tilanteessa, jossa tuote on ollut liikkeelle laskettaessa parhaan asiantuntemuksen mukaisesti arvioiden vaaraton.⁸²⁷ Myöskään vahingonkorvauksen laajuutta ei ole säännelty eri sopimustyyppijä koskevissa laeissa. Tästä

Kun arvioidaan kausaalikulkua, harkitaan eri aikoina tehtyjen tekojen osallisuutta ja vahingon edistämistä syy-yhteyden kannalta.

⁸²⁶Godenhjelm, JFT 1970 s. 52; Hemmo 1994 s. 144–145; Rodhe 1984 s. 303; Rodhe 1986 s. 139. Rodhe on tarkentanut ennakoitavuusharkintaa seuraaviin tilanteisiin, jos 1) vahingot ovat liian etäisiä vastuuperusteeseen nähden ja 2) vahingot ovat läheisessä yhteydessä vastuuperusteeseen nähden, mutta määrältään vaikeasti ennakoitavissa. Tämä erottelu on jäänyt Rodhen mukaan vähäiselle huomiolle, kun adekvattisuusteorialla perustellen on pyritty ratkaisemaan korvauksen rajoittamiskysymyksiä ennakoitavuusnäkökohtien tuella.

⁸²⁷Collins 1986 s. 40; Hemmo 1994 s. 181–182; von Herzen 1991 s. 236–239; Wilhelmsson – Rudanko 2004 s. 44, 149–150. Tuotevastuulain mukaisesti velallista koskeva korvausvelvollisuus on olemassa myös sellaisessa tilanteessa, jossa tuote on ollut liikkeelle laskettaessa parhaan asiantuntemuksen mukaisesti arvioiden vaaraton. Velvoiteoikeudessa on muitakin näkemyksiä, joiden mukaan mistä tahansa toiminnasta seuraavien velvoitteiden on oltava toiminnan hetkellä ennakoitavissa ja henkilölle seuraa vastuu passiivisuudesta, jos seurausten olisi pitänyt olla hänen ymmärrettävissään toimintahetkellä. Von Herzenin mukaan luottamuksen ennakoitavuus saa merkityksensä osana tuottamusarvioinnin kriteerejä. Sopimuksenulkoisen vahingonkorvausvastuun tuottamussäännössä on tällaisia piirteitä esimerkiksi vastuuperusteissa ja suoritusesteitä koskevissa normeissa. Esimerkiksi sopimuksen purkamisesta oikeuttavan sopimusrikkomuksen olennaisuuden arvioinnissa on tällaisessa harkintatilanteessa merkittävää ollut se, voiko velallinen ennakoida sopimusrikkomuksen merkitystä velkojalle.

ei kuitenkaan voi tehdä päätelmiä ennakoitavuusrajoituksen merkitystä vastaan. Ennakoitavuuden vaatimus on vahvistunut sekä lainopissa että oikeuskäytännön kautta.⁸²⁸

Tuottamus-käsitteeseen sisältyy vahinkoriskin ennakoitavuus. Ellei vahingonvaaraa ole voitu ennakoida, myöskään tuottamusmoitetta ei voida esittää.⁸²⁹ Tuottamuksen olemassaoloon vaaditaan, että arvioitavana olevaan toimintaan liittyy ennakoitava vahingon mahdollisuus. Samoin jokaisen tuottamuksella aiheutetun yksittäisen vahingon korvaaminen edellyttää, että kyseisen vahingon aiheutuminen on ollut ennakoitavissa⁸³⁰. Ennakoitavuutta

---

⁸²⁸Atiyah 1975 s. 48; Hemmo 1998 s. 60, 103, 276; Hemmo 1994 s. 146, 153–154, 183, 193, 244–245; Norros 2007 s. 56, 143–147; Rudanko 1998 s. 388–389; Smith – Burns, Mod L Rev 1983 s. s152; Spier – Haazen s. 7. Ennakoitavuuden puolesta vaikuttaa esimerkiksi kauppalain esitoissa nimenomaisesti puollettu ennakoitavuusrajoituksen omaksuminen. Ennakoitavuuden merkitys näkyy KKO:n käytännössä verraten säännöllisesti. Pohjoismaisen kauppalakiuudistuksen yhteydessä vain Norjan lakiin otettiin erityinen, selkeästi ilmaistu säännös korvausvastuun rajoittamisesta KpL 76.1 §:n mukaisesti perustuen vahinkojen ennakoitavuuteen: ”*Erstatning for kontraktbrudd fra en parts side skal svare til det tap, herunder utlegg, prisforskjell og tapt fortjeneste, som den annen part er påført ved kontraktbruddet. Dette gjelder likevel bare tap som en med rimelighet kunne ha forutsett som en mulig følge av kontraktbruddet.*” Kansainvälinen suuntaus on liiallisen korvausrasituksen välttäminen, mikä on kirjattu angloamerikkalaiseen ja ranskalaiseen kodifikaatioon. Saksassa saamatta jäänyttä voittoa koskevassa BGB 252 §:ssä on säädetty korvausvastuun sisällöstä. Säännöksen ei voida katsoa sisältävän materiaalisia korvausvastuun rajoituksia, vaan lainkohdassa on viimeisessä lauseessa ilmaistu ainoastaan näyttövaatimusten alentamisesta. Korvauksen määrän rajoittamista perustellaan erityisesti kaksiasianosaissuhteen ylittävissä korvauskysymyksissä hallitsematonta laajentumista rajoittavalla Floodgate-argumentilla. Tapauksessa Ultramares Corp. v. Touche (1931) tuomari Cardozo totesi varallisuusvahinkojen korvaamisen voivan johtaa korvausten vastuuekspansioon, hallitsemattomaan laajenemiseen niin määrällisessä, ajallisessa kuin henkilöllisessä suhteessa (”liability in an indeterminate amount for an indeterminate time to an indeterminate class”).

⁸²⁹Hemmo 2005b s. 135–136. Ennalta arvattavuuden vaatimus kohdistuu vahingon tyyppin ja suuruusluokan, ei yksityiskohtien arviointiin, kuten esimerkiksi KKO 1997:3.

⁸³⁰Atiyah 1975 s. 57–58; Hemmo 1994 s. 165, Rodhe 1984 s. 319–320.; Nygaard 2007 s. 166, 209; Øvergaard 1951, s. 50–51; Wilhelmsson 1987 s. 461–465. KKO:n ratkaisussa 1990:42 erittäin harvinaista sivuvaikutusta ei tarvittu ottaa huomioon lääkettä liikkeelle laskettaessa. Tuottamuksesta riippumaton sopimuksenulkoinen korvausvastuu tulee ilmeisesti kyseeseen vain silloin, kun toimintaan tiedetään liittyvän konkreetin vahingonvaaran. Hemmo viittaa Wilhelmssonin kuvaukseen työnantajan koneita ja laitteita koskevasta ratkaisusta puutteellisuusvastuun tulkinnassa, joka on ainakin osittain tullut hyväksytyksi KKO:n ratkaisuissa 1990:55 ja 1991:156.

ei arvioida samoin kriteerein osana tuottamusvastuun ja vahingon korvauskelpoisuuden edellytyksiä.⁸³¹

Tuottamus voi puuttua erityisesti sopimuksenulkoisissa tilanteissa vahinkoseuraamusten odottamattomuuden vuoksi.⁸³² Sopimusperusteisen vastuun edellytyksenä olevan tuottamuksen kannalta vahinkoriskin ennakoitavuus ei ole yhtä olennainen, koska kysymys on tuolloin yleensä suoritusvelvollisuuden täyttämättä jäämisestä seuraavien vahinkojen korvaamisesta. Tuottamusarvioinnissa punnitaan lähinnä sitä, onko velallinen ryhtynyt riittäviin toimenpiteisiin sopimuksen mukaisen suorituksen tekemiseksi. Tällaisessa tilanteessa velkojalle aiheutuu vahinkoa, joten tuottamusarviointia ei tarvitse täydentää vahinko-odotuksia koskevilla kriteereillä. Ekskulpaatiosäännön vaatima näyttö perustuu tällöin käytännössä vaatimukseen suoritusesteoppien edellyttämien ulkopuolisten vaikeuksien selvittämisestä.⁸³³

---

⁸³¹Andersson 1993 s. 111; Hemmo 1994 s. 165; Jørgensen UfR 1953 B s. 35; Vinding Kruse, TfR 1951 s. 332–333, 352. Hemmo toteaa adekvaattisuusopin, tuottamuskäsitteen ja oikeudenvastaisuusopin perustuvan kaikkien samankaltaiselle ajatukselle vahingosta toiminnan mahdollisena seurauksena. Hänen mukaansa esimerkiksi Anderssonin esittämä objektiivinen tuottamusarviointi ja adekvaattisuusvaatimus vastaavat toisiaan niin paljon, että vastuuta voidaan rajoittaa kummalla perusteella tahansa.

⁸³²Hemmo 1994 s. 166. Saxén 1975 s. 9–13, Andersen 1976 s. 75–76; Saxén 1975 s. 137; Saxén 1962 s. 65; Rodhe 1984 s. 305. Sekä tuottamuksessa että ennakoitavuusperiaatteessa kiinnitetään huomiota toiminnan odotettavissa oleviin, normaaleihin seuraamuksiin. Hemmo toteaa tuottamuksen olevan sisällöltään laajempi käsite. Sen piiriin kuuluvan vahinkoseuraamuksen ennakoitavuuden lisäksi oikeusjärjestys kohdistaa toimintaan moitteen, jota on kuvattu myös (objektiivisen) oikeudenvastaisuuden käsitteellä. Jokaisen vahingon ei tarvitse voidakseen tulla korvatuksi olla sellaisessa suhteessa vastuuperusteeseen, että juuri tämän vahingon aiheutumismahdollisuus on tehnyt teon tuottamukselliseksi. Näin ennakoitavuusrajoituksen mukainen vahinkopiiri on laajempi suhteessa tuottamussäännön tarkoitamiin seuraamuksiin. Saxénin mukaan merkityksellistä on, kattaako vahingonaiheuttajan tuottamus syntyneen vahingon, ja pikemminkin, vastaako tuottamuksellisesti menetellyt vahingosta, vaikka yksin sen syntymisvaara ei ole tehnyt hänen menettelyään tuottamukselliseksi. Nämä kriteerit on erotettava toisistaan niiden erilaisten tavoitteiden eli vastuuseen johtavien syiden ja korvattavien vahinkojen takia. Kysymys ennakoitavuusperiaatteen ja tuottamuksen välisestä suhteesta riippuu tietämis- ja ennakoimisvaatimuksille annettavasta sisällöstä. Tuottamus- ja adekvaattisuusarvioinnin kohteina oleva vahinkoriski ja konkreettinen vahinko eroavat toisistaan.

⁸³³Hemmo 1994 s. 167, 183; Taxell 1972 s. 289. Sopimussuhteen yksityiskohtia koskevaa tietämystä arvioitaessa harkinnan perusteena käytetään objektiivista näkemystä, joka ei perustu vain toisen osapuolen tietoihin. Velkoja on voinut varautua tietoonsa tulleisiin riskeihin. Velallisen tiedossa olevat seikat eivät puolestaan sovi molempien osapuolten välisen ennakoitavuusperiaatteen mukaisen arvion perustaksi, koska tällöin rajausnormisto suosisi tietämättömyyttä. Velallisen vastuu muodostuisi näin sitä rajoitetummaksi mitä vähemmän hän tietää. Tämän vuoksi korvausvastuun rajoittamisen perusteeksi on valittava sellaiset tiedot,

3.1.4.5.2.2 Ennakoitavuus ja korvauksen määräytyminen

Ennakoitavuusrajoituksen lisäksi sovelletaan eräitä muita itsenäisen korvausvastuun laajuuteen vaikuttavia periaatteita.⁸³⁴ Esimerkiksi vahingonkorvaus ei voi olla kohtuuttoman suuri velallisen suoritukseen saamaan vastikkeeseen nähden.⁸³⁵

Sopimukseen liittyvää korvausvastuuta voidaan poikkeuksellisesti kohtuullistaa tai VahL 2:1.2 :n mukaisesti sovittelua, jos täysimääräinen vastuu muodostuisi kohtuuttomaksi.⁸³⁶

VahL 6:1 :n mukaisesti korvausvastuun sovittelua sovelletaan silloin, kun vahingonkärsijä on myötävaikuttanut vahinkoon tai muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon

---

joita velalliselta voidaan vaatia. Sopimussuhteen yksityiskohtia koskevan tietämyksen ollessa oikeudellisesti merkityksellistä käytetään harkinnan mittapuuna objektiivista arviointia, joka ei perustu yksinomaan osapuolten tosiasiallisiin tietoihin.

⁸³⁴Andersson 1993 s. 176; 181–182, 214–216; Hemmo 1994 s. 207–208, 245; Klami DL 1992 s. 579.

⁸³⁵Andersson 1993 s. 176; 181–182, 214–216; Hemmo 1994 s. 207–208, 245.

⁸³⁶ETSI EN 319 411-2, 2.1.-2.2; ETSI TS 101 456 s. 42; HE 187/1973 s. 13; Hemmo 2005b s. 217–220; 311, 320; Hemmo 1994 s. 9; Ponka 2013 s. 439–440; Rudanko 1998 s. 390–391; Ståhlberg 1993 s. 172–173; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 478–481; Ylöstalo 1975 s. 376, 379–380. Korvausoikeuden yleisten oppien mukaisesti vastuuta, joka perustuu tahallisuuteen tai törkeään tuottamukseen, ei voida sopimusteitse rajoittaa. Teon moitittavuus vaikuttaa sovittelun kokonaisharkintaan ja säännöksen sanamuodon mukaisesti tahallisuus estää sovittelun kuten KKO:n ratkaisuihin KKO 1985 II 101, KKO 1985 II 157, KKO 1998:149, KKO 1999:41. Kohtuuperusteinen sovittelu on liikesuhteissa poikkeuksellinen ilmiö, jossa sovittelukynnys on kuluttajasuhteissa sovellettavaa korkeampi. Esimerkkinä sovitteluharkinnasta on KKO 2000:58, jossa pankinjohtajan luotonannon tappioista aiheutuvia vahinkoja soviteltiin, koska vahinkoa ei ollut aiheutettu tahallisesti, korvausmäärä ylitti vahingonaiheuttajan maksukyvyyn ja vahingon syntyyn vaikuttivat osaltaan ulkopuoliset ennakoimattomat tekijät. Tapauksessa KKO 2001:70 asianajotoiminnassa aiheutuvia vahinkoja voidaan sovittaa vain poikkeuksellisesti toiminnan luonteen, tunnollisuusvaatimuksen ja yleistä luottamusta herättävän toiminnan vuoksi. Vastaavaa perustelua Ponka arvelee voitavan käyttää myös tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden liikkeelle laskijoiden vastuun arviointiin. Tätä näkemystä tukee myös ETSIn aiemmassa, tulkinnassa sovellettavassa varmennepolitiikka-asiakirjassa eri osapuolten vastuuasemien kuvauksissa s. 42 todettu eräissä EU-maissa tiukennettu asiantuntijavastuu (*fiduciary responsibilities*) esimerkiksi lääkäreiden ja lakimiesten toiminnan voimakkaasti säännellyn toiminnan vuoksi. Kuluttajan asemaa arvioidaan toisin ja hänen kannaltaan merkityksellistä on vahingon suuruus, hänen tuottamusasteensa sekä varallisuusasemansa.

kuulumaton seikka on myös ollut vahingon synnä.⁸³⁷ Useiden korvausvelvollisten väliseen keskinäiseen vastuunjakoon sovelletaan VahL 6:3.1 :ä.⁸³⁸

Suomen oikeudessa vahingon ennakoitavuus on nimenomaisesti mainittu sovitteluun vaikuttavana seikkana. Vastuunjaon sovitteluharkintaa koskevat näkökohdat näkyvät esimerkiksi kauppalaain soveltamisalalla, jossa ennakoitavuus saattaa olla korvausvastuuta määrittävä tekijä KL 70.2 §:n mukaisesti. Kauppalaain mukaan korvattavan vahingon laajuutta rajoitetaan ensisijaisesti välittömien ja välillisten vahinkojen erottelulla ja siihen liittyvillä vastuuperusteen laatua koskevilla vaatimuksilla.⁸³⁹

---

⁸³⁷Hemmo 2005b s. 207, 311, 320; Hemmo 1996 s. 11–13, 15, 18–20; Hemmo 1994 s. 9; Ponka 2013 s. 433; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 453–454. Sovittelun käsite sisältää korvausvastuuta kaventavan vahingonkärsijän myötävaikutuksen sekä korvausvastuun kohtuuttoman rasittavuuden huomioon ottamisen. Kvalifioitujen varmenteiden liikkeelle laskemisen yhteydessä vahingonkärsijän myötävaikutuksesta syntyneitä vahinkoja voi aiheutua esimerkiksi tilanteissa, joissa varmenteeseen luottava osapuoli tiesi ongelmasta ja jatkoi toimiaan hyväksyen käyttörajoituksen vastaisen varmenteen käytön tai luotti sulkulistalla olevaan varmenteeseen, tai oli tietoinen palvelun mahdollisista tilapäisistä haavoittuvuuksista.

⁸³⁸Hemmo 1996 s. 14–15.

⁸³⁹HE 93/1986 s. 131–132; Hemmo 1994 s. 149–152, 244–245; Hultmark 1992s. 76; Hästad 1990 s. 142; Routamo – Hoppu 1988 s. 288. Kauppalaain esitöissä irtaimen kaupan korvausvastuu rajoitetaan ensin vahinkojen ennakoitavuuden perusteella ja vasta sen jälkeen tarvittaessa sovittelusäännöksen avulla, vaikka nämä arviointikriteerit eivät sisällöllisesti eroa toisistaan merkittävästi. Erottelu välittömiin ja välillisiin vahinkoihin ei ole erityisen tehokas korvausvastuun määrittäjä, ja sen vuoksi korvausvastuun sovittelusta säädetään KL 70.2 §:ssä erikseen vahinkojen ennakoitavuus huomioiden. Hemmo huomauttaa, että KL 70.2 §:n sovitteluperusteita koskeva sanamuoto poikkeaa tavanomaisesti vahingonkorvausoikeudessa käytetystä, jolla tavanomaisesti viitataan suoritusvelvollisuuden olosuhteista johtuvaan kohtuuttomaan rasitukseen. Kauppalaain esitöiden mukaisesti kohtuuttomuutta ei ole tarkoitus ensisijaisesti arvioida velallisen taloudellisen aseman kannalta. Harkinnan ensisijaisina tavoitteina ovat sen sijaan velallisen mahdollisuudet estää ja ennakoida vahingon syntyminen. Laissa ja esitöissä ei ole mainittu vahingonkärsijän toiminnan merkityksestä lukuun ottamatta vahingonkärsijän myötävaikutusta ja vahinkoa rajoittavien toimenpiteiden laiminlyöntiä KL 70.1 §:n mukaisesti. Kauppalaain mukainen sovittelu eroaa tältä osin VahL 2:1.1 :n mukaisesta taloudellisen rasituksen kohtuuttomuuteen ja muihin sosiaalisiin päämääriin pyrkivästä sovittelusta. KL 70.2 §:n tulkintaa voidaan mahdollisesti perustella vahingonkorvausvastuun ennakorajoituksena sovitteluinstituutin yhteydessä. Ellei ennakoitavuusrajoitetta sovellettaisi, johtaisi vastuuperusteiden täytyminen odottamattomimpienkin vahinkojen korvaamiseen sovittelusäännöksen sallimalla tavalla. Sovittelu puolestaan nähdään yleensä poikkeusilmiönä, minkä vuoksi se ei soveltune ainoaksi korvausvastuun rajoitustavaksi. Sovittelu edellyttää seurauksen kohtuuttomuutta velalliselle eikä yleisesti johda seuraamuksen täysimääräiseen poistamiseen. Tämän vuoksi pelkkään vastuuperuste-erotteluun ja sovittelusäännökseen perustuva rajoitusnormisto merkitsisi, että kauppalakia sovellettaessa voitaisiin korvata ennakoimattomia vahinkoja. Ennakoitavuusrajoitukseen ei liity vastaavaa kohtuuttomuusedellytystä, vaan sen mukaisesti voi

Velallinen ei aina ole täysimääräisesti vastuussa sivullisen kanssa solmitun sopimuksen ennakoitavuudesta seuraavasta korvausvastuusta tai sopimussakosta. Näin on esimerkiksi silloin, jos sopimussuhteen ulkopuolisesti tarkastellen sivulliselle maksettava sopimuksesta seuraava korvaus on olennaisesti arvioitua suurempi.⁸⁴⁰ Ennakoitavuusharkinnassa painottuu myös sivulliselle maksetun korvauksen peruste. Vaikka korvaus perustuisi lainvoimaiseen tuomioon, voidaan sitä kuitenkin pitää ennakoimattomana, jos korvausvelvollisuuden katsotaan perustuvan virheelliseen ja samalla odottamattomaan lain soveltamiseen. Sivulliselle maksetun korvauksen perustuminen riittävän selvästi lakiin on merkityksellistä, ellei velkojan korvausvelvollisuus perustu tuomioistuimen ratkaisuun.⁸⁴¹

---

korvausvastuun ulkopuolelle jäädä myös sellaisia odottamattomia ja pienimääräisiä intressejä, joita koskeva korvausvastuu ei rasittaisi velallista kohtuuttomasti. Näin velallisen vastuuriski kasvaisi ennakoitavuusperiaatteen vastuuta rajoittavan vaikutuksen jäädessä pois, eikä velkojan tarvitsisi enää pyrkiä suojautumaan esimerkiksi toimintajärjestelyin seurausvahinkoja vastaan, ellei hänellä olisi syytä olettaa niitä koskevan vastuun tulevan sovitelluksi. Hultmark toteaa Ruotsin lain mukaisesti sovittelun olevan keino epäsuhtaisessa tilanteessa myyjän estää vahingon ilmenemistä: ”Jämkningsbedomningen blir därmed en form av ”extra adekvansbedömning” sekä ”[d]et föreligger adekvat kausalitet, men det är fråga om ’sekundär adekvans’”. Samoin Håstad pyrkii pitämään adekvaattisuus- ja sovittelukysymykset erillään toteamalla ”[a]tt en skada till sitt belopp varit svår att förutse räcker normalt inte för den skall anses inadekvat; jämförs jämkningsregeln i 70 § andra stycket som eljest blivit i stort sett överflödig”.

⁸⁴⁰Almén 1906 s. 318; Hemmo 1994 s. 222–223, 231–232; Rodhe 1984 s. 513–514; Saxén 1962 s. 162; Taxell 1972 s. 365. Toimialan käytäntöjä ja velallisen tiedossa olevien velkojan toimitasuunnitelmien merkitykseen ennakoitavuusharkinnassa vaikuttavia tekijöitä on arvioitu ratkaisussa KKO 1977 II 74. Täysimääräistä sopimussakkoa perusteltiin alan erikoisliikkeen velvollisuudella tietää asiakkaansa mahdollisesta sitoutumisesta sopimussakkoon, jonka maksamista ei pidetty ilmeisen kohtuuttomana. Tapauksessa KKO 1948 II 3 on ratkaissut sopimussakon jäämisestä korvaamatta siltä osin, kuin sitä ei voida pitää ennakoitavana. KKO:n mukaan ostaja ei voinut arvata koneen palauttamisesta yhtiölle koituvan vahingon kohoavan mainitun sopimussakon suuruiseksi, kun koneen kauppahintakin oli ollut vähäinen. Sopimusrikkomuksesta seuraava vahingonkorvausvastuu ei sopimustilanteessa saa muutenkaan olla laajuudeltaan suhteeton velalliseen tulevaan vastikkeeseen nähden, jolloin velallisen suorituksestaan saamaa määrää voidaan arvioida sekä absoluuttisena määränä että suhteessa saman alan yleiseen hintatasoon.

⁸⁴¹Hemmo 1994 s. 223–224. Velkojan voidaan edellyttää aina riittävän sivullisen vahingonkorvausvaatimus, koska se aiheuttaa vaatimuksen menestymisen ollessa todennäköistä tarpeettomia oikeudenkäynti- ja korkomenoja, joihin velallisen korvausvastuu ei välttämättä ulotu vahingonkorvausvelvollisuuden laiminlyönnin takia. Virheelliseen lain soveltamiseen liittyy ratkaisu KKO 1991:42, jossa KKO hylkäsi pankkia vastaan ajettua kantajien vaatimuksen tilapäisrahoituskuluja koskevan korvausvastuun sellaisin perusteluin, joista ilmeni KKO:n pitävän korvausvastuuratkaisua tältä osin oikeana. Velallinen on velvollinen korvaamaan velkojalle sellaiset kustannukset, jotka aiheutuvat velkojan ja tämän

Vahingonkorvauksiin liittyvä avoin sääntely tai lain säännöksen puuttuminen aiheuttavat tulkinnanvaraisuutta esimerkiksi huolellisuusvaatimuksen sisällön sekä tuottamusvastuun ja ankaran vastuun välisen arvioinnin tilanteissa. Etukäteen vahingonkorvausoikeudellisessa arvioinnissa harkittaviksi tulevat riskienhallintamahdollisuuksien ja toimintamahdollisuuksien punninta. Menetys voi ilmetä niin, että olemassa olevan varallisuuden arvo tai aineeton hyvinvoinnin taso alenee vahinkotapahtuman vuoksi⁸⁴². Vastuun syntyy joko sopimuskumppanien tai viranomaisten kohdistaessa yritykseen vaatimuksia, jotka hyväksytyinä aiheuttavat yhtiölle menetyksiä⁸⁴³.

Ennakoitavuusrajoituksen perusteella, osana normatiivista kausaliiteettivaatimusta, vastuuperusteisten ja etäisten vahinkojen välinen kausaali- ja katkaistava katkaistaan ja korvausvastuu katkeaa syy-yhteyden poikkeuksellisuuden vuoksi. Oikeudellisia vaikutuksia luovat rajoitusperiaatteet perustuvat ainoastaan normeihin.⁸⁴⁴

Sopimusvelallisen ennakoitavuusharkintaa ja asiantuntemusta koskevat oikeudelliset vaatimukset vaihtelevat perusteiltaan, kuten vaatimukset objektiivisista arviointikriteereistä sekä velallisen erityispiirteet huomioon ottavista yksilöllisistä erityispiirteistä. Heikkomman suojan näkökulma voidaan mahdollisesti ottaa huomioon ennakoitavuusrajoitukselle annettavassa sisällössä, jolloin sitä voidaan käsitellä yhtenä argumenttina muiden joukossa siihen, millainen sisältö ennakoitavuudelle soveltamistilanteessa annetaan.⁸⁴⁵ Liiketoiminnan tarpeita puoltaa pyrkimys pyrkiä yhdenmukaisiin arviointikriteereihin.⁸⁴⁶

---

sopimuskumppanin välisestä prosessista, jos oikeudenkäynnin kohteena oleva suoritusvirhe on johtunut velallisen sopimusrikkomuksesta, kuten ratkaisussa KKO 1983 II 92.

⁸⁴²Hemmo 2005a s. 10–11, 14. Yleisenä käsitteenä riski nähdään epäedullisen tapahtumakulun mahdollisuutena, mutta oikeudellisessa merkityksessä käsitettä ei ole määritelty.

⁸⁴³Routamo 1998 s. 151, 154, 156–161.

⁸⁴⁴Cane 2013 s. 126–128; Hemmo 1994 s. 179–181, 184–185; Ponka 2013 s. 431; Sisula-Tulokas 2012 s. 157. Tämän kriittisen rajakohdan jälkeen velallisella ei katsota olevan korvausvastuuta syy-yhteyden poikkeuksellisuuden vuoksi. Vahingonkärsijän on korvausvaatimuksensa tueksi voitava osoittaa vaatimuksensa oikeusperuste. Sopimusoikeudessa tämä merkitsee sitä, että velkojan on osoitettava vahingon yhteys velallisen sopimusrikkomukseen ja vastuuperusteiden on täyttyvä.

⁸⁴⁵Hemmo 1994 s. 172–174. Hemmo viittaa sopimusoikeudellisen heikkomman suojan sopimuskorvausvaatimusten huomioon ottamiseen ilman, että ennakoitavuusrajoituksen yleistä soveltamisalaa joudutaan kyseenalaistamaan.

⁸⁴⁶Hemmo 1994 s. 186–189; Taxell 1972 s. 99; Wuolijoki 2009 s. 446–448. Ennakoitavuusrajoituksella tavoitellaan mahdollisuutta hallita vastuuriskiä, joka puolestaan on mahdollista arvioida taloudellisesti mitattavana eränä. Liike-elämän sopimuksissa sovelletaan vaihdannan varmuuden turvaamiseksi

Ennakoitavuusrajoituksen perusteella on mahdollista laskea odotettavissa olevan vastuun riskianalyysi. Vaikka Suomessa ei ole varsinaisia vahinkojen ennakoitavuutta koskevia normeja eikä vahingonkorvauksen laajuutta ei ole säännelty sopimustyyppejä koskevassa laeissa, ennakoitavuusrajoituksella on merkittävä vaikutus, mikä näkyy sekä lainopissa että useissa ennakkotapauksissa. Sopimusperusteisissa vahingoissa arvioitava ennakoitavuus on punnittava sopimuksen tekovaiheen tietämistason mukaan, johon osapuolet ovat sitoutuneet tiedossa olleiden olosuhteiden perusteella. Ennakoitavuusrajoitus antaa mahdollisuuden luottaa odotettavissa olevaa vastuuta koskeviin laskelmiin. Velallisen voidaan olettaa ottavan huomioon avoimesti argumentoiden muun muassa sopimuksen tarkoitus, alan käytäntö, velallisen suorituksestaan saaman vastikkeen määrä ja eräissä tilanteissa vastuusrajoituskäytäntö.⁸⁴⁷

3.2 Sähköisen tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoaminen

3.2.1 Yleistä

Verkkopalveluiden tarjoamisen välttämätön osa-alue on osapuolten luotettava sähköinen tunnistaminen⁸⁴⁸. Asiointikumppanin henkilöllisyyden vahvistaminen perustuu erilaisiin todentamisratkaisuihin.⁸⁴⁹

---

pääsääntöisesti objektiivista arviointia. Näin myös ratkaisussa KKO 1991:42, jossa luotonantoon sitoutunut pankki ei sitoumuksestaan huolimatta antanut asiakkaalle luottoa ja joutui vahinkojen ennalta arvattavuuden nojalla korvausvastuuseen asiakkaalle aiheutuneista viivästyskoroista sekä muutto- ja oikeudenkäyntikuluista. Vahinkoseuraamusten arvioinnissa merkitystä on myös velkojan tiedonsaantimahdollisuudella tilanteessa vaikuttavista olosuhteista.

⁸⁴⁷Hemmo 1994 s. 146, 153–154, 183, 193, 244–245. Ennakoitavuuden puolesta vaikuttaa esimerkiksi kauppalaain esitöissä nimenomaisesti puollettu ennakoitavuusrajoituksen omaksuminen. Ennakoitavuuden merkitys näkyy KKO:n käytännössä verraten säännöllisesti. Hemmo viittaa reaalisen argumentaation käyttöön ennakoitavuusarvioinnin ajalliselle määrittämiselle, koska Suomen lainsäädännössä ja oikeuskäytännössä ei ole tähän harkinta-aikaan kiinnitetty huomiota. Ajankohdan valintaan vaikuttavat tällöin korvausvastuun määräytymisperiaatteilla tavoiteltavat päämäärät.

⁸⁴⁸HE 36/2009 s. 4; Hemmo 2001 s. 165, 429–431; LVM 53/2005 s. 14, 35. Tunnistamisen vaatimuksia liittyy esimerkiksi rahanpesun estämiseen, terveydenhuollon järjestelmiin tunnistautumiseen sekä perinteisen oikeuden alan järjestelyihin. RahanpesuL 3:11:ssä etätunnistuksella tarkoitetaan kaikkea asiakkaan tunnistusta ja henkilöllisyyden todentamista, joka suoritetaan ilman asiakkaan henkilökohtaista läsnä olemista.

⁸⁴⁹Bing 2006 s. 27; FitzPatrick 2005 s. 125; HE 36/2009 s. 50; Hultmark JT 4/1996–97 s. 885; Hyvärinen, DL 2/1998 s. 238; Magnusson Sjöberg 2005 s. 497; LVM 53/2005 s. 50. FitzPatrick määrittelee luottamuksen määritelmän seuraavasti: ”Trust is risk upon belief.” Magnusson Sjöberg ja FitzPatrick toteavat mukana olevan

Tunnistus voi liittyä henkilöön tai esimerkiksi maksujärjestelmien kautta asiakkuuteen ja sen taloudelliseen toimintakelpoisuuteen. Tunnistus voi liittyä myös henkilön asemaan organisaatiossa tai muuhun roolitietoon. On myös mahdollista, että tunnistus ei kerro mitään esimerkiksi vajaavaltaisuudesta, josta voi seurata oikeustoimen pätemättömyys.⁸⁵⁰

Tässä tutkimuksessa tunnistamisen yksityiskohtainen tarkastelu rajataan tilanteeseen, jossa tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoaja laskee liikkeelle välineitä ja palveluita, joiden avulla luotettavalla tavalla todennettu luonnollinen henkilö tunnistauteen verkkopalveluun tai tekee sähköisen allekirjoituksen.

Tutkimuksen 3. jaksossa esitellään eurooppalaisen tunnistus- ja luottamuspalvelun edellytykset ja osapuolten väliset oikeudelliset suhteet. Muut luottamuspalvelut jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle, koska ne eivät ole luonnollisen henkilön tunnistuksen ja allekirjoituksen menetelmiä eivätkä siten kuulu tämän tutkimuksen aihepiiriin.

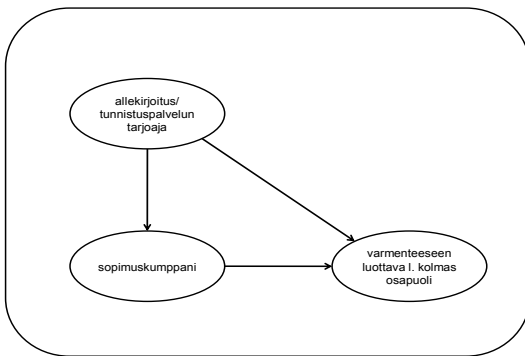
Tässä tutkimuksessa on allekirjoitusvarmenteita kutsuttu kvalifioituiksi allekirjoitusvarmenteiksi silloin, kun kuvataan samankaltaisiin vastuuasemiin perustuvia kumotussa sähköallekirjoitusdirektiivissä tai tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa säädettyjä allekirjoitusvarmenteita. Kun on kysymys uuteen tai jonkin aikaa vielä sovellettavaan väistävään sääntelyyn liittyvästä allekirjoitustyyppistä, viitataan sähköallekirjoitusdirektiivin mukaiseen laatuallkirjoitusvarmenteeseen tai tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa säädettyyn hyväksyttyyn allekirjoitusvarmenteeseen.

---

myös hyväksytyn riskin elementin. Varmennepalvelun tarjoajan vahingonkorvausvastuu heijastuu sen kolmantena osapuolena tarjoamaan luottamukseen. Taloudellisten vahinkojen ennalta ehkäisevään vaikutukseen pyritään riskien minimoimisen ja huolellisen toiminnan kautta. Hultmark arvioi myös, että jos auktorisoidaan erilainen korvausvastuu eritasoisille varmennepalveluille, kuluttajan tai varmenteeseen luottavan osapuolen olisi helpompi tunnistaa tarjottavan palvelun taso ilman erillistä perehtymistä palveluiden yksityiskohtaisiin vastuulausekkeisiin. Tunnistumenetelmissä tämä näkemys toteutuu tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 910/2014 mukaisen kolmijaon kautta (matala, korotettu, korkea taso). Luottamuspalveluiden kvalifioitu taso ilmaistaan erityisellä asetuksen 23 artiklan mukaisella luotettavuusmerkillä.

⁸⁵⁰Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 28; Hemmo 2001 s. 71–72; Hyvärinen, DL 2/1998 s. 238, 240. Oikeudellisesti merkittävää on asiakasta koskevien tietojen oikeellisuus ja se, että sopimus voidaan asianmukaisten tietojen vuoksi tehdä. Kolmannen osapuolen suorittama osapuolten vahvistaminen merkitsee osapuolten asiakaskelpoisuuden takaamisen määritellyn ulottuvuuteen saakka. Sähköisen henkilöllisyyden varmistamisesta on säädetty TunnL 17 §:ssa. Virheellinen tunnistustapahtuma voi johtaa myös rikosoikeudellisen vastuuseen, esimerkiksi erehdyttämisen olosuhteissa.

Tavanomaisen sähköisen asiointitapahtuman osapuolia ovat tunnistusvälineen liikkeellelaskija, palvelun yleensä sopimusteitse hankkinut käyttäjäosapuoli sekä mahdollisesti palveluntarjoajan palveluun luottanut kolmas osapuoli, joka tahollaan asioi palvelun sopimusteitse hankkineen käyttäjäosapuolen kanssa. TunnL 12 a §:ssä on säädetty vahvojen sähköisten tunnistusmenetelmien palveluntarjoajien luottamusverkostosta. Palveluverkostossa esiintyy eri tavoin säänneltyjä palveluita.

Kuva 5.

Tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoajan sopimuskumppani on tunnistusvälineen tai hyväksytyn varmenteen haltija

Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskija sekä palvelun tuottamiseen osallistuvat sopimuskumppanit ovat sopimussuhteessa toisiinsa tai heidän välillään saattaa olla oikeudellisia vaatimuksia toisiinsa esimerkiksi hankintasuhteiden tai sopimuksenkaltaista tilannetta muistuttavien olosuhteiden kautta. Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoaja järjestää usein osan toiminnastaan, erityisesti teknisen tuotannon tai rekisteröintitapahtuman erillisiin yhteistyösopimuksiin perustuen. Tunnistusvälineiden osalta TunnL 20 §:ssä on säädetty osapuolten välisestä sopimuksesta. Käytännössä myös allekirjoituspalveluiden liikkeelle laskeminen perustuu sopimukseen tai sopimuksenkaltaisiin olosuhteisiin.⁸⁵¹

⁸⁵¹HE 36/2009 s. 75. Lisäksi aikaisemman tunnistus- ja allekirjoituslain 41 §:n esitöissä on todettu, että ”[v]armentajan ja allekirjoittajan välisessä suhteessa vahingonkorvausvastuu määräytyy lähtökohtaisesti yleisten sopimusoikeudellista korvausvastuuta koskevien periaatteiden mukaan. Allekirjoituksen luomistietojen oikeudettoman käytön tapauksissa riskin jakautumisesta varmentajan ja allekirjoittajan välillä

3.2.2 Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskija

3.2.2.1 Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskijaa koskevat vaatimukset

Tunnistus- ja allekirjoitusvälineen laskee liikkeelle ulkopuolinen toimija, luotettava kolmas osapuoli. Kolmas osapuoli takaa henkilön identiteetin oikeellisuuden sekä takaa allekirjoittajan henkilöllisyyden salakirjoittaen julkisen avaimen omalla yksityisellä avaimellaan todistukseksi sen luotettavuudesta.⁸⁵² Välineen vakiomuotoisessa teknisessä tietosisällössä on määritelty, mihin käyttötarkoitukseen väline on myönnetty sekä mahdolliset käyttörajoitukset tunnistamis- ja luottamuspalvelusetuksen 24 artiklan 2 d kohdan, TunnL 18 §:n sekä TunnL 19 §:n mukaisesti, jos tunnistusväline perustuu varmenteeseen.

Tunnistusvälineitä ja -palveluita koskevat säännökset ovat toiminnallisuutensa osalta hyvin samankaltaiset kuin TunnL 4 a luvun allekirjoitusvarmenteita koskevat säännökset, jotka perustuvat tunnistamis- ja luottamuspalveluasetukseen ja sen liitteiden mukaiseen sääntelyyn⁸⁵³. Tunnistusvälineillä oli kumotun TunnL 4 §:n⁸⁵⁴ voimassa ollessa mahdollista tehdä niiden ominaisuuksien mukaisesti⁸⁵⁵ sähköisiä allekirjoituksia ja kehittyneitä sähköisiä allekirjoituksia, jollei muualla laissa tai TunnL 18 §:ssä ole muuta säädetty.

---

säädetään erikseen ehdotetussa 40 §:ssä”. Allekirjoittajalla tarkoitetaan yleensä sopimuksen tehnyttä välineen haltijaa. Palvelua koskevassa sopimuksessa voidaan määritellä tarkemmin tunnistusvälineen tai -palvelun yksityiskohdista, esimerkiksi välineen käyttöajasta sekä valtuutuksesta.

⁸⁵²Digitaalisen allekirjoituksen sääntelytarve Suomessa s. 1–2; Hultmark JT 4/1996–97 s. 878; Magnusson Sjöberg JT 4/2000–01 s. 866; Martin 2001 s. 380–381; LVM 53/2005 s. 12–13. Sähköisesti asioitaessa osapuolet eivät voi fyysisesti varmistua toistensa henkilöllisyydestä fyysisiin ominaisuuksiin perustuvan tunnistautumisen avulla. Varmentaja antaa sähköisen asiointitapahtuman yhteydessä todistuksen allekirjoittajan henkilöllisyydestä. Varmentajan on oltava sellainen taho, johon voidaan yleisesti luottaa.

⁸⁵³HE 74/2016 vp s. 13–14. Asetuksen allekirjoitusvälineitä koskevat tekniset ja toiminnalliset vaatimukset ovat suurelta osin samankaltaisia kuin kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin aikaiset vaatimukset.

⁸⁵⁴Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain muuttamisesta (533/2016), joka astui voimaan 1.7.2016.

⁸⁵⁵HE 74/2016 vp s. 14–15; TunnL 4 § ja 5 § kumottujen säännösten mukaisesti: *”Tunnistusvälineitä voidaan käyttää oikeustoimen tekemiseen, jollei muualla laissa tai 18 §:ssä muuta säädetä.”* Säännökset toteuttavat sopimusoikeudellista muutovapautta ja perustuvat verkkoasiointissa osapuolten hyväksymään yhteisen tahdon mukaiseen toimintatapaan.

Oikeustoimena tunnistustehtävänä on luonnollisen henkilön todentaminen. Tämän tehtävän oikeudellinen sisältö on määritelty paitsi EU:n tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksessa myös tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa. Sähköinen allekirjoitus toteuttaa tunnistamisen lisäksi allekirjoituksen perinteiset tahto-, varoitus- ja todistetehtävät⁸⁵⁶ sekä kehittyneen allekirjoituksen osalta tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 26 artiklan mukaisesti lisäksi todisteen allekirjoittaneen henkilön oikeellisuudesta. Edistyneillä tekniikoilla tehty sähköinen allekirjoitus osoittaa myös viestin muuttamattomuuden.

Tunnistusvälineen tarjoajan liikkeelle laskema palvelu perustuu TunnL 20 §:n mukaiseen tunnistusvälineen hakijan kanssa tehtyyn palvelusopimukseen. Liikkeellelaskija varmistaa sopimusosapuolena olevan luonnollisen henkilön sähköisen henkilöllisyyden.

Kuten vahvan tunnistuksen, myös kvalifioidun allekirjoitusvarmenteen määritelmä edellyttää toimijan nimenomaan yleisölle tarjoamia tunnistus- ja allekirjoituspalveluita tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 2 artiklan ja TunnL 1 §:n mukaisesti. Säännöksen mukaisesti suljetut käyttäjäryhmät jäävät soveltamisalan ulkopuolelle. Palveluntarjoajan on lisäksi täytettävä säädetyt määritellyt tekniset, taloudelliset ja toiminnalliset vaatimukset. Kvalifioidun varmentajan ja vahvan sähköisen tunnistuspalvelun tarjoajan velvollisuutena on varmistaa tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 19 artiklan ja 24 artiklan sekä TunnL 8 §:n mukaisesti palvelun korkea tietoturvallisuuden taso.⁸⁵⁷

Vahvan sähköisen tunnistusvälineen sekä hyväksytyn allekirjoitusvarmenteiden tarjoaja vastaavat kaikista toimintansa osa-alueista. Tunnistusvälineen tarjoajan on huolehdittava tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan sekä TunnL 13 §:n mukaisesti sen palveluksessa olevan henkilöstön riittävästä asiantuntemuksesta, kokemuksesta ja pätevydestä. Tunnistusvälineen tarjoajalla on oltava toiminnan laajuuteen nähden riittävät taloudelliset voimavarat toiminnan järjestämiseksi ja mahdollisen vahingonkorvauksen kattamiseksi. TunnL 13.3 §:ssä on erikseen huomioitu, että tunnistusvälineen tarjoajan on lisäksi huolehdittava palvelujensa tietojen suojaamisesta sekä riittävästä tietoturvasta. Tunnistusvälineen tarjoaja vastaa myös TunnL 13 § 4 momentin mukaisesti apuna

---

⁸⁵⁶Ponka 2013 s. 401.

⁸⁵⁷Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016; Pöysti 2002 s. 61. Palveluntarjoaja ylläpitää toimintansa tueksi erilaisia rekistereitä, joiden asianmukaisen käsittelyn osalta viitataan kvalifioidun palveluntarjoajan vaatimuksiin, kuten asetuksen 910/2014 24 artiklassa on säädetty. Eräissä tilanteissa tietokanta saattaa täyttää henkilörekisterin tunnusmerkit. Henkilörekisterin pitäjä on henkilöön nähden vastuussa aineellisesta ja aineettomasta vahingosta henkilötietojen käsittelystä.

käyttämiensä henkilöiden tuottamien palveluiden ja tuotteiden luotettavuudesta ja toimivuudesta. Kuluttajan aseman turvaamiseksi luotettavien toimintaketjujen kautta on varmistettava oikeustoimien edellytykset, luottamuksellisten tietojen sisällön muuttumattomuus, asiakkaan taloudellinen asiakaskelpoisuus ja turvallinen sähköinen maksuliikenne.⁸⁵⁸

Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan mukaisesti⁸⁵⁹ 1. päivästä heinäkuuta 2016 alkaen on ollut mahdollista hakea TunnL 17 §:n mahdollistaman vahvan sähköisen tunnistusvälineen lisäksi myös hyväksyttyä allekirjoitusvarmennetta ja siten myös kansalaisvarmennetta avoimen verkon yli, jos välineen tai palvelun tarjoaja mahdollistaa tämän hakumenettelyn.⁸⁶⁰

---

⁸⁵⁸Hyvärinen, DL 2/1998 s. 240. Asiakaskelpoisuuteen liittyvien taloudellisten tietojen välittämistä ja varmistuksen antamista koskeva velvollisuus on ratkaistu korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1989:98. Selittämättömästä syystä sattunut tilapäinen häiriö ei ollut korkeimman oikeuden mukaan sopimusehdoissa mainittu ylivoimainen este, jonka mukaan Luottokunta vapautuisi vastuusta häiriön sattuessa. Toimeksiannon varmistava osapuoli kantaa vastuun siitä, että varmistus siirtyy myyjälle saakka ja että sen sisältö on oikea. Asiakas ei saa tehdä kyseessä olevaa sopimusta, ellei hänen kelpoisuuttaan varmisteta myyjälle. Vastuu on siten tuottamuksesta riippumatonta, josta voi vapautua ainoastaan *force majeure* -perusteen vallitessa.

⁸⁵⁹HE 272/2014 s. 21. Hyväksyttyjä allekirjoitusvarmenteita tarjoava varmentaja vahvistaa varmenteeseen merkittävällä kehittyneellä sähköisellä allekirjoituksellaan laatuvarmenteen tietojen kuulumisen tietylle henkilölle. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan 1 kohdan ja TunnL 17 §:n nojalla henkilön todentamisen on tapahduttava henkilökohtaisesti tai säädetyt edellytykset täyttäen etäältä. TunnL 17.4 §:n mukaisesti: *”Olemassa olevan vahvan sähköisen tunnistusvälineen avulla on voitava hakea vastaavan tasoista sähköistä tunnistusvälinettä tai allekirjoitusvälinettä.”* Tunnistusvälineen tarjoajan on todennettava tunnistusvälineen hakija huolellisesti toteamalla hänen henkilöllisyytensä säännöksessä mainituista asiakirjoista. TunnL 17.3 §:n mukaisesti hakemukseen liittyvän ensitunnistuksen suorittaa poliisi, ellei hakijan henkilöllisyyttä voida luotettavasti todentaa.

⁸⁶⁰Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklassa tuodaan samaan säännökseen luottamuspalveluiden korkeimman tason ”hyväksytyn varmenteen” myöntämismenettelyssä hyväksytään henkilön tarkastamisen menetelmä, jossa viitataan eritasoisten tunnistusvälineen myöntäminen kriteereihin. Kumottuun sähköallekirjoitusdirektiivin sääntelyyn verraten asetuksen mukainen henkilökohtaisen tarkastamisen vaatimusta on lievennetty etäältä tapahtuvan tunnistamisen mahdollisuuteen. Hakijan henkilökohtainen todentaminen ei ole enää asetuksen mukaan varmenteen myöntämisen edellytyksenä, jos hakijalla on voimassa oleva, samanlaiset turvallisuusvaatimukset täyttävä asiointiväline käytössään.

3.2.2.2 Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskijan korvausoikeudellinen asema

3.2.2.2.1 Yleistä

Kvalifioitujen varmennepalveluiden liikkeelle laskemiseen osallistuu useita toimijoita, joiden välinen vastuunjako ei ole yksiselitteisen selvä ja osapuolten osuutta vahinkotapahtumaan on arvioitava tapauskohtaisesti.⁸⁶¹ Tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden tarjoaminen perustuu usein luotetun kolmannen osapuolen (TTP) järjestelmään ja sitä hyödyntäviin palvelukokonaisuuksiin ja siten osapuolet, myös palvelun liikkeellelaskija ennakoiivat riskiä palveluissaan. Varmentajan on mahdollista rajoittaa riskiä valitsemillaan luotettavilla teknologioilla, käytänteillä sekä sopimusoikeudellisilla rajoituksilla, joita ovat esimerkiksi transaktion suuruus tai varmenteen käyttötarkoitus. Varmentajan ja varmenteeseen luottavan tahon välisellä mahdollisella sopimussuhteella on rajoitettua merkitystä ennakoitavuutta arvioitaessa. Vaikka sopimussuhteessa on periaatteessa mahdollista arvioida riskin suuruutta, varmentajalla tällaista mahdollisuutta ei kuitenkaan ole. Varmentaja on tietoinen, että sen liikkeelle laskemia varmenteita käytetään sekä sopimussuhteessa että suhteen ulkopuolella.⁸⁶²

---

⁸⁶¹Hahto 2008 s. 29–33; Hultmark JT 4/1996–97 s. 882; Ponka 2013 s. 431–433; Reed 2004 s. 170. Ponka viittaa Hahtoon, jonka mukaan ennakoitavuus on otettava huomioon vain vahingonaiheuttajan tuottamuksen arvioinnissa, eikä sitä tulisi käyttää vahingon rajoituskeinona. Jos toimintaan liittyy hyvin pieni tai olematon vahinkoriski, teko ei ole välttämättä tuottamuksellinen. Ennakoitavuudella rajoitusperusteena on vain vähän itsenäistä merkitystä, ja se pääosin sisältyy normin suojatarkoitukseen tai väliin tuleviin syihin. Sellaisissa tilanteissa, joissa vahinko ei synny niinkään yksittäisistä vahinkotapahtumista vaan vahinkotapahtumien suuresta määrästä, suojatarkoitus tai väliin tulevat syyt voivat rajoittaa vastuuta vain rajoitetusti. Reedin mukaan varmentajan mahdollisuus ennakoida vahinkoja on varsin vähäinen. Kokonaisvastuun suuruudella voi olla merkitystä ennakoitavuuden arvioimiseen. Ponka toteaa, että sinänsä tunnettuun riskiin perustuva vahinko voi jäädä vastuun ulkopuolelle, jos seurausvahinko on odottamaton tai määrältään poikkeuksellinen. Käyttäjä tai luotettu kolmas osapuoli kuitenkin tietää, että asiointivälinettä voidaan käyttää erilaisiin transaktioihin, jolloin osapuolet ovat ennakoineet väärinkäytöksen mahdollisuudet. Tämän tutkimuksen kirjoittaja tukee tätä näkemystä samoin perustein. Ponka katsoo, että ennakoitavuuteen voitaisiin kuitenkin vedota sellaisissa yksittäisissä tilanteissa, joissa allekirjoitus- tai tunnistusvälineellä aiheutetaan poikkeuksellisen moneen oikeustoimeen liittyvää vahinkoa tai muutoin poikkeuksellisen suuri vahinko.

⁸⁶²Ponka 2013 s. 431–433; Reed 2004 s. 170. Reed on esittänyt, että ennakoitavuuden avulla korvattavat vahingot rajoitettaisiin ainoastaan välittömästi varmenteeseen luottamisesta aiheutuneisiin vahinkoihin. Pohjoismaissa on katsottu tarkoituksenmukaiseksi rajoittaa vahinkojen korvaaminen vain välittömiin vahinkoihin ja negatiiviseen sopimusetuun. Ponka toteaa perustelun olevan hyväksyttävissä siten, että jos

Osapuolten välisiin vastuusuhteisiin sovelletaan voimassa olevaa yleis- ja erityislainsäädäntöä sekä sopimusoikeuden ja vahingonkorvausoikeuden periaatteita.⁸⁶³ Vahingonkorvausoikeudessa periaatteellinen lähtökohta on ollut vahingonkärsijälle aiheutuneen vahingon täysimääräinen korvaus. Vahingon on tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisissa tilanteissa liittyttävä myös normin suojatarkoituksen piiriin eli oltava luonteeltaan sellaista, jota vastuuta koskevan säännöksen on tarkoitus suojata.⁸⁶⁴

---

asiointitapahtuman vastapuoli olisi tiennyt, että kysymyksessä on oikeudeton käyttö, vastapuoli ei todennäköisesti olisi hyväksynyt tunnistusta tai allekirjoitusta, jolloin oikeustoimi olisi jäänyt tekemättä. Tilanne ei olisi vertailukelpoinen silloin, jos vastapuoli olisi tehnyt oikeustoimen väärinkäyttäjän kanssa ja jos tämän tiedot olisivat olleet varmenteessa. Jos allekirjoituksen tekijä on eri henkilö kuin mitä varmenteen perusteella voi olettaa, on olemassa merkittävä henkilöllisyyden väärinkäytön riski. Jos allekirjoituksen vastaanottaja toimii huolellisesti, hän ei hyväksy tällaista allekirjoitusta.

⁸⁶³Digitaalisen allekirjoituksen sääntelytarve Suomessa s. 14–15. Erityisen vastuunjakosäännöksen piirissä varmenteeseen luottavan osapuolen on mahdollista saada vahingonkorvausta joko tunnistus- ja luottamuspalvelulain tai muiden sopimus- ja vahingonkorvausoikeudellisten mekanismien avulla, koska näiden osapuolten väliltä puuttuu yleensä sopimussuhde. Varmenteen hyväksyjän suojaksi erityisestä vahingonkorvausmahdollisuudesta on säädetty TunnL 41 §:ssä. Kun varmenteen hyväksyjä ottaa varmenteella tehdyn allekirjoituksen vastaan, hän samalla hyväksyy tiettyyn asiointivälineeseen liittyvän riskin esimerkiksi varmentajan toimintaa kuvaaviin varmennepolitiikka-asiakirjoihin perehtymällä. Jos allekirjoituksen luontivälineitä on käytetty väärin, soveltuviksi tulevat korvausoikeuden lisäksi ainakin oikeustoimilain pätemättömyysperusteet, rikosoikeuden soveltaminen sekä todistustaakan jakoa koskevat kysymykset.

⁸⁶⁴Hahto 2008 s. 24–29; Hemmo 2005b s. 438; Ponka 2013 s. 437–438; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 348–349, 357, 364. Ponka arvioi, että tämän vaatimuksen kannalta arvioiden korvattavaksi tulevat sellaiset vahingot, joissa luottava osapuoli erehtyy tekemään oikeustoimen tai muun merkityksellisen transaktion väärinkäyttäjän kanssa siten, että luulee tätä käyttäjäksi. Kuitenkin useimpiin allekirjoituksen tai tunnistuksen virheellisyyden kysymyksiin liittyy syy-yhteyden punnintaa. Näissä tilanteissa suojatarkoitus rajaa vahingon etäisiä seurauksia ja vaikeasti hahmottuvia syy-yhteyshetkiä. Samoin on sinänsä kausaaliteetin piiriin kuuluvissa vahingoissa, jos vastuuketju katkeaa. Tällaisia esimerkkejä vastuuketjun katkeamisesta ovat liian vähäiset tai ylimitoitettut suojelutoimet vahingon tapahduttua, kolmannen toimista aiheutuneet vahingot tai vahingonkärsijän ulkopuolisten kanssa solmimat sopimukset. Myös vahinkoa kärsineen intressin vahinkoalttius saattaa olla tällainen seikka. Hahto toteaa, että sopimus on väliin tuleva syy, jos se muuttaa vahingon määrää siitä, mitä se olisi ollut ilman sopimusta. Ståhlbergin ja Karhun mukaan syy-yhteys ei katkea silloin, kun toinen käskee tai yllyttää vahingon aiheuttavaan rikokseen. Väliin tuleva rikos ei katkaise syy-yhteyttä, kun huomioidaan yleisten oppien mukaiset ja ennalta arvattavat olosuhteet. Jos vahingonkärsijä antaa tuottamuksellisesta menettelystä johtuvan laiminlyönnin jatkua, vaikka hän voisi vaikuttaa siihen vahinkonsa estämiseksi, voi vahingon syy-yhteys tuottamukselliseen menettelyyn katketa. Vastuu ei katkea myöskään rikosoikeuden osallisuusoppien mukaisesti, jos tuottamuksellinen toiminta mahdollistaa rikoksen. Ponka katsoo, että

Erityinen korvausoikeudellinen riskinjaon kysymys ilmenee vahingonvaaran ennakoitavuutena palveluntarjoajan suhteessa varmenteeseen luottavaan kolmanteen osapuoleen.⁸⁶⁵ Sekä tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa että kansallisessa tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa on säädetty todistustaakan jakautumisesta eri osapuolten välillä tilanne- ja palvelukohtaisesti. Esimerkiksi välineen käyttörajoituksen vastainen käyttö vaikuttaa osapuolten väliseen korvausvastuuseen tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklan sekä TunnL 27 §:n sekä TunnL 41 §:n nojalla.

3.2.2.2 Tunnistuspalveluiden vahingonkorvaussääntely

Tunnistamispalveluiden vastuutahoista ja velvoitteista on säädetty tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 11 artiklassa⁸⁶⁶. Säännöstä sovelletaan kansallisten vastuusäännösten⁸⁶⁷ mukaisesti esimerkiksi vahinkojen määrittelyä, asiaan liittyviä

---

sähköisen tunnistuksen ja allekirjoituksen luotetun kolmannen ja käyttäjän tuottamuksellisen toiminnan jälkeen tuleva väärinkäyttäjän tahallinen rikos ei estä mainittujen tahojen korvausvelvollisuutta.

⁸⁶⁵Hyväksyttyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottava osapuoli voi luottaa voimassaolevaan varmenteeseen käännettyyn todistustaakkaan perustuvan korvausvastuun perusteella.

⁸⁶⁶Asetuksen 910/2014 11 artiklan mukainen tunnistuspalveluiden tarjoajien ja muiden toimijoiden välinen korvausvastuu jakaantuu seuraavasti:

”1. Ilmoittava jäsenvaltio on vastuussa luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle tahallaan tai tuottamuksesta aiheutetusta vahingosta, joka johtuu 7 artiklan d ja f alakohdassa säädettyjen velvollisuuksien laiminlyönnistä rajat ylittävässä transaktiossa.

2. Sähköisen tunnistamisen menetelmän myöntävä osapuoli on vastuussa luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle tahallaan tai tuottamuksesta aiheutetusta vahingosta, joka johtuu 7 artiklan e alakohdassa tarkoitetun velvollisuuden laiminlyönnistä rajat ylittävässä transaktiossa.

3. Todentamismenettelyä operoiva osapuoli on vastuussa luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle tahallaan tai tuottamuksesta aiheutetusta vahingosta, joka johtuu 7 artiklan f alakohdassa tarkoitetun todentamisen asianmukaisen toiminnan varmistamatta jättämisestä rajat ylittävässä transaktiossa.

4. Edellä olevia 1, 2 ja 3 kohtaa sovelletaan kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti.

5. Edellä olevilla 1, 2 ja 3 kohdalla ei rajoiteta kansallisen lain mukaisia osapuolten vastuita transaktiossa, jossa käytetään 9 artiklan 1 kohdan nojalla ilmoitetun sähköisen tunnistamisen järjestelmän piiriin kuuluvaa sähköisen tunnistamisen menetelmää.”

⁸⁶⁷Asetus 910/2014, Johdanto-osan perustelukappale 18. Perustelukappaleen 18 kansallisten vastuusäännösten soveltamisesta: *”Tässä asetuksessa olisi säädettävä ilmoittavan jäsenvaltion, sähköisen tunnistamisen menetelmän myöntävän osapuolen ja todentamismenettelyä operoivan osapuolen vastuusta siinä tapauksessa, etteivät ne noudata tässä asetuksessa säädettyjä asianmukaisia velvoitteita. Tätä asetusta olisi kuitenkin sovellettava kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti. Se ei näin ollen vaikuta näihin kansallisiin sääntöihin,*

sovellettavia menettelysääntöjä, todistustaakka mukaan lukien. Kansallisen lain mukaisia osapuolten vastuita ei rajoiteta transaktiossa, jossa käytetään 9 artiklan 1 kohdan nojalla ilmoitetun sähköisen tunnistamisen järjestelmän piiriin kuuluvaa sähköisen tunnistamisen menetelmää.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 11 artikla asettaa tuottamuvastuun tunnisteiden rajat ylittäviä transaktioita toteuttaville eri osapuolille. Ilmoittava jäsenvaltio on tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 2 luvun 11 artiklan mukaisesti vastuussa luonnolliselle tai oikeushenkilölle tahallisesta tai tuottamuksellisesta säädettyjen velvollisuuksien laiminlyönnistä rajat ylittävässä transaktiossa. Sähköisen tunnistamisen menetelmän myöntävä osapuoli on vastuussa samoin perustein. Myös todentamismenettelyä operoivalla osapuolella on samoin perustein määräytyvä vahingonkorvausvastuu, jos se syyllistyy todentamisen asianmukaisen toiminnan varmistamatta jättämiseen. Asetuksen korvaussääntely on lähtökohtaisesti tuottamuvastuuseen perustuvaa sääntelyä, jossa kuitenkin kattavan sääntelyn lisäksi viitataan kansalliseen sääntelyyn.

Kansalliseen sääntelyyn viittaavat tunnistamis- ja luottamuspalveluita kuvaavat johdanto-osan perustelukappaleet 18 ja 37 poikkeavat sanamuodoiltaan osin toisistaan, mikä osaltaan vaikeuttaa korvaussääntelyn tulkintaa.⁸⁶⁸

Julkisen sektorin asiointipalveluiden toteuttamien verkkopalveluiden tunnistamiskäytännöissä on säädettyillä edellytyksillä velvoite huomioida tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaiset tunnistusmenetelmät tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 6 artiklan mukaisesti rajat ylittävää todentamista varten.

Tunnistusvälineen liikkeelle laskeminen perustuu TunnL 20 §:n mukaisesti tunnistusvälineen hakijan ja tunnistuspalvelun tarjoajan väliseen sopimukseen.

---

jotka koskevat esimerkiksi vahinkojen määrittelyä, tai asiaan liittyviin sovellettaviin menettelysääntöihin, todistustaakka mukaan lukien. ”

⁸⁶⁸ Johdanto-osan perustelukappaleessa 18 esimerkkeinä on mainittu kansallisin periaattein määräytyvät ”vahinkojen määrittelyä, tai asiaan liittyviin sovellettaviin menettelysääntöihin, todistustaakka mukaan lukien” sekä perustelukappaleessa 37 ”vahinkojen, tahallisuuden ja tuottamuksellisuuden määrittelyä tai asiaan liittyvien sovellettavien menettelysäännösten määräytymistä kansallisen oikeuden mukaisesti” sekä ”[s]iltä osin kuin luottamuspalvelun tarjoajan vastuu perustuu eIDAS-asetuksen 13 artiklan säännöksiin, kansallisesta oikeudesta tulevat sovellettavaksi muun muassa vahingonkorvauksen kohtuullistamista, vahinkoa kärsineen myötävaikutusta, useiden vahingosta vastuussa olevien yhteisvastuuta sekä korvausvaatimuksen vanhentumista koskevat säännökset”.

Tunnistusvälineen tarjoajan ja välineen haltijan välillä sovelletaan sopimusvastuun perusteita.

TunnL 27 §:ssä on säädetty tunnistusvälineen haltijan tunnistusvälineen oikeudetonta käyttöä koskevista vastuunrajoituksista.

Tunnistus- ja luottamuspalvelulain 12 a §:ssä on säädetty kansallisesta tunnistusvälineen tarjoajien verkostosta, joka muodostuu tunnistusvälineiden osapuolten – tunnistusvälineen tarjoajien, verkkopalveluiden tarjoajien, tunnistuksenohjauspalvelun – välille, kun tunnistuspalvelun tarjoajat ilmoittavat palvelunsa Viestintävirastolle.⁸⁶⁹

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa on säädetty tunnistuspalvelun tarjoajien vastuun jakaantumisesta valtioiden rajat ylittävässä asioinnissa sekä erikseen todettu, että vahingonkorvauksen osalta sovelletaan lisäksi kansallisia yleisiä periaatteita.⁸⁷⁰ Tunnistusmenetelmän myöntämistä koskevan asetuksen 11 artiklan korvaussääntelyssä palveluntarjoajan osalta on viitattu asetuksen 7 artiklan e kohtaan⁸⁷¹.

---

⁸⁶⁹HE 272/2014 vp s. 10; LiVM 18/2016; LiVL 29/2013 vp; TaVL 19/2013 vp; TaVL 34/2013 vp. Esitöiden mukaan: ”Ehdotettu sääntely koskee vain Viestintävirastoon ilmoituksen tehneiden vahvan sähköisen tunnistusvälineiden tarjoajien toimintaa. Luottamusverkosto perustuu kansallisen lain säännöksiin ja sillä ei ole vastinetta eIDAS-asetuksessa. Luottamusverkostoa koskevaa 12 a §:ää on sovellettu kuitenkin 1.5.2017 alkaen. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa eri tunnistustoimijoiden yhteistyö, jolla varmistetaan markkinoiden kehittyminen. Vahvan sähköisen tunnistamisen pohjautuessa pääosin tilinkäyttövälineiksi tarkoitettuihin verkkopankkitunnuksiin, ollaan käytännössä tilanteessa, jossa yleisölle tarjottava sähköinen tunnistusväline on sidoksissa asiakkuuteen ja sitä tarjotaan jonkun muun palvelun oheispalveluna, mikä on kilpailu- ja kuluttajanäkökulmasta epätarkoituksenmukaista. Osittain tästä syystä eri toimijat eivät ole pystyneet sopimaan keskenään laajamittaisesta sähköisten tunnistusvälineiden vastavuoroisesta hyväksymisestä, eikä tunnistusvälineiden markkinaehtoista kehittymistä ole tapahtunut, vaikka nykyinen lainsäädäntö on tämän mahdollistanut.” Suomessa luottolaitosten verkkopankkitunnukset muodostavat perustan myös muulle kansalliselle sähköiselle asioinnille. Pankit eivät yleensä kuitenkaan myönnä verkkotunnuksia henkilöille, joilla on maksuhäiriömerkintöjä. Tällaisia kansalaisia on lähes 350 000. Luottamusverkoston jäseninä ovat myös mobiilioperaattorit ja Väestörekisterikeskus.

⁸⁷⁰Asetuksen 910/2014 johdanto-osan perustelukappale 18: ”Tässä asetuksessa olisi säädettävä ilmoittavan jäsenvaltion, sähköisen tunnistamisen menetelmän myöntävän osapuolen ja todentamismenettelyä operoivan osapuolen vastuusta siinä tapauksessa, etteivät ne noudata tässä asetuksessa säädettyjä asianmukaisia velvoitteita. Tätä asetusta olisi kuitenkin sovellettava kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti.” Lisäksi perustelukappale 20: ”Jäsenvaltioiden yhteistyön olisi edistettävä ilmoitettujen sähköisen tunnistamisen järjestelmien teknistä yhteentoimivuutta, ja siinä olisi pyrittävä vaalimaan luottamuksen ja tietoturvan korkeaa tasoa, joka on oikeassa suhteessa riskin suuruuteen.”

⁸⁷¹Asetuksen 910/2014 7 artikla kohta e ”kyseisen järjestelmän mukaisen sähköisen tunnistamisen menetelmän myöntävä osapuoli varmistaa, että sähköisen tunnistamisen menetelmä on liitetty tämän artiklan d alakohdassa

3.2.2.2.3 Luottamuspalveluiden vahingonkorvaussäätely

TunnL 41 §:n vahingonkorvaussäännöstä on tarkistettu tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaisin muutoksin. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artikla sisältää säännökset luottamuspalvelun tarjoajien⁸⁷² vahingonkorvausvastuusta.

Luottamuspalveluiden ja allekirjoitusvarmenteiden korvaussäännökset näyttäytyvät eri tavoin kuin kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin aikana.⁸⁷³ Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklan 3 kohdassa on lisäksi säädetty, että vahingonkorvaukseen sovelletaan kansallisia vastuusääntöjä.⁸⁷⁴

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklan 1 alakohdassa on säädetty tuottamusvastuu, jossa hyväksytyillä palveluntarjoajille on käännetty todistustaakka vahingonkorvauksen osalta. Ei-hyväksytyen luottamuspalvelun vahingonkorvausoikeudellinen todistustaakka on luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä, joka hakee korvausta luottamuspalvelun tarjoajalta säädetyn

---

tarkoitettuun henkilöön 8 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua täytäntöönpanosäädöksessä säädettyä asianmukaista varmuustasoa koskevien teknisten eritelmien, standardien ja menettelyjen mukaisesti”.

⁸⁷²Asetuksen 910/2014 13 artiklan todistustaakka jakaantuu sen mukaisesti, onko kysymyksessä hyväksytty palvelu tai ei-hyväksytty palvelu. 2 kohdassa on säädetty ennalta ilmoitettujen käyttörajoitusten vaikutuksesta korvausvastuuseen. Asetus 910/2014 13 artiklan 3 kohdassa on lisäksi säädetty: *”Edellä olevia 1 ja 2 kohtaa sovelletaan kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti.”*

⁸⁷³Tunnistus- ja luottamuspalvelulain 41 § eroaa aikaisemmasta tunnistus- ja allekirjoituslain vastaavasta lainkohdasta palvelun sisällön korvausvastuun sekä asetukseen viittaavan säätelyn kautta.

⁸⁷⁴HE 74/2016 s. 41. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 37 johdantolauseen mukaisesti näin sovelletaan esimerkiksi *”vahinkojen, tahallisuuden ja tuottamuksellisuuden määrittelyä tai asiaan liittyvien sovellettavien menettelysäännösten määrittymistä kansallisen oikeuden mukaisesti”* sekä *”[s]iltä osin kuin luottamuspalvelun tarjoajan vastuu perustuu eIDAS-asetuksen 13 artiklan säännöksiin, kansallisesta oikeudesta tulevat sovellettavaksi muun muassa vahingonkorvauksen kohtuullistamista, vahinkoa kärsineen myötävaikutusta, useiden vahingosta vastuussa olevien yhteisvastuuta sekä korvausvaatimuksen vanhentumista koskevat säännökset.”* Kansalliseen säätelyyn liittyvä viittaus on myös johdantolauseessa 18 tunnistusmenetelmien osalta. Nämä menettelysäännökset on kuvattu myös TunnL 41 §:n esitöissä, joissa on todettu tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklan säätelyn koskevan kaikkia luottamuspalveluita. TunnL 41 § 2 momentti koskee hyväksytyjen varmenteiden korvaustilanteita.

käyttörajoitukseen liittyvin rajoituksin. Asetuksen 13 artiklan 2 alakohdan sanamuoto voisi viitata myös muun vastuuperusteen kuin tuottamuvastuun soveltumiseen.⁸⁷⁵

Jos luottamuspalvelun tarjoajat ilmoittavat tarjoamiensa palvelujen käytön rajoituksista asianmukaisesti ennakolta asiakkailleen ja jos kyseiset rajoitukset ovat kolmansien osapuolien tunnistettavissa, luottamuspalvelun tarjoajat eivät ole vastuussa vahingoista, joita syntyy ilmoitetut rajoitukset ylittävistä palvelujen käytöstä.⁸⁷⁶

Kansallisen TunnL 41 §:ssä eriytetään luottamuspalveluiden ja hyväksytyn varmenteen tarjoavan varmentajan vastuun muodostuminen. Hyväksytyn varmenteen tarjoajalle on säädetty TunnL 41 § 2 momentin mukaisesti käännetty tuottamukseen perustuva vahingonkorvausvastuu⁸⁷⁷.

---

⁸⁷⁵Vastuuperusteen osalta voidaan arvioida, onko 2 kohta tuottamusta koskeva normi vai onko tarkoituksena se, että palveluntarjoaja määrittelee palvelun tarkoitetun tai sallitun käyttöalan ja voi rajoittaa vastuutaan niin, että tämän määritellyn ulkopuolelle menevästä käytöstä ei ole mitään vastuuta. Jos lainkohdan päätellään tarkoittavan vastuusta vapautumista, edellytyksenä olisi mitä ilmeisimmin se, että käytön rajoitukset on ilmoitettu riittävän selvästi ja asianmukaisesti.

⁸⁷⁶Kolmannen osapuolen ennakolta tiedossa ja artiklan sanamuodon mukaisesti ”tunnistettavissa oleva” käyttörajoitus poistaa palvelun tarjoajan vahingonkorvausvastuun. Tämä sanamuoto poikkeaa kumotun direktiivin sanamuodon mukaisesta laatuvarmenteeseen luottavan tahon velvoitteesta. Kumotun direktiivin artikla 6, liitteet I ja II: ”Jäsenvaltioiden on varmistettava, että varmennepalvelujen tarjoajilla on mahdollisuus ilmoittaa hyväksytyssä varmenteessa kyseisen varmenteen käyttöä koskevista rajoituksista edellyttäen, että tällaiset rajoitukset ovat kolmansien osapuolten tunnistettavissa. Varmennepalvelujen tarjoaja ei ole vastuussa vahingosta, joka on aiheutunut hyväksytyn varmenteen käytöstä siinä annettujen käyttörajoitusten vastaisesti”. Luottamuspalveluita koskien 13 artiklan 2 kohdan mukaisesti: ”Jos luottamuspalvelun tarjoajat ilmoittavat tarjoamiensa palvelujen käytön rajoituksista asianmukaisesti ennakolta asiakkailleen ja jos kyseiset rajoitukset ovat kolmansien osapuolien tunnistettavissa, luottamuspalvelun tarjoajat eivät ole vastuussa vahingoista, joita aiheutuu ilmoitetut rajoitukset ylittävistä palvelujen käytöstä”.

⁸⁷⁷HE 74/2016 s. 41. TunnL 41 §: ”Luottamuspalvelun tarjoajan vastuusta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun EU:n asetuksen 13 artiklassa.

Hyväksytyn varmenteen tarjoava varmentaja on vastuussa vahingosta, joka hyväksyttyyn varmenteeseen luottaneelle on aiheutunut siitä, että varmentaja tai sen apunaan käyttämä henkilö ei ole peruuttanut varmennetta 39 §:ssä säädetyllä tavalla. Varmentaja vapautuu vastuusta, jos se näyttää, että vahinko ei ole aiheutunut sen omasta tai sen apunaan käyttämän henkilön huolimattomuudesta.” Esitöissä vertaillen aiempaan tunnistus- ja allekirjoituslakiin: ”Ehdotettu 2 momentin säännös vastaa voimassa olevan 41 §:n 1 momentin 5 kohdan ja 2 momentin säännöksiä ja koskee tilannetta, että varmentaja tai sen apunaan käyttämä henkilö ei ole peruuttanut hyväksyttyä varmennetta ehdotetussa 39 §:ssä säädetyllä tavalla.” TunnL 41 § soveltuu vain allekirjoitusvarmenteisiin eli tämänhetkisessä EU-säätelyssä tarkoitettuihin hyväksyttyihin

Kansallisessa tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa luottamuspalveluiden vahingonkorvausääntelyn osalta viitataan tältä osin asetukseen ja kansallisesta lakia on täydennetty ainoastaan puuttuvilta osin⁸⁷⁸. Tämä sääntelyn ero näkyy myös nykyisen tunnistamis- ja luottamuspalvelulain korvaussääntelyn ja aiemmin voimassa olleen tunnistus- ja allekirjoituslain välillä.⁸⁷⁹ Erityisesti nykyisen TunnL 41 §:n mukainen hyväksyttyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottavan tahon korvausoikeudellinen säännös on muuttunut yksityiskohdiltaan.⁸⁸⁰ Asetuksen 13 artiklan 1 kohdan sanamuodon mukainen

---

varmenteisiin. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artikla on soveltamisalaltaan väistynyttä sääntelyä laajempi kattaa kaikki asetuksessa tarkoitetut luottamuspalvelut.

⁸⁷⁸HE 74/2016 s. 5, 14, 40–41. Jäsenvaltioissa sovelletaan välittömästi tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen luottamuspalveluita koskevia säännöksiä. Kansalliseen aiemmin voimassaolevaan tunnistus- ja allekirjoituslakiin on tehty muutoksia hallituksen esityksellä HE 74/2016. Näitä toimijoita koskevat keskeiset lainsäädäntömuutokset tulevat välittömästi sovellettavista asetuksen säännöksistä. Esitöissä ehdotettiin kuitenkin ”säilytettäväksi säännöksiä palveluntarjoajan ja käyttäjän oikeuksista ja velvollisuuksista tilanteissa, joissa käyttäjä kadottaa sähköisen allekirjoituksen tai leiman luontivälineen (ehdotetut 39 § ja 40 §)”. Näistä tilanteista ei ole säädetty tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa.

⁸⁷⁹HE 74/2016 s. 41; HE 36/2009 s. 75–77. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain 41 §:n soveltaminen oli määritelty eri varmentajan osa-alueisiin liittyviksi toiminnoiksi, joista 1 momentin 1–5 kohdissa oli varmentajalla käännetty vahingonkorvausvastuu. Esitöiden mukaan: *”Pykälän 1 momentissa säädetään seikoista, joita laatuvarmenteita tarjoavan varmentajan tavanomaista huolimattomuusvastuuta ankarampi korvausvastuu koskee. Varmentaja on velvollinen korvaamaan 1–5 kohdissa luetelluista seikoista johtuvan vahingon, ellei varmentaja pysty näyttämään, että vahinko ei ole aiheutunut sen omasta tai sen apunaan käyttämän henkilön huolimattomuudesta. Henkilöllä tarkoitetaan sekä luonnollista henkilöä että oikeushenkilöä. Varmentajan korvausvastuu koskee kaikkea vahingon aiheuttaneeseen seikkaan syy-yhteydessä olevaa vahinkoa vahingon ennakoitavuutta koskevien yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti.”* Edelleen *”[e]hdotetun 2 momentin mukaan laatuvarmenteita tarjoava varmentaja vapautuu 1 momentissa tarkoitetusta vastuusta näyttämällä, että vahinko ei ole aiheutunut varmentajan tai sen apunaan käyttämän henkilön huolimattomuudesta. Tämä niin sanottu presumoitu tuottamusvastuu merkitsee poikkeusta siitä vahingonkorvausoikeudellisesta pääsäännöstä, että vahinkoa kärsinyt on velvollinen näyttämään vahingon aiheuttajan toimineen huolimattomasti. Momentissa säädetty käännetty todistustaakka koskee ainoastaan vastuun perustetta, joten vahinkoa kärsinyt on velvollinen normaaliin tapaan esittämään näytön varmentajan toiminnan ja kärsimänsä vahingon välisestä syy-yhteydestä”*.

⁸⁸⁰Väistynyt tunnistus- ja allekirjoituslain 41 § oli säädetty seuraavasti: *”Laatuvarmenteita tarjoava varmentaja on vastuussa vahingosta, joka laatuvarmenteeseen luottaneelle on aiheutunut siitä, että: 1) laatuvarmenteeseen merkityt tiedot ovat varmenteen myöntämishetkellä olleet virheellisiä; 2) laatuvarmenteessa ei ole 30 §:n 2 momentissa mainittuja tietoja; 3) laatuvarmenteessa yksilöidyllä henkilöllä ei varmenteen myöntämishetkellä ollut hallussaan varmenteessa mainittuja tai määriteltyjä allekirjoituksen todentamistietoja vastaavia allekirjoituksen luomistietoja; 4) varmentajan tai sen apunaan käyttämän henkilön*

korvausvastuu näyttäytyy täten aiempaa oikeustilaa laajemmalla, koska nyt palvelun osa-alueita ei ole erityisesti nimetty presumoidun vastuun osalta, vaan säännöksessä todetaan hyväksytyjen luottamuspalveluiden osalta vastuun syntyminen yleisellä, erikseen määrittelemättömällä tasolla.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklassa on esitetty yksityiskohtaisena luettelona varmentajaa koskevat vaatimukset osa-alueittain. Asetuksen 24 artiklassa on säädetty lisäksi muista luottamuspalveluntarjoajan velvollisuuksista, kuten henkilön oikean todentamisen velvollisuudesta. Kun korvausvaatimuksia ei ole eriytetty nimettyihin osapalveluihin, asetuksen 24 artiklaa lienee tulkittava niin, että virheellisyys missä tahansa näistä palvelun osa-alueista laukaisee säädetyn mukaisella tavalla korvausvelvollisuuden.

TunnL 41.1 §:ssä on asetuksen voimaan tultua muutettu sääntelyä vastaamaan allekirjoitusvälineiden sijaan luottamuspalveluita, joita ovat allekirjoitusvälineiden lisäksi myös muut säädetty luottamuspalvelut. TunnL 41.1 §:ssä on todettu viittaus asetuksen 13 artiklan yleissäännökseen, jonka todistustaakka on käännetty hyväksytyyn allekirjoituspalvelun osalta. 13 artiklan 1 kohdassa on säädetty, että *”[h]yväksytyyn luottamuspalvelun tarjoajan oletetaan toimineen tahallaan tai tuottamuksesta, ellei kyseinen hyväksytty luottamuspalvelun tarjoaja todista, että ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu vahinko on tapahtunut ilman kyseisen hyväksytyyn luottamuspalvelun tarjoajan tahallisuutta tai tuottamuksellisuutta.”* Edelleen 2 kohdassa: *”Jos luottamuspalvelun tarjoajat ilmoittavat tarjoamiensa palvelujen käytön rajoituksista asianmukaisesti ennakolta asiakkailleen ja jos kyseiset rajoitukset ovat kolmansien osapuolien tunnistettavissa, luottamuspalvelun tarjoajat eivät ole vastuussa vahingoista, joita aiheutuu ilmoitetut rajoitukset ylittävistä palvelujen käytöstä.”*⁸⁸¹ Lisäksi TunnL 41 § 2 momenttiin on lisätty hyväksyttyjä

---

luomat allekirjoituksen luomis- ja todentamistiedot eivät ole yhteensopivia; taikka 5) varmentaja tai sen apunaan käyttämä henkilö ei ole peruuttanut laatuvarmennetta 36 §:ssä säädetyllä tavalla. Varmentaja vapautuu 1 momentissa säädetystä vastuusta, jos se näyttää, että vahinko ei ole aiheutunut sen omasta tai sen apunaan käyttämän henkilön huolimattomuudesta. Varmentaja ei vastaa vahingosta, joka aiheutuu laatuvarmenteeseen sisältyvän käyttörajoituksen vastaisesta käytöstä.

Muilta osin laatuvarmenteita yleisölle tarjoavan varmentajan vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa.

Mitä tässä pykälässä säädetään, sovelletaan myös varmentajaan, joka takaa yleisölle varmenteen laatuvarmenteeksi.”

⁸⁸¹Asetuksen 13 artiklan sääntely ei ole lainkohdan tulkinnan kannalta yksiselitteinen. Lainkohtaa on mahdollista tulkita sanamuodon mukaan ainakin tuottamuksen määräytymisen kautta tai käyttöalan vastaisen

varmenteita koskeva käännetyin todistustaakan mukainen varmentajan vastuu sellaisessa tilanteessa, jossa varmenteen virheelliseen tilatietoon on luottanut kolmas osapuoli, verkkopalvelun tarjoaja.

Tilannekohtainen korvausoikeudellinen erittely on esitetty 3. jakson eri oikeussuhteita kuvaavissa jaksoissa.

3.2.2.2.4 Muut korvausoikeudelliset säännökset ja yleiset periaatteet

Useimmissa esiin tulevissa vahingonkorvauksen tilanteissa tunnistus- ja luottamuspalveluiden tarjoamisessa on kyse TunnL 20 §:n mukaisesti sopimukseen tai sopimuksenkaltaisiin olosuhteisiin perustuvasta palvelusta. TunnL 3 §:ää sovelletaan pakottavana kuluttajan suojaksi⁸⁸². Tunnistuspalvelun liikkeellelaskijan sopimuskumppanina kuluttaja ei voine vedota kauppalaan mukaiseen irtaimen kaupan sääntelyyn, koska tämänkaltaista palvelua ei voitane pitää irtaimen kauppana.⁸⁸³ Tunnistusvälineen liikkeelle laskeminen perustuu TunnL 20 §:n mukaisesti sopimukseen. Luottamuspalveluiden osapuolten välisestä suhteesta ei ole erikseen säädetty, mutta tyypillisesti niidenkin myöntäminen perustuu sopimukseen tai sopimuksenkaltaiseen oikeussuhteeseen.⁸⁸⁴ Lain mukaiset velvollisuudet ovat luonteeltaan oikeustoimiperusteisia,

---

ja siitä seuraavan vastuusta vapautumisen kautta. Jälkimmäinen tulkinta edellyttää ainakin palvelun rajoitteiden ennalta tapahtuvaa ja riittävän täsmällistä ilmoittamista.

⁸⁸² ”Tunnistuspalvelun tarjoajien välinen sopimusehto, joka poikkeaa tämän lain säännöksistä, on mitätön.”

1.4.2019 astui voimaan TunnL 3 §:ää tarkentava säännös koskien myös luottamusverkostossa toimivia palveluntarjoajia.

⁸⁸³ Mason 2012 s. 265; Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016. Tunnistus- ja allekirjoituslaki 20 §: ”Tunnistusvälineen liikkeelle laskeminen perustuu tunnistusvälineen hakijan ja tunnistusvälineen tarjoajan väliseen sopimukseen.” Lainkohdassa veloitetaan lisäksi tekemään sopimus kirjallisesti sekä siten, että se on osapuolten saatavilla ja sen muuttaminen ei ole mahdollista. Vaikka tunnistus- ja allekirjoituslain mukaiset palvelut eivät ole kauppalaan soveltamisen piirissä, palveluun mahdollisesti liittyvät oheistuotteet voivat tulla kauppalaan mukaisesti arvioiduiksi. Tällaisia oheislaitteita ovat esimerkiksi älykortinlukijat tai muut palvelun käytön mahdollistavat laitteet. Myöskään KSL 5:12 :n mukainen yleinen virhesäännös sekä KSL 8:1 ja 8:12 suoritusta koskeva säännös eivät samoin perustein tule sovellettaviksi tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden liikkeelle laskemiseen.

⁸⁸⁴ Kansalaisvarmenteen myöntämisestä on säädetty erikseen ja se on luonteeltaan hallinto-oikeudellinen suorite. Samoin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen varmenteista sekä verkkosivustojen todentamisvarmenteet perustuvat velvoittavaan sääntelyyn. Väestörekisterikeskuksen henkilövarmenteet sisältävä tunnistus- ja allekirjoitusvälineen, joiden liikkeelle laskemisen perusteet ovat molempien välinetyyppien osalta samanlaiset.

jolloin niihin sovelletaan sopimusvastuun periaatteita.⁸⁸⁵ Sopimusoikeus on yleensä tahdonvaltaista oikeutta ja siinä sovelletaan yleisiä oikeusperiaatteita varsinaisen säädännäisaineiston ollessa vähäistä. Sopimusvastuun periaatteita sovelletaan, kun oikeustoimeen perustuvaa suoritusvelvollisuus on täytetty sopimuksenvastaisesti tai puutteellisesti.

Korvausoikeudellinen suhde saattaa syntyä myös silloin, jos tunnistus- tai allekirjoituspalveluntarjoaja tekee yhteistyötä välineen käyttöalustan tarjoavan eri tahon kanssa. Esimerkiksi allekirjoitusvarmenteen⁸⁸⁶ tarjoaja laskee liikkeelle palvelunsa muun toimijan, kuten pankin tai teleoperaattorin alustalle, älykortille tai muovikortille. Tällöin alustan tarjoajaan sovelletaan tavanomaisia korvausvastuun kysymyksiä ilman, että alustan tarjoajaan sovelletaan tunnistus- tai allekirjoituspalveluntarjoajaa koskevaa erityistä sääntelyä.

Ellei osapuolten välillä ole sopimussuhdetta, sovellettavaksi saattavat tulla vahingonkorvauslain säännökset, joiden nojalla varallisuusvahinkoja voidaan korvata ainoastaan rajoitetuin edellytyksin. Vahingonkorvauslain mukainen korvaussuoja on useilla eri perusteilla suppeampi kuin muihin korvausnormistoihin perustuvassa korvauksessa. Vahingonkorvauslain mukainen näyttötaakka on vahingonkärsijällä ja varallisuusvahinkojen korvauksen määrä on hyvin rajoitettu.⁸⁸⁷ Vahingonkorvauslain säännösten soveltaminen ei voi johtaa sopimusvastuun ehtoja lievempään korvausoikeudelliseen lopputulokseen.⁸⁸⁸

Sopimuskumppanien välisen sopimussuhteen perusasetelmassa ilmenee myös muihin osapuoliin ulottuvia seurausvaikutuksia. Tunnistus- ja luottamuspalveluiden

---

⁸⁸⁵Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016. Norros toteaa yrityksen osalta sopimustulkinnan olevan selvä, mutta viranomaistehtävää suorittavan yhteisön ollessa palvelun liikkeelle laskija tulkinnan on mahdollista ollessa myös toisenlainen.

⁸⁸⁶Tällainen tilanne saattaa olla kysymyksessä, jos allekirjoituspalveluntarjoaja hankkii sirualustan ja vastaa tämän ominaisuuksista ainakin varmentajaa koskevan sääntelyn osalta (ollen esimerkiksi turvallinen varmenteen luontiväline QSCD) ja turvasiru asetetaan esimerkiksi viranomaisen tarjoamalle muovikorttialustalle tai muulle alustalle, kuten passille tai henkilökortille. Osapuolien välille saattaa muodostua vahingonkorvaustilanne, jos esimerkiksi turvasiru irtoaa kesken käytön muovikorttialustasta ja sirulla olevan varmenteen tai muovikortin tai muun asiakirjan käyttö estyy irtoamisen vuoksi. On mahdollista, että esimerkiksi passi ei kelpaa rajatarkastukseen, jos sen pinta on vahingoittunut sirun irrota.

⁸⁸⁷Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016; Norros, selvitys 4/2016. Sopimusvastuussa todistustaakka tuottamuksesta on yleensä vahingonaiheuttajalla.

⁸⁸⁸Hemmo 2005b s. 20–22; Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016.

liikkeellelaskija hankkii palvelunsa yleensä ulkoistettuina palveluina.⁸⁸⁹ Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklassa, TunnL 13.4 §:ssä sekä TunnL 41 §:ssä on erikseen säädetty asiointivälineen liikkeellelaskijan apunaan käyttämien henkilöiden luotettavuudesta ja toimivuudesta sekä kaikista varmennetoiminnan osa-alueista.

Julkisen vallan vahingonkorvausvastuun erityispiireet tulevat tämän tutkimuksen aihepiirissä sovellettaviksi silloin, kun tunnistus- ja luottamuspalveluiden tai näiden palveluiden käyttöön liittyvien verkkopalveluiden myöntämiseen, toteuttamiseen tai käyttämiseen liittyy julkisen vallan käyttöä. Viranomaisen laskee liikkeelle varmennepalveluita tai eräisiin viranomaistoimintoihin on säädetty velvoitteita käyttää tällaisia varmennepalveluita. Viranomaiseksi katsottava palveluntarjoaja voi käyttää tietyin edellytyksin tehtävien suorittamiseen muita toimijoita. Aiemmin voimassa olleen tunnistus- ja allekirjoituslain 33 §:n valiokunta-asiakirjojen mukaan varmentajan apunaan käyttämien henkilöiden suorittamia tehtäviä⁸⁹⁰ voivat olla esimerkiksi varmennehakemusten vastaanottaminen⁸⁹¹, varmenteen luominen sekä sulkulistan ylläpito. Tämän tutkimuksen

---

⁸⁸⁹Brazell 20014 s. 75–77. Erityisesti palvelun tekninen suorittaminen tai rekisteröinnin ulkoistettu toteuttaminen sopimuksenvaraisesti varmentajan vastuulla ja lukuun johtavat varmentajan huolellisen toiminnan erityisiin vaatimuksiin. Varmentajan toiminnasta ja tietovarantojen käsittelystä on osittain säädetty tai velvoitettu vakiintunein standardein. Ulkoistetuissa toiminnoissa jatkuva koulutus, seuranta, toiminnan puutteellisuuksiin sovellettavat puuttumisen menetelmät rajaavat osaltaan vahinkoja. Varmentajan sopimukseen kirjattu tiedonsaantioikeus ja sovellettavat seurannan menetelmät luovat perustan myös ulkoistetun toiminnan tiedonantovelvollisuudelle, jonka rikkomisen saattaa johtaa rikosoikeudellisiin seuraamuksiin, esimerkiksi petokseen, jos ulkoistettu toimija on jättänyt kertomatta olennaista tietoa sopimuskumppanilleen varmentajalle, johon puolestaan sovelletaan erilaisia ulkopuolisen valvonnan toimenpiteitä toimiessaan kvalifoidulla palvelutasolla. Brazell on perustellut oikeustapauksissa yrityksen kokonaisvastuusta sekä sen puolesta toimivien henkilöiden aiheuttamia vahinkoja suhteessa allekirjoitukseen luottavaan tahoon.

⁸⁹⁰Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2009 vp. Valiokuntalausunto koski viranomaistoiminnan erityistä laajentamista yksityissektorin toimijoiden (esim. pankit, operaattorit) tarjoamiin varmennepalveluihin ja joka poistettiin yksityissektorin toimijoilta tunnistuslain tultua hyväksytyksi. Aiemmin perustuslakivaliokunta on arvioinut tunnistus- ja allekirjoituslain säätämisen yhteydessä laatuvarmenteiden tarjoamista PL 124 §:n kannalta lausunnossaan tunnistus- ja allekirjoituslakia edeltävään lakiin sähköisistä allekirjoituksista. Jos palveluntarjoaja on viranomaisen, sovelletaan myös hallinto-oikeudellista sääntelyä.

⁸⁹¹Varmenteen myöntämisen rekisteröintitapahtuman suorittamista em. säännöksiin nojautuen on erityisesti sovellettu terveydenhuollon toimialan rekisteröintisopimuksissa. Terveydenhuollon ammattihenkilön varmenteen voi kuitenkin Valviran kannanoton rekisteröidä ainoastaan julkisoikeudellinen rekisteröijä sekä julkisoikeudellista säädettyä tehtävää suorittavat apteekit.

aihepiirissä käsitellään myös viittauksenomaisesti myös viranomaisen tarjoamia sekä viranomaista velvoittavia sähköisen asioinnin tukipalveluita, joiden eräänä osa-alueena, tunnistuspalveluissa ovat myös vahvan sähköisen tunnistamisen palvelut tai hyväksytyt varmennepalvelut.

Asiointivälineiden liikkeellelaskijaan saatetaan soveltaa oikeushenkilölle syntyvää isännänvastuuta. Isännänvastuun perustava tilanne syntyy, kun työntekijä tai tähän asemaan rinnastettavissa oleva henkilö⁸⁹² aiheuttaa tuottamuksellisesti vahingon, josta työnantaja on korvausvastuussa riippumatta siitä, onko työnantajan itsensä tai oikeushenkilön kyseessä ollessa⁸⁹³ sen lukuun toimivien henkilöiden vastuulle luettavissa tuottamusta.⁸⁹⁴

Työnantajan vastuun kautta saattaa aiheutua korvausvelvollisuus ulkopuolisia kohtaan, kun vahinko on aiheutettu työssä.⁸⁹⁵ Yhteisön toimielinten vastuusta on lisäksi erityistä sääntelyä.⁸⁹⁶

---

⁸⁹²Ståhlberg – Karhu 2013 s. 203–204, 206–207. Työnantajana pidetään myös sitä, joka antaa tehtävän sellaiselle itsenäiselle yrittäjälle, joka on rinnastettava työntekijään. Käytännössä vastuu soveltuu työntekijän ja pienyrittäjän suorittamaan työhön.

⁸⁹³Hemmo 2005b s. 54, 59; Hakulinen 1965b s. 303; Norros 2007 s. 3; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 199; Rudanko 1989 s. 191; Saxén 1983 s. 201; Telaranta 1990 s. 11–12. Oikeushenkilö vastaa organisaatioonsa kuuluvan teon vahingosta. Myös ankara vastuu on pääsäännöstä oleva poikkeus; ankarassa vastuussa oleva vastaa muun henkilön tuottamuksellisesta teosta, jos vahinko on syy-yhteydessä ankaran vastuun piiriin liittyvään toimintaan.

⁸⁹⁴Hemmo 2005b s. 53.

⁸⁹⁵Hemmo 2005b s. 53, 55–56, 59; Routamo 1998 s. 156–157; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 200. Isännänvastuun on ollut Suomen oikeudessa selkiytymätön. Isännänvastuu jaotellaan tuottamukseen perustuvaan tai objektiiviseen isännänvastuuseen sen mukaisesti, onko isännänvastuu edellyttänyt isännän omaa huolimattomuutta vai ei. Työntekijän asema määritellään samoilla perusteilla kuin työsopimuslain (55/2001) 1:1 :n mukaisen vastikkeellisuuden sekä työnjohdon ja valvonnan nojalla. Myös valtion ja kunnan virkasuhteisten henkilöiden on katsottu kuuluvan isännänvastuun piiriin. Jos vahinko on aiheutettu julkista valtaa käytettäessä, julkisyhteisön vastuuta ei arvioida isännänvastuun ja Vahl 3:1.1 :n mukaan, vaan samalla varallisuusvahinkojen automaattiseen korvaamiseen liittyvän sinänsä lievempään vastuuseen johtavien Vahl 3: 2.2 :n ja Vahl 5:1 :n nojalla.

⁸⁹⁶Osakeyhtiölain (624/2006, OYL) 22 luku: ”Hallituksen jäsenen, hallintoneuvoston jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava vahinko, jonka hän on tehtävässään 1 luvun 8 §:ssä säädetyn huolellisuusvelvoitteen vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhtiölle.

Hallituksen jäsenen, hallintoneuvoston jäsenen ja toimitusjohtajan on korvattava myös vahinko, jonka hän on tehtävässään muuten tätä lakia tai yhtiöjärjestyttä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhtiölle, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle.

Velallinen vastaa vakiintuneen käsityksen mukaan myös suoritusapulaisensa tai itsenäisenä yrityksenä toimivan täytöntöönpanoapulaisensa suorituksesta kuin omastaan. Erityisesti säännelty vastuusäännös TunnL 17.5 § syrjäyttää toissijaisena sovellettavan vahingonkorvauslain ja siten laajentaa isännänvastuun taustalla olevia vastuutahoja⁸⁹⁷ isännänvastuun rajautuessa tietyin edellytyksin sovellettavaan työntekijään rinnastettaviin toimijoihin. Työsuorituksen delegoinnin toisen tehtäväksi ei katsota kaventavan toimeksiantajan vastuuta. Myöskään sopimukseen perustuvalla oman vastuun supistamisella ei ole mahdollista välttää isännänvastuuta.⁸⁹⁸ Deliktivastuussa tämä näkökohta ei saa samanlaista merkitystä, koska sopimuksenulkoinen isännänvastuu ei käsitä itsenäisten yrittäjien aiheuttamia vahinkoja eräin poikkeuksin.⁸⁹⁹

Tunnistus- ja luottamuspalvelun tarjoaja on myös tietosuoja-asetuksessa sekä väistyneessä henkilötietolaissa tarkoitettu rekisterinpitäjä. Palveluntarjoajaan voidaan soveltaa tietosuoja-asetuksen 82 artiklaa⁹⁰⁰, jonka perusteella henkilöllä on oikeus saada rekisterinpitäjältä tai henkilötietojen käsittelijältä korvaus⁹⁰¹ asetuksen rikkomisesta

---

Jos vahinko on aiheutettu rikkomalla tätä lakia muulla tavalla kuin pelkästään rikkomalla 1 luvussa tarkoitettuja periaatteita tai jos vahinko on aiheutettu rikkomalla yhtiöjärjestyksen määräystä, vahinko katsotaan aiheutetuksi huolimattomuudesta, jollei menettelystä vastuussa oleva osoita menettelleensä huolellisesti. Sama koskee vahinkoa, joka on aiheutettu yhtiön lähipiiriin kuuluvan eduksi tehdyllä toimella.”

⁸⁹⁷Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016. 1.4.2019 saakka lainkohta oli TunnL 17.4 §.

⁸⁹⁸Hemmo 2005 s. 53–54. Isännänvastuun kohdentumista työn suorittajan organisaatiolle on perusteltu eri tavoin. Esimerkiksi toimiminen työnantajan lukuun muodostaa ulkopuoliselle tarkastelijalle oletaman työn suorittavan yhteisön identifikaatiosta esimerkiksi julkisyhteisönä ja näin työn tulosten voidaan päätellä työn suoritettavan työnantajan nimissä ja olevan työnantajan vastattavina. Työnantajalla on myös mahdollisuus ohjata ja valvoa toimintaa ja ottaa huomioon toiminnan riskit suoritteiden hinnoittelussa ja muussa toiminnassaan. Vastuun kohdistaminen työnantajaan palvelee työn kautta tavoitellun hyödyn jakaantumista oikeille tahoille.

⁸⁹⁹Hemmo 2005b s. 54; Hemmo 1998 s. 113–114. Työntekijän tuottamus tulee lakiin perustuen työnantajan vastattavaksi tämän toiminnasta riippumatta, joten työnantaja ei voi omaan huolellisuuteen vetoamalla välttää vastuuta. Vastuu on siten ankaraa käsitteen normaalissa merkityksessä.

⁹⁰⁰Asetus (EU) 2016/679; 82 artikla: ”1. Jos henkilölle aiheutuu tämän asetuksen rikkomisesta aineellista tai aineetonta vahinkoa, hänellä on oikeus saada rekisterinpitäjältä tai henkilötietojen käsittelijältä korvaus aiheutuneesta vahingosta.” Ennen asetuksen voimaantuloa samankaltainen vastuusäännös oli myös HeTL 47 §:ssä: ”Rekisterinpitäjä on velvollinen korvaamaan sen taloudellisen ja muun vahingon, joka on aiheutunut rekisteröidylle tai muulle henkilölle tämän lain vastaisesta henkilötietojen käsittelystä.”

⁹⁰¹Tietosuoja-asetuksen 82 artiklan mukainen vastuun jakautuminen suhteessa rekisterinpitäjän, käsittelijän ja osallisten välillä on säädetty tavalla, joka toisaalta viittaa ankaran vastuun toteutumiseen 1 kohdan mukaisesti,

aiheutuneesta aineellisesta tai aineettomasta vahingosta. Ennen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain voimaantuloa sovellettiin HeTL 47 §:ää⁹⁰² jonka soveltaminen perustui ankaraan vastuuseen huolimatta siitä, onko kysymyksessä pakottavaa lainsäädäntöä. Tietosuoja-asetus⁹⁰³ poikkeaa vastuun määräytymisen osalta tietosuojavastaavan ja henkilötietojen käsittelyssä.

---

mutta toisaalta alakohdat 2 ja 3 tuntevat vastuusta vapautumisen perusteen jälkimmäisen kohdan kääntäessä todistustaakan rekisterinpitäjälle tai henkilötietojen käsittelijälle. Johdantokappaleessa 146 todetaan: *”Rekisteröityjen olisi saatava täysi ja tosiasiallinen korvaus aiheutuneesta vahingosta. Jos rekisterinpitäjät tai henkilötietojen käsittelijät ovat osallistuneet samaan tietojenkäsittelyyn, ne kaikki olisi katsottava vastuuvollisiksi koko vahingosta”*. 3 kohdan korvauksen rajoittavan normin osalta voidaan kysyä, viittaako rajoite lähinnä jonkinlaiseen syy-yhteyden puuttumisen osoittamiseen. Kohdissa 2 ja 3 voidaan kuitenkin havaita sääntelyn epä johdonmukaisuutta. Rekisterinpitäjä on 2 kohdan perusteella vastuussa aina, kun käsittely on rikkonut asetusta (ilman tuottamusvaatimusta), mutta sitten kuitenkin rekisterinpitäjä voisi osoittaa, ettei se ole millään tavoin vastuussa tapahtumasta. Jos lain rikkomisesta tavoitteena on objektiivinen vastuu, mitä ilmeisimmin ainoastaan syy-yhteyteen liittyvät vapautumisperusteet vapauttavat rekisterinpitäjän vastuusta. Jos taas muita vapautumisperusteita on käytettävissä, 2 kohdan ensimmäinen virke käy ongelmalliseksi.

”1. Jos henkilölle aiheutuu tämän asetuksen rikkomisesta aineellista tai aineetonta vahinkoa, hänellä on oikeus saada rekisterinpitäjältä tai henkilötietojen käsittelijältä korvaus aiheutuneesta vahingosta.

2. Kukin tietojenkäsittelyyn osallistunut rekisterinpitäjä on vastuussa vahingosta, joka on aiheutunut käsittelystä, jolla on rikottu tätä asetusta. Henkilötietojen käsittelijä on vastuussa käsittelystä aiheutuneesta vahingosta vain, jos se ei ole noudattanut nimenomaisesti henkilötietojen käsittelijöille osoitettuja tämän asetuksen velvoitteita tai jos se on toiminut rekisterinpitäjän lainmukaisen ohjeistuksen ulkopuolella tai sen vastaisesti.

3. Rekisterinpitäjä tai henkilötietojen käsittelijä on vapautettava vastuusta 2 kohdan nojalla, jos se osoittaa, ettei se ole millään tavoin vastuussa vahingon aiheuttaneesta tapahtumasta.”

82 artiklan alakohdissa on säädetty myös osallisuudesta, takautumisoikeudesta sekä tuomioistuimen valinnasta. ⁹⁰²Norros, selvitys 4/2016 s. 8, 15. Myöskään sopimusperusteiseen vastuuseen kuuluvat, lakiin kirjoittamattomat vastuusäännöt eivät syrjäyttäneet kumotun HeTL 47 §:n soveltamista tämän soveltamisalan tilanteissa, vaikka näitä vastuusääntöjä sovellettaisiin muissa yhteyksissä. Korvausperuste saattoi syntyä henkilötietonsa luovuttaneelle, jos palveluntarjoaja ei huolehtinut HeTL 32 §:n ja 35 §:n mukaisesti tietoturvallisuudesta ja tietojen säilytyksestä, ja laiminlyönti johtaa esimerkiksi tietomurtoon tai identiteetin väärinkäyttöön. HeTL 47 § oli vahingonkärsijälle edullinen säännös ja se johti varallisuusvahingon korvaamiseen sekä mahdollisti myös henkisen kärsimyksen korvaamisen VahL 5:6 :n nojalla.

⁹⁰³HE 9/2018 vp uudeksi tietosuojalaki. Kansallisesti säädettävä tietosuojalaki (jonka oli määrä tulla voimaan voimaan 25.5.2018) ei sisällä asetuksesta poikkeavaa korvaussääntelyä. HE 9/2018 vp s. 123:lla 38 §: ”5 momentin mukaan velvollisuuteen korvata vahinko sovellettaisiin ehdotetun lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, jos vahinkoa aiheuttanut teko olisi tehty ennen tämän lain voimaantuloa. Yleisen tietosuoja-asetuksen 82 artiklassa säädetään vahingonkorvausvelvollisuudesta tavalla, joka poikkeaa henkilötietolain

Erityinen tilanne tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoajan näkökulmasta syntyy silloin, kun luotetun kolmannen osapuolen palveluntarjoajana on esimerkiksi pankki tai teleoperaattori. Tällaisella palveluntarjoajalla on tunnistus- ja luottamuspalvelun lisäksi muuta tämän tutkimuksen erityissääntelyn piirissä olevasta palvelusta erillään olevaa liiketoimintaa, jossa samat asiakkaat voivat olla muiden palveluiden kuin tunnistus- ja luottamuspalveluiden käyttäjiä. Pankit ja operaattorit voivat tulla paitsi näitä muita toimialoja koskevien sopimusoikeudellisten vastuusuhteiden osaksi sekä erityissääntelyn kohteeksi, myös tunnistus- ja luottamuspalvelulain sääntelyn piiriin, jos ne laskevat liikkeelle tämän lain mukaisia kvalifioituja tuotteita ja palveluita.⁹⁰⁴

3.2.2.3 Viranomainen yksityisoikeudellisena osapuolena ja julkisen vallan käyttäjänä

3.2.2.3.1 Yleistä

Tunnistus- ja luottamuspalvelun tai verkkopalvelun tarjoajana saattaa olla myös viranomaistoimija, jolloin palvelun tarjoamisessa sovelletaan myös viranomaista koskevaa sääntelyä. Arvioitaessa julkisyhteisön mahdollista korvausvastuuta ja julkisen vallan käyttöön liittyvien erityissäännösten soveltamista on selvitettävä, onko kysymyksessä nimenomaisesti julkisen vallan käyttö vai muu tosiasiallinen toiminta.

Kun julkishallinto toimii yksityisautonomian piirissä ja yksityisoikeudellisia velvoitteita luovissa sopimuksissa, niille kuuluvat samat oikeudet ja velvollisuudet kuin yksityisille oikeushenkilöille. Viranomainen rinnastuu sopimuksen osapuolen asemaan eikä sillä ole asemansa puolesta erioikeuksia tässä suhteessa.⁹⁰⁵ Oikeudellisesti merkittäviä ovat sellaiset

---

lähtökohdista. Siten myös sopimusperusteinen vastuunjako käytännössä perustuu näiltä osin erilaisille lähtökohdille. Henkilötietolain 47 §:n mukaan ainoastaan rekisterinpitäjä oli velvollinen korvaamaan vahingon, joka on aiheutunut rekisteröidylle tai muulle henkilölle henkilötietolain vastaisesta henkilötietojen käsittelystä. Yleisen tietosuojasetuksen 82 artiklassa sen sijaan säädetään, että myös henkilötietojen käsittelijä voi olla vahingonkorvausvelvollinen asetuksen rikkomisesta aiheutuneista vahingoista. Artikla sisältää myös muutoin merkittäviä säännöksiä koskien esimerkiksi vastuun jakautumista eri osapuolten välillä. Täten ehdotettu säännös olisi tarpeen, jotta vältettäisiin mahdollisesti hyvinkin merkittävä taannehtiva puuttuminen henkilötietolain aikana voimassaolleisiin oikeussuhteisiin ja sopimuksiin.”

⁹⁰⁴Viestintävirasto valvoo tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisia yleisölle tarjottavien välineiden ja palveluiden laatua ja tietoturvallisuutta.

⁹⁰⁵Hakalehto – Wainio 2008 s. 31–32; HE 1/1998 vp s. 179; Hemmo 2005b s. 79, 89; Mäenpää 2003 s. 54–56, 193, 244, 249, 253; Mäenpää 1989 s. 275; Saarnilehto 2002 s. 30–31. PL 124 §:n mukaisesti julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän

sopimukset, joissa viranomainen on sopimusosapuolen asemassa. Hallintosopimuksia arvioidaan sen mukaan, kuinka vahvasti hallinnollisen sääntelyn tavoitteiden toteuttaminen on sopimuksen nimenomaisena tai tosiasiallisena tarkoituksena.⁹⁰⁶ Se voi muiden oikeussubjektien tavoin joutua vastuuseen myös sopimuksen perusteella. Erityisesti aloilla, joilla julkinen intressi liittyy voimakkaasti yksityisoikeudelliseen toimintaan, yksityis- ja julkisoikeudellisen arvioinnin raja hämärtyy.⁹⁰⁷ Julkisen vallan käyttöön liittyvät erityisesti sekä organisaation työntekijöiden tuottamukseen perustuva isännänvastuu sekä omaan tuottamukseen perustuva organisaatiovastuu.⁹⁰⁸ Julkisen vallan käyttämisestä seuraa

---

tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Laissa julkisen hallinnon yhteispalvelusta (223/2007, jäljempänä yhteispalvelulaki) on säädetty valtion viranomaisille, kunnallisille viranomaisille ja Kansaneläkelaitokselle kuuluvien avustavien asiakaspalvelutehtävien järjestämisestä ja hoitamisesta viranomaisten yhteistyönä. Julkishallinto ja viranomainen voivat olla myös yksityisoikeudellisen sääntelyn kohteena. Julkisyhteisö voi tietyn edellytyksin joutua esimerkiksi vahingonkorvausvastuuseen julkisen vallan käyttöön liittyvistä aiheuttamistaan vahingoista, jolloin sen toimintaan sovelletaan vahingonkorvauslakia. Suomen valtio on yksi ja yhtenäinen oikeussubjekti, jolloin valtion viraston tai laitoksen toimiessa omissa nimissään virasto tosiasiaa toimii valtion nimissä asemavaltuutettuna tai muuna edustajana.

⁹⁰⁶Mäenpää 1989 s. 91–92, 124, 130; Rudanko 1998 s. 89–91. Viranomainen voi myös sopia julkisten tehtävien hoitamisesta sekä jopa ulottaa julkisyhteisön toiminnan keskeistä ydinaluetta koskevaa viranomaisen toimivaltaa lainsoveltamiseen ja julkisen vallan käyttöön. Viimeksi mainitussa sopimukset voivat koskea muun muassa viranomaisen toimivallan käyttöä tai siitä pidättäytymistä, harkintavallan sisältöä ja menettelyvaatimuksia. Viranomaisen toimiessa taloudellisissa suhteissa tai liiketoiminnan alalla sovelletaan varsinaisesti yksityisoikeudellista normistoa, mutta nämä eivät kuitenkaan syrjäytä hallintolain soveltamista. Lähtökohtaisesti hallintolakia sovelletaan myös viranomaisen päättämästä yksityisoikeudellisesta toimesta. Kun viranomainen valmistelee yksityisoikeudelliseen toimeen ryhtymistä tai tekee tätä tai oikeussuhteen irtisanomista koskevan päätöksen, sovelletaan hallintolakia. Yksittäisen sopimuksen allekirjoittaminen ei yleensä ole hallintoasian käsittelyä

⁹⁰⁷Astola 1990 s. 19; HE 157/1988 s. 3, 19; HE 53/1988 s. 4; HE 234/1988 s. 9; Kartio 1985 s. 148–149; KM 1987:44 s. 30; Rudanko 1998 s. 86–88, 91; Wilhelmsson 1985 s. 23. Kartio ja Rudanko käsittelevät yksityisen ja julkisen sääntelyn rajapinnan esimerkkinä arvopaperimarkkinoihin tai postitoiminnan yksityistämiseen liittyvää sääntelyä ja toteaa avoimen systeemin sopimuskäsityksen mahdollistavan osapuolten välisen oikeussuhteen ulkopuolisia, myös julkisia intressejä. Wilhelmssonin mukaan sopimusoikeudellisten sääntelykeinojen rinnalle on otettu yhä suuremmassa määrin esimerkiksi rikos- ja elinkeino-oikeudellisia julkiseen intressiin perustuvia sanktioita.

⁹⁰⁸Hakalehto – Wainio 2008 s. 31–32. Julkisyhteisön korvausvastuu perustuu paitsi aktiiviseen toimintaan myös laiminlyöntitapauksiin. Tällaisia esimerkkejä ovat tilanteet, joissa päätöstä ei lainkaan tehdä tai toimenpiteeseen ei ryhdytä. Korkein oikeus on todennut, että nimenomaan tuottamus on ongelmallinen tilanne,

vahingonkorvausvelvollisuus, jos vahingon syynä on virhe tai laiminlyönti. Viranomaiset käsittelevät asioita yleisen edun nimissä eivätkä voi virhevaaran perusteella kieltäytyä niille kuuluvista velvoitteista.⁹⁰⁹

Julkisoikeudellinen viranomainen Väestörekisterikeskus toteuttaa väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain mukaista tehtäväänsä laskiessaan liikkeelle kansalaisvarmenteita VTVPL 61.1 §:n mukaisesti. Väestörekisterikeskus voi lisäksi tuottaa myös muita varmennepalvelutuotteita VTVPL 61.2 §:n mukaisesti. Väestörekisterikeskus toimii AsiakasL 14 §:n mukaisesti myös sosiaalihuollon lakisääteisenä ammattihenkilöstön varmentajana 1.4.2015 alkaen.⁹¹⁰ Edelleen Väestörekisterikeskuksen säädettynä tehtävänä on varmentaa passiasiakirjan biometrinen data.⁹¹¹

TunnL 20 §:ssä on asetettu velvollisuus tehdä palvelun tarjoamisesta kirjallinen sopimus palvelun hakijan kanssa. Tämä säännös viittaa voimakkaasti sopimusvastuun soveltamiseen ja soveltuu ainakin yrityksen tarjoamaan palveluun, mahdollisesti myös viranomaisen liikkeelle laskemaan palveluun. Sopimuksenkaltaisen olosuhde sopimuksenkaltaisine piirteineen riittänee muodostamaan sopimusperusteisen vastuun, vaikka kyse on viranomaistoiminnasta⁹¹². Ellei tätä nimenomaista erityissäännöstä olisi, viranomaisella ei mahdollisesti olisi sopimussuhdetta ja sitä kautta sopimusperusteista

---

kun arvioidaan korvausvastuun edellytysten täyttymistä. Tällaiset tilanteet liittyvät usein julkisyhteisön toiminnan virheelliseen tai puutteelliseen organisointiin tai sen toimielimen päätöksiin.

⁹⁰⁹Hemmo 2005b s. 82; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 239–240. Julkisen vallan käyttämisessä on täten ilmevä joko tahallinen tai tuottamuksellinen virhe. Myös anonymi tuottamus aiheuttaa julkisyhteisölle virhevastuun. VahL 3:2.2 :n mukaisesti julkisyhteisön vastuun edellytyksenä on tehtävän suorittamisen laatu ja tarkoitus huomioiden kohtuudella asetettavien vaatimusten noudattaminen.

⁹¹⁰HE 345/2014; HE 155/2010 vp, 14 §:n pykäläkohtaiset esityöt.

⁹¹¹Passilain 5 c § 2 momentin. mukaisesti: ”Tekniseen osaan talletettujen tietojen aitouden ja eheyden varmistamiseen liittyvät sekä sormenjälkien lukemisessa tarvittavat varmenteet luo Väestörekisterikeskus.”

⁹¹²Norros, selvitys 4/2016 s. 11. Kysymykseen sopimuksenkaltaisuudesta Norros viittaa myös normifonfliktin ratkaisukeinoin. Toisaalta tunnistus- ja luottamuspalvelulaki on uudempi säädös kuin väestötietolaki- ja varmennepalvelulaki (*lex posterior derogat legi priori*). Kysymystä voidaan lähestyä myös perustella erityislain soveltamisen etusijaisuudella (*lex posterior generalis non derogat priori speciali*), joka tuo toisenlaisen lopputuloksen. Tämän tutkimuksen kirjoittaja huomauttaa, että väestötieto- ja varmennepalvelulaki on erityislaki suhteessa tunnistus- ja luottamuspalvelulakiin. Väestötieto- ja varmennepalvelulaissa viitataan tunnistus- ja luottamuspalvelulain sääntelyyn eräin osin, esimerkiksi VTVPL 61 §.

vahingonkorvausvastuuta. Tällöin ainoastaan vahingonkorvauslain sääntely ja tietyin edellytyksin tietosuoja-asetuksen 82 artikla tulisi sovellettavaksi. Sopimusvastuun soveltuminen ei siten aina edellytä varsinaisen sopimukseksi nimetyn asiakirjan olemassaoloa, kuten KKO 2015:93 on ratkaissut. Toisaalta ratkaisussa KKO 2006:71 otettiin kantaa viranomaisen mahdollisuuteen tehdä sopimus tilanteessa, jossa se suoritti viranomaistehtävää eikä siten ilmaissut sopimuksellista tahdonilmaisua.⁹¹³

PL 124 § hallintotehtävä on mahdollista lailla tai lain nojalla antaa muulle kuin viranomaiselle, jos hyvän hallinnon takeet ulotetaan myös siirrettyyn toimintaan. PL 118 § mukaisesti virkamies on vastuussa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Hallintolain 2 §:n mukaisesti hallintolaissa säädetään hyvän hallinnon perusteista sekä hallintoasiassa noudatettavasta menettelystä.⁹¹⁴ Hallintoon liittyy olennaisesti julkisen vallan käyttö. Vain hallintoelimellä ja virkasuhteessa olevalla henkilöllä on oikeus päättää yksityisen oikeusasemaan vaikuttavista toimista. Viranomaisten toiminnassa julkista valtaa voi käyttää vain, jos asiasta on nimenomaisesti säädetty asianmukaisessa toimintaympäristössä. Julkisen vallan käyttöä on esimerkiksi viranomaisen harkitessa myönteisen päätöksen edellytyksiä, edun määrää tai lupapäätöksen laajuutta. Tämän tutkimuksen aihepiirissä ainakin kansallisen palveluväylän hallintopäätöksikäsittelyssä, sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisissä palveluissa, sähköisessä kiinteistönvaihdannassa sekä varmenteiden myöntämisen viranomaispäätösten käsittelyssä on huomioitava viranomaista velvoittava hallinto-oikeudellinen sääntely.

Hallintoon liittyviin vähäistä suurempiin ratkaisuihin liittyy keskeisenä vaatimuksena säädetyt muodolliset vaatimukset täyttävä hallintopäätöksen tekeminen. Viranomaisten välinen avustavia asiakaspalvelutehtäviä koskeva yhteistyö perustuu yhteispalvelulakiin.

---

⁹¹³Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016; Norros, selvitys 4/2016 s. 7, 10. Sopimusvastuun soveltamisesta yritykseen lainkohta antaa yksiselitteisen perustelun, mutta viranomaistoimijan kannalta kysymystä voidaan lähestyä myös toisin. Korkein oikeus katsoi tapauksessa KKO 2006:71, että sopimusvastuun soveltaminen ei ole mahdollista. Ratkaisussa oli kyse voimaleyritystä velvoittavasta. Koskia voidaan valjastaa voimalakäyttöön valtion sitoumuksen perusteella. Koskien valjastaminen voimalakäyttöön ei ole ollut viranomaisen harkintaan perustuva päätös vaan viranomaistehtävä, minkä vuoksi voimaleyriyksen ratkaisun ei katsottu perustuvan sopimustahdon ilmaisuun.

⁹¹⁴Kulla 2012 s. 26–27; Mäenpää 2011 s. 6, 29–31, 35; Mäenpää 2003 s. 244, 248–249. Hallintopäätöksellä tarkoitetaan hallintoviranomaisen yksityistä asianosaista koskevassa hallintoasiassa tekemää kirjallista ratkaisua. Ydinryhmää ovat ratkaisut, joissa päätetään jonkun edusta, oikeudesta ja velvollisuudesta. Tällaisia päätöksiä ovat muun muassa aineelliset ja menettelylliset päätökset, hallinnon sisäiset ja ulkoiset päätökset, oikeuttavat ja velvoittavat päätökset sekä suoraan velvoittavat päätökset, esimerkiksi rekisteröintipäätökset.

Lain 2 § 2 momentin mukaisesti viranomaisen ei 1 momentissa tarkoitetussa avustavassa toiminnassa voi hoitaa tehtäviä, joihin sisältyy päätöksentekovallan käyttöä tai jotka lain mukaan edellyttävät palvelun käyttäjän henkilökohtaista käyntiä toimivaltaisessa viranomaisessa.⁹¹⁵ Yhteispalvelulaki siis mahdollistaa hakemusten vastaanoton, mutta ei viranomaisen tekemää päätöksentekovallan käyttöä, mikä on toimivaltaisen viranomaisen tehtävä.

3.2.2.3.2 Allekirjoituspalvelun liikkeelle laskeminen ja viranomaistoiminta

Perustuslakivaliokunta on arvioinut aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain säätämisen yhteydessä laatuvarmenteiden tarjoamista perustuslain 124 §:n kannalta lausunnossaan PeVL 2/2002 vp tunnistus- ja allekirjoituslakia edeltävään lakiin sähköisistä allekirjoituksista verraten. Vuonna 2002 valiokunta katsoi laatuvarmenteiden rinnastuvan viranomaisen myöntämään henkilötodistukseen, koska oikeustoimen edellytykseksi laissa säädetty allekirjoitus voidaan tehdä laatuvarmenteeseen perustuvaa sähköistä allekirjoitusta käyttämällä.⁹¹⁶ Myös hallintovaliokunta on aikaisemmin (HaVM 18/1999 vp) päättänyt pitämään varmenteiden tarjoamista luonteeltaan julkisoikeudellisena toimena. Näkemystä perusteltiin sillä, että varmenteen saaminen on edellytys sille, että yksilö voi asioida sähköisesti hallinnossa viranomaisten kanssa ja varmenteen saamisen tai epäämisen

---

⁹¹⁵Yhteispalvelulain 2 §:n mukaan valtion viranomaisille kuuluvia avustavia asiakaspalvelutehtäviä voidaan järjestää ja hoitaa viranomaisyhteistyönä. Yhteispalvelulain 6 §:n mukaan yhteispalveluna voidaan hoitaa seuraavia asiakaspalvelutehtäviä:

”1) asiakkaan henkilöllisyyden toteaminen ja varmentaminen; 2) toimeksiantajan verkko- ja puhelinpalvelujen käytön neuvonta ja tuki; 3) teknisen käyttöyhteyden avulla järjestettävää toimeksiantajan antamaa asiakaspalvelua koskevien ajanvarausten vastaanottaminen sekä käyttöyhteyden luominen toimeksiantajaan ja palvelun käytön neuvonta ja tuki; 4) toimeksiantajalle tarkoitettujen ilmoitusten, hakemusten ja muiden asiakirjojen vastaanottaminen ja välittäminen toimeksiantajalle sekä poliisille toimitettavien löytötavaroiden vastaanottaminen; 5) toimeksiantajan toimituskirjojen ja muiden asiakirjojen luovuttaminen sekä hallintolain (434/2003) 60 §:n 2 momentissa tarkoitettu asiakirjojen tiedoksianto; 6) toimeksiantajan suoritteista perittävien maksujen vastaanottaminen sekä niiden ja maksutietojen välittäminen viivyttyksettä toimeksiantajalle; 7) edellä mainittuihin palvelutehtäviin liittyvät asiakaspalvelun tukitoiminnot sekä välittömästi näihin palvelutehtäviin liittyvä tekninen ohjaus, tiedon välittäminen ja tiedottaminen; 8) toimeksiantajan tuotteiden myynti ja niistä kertyneiden maksujen sekä maksutietojen välittäminen viivyttyksettä toimeksiantajalle.”

⁹¹⁶Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2009 vp.

katsottiin siten vaikuttavan yksilön prosessuaaliseen kelpoisuuteen hallintomenettelyssä. Varmentaja on keskeisessä asemassa sähköisen allekirjoituksen luotettavuuden kannalta.

Valiokunta kiinnitti lisäksi huomiota siihen, että varmennetoiminnalla on merkitystä sähköisen liiketoiminnan ja muun asioinnin osapuolten oikeusaseman kannalta. Laatuvarmenteiden tarjoamisen katsottiin varmenteen oikeusvaikutusten vuoksi olevan perustuslain 124 §:ssä tarkoittama julkinen hallintotehtävä. Tällainen tehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.⁹¹⁷ Valiokunta katsoi, että muutkin kuin viranomaiset voivat lakiehdotuksen mukaan tarjota laatuvarmenteita yleisölle. Varmenteet ovat kansainvälisen standardoinnin kohteena olevia tietoteknisiä tuotteita, joiden tarjoamista yleisölle on PL 124 §:n mukaisen tarkoituksenmukaisuusvaatimuksen kannalta pidettävä muulleen kuin viranomaiselle soveltuvana palvelutehtävänä.⁹¹⁸ Valiokunta katsoi siis tuolloin lausunnossaan PeVL 2/2002 vp laatuvarmenteiden tarjoamisen olevan varmenteen oikeusvaikutusten vuoksi perustuslain 124 §:ssä tarkoitettu julkinen hallintotehtävä.⁹¹⁹

Hallintovaliokunta perusteli näkemystään, että vaikka tunniste- ja varmennepalveluihin liittyy voimakkaita liiketaloudellisia perusteita, palveluihin liittyy kuitenkin edelleen samanlaisia laatuvaatimuksia kuin hallintotehtävän hoitamiseen. Tällaisia vaatimuksia liittyy etenkin palveluiden laatuun, luotettavuuteen, toimivuuteen ja saatavuuteen.

---

⁹¹⁷Oikeusministeriön lausunto 5.11.2008 päivättyyn luonnokseen tunnistus- ja allekirjoituslakia koskevaksi hallituksen esitykseksi. Oikeusministeriö totesi lausunnossaan, että vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoamiseen liittyy julkisen luotettavuuden varmistamiseen tähtääviä piirteitä, erityisesti 9 §:ssä mainittu hakijan tunnistaminen sekä se seikka, että 10 §:n mukaisesti vahvan sähköisen tunnistuksen välinettä voidaan käyttää oikeustoimen tekemiseen. Nämä seikat viittaavat siihen, että kysymys on lain esitysluonnoksesta poiketen julkisesta hallintotehtävästä. Selvää kuitenkin on, että kyse ei ole julkisen vallan käyttämisestä eikä yksilön etua tai oikeutta koskevasta päätöksenteosta. Yhteispalvelulaissa on säädetty edellytyksistä, joiden nojalla viranomaisen avustavia asiakaspalvelutehtäviä voidaan järjestää ja hoitaa yhteistyösopimukseen perustuen palvelun saatavuuteen ja hallinnon toiminnan tehostamiseksi. Tämä ei kuitenkaan yhteispalvelulain 1:2.2 :n mukaan ole mahdollista, jos palveluun liittyy päätöksentekovallan käyttöä tai jotka lain mukaan edellyttävät palvelun käyttäjän käyntiä toimivaltaisessa viranomaisessa.

⁹¹⁸Perustuslakivaliokunnan lausunto 2/2002 vp.

⁹¹⁹Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2009 vp.

Viranomaistoiminnan perustuminen perustuslakiin on yksi keskeinen argumentti julkisen vallan käyttäjän huolellisuusvaatimuksen puolesta.⁹²⁰

Sähköiset allekirjoitukset eivät olleet vakiintuneet Suomessa laajaan käyttöön, vaan suurin osa verkkoasiointien tapahtumista perustuvat tunnistukseen, joista hallituksen arvion mukaan 99 % tapahtuu pankkitunnuksia käyttäen. Aiemmin voimassa ollutta lakia sähköisistä allekirjoituksista ei sovellettu pankkien tunnistusvälineihin, ja sitä katsottiin tarpeelliseksi uudistaa huomioiden myös kansallisen sähköisen tunnistuksen tarpeet. Nykyistä tunnistus- ja luottamuspalvelulakia edeltävän tunnistus- ja allekirjoituslain säätämisen yhteydessä oli tarpeen luoda puitteet tämänkaltaiselle yksityiselle palveluntarjonnalle. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeLV 16/2009 vp otettiin kantaa siihen, että lakiehdotuksessa tarkoitettujen yksityissektorin palveluntarjoajien liiketaloudellisten palvelujen luonne on siinä määrin etääntynyt hallintotehtäviin liittyneistä ominaispiirteistä, että toimintaa ei ole enää pidettävä julkisena hallintotehtävänä, vaikka vahvan tunnistuksen välineillä ja varmennetoiminnalla on lausunnon mukaan merkitystä erilaisissa oikeustoimissa osapuolten aseman kannalta. Valiokunta lausui, että lakiehdotusta ei siis ole tarpeen enää arvioida perustuslain 124 §:n kannalta.⁹²¹ Voimassa olevan tunnistus- ja luottamuspalvelulain esitöissä on viitattu aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain perusteluihin viranomaisvelvoitteiden soveltamisesta⁹²².

Valiokunta katsoi lausunnossaan PeVL 16/2009 vp, että kohdistuessaan ensisijaisesti palvelun tarjoajiin sääntely ei juurikaan sisällä tietoyhteiskunnan perusoikeuksien toteutumiseen kytkeytyviä tunnistusvälineen hakijan tai haltijan kannalta olennaisia oikeuksia. Valiokunta katsoo, että sääntelyä on näiltä osin vielä syytä pyrkiä täydentämään.⁹²³

---

⁹²⁰Hakalehto – Wainio 2008 s. 373; Hallintovaliokunnan lausunto 9/2009 vp; Koivisto, LM 5/2014 s. 682–683. PL 124 §:n esitöissä julkisella hallintotehtävään kuuluvat esimerkiksi *”lakien toimeenpanoon sekä yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä”*. Esitöissä mainittu luettelo on esimerkinomainen.

⁹²¹Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2009 vp.

⁹²²HE 74/2016 s. 7–8.

⁹²³Perustuslakivaliokunnan lausunto 16/2009 vp. Valiokunta mainitsee haltijan oikeuksien osalta palvelun tarjoajan velvollisuuksia koskevat säännökset samoin kuin esimerkiksi haltijan vastuuta tunnistusvälineen (27 §) ja allekirjoituksen luomistietojen (40 §) oikeudettomasta käytöstä rajoittavat säännökset. Lausunnossa on todettu hakijan oikeudesta saada tunniste hänen täyttäessään niiden saamisen edellytykset sekä erityisesti kiinnitetty huomiota siihen, että tunnistusvälineen tarjoajan vastuusta tunnistusvälineeseen luottaneelle aiheutuneesta vahingosta on säännelty varsin ylimalkaisesti.

Perustuslakivaliokunnan kannanotto koskee tilannetta, jossa laatuvarmenteita myöntävä yksityinen taho ei tule enää velvoitetuksi julkisoikeudellisten kaltaisten velvoitteiden suorittamiseen.

Tilanne on hallinto-oikeuden kannalta erilainen silloin, kun laatuvarmenteita myöntää julkisoikeudellinen organisaatio, jolloin julkisoikeudellisten suoritteiden myöntämiseen sovelletaan hallinto-oikeudellisia velvoitteita ja toiminta saattaa tämän lisäksi olla luonteeltaan viranomaistoimintaa. Tunnistuslainsäädännön osalta viranomaisen rooli nousee esiin lähtökohtaisesti yksityisenä palveluna tuotettavan toiminnan kysymyksissä, sillä tunnistus- ja luottamuspalveluita tuottaa julkista valtaa käyttävä viranomainen, ja se myös tarjoaa palveluita sellaisissa verkkopalveluissa, joissa asiointipalveluiden oikeellisuuden toteuttamiseen on liitetty tavanomaista ankarampi vahingonkorvausvastuu. Eri osapuolten tuottaessa tässä ympäristössä eri rooleissa palveluita saattaa esiintyä myös normikonflikti yksityisoikeudellisen sääntelyn, yleisten oikeusperiaatteiden ja hallinnon sääntelyn johtaessa erilaisiin oikeudellisiin lopputulemiin.

Julkisyhteisön arviointiin liittyy kysymys siitä, onko kysymyksessä varsinainen julkisen vallan käyttö vai niin sanottu tosiasiallinen toiminta, jolloin julkisyhteisö toimii yksityisautonomian piirissä yksityisoikeudellisin periaattein. Viranomainen rinnastuu sopimuksen osapuolen asemaan eikä sillä ole asemansa puolesta erioikeuksia tässä suhteessa.⁹²⁴ Merkittävää julkisen vallan käyttöä voidaan antaa kuitenkin vain viranomaiselle.⁹²⁵

Aiemmin voimassa olleen tunnistus- ja allekirjoituslain säätämisen yhteydessä esitetty kannanotto yksityisoikeudellisen tahon julkisoikeudellisista velvoitteista on arvioitu tämänhetkisestä tilanteesta poikkeavasti ja sellaisessa kehitysvaiheessa, jossa allekirjoituspalveluita koskeva sääntely oli vasta aluillaan ja ainoastaan sähköinen allekirjoitus oli sääntelyn kohteena. Ei ole enää yksiselitteistä, että voimassa olevan sääntelyn ja tiedossa olevan hallinnon kehityksen tilanteessa ainoastaan kansalaisvarmenteen liikkeelle laskeminen voidaan katsoa julkisoikeudelliseksi tehtäväksi ainakaan silloin, kun velvoitteista on säädetty viranomaiselle kuuluvana tehtävänä. Digitalisaation kehitys ja mahdollinen julkishallinnon rakenteiden muutos tuovat monisyisiä

---

⁹²⁴Hakalehto – Wainio 2008 s. 31; Hemmo 2005b s. 79, 89; Koivisto, LM 5/2014 s. 681, 683; Mäenpää 2003 s. 193, 244, 253; Mäenpää 1989 s. 275. Julkisyhteisö voi joutua VahL 3:2:n mukaiseen vahingonkorvausvastuuseen sellaisista vahingoista, jotka ovat aiheutuneet julkisen vallan käyttämisestä.

⁹²⁵Tuori, LM 6–7/1999 s. 927.

julkisen ja yksityisen toiminnan osalta vaativaa uudelleenmäärittelyä palveluntarjoajien toimijoiden ja tehtävien arviointiin. Jo nyt on tiedossa, että tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksessa tunnistukseen liittyy voimakkaita julkishallinnon velvoitteita, kuten eurooppalaisten vähimmäisvaatimukset täyttävien tunnistuspalveluiden vastavuoroisuuden vaatimus julkishallinnossa sekä tätä päämäärää toteuttava eIDAS-solmupiste. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisvarmenteen voi Valviran ohjaukseen perustuen rekisteröidä ainoastaan julkisoikeudellista tehtävää suorittava organisaatio⁹²⁶ kuten apteekit. Viranomaisen liikkeelle laskemat tunnistusvälineet kulkevat kansallisen tunnistusportaalien kautta julkisen hallinnon asiointipalveluihin. Samoin biometrisen tunnisteiden tehtävä on säädetty passilaissa julkishallinnon toimijan tehtäväksi. Näitä tyyppitapauksia on kuvattu tässä tutkimuksessa siltä osin, kun ne liittyvät tutkimuksen alan erityisiin vaatimuksiin.

3.2.2.3.3 Julkisen vallan käyttäminen ja korvausvastuu

Julkisen vallan käyttöön liittyvä vahingonkorvausvastuun perustana on perustuslain 118.3 §, jonka voidaan nähdä yhdistävän vahingonkorvausvastuun ja hallinto-oikeuden toisiinsa. Lainkohta toteuttaa yleistä oikeusturvaa varsinaisen muutoksenhakumenettelyn lisäksi.⁹²⁷

PL 118 § ei sisälly perusoikeusluetteloon, mutta säännös on kirjoitettu oikeuden muotoon niin, että kyse antaa henkilölle oikeuden vaatia vahingonkorvausta.⁹²⁸ PL 21 §:ssä säännelty oikeusturvan takaava perusoikeus tukee osaltaan 118 §:n säännöksen merkitystä yksilön perustavaa laatua olevana oikeusturvakeinona.⁹²⁹

⁹²⁶Vähintään osake-enemmistö on oltava julkiseksi organisaatioksi katsottavalla toimijalla, jos kyseessä on esimerkiksi kunnan liikelaitos.

⁹²⁷Viljanen, V. 2001 s. 255. Yleisistä vahingonkorvausoikeudellisista vastuuperusteista poikkeaminen julkisen vallan käytössä perustuu tarpeeseen asettaa julkisen vallan käyttöön liittyvä vastuu yleisistä vastuusäännöksistä poikkeavaan asemaan. Tämä poikkeaminen ei siis johdu tarpeesta ottaa huomioon korvausvelvollisen heikompa taloudellista asemaa.

⁹²⁸Hakalehto – Wainio 2008 s. 104–105; Viljanen, V. 2001 s. 255. Tämänkaltaiset säännökset on annettu samassa järjestyksessä kuin muu perustuslaki ja niidenkin muuttaminen edellyttää määrättyä lainsäätämisyjärjestystä. Lainkohta täyttää perusoikeuden vaatimukset perustavanlaatuisuuden, oikeudellisuuden, perustuslaintasoisuuden ja yleisyyden osalta. Se sisältää myös perustuslain etusijäsäännöksen sekä yleisten lainvalvojien viranomaisten virkatointien laillisuuden valvontaa koskevan määräyksiä

⁹²⁹Hakalehto – Wainio 2008 s. 106; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 232; Viljanen, M. 2008 s. 492, 512; Viljanen, V. 2001 s. 256. Perustuslain 118.3 §:n säännökselle on annettu ainakin jonkinlaista merkitystä, kun on arvioitu

Puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaaminen sopimussuhteen ulkopuolella perustuu VahL 5:1 :een.⁹³⁰ Julkisen vallan käytöllä on merkitystä yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin, jopa huomattavaa vahinkoa tai taloudellisia menetyksiä ilman yksilön suostumusta tehtyjen toimenpiteiden tai päätösten vuoksi.⁹³¹

Julkisen vallan vahingonkorvausvastuu on kehittynyt asteittain. Vasta vahingonkorvauslain säätämisen yhteydessä julkisyhteisön ensisijainen vastuu tuli kattavaksi, mutta siihenkin jätettiin joitain rajoituksia.⁹³² Julkisyhteisö on VahL 3:1 :n mukaan vastuussa sellaisesta vahingosta, joka aiheutuu tosiasiallisesta hallintotoiminnassa aiheutuneesta vahingosta. VahL 3:1.1 :ssä mainittu työntekijän käsite viittaa yksityisoikeudellisessa työsuhteessa sovellettavaan työntekijän käsitteeseen. Säännöksen 2 momentin isännänvastuun laajentaminen liittyy myös valtion, kunnan ja muun julkisen yhteisön ja laitoksen isännänvastuuta koskevaksi niin, että niiden työntekijän, virkamiehen tai muussa palvelussuhteessa olevan henkilön työssään aiheuttama vahinko tulee työnantajan korvattavaksi. Vastuuperusteen kannalta merkitystä ei ole sillä, onko

---

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan edellyttämien tehokkaiden oikeussuojakeinoa koskevien vaatimusten täyttymistä lastensuojeluasiaan liittyvässä kiistassa. Kysymyksessä arvioitiin paitsi muutoksenhakua hallintotuomioistuimeen sekä muun muassa Hallitusmuodon 93.2 :n (PL 118.3) tarjoamaan mahdollisuuteen saattaa virkamiehen toiminnan laillisuus rikosoikeudenkäynnin kohteeksi ja vaatia vahingonkorvausta. Myös ratkaisussa KKO 2008:10 luotiin käytännössä uusi, laissa sääntelemätön vastuuperuste, jonka nojalla voidaan kärsimyskorvaukseen rinnastuvaa korvausta tuomita suoritettavaksi. Keskeinen peruste oli perus- ja ihmisoikeutena suojatun henkilökohtaisen vapauden loukkaus ja sen hyvittämiseen tähtäävä erillinen oikeussuojakeino.

⁹³⁰VahL 5:1 :n mukaisesti: *"Milloin vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä taikka milloin muissa tapauksissa on erittäin painavia syitä, käsittää vahingonkorvaus hyvityksen myös sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon."*

⁹³¹Ponka 2013 s. 427; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 234. Julkisen vallan käyttö heijastuu selvimmin niissä hallintotoimissa ja päätöksissä, jotka suoraan vaikuttavat kansalaisten vapauteen, terveydentilaan ja oikeuteen määrätä varallisuudestaan. Heikommin se ilmenee niissä julkisyhteisön toimissa, jotka muistuttavat yksityistä elinkeinotoimintaa.

⁹³²Hakalehto – Wainio 2008 s. 104; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 231–232. VahL 3:2 :n ja VahL 4.2 :n mukaisesti jokaisella, joka on kärsinyt vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Vaikka vahinko olisi tapahtunut sinänsä lakia noudattaen julkista valtaa käytettäessä, mutta vahingonkorvauksen edellytykset muutoin täytyvät, julkisen vallan käyttäjän aiheuttamasta vahingosta on oikeus saada korvaus.

kysymyksessä julkisyhteisö vai muu työnantaja.⁹³³ Jos julkisyhteisön työntekijä tai virkailija siihen verrattavassa palvelussuhteessa oleva henkilö on aiheuttanut vahingon virheellään tai laiminlyönnillään tällaisen toiminnan yhteydessä, vastuu kanavoituu vahinkoa aiheuttaneen henkilön työnantajalle VahL 3:2 :n mukaisesti. Sama vastuu syntyy myös muulle yhteisölle, joka lain, asetuksen tai lakiin sisältyvän valtuutuksen perusteella hoitaa julkista tehtävää. Kaikki yhteisöt siis ovat VahL 3:2 :n mukaan vastuussa, jos ne käyttävät julkista valtaa jossain muodossa.⁹³⁴

Julkisyhteisön toiminnalta voidaan lähtökohtaisesti edellyttää suurempaa luotettavuutta ja ennakoitavuutta kuin yksityisiltä toimijoilta.⁹³⁵ Säädettyjen korostettujen huolellisuusvaatimusten perusteella korostuu viranomaistoiminnan perustana oleva huolellisuusvelvoite.

Vahingonkorvauslain standardisäännös VahL 3:2 :n mukaan julkista valtaa käyttäen virheen tai laiminlyönnin johdosta aiheutunut vahinko on korvattava, jos toimen tai tehtävän suorittamiselle sen laatu ja tarkoitus huomioon ottaen kohtuudella asetettavia vaatimuksia ei ole noudatettu. Säännös poikkeaa tarkoituksellisesti muusta viranomaistoiminnasta seuraavasta korvausvastuusta.⁹³⁶

---

⁹³³Modeen, LM 1976 s. 411, 415; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 217–219. Tämä lainkohta soveltuu tilanteisiin, joissa kysymyksessä ei ole julkisen vallan käyttäminen, josta on säännelty erikseen. Julkisyhteisö vastaa vahingonkorvauslain mukaisti tavanomaiseen sääntelyyn perustuen myös omasta tuottamuksellisesta vahingonteostaan eikä ainoastaan työntekijän virheestä. Oman toiminnan aiheuttamaan vastuuseen ei sovelleta isännänvastuun kriteereitä, vaan sitä arvioidaan vahingonkorvausoikeudellisesti muulla tavoin.

⁹³⁴Hakalehto – Wainio 2008 s. 31; Hoppu, E. – Hoppu, K. 2007 s. 232; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 232–234. Korvausvastuu syntyy, jos työntekijä on tehnyt virheen tai syylistynyt laiminlyöntiin. Julkisyhteisö on velvollinen korvaamaan julkista valtaa käytettäessä virheellä tai laiminlyönnillä aiheutetun vahingon. Vahingonkorvausvelvollisuuden määräytymisen kannalta eroa ei ole siinä, onko vahinko aiheutunut julkisyhteisön päättävien elimien tuottamuksellisesta toiminnasta vai virkamiehen virheestä tai laiminlyönnistä.

⁹³⁵Ståhlberg – Karhu 2013 s. 234–235, 242–243. Julkisen vallan käyttämisen piirissä olevat korvaussäännökset ovat erilaiset kuin muun korvausvastuun alalla, minkä vuoksi on määriteltävä julkisen vallan käyttäminen. Julkisyhteisö voi myös harjoittaa pakkovaltaa, mikä saa tukea perusoikeusajattelun vahvistumisen kautta. Julkisen vallan edustajalla ei ole mahdollisuutta kieltäytyä tehtävästä.

⁹³⁶Hakalehto – Wainio 2008 s. 33, 227; HE 187/1973 s. 17–18; Hemmo 2005b s. 80, 83; Hoppu, E. – Hoppu, K. 2007 s. 232. Säännös ei sellaisenaan supista loukatun oikeutta vaatia korvausta suoraan virheen tehneeltä virkamieheltä. Ruotsin oikeudesta peräisin olevan standardisäännön (standardregeln) soveltaminen vaatii sekä vahingon tuottamuksellista aiheuttamista että standardisäännöksen mukaisen laatutason alittamista. Mikä tahansa poikkeama täysin moitteettomaan menettelyyn liittyen ei siten tuo viranomaiselle korvausvastuuta.

Virhevastuuta kohtuulliseen toimintaan rajoittavalla tulkinnalla⁹³⁷ pyritään täsmentämään VahL 3:2.1:n säännöstä.⁹³⁸ VahL 3:6:ssa on säädetty työntekijän ja julkisyhteisön korvausvastuun sovittelusta. Sovittelukynnys on korkeampi kuin VahL 2:1.2:ssa tarkoitettu, puhumattakaan kohtuullisesta korvauksesta lähtevästä periaatteesta. Säännöksessä on kaksi keskenään vaihtoehtoista sovitteluperustetta. Korvausvelvollisuuden on oltava ilmeisen kohtuuton tai sovitteluun on oltava erityistä syytä, kun otetaan huomioon vahingon suuruus ja muut olosuhteet.⁹³⁹

3.2.3 Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskija ja sopimuskumppani

3.2.3.1 Yleistä

Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskijan ja sopimuskumppanin välinen suhde perustuu voimassaolevaan, pääosin tahdonvaltaiseen oikeuteen perustuvaan palvelusopimukseen.

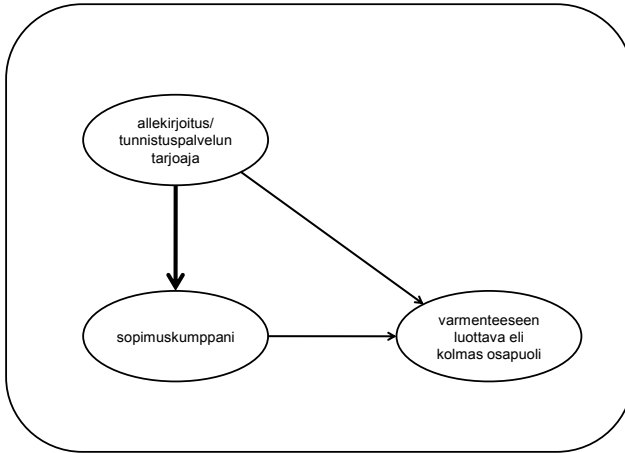

Perusoikeusajattelun korostuminen vahvistaa käsitystä siitä, että julkisen vallan käyttöön liittyvän vastuun ei tulisi olla ainakaan normaalin tuottamusvastuun tasoa lievempää, ja vahingonkorvauslain nojalla ei voida alentaa julkisen vallan käytölle perustuslaissa asetettuja asianmukaisuusvaatimuksia. Ruotsissa vastaava säännös on poistettu.

⁹³⁷Hakalehto – Wainio 2008 s. 32; Wetterstein 2001 s. 570–572. Viranomaisen korvausrajoitukset perustuvat yleiseen vahingonkorvausoikeudelliseen periaatteeseen, jonka mukaan jokaisen on itse kärsittävä vahinkonsa, ellei hän voi näyttää toteen lakiin perustuvien vahingonkorvausedellytysten olemassaoloa. Vahingonkorvausvaatimuksen mahdollisuus avasi tien vaatia korvausta myös julkisen vallan käytöstä aiheutuneista vahingoista.

⁹³⁸KM n:o 14-1958 s. 21–22; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 240–241. Tarkoitus on ollut rajoittaa vastuuta nimenomaan kulloinkin loukatun säännöksen tarkoituksen piirissä eikä niinkään merkitä poikkeuksellisen lievää tuottamusarvostelua. Periaate saa tukea myös oikeuskäytännöstä.

⁹³⁹Hemmo 1996 s. 14–15.

Kuva 6.

Laskiessaan liikkeelle asiointivälineen palveluntarjoaja määrittelee asiointivälineen käyttötarkoituksen⁹⁴⁰. Asiointiväline myönnetään käyttötarkoituksensa mukaiseen

⁹⁴⁰Yleisten varmennemääritysten mukaisia käyttötarkoituksia ovat esimerkiksi tunnistaminen, allekirjoitus, kiistämätön allekirjoitus ja viestin salaus.

oikeustoimeen⁹⁴¹, jota koskevat säädetyn lisäksi palvelua koskevat sopimusehdot⁹⁴². Varmenteen käyttötarkoitus on yksi sopimuksen ehdoista⁹⁴³, joihin varmenteen hakija sitoutuu hankkiessaan tunnistus- tai allekirjoitusvälineen palvelun tarjoajalta.

---

⁹⁴¹HE 36/2009 s. 44. Sopimus- ja muotovapauden vallitessa on mahdollista, että tunnistuspalvelun tarjoaja sallii sopimusehdoissaan tunnistusvälinettä käytettävän myös sähköiseen allekirjoitukseen. Pankki saattaa rajoittaa riskienhallintansa näkökulmasta tunnistusmenetelmän käyttötarkoitusta. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 25 artiklassa on säädetty allekirjoitusten oikeusvaikutuksista: ”1. Sähköisen allekirjoituksen oikeusvaikutuksia ja käytettävyyttä todisteena oikeudellisissa menettelyissä ei voida kieltää pelkästään sillä perusteella, että se on sähköisessä muodossa tai että se ei täytä hyväksytyjen sähköisten allekirjoitusten vaatimuksia. 2. Hyväksytyllä sähköisellä allekirjoituksella on oltava samanlaiset oikeusvaikutukset kuin käsin kirjoitetulla allekirjoituksella. 3. Yhdessä jäsenvaltiossa myönnettyyn hyväksytyyn varmenteeseen perustuva hyväksytty sähköinen allekirjoitus on tunnustettava hyväksytyksi sähköiseksi allekirjoitukseksi kaikissa muissa jäsenvaltioissa.” Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain pykäläkohtaisissa esitöissä sivulla 44 on esitetty tunnistusvälineiden käytöstä allekirjoitusten tekemiseen seuraavaa: ”Pykälän 1 momentissa todetaan se tosiseikka, että mahdollisuus tehdä sähköisiä allekirjoituksia ei vaikuta pääsääntöisesti mahdollisuuteen tehdä oikeustoimia vahvoilla sähköisillä tunnistusvälineillä, jos osapuolet niin haluavat. Tämä on seurausta siitä, että suurinta osaa Suomessa tehtävistä oikeustoimista ei koske allekirjoittamisen muotovaatimus.” Esitöissä vahvistetaan pitkään jatkunut oikeustila, jonka vallitessa oikeustoimia on voitu tehdä pankkitunnuksilla. Tällä lainkohdalla ei siis luoda oikeutta vaan todetaan asiantila. Edelleen todetaan seuraavaa: ”Oikeustoimen tekemiseen liittyvät vaikutukset eivät suoranaisesti ole sidoksissa itse tunnistamiseen, vaan oikeustoimien tekeminen vahvan sähköisen tunnistusvälineiden avulla on ominaisuus, joka voidaan liittää tunnistusvälineen käyttöön. Olennaista asiassa on osapuolten tahtotila. Mitään osapuolta, eli tunnistusvälineen tarjoajaa, sitä käyttävää palveluntarjoajaa eikä myöskään tunnistusvälineen haltijaa voida yleisesti tai tapauskohtaisesti pakottaa oikeustoimien tekemiseen tunnistusvälineillä, mutta sellaista vaihtoehtoa haluaville on tarjottava siihen mahdollisuus.”

⁹⁴²Danske Bankin tunnistusperiaatteet s. 1: Finanssialan Keskusliiton tunnistuspalveluohje s. 5, 8; Nordea-pankin tunnistusperiaatteet s. 1; OP-Pohjolan tunnistusperiaatteet s. 1. Finanssialan keskusliitto on tunnistusvälineitä koskevassa ohjeessaan todennut allekirjoitusmahdollisuudesta seuraavasti: ”Tupas-palvelu mahdollistaa palveluntarjoajan palvelua käyttävän henkilön luotettavan tunnistamisen ja antaa mahdollisuuden sopimusten allekirjoittamiseen ja valtuuksien tarkastamiseen sekä Tupas-palvelua käyttävän yrityksen tunnistamisen.” ”Asiakkaan ja pankin välisen pankkitunnuksia koskevan sopimuksen ehdot eivät koske tunnistautuvan asiakkaan ja Tupas-palvelua hyödyntävän palveluntarjoajan välistä oikeussuhdetta. Sen vuoksi palvelun ehdoista ja allekirjoitusvaikutuksesta on aina tarvittaessa sovittava erikseen asiakkaan ja palveluntarjoajan välillä. Pankkitunnusten käyttö sähköisessä allekirjoituksessa edellyttää, että palveluntarjoaja sopii tästä oikeusvaikutuksesta nimenomaisesti asiakkaan kanssa esim. palveluntarjoajan oman verkkopalvelun käyttöliittymässä lomakkeen tms. yhteydessä.” Danske Bankin tunnistusperiaatteiden mukaisesti: ”TUPAS-tunnistuspalvelun käyttäjä voi tehdä ulkopuolisen palveluntarjoajan palvelussa sähköisiä allekirjoituksia pankkitunnuksia käyttämällä, mikäli palveluntarjoaja ja käyttäjä sopivat asiointipalvelussa tästä pankkitunnusten käytön oikeusvaikutuksesta. Pankkitunnuksilla ei voi tehdä laissa vahvasta sähköisestä

Tunnistus- ja allekirjoitusvälineen hankkinut sopimusosapuoli, välineen haltija voi perustellusti odottaa saavansa sopimuksenmukaisen palvelun. Hänellä on oltava mahdollisuus tutustua palveluun yksityiskohtaisesti ennen palvelusopimuksen⁹⁴⁴ tekemistä.

---

tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009) tarkoitettua sähköistä allekirjoitusta. Pankkitunnukset ovat täysin henkilökohtaiset, eikä niitä saa luovuttaa kenenkään muun käyttöön.” Danske Bank rinnasti aiemmassa ohjeessaan lisäksi pankkitunnuksilla tehdyt allekirjoitukset omakätistä vastaavaksi, mikä puolestaan TunnL 41 §:n pakottavan lainsäädännön mukaisesti koskee laatuvarmenteella tehtyjä allekirjoituksia. ”Pankkitunnuksien käyttö Danske Bankin palveluissa vastaa käyttäjän henkilöllisyyden todentamista perinteisestä henkilöllisyyttä osoittavasta asiakirjasta ja se vastaa asiakkaan omakätistä allekirjoitusta. Käyttäjä vastaa kaikista pankkitunnuksilla tehdyistä toimeksiannoista ja sopimuksista.” Nordean tunnistusperiaatteissa sivulla 1 todetaan samankaltaisesti seuraavaa: ”Nordean e-tunnisteen avulla palveluntuottaja voi tunnistaa luotettavasti verkkoasiakkaitaan Nordean tunnistamismenetelmiä hyväksikäyttäen. E-tunniste-palvelussa Nordea tunnistaa asiakkaan palveluntuottajan puolesta tämän pankkitunnuksista. E-tunniste-palvelussa välitettäviä tunnistamistietoja voidaan käyttää myös osana sähköisen allekirjoituksen muodostamista tunnistautuvan asiakkaan ja palveluntuottajan niin sopiessa.” Nordea voi myöntää tunnistein, vaikka asiakkaalla ei olisi pankin kanssa tilisopimusta. Osuuspankki määrittelee kilpailijoitaan yksityiskohtaisemmin yksityishenkilöille myönnettävien tunnusten käyttöä verkkopankkipalveluissa erityisesti muiden palveluntarjoajien palveluissa: ”Verkkopalvelutunnuksia voidaan käyttää OP-verkkopalveluissa ja OP:n sähköisissä palveluissa sekä henkilöasiakkaan vahvaan sähköiseen tunnistamiseen” ja ”[v]erkkopalvelutunnuksia ovat tietoturvaltaan ja tasoltaan eIDAS-asetuksen (EU 910/2014) tason korotettu mukaiset, ne eivät ole varmenteita. Verkkopalvelutunnuksien käyttö OP-verkkopalveluissa ja OP:n sähköisissä palveluissa vastaa asiakkaan omakätistä allekirjoitusta ja asiakas vastaa kaikista Verkkopalvelutunnuksillaan tunnistautuneena OP-verkkopalveluissa ja OP:n sähköisissä palveluissa tekemistään toimeksiannoista ja sopimuksista. Ulkopuolinen palveluntarjoaja ja asiakas voivat keskenään sopia Verkkopalvelutunnuksilla tehtävän toimien ja sähköisen allekirjoituksen oikeusvaikutuksista ulkopuolisen palveluntarjoajan palvelussa”. Myös Osuuspankki siis ilmoittaa verkkopankkitunnisteiden avulla tehdyt sähköiset allekirjoitukset käsin tehtyjä vastaaviksi. Osuuspankki ei kuitenkaan ole ilmoittanut allekirjoituspalveluaan Viestintäviraston hyväksytyn allekirjoituspalvelun tarjoajien rekisteriin.

⁹⁴³Hultmark, JT 4/1996–97 s. 880; Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen N:o 910/2014 johdanto-osan kappaleet 18, 37. Taloudellisten riskien arvioinnin hallitsemiseksi tai vakuuttamiseksi luottamuspalveluiden tarjoajat voivat asettaa tietyin edellytyksin rajoituksia tarjoamiensa palveluiden käytölle ja että ne eivät ole vastuussa vahingoista, joita aiheutuu tällaiset rajoitukset ylittävistä palveluiden käytöstä.

⁹⁴⁴HE 264/2018 s. 31. Allekirjoitus- tai tunnistusvälineen hakijan on voitava tutkia sitovat sopimus- ja käyttöehdot tunnistus- ja luottamuspalvelulain 15 §:n mukaisesti ennen sopimuksen allekirjoitusta. Tunnistusvälineen ja laatuvarmenteen tarjoajalla on keskeisistä palvelun laatua koskevista vaatimuksista tiedonantovelvollisuus ennen sopimuksen tekemistä: ”Ennen tunnistusvälineen hakijan kanssa tehtävän sopimuksen tekemistä annettava hakijalle tiedot: 1) palveluntarjoajasta; 2) tarjottavista palveluista; 3) 14 §:ssä tarkoitetuista tunnistusperiaatteista; 4) osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista; 5) mahdollisista

Palvelun tarjoaja julkaisee myös saataville toimintaansa kuvaavat asiakirjat eli kvalifioitujen allekirjoitusvarmenteiden tarjoamisen yhteydessä varmennepolitiikka-asiakirjat sekä tunnistusvälineiden ja -palvelun osalta vaihtoehtoisesti tunnistusperiaatteet⁹⁴⁵, jos kysymyksessä on vahvan sähköisen tunnistuksen palvelun tai välineen tarjoaja.

Varmentaja myöntää varmenteen hallintopäätökseen tai sopimukseen perustuen tiettyyn käyttötarkoitukseen määritellyn teknisen tietokentän ilmaisen mukaisesti. Sopimuksenmukaisesta käyttötarkoituksesta poikkeaminen saattaa laukaista sopimusrikkomuksen ja vahingonkorvausvastuun⁹⁴⁶ varmenteen haltijan ja varmentajan

---

vastuunrajoituksista; 6) valitus- ja riitojenratkaisumenettelyistä; 7) mahdollisista 18 §:ssä tarkoitetuista estoista ja käyttörajoituksista; sekä 8) muista mahdollisista tunnistusvälineen käyttöehdoista.” Erityisesti on määriteltävä tarkemmin, kuinka tunnistusvälineen tarjoaja toteuttaa 17 ja 17 a §:ssä tarkoitettua tunnistamisen tunnistusvälinettä myönnettäessä. Henkilötietojen käsittelyä koskevasta tiedonantovelvollisuudesta säädetään tietosuoja-asetuksessa ja väistävissä henkilötietolaissa. Laatuvarmenteen osalta vaatimukset poikkeavat hieman tunnistuspalvelun vaatimuksista: tiedot tulee antaa laatuvarmenteen hakijalle kirjallisesti sellaisessa muodossa, että hakija voi ne vaivatta ymmärtää. Tunnistusvälineen tarjoajan on puolestaan ”annettava tiedot kirjallisesti tai sähköisesti siten, että tunnistusvälineen hakija voi tallentaa ja toisintaa ne muuttumattomina”. Etäviestimen muotovaatimuksista on säädetty: *”Jos sopimus tehdään tunnistusvälineen hakijan pyynnöstä sellaista etäviestintää käyttäen, että tietoja ja sopimusehtoja ei voida antaa edellä tarkoitettulla tavalla ennen sopimuksen tekemistä, tiedot on annettava sanotulla tavalla viipymättä sopimuksen tekemisen jälkeen”*. TunnL 17 § on muutettu 1.4.2019 alkaen HE 264/2018 muutoksella täsmentäen aiempia osin epätarkkoja vastuukysymyksiä osapuolten välisessä ensitunnistuksen ketjutuksen tilanteessa.

⁹⁴⁵TunnL 14 §:n mukaisesti tunnistusvälineen ja -palvelun tarjoajan on julkaistava tunnistusperiaatteet välineen ominaisuuksiin ja käyttöön liittyvistä yksityiskohdista. Lisäksi *”[j]os tunnistusvälineillä voidaan tehdä sähköisiä allekirjoituksia tai kehittyneitä sähköisiä allekirjoituksia, tunnistuspalvelun tarjoajan on annettava tieto myös niiden toteuttamisenetelmästä, tasosta ja turvallisuustekijöistä. Tunnistuspalvelun tarjoajan on pidettävä tunnistusperiaatteet jatkuvasti saatavilla ja ajantasaisina”*. Allekirjoitusvarmenteiden liikkeelle laskija toteuttaa tämän velvoitteen tuottamalla varmennepolitiikka-asiakirjan, joka täyttää keskeisiltä kohdiltaan ETSI QC -politiikka-asiakirjan rakenteen mukaiset vähimmäisvaatimukset, jotka on tietoturvallisuuden toteutumisen osalta määritelty Viestintäviraston määräyksessä M 72a/2018, standardissa EN 319 401 sekä EN 319 411-1. Politiikka-asiakirjat yksilöidään OID-asiakirjakohteisilla OID-tunnuksilla, jotka rekisteröidään ainutkertaisesti kyseessä olevaan palvelutyyppiin. Varmenteeseen luottava osapuoli luottaa kyseessä olevaan rekisteröityyn asiakirjaan ilmoitetun palvelutason osalta. Saman OID-tunnuksen mukaisen asiakirjan perusteella ei voi myöntää esimerkiksi muuten toisistaan poikkeavia tai heikompia laatuvaatimuksia toteuttavia asiointivälineitä.

⁹⁴⁶Erma – Hoppu 1976 s. 36–40; Hoppu, E. 1975 s. 346, 349; LVM 53/2005 s. 45. Hyväksyttyjen allekirjoitusvarmenteiden myöntämisen vahingonkorvausvastuut ovat liiketoimintaa harjoittavan toimijan kannalta varsin ankaria. Varmentaja voi rajata vastuutaan esimerkiksi transaktion arvoa rajoittamalla. Vastuu korostuu nimenomaan varmenteen tietosisällön osalta. Käytännössä varmentajan toiminnasta ainoastaan

välillä. Määritellystä käyttötarkoituksesta poikkeamisesta mahdolliset aiheutuvat vahingot saattavat tulla eräissä olosuhteissa tulla korvattaviksi varallisuusvahinkoina VahL 5:1 :n nojalla, ellei sopimusperusteista vastuuta ole mahdollista soveltaa.

Varmentajan edun mukaista on pyrkiä pienentämään omaa vastuutaan asettamalla esimerkiksi palvelusopimuksen ehtoina varmenteen haltijalle tai jopa varsinaisen varmennepalvelun toimittamista koskevan sopimuksen ulkopuoliselle, varmenteeseen luottavalle taholle lisävelvoitteita sulkulistatarkastuksen ja käyttötarkoituksen lisäksi. Tällaisia eri tavoin velvoittavia ehtoja voidaan antaa tiedonannon, politiikkamääräyksen⁹⁴⁷ tai muun informaation kuin varsinaisen sopimustekstin muodossa. Sopimusvapautta rajoittavat TunnL 3 §:n mukainen kuluttajan suojan sääntely sekä luottamusverkoston toimintasäännöt.

Tunnistus- ja allekirjoitusvälineen haltijalla on myös velvollisuus ilmoittaa itsestään oikeat tiedot palvelun tarjoajalle välinettä hakiessaan. Jos välineen haltija laiminlyö virheellisten tietojen ilmoittaminen välineen tai palvelun liikkeellelaskijalle, väline perustuu vääriin tieto-olettimiin ja saattaa johtaa vahingonkorvausvelvollisuuteen sekä välineen liikkeellelaskijaa sekä allekirjoitusvarmenteeseen vilpittömässä mielessä luottavaa osapuolta kohtaan. Jos välinettä ei virheellisillä tiedoilla olisi lainkaan myönnetty välineen haltijalle, saattaa kysymyksessä olla myös oikeustoimen pätemättömyys ja rikosoikeudellisesti tilannekohtaisesti arvioitava sanktioitu teko.

---

varmentaja voi esittää näyttöä. Yleisesti mahdollisten toimijoiden näkemyksen mukaan laatuvarmentajalle tulisi sallia mahdollisuus rajata vahingonkorvausvastuut myös sellaisessa tilanteessa, jossa laatuvarmentaja on aiheuttanut vahingon. VahL 2:1.2 :n mukaista kohtuullistamissääntöä saatetaan soveltaa tilannekohtaisesti. Kirjoittavat viittaavat säännöstä sovelletun myös sopimussuhteissa, vaikka vahingonkorvauslakia ei lähtökohtaisesti sovelleta sopimussuhteissa syntyvien vahinkojen korvaamiseen. VahL 4 luvun työntekijöitä koskeva kanavointisääntö saattaa tulla kysymykseen, ellei kysymyksessä oleva huolimattomuus ole ollut lievää. Lievän huolimattomuuden tilanteessa korvausvaadetta ei VahL 4:1.1:n mukaan voi lainkaan kohdistaa työntekijään. VahL 5:1 :n rangaistavaa tekoa tai julkisoikeudellista vastuuta koskevat säännökset saattavat tulla sovellettaviksi varallisuusvahinkoja korvattaviksi varmentajan ja sen henkilökuntaa koskevien järjestelyjen mukaisesti.

⁹⁴⁷Ponka 2013 s. 406–407; RFC 2527 IEFT. Varmentajan velvollisuuksia kuvaavassa useimpien arviointikriteeristöjen viittaamassa RFC-määrittelyssä (Certification Practice Statement, CPS) asetetaan allekirjoittajalle velvollisuus huolehtia yksityisen avaimen turvallisuudesta ja peruuttamisesta sekä varmistaa, että hänen varmennehakemuksessaan olevat tiedot ovat oikeat. Hänen on myös noudatettava mahdollisia käyttörajoituksia, mikä ei ilmene allekirjoittajan velvollisuutena.

3.2.3.2 Liikkeellelaskijan ja sopimusosapuolen välinen sopimussuhde

3.2.3.2.1 Sopimusosapuolten asemasta

Tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden tarjoaminen perustuu palveluntarjoajan ja asiakkaan välillä tehtyyn sopimukseen TunnL 20 §:n mukaisesti. Tunnistusvälineen hakijan suojaksi sovelletaan TunnL 3 §:n pakottavaa säännöstä,⁹⁴⁸ jos sopimuskumppani on kuluttaja.⁹⁴⁹

Kauppalain sääntelyä ei sovelleta tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoamiseen, koska tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden liikkeelle laskemista ei ole pidettävä irtaimen kauppana.⁹⁵⁰ Kuluttajansuojalaki tulee näiden palveluiden liikkeelle laskemisen yhteydessä sovellettavaksi suhteessa kuluttajan oikeuksiin ja eräiltä osin myös tunnistusvälineiden tarjontaan.⁹⁵¹

⁹⁴⁸Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016; selvityksen esittelytilaisuudessa esillä ollut keskustelua, Norros, selvitys 4/2016 s. 21, 26. Tunnistus- ja luottamuspalvelulain esitöissä 3 §:n pykäläkohtaiset perustelut antavat ristiriitaisen vastauksen siihen, sovelletaanko lainkohtaa ainoastaan kuluttajaksi katsottavaan sopimuskumppaniin ja palvelun hakijan väliseen suhteeseen. Lainkohta velvoittaa ainakin yritysmuotoista palvelun liikkeelle laskijaa. Viranomainen saattaa olla tehtävänsä liittyvän sääntelyn vuoksi eri asemassa ainakin lakisääteisen tehtävänsä osalta. On mahdollista arvioida, että pakottavuuspykälä koskee vain tunnituslain velvoitteita eikä ehkä lakiin perustumattomia muita ehtoja, joista olisi mahdollista sopia ja tulisivat mahdollisen sopimusrikkomuksen tilanteessa kohtuullisuusarvioinnin piiriin. Vahingonkorvaustilanne ratkeaa TunnL 20 §:n asettaman oletaman nojalla.

⁹⁴⁹ETSI EN 319 411–2, 2.1.–2.2; ETSI TS 101456, liite A s. 41–42. Kun sopimuskumppani on kuluttaja, sovelletaan ainakin kuluttajasopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevaa neuvoston direktiiviä 93/13/ETY sekä kuluttajansuojasta etäsopimuksissa annettua direktiiviä 97/7/EY. Jälkimmäisessä säännellään tilannetta, jossa elinkeinonharjoittaja ja kuluttaja eivät tapaa henkilökohtaisesti sopimuksen syntyessä, mikä puolestaan on sovitettava tunnistus- ja allekirjoituslain ensitunnistusta ja sen ketjutusta koskeviin vaatimuksiin. Kohtuuttomia ehtoja koskeva direktiivi kieltää ehdot, joista ei ole erikseen neuvoteltu ja jotka aiheuttavat huomattavaa epätasapainoa osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

⁹⁵⁰Norros, selvitys 4/2016 s. 8. KL 2.2 §: *”Lakia ei sovelleta, jos sopimukseen, jonka mukaan tavaran toimittajan on myös suoritettava työtä tai muuta palvelus, jos palvelus muodostaa pääosan hänen velvollisuuksistaan.”* Tunnistusväline ei ole verrattavissa irtaimeen tavarahan, vaan se on luottamuksen takaamista koskevan palvelun tarjoamista. Mahdolliset palvelun käyttämisen oheistuotteet ja -välineet, kuten kortit ja kortinlukijat ovat erillinen tuotteen, joita mahdollisesti käytetään luottamuspalveluiden yhteydessä, ja tapauskohtaisesti tulevat KL:n soveltamisen piiriin täyttäessään lainkohdan soveltamisen edellytykset. KSL 5 luvussa ei ole vastaavaa nimenomaista rajoittavaa säännöstä, mutta KSL:n esitöissä luvun soveltamisalue rajataan muun muassa KL 2 §:n mukaisesti.

⁹⁵¹Norros, selvitys 4/2016 s. 8–9. KSL 12:1:ssä säädetään kulutushyödykkeen välittäjän vastuusta. Säännöksen 1 momentin mukaan *”[e]linkeinonharjoittaja, joka välittää kulutushyödykettä koskevan sopimuksen hyödykkeen tarjoajan lukuun, vastaa hyödykkeen hankkivalle kuluttajalle sopimuksen täyttämisestä 5 ja 8*

Verkkopalveluun tunnistaufualla tai viestin allekirjoittava toimijalla saattaa olla myös tarve edustuksen ilmaismiseen⁹⁵², jolloin tunnistusmenetelmän sisältämien säädettyjen henkilön vähimmäistietojen lisäksi tietoa välitetään myös henkilön asemasta ja toimivaltuuksista. Asema- tai roolitieto eivät ole tunnistusmenetelmän pakollisia sisältötietoja. Niiden välittäminen tunnistustapahtumassa on erilliseen, usein sopimukseen tai sopimuksenkaltaiseen oikeustoimeen perustuvaa oheistietoa. Palveluntarjoajan on huolehdittava henkilötietojen asianmukaisesta käsittelystä. TunnL 8 §:n salanimen käytön toteuttamiseen saattaa vaikuttaa sopimuskumppanin yksityisyyden suojaan.⁹⁵³

Palvelusopimuksessa on määritelty tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoamisen yksityiskohdat. TunnL 23 §:ssä on säädetty tunnistusvälineen haltijan velvollisuudesta käyttää tunnistusvälinettä sopimuksen ehtojen mukaisesti. Tunnistusväline voi perustua myös varmenteeseen TunnL 19 § mukaisesti, jolloin varmenteen yksityiskohtainen tietosisältö on määritelty samassa säännöksessä.

Tunnistusvälineen haltija on velvollinen käyttämään asiointivälinettään huolellisesti ja säilytettävä tunnistusvälinettä huolellisesti. Hänen on samoin edellytyksin TunnL 25 §:n mukaisesti ilmoitettava tunnistusvälineen tarjoajalle tai tämän nimeämälle muulle taholle tunnistusvälineen katoamisesta, joutumisesta oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudettomasta käytöstä ilman aiheetonta viivytystä hänen havaittuaan asian.

---

luvun sekä kauppalaan 41 §:n mukaisesti". KSL 1:3 :n mukaisesti: "Tavaroita, palveluksia sekä muita hyödykkeitä ja etuuksia, joita tarjotaan luonnollisille henkilöille tai joita tällaiset henkilöt olennaisessa määrässä hankkivat yksityistä talouttaan varten." Kuitenkaan KSL 12:1 ei näyttäisi soveltuvan tunnistusvälineen tarjoamiseen, koska KSL 12:1 ei sanamuotonsa eikä varsinkaan esitöidensä mukaan koske muunlaisen kuin kauppalaan mukaisen irtaimen kaupan ja KSL 8 luvun alaan kuuluvien palveluiden välitystä. Norros toteaa, että jos välitettävä pääsopimus ei kuulu KSL 5 tai 8 luvun tai kauppalaan soveltamisalaan, KSL 12:1 ei sovellu tunnistusvälineen liikkeelle laskemiseen.

⁹⁵²Aarnio, JFT 1968 s. 344, 347–349; Lahtinen, DL 1953 s. 152; Makkonen 1981a s. 111–113. Organisaatiosta puhuttaessa käytetään sen puolesta toimivien henkilöiden sijaan oikeushenkilöä määrittävää tunnusnimeä. Olennaisena piirteenä Lahtinen näkee oikeushenkilön toiminnassa olevan kysymys ihmisten toiminnasta. Yhtiömuodolla on merkitystä muun muassa sen puolesta toimivien henkilöiden asialegitiimaatiota ja haastamista koskeissa kysymyksissä.

⁹⁵³Asetuksen 910/2014 5 artiklan mukaisesti henkilötietojen käsittelyn osalta viitataan väistyneeseen henkilötietodirektiiviin 95/46/EY. Transaktioissa ei kielletä salanimen käyttöä, tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa ei kuitenkaan rajoita salanimille kansallisessa laissa annettavia oikeusvaikutuksia.

Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen kansallisen voimaansaattamisen aikaan on käsiteltävänä ollut myös perusmaksutilidirektiivin sääntely.⁹⁵⁴ Asiakkaan on voitava muiden maksutoimeksiantojen lisäksi käyttää tiliä palveluntarjoajan verkkopankista, mikä tarkoittaa käytännössä pankin verkkopankkitunnusten myöntämisen velvoittavuutta kuluttajalle.⁹⁵⁵ Jos sopimuskumppanin asiakkuutta arvioidaan läheisen toimialan sääntelyn, esimerkiksi finanssialan sääntelyn mukaisesti, tunnistuspalvelu saattaa tulla arvioitavaksi sopimuspakon alaisena välttämättömänä liitännäispalveluna. Tällöin on arvioitava myös, onko liitännäinen tunnistuspalvelu pankin vai kolmannen osapuolen vastuun piirissä. Ratkaisulla on merkitystä myös siihen, onko sopimuspakonkin alaisena tehtyä oikeustointa arvioitava sopimusoikeuden perustein.

3.2.3.2.2 Tunnistus- ja allekirjoitusvälineen hakija ja edustus

TunnL 20.3 §:n mukaisesti *”tunnistusväline myönnetään luonnolliselle henkilölle. Välineen haltija voi kuitenkin edustaa toista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä.”*⁹⁵⁶

⁹⁵⁴Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maksutileihin liittyvien maksujen vertailukelpoisuudesta, maksutilien siirtämisestä ja mahdollisuudesta käyttää perusmaksutiliä (perusmaksutilidirektiivi); KOM (2013) 266 lopullinen.

⁹⁵⁵Komission tiedonanto COM (2014) 279 final, s. 7; Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (toinen maksupalveludirektiivi) U 68/2013 vp, s. 11: ”Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle U 47/2013 vp, s. 1, 4. Peruspankkipalvelun on tarjottava asiakkaalle myös mahdollisuus käyttää maksukorttimaksamista ja verkkopankkia, ellei rahanpesusta ja terrorismin vastaisesta sääntelystä muuta johdu tai jos kuluttajalla on jo käytössä vastaavanlainen tili samassa jäsenvaltiossa tai kuluttajaa ei voida tunnistaa rahoitusjärjestelmän käytön estämiseksi rahanpesutarkoituksiin sekä terrorismin rahoittamiseen annetun direktiivin mukaisesti. Perusmaksutilin on oltava perusmaksutilidirektiivin 14–15 artiklan mukaisesti kuluttajilla käytettävissä ilman, että tilin käytöstä seuraa velvoitteita ostaa muita palveluja. Perusmaksutiliin on kuuluttava seuraavat palvelut: tilin avaamiseen, käyttöön ja lopettamiseen liittyvät kaikki toiminnot, rahan tallettaminen ja nosto tililtä sekä tilisiirtojen, suoraveloitusten ja maksukorttimaksujen suorittaminen tililtä. Asiakkaan on voitava käyttää tiliä palveluntarjoajan verkkopankista.”

⁹⁵⁶Grönfors 1995 s. 117; Hakulinen 1965a s. 120; HE 36/2009 s. 30, 59, 67; HE 88/1985 s. 34–35; Hemmo 2003a s. 451–453, 469, 494–495, 503–504; Kivimäki – Ylöstalo 1981 s. 338; Nurmi 1997 s. 84; Ponka 2013 s. 280–288, 291. Siviilioikeuden yleisten periaatteiden ja sääntelyn lisäksi edustus on mahdollista myös erityislakina sovellettavan tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisesti. OikTL 10.2 §:n mukaiset edellytykset asemavaltuutukselle ovat valtuutetun tehtävässä toimessa ollen tai muuten sopimukseen perustuva ulkoisesti havaittava asema, lakiin tai yleiseen tapaan perustuva asema tai päämiehen kanssa tehtyyn sopimukseen perustuva asema. Oikeushenkilö toimii oikeussubjektina edustajiensa välityksellä. Edustuksen tilanteissa

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen tultua voimaan kansallisella tasolla on sallittava erityisten attribuuttien, kuten yksilöivien tunnisteiden, sisällyttäminen varmenteisiin, jos tällaiset erityiset attribuutit eivät vaikeuta hyväksytyjen varmenteiden ja sähköisten allekirjoitusten rajat ylittävää yhteen toimivuutta ja tunnustamista. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 28 artiklan 2 kohdan sääntelemä uusi palvelutyyppi, sähköinen leima, on eräissä tilanteissa yksi tapa ilmaista valtuutus: sen käyttö perustuu oikeushenkilön itsenään tekemään oikeustoimeen ja sillä ei ole yhdenmukaista kansallista vastinetta oikeusjärjestyksessämme.

TunnL 20.3 §:n mukaisen edustuksen ollessa mahdollista on erilaisia näkemyksiä esitetty siitä, voiko velvoiteoikeudellinen valtuutuksen käsite⁹⁵⁷ tulla sovellettavaksi

---

henkilöön on mahdollista yhdistää roolitieto, joka voidaan kirjata varmenteen tietosisältöön erilliseen tietokenttään erillisestä tietolähteestä tai yhdistelmätietona. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklan ja 24 artiklan mukaisesti hyväksytty allekirjoitusvarmenne voi sisältää allekirjoittajaan liittyviä erityisiä tietoja. TunnL 20.3 §:n mukaisesti on myös mahdollista liittää tunnistusvälineeseen tieto siitä, että henkilö voi *”tapauskohtaisesti”* myös edustaa toista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä. Lain 19 §:n määritelmässä välttämättömän tietosisällön (*”tulee varmenteen sisältää ainakin”*) lienee mahdollista lisätä tämänkaltaisen tieto tunnistusvarmenteeseen. Ponka toteaa aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain tulkintaan viitaten, että on epäselvää, onko tällaisessa tilanteessa kysymyksessä valtuutus vai tieto valtuutuksesta.

⁹⁵⁷Brazell 2004 s. 75–77; Ponka 2013 s. 296–297, 480; UNCITRAL 1996. Kvalifioituun allekirjoitusvarmenteeseen tai tunnistusvarmenteeseen on mahdollista liittää edustuksen toteuttamiseksi myös myös organisaation nimiketieto, mutta sen todenperäisyyttä ei ole Suomen oikeusjärjestelmässä edelleenkaan mahdollista kattavasti tarkastaa julkista luotettavuutta nauttivasta rekisteristä. UNCITRAL-verkkokaupan mallilain 13(3)(b) mukaisesti viestin vastaanottaja voi pitää viestiä oikealta lähettäjältä tulleenä väärinkäytöksestä huolimatta, jos viesti syntyi sellaisen henkilön toimien seurauksena ja joka on sellaisissa olosuhteissa viestin lähettäjään tai edustajaan, että olosuhteet ovat mahdollistaneet välineen käyttämisen: “(3) As between the originator and the addressee, an addressee is entitled to regard a data message as being that of the originator, and to act on that assumption, if: 9 (a) in order to ascertain whether the data message was that of the originator, the addressee properly applied a procedure previously agreed to by the originator for that purpose; or (b) the data message as received by the addressee resulted from the actions of a person whose relationship with the originator or with any agent of the originator enabled that person to gain access to a method used by the originator to identify data messages as its own.” Guide to Enactmentin mukaan edellinen tilanne on mahdollinen vain sopimuksellisessa tilanteessa ja jälkimmäinen puolestaan edellyttää käyttäjän tai sen edustajan huolimattomuutta. Sitovuuden sijasta tämä tarkoittanee vahingonkorvausvelvollisuutta, jolloin kyseessä on tuottamusvastuu. Ponka viittaa huolimattomuuden osalta tapauksiin COVA, HR 19.11.1993, NJ 1994, 622 RvdW 1993, 230 (COVA/NMB), sekä High Court -tapaukseen Standard Bank of London Ltd v. Bank of Tokyo Ltd (1995) C.L.C. 496. Tapauksissa katsottiin, että allekirjoituksen vastaanottajataholla on perusteltu oletama sen arvioidessa allekirjoitetun viestin tulevan oikealta taholta ja että

allekirjoitus- ja tunnistusvälineen luovuttamiseen toisen henkilön käyttöön.⁹⁵⁸ Rikosoikeudellinen vastuu on mahdollinen, jos sopimuskumppania on erehdytetty tekemään sopimus vilpillisiin tietoihin perustuen tai jos tunnistus- tai allekirjoituspalveluntarjoaja toimii sopimuksen vastaisesti.⁹⁵⁹

---

allekirjoitusmenetelmän haltija on vastuussa siitä, että asiattomat tahot eivät pääse menetelmää käyttämään. Tällöin allekirjoittanut yritys joutuu vastaamaan mahdollisista vahingoista, joita sen nimissä lähetetty viesti aiheuttaa. Brazell tulkitsee tapausta lisäksi siten, että allekirjoittajataho hallinnoi omaa käyttöympäristöään niin täydellisesti, että väärennettyä viestiä ei olisi voinut lähettää ilman omaa huolimattomuutta. Kirjoittajat perustelevat yrityksen työntekijöiden toimista syntyneen vastuun sitovuuden eri tavoin.

⁹⁵⁸HE 24/2010 vp s. 8–9; HE 36/2009; HE 88/1985 s. 34–35; Hemmo 2003a s. 469, 494–495, 503–504; Ponka 2013 s. 288, 484. Yhtenä edustuksen muotona valtuutuksen ominaisuuksiin kuuluu, että ulkopuolinen taho voi sen havaita. Kuluttajansuojalain 7 luku koskee *”kulutusluottoja eli luottoja, joita elinkeinonharjoittaja sopimuksen mukaan myöntää tai lupaa myöntää kuluttajalle lainana, maksunlykkäyksenä tai muuna vastaavana järjestelyinä”*. Esitöissä on täsmennetty määritelmän soveltamista muihin luotonantotilanteisiin. Jos tunnistusvälineen haltija laiminlyö 27 §:ssä asetetun huolehtimisvelvoitteensa, hän voi joutua vastuuseen maksuvälineen oikeudettomasta käytöstä kyseisen pykälän mukaisesti. Pykälän 2 momentti sisältää kiellon luovuttaa välinettä toisen käyttöön. Esimerkiksi pankki- tai luottokortin haltija saattaa luovuttaa perheensä jäsenelle kortin ja kertoa sen käyttöön liittyvän yksilöivän tiedon. Sopimusehdoissa on yleisesti kielletty välineen luovuttaminen muulle taholle. LuottolaitosL 15:18 :n mukaan on luottolaitokselle asetettu asiakkaan ja asiakkaan lukuun toimivan henkilön tunnistamisen velvollisuus. Ponka toteaa, että periaatteessa luottokorttiyhtiön kannalta asialla ei ole merkitystä niin kauan kuin laskut maksetaan ajallaan. Sen sijaan tunnistusvälineen osalta olennainen kysymys on juuri tiettyyn tunnistusvälineeseen liitettävän henkilön oikea henkilöllisyys. Tämän vuoksi myös tunnistusvälineen haltijoiden olisi mielletävä, että välinettä ei saa luovuttaa toisen käyttöön. Luotto- ja maksukorttien liikkeellelaskijoilla lienee kuitenkin intressissään huolehtia siitä, että paitsi maksut tapahtuvat ajallaan, niiden tyyppisesti tarjotessa tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaista vahvan sähköisen tunnistamisen välineen palvelua, kuluttaja sitoutuu samoin ehdoin sopimuksessa edellytettäviin henkilökohtaisen hallinnan ehtoihin. Vaikka mainittujen välineiden käyttötarkoitus on perustaltaan erilainen, palveluiden laajentuessa käyttäjille lienee selkeintä omaksua yhtenäinen toimintatapa, kun kyse saattaa olla suurista varallisuusarvoisista intresseistä.

⁹⁵⁹Anderson 2008 s. 147; ETSI TS 101456, liite A s. 42; HE 66/1988; s. 109, 112; Nuotio 2009 s. 885, 888–889, 896–897; Pihlajamäki 2004 s. 39; Ponka 2013 s. 464–466, 468, 470. Väärinkäytöksiä voi esiintyä kaikkien osapuolten välisissä suhteissa. Erityisesti allekirjoittajaosapuolella on useita mahdollisuuksia toimia oikeudettomasti suhteessa varmenteeseen luottavaan osapuoleen tai tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoajaan. Palvelun liikkeellelaskija saattaa esimerkiksi laiminlyödä sulkulistan tai varmenteiden todentamistietojen julkaisemisen tai palvelun muun puutteellisuuden. Ponka tunnistaa sähköisessä allekirjoitusympäristössä ainakin petoksen, maksuvälinepetoksen, väärennoksen ja tietomurron allekirjoittajan väärinkäytöksen mahdollisina tekotapoina. RL 33:1 :n mukainen väärennysrikos voi täytyä ainakin luomistietojen väärinkäytön yhteydessä, kun teon tuloksena syntyy väärennöksenä pidettävä sähköinen

TunnL 20.3 §:n mukaisesti välineen haltija voi edustaa toista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä. Paitsi luonnollisen henkilön osalta, myös edustuksen tilanteessa tunnistusvälineen tarjoaja kantaa riskin tunnistusvälineen ja sen käyttöön liittyvien yksilöivien tietojen lähettämistä. Lain perusteluissa mainitaan tietojen lähettamisestä ”maksajalle”. Vastuu tunnistusvälineen käytöstä siirtyy tunnistusvälineen haltijalle TunnL 23 § 1 momentin mukaan vasta, kun hän on vastaanottanut tunnistusvälineen. Palveluntarjoajalla on tunnistusvälineen haltijan osalta näyttövelvollisuus välineen ja sen käyttöön liittyvien mahdollisten yksilöivien tietojen vastaanottamisesta.⁹⁶⁰ Samankaltaista

---

asiakirja. Lainkohtaa voidaan soveltaa harhauttavan todisteen ominaisuudessa sekä tuomioistuin- että viranomaistoiminnassa ja yksityisoikeudellisten olosuhteissa. Pyrkimyksenä on suojata julkista luotettavuutta ja sitä intressiä, että todistuskappaleet olisivat luotettavia oikeus- ja liike-elämässä. Todistuskappaleen määritelmä on Nuotion mukaan tyhjentävä, ja se saa merkitystä alun perin todisteeksi tarkoitetun tai tilapäisasiakirjan luonteen osalta vasta jälkikäteen. Todistuskappale on asiakirjaa laajempi käsite. Todistuskappale on väärä myös silloin, kun se on omiaan antamaan erehdyttävän kuvan henkilöllisyydestä. Väärennöksen on lisäksi oltava tarkoitettu harhauttavaksi todisteeksi käyttäjänsä tietien, kuten ratkaisuisista KKO 1996:42 ja KKO 2004:51 ilmenee. Todistuskappale on väärennetty, jos aitoa todistuskappaletta on jälkeensä muuteltu. Väärennys toteutuu useimmiten allekirjoittajan valmistaessa väärennökseksi uuden asiakirjan, sillä digitaalisen kiistämättömän allekirjoituksen keskeisimpiä tietoturvallisuuteen viittaavia ominaisuuksia on nimenomaan sen väärentämättömyys, joka perustuu esimerkiksi salakirjoitettuihin tiivistefunktioihin. Myöskään allekirjoitusavaimista ei kvalifioituneen allekirjoitusvarmenteen tuotantoympäristössä valmistetuja kopioita, joten allekirjoituksen tai allekirjoitetun dokumentin huomaamatta valmistettu väärennys on lähes mahdotonta. Teoriassa on mahdollista, että varmentaja on valmistanut avaimesta kopion, jolloin on teoriassa mahdollista, että toinen henkilö kuin se, jolle allekirjoitusväline on myönnetty, voisi esiintyä allekirjoittajana ja täten syyllistyä rikosoikeudellisen tunnusmerkistön mukaisiin tekoihin. Viranomaisvalvonta ja luotettavan kolmannen osapuolen luottamuksen säilyttäminen pakottavat varmentajan huolehtimaan toimintansa moitteettomuudesta ja luotettavuudesta, jolloin vilpillinen allekirjoitusvälineiden tuottaminen ei ole mahdollista. Henkilöllisyyden toteamisen velvoitteesta allekirjoitusvarmenteiden osalta on säädetty tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklassa sekä tunnistuspalveluiden osalta TunnL 17 §:ssä. Esimerkiksi Alankomaihin sijoittautunut varmentaja DigiNotar ajautui konkurssiin menetettyään luottamuksensa varmentajana. Tunnistamiseen että allekirjoituksiin liittyviä rikosnimikkeitä voivat olla esimerkiksi tietojenkäsittelypetos RL 36:1.2 :n ja väärennysaineiston hallussapito RL 33:4 :n mukaisesti. Jos tunnistusvälineellä saa oikeudettomasti pääsyn tietojärjestelmään, kysymykseen saattaa soveltua tietomurto RL 38:8 :n nojalla.

⁹⁶⁰HE 74/2016 s. 33; HE 36/2009 s. 30, 59, 67. TunnL 20.3 §: ”Tunnistusväline annetaan aina luonnolliselle henkilölle. Tunnistusvälineen on oltava henkilökohtainen. Tunnistusvälineeseen voidaan tarvittaessa liittää tieto siitä, että henkilö voi tapauskohtaisesti myös edustaa toista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä.” Välineen luovuttamisesta TunnL 21 §:ssä: ”Tunnistusvälineen tarjoajan on luovutettava tunnistusväline sen hakijalle siten kuin sopimuksessa on sovittu. Tunnistusvälineen tarjoajan on riittävällä tavalla varmistettava,

valtuuttamisen, edustuksen tai asiamiehen käytön sääntelyä on ainakin sähköisessä kiinteistönvaihdannassa, sähköisessä viranomaislaissa sekä maksu- ja luottokorttien liikkeelle laskemisessa.

Hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen osalta ei ole kansallisesti säädetty valtuutuksesta, jolloin mahdollisen valtuutuksen mahdollisuutta allekirjoitusvarmenteen myöntämisessä olisi perusteltava oikeustoimilain tai yleisten oikeusperiaatteiden kautta. Kielteistä lopputulosta valtuutuksen mahdollisuudesta voidaan perustella siten, että tunnistus- ja luottamuspalvelulaki on oikeustoimilain näkökulmasta erityislaki ja siten syrjäyttää yleislain säännökset, *lex specialis derogat legi generali*. Arviointiin vaikuttaa lisäksi, sivuttaako tunnistus- ja luottamuspalvelulaki oikeustoimilain soveltamisen kokonaan vai ainoastaan niiltä osin, joista tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa on nimenomaisesti säädetty⁹⁶¹.

Kun kvalifioituihin määrittelyihin perustuva varmenne on luotu, sen TunnL 19 §:n mukaista tietosisältöä ei enää voida muuttaa ja näin kuitenkin muuttuvat oheistiedot olisi mahdollista saada joustavalla tavalla varmenteen käyttöön. Jos varmenteen tietosisältöä on myöhemmässä tilanteessa tarpeen muuttaa, on hankittava myös uusi varmenne, joka sisältää uudet tiedot.⁹⁶²

---

ettei tunnistusväline joudu oikeudettomasti toisen haltuun välinettä luovutettaessa.” Tunnistus- ja luottamuspalvelulain esitöissä on viitattu tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen varmuustasovaatimuksiin myöntämisen edellytyksinä. Aiemmin voimassa olleen tunnistus- ja allekirjoituslain esitöissä on yksityiskohtaisesti kuvattu edustuksen järjestäminen. Säännöksen pyrkimyksenä oli kuvattu tunnistusvälineen hankkimiskynnyksen madaltaminen turvallisuutta kuitenkaan vaarantamatta. Tunnistusvälineen tarjoajan on luovutettava tunnistusväline hakijalle osapuolten sopimuksen mukaisesti siten, että väline tai sen käyttöön liittyvät yksilöivät tiedot eivät joudu oikeudettomasti toisen haltuun. Määritelmän mukaisesti tunnistusväline käsittää myös sen käyttöön mahdollisesti liittyvät yksilöivät tiedot. Samankaltainen järjestely on toteutettu luottokorttien osalta. Edelleen tunnistusvälineen ja aktivointitietojen toimittamisesta: ”Tunnistusvälineen hakijan on voitava päättää, ottaako hän välineen vastaan postitse vaiko ei, jos tunnistusvälineen tarjoaja tarjoaa tällaisen mahdollisuuden. Palveluntarjoajan on huolehdittava siitä, että esimerkiksi PIN-koodia tai vastaavia välineen käyttöön tarvittavia tietoja ei toimiteta samassa lähetyksessä tai saman päivän postissa esimerkiksi kortin tai SIM-kortin kanssa, ja että välineen ja yksilöivien tietojen toimittaminen tapahtuu muutoin turvallisesti.” Sääntelyssä on viitattu riittävään, ei absoluuttiseen turvallisuuteen.

⁹⁶¹Norros arvioi kysymystä yleislain ja erityislain välisestä suhteesta selvityksessään (2016) Viestintävirastolle s. 12, 19, erityisesti tunnistus- ja luottamuspalvelulain ensitunnistukseen luottavien myöhempien ensitunnistajien kannalta TunnL 17.4 §:n mukaisesti sekä TunnL 3 §:n osalta kuluttajan suojaksi säädetyn pakottavuuden osalta KSL 4:1:n ja OikTL 36 §:n näkökulmasta. 1.4.2019 alkaen lainkohta on TunnL 17.5 §.

⁹⁶²Adams – Lloyd 2006 s. 54; HE 36/2009vp s. 30, 58, 59, 67; Lantto 1999 s. 4, 12; Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 54; Magnusson Sjöberg – Nordén 2004 s. 88; Ponka 2013 s. 276; Pöysti, EIF 7 1999 s.

Vakiomuotoisten määritysten mukaisten teknisten lisätietojen toteuttaminen perustuu erityiseen sopimukseen tai tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoamisen kannalta erilliseen palveluun. On luonnollisesti mahdollista, että sama tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoaja tarjoaa myös tämän lisäominaisuuden perustoimintansa lisäksi, tosin Suomessa roolitiedon tuottavat organisaatiot ja erityisesti viranomaistahot ovat erillisiä toimijoita suhteessa tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoajaan.⁹⁶³ Erillisen roolitiedon mahdollisesti

---

1115; Risnæs 2004 s. 136; Voutilainen 2009 s. 251–252. Valtuutetun antaessa toisen puolesta tahdonilmaisun syntyvän oikeustoimen oikeusvaikutukset kohdistuvat välittömästi siihen henkilöön, jonka puolesta tahdonilmaisu on annettu eli päämieheen. Tällöin päämiehestä tulee oikeustoimen osapuoli. Edustajana toiminut valtuutettu jää oikeustoimen ulkopuolelle. Oikeushenkilön oikeudellinen toimintakyky toteutuu oikeushenkilön edustajina toimivien luonnollisten henkilöiden kautta. Viranomaisessa henkilön toimivalta ja kelpoisuus määräytyvät viran ja siihen liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien perusteella. Sähköisiä menetelmiä käyttämällä tehdyt toimet voidaan kohdistaa tiettyyn henkilöön ja tämän oikeudelliseen toimivaltaan ja kelpoisuuteen. Esimerkiksi virkamiehenä toimivan luonnollisen henkilön henkilökohtaisessa roolissa ja asemassa tehdyt toimet on voitava erottaa virkamiesasemassa tehdyistä toimista. Kun varmenteeseen merkitään kelpoisuus toimia jonkun puolesta tai asemassa, on myös kelpoisuuden olemassaolo todettava luotettavasti. Henkilö saattaa esiintyä eri rooleissa eri yhteyksissä. Käytännössä roolia ilmaisevan oheistiedon toteutus on mahdollinen ainoastaan erityisissä käyttötarkoituksissa, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiskäytössä, jota toimialan sovellusjärjestelmät tukevat yhteensopivasti. Tällä hetkellä yhtenäistä valtuutuksen ilmaisevaa tietoa ei ole saatavissa esimerkiksi kaupparekisterin tai yhdistysrekisterin edustusta koskevien tietojen ollessa vain yksi valtuutuksen ilmaiseva tietolähde.

⁹⁶³Lakiehdotuksessa (HE 59/2016 vp) 10 §:n mukaisesti: ”Väestörekisterikeskus pitää asiointivaltuuspalvelun tarjoamiseksi rekisteriä luonnollisten henkilöiden tai yhteisöjen puolesta annetuista asiointia koskevista valtuutuksista ja muista tahdonilmaisista. Väestörekisterikeskus voi asiointivaltuuspalvelun tarjoamisessa välittää myös muiden viranomaisten tallentamia valtuutusta ja muita tahdonilmaisuja koskevia tietoja, jos näitä tietoja tallentava viranomainen on antanut Väestörekisterikeskukselle luvan tietojen välittämiseen eikä toiminta vaaranna asiointivaltuuspalvelussa välitettävien tietojen luotettavuutta. Edellä 1 momentissa tarkoitetun tahdonilmaisun rekisteröiminen edellyttää, että tahdonilmaisun antaja tunnustetaan luotettavasti luonnollisen henkilön tunnistusvälinettä käyttäen tai muulla sellaisella tunnistusmenetelmällä, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen. Lisäksi tahdonilmaisun rekisteröiminen edellyttää, että Väestörekisterikeskus pystyy varmistamaan henkilön toimintakelpoisuuden ja tarvittaessa toimivallan 6 §:ssä tai 1 momentissa tarkoitetuista rekistereistä.” Kansallisen palveluväylän yhteyteen pyritään nyt ensimmäistä kertaa toteuttamaan yleinen valtuutustietoja sisältävä viranomaisen ylläpitämä palvelu. Lakiehdotuksen valmisteluvaiheen luonnosversion 8 §:ssä (17.11.2015) tälle rekisterille ja sen toiminnalle ehdotettiin säädettäväksi ankara vahingonkorvausvastuu: ”Valtio on velvollinen korvaamaan vahingon, joka on aiheutunut 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun, Väestörekisterikeskuksen ylläpitämän rekisterin virheellisestä tai puutteellisesta toiminnasta. Valtio on lisäksi velvollinen korvaamaan vahingon, joka on aiheutunut mainittuun rekisteriin tallennettuun tahdonilmaisuun vilpittömässä mielessä luottaneelle sekä sille, jonka henkilöllisyyttä on väärinkäytetty siitä,

aiheuttamat sopimuksenvastaiset ominaisuudet tai laatuvirheet ja niiden vahingonkorvaustilanteet ovat niin ikään erilliset varsinaisiin tunnistuksen ja allekirjoittamisen erityisiin vaatimuksiin verraten. Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun toteuttaminen perustuu tunnistus- ja allekirjoituspalvelun liikkeellelaskijan ja välineen tai palvelun hakijan väliseen oheispalveluun liittyvään sopimukseen ja sen ehtoihin sopimusvastuun periaatteiden mukaisesti.⁹⁶⁴

Valtuutuksen tilanteissa erityisesti valtuutetun toimivalta ja oikeustoimilain mukainen valtuutuksen lakkaaminen⁹⁶⁵ vaikuttavat tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoajan ja tämän sopimosapuolen väliseen velvoiteoikeudelliseen asemaan.⁹⁶⁶ Vilpillisen oikeustoimen tekeminen saattaa lisäksi johtaa vahingonkorvausvelvollisuuteen, jota arvioidaan velvoite- ja vahingonkorvausoikeuden periaatteiden mukaisesti, eräissä tilanteissa jopa rikosoikeudellisesti.

MK 9 a luvussa on erikseen säädetty valtuutetun henkilön asioinnista sähköisessä kaupankäyntijärjestelmässä. Valtuutuksen kaltainen tilanne voi syntyä myös luonnollisen henkilö tehdessä oikeustoimia esimerkiksi yhteisön tai julkisyhteisön puolesta käyttäen tämän organisaatiotunnistetta. Tällöin edustaminen perustuu organisaatiotunnistetta

---

että tahdonilmaisun on oikeudettomasti antanut joku muu kuin sen antajaksi tunnistettu.” On havaittu tarve erityisen valtuutusrekisterin tai -palvelun järjestämiseen yksityisten tai julkisten palveluiden käytettäviksi osana yhteiskunnan perusjärjestelmiä. Tällainen oheistieto voitaisiin käytettäväksi myös henkilön tunnistamisen tai allekirjoituksen välineen myöntämisen yhteydessä.

⁹⁶⁴HE 59/2016 vp. Tukipalveluiden eräs tehtävä on tuottaa eri rekistereiden tietoihin perustuvia toimintakelpoisuutta koskevia henkilön toimintakelpoisuutta ja toimivaltaa koskevan tiedon siten kuin 10 §:n 4 momentissa säädetään.

⁹⁶⁵Grönfors 1995 s. 117; Hakulinen 1965a s. 120; HE 88/1985 s. 34–35; Hemmo 2003a s. 451–453, 469, 494–495, 503–504; Kivimäki – Ylöstalo 1981 s. 338; Ponka 2013 s. 280–288, 291. Valtuutetun asema näkyy tavallisesti ulospäin. OikTL 12 §:n mukaisesti, jos valtuutettu tehdessään oikeustoimen on toiminut vastoin valtuuttajan hänelle antamia ohjeita, ei oikeustoimi sido valtuuttajaa, jos kolmas henkilö tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää, että valtuutettu ylitti toimivaltansa. Esimerkiksi valtakirjavaltuutus perustuu valtakirjan hallintaan ja sen tehokas peruuttaminen saattaa olla käytännössä vaikeaa, kun valtuutus peruutetaan ottamalla valtakirja pois tai tuhoamalla valtakirja.

⁹⁶⁶Valtuutuksen voimassaoloon tai valtuutetun toimivaltaan valtuutettuna liittyy eräitä ongelmia, jotka tulevat OikTL 2 luvun mukaisesti esiin, jos henkilökohtaisesti tunnistettu yhteisön jäsen tai työntekijä on käyttänyt varmennetta käyttörajoituksen tai valtuutuksen vastaisesti, eikä valtuutus ole tämän vuoksi enää voimassa, mutta esimerkiksi asemavaluutukseen luottavalla osapuolella on varmenteen tilatiedon tarkastamiseen perustuva vilpittömän mielen olettama valtuutuksen laajuudesta tai voimassaolosta. Tällöin sulkupyynnön ajoituksella on olennaista merkitystä osapuolten vahingonkorvausvastuun jakautumisessa.

koskeviin sopimuksiin sekä MK 9 a luvun 1 § 3 momentin säännökseen. Säännöksen mukaan Maanmittauslaitos hyväksyy asiointijärjestelmissä käytettävät tunnistusmenetelmät, myös mahdolliset organisaatioiden tunnistamisessa käytettävät menetelmät.⁹⁶⁷ Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen luottamuspalvelut tulevat organisaatioiden allekirjoitusmenetelmien, sähköisten leimojen osalta uutena sääntelynä voimaan 1.7.2016. Niiden liikkeelle laskijat ilmoittautuvat Viestintävirastolle palvelun tarjoajiksi samoin kuin luonnollisten henkilöiden allekirjoituspalvelun tarjoajat.

3.2.3.3 Liikkeellelaskijan ja sopimuskumppanin korvausvastuun syntyminen

3.2.3.3.1 Yleistä

Palveluntarjoajat laskevat liikkeelle tunnistus- ja allekirjoitusvälineen henkilökohtaisesti todennetulle henkilölle henkilökohtaiseen käyttöön palvelusopimuksessa määritellyin yksityiskohtaisin sopimusehdoin. Tunnistusvälineelle on määritelty käyttötarkoitus sekä sopimuksin ja säädetyn mukainen TunnL 27 §:n ja TunnL 40 §:n mukainen välineen käsittelyyn liittyvä huolellisuusvelvoite. Välineen haltijalle on merkityksellistä tietää, millaisen asiointivälineen hän on tarkoitukseensa hankkinut. Hän on sitoutunut käyttämään asiointivälinettä sen käyttötarkoituksen mukaisesti. Allekirjoitusvarmenteeseen tai tunnistusvälineeseen luottava puolestaan varmistaa välineen voimassaolon palveluntarjoajan tilatietopalvelusta sekä luottaa asiointikumppaninsa käyttävän välinettä asianmukaisesti. Jos välineen haltija poikkeaa lain tai sopimuksen ehtojen mukaisista velvoitteista, hän saattaa syyllistyä ainakin vähäistä ankarampaan huolimattomuuteen

---

⁹⁶⁷HE 146/2010 vp, pykäläkohtaiset esityöt. Sähköisessä kaupankäyntijärjestelmässä on tarkoitus mahdollistaa asiointi myös asiamiehen välityksellä. Kaupankäyntijärjestelmä edellyttää, että asiamiehen valtuus voidaan todentaa, jolloin valtakirja on etukäteen tallennettava kaupankäyntijärjestelmään. Esitöiden mukaan ”[s]ähköinen valtakirja annettaisiin kaupankäyntijärjestelmässä muiden asiointijärjestelmässä laadittavien asiakirjojen tavoin siten, että valtuuttaja tunnistautuu kirjautuessaan käyttämään järjestelmää, täyttää valtakirjalomakkeessa edellytetyt tiedot ja hyväksyy asiakirjan. Kaupankäyntijärjestelmässä samat vaatimukset koskisivat paitsi myyjän myös ostajan antamaa valtuutusta. Tämä muotovaatimuksen vähäinen tiukentaminen on välttämätöntä, jotta asiamiehen valtuus toimia ostajan puolesta voidaan tarkistaa. Sekä myyjän että ostajan valtakirjassa olisi ilmoitettava asiamiehen nimi ja kaupan kohde”. Ylläpitäjä tallentaa järjestelmään kaikki ne henkilöt, joilla on oikeus edustaa yhteisöä tai julkisyhteisöä järjestelmässä tehtävissä oikeustoimissa. Valtakirjassa voidaan antaa myös muita edustusvaltaa koskevia määräyksiä, kuten määräys vähimmäiskauppahinnasta.

välineen haltijana.⁹⁶⁸ Välineeseen luottava taho, yleensä verkkopalvelu, saa olettaman vilpittömästä mielestä tarkastettuaan välineen voimassaoloa koskevan tilatiedon. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa sekä tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa on säädetty eri tilanteissa sovellettavista vahingonkorvausseuraamuksista. Eräin edellytyksin myös vahingonkorvauslaki saattaa tulla sovellettavaksi. Tunnistus- ja luottamuspalveluissa esiintyvät korvaustilanteet koskevat tyypillisesti varallisuusvahinkoja, minkä vuoksi vahingonkorvauslain henkilö- ja esinevahinkoja ei käsitellä tässä tutkimuksessa.

Sopimusperusteisen vahingonkorvausvastuun nojalla arvioitaviksi tulevia korvauksia voidaan rajata sopimukseen otettavin vastuunrajoitusehdoin.⁹⁶⁹ Tällaiset ehdot rajoittavat liiketoiminnan taloudellista riskiä⁹⁷⁰ ja osapuolten välisen riskin jakamisen sen mukaisesti,

---

⁹⁶⁸Ponka 2013 s. 276–278, 294–298. Tällaisessa tilanteessa valtuutuksen taustalla oleva ajatus kolmannelle taholle näkyvän valtuutusasetuksen olemassaolosta eikä siis myös käytännössä OikTL 10 §:n mukaiseen asemaan tai OikTL 13 §:ään perustuva julkisena valtuutuksena toteutuva valtuutus välttämättä toteudu sellaisissa tilanteissa, joissa tarjotaan vahvan sähköisen tunnituksen tuotteita ja palveluita tai laatuvarmenteita tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisissa yleisölle tarjottavien, kahdenvälisen sopimusten ulkopuolisissa avoimissa palveluissa.

⁹⁶⁹Wuolijoki 2009 s. 461–464, 467–468. Vastuunrajoitusehdot ovat usein osa vakiosopimusehtoja, mutta niitä voi sisältyä myös yksilöllisiin sopimuksiin. Jos vakioehtoihin sisältyvää vastuunrajoitusehtoa tulkitaan yllättäväksi ja ankaraksi ehdoksi, sen sitovuus edellyttää, että ehto on korostettu sopimuksentekovaiheessa. Vastuunrajoitusehtojen ankaruutta voidaan punnita vertaamalla niitä dispositiiviseen oikeuteen. Ankaruus ehto rajoittaa asiakkaan oikeutta vahingonkorvaukseen olennaisesti siitä, mikä tilanne olisi ilman ehtoa. Vastuunrajoitusehtoja on pidetty vakiosopimusoikeuden alalla esimerkkinä ankarasta ehtotyypistä. Ankaruusarviointiin voi vaikuttaa myös asiakastyypin, jolloin kuluttajasopimuksissa ehto tulkitaan helpommin ankaraksi. Vastuunrajoitusehtojen on oltava myös tulkittavissa kohtuullisiksi ja niitä voidaan tulkita muitakin sopimuksen tulkintaa koskevin periaattein. Niitä on mahdollista sovitella OikTL 36 §:n tai KSL 4:1 :n nojalla.

⁹⁷⁰Hahto 2008 s. 19, 21; Hemmo 2005b s. 140, 321; Wuolijoki 2009 s. 456–458. Vahinkoa voidaan vaatia korvattavaksi, jos vahinko kuuluu normilla suojattujen intressien piiriin ja vahinko on syy-yhteydessä normin rikkomiseen. Tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden osalta suojatarkoituksen erittely ohespäalveluna usein tarjotuista muista käytettävyyttä lisäävistä palveluista perustuu nimenomaan tunnistamisen ja allekirjoituksen toteuttamiseen. Korvattavuutta koskevat rajoitukset voivat koskea vastuusta vapauttavia suoritusesteitä; tähän liittyvät erilaisia ylivoimaisia esteitä koskevat määrittelyt. Vastuu voidaan rajoittaa koskemaan ajallista suoritusta niin, että virhevastuu lakkaa tietyn ajan jälkeen. Myös sopimukseen otettu takuuehto esimerkiksi velallisen toimeenpaneman korjauksen osalta sulkee pois muita vastuuseuraamuksia. Rajoittavien ehtotyyppien lisäksi voidaan rajoituksia sopia myös vahingon sisällöstä. Yleistä on sulkea pois välillisiä vahinkoja, joita on mahdollisesti täsmennetty sopimustekstissä. Korvaussummalle voidaan vahvistaa enimmäismäärä, joka voi olla kiinteä summa tai määritelty osuus sovituksista korvausvelvollisen vastasuorituksesta.

millaiset mahdollisuudet osapuolilla on torjua erilaisia vahinkoja ja suojautua niiltä erilaisin toiminnallisin järjestelyin ja vakuuksin.⁹⁷¹ Oikeudetonta käyttöä koskevista vastuunrajoituksista on erikseen säädetty tunnistusvälineen osalta TunnL 27 §:ssä ja hyväksyttyä allekirjoitusvarmennetta koskien TunnL 40 §:ssä ja TunnL 41 §:ssä.

Tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden kysymyksissä sovelletaan erityissääntelynä tunnistus- ja luottamuspalvelulakia. Kysymyksessä saattaa siten olla sopimusrikkomus, jos varmentaja ei julkaise sulkulistaa sovitussa ajassa tai varmenteen tilatietoa ei ole muuten saatavilla ja aiottu transaktio tämän vuoksi jää tekemättä tai viivästyy. On myös mahdollista, että tunnistus- tai allekirjoituspalvelun hankkinut osapuoli käyttää välinettä käyttötarkoituksen vastaiseen oikeustoimeen.⁹⁷² Vahingonkorvauslakia sovelletaan tilanteessa silloin, kun tunnistus- ja luottamuspalvelulain sääntelystä ei muuta johdu.

Tunnistusvälineen haltijaa koskevista vastuunrajoituksista on säädetty TunnL 27 §:ssä. Säännös perustuu tilanteeseen, jossa toinen henkilö käyttää tai on käyttänyt tunnistusvälinettä oikeudettomasti. Tällainen tilanne syntyy käytännössä silloin, kun tunnistusväline on kadonnut tai varastettu ja sitä käyttää oikeudettomasti toinen henkilö kuin se, jolle väline on sopimuksen mukaan myönnetty. Säännöstä sovelletaan myös tilanteessa, jossa tunnistusvälinettä on käytetty sen käyttötarkoituksen vastaisesti.

Kvalifioituja varmenteita tarjoavan palveluntarjoajan ja allekirjoittajan eli varmenteen luovutusta ja käyttöä tehneen sopimuskumppanin välistä suhdetta säädellään yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden ja sopimukseen perustuvan vastuun kautta. TunnL 40 §:ssä säädetään allekirjoittajan vastuusta vahingosta, joka aiheutuu allekirjoituksen luomistietojen oikeudettomasta käytöstä. Tällainen tilanne on tyypillisesti kysymyksessä

---

⁹⁷¹HE 247/1981, s 15; Hemmo 2005b s. 322; Hemmo 1994 s. 292, 294; Vinding Kruse 1951 s. 281. Vastuuta rajoittava ehto saattaa helposti olla kohtuuton silloin, jos rajoitus kohdistuu velkojan keskeisiin tavoitteisiin eikä vastuun syntyminen olisi epäsuhtainen verrattuna suoritusvelvollisen perimään vastasuoritukseen nähden. Esimerkkeinä ovat vaikeasti arvioitavista vahingoista tulon menetyksen ja sivullisten kanssa tehtävien sopimusten häiriintymisen tyypiset vahingot. Velkoja voi tehokkaammin vaikuttaa näiden muodostumiseen. OikTL 36 §:n säättämisen yhteydessä vastuunrajoitukset mainittiin yhtenä säännöksen tyypillisistä soveltamiskohteista, kun sopimuksen velvoittavuuteen vaikuttavia ehtoja arvioitiin. Vastuunrajoitusten kohtuullisuusarviointiin velallista suojaen ja velkojan käytössä olevia oikeuskeinoja rajoittaen vaikuttavat paitsi normit ja tulkintaperiaatteet, myös OikTL 36 §:n mukainen kohtuusarviointi. Hemmo toteaa, että molemmissa tapauksissa vastikkeen alhaisuus on vastuunrajoituksen hyväksyttävyyttä puoltava seikka.

⁹⁷²ETSI TS 101456, liite A s. 42.

silloin, kun toimikortti on päätynyt väärin käsiin ja sitä käyttää oikeudettomasti toinen henkilö.⁹⁷³

Useimmiten tunnistus- ja luottamuspalveluiden tuottamiseen tai käytön järjestämiseen osallistuu useita toimijoita, joiden välinen vastuunjako ei ole yksiselitteisen selvä ja osapuolten osuutta vahinkotapahtumaan on arvioitava yksittäistapauksittain. Vahingonkorvausoikeudessa periaatteellinen lähtökohta on ollut vahingonkärsijälle aiheutuneen vahingon täysimääräinen korvaus. Sopimuksiin liittyvää korvausvastuuta voidaan poikkeuksellisesti kohtuullistaa tai sovittaa, jos täysimääräinen vastuu muodostuisi kohtuuttomaksi.⁹⁷⁴ VahL 6:1 :n mukaisesti korvausvastuun sovittelua sovelletaan silloin, kun vahingonkärsijä on myötävaikuttanut vahinkoon tai muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka on myös ollut vahingon syynä. Sovittelun käsite sisältää korvausvastuuta kaventavan vahingonkärsijän myötävaikutuksen sekä korvausvastuun

---

⁹⁷³Erma – Hoppu 1976 s. 36–40; HE 74/2016 s. 40–41; HE 36/2009 s. 50, 53; LVM 53/2005 s. 45, 47. Hyväksyttyjä allekirjoitusvarmenteita tarjoavien varmentajien vähimmäisvaatimuksista on säädetty tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa sekä tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa. Vastaavaa säännöstä ei sisälly tunnistamis- ja luottamuspalveluasetukseen, vaan se on otettu aiempaan kansalliseen tunnistus- ja allekirjoituslakiin täsmentämään riskinjakoa varmentajan ja allekirjoittajan eli yleensä kuluttajan kannalta tämän syyllistyessä lievää suurempaan huolimattomuuteen esimerkiksi luomistietojen joutuessa niiden käyttöön oikeudettomalle henkilölle tai peruutusilmoituksen laiminlyömiseen. Korvauksen määrittämisessä on mahdollista soveltaa VahL 2:1.2 :n mukaista kohtuullistamissääntöä. Kirjoittavat viittaavat säännöstä sovelletun myös sopimussuhteissa, vaikka sopimussuhteet eivät sinänsä kuulu vahingonkorvauslain soveltamisalan piiriin. Myös VahL 4 luvun kanavointisääntö saattaa tulla kysymykseen sekä VahL 5:1 :n rangaistavaa tekoa tai julkisoikeudellista vastuuta koskevat varallisuusvahingot varmentajan toimintaan liittyvien järjestelyjen mukaisesti. Kun mahdollista vahingonkorvaustilannetta selvitetään, saattaa varmenteen luomisvälineen hyväksyvä tarkastuslaitos myös joutua osaltaan korvausvelvolliseksi, jos sen tarkastustoiminnassa havaitaan puutteellisuksia.

⁹⁷⁴Hemmo 2005b s. 311, 320; Hemmo 1994 s. 9; Rudanko 1998 s. 390–391; Ståhlberg 1993 s. 172–173, Ylöstalo 1975 s. 376, 379–380.

kohtuuttoman rasittavuuden huomioon ottamisen.⁹⁷⁵ Useiden korvausvelvollisten välinen keskinäinen vastuunjako perustuu VahL 6:3.1 :n säännökseen.⁹⁷⁶

Tuottamusvastuuta sovellettaessa tuottamuksen aste vaikuttaa olennaisesti korvauksen määrään. Tuottamusarvioinnin ääripäiden välillä tuomitaan kohtuullinen korvaus sen mukaan, mikä harkitaan kohtuulliseksi ottamalla huomioon vahingon suuruus, teon laatu, vahingon aiheuttajan vastuu, vahingon kärsineen tarve sekä muut olosuhteet.⁹⁷⁷ Työntekijän ja julkisyhteisön korvausvastuun sovittelusta on erikseen säädetty VahL 3:6 :ssa.

Sopimusrikkomuksen tilanne saattaa olla käsillä silloin, jos tunnistus- ja allekirjoituspalvelun liikkeellelaskija ei täytä sopimusvelvoitteitaan asianmukaisesti tai palvelun hankkinut osapuoli käyttää välinettä palvelusopimuksen vastaisesti. Sopimusperusteisessa vastuussa vahingonkorvauksen määrä rajataan yleensä sopimuksen perusteella niin, että sopimusrikkomuksesta kärsivä osapuoli saavuttaa sellaisen taloudelliseen asemaan, jossa hän olisi ilman sopimusrikkomusta.⁹⁷⁸ Sopimusrikkomuksissa vahingonkorvaus on kuitenkin vain yksi oikeuskeinoista, joita velkoja voi käyttää hänen

---

⁹⁷⁵Hemmo 2005b s. 311, 320; Hemmo 1996 s. 11–13, 15, 18–20; Hemmo 1994 s. 9. Vahingonkorvauksen kohtuusperusteinen sovittelu on eri asia kuin OikTL 36 §:ään perustuva sopimusehdon kohtuullistamista koskeva normi, vaikka joissakin tapauksissa vaihtoehtoisesti kysymykseen voivat tulla ankaran velvoitteen lieventäminen sopimusehtoa sovittelemalla tai velvoitteen rikkomisesta seuraavan vastuun laajuuden kohtuullistaminen. Sovittelumahdollisuus liittyy esimerkiksi seuraaviin säännöksiin: KL 70.2 §, MK 2:32, KSL 5:30. Sovittelu on mahdollista myös niissä sopimustyypeissä, joita ei ole säännelty tällaisella erityisnormilla (KKO 1985 II 51). Sovittelua ei puolestaan mahdollista VahL:n valmisteluvaiheessa esiin tullut huolimattomuus, johon on johtanut taloudellisen edun tavoittelemiseen tähdännyt toisen vaarantaminen. Myös VahL 2:1.2 :ssa ja VahL 4:1.1 :ssä mainittu tahallisuus vaikuttaa sovitteluun. Varallisuusvahinkoja arvioitaessa lausuma on mahdollista tulkita liittyväksi myös taloudellisen edun tavoitteluun.

⁹⁷⁶Hemmo 1996 s. 14–15. Korvausvelvollisuuden on oltava ilmeisen kohtuuton tai sovitteluun on oltava erityistä syytä, kun otetaan huomioon vahingon suuruus ja muut olosuhteet. Sovittelukynnys on korkeampi kuin VahL 2:1.2 :n säännös tai kohtuullisen korvauksen periaate. Säännöksen mukaan on olemassa kaksi keskenään vaihtoehtoista sovitteluperustetta. Sovittelunormin kaltaisesti ratkeaa myös korvauksen jakaminen useiden korvausvelvollisten välillä; tämä jako on toteutettava sen mukaan kuin harkitaan kohtuulliseksi ottaen huomioon kunkin korvausvelvollisen viaksi jäävä syyllisyyden määrä, vahinkotapahtumasta sekä saatu etu ja muut seikat.

⁹⁷⁷Hemmo 1996 s. 14. Työntekijän ja virkamiehen tahallisen teon osalta on sovellettava VahL 4:2 :n mukaista täyttä korvausta. Lievään tuottamukseen ei VahL 4:1.1 :n mukaan korvausvelvollisuutta synny lainkaan.

⁹⁷⁸Hemmo 2005a s. 20–21; Hoppu, E. – Hoppu, K. 2007 s. 241; Norros, selvitys 4/2016 s. 7.

oikeutensa ollessa uhattuina.⁹⁷⁹ Osapuoliin voi kohdistua sopimusrikkomuksen tilanteessa sopimukseen, lakiin ja yleisiin oikeusperiaatteisiin perustuva vahingonkorvausvastuu. Velkoja saattaa joutua velallisen suoritushäiriön vuoksi rikkomaan sopimusvelvoitteensa sivullista kohtaan ja maksamaan tämän vuoksi vahingonkorvausta, hinnanalennusta tai sopimussakkoa sekä muita sopimuksenmukaisia seuraamuksia.⁹⁸⁰ Viimesijainen oikeuskeino on sopimuksen purkaminen; johon saattaa liittyä myös vahingonkorvausvelvollisuus.⁹⁸¹

---

⁹⁷⁹Hemmo 2005b s. 299. Vahingonkorvaukseen saattaa liittyä hyvin erilaisia vahinkoeriä, kuten esimerkiksi virheellisen suorituksen sopimuksenmukaista alemman arvon, sopimusrikkomuksesta aiheuttamat selvittely- ja reklamaatiokustannukset, virheen korjaamisesta tai muusta oikaisemisesta aiheutuneet kustannukset sekä saamatta jäänyt tulo.

⁹⁸⁰HE 93/1986 s. 127; Hemmo 1994 s. 8, 13–14, 146–147; 220–221, 290–291; Hoppu, E., LM 1988 s. 57–58; Håstad s. 209; Routamo 1990 s. 231, 232; Vihma 1950 s. 48. Välittömään vahinkoon liittyvän vastuun rajoittamiseen ole yleensä erityistä tarvetta. Vertailun vuoksi todettakoon, että kauppalaain soveltamisen yhteydessä välillisten vahinkojen asema on erilainen. Sopimussakon merkityksenä saattaa olla vahingonkorvausvelvollisuuden perustaminen sellaisen tapauksen varalta, jossa vahingonkorvausvelvollisuutta ei muuten ole olemassa.

⁹⁸¹Hemmo 2005b s. 299–300; Hemmo 2003b s. 220; Hemmo 1994 s. 15; Vihma 1950 s. 46–47; Wuolijoki, LM 2/2016 s. 220, 227. Sopimussakko saattaa olla myös vahingonkorvausta tehokkaampi korvauksen menetelmä. Sopimussakkoa on tarkoituksenmukaista käyttää silloin, kun velkoja voi saada taloudellisen hyvityksen ilman, että aiheutettu vahinko on näytetty toteen. Sopimussakon käyttö myös vapauttaa osapuolet mahdollisen todistusaineiston julkiselta esittämiseltä muiden oikeusprosessiin liittyvien vaiheiden välttämisen ohella. Lisäksi sopimussakko toimii velalliseen kohdistuvana painostuskeinona silloinkin, kun sopimusrikkomus ei aiheuta vahinkoa eikä tämän vuoksi voida käyttää vahingonkorvausvelvollisuutta. Vahingonkorvauksen ja sopimussakon käyttöön liittyy erityiskysymyksiä sen osalta, voidaanko vedota kumpaankin hyvitysmuotoon ja siihen, mikä on sopimussakon tai vahingonkorvausvelvollisuuden mahdollinen yläraja. Velkojalla on myös mahdollista saada samassa tilanteessa hyödykseen sekä sopimussakko että vahingonkorvaus. Sopimuksen purkaminen päättää ilman erillistä irtisanomisaikaa sopimusvelvoitteet ja perustaa osapuolille velvollisuuden palauttaa jo tehdyt suoritukset. Jos toinen osapuoli on tehnyt sopimuksen täyttämiseksi investointeja tai muita toimia, ja siitä on aiheutunut haittaa, sopimusperusteinen vahingonkorvaus on mahdollinen. Varmentajan toiminnassa tällainen tilanne saattaa tulla esiin esimerkiksi silloin, kun se perustaa asiakkaalle profiloidun tuotteen, joka merkitsee poikkeamista tavanomaisten määritysten mukaisesta profilista. Jos asiakas peruu tilauksen, varmentajalle on saattanut syntyä tarpeettomia kustannuksia suunnittelutyöstä, teknisestä profiloinnista ja prosessien muutoksista. Liian matala purkukynnys ei ole osapuolten välisen lojaliteettiperusteen mukainen, kun osapuolten on periaatteen mukaisesti otettava huomioon toisen osapuolen etu.

3.2.3.3.2 Varmentajan liiketaloudellisen riskin arvioinnista

Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoaja pyrkii rajoittamaan oikeudellista riskiä toimintansa eri osa-alueilla, erityisesti suhteessa TunnL 41 §:n mukaisen varmenteeseen luottavaan tahoon.

Tunnistus- ja allekirjoituspalveluiden liikkeellelaskijoiden vahinkojen ennakointia hankaloittaa se, että kun se on laskenut liikkeelle allekirjoitusvälineen. Palveluntarjoaja ei enää sen jälkeen tiedä, missä verkkopalveluissa välineillä asioidaan eikä varmentaja näin ollen voi ennakoiden arvioida vahinkojen suuruutta.⁹⁸² Riskejä voidaan pyrkiä rajoittamaan esimerkiksi sopimukseen kirjatulla käyttö- tai korvattavuusrajoituksilla, hyvillä käytänteillä, luotettavilla teknologioilla, turvamekanismeilla, tai esimerkiksi reaaliaikaisen varmenteen tilatiedon tarkastamisen avulla.⁹⁸³

Sopimukseen liittyvä riskienhallinta koostuu useista osatekijöistä. Yksi riskienhallintaan liittyvä osa-alue on toiminnan riskiarviointiin ja luottamuksellisuuden toteutumiseen

---

⁹⁸²Varmentajan vahingonkorvausriskin punninnassa on mahdollista, että tunnistusta ja allekirjoitusta ei olisi hyväksytty ja oikeustoimi olisi jäänyt tekemättä, jos välineen liikkeellelaskijan kanssa tehdyn sopimuksen tai säädetyn mukaisesti kaikkia varmenteen myöntämisen tai käyttöehtojen mukaisia ehtoja ei ole noudatettu. Tilanteeseen saattavat soveltua myös positiivisen tai negatiivisen sopimusedun mukaiset korvaukset erityisesti tilanteessa, jossa organisaatio tilaa myöntämisprosessin mukaisesti jäsenilleen tunnistus- ja allekirjoitusvälineitä ja mahdollisesti haettua välinettä ei lunastetakaan. Eräissä asiakasorganisaatioissa puitejärjestelyillä sovitun mukaisesti henkilön todentaminen ja asiointivälinettä koskevan sopimuksen tekeminen voi kohdentua välineen luovutusvaiheeseen eri prosesseissa ja teknisillä alustoilla. Jos välineen liikkeellelaskijan kumppanin jäsenet tai työntekijät jättävät hankkimatta puitejärjestelyillä määritellyt asiakaskohtaisesti räätälöidyt tuotteet, välineen liikkeellelaskijalle saattaa aiheutua huomattavia kustannuksia lopullisen sopimuksen tekemättä jättämisen vuoksi.

⁹⁸³Ponka 2013 s. 430–432; Reed 2004 s. 170. Sähköallekirjoitusdirektiivin voimassaollessa varmenteen tilatiedon tarkistus perustui yleensä sulkulistatietoon, jossa ilmenee väistämättä viivettä tiedon oikeellisuudesta. Vanhan ja uuden julkaistavan sulkulista välillä kului jonkin verran aikaa ja luottavan osapuolen harkinnassa oli, luottaako se vanhaan sulkulistaan ja näin mahdollisesti jää saamatta vilpittömän mielen (koska ei ole tarkastanut viimeisintä sulkulistaa ja sille mahdollisesti asetettua suljettua varmennetta). OCSP (Online Certificate Status Protocol) tuo parannusta varmenteen reaaliaikaisen tilatiedon tarkastamiseen. Tilatiedon tarkastamisen yhteydessä voidaan saada lukumääristä tietoa varmenteen käytöstä transaktioissa, vaikka se ei kerro kaikkea transaktioiden määrästä, varsinkaan kun kaikki eivät varmenteen sulkutietoa tarkasta. Jotta varmenteen käyttöä on mahdollista seurata reaaliaikaisesti, väline on voitava yksilöidä. Välineen käyttäminen eri transaktioissa ei edelleenkään ole välttämättä palvelun tarjoajan tiedossa, kuten ei myöskään transaktioiden yhteen laskettu rahallisen arvon suuruus, ellei yksittäisen transaktion arvoa ole rajoitettu.

vaikuttavan tietoaaineiston saatavuus⁹⁸⁴. Viranomaisen luokittelee itsenäisesti hallintomenettelyyn tulevat asiakirjansa julkisuuslain mukaisesti, kun taas yhteistyökumppani soveltaa luokitteluun omaa luokittelukriteeriään.⁹⁸⁵ Osapuolten välillä saatetaan soveltaa asiakassuhteen perusteella yleisiä tiedonsaantioikeuksia.⁹⁸⁶ Yleisiä yritystoimintaan kohdistuvia tiedonsaantioikeuksia ovat esimerkiksi osakeyhtiölakiin perustuva oikeus saada tietoja osakas- ja odotusluettelosta (OYL 3:17 :n sekä kirjanpitolain [1336/1997] mukainen velvollisuus antaa jäljennös tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta [KPL 3:11]).⁹⁸⁷

Palveluntarjoaja punnitsee toiminnassaan, mitä ääripäissään sopimuksen tekemättä jääminen tai sopimuksen virheetön täyttäminen merkitsevät taloudellisesti ja luotettavuuden takaamisen näkökulmasta.⁹⁸⁸ Korvausvelvollisen tuottamuksen aste vaikuttaa ennakoitavuusrajoituksen korvausvastuuta rajoittavan vaikutuksen kriteerien soveltamiseen.⁹⁸⁹

---

⁹⁸⁴Hannula 1998 s. 227, 228; Hemmo 2005a s. 15–16; Wahlgren 2003 s. 103; Wallin 1997 s. 124. Tyypillisiä sopimuksiin liittyviin häiriötekijöihin sekä kolmatta kohtaan syntyvään sopimuseulkoiseen vahingonkorvausvelvollisuuteen liittyviä riskejä ovat sopimusoikeudelliset vastuuriskit, tuotevastuuriskit sekä muiden sopimusoikeudellisten häiriöiden mahdollisuus.

⁹⁸⁵Magnusson Sjöberg 1998 s. 219–220, 223–224, 171–172; Wallin 1997 s. 125, 130–131. Monien perusrekisterien julkisuutta ei voi perustella viranomaistoiminnan valvonalla, vaan kysymys on riskienhallintaa palvelevasta tiedonsaannista. Yritystoimintaan liittyen ei ole säädetty viranomaistoimintaa koskevaa julkisuuslakia vastaavaa yleislakia. Yritystoimintaan liittyvä tiedonsaanti voi perustua lakiin tai tiedon kohteena olevan yrityksen tai tiedon hallussapitäjän tosiasialliseen toimintaan.

⁹⁸⁶Wallin 1997 s. 125. Julkishallinnon osalta tiedoksisaantioikeus perustuu julkishallinnon julkisuusperiaatteeseen. Jokaisella on oikeus saada julkisesta asiakirjasta tieto joko asiakirjan nähtäväksi saamisella tai saamalla siitä kopio. Tiedonsaantiin ei vaikuta, koskeeko asiakirja julkisuuslain 5 §:n tavoin laajasti ymmärrettynä sen pyytäjää tai minkälainen oikeudellinen merkitys asiakirjoilla on niitä pyytävälle. Tiedonsaantioikeus on perusoikeus PL 12:n mukaisesti ja sitä toteuttaa asiakirjojen pääsääntöiseen julkisuuden periaatteeseen perustuva julkisuuslaki.

⁹⁸⁷Wallin 1997 s. 125–126, 130–131. Valvontaan liittyvä intressi on omistajien lisäksi viranomaisilla sekä sopimuskumppaneilla. Viranomaisten tiedonsaannista on yleensä huolehdittu säättämällä yrityksille ilmoitusvelvollisuus tai säättämällä viranomaiselle oikeus hankkia yritystä koskevat tiedot toiselta viranomaiselta. Neuvottelu- ja sopimuskumppaneihin liittyvää tietoa on saatavissa esimerkiksi viranomaisten rekistereistä ja luottotietorekisteristä.

⁹⁸⁸Hemmo 1994 s. 85, 86–87; Wuolijoki 2009 s. 424–425; Ämmälä 1991 s. 547.

⁹⁸⁹Hemmo 2005b s. 139; Hemmo 1994 s. 173–174, 177–178; Spier-Haazen 1998 s. 6–7. Ennakoitavuuden tarve sopimussuhteessa ja vahingonkorvausehdoissa palvelee sekä velkojan taloudellisten odotusten

Sopimusvelallisen ennakoitavuusharkintaa ja asiantuntemusta koskeviin vaatimuksiin liittyy oikeudellisesti vaikuttavia muuttujia. On mahdollista puoltaa sekä objektiivisia arviointikriteerejä että velallisen erityispiirteet huomioon ottavia yksilöllisiä erityispiirteitä. Liiketoiminnan vakauden kannalta on tarkoituksenmukaista pyrkiä yhdenmukaistamaan ennakoitavuusvaatimusten vähimmäistason arviointikriteerejä.⁹⁹⁰

Tahalliseen tekoon tai törkeään huolimattomuuteen sopimusrikkomuksessa syylistynyt ei voi vedota vastuutaan rajoittaviin ehtoihin. Vastuunrajoituksen sitomattomuudesta ei ole säädetty laissa, mutta asiasta on laaja yksimielisyys ja tämä periaate on myös kansainvälisesti tunnettu. Suoritusvelvollisen riskienhallintaintressi näyttää puoltava vastuunrajoituksen sitovuutta.⁹⁹¹

---

toteutumisen vahvistumista ja velallisen osalta estää kohtuuttomien tapahtumakulkujen aiheuttamien lisärasitusten riskiä, jota pyritään tasapainottamaan näillä rajoitusperiaatteilla.

⁹⁹⁰Cane 1997 s. 40–41; Hemmo 1994 s. 144–145, 186–189; Rudanko 1995 s. 144–145; Taxell 1972 s. 99; Wilhelmsson SvJT 1989 s. 451–453. Liike-elämän sopimuksissa sovelletaan pääsääntöisesti objektiivista arviointia eikä sopimusosapuolen tavallista huonommalla vahinkoriskien tuntemuksella yleensä ole merkitystä. Jos sopimusvelallisen arvio vahinkoriskistä jostain syytä poikkeaa olennaisesti ennakoitavuusrajoituksen lähtökohtana olevasta normaalin elinkeinonharjoittajan tasosta, ja hänen korvausvastuutaan pyritään tämän vuoksi normaalia tehokkaammin rajoittamaan, voidaan korvausvastuun määrää sovitella. Vahinkoseuraamusten arviointiin vaikuttaa myös velallisen erityinen vahinkoriskin tuntemisen velvollisuus sekä velkojan tiedonsaantimahdollisuus todellisista olosuhteista. Vastuun syntyminen edellyttää myös toteutuneen vahinkotapahtuman ennakoitavuutta arvioitavan määrän osalta. Sovitteluehtojen sääntelyn ja sovittelun kriteereille pyritään antamaan yhdenmukaisesti sovittavia kriteerejä. Näitä mittapuita voidaan soveltaa sekä sopimusehtojen sääntelyssä että sovittelussa. Sääntely ei välittömästi vaikuta yksittäisiin sopimussuhteisiin, mutta voi epäsuorasti tulla sovellettavaksi myös sopimussuhteissa. Periaatteessa sääntelyviranomaisen kieltämä kohtuuton ehto on painava peruste myös ehdon sovittelulle tapauskohtaisesti yksittäistapauksissa ilmenneiden olosuhteiden perusteella.

⁹⁹¹Hemmo 2005b s. 323. Asiasta on myös oikeuskäytäntöä, kuten KKO 1993:166. Suoritusvelvollinen voi siten saada vastuunrajoituksen avulla suojaa oman tuottamuksellisen menettelynsä vuoksi syntyneitä vastuuperustetta vastaan, mutta tämä periaate ei ole enää hyväksytty, jos tuottamus on erityisen korkea-asteista. Oikeuskäytännössä törkeän huolimattomuuden raja on varsin korkealla ja vastuun poistavana menettelynä on pidetty lähellä tahallisuutta olevaa menettelyä sekä häikäilemätöntä ja välinpitämätöntä toimintaa, korkeimman oikeuden ratkaisujen KKO 1995:71 ja KKO 2001:17 mukaisesti. Tähän näkemykseen liittyy vielä kysymys täytäntöönpanoapulaisten törkeän huolimattomuuden vaikutuksesta suhteessa toimeksiantajaan ja hänen sopimuskumppaninsa väliseen vastuunrajoitukseen. Kysymykseen ei ole muotoutunut yksiselitteistä vastausta; toisaalta korkein oikeus antaa ratkaisussa KKO 1983 II 91 tukea toimeksiantajan ja apulaisen samaistamiselle.

Riskienhallinnan tarkoituksenmukaisia tavoitteita punnitaan suhteessa muihin liiketoiminnan tavoitteisiin. Sääntely ohjaa toimintaa legitimitietin taustana.⁹⁹² Riskienhallintaan pyritään yleisesti vahingontorjunnan, vakuutuslajikohtaisten ratkaisujen sekä yrityksen noudattaman omavastuu- ja vakuutuspolitiikan kautta⁹⁹³.

3.2.3.4 Vahvan sähköisen tunnistusvälineen ensitunnistus ja hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen hakeminen

3.2.3.4.1 Yleistä

Henkilön luotettava todentaminen on sekä vahvan sähköisen tunnistusvälineen että hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen keskeinen vaatimus. Yleisesti käytettävän, sopimussuhteen ylittävän sähköisen asioinnin väline annetaan ainutkertaisesti haltijan käyttöön, minkä jälkeen välineen haltija voi tietoverkoissa asioidessa esiintyä sinä henkilönä, jonka tiedot ovat asiointivälineessä. Henkilön virheellinen todentaminen saattaa pahimmillaan merkitä väärän identiteetin käyttöä verkkoasiointissa. Välineen haltija voi syyllistyä joko huomaamattaan tai tietoisesti itsemääräämisoikeudetta rajoittavasta, šikaanittamisesta menettelystä aina tietoiseen rikolliseen toimintaan, esimerkiksi petokseen tai väärän asiakirjan valmistamiseen esiintyessään toisena henkilönä. Kun kyse on kvalifioidusta allekirjoituksesta, seurauksena saattaa syntyä vahingonkorvausseuraamus varmenteeseen luottavaan tahoon nähden.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklaan sekä TunnL 17 §:ään perustuvan ensitunnistuksen toteuttaminen sellaisessa tilanteessa, jossa on paljon sopimuksiin perustuvia toimijoita ja jossa tunnistuksen suorittamiseen liittyvät palveluketjut ketjuuntuvat, osapuolten vastuuasemien muodostuminen on huomioitava välineen liikkeellelaskijan liiketoiminnassa. Erityisesti on tunnistettava sopimustilanteessa ilmenevät osapuolten toiminnan ja velvoitesuhteiden riskitekijät, kun välineen liikkeellelaskija luovuttaa yhden keskeisimmistä toiminnoistaan, tunnistusvälineen myöntämisen ja

---

⁹⁹²Risnæs 2004 s. 133; Wahlgren 2003 s. 14–16, 24–25. Liiketoiminnassa riskien hallinnassa, haetaan riittävää turvallisuuden tasoa suhteessa hyväksyttävän hintaan. Oikeusjärjestelmää ei ole systematisoitu riskienhallinnan menetelmien näkökulmasta.

⁹⁹³Suominen 1998 s. 136–137, 139.

sähköisen identiteetin oikeellisuuden varmistamisen sopimuskumppaninsa suoritettavaksi.⁹⁹⁴

3.2.3.4.2 Ensitunnistus

Ensitunnistusta koskeva TunnL 17 § on keskeisimpiä säännöksiä vahingonkorvausvastuun soveltamisen näkökulmasta. Lainkohdassa määritellään muun muassa palveluntarjoajien välisestä ensitunnistuksen oikeellisuutta koskevien vastuiden jakaantumisesta osapuolten kesken. Ensitunnistuksella tarkoitetaan määritelmän mukaan TunnL 2.1 § 7 kohdan mukaisen tunnistusvälineen hakijan henkilöllisyyden todentamista välineen hankkimisen yhteydessä. Hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen hakemisesta on säädetty tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan 1 kohdan mukaisin menetelmin henkilökohtaisesti tai etäältä.

Ensitunnistukseen liittyvä tunnistusvälineen hakijan ja palveluntarjoajan välisestä sopimussuhteesta on nimenomaisesti säädetty TunnL 20 §:ssä. Kun tunnistusvälineen hakija hakee tunnistusvälinettä, hänen henkilöllisyytensä on TunnL 17 §:n mukaisesti todennettava huolellisesti.⁹⁹⁵ Tunnistusvälineeseen voidaan TunnL 20.3 §:n mukaisesti tarvittaessa liittää

---

⁹⁹⁴Hemmo 2005a s. 16; Halila, H. 1981 s. 44; Taxell DL 1977 s.155; Taxell 1976 s. 456–457; Taxell 1972 s. 73–82; Wahlgren 2003 s. 103. Palveluketjujen väliset suhteet voivat perustua sopimussuhteeseen tai erityiseen sääntelyyn. Toisen palveluntarjoajan asema luottamusverkostossa muodostuu ongelmalliseksi, jos palvelun luotettavuuden tai käytettävyyden olennaisten kriteereiden läpinäkyvyys ei toteudu keskenään samalla toimialalla kilpailevien toimijoiden välillä, kun arvioidaan esimerkiksi aiempaan ensitunnistukseen luottavan palveluntarjoajan mahdollisuuksia tarkastaa kumppaninsa käytänteitä oman riskitasonsa arvioimiseksi. Keskenään samalla toimialalla kilpailevat kumppanit eivät välttämättä halua paljastaa toisilleen turvallisuuteen ja liiketoimintaan vaikuttavia ratkaisujaan. Sopimussuhteissa tiedonantovelvollisuutta ja tiedonsaantia koskeva sääntely jakaa tietoriskiä sopimusosapuolten kesken. Riskin rationaalinen arviointi liittyy sen todennäköisyyteen ja suuruuteen. Sopimuskumppanilla on oltava mahdollisuus hoitaa sopimusvelvoitteensa asianmukaisesti sopimusehtojen ollessa sellaiset, että se torjuu sopimukseen liittyvä tunnistettuja riskejä ja antaa tehokkaat oikeussuojakeinot sellaisessa tilanteessa, jossa vastapuoli ei täytä velvollisuuksiaan. Tiedonantovelvollisuuden voidaan nähdä toteuttavan sopimusosapuolten välistä lojaliteettiperiaatetta.

⁹⁹⁵Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukainen 24 artikla muuttaa kansallisen tunnistus- ja allekirjoitusvälineen hakemisen säännöksiä. Nämä HE 74/2016 mukaiset muutokset ovat tulleet voimaan myös luottamuspalveluiden osalta 1.7.2016. TunnL 17.1 §:n muutoksen (1009/2018) mukaisesti: *”Ensitunnistamisessa luonnollisen henkilön tunnistaminen tulee tehdä henkilökohtaisesti tai sähköisesti siten, että sähköisen tunnistamisen varmuustasoasetuksen liitteen kohdassa 2.1.2 korotetulle tai korkealle varmuustasolle säädetty vaatimukset täyttyvät. Henkilön henkilöllisyyden varmentaminen voi perustua viranomaisen myöntämään henkilöllisyyttä osoittavaan asiakirjaan tai tässä laissa tarkoitettuun vahvaan*

tieto, että henkilö voi tapauskohtaisesti myös edustaa toista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä. Tunnistusvälinettä voidaan säädetyin edellytyksin hakea sähköisesti avoimen verkon yli, jolloin fyysistä ensitunnistusta ei tarvitse tehdä uudelleen.⁹⁹⁶

TunnL 23 §:ssä on säädetty tunnistusvälineen haltijan velvollisuudesta käyttää tunnistusvälinettä sopimuksessa mainittujen ehtojen mukaisesti. Haltijan on säilytettävä tunnistusvälinettä huolellisesti. Huolehtimisvelvoite alkaa, kun hän on vastaanottanut tunnistusvälineen. TunnL 20.3 §:ssä on nimenomaisesti todettu välineen olevan henkilökohtainen. TunnL 23 § velvoittaa tunnistusvälineen haltijan käyttämään

---

sähköiseen tunnistusvälineeseen. Lisäksi henkilöllisyyden varmentaminen voi perustua julkisen tai yksityisen tahon aiemmin muuhun tarkoitukseen kuin vahvan sähköisen tunnistusvälineen myöntämiseen käyttämään menettelyyn, jonka Liikenne- ja viestintävirasto hyväksyy menettelyä koskevien säännösten ja viranomaisvalvonnan perusteella tai 28 §:n 1 kohdassa tarkoitetun vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksen vahvistuksen perusteella.” Lainkohtaan on lisätty olennainen muutos muuhun tarkoitukseen käytetyn menettelyn sallimisesta säädetyin edellytyksin. Edelleen tunnistusvälineen hakija on tunnistettava voimassa olevasta Euroopan talousalueen jäsenvaltion, Sveitsin tai San Marinon viranomaisen myöntämästä passista tai henkilökortista. Myös muun valtion viranomaisen myöntämää voimassa olevaa passia voidaan käyttää ensitunnistuksen yhteydessä. Tosiasiallisesti tämän lainkohdan mukainen ensitunnistus perustuu viranomaisen viranomaistehtävänä suorittamaan fyysisten ominaisuuksien perusteella tapahtuvaan tunnistukseen ja sen perusteella myönnettyihin virallisiin tunnistusasiakirjoihin, minkä vuoksi ensitunnistuksen termi sähköisen tunnistusvälineen hakemisen yhteydessä kaipaisi tämän tutkimuksen kirjoittajan mukaan täsmentämistä. Valtioneuvoston asetuksessa poliisin myöntämistä henkilöllisyyttä osoittavista asiakirjoista mainitut viralliset henkilöllisyyttä osoittavat asiakirjat ovat passi ja henkilökortti. TunnL 17.3 §:n mukaisesti hakemukseen liittyvän ensitunnistuksen tekee poliisi viranomaistehtävänä, ellei tunnistusvälineen hakijan henkilöllisyyttä voida luotettavasti todentaa.

⁹⁹⁶Väestörekisterikeskuksen kansalaisvarmenteen sähköisestä hakemisesta on säädetty VTVPL 68 §:n mukaan seuraavasti: *”Henkilökohtaisen käynnin sijasta kansalaisvarmenteen uusimista koskeva hakemus voidaan tehdä myös sähköisesti ja allekirjoittaa hakijan käytössä olevalla kansalaisvarmenteella ja muun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen uusimista koskeva hakemus hakijan käytössä olevalla sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetussa EU:n asetuksessa tarkoitetulla hyväksytyllä varmenteella, jos tällainen palvelu on käytössä. Muuten hakemuksen käsittelyssä noudatetaan sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun EU:n asetuksen varmenteen myöntämistä koskevia säännöksiä. Tässä laissa tarkoitetun Väestörekisterikeskuksen tuottaman varmenteen myöntämistä koskeva päätös voidaan allekirjoittaa koneellisesti.”* Lisäksi *”[h]enkilökorttiin sisältyvän kansalaisvarmenteen uusimiseen sovelletaan henkilökorttilakia (25.8.2016/665)”*. Kansalaisvarmente sisältää sekä hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen että vahvan sähköisen tunnistuksen varmennemuotoisen tunnistusvälineen, johon tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisia säännöksiä sovelletaan kummankin varmennetyypin osalta erikseen. 1.7.2016 lähtien on ollut mahdollista hakea myös hyväksytyn allekirjoituksen varmennetta sähköisesti ilman henkilökohtaista käyntiä rekisteröintipisteessä.

tunnistusvälinettä sopimuksen ehtojen mukaisesti sekä säilyttämään tunnistusvälinettä huolellisesti. Haltijan velvollisuus huolehtia tunnistusvälineestä alkaa, kun hän on vastaanottanut sen. Samankaltainen henkilökohtaisen käytön vaatimus on myös kirjattu yleisimpien pankkien tilinkäyttövälineitä koskeviin sopimuksiin.⁹⁹⁷

Tunnistusvälineen tarjoaja saa käsitellä TunnL 6 §:n nojalla tunnistusvälineen liikkeelle laskemisessa, palvelun ylläpidossa sekä tunnistustapahtuman toteuttamisessa tarvittavia henkilötietoja henkilötietolain mukaisesti.⁹⁹⁸ Tunnistusvälineen tarjoajalle ja sähköisiä allekirjoituksia tarjoavalle varmentajalle on TunnL 6.3 §:ssä säädetty oikeus käsitellä rekistereissään henkilötunnusta 1 momentin mukaisissa käyttötarkoituksissa.⁹⁹⁹ TunnL 6.1 §:n mukaisesti henkilötiedot voidaan tarkistaa väestötietojärjestelmästä HeTL 8.1 § kohdissa 1 ja 2 tarkoitetuilla perusteilla.¹⁰⁰⁰ Edelleen TunnL 7 §:n mukaisesti vahvan sähköisen tunnistusvälineen saamiseksi henkilön henkilötunnuksen on oltava tallennettuna väestötietojärjestelmään.¹⁰⁰¹

---

⁹⁹⁷Näin esimerkiksi Nordea-pankin pankkitunnuksien käyttöä koskevat ohjeet 10.2018.

⁹⁹⁸Sähköisiä allekirjoituksia tarjoava varmentaja saa samoilla perusteilla käsitellä varmenteen myöntämisessä ja ylläpidossa tarvittavia henkilötietoja. Sekä tunnistusvälineen tarjoaja ja sähköisiä allekirjoituksia tarjoava varmentaja saavat edellä mainitussa tarkoituksessa lisäksi kerätä henkilötietoja henkilöltä itseltään. TunnL 6.2 §:ssä on todettu lisäksi, että henkilötietoja *”saa muussa kuin 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa käsitellä ainoastaan HeTL 8 § 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuilla perusteilla”*.

⁹⁹⁹Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoaja voi halutessaan TunnL 6.3 §:n mukaisesti vaatia hakijaa ilmoittamaan henkilötunnuksensa palvelun saamisen kannalta välttämättömiä rekisteröinti- ja ylläpitotoimintoja varten. Henkilötunnuksen saa sisällyttää tunnistusvälineeseen tai varmenteeseen, jos välineen tai varmenteen tietosisältö on ainoastaan sellaisen tahon saatavilla, jolle se on välttämätöntä palvelun toteuttamiseksi.

¹⁰⁰⁰Tietojen hankkiminen liittyy tilanteisiin, jossa henkilön olemassaolo tarkastetaan väestötietojärjestelmästä. Koska henkilötunnusta ei saa julkaista julkisessa hakemistossa, joka on saatavilla avoimessa internetissä, välineen tai varmenteen yksilöivä tunnistetieto on järjestettävä muulla tavoin. Tähän vaatimukseen perustuu esimerkiksi VTVPL 63 §:n mukainen Väestörekisterikeskuksen myöntämän sähköisen asiointitunnuksen käyttö, joka yksilöi henkilöt toisistaan osana varmenteen vakiomuotoista säädetyn mukaista tietosisältöä. Sähköinen asiointitunnus on sisällöltään neutraali numerosarja, joka ei sisällä henkilön ikää, sukupuolta tai muita henkilökohtaisia ominaisuuksia kuvaavia tietoja ja sillä on väestötietojärjestelmässä henkilöä yksilöivä liittymä sitä vastaavaan henkilötunnukseen.

¹⁰⁰¹TunnL 7 §:n mukaisesti tunnistuspalvelun tarjoajan on hankittava väestötietojärjestelmästä henkilötiedot ja varmistettava niiden ajantasaisuus välineen myöntämisen yhteydessä.

3.2.3.4.2.1 Ensitunnistukseen luottava myöhempi ensitunnistaja

Ensitunnistuksen yhteydessä suoritetaan tunnistusvälineen hakijan henkilön todentaminen.¹⁰⁰² Tunnistusvälineen liikkeelle laskijoita velvoittaa kansallisessa luottamusverkostossa TunnL 17.4 §:n säännös¹⁰⁰³ uuden tunnistusvälineen avoimen verkon yli tapahtuvasta hakemisesta aiemman ensitunnistuksen perusteella. TunnL 17.5 §:n mukaisesti aiempaan ensitunnistamiseen luottava tunnistusvälineen tarjoaja vastaa mahdollisesta aiemman ensitunnistamisen virheellisyydestä aiheutuvasta vahingosta suhteessa vahinkoa kärsineeseen ankan vahingonkorvausvastuun perusteella.¹⁰⁰⁴

---

¹⁰⁰²TunnL 17.1 §: ”Ensitunnistamisessa luonnollisen henkilön tunnistaminen tulee tehdä henkilökohtaisesti tai sähköisesti siten, että sähköisen tunnistamisen varmuustasoasetuksen liitteen kohdassa 2.1.2 korotetulle tai korkealle varmuustasolle säädetyt vaatimukset täyttyvät.”

¹⁰⁰³HE 264/2018 s. 31–32. 1.4.2019 saakka voimassa olevassa laissa oli säädetty seuraavasti TunnL 17.4 §:n mukaisen ketjutuksen osalta: ”Olemassa olevan vahvan sähköisen tunnistusvälineen avulla on voitava hakea vastaavan tasoista sähköistä tunnistusvälinettä. Aiempaan tunnistukseen luottava vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoaja vastaa mahdollisesta tunnistuksen virheellisyydestä suhteessa vahingon kärsineeseen.” Lainkohtaa on 1.4.2019 muutettu TunnL 17.5 §:n mukaisesti seuraavasti: ”Aiempaan ensitunnistamiseen luottava tunnistusvälineen tarjoaja vastaa mahdollisesta aiemman ensitunnistamisen virheellisyydestä aiheutuvasta vahingosta suhteessa vahinkoa kärsineeseen.” Edelleen 6 momentissa on takautumissäännös: ”Jos aiempaan ensitunnistamiseen luottava tunnistusvälineen tarjoaja joutuu vastuuseen vahingosta 5 momentin nojalla, sillä on oikeus saada korvaus vahingostaan ensitunnistamisessa virheen tehneeltä tunnistusvälineen tarjoajalta, ellei tämä osoita, että vahinko ei ole aiheutunut sen tahallisuudesta tai törkeästä huolimattomuudesta.” Lainmuutoksella on haluttu selvittää aiemman lain mukaista epäselväksi arvioitua vastuunjakoja ensitunnistuksen ketjutuksen tilanteissa selkiyttäen samaa sääntelyn tavoitetta. Samoin 4 momentissa on todettu selkeyttävällä tavalla, että korkeamman tason välineellä on mahdollista hakea myös alemman tason tunnistusvälinettä, mutta ei päin vastoin.

¹⁰⁰⁴Alkuperäisessä TunnL 17 § 2 momentin (HE 36/2009) ketjutussäännöksessä todetaan, että tunnistusvälineen tarjoajat voivat keskenään tehdä sopimuksen mahdollisuudesta luottaa toistensa tekemään ensitunnistukseen: ”Ensitunnistamisen henkilökohtaisuudesta voidaan poiketa, jos tunnistusvälineen tarjoajat ovat tehneet keskenään sopimuksen mahdollisuudesta luottaa toistensa tekemään ensitunnistamiseen. Tunnistusvälinettä voidaan tällöin hakea sähköisesti. Tunnistusvälineen tarjoajien on sopimuksessaan määriteltävä, kuinka vastuu mahdollisesta alkuperäisen ensitunnistamisen virheellisyydestä niiden keskinäisessä suhteessa jakaantuu. Suhteessa vahingon kärsineeseen vastaa se tunnistusvälineen tarjoaja, joka luottaa toisen tekemään ensitunnistamiseen.” Sopimus- ja muotovapauden vallitessa osapuolet voivat keskenään päättää esimerkiksi sopimuksen tyypistä, sisällöstä, muodosta tai siitä, mihin tilanteeseen mahdollisen suoritusvirheen tapahtuessa päädytään. Yhteistyösopimuksessa määriteltiin osapuolten väliset tehtävät sekä kuinka vastuunjako mahdollisen virheellisen ensitunnistuksen yhteydessä osapuolten välillä jakaantuu. Tunnistus- ja luottamuspalvelulakia muutettiin olennaisella tavalla alkuperäiseen tunnistukseen

Säännös kattaa sanamuotonsa mukaisesti tunnistustapahtumassa¹⁰⁰⁵ tapahtuneen virheellisuuden. Mahdollinen muu tunnistusvälineen hakijalle aiheutunut vahinko, kuten ensitunnistuksen viivästyksestä tai ensitunnistuksen hylkäämisestä aiheutuva vahinko arvioidaan muun sääntelyn nojalla.¹⁰⁰⁶

TunnL 17.4 § on merkittävä velvoite koko tunnistusvälineen tarjoamisen palveluketjussa. Toisen suorittamaan tunnistukseen luottanut yhteistyökumppani luovuttaa suuren osan ydintehtävästään, henkilön todentamisesta, oman kontrollipiirinsä ulkopuolelle sekä ottaa tähän liittyvän oikeudellisen riskin kantaakseen silloin kun se ei itse suorita ensitunnistusta¹⁰⁰⁷. Tunnistusvälineen luotettavuuden näkökulmasta erään kriittisen

---

luottavaa liikkeelle laskijaa velvoittavaan suuntaan (lain muutos 139/2015, TunnL 17.4 §). Ensitunnistuksessa vahingon kärsineeseen tahoon liittyvässä suhteessa syntyneestä vahingosta vastaa se, joka luottaa toisen tekemään ensitunnistukseen. Sääntelyä täsmennettiin tältä osin 1.4.2019 vahvistaen lainkohtaa koskeva väistyneen sääntelyn mukainen korvausoikeudellinen tulkinta.

¹⁰⁰⁵HE 264/2018 s. 32. ”Ensitunnistuksen virheellisuudella tarkoitettaisiin tilanteita, joissa väärä henkilö tunnistetaan tietyksi henkilöksi sen johdosta, että aiempi ensitunnistaminen on tehty väärin toisen tunnistusvälineen tarjoajan toimesta. Jos tunnistusvälineitä on ketjutettu useampia, virhe voi olla tapahtunut minkä tahansa tunnistusvälineen myöntämisen yhteydessä.” Edelleen: ”Ehdotettava 5 momentti ei koskisi tilannetta, jossa vasta ensitunnistamisen ketjutusta varten välitetyssä tunnistustapahtumassa tunnistusvälineen myöntäjälle välittyy esimerkiksi teknisen virheen takia tai oikeudettoman käytön takia väärä tieto tunnistusvälineen hakijasta. Momentti tulisi kuitenkin tällaisenkin virheellisuuden tapauksessa sovellettavaksi siihen tunnistusvälineen tarjoajaan nähden, joka myöntäisi tällaisen väärän tiedon sisältävän tunnistusvälineen perusteella uuden tunnistusvälineen, johon virheellisyys välittyisi.”

¹⁰⁰⁶HE 264/2018 s. 32; Norros, selvitys 4/2016. Norros on arvioinut selvityksessään 1.4.2019 muutettuun sääntelyyn saakka voimassa ollutta tilannetta, jossa sekä ketjutuksen mahdollistaminen että vastuusäännös olivat samassa lainkohdassa, nyt väistyneessä 17.4 §:ssä. Laista ja esitöistä ei käynyt ennen 1.4.2019 tarkalleen ilmi, mitä tunnistuksen virheellisuudella tarkoitetaan. Selvityksessä oli todettu selvänä syy-yhteyden vaatimuksen perusteella, että virheen täytyy olla olemassa ainakin myöhemmän ensitunnistajan ja tunnistusvälineen hakijan välillä. Jos tunnistus tapahtuu tässä henkilösuhteessa oikein, jälkimmäisen ensitunnistajan menettely ei toteuta syy-yhteyttä mihinkään vahinkoon. Lainmuutos 1.4.2019 täsmentää myös ensitunnistuksessa tapahtuneen virheen määritelmää ja eriyttää sen muusta osapuolten välisestä suorituksen virheestä. Ensitunnistuksen ketjutuksen vastuusäännös on nyt säädetty omana lainkohtanaan 17.5 §:ssä.

¹⁰⁰⁷HE 264/2018 s. 32; HE 36/2009 s. 40, 50; Hultmark, JT 4/1996–97 s. 878; LVM 53/2005 s. 50. Henkilön ensitunnistus on kriittisin vaihe tunnistus- tai allekirjoitusvälineen toiminnallisuuteen liittyvän luotettavuuden kannalta. Saatuaan tunnistus- tai allekirjoitusvälineen käyttöönsä henkilö esiintyy tunnistetun henkilön ominaisuudessa käyttäen välinettä verkkopalveluissa ilman, että hänen todellista henkilöllisyyttään voidaan sen jälkeen kyseenalaistaa. Yleisesti hyväksytty henkilön tunnistus tapahtuu poliisin suorittamana henkilökortin tai passin hakemisen yhteydessä. Tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukainen sähköisen

henkilöryhmän muodostavat sellaiset henkilöt, jotka ovat saaneet asiointivälineensä ennen lain voimaantuloa ja ovat vaihtelevien tunnistuskäytänteiden varassa ennen yhtenäisten menettelytapojen velvoitteita. Vaikka esimerkiksi pankkiasiakkuuteen liittyy useita säänneltäviä osa-alueita, yhtenäistä erilaisia tunnistamisen palveluntarjoajia sitovaa käytäntöä ei ole ollut säädettyä ennen tunnistus- ja luottamuspalvelulain voimaantuloa (vuonna 2009 säädetty nykyistä lakia edeltävä tunnistus- ja allekirjoituslaki).¹⁰⁰⁸ On mahdollista, että aiempien käytänteiden vuoksi vahvan sähköisen tunnistamisen välineen haltijoina on sellaisia henkilöitä, joiden sähköistä identiteettiä ei ole todennettu yhtenäisellä tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa edellyttävällä tasolla ja siten aiheuttaa ennakoitavuusharkinnan ulkopuolella oleva riskin. Vahingonkorvausvastuu saattaa tulla arvioitavaksi esimerkiksi silloin, kun verkkopalveluyritys on kärsinyt vahinkoa eri tunnistusportaiden vaiheissa tapahtuneesta henkilön tunnistamisen virheestä. Tällöin arvioitavaksi tulevat ketjun ensimmäiseen ensitunnistajaan sekä myöhemmän henkilön todentamaan tahoon soveltuva lainkohta, vastuumuodon soveltaminen sekä takautumiskysymykset.

1.4.2019 voimaan tulleen TunnL 17.5 §:n esityöt selventävät aiemmin voimassa olleeseen TunnL 17.4 §:ään nähden, mihin ensitunnistusketjun oikeussuhteeseen virhe tarkalleen ottaen kohdentuu¹⁰⁰⁹. Kysymyksellä on merkitystä ensimmäisen ensitunnistuksen ja myöhemmän ensitunnistuksen korvausarvioinnin kannalta osan korvauskysymyksistä ratketessa sopimusvastuun perusteella ja osan puolestaan ankan vahingonkorvausvastuun nojalla. Tämän vastuusäännöksen ensimmäinen ilmaisu vuonna 2009 (tuolloin lainkohta oli TunnL 17.2 §) oli perustaltaan erilainen ja kohdentui aiemman tunnistusvälineen liikkeelle laskemisen yhteydessä tapahtuneeseen virheeseen ja tunnistusvälineen tarjoajien välisessä sopimuksessaan määrittelemään keskinäiseen vastuuseen.

---

asiointivälineen hakemisen yhteydessä tapahtuva todentaminen perustuu näiden viranomaisen myöntämien asiakirjojen luotettavuuteen. TunnL 17.2 §:n mukaisesti: *”Ensitunnistamisessa, joka perustuu yksinomaan viranomaisen myöntämään henkilöllisyyttä osoittavaan asiakirjaan, hyväksyttäviä asiakirjoja ovat voimassa oleva Euroopan talousalueen jäsenvaltion, Sveitsin tai San Marinin viranomaisen myöntämä passi tai henkilökortti. Halutessaan tunnistusvälineen tarjoaja voi käyttää henkilöllisyyden varmentamisessa myös muun valtion viranomaisen myöntämää voimassa olevaa passia.”*

¹⁰⁰⁸Nykyisen tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisesti säädetty menettelytavat täyttävät palveluntarjoajat, käytännössä viranomaisvarmentaja Väestörekisterikeskus ja keskeisimmät pankit ja teleoperaattorit, voivat olla rekisteröityneinä vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoajan luettelossa ja TunnL 12 a §:n nojalla luottamusverkoston jäsenenä.

¹⁰⁰⁹HE 264/2018 s. 32–33.

Tunnistuspalveluita koskevassa lainsäädäntöselvityksessä on tulkittu väistynyttä TunnL 17.4 §:n sanamuotoa ”*aiempaan tunnistukseen luottava vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoaja vastaa mahdollisesta tunnistuksen virheellisyydestä suhteessa vahingon kärsineeseen*” Lainkohtaa ei voida tulkita niin, että se sulkee pois ensimmäisen ensitunnistajan vastuun ensitunnistuksen ketjutuksen tilanteessa suhteessa myöhempään ensitunnistajaan ja vastuunrajoitusta aiemman ensitunnistajan hyväksi. Esitettyä tulkintaa on täsmennetty 1.4.2019 voimaan tulleella lainmuutoksella ja omana lainkohtanaan TunnL 17.5 §:llä, jossa on viitattu selvityksen mukaiseen tulkintaan ja perusteltu samoin argumentein säännöskohtaisissa esitöissä.¹⁰¹⁰ Osapuolten välisestä takautumisoikeudesta on säädetty TunnL 17.6 §:ssä.

TunnL 17.5 §:ssä ensitunnistuksen suorittajan ja ensitunnistukseen luottavan tahon korvausvelvollisuus perustuu pakottavana säännöksenä lakiin ja siihen sovelletaan

---

¹⁰¹⁰HE 264/2018 s. 32–33; Norros, selvitys 4/2016 s. 19, 25. Tulkinta perustunee yhteisvastuullisten velallisten vastuusuhteisiin, joissa voidaan erottaa suhde velkojaan sekä velallisten keskinäiset suhteet. Kun yksi velallinen suorittaa velan, suoritus vapauttaa paitsi hänet itsensä, myös muut kanssavelalliset. Tämän jälkeen on ratkaistava kysymys velallisten välillä, jossa velkakirjavelkojen yhteydessä pääsääntönä on tasajako velkojen kesken. On myös mahdollista, että yksi velallinen vastaa kaikkien puolesta yhteisvastuullisesti suhteessa velkojaan ja velkoja voi siten periä koko summan keneltä tahansa. Norroksen näkemyksen mukaisesti alkuperäisen säännöksen eli vuonna 2009 säädetyn TunnL 17.2 §:n mukaisesti sanamuodosta ja esitöistä ei voitu päätellä, kuinka vastuu mahdollisesta ensitunnistamisen virheellisyydestä palveluntarjoajien keskinäisessä suhteessa jakaantuu. Kuitenkin säännöksen viimeisen virkkeen sanamuodon mukaisesti vastuussa on se palveluntarjoaja, joka luottaa toisen tekemään ensitunnistukseen. 1.4.2019 saakka voimassa olleen TunnL 17.4 §:n tulkinnalla ei voida nähdä perusteltavan palveluntarjoajien keskinäistä vastuunjako ainakaan siten, että ensivahinko jäisi ainoastaan toissijaisen palveluntarjoajan kannettavaksi. Ensitunnistuksen ketjutuksessa saattoi ilmetä useita tilanteita, joissa takautumisvelkoja ja -velallinen ovat olleet ensivahingon kärsijää kohtaan vastuussa TunnL 17.4 §:n perusteella. Takautumisvelkoja on mahdollisesti korvannut TunnL väistyneen 17.4 §:n nojalla vahingon, joka varsinaisesti on aiheutunut takautumisvelallisen virheestä tai laiminlyönnistä. Takautumisvelkoja on myös saattanut korvata vahingon, josta takautumisvelallinen olisi ollut vastuussa väistyneen TunnL 17.4 §:n nojalla.

tuottamuksesta riippumatonta ankaraa vastuuta.¹⁰¹¹ Säännöksen sanamuodon¹⁰¹² mukaan lainkohta koskee ainoastaan tunnistuksen virheellisyydestä aiheutuvaa vahinkoa.

¹⁰¹¹HE 264/2018 s. 32–33; Norros, selvitys 4/2016 s. 6, 21, 26. Selvityksen mukaan TunnL 17.4 § (1.4.2019 alkaen 7.5 §) merkitsee vastuun ankaroitumista suhteessa samojen osapuolten välillä sovellettaviin yleisiin vastuusääntöihin, koska säännöksessä ei sinänsä ole estetty näiden normien soveltamista. Ankara vastuu on merkittävä poikkeus oikeusjärjestyksemme yleisestä tuottamuksen vaatimuksesta ja se ei myöskään edellytä minkään tunnistus- ja luottamuspalvelulaista seuraavan velvollisuuden rikkomista. Tämän tutkimuksen yhteydessä on muissa yhteyksissä arvioitu erityisesti ensimmäisen ensitunnistajan ja kuluttajan välisen korvausoikeudellisen suhteen ja eri oikeusperusteiden välistä sovellettavuutta. Tilanteessa on esitetty erilaisia näkökulmia siitä, kuinka sopimusoikeudellinen ekskulpaatiovastuu ja tuottamuksesta riippumaton vastuu tulevat vahingon osalta keskinäisissä suhteissa sovellettaviksi. Jos vahinko katsotaan korvattavaksi vahingonaiheuttajien keskinäisessä suhteessa tuottamuksen perusteella kannettavaksi, on tilanne Norroksen mukaan tietyllä tavalla ongelmallinen. Tuottamuksesta riippumattoman vastuun syntyminen ei kerro mitään vahingonaiheuttajan huolellisuuden asteesta: se voi olla tuottamuksellista tai tuottamuksesta riippumatonta. Jälkimmäisessä tapauksessa vahingonkorvaus määrätään juuri suuren merkityksensä vuoksi tuottamuksesta riippumattomana, ja useimmin perusteena on suojata vahingonkärsijää eikä niinkään rangaista vahingonaiheuttajaa. Kuitenkin tästäkin perustelusta huolimatta elinkeinotoimintaa harjoittavaa tai toiminnasta hyötyä saavalle on asetettu seurausvastuu sivullisille aiheutetuista vahingoista. Norros toteaa, että näin perustellen ankaran vastuun piirissä olevaa toimijaa ei voi perustellusti asettaa lähtökohtaisesti muita parempaan asetelmaan, kun vastuun kohdentumista punnitaan vahingonaiheuttajien keskinäisessä vastuunjaossa.

¹⁰¹²HE 264/2018 s. 32–33; HE 272/2014 s. 21; Norros, selvitys 4/2016 s. 19–20; väistynyt TunnL 17.4 §: *”Olemassa olevan vahvan sähköisen tunnistusvälineen avulla on voitava hakea vastaavan tasoista sähköistä tunnistusvälinettä. Aiempaan tunnistukseen luottava vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoaja vastaa mahdollisesta tunnistuksen virheellisyydestä suhteessa vahingon kärsineeseen.”* Voidaan ajatella, että myöhemmän ensitunnistajan vastuu sulkisi pois aiemman ensitunnistajan vastuun ja merkitsi samalla vastuunrajoitusta aiemman ensitunnistajan hyväksi. Esitöistä ei kuitenkaan ole luettavissa tällaista rajoittavaa tulkintaa koskevaa selvennystä. Esimerkiksi 4 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että *”[t]unnistusvälineen tarjoajan tunnistukseen luottava toimija on vastuussa mahdollisesta tunnistuksen virheellisyydestä”*. Toisaalta on huomioitava, että esitöissä vastuukysymysten osalta todetaan, että *”[o]n otettava huomioon, että tunnistusvälineen tarjoajan myöntäessä voimassa olevan lain 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädetty tunnistusväline, on alkuperäinen ensitunnistus tehty tämän lain 17 pykälässä säädetyn mukaisesti”*. Myöhemmällä ensitunnistajalla ei ole aidosti mahdollista varmistua alkuperäisen ensitunnistuksen tekemisen ja sisällön oikeellisuudesta. Norros kuitenkin toteaa, että ainakaan väistynyt TunnL 17.4 § ei rajoita *”aiemman ensitunnistajan vastuuta verrattuna siihen, mitä se hänen ja vahingonkärsijän välillä sovellettavien normien mukaan muuten olisi”*. Vastuunrajoituksen pohdinta poikkeaisi olennaisesti velvoiteoikeuden pääsäännöistä ilman tulkintaa tukevaa säädöstä, eikä esitetty heikko tulkinta-argumentaatio riitä perustelemaan ensitunnistajan vastuun rajoitusta. Vastuun jakautumisen tulkintaa on täsmennetty selvityksessä esitetyn pohdinnan tavoin.

TunnL 17.5 §:n piirissä voidaan esittää erilaisia virhemahdollisuuksia tunnistuksen ketjutuksen eri vaiheista. Virhe saattaa tapahtua ensimmäisessä ensitunnistuksessa tai mahdollisesti tähän ketjussa ensimmäiseen tunnistukseen perustuvaan myöhempään ensitunnistukseen myöhemmän ensitunnistajan laskiessa liikkeelle oman tunnistusvälineensä. Jälkimmäisessä tapauksessa virhe saattaa olla tapahtunut jo aiempaa tunnistusvälinettä liikkeelle laskettaessa tai vasta silloin, kun tunnistusvälinettä käyttäen haetaan uutta tunnistusvälinettä. Jälkimmäinen vaihtoehto on mahdollinen silloin, jos joku on saanut luvattomalla tavalla käsiinsä tunnistusvälineen ja hakee sillä sähköisesti uutta välinettä. Kaikki esitetyt ensitunnistuksen ketjutuksen tilanteet soveltunevat sanamuodon soveltamisen alueelle, kun myöskään 1.4.2019 saakka voimassa olleen lain esityöt eivät ole antaneet kysymykseen lisäselvennystä.¹⁰¹³

TunnL 17.5 §:n tulkitseminen mahdollisimman laajaksi on ollut vahingonkärsijöiden näkökulmasta edullista, kun taas palveluntarjoaja on varsin hankalassa tilanteessa, koska se joutuu omasta tuottamuksestaan riippumattomaan vastuuseen, luottamaan toisen tahon tekemään tunnistamiseen ilman tosiasiallista mahdollisuutta vaikuttaa ensimmäisen ensitunnistuksen laatuun sekä hakijan antamiin tietoihin sekä hänen identiteettinsä oikeellisuuteen. Jälkimmäisellä ensitunnistajalla ei ole ehkä mahdollisuutta tai oikeutustakaan saada haltuunsa kaikkea ensitunnistuksen kannalta olennaista tietoa aiemmalta ensitunnistajalta esimerkiksi tietosuojasyistä tai liikesalaisuuden vuoksi.¹⁰¹⁴ Lainkohta velvoittaa voimakkaasti tunnistuksen ketjutukseen eikä jälkimmäinen

---

¹⁰¹³Norros, selvitys 4/2016 s. 4. Norroksen hahmottelemat kaikki esitetyt virhetilanteiden vaihtoehdot ovat hänen näkemyksensä mukaan lainkohdan soveltamisalan piirissä. Esitöissä ei ole myöskään perusteltu säännöksen sisällön olennaista laajentamisen tarkoitusta aiemmasta ensitunnistamisesta johtuvista virhetilanteista muunlaisiin virheisiin. Norros toteaa, että tämä tarkoitus ei ole mahdoton, mutta lainsäädäntöteknisesti kuitenkin epätavallinen.

¹⁰¹⁴Norros, selvitys 4/2016 s. 5, 26; Ponka 2013 s. 401. Norros näkee kysymyksen ensitunnistuksen oikeellisuudesta johtuvasta vastuun laajuudesta aidosti epäselvänä, mutta pitää jonkin verran perustellumpana rajoittaa vastuuta ainoastaan aiemmasta ensitunnistuksesta johtuvaan virheeseen, kuten aiemmassa TunnL 17.2 §:n mukaisessa sääntelyssä. Hän viittaa myös Ponkaan tunnistuksen sisällöllisten virheiden osalta. Ponka on jaotellut virhetilanteet virheelliseen positiiviseen tunnistamiseen ja virheelliseen negatiiviseen tunnistamiseen. Norros toteaa, että virhe voi koskea ainoastaan virheellistä positiivista tunnistusta, koska tunnistamatta jättämisestä ei voi tietenkään loogisesti seurata toisen toimimattoman välineen hakemista. Jos tunnistusväline on toimimaton tai virheellinen muuten kuin ensitunnistamisen vuoksi, tilannetta arvioidaan muilla perusteilla.

ensitunnistaja ei voi myöskään kieltäytyä luottamasta aiempaan ensitunnistukseen, jos se perustaa palvelunsa ketjutettuun ensitunnistukseen.¹⁰¹⁵

Ensitunnistukseen luottavan myöhemmän tunnistajan suhde tunnistusvälineen haltijaan on kuitenkin sama kuin ketjun ensitunnistajalla, huomioiden TunnL 17.5 §:n. Tämän tutkimuksen laatija arvioi, että lainkohdan vaikutukset tunnistusmarkkinoilla ovat vielä merkittävällä tavalla arvioimatta. Ankara vastuu ensitunnistukseen luottavan tunnistajan osalta johtaa siihen, että oikeudellinen riski luotettaessa aiemman tunnistuksen suorittajan toimintaan muodostuu niin suureksi, että tavoiteltua ensitunnistuksen ketjutusta on arvioitava oikeudellisen riskinhallinnan näkökulmasta erityisen huolellisesti. Tämä saattaa aiheuttaa varovaisuutta tunnistusmarkkinoilla. Ensimmäisen ensitunnistajan korvausvastuu TunnL 17.5 §:n mukaisessa tunnistamisen ketjutuksessa suhteessa vahinkoa kärsineeseen luottavaan tahoon on pitkään ollut lain sanamuotoa tulkiten epäselvä. Osapuolet pyrkivät rajoittamaan sitoumuksiaan mahdollisimman tehokkaasti vastuunrajoituslausekkeilla siltä osin, kuin se on sääntely huomioiden mahdollista. Viime kädessä tunnistusvälineiden tarjoajat joutuvat harkitsemaan, ilmoittautuvatko ne valvovan viranomaisen vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoajien rekisteriin vai jäävätkö ne luottamusverkoston ulkopuolelle, jos ne haluavat tarjota suljetussa sopimusperusteissa verkostossa palveluita, mutta välttää kuitenkin säädetyn ankan lain mukaiset korvausvastuut.¹⁰¹⁶ On lisäksi

---

¹⁰¹⁵LIVM 33/2014; Norros, selvitys 4/2016 s. 26. Valiokuntamietinnön 17 §:ää koskevan kannanoton mukaisesti: ”Sähköisen tunnistamisen edistämiseksi valiokunta pitää perusteltuna ehdottaa, että säännös muotoiltaisiin selkeästi velvoittavaksi siten, että olemassa olevan vahvan sähköisen tunnistusvälineen avulla on voitava hakea vastaavan tasoista sähköistä tunnistusvälinettä.” Toisaalta kuitenkin tunnistuksen suorittajan ja siihen luottavan osapuolen välisestä suhteesta: ”Valiokunta pitää myös erittäin tärkeänä ja kohtuullisena, että tunnistusvälineen tarjoajan tulee sopia ensitunnistuksen tekijän kanssa korvauksesta, jotta myös nykyisin käytössä olevien sähköisten tunnistusvälineiden avulla voidaan hakea vastaavan tasoista vahvaa sähköistä tunnistusvälinettä.” Norroksen mukaan väistyneen TunnL 17.4 §:n erityispiirteet johtavat siihen, että lainkohdan mukaisesti vastuussa oleville syntyy täysimääräinen takautumisoikeus suhteessa mahdolliseen toiseen yhteisvastuulliseen vahingonaiheuttajaan, käytännössä aiemman ensitunnistuksen tekijään. Mahdollisuus vaikuttaa vahingon aiheuttamiseen ovat erityisen vähäiset, koska säännöksen mukaisesti on voitava hakea vastaavan tasoista sähköistä tunnistusvälinettä. Lainkohta on hieman epäselvä sen osalta, velvoittaako säännös ottamaan vastaan tämän aiemman ensitunnistajan suorittaman tunnistamisen vai voiko palveluntarjoaja sen sijaan valita TunnL 17.1–2 §:n mukaisen hakijan henkilökohtaisen tunnistamisen.

¹⁰¹⁶Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016. Väistyneen TunnL 17.4 §:n (nykyisen TunnL 17.5 §:n) mukaisessa tilanteessa ei ole rajattu sitä, kuka voi saada korvausta. Aiemman ja nykyisen säännöksen mukaisesti aiempaan tunnistukseen luottava vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoaja ”vastaa mahdollisesta aiemman ensitunnistamisen virheellisyydestä aiheutuvasta vahingosta suhteessa vahingon kärsineeseen”. Säännöksessä

huomioitava se, että eurooppalainen sääntely ei tunne kansallista luottamusverkostoa, ja saattaa ilmetä tilanteita, joissa kansallinen tunnistusvälineen tarjoaja välittää tunnistusvälineitä tai -palveluja eurooppalaisen sitovan asetuksen mukaisesti, mutta luottamusverkostoon liittyminen ei ole esimerkiksi teknisestä, kansallisen regulaation mukaisesti määritellystä syystä johtuen mahdollista.

TunnL 17.5 § perustuu aiempaan ensitunnistukseen luottavaan tahoon kohdistuvaan ankaraan vastuuseen ja mahdolliseen TunnL 17.6 §:n mukaiseen regressisaamiseen sopimusvastuun kohteena olevaan ketjun ensimmäiseen ensitunnistajaan nähden. On lisäksi epäselvää, voidaanko TunnL 17.5 §:n mukainen sanamuoto arvioida kahden velallisen väliseksi keskinäiseksi suhteeksi. Todennäköisesti tällainen tulkinta ei ole mahdollinen, vaan se etenee määrittelemällä velallisen suhde velkojaan sekä velkojien keskinäinen suhde. Tilanteessa nousee esiin myös se kysymys, mihin tahoon kuluttaja voi vaatimuksineen kääntyä, ilmeisesti ainakin ketjutettuun tunnistajaan.¹⁰¹⁷ Tämän tutkimuksen kirjoittajan

---

ei ole rajoitettu, mitkä tahot voivat korvausta hakea. Mahdollisten vahingonkärsijöiden joukko on laaja ja sen piirissä ovat mahdollisesti liikkeelle laskijan sopimuslupa, tunnistusvälineen haltija sekä virheellisestä ensitunnistuksesta kärsinyt identiteettivarkauden uhri, jos hänen nimissään on tehty virheellisesti tehty oikeustoimia tai jos uhri on luottanut virheelliseen tunnistusvälineeseen. Lainkohta on rajoitettu ainoastaan ensitunnistuksen virheellisyyteen ja ensitunnistukseen luottavan toissijaisen tunnistajan vastuuseen. Tämän lainkohdan mukainen oikeussuhde poikkeaa tunnistusvälineen tarjoajan ja kuluttajan välisestä suhteesta, josta on säädetty erikseen. Norros arvioi, merkitseekö väistynyt TunnL 17.4 § vastuunrajoitusta aiemman ensitunnistajan hyväksi. Alkuperäinen laki esitöineen tuki vastuunrajoitusta 1.4.2019 saakka voimassa ollut muotoilu selkeämmin. Hänen mukaansa, kun sanamuotoa on kuitenkin muutettu eikä uusissa esitöissä enää viitata vastuunrajoitukseen, väistynyttä 17.4 §:ää ei sovelleta aiemman ensitunnistajan vastuuseen. 1.4.2019 voimaan tullut lainmuutos selventää ensitunnistuksen ketjutuksen korvausoikeudellista arviointia.

¹⁰¹⁷HE 264/2018 s. 32–33; LiVM 33/2014 s. 6. Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016; esittelytilaisuudessa esillä ollut keskustelua, Norros, selvitys 4/2016 s. 21, 26. Tilanne voidaan nähdä eräänlaisena isännänvastuun ilmenemänä. Selvityksen mukaisesti väistyneen TunnL 17.4 §:n sanamuodon ja vastuun jakamisen perusteita koskevan esityksen mukaan tässä tilanteessa myöhemmän ensitunnistajan tässä laissa säädetty ankara vahingonkorvausvastuu on ankarampaa kuin ”isännän” eli ensisijaisen ensitunnistajan omaan menettelyyn perustuva tuottamusvastuu. Vahingonkorvauslain mukaisesti isännänvastuu syntyy, jos isännän työntekijä tai muu tämän vastuupiiriin VahL 3:1 :n kuuluva on aiheuttanut vahingon tuottamuksellisesti. Samoin tilanteessa, jossa viivästys kaupan täyttämisestä johtuu myyjän suoritusapulaudesta, myyjä voi vapautua vastuustaan vain, jos hänen itsensä lisäksi myös hänen suoritusapulaistensa voi vedota KL 27.1 §:n mukaiseen ylivoimaiseen esteeseen KL 27.2 §:n mukaisesti. On mahdollista, että toissijainen vastuu on epätarkoituksenmukaisen ankara ja perustuu jopa virheelliseen säätämiseen, koska lain ensimmäisessä muotoilussa TunnL 17.2 §:ssä tällaista eroa ei ollut säädetty, eikä toisaalta muutoksen tarkoitusta ole erityisesti perusteltu myöhemmissä esitöissä.

näkemyks on, että toisaalta ensitunnistuksen ketjutuksen toteuttaminen siirtyvine teknisine tunnistetietoineen viittaa sopimuksenkaltaisen tilanteen olemassaoloon. Aiemmalli ja myöhäisemmällä ensitunnistuksen toteuttajalla on tarve tietää jottain siirtyvän tunnistuksen teknisestä olemuksesta sekä teknisen tunnistustiedon taustalla olevasta tosiasiallisesta henkilön todentamisesta asiakirjatarkastuksineen ankaran vahingonkorvausvastuun tilanteen selvittelyn mahdollistamiseksi. Tunnisteiden ketjutuksessa liikkuu myös henkilötietoa, jonka käsittelyyn sovelletaan lakiin tai suostumukseen sekä käyttötarkoitussidonnaisuuteen liittyviä perusteita. Tunnistusvälineen ja tunnistusvälityspalvelun välille on säädetty TunnL 12 a §:ssä sopimussuhdetta koskeva velvoite.

TunnL 3 §:n mukaan tunnistus- ja luottamuspalvelulain säännöksistä kuluttajan vahingoksi poikkeava sopimusehto on mitätön, jollei jäljempänä toisin säädetä.¹⁰¹⁸ Säännös

---

Säännösten eroavaisuuksilla voidaan nähdä perustavaa laatua oleva oikeuksia luova vaikutus, kun muuta tukea säännöksen tulkinnalle ei ole saatavilla laista eikä esitöistä. Näin ollen väistynyt TunnL 17.4 § ei sisällä yksiselitteistä keskinäistä vastuunjakoa osapuolten välisistä suhteista. Norros toteaa, että ankaraan vastuuseen perustuva säännös on varsin rajoittava myös siinä suhteessa, että väistynyt TunnL 17.4 § kuuluu TunnL 3 §:n pakottavuuden piiriin, jos tunnistusvälineen hakija tai haltija on kuluttaja. Kuitenkin sopimusperusteista vastuuta koskevien sääntöjen osalta tulkinta on toinen. Palveluntarjoaja voi ottaa tämän huomioon rajoittaessaan sopimusehdoin vastuutaan myös suhteessa kuluttajaan.

¹⁰¹⁸HE 36/2009 s. 43; Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016; Norros, selvitys 4/2016 s. 12. Norros arvioi, että ei-kuluttajaan sovellettuna säännös on mahdollisesti tahdonvaltainen ja säännöksistä voidaan siten lähtökohtaisesti poiketa. Rajoitteena ovat tosin yleiset sopimusvapauden rajoitukset, kuten oikeustoimen kohtuullistamista koskeva sääntely (KSL 4:1, OikTL 36 §). Esitöissä kysymys lain pakottavuudesta muihin kuin kuluttajaan jää hieman epäselväksi, nimenomainen TunnL 3 §:n velvoite on ”pakottava vain kuluttajien osalta”. Toisaalta viitataan myös luottamusverkostoon ja sen toimijoihin: ”Se vastaa kuitenkin lain peruslähtökohtaa, jonka mukaan muut toimijat erityisesti luottamusverkon muodostuessa voivat luottaa siihen, että kaikki tunnistusvälineen tarjoajat noudattavat omassa toiminnassaan tämän lain ja erityisesti sen 3 luvun säännöksiä eräänlaisena minimisääntelynä.” Norros toteaa tämän lausuman hämärtävän sovellettavuuden rajaa. Kuitenkin kokonaisuutena arvioiden hän arvelee pakottavuuslausuman tulevan sovellettavaksi vain kuluttajasuhteisiin sopimusvapauden ollessa kiistaton oikeutemme pääsääntö. On huomattava, että myös palveluntarjoajan ja kuluttajan välillä tunnistus- ja luottamuspalvelulain pakottavuus koskee lain 3 §:n sanamuodon mukaan vain poikkeamista ”tämän lain” säännöksistä kuluttajan vahingoksi. Tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa ei ole säädetty tunnistusvälineen liikkeelleaskijan vahingonkorvausvastuusta toissijaista ensitunnistusta koskevan väistyneen TunnL 17.4 §:n lisäksi. Siten voidaan nähdä myöhempään ensitunnistajaan sovellettavan vastuunormiston sisällön määräytyvän sopimusperusteisen vahingonkorvausvastuun perustein, joista ei ole varsinaisesti säädetty. Näiden periaatteiden ei voida katsoa kuuluvan TunnL 3 §:n määrittelemän ”tämän lain” säännösten ja pakottavuuden piiriin. Muuten Norros toteaa sääntelyssä olevan tietyn epätarkkuuden ja esitöiden todennäköisimmin

on pakottava suhteessa kuluttajaan ja se muodostaa siten poikkeuksen muista pääosin TunnL 20 §:n mukaisista sopimukseen perustuvista vastuusäännöksistä. Varmentajan kannalta mielekkäintä on rajoittaa vastuutaan sopimuksellisesti mahdollisimman tehokkaasti siltä osin kuin se on mahdollista kuluttajaa koskevan suojan rajoittamatta.

Sopimusvastuun soveltamisen kannalta ei ole merkitystä, kohdistuuko rikkomus tunnistus- ja luottamuspalvelulakiin vai nimenomaisiin sopimusehtoihin.¹⁰¹⁹ Sopimusehtojen lisäksi suoritusvelvollisuuden arviointiin vaikuttavat lisäksi muut sopimussuhteissa sovellettavat säännökset ja periaatteet, kuten lojaliteettivelvollisuus ja markkinointivastuu.¹⁰²⁰

---

tarkoittavan koko lakia, ”säädestä” 3 §:n suojatessa kuluttajan asemaa. Hänen arvionsa mukaan pakottavuusvaikutus rajautuu tunnistus- ja allekirjoituslakiin ja koskee ensitunnistukseen luottavan myöhemmän tunnistajan vastuuta. Pakottavuusvaikutusta ei sovellettaisi myöhemmän ensitunnistajan vastuuseen lakiin kirjaamattomien sopimusvastuusäännösten nojalla, ja palveluntarjoaja voisi siis lähtökohtaisesti pyrkiä sopimusvastuun perustein lähteä rajaamaan tai sulkemaan pois vastuutaan. Lähtökohtana on kuitenkin sopimusvapaus, vaikka vastuunrajoitusten sitovuutta voitaisiin silti pyrkiä kyseenalaistamaan KSL 4:1:n ja oikeustoimilain kohtuullistamissäännösten nojalla.

¹⁰¹⁹Norros, selvitys 4/2016 s. 13. Sopimusperusteisen korvausvastuun näkökulmasta eroa ei ole sillä, onko palveluntarjoaja rikkonut nimenomaisia sopimusehtoja vai TunnL 20 §:ää tai muita sopimusoikeudellisia normeja. Keskeinen argumentti on, olisiko toimintavelvollisuus, jonka laiminlyöntiin vahingonkärtsijä vaatimuksensa perustaa, ollut voimassa ilman sopimusta. Tämä kysymys on tässä TunnL 20 §:n sopimuksen velvoittavuuden näkökulmasta tarpeeton. Norros toteaa, että yksi huomioitavista tekijöistä sopimuksen tekemisen yhteydessä on TunnL 15.1 § 5 kohta, jonka mukaan tunnistusvälineen tarjoajan on annettava tunnistusvälineen haltijalle tieto mahdollisista vastuunrajoituksista. Tämä vastuunrajoitusten yleistä hyväksyttävyyttä ilmaiseva lainkohta ei sovellu varsinaiseksi tulkinta-argumentiksi kuluttajansuhteiden osalta, koska TunnL 15.1 § 5 kohta voisi olla sovellettavissa vain suhteessa muunlaisiin tunnistusvälineen hakijoihin kuin kuluttajiin. Kun tunnistusväline myönnetään luonnolliselle henkilölle TunnL 17 §:n mukaisesti, sovelletaan kuluttajansuojan sääntelyä.

¹⁰²⁰Hemmo 2003a s. 108, 298–300; Hoppu, K. 2004 s. 302–307; Muistio 30.9.2015 Viestintävirasto s. 8–10; Wuolijoki 2009 s. 27. Markkinointivastuu koskee markkinoinnissa annettavien tietojen sopimusoikeudellista arvioitavuutta, joista on säädetty ainakin vakuutusopimuslain (543/1994) 9 §:ssä, KL 18 §:ssä sekä KSL 5:13:ssa sekä KSL 8:13:ssa. TunnL 17 §:n 5 momentti on pakottavaa kuluttajasopimussuhteissa ja myös erityislainsäädäntöä, jolloin sitä sovelletaan vahingonkorvausoikeuden norminvalintasääntöjen mukaisesti ennen osapuolten välisiä sopimuksia. Tietyissä oikeustoimissa on erityinen tiedonantovelvollisuus ennen sopimuksen solmimista, jonka tarkoituksena on suojata koko asiakaskollektiivia. Tällaista sääntelyä on muun muassa luottolaitoslain 15 luvun mukaisessa sääntelyssä. Markkinoinnin vaikutusta yksittäisiin sopimussuhteisiin voidaan pitää epäselvänä lukuun ottamatta niitä tilanteita, joista asiasta on nimenomaan säädetty. EU-sääntelyssä markkinointi on tiedonantovelvoitteen kannalta erillinen asia, esimerkiksi MiFID-

3.2.3.4.2.2 Takautumisoikeudesta tunnistus- ja luottamuspalvelulain 17.5 §:n mukaisessa ensitunnistuksen ketjutuksen virhetilanteessa

Ensitunnistuksen ketjutuksen tilanteissa takautumisvelkojalle voi syntyä suorituksensa perusteella takautumisoikeus myöhemmän ensitunnistuksen tekijään nähden. Tällaisessa toisen velallisen puolesta tehdyn suorituksen perusteella suorituksen tehneelle osapuolelle syntyy takautumisoikeus.

Takautumisoikeudesta on säädetty yleislain säännöksenä VahL 6:3.1 :n mukaisesti. Vastuu voi perustua myös erityislakiin. Jos takautumisvelkoja on suorittanut korvausta takautumisvelallisen puolesta yli oman osuutensa toiselle maksamastaan¹⁰²¹ velasta, hänelle syntyy maksamaansa velkaan yleinen takautumisoikeus VahL 6:3.2 :n tai velkakirjalain mukaisesti yli oman osuutensa toiselle maksamastaan velasta.

Jos takautumisvelallinen on toiminnallaan aiheuttanut sen, että takautumisvelkoja on epäonnistunut suorituksessaan suhteessa ensivahingon kärsijään tai muuten aiheuttanut tälle vahinkoa, mutta jossa takautumisvelallinen itse ei olisi suoraan vastuussa ensivahingon kärsijää kohtaan, varsinaiset takautumissäännökset eivät tule kuitenkaan tule sovellettaviksi. Takautumisvelkojan ja -velallisen välisen vahingonkorvausnormiston näkökulmasta kolmannelle maksettavaa korvausta voidaan arvioida yhtenä mahdollisena vahinkoeränä muiden joukossa. Tällöin voidaan puhua esimerkiksi takautuvasta

---

direktiivissä ja kuluttajaluottodirektiivissä. Esimerkiksi markkinointiviestejä ei ole pidetty sopimusoikeudellisesti sitovina tarjouksina.

¹⁰²¹HE 187/1973 s. 23; Hemmo 2005b s. 61–62; Kivimäki – Ylöstalo 1973 s. 499–501. Jos henkilöt ovat yhteisvastuussa sopimuksen täyttämättä jättämisestä, suorituksen viivästymisestä tai sopimuksen positiivisen loukkaamisen aiheuttamasta vahingosta, he ovat solidaarisesti korvausvelvollisia. Jos kukin vastaa vain omasta osastaan, pääluvun mukaan, on korvausvastuukin rajoitettu. Solidaarisen vastuun tilanteessa syntyy oman osuutensa ylittäneen korvauksen maksaneelle takautumisvastuu toisiin vastuuvollisiin nähden riippumatta siitä, onko vastuu sopimus- tai lakisidonnaista. Oikeus voidaan tarvittaessa toteuttaa takautumiskanteella. Takautumisoikeus ilmenee myös oikeustapauksissa KKO 1983 II 9 ja KKO 2012:101. Vastuu määrittyy isännänvastuussa samoin perustein laajuutensa ja edellytystensä puolesta. VahL 4:3 :n mukaan työntekijä tai muu vastaavassa oikeudellisessa tilanteessa oleva henkilö vastaa työnantajalle VahL 4:1 :n mukaisin perustein siitä vahingosta, joka työnantajalle tai julkisyhteisölle on syntynyt, kun tämä on suorittanut isännänvastuun perusteella vahingonkorvausta (työntekijän aseman saattaminen vastaamaan sitä tilannetta, jossa sivullinen vaatisi häneltä korvausta, kanavointietua lukuun ottamatta). Vastuu voi syntyä myös oikeushenkilön edustajien kautta, jotka ovat yleensä luonnollisia henkilöitä, joiden yksin tai yhdessä tekemät toimenpiteet luetaan oikeushenkilön itsensä teoiksi.

vahingonkorvausvastuusta.¹⁰²² Jos takautumisvelkojan ja -velallisen oikeussuhde ei perustu sopimukseen, vahinkotapahtuman seurauksia suhteessa kolmanteen pidetään todennäköisesti niin etäisinä ja ennakoimattomina, että vastuun syntyminen on epätodennäköistä. Varallisuusvahinkojen korvattavuus vahingonkorvauslain nojalla on lisäksi erittäin rajoitettua.¹⁰²³

Tunnistusvälineen tarjoajien rekisteriin ilmoittautuminen merkitsee TunnL 12 §:ään perustuvaa osallisuutta luottamusverkostossa¹⁰²⁴, mikä ei kuitenkaan yksinään luo solidaarista velkavastuuta eikä automaattista sopimussuhdetta toisiin jäseniin. Vaikka vahingonaiheuttajien vastuu on perustunut eri oikeusperusteeseen, se ei estä heidän korvausvelkojensa arvioimista yhteisvastuullisiksi eikä takautumisoikeuden syntymistä, kuten ratkaisussa KKO 2008:62.¹⁰²⁵ On myös mahdollista, että takautumisvelkojan ja -

---

¹⁰²²Norros, selvitys 4/2016 s. 25; Norros 2012 s. 264. Norros toteaa, että tällaisissa ”ei-puhtaissa” takautumistilanteissa saattaa olla mahdollista, että takautumisvelkojalla katsotaan olevan oikeus saada takautumisvelalliselta hyvitys ensivahingon kärsijälle maksamastaan korvauksesta, mutta kysymystä on arvioitava vahingonkorvauskysymyksenä soveltaen takautumisvelkojan ja -velallisen välillä noudatettavia vahingonkorvaussääntöjä. Seuraavat seikat vaikuttavat vastuun arviointiin: 1) Missä määrin takautumisvelkoja on voinut ennakoida, että hänen sopimusrikkomuksensa suhteessa takautumisvelkojaan aiheuttaa jälkimmäisen sopimusrikkomuksen suhteessa kolmanteen. 2) Sovelletaanko takautumisvelallisen ja -velkojan suhteessa kauppalakia tai muuta lakia, jossa eri vahinkoerien korvattavuus riippuu vahingon luokittelusta välittömäksi tai välilliseksi. 3) Katsotaanko kolmannelle maksettu hyvitys takautumisvelkojan ja -velallisen sopimussuhteen näkökulmasta välittömäksi tai välilliseksi vahingoksi. 4) Onko heidän välillään vastuuta rajoittavia sopimusehtoja.

¹⁰²³Norros, selvitys 4/2016 s. 25.

¹⁰²⁴TunnL 12 §:ää sovelletaan 1.5.2017 alkaen.

¹⁰²⁵Kivimäki – Ylöstalo 1973 s. 499–501; Norros, selvitys 4/2016 s. 23. Norros toteaa, että pääsäännön mukainen takautumisoikeus on erityisen selkeä silloin, kun takautumisvelkojan ja -velallisen vastuu on kattanut samaa vahinkoa. Hän erittelee tilanteet, joissa ensimmäisessä vaihtoehdossa takautumisvelallinen olisi itse ollut vahingonkorvausvastuussa ensivahingon kärsijää kohtaan, ellei takautumisvelallinen olisi suorittanut korvausta. Toisessa tilanteessa tällaista välitöntä vastuuta ei olisi ollut. Vahingonkärsijällä on ensiksi mainitussa tilanteessa oikeus vaatia vahingon päällekkäisen osan korvaamista kummalta tahansa vahingonaiheuttajista yhteisvastuullisen eli solidaarisen vastuun nojalla. Toisen vahingonaiheuttajan suorittama korvaus kaventaa myös toisen vastuuta suhteessa vahingonkärsijään. Sama vahinko korvataan ainoastaan yhden kerran. Tapauksessa KKO 2008:62 kyse oli urakoitsijan tuomitsemisesta korvausvastuuseen urakkasuorituksen virheellisuuden perusteella ja valvontatehtävän laiminlyönyt viranomaisen sopimuksenulkoisen vastuunormiston nojalla. Vaikka osapuolten vastuuperusteet olivat erilaiset ja toisen vastuu perustui sopimusvastuuseen ja toisen deliktivastuuseen, heidät kuitenkin tuomittiin yhteisvastuuseen viranomaiseen ulottuvan vastuun osalta.

velallisen katsotaan vastaavan yhteisvastuullisesti koko vahingosta, jos kumpikin on aiheuttanut ensivahingon kärsijälle eri vahinkoseurauksen VahL 6:2 :n sanamuodon mukaisesti, jos ”vahinko on kahden tai useamman aiheuttama”, kuten tapauksessa KKO 2013:49.¹⁰²⁶

Takautumisoikeuden korvausvelvoite määräytyy VahL 6:3.1 :n mukaan.¹⁰²⁷ Lainkohta ei kuitenkaan sovellu, jos ainakin osalla vastuuperuste määräytyy muun kuin vahingonkorvauslain mukaan tai muun erityissäännöksen tai korvausnormin yhteydessä säädetään toisin.¹⁰²⁸

---

¹⁰²⁶Norros, selvitys 4/2016 s. 23–24. VKL 2:2 :n ja VahL 6:3.2 :n mukaisesti voidaan todeta luottamusverkoston eri tunnistajien välisen aiheuttama vahinkovastuu solidaariseksi, ja kummallakin on esitettyjen lainkohtien mukainen takautumisoikeus joko Norroksen erittelemän ensimmäisen kohdan mukaiseen yhdessä tai itsenäisesti aiheuttamaansa ensivahingon korvaamiseen, ja toisessa tapauksessa he ovat yhdessä toimien aiheuttaneet erillisen vahingon korvaamiseen.

¹⁰²⁷Norros, selvitys 4/2016 s. 24. Korvausvelvollisuuden osuuden arvioimiseen vaikuttavat kohtuullisesti huomioon ottaen ”korvausvelvollisen viaksi jäävä syyllisyyden määrä, vahinkotapahtumasta ehkä saatu etu ja muut seikat”. Vahinkotapahtuman aiheuttamaa etua voidaan pitää ensisijaisena jakoperusteena erityisesti sen vuoksi, että edunsaajan korvausvastuun määrä asetetaan yleensä yksin saamansa edun määrään saakka, kuten tapauksista KKO 1965 II 20 ja 1968 II 64 ilmenee.

¹⁰²⁸HE 264/2018 s. 32–33; Norros, selvitys 4/2016 s. 24; Saxen 1975 s. 326.; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 275–276. Eri tutkijat ovat tulkinneet tätä kysymystä eri tavoin, esimerkiksi Ståhlberg ja Karhu painottavat tuottamuksen perusteella kannettavaksi tulevaa vastuuta sellaisessa tilanteessa, jossa joku on tuottamusvastuun perusteella ja joku muu on samasta vahingosta vastuusta tuottamuksesta riippumattoman vastuun nojalla. Saxenin mukaan tällainen vastuunjako ei ole kuitenkaan kiistatonta. Norros esitti selvityksessään ennen 1.4.2019 voimaan tullutta lain muutosta, että tulkintaa ei voida hyväksyä kategorisesti, mutta tilanteeseen soveltuu mahdollisesti väistynyt TunnL 17.4 §. Ellei muuta ole sovittu, mutta joku ensitunnistuksen osapuolista on korvannut vahingon väistyneen TunnL 17.4 §:n mukaisesti, hän saisi täyden korvausosoikeuden suhteessa siihen, joka on korvannut vahingon presumoidussa suhteessa. VahL 6:3 :ää ei sovelleta, jos ainakin osalla vahingonaiheuttajista vastuun peruste on muu kuin vahingonkorvauslaki. Tilanteen arviointiin vaikuttavat yleiset opin säännöksen ja tulkinnan ollessa kiistanalainen. Tämän tutkimuksen kirjoittaja toteaa, että vaikka TunnL 17.4 §:ssä (nykyisessä TunnL 17.5 §:ssä) ei ollut säädetty myöhempien ensitunnistuksen suorittajien välisestä suhteesta, todennäköisimmin toiminnan järjestämisen kannalta näiden osapuolten välillä vallitsee sopimussuhde, jos tarkoitus on luottaa aiemman toimijan suorittamaan ensitunnistukseen. Asiasta on sittemmin myös säädetty TunnL 12 a §:ssä 1.4.2019 alkaen: ”*Tunnistusvälineen tarjoajan on tarjottava tunnistuspalvelunsa käyttöoikeutta tunnistusvälityspalvelun tarjoajille siten, että ne voivat välittää tunnistustapahtumia sähköiseen tunnistukseen luottavalle osapuolelle. Tunnistusvälineen tarjoajan on laadittava tunnistuspalvelunsa käyttöoikeuden toimitusehdot ja käytettävä niitä tehdessään sopimuksia tunnistusvälityspalveluiden tarjoajien kanssa.*” Teknisessä tunnistustapahtumassa siirtyä välttämättä tunnistuksen suorittamisen kannalta olennaisia tietoja, joiden käsittelyä on välttämätöntä hallinnoida

Jos TunnL 17.5 §:n mukaisessa vahingonkorvaustilanteessa toinen yhteisvastuullisista tahoista perustuu ankaraan ja toinen sopimusvastuuseen, jälkimmäinen on eräiden näkemysten mukaan vastuussa keskinäisessä suhteessa. Tällainen näkemys on yleisellä tasolla ongelmallinen, mutta sopii TunnL 17.5 §:n soveltamistilanteisiin. Ensitunnistuksen ketjutus perustuu ketjun jälkimmäinen tunnistajan luottamukseen ketjun aiempaa ensitunnistajaa kohtaan. Ketjutetun tunnistuksen myöhemmällä toimijalla ei ole mahdollista varmistua alkuperäisen ensitunnistuksen laadusta, vaan jälkimmäinen taho voi ainoastaan luottaa aiempaan ensitunnistamiseen. Jälkimmäisen tunnistuksen suorittanut taho, joka on korvannut vahingon, saa TunnL:n 17.6 §:n mukaisesti täyden korvausoikeuden suhteessa siihen, joka on vastannut presumoidussa suhteessa. Yhteisvastuullisuuden osalta sovelletaan korvausoikeuden yleisiä oppeja.¹⁰²⁹

---

sopimuksenkaltaisin menetelmin. Toisaalta osapuolten välisen yhteistoiminnan kaltaista olosuhteista oli säädetty jo 1.5.2017 voimaan tullella TunnL 12 a §:n 3 momentilla, joka koskee ensitunnistuksen ketjutuksen teknisen osuuden enimmäishintaa. Lainkohdan 3 momentin mukaisesti: *”Tunnistuspalvelun tarjoajat vastaavat yhteistyössä teknisten rajapintojen ja hallinnollisten käytäntöjen yhteen toimivuudesta.”* 1.4.2019 lähtien enimmäishinnasta säädetään TunnL 12 c §:ssä. 1.4.2019 voimaan tulleen tunnistus- ja luottamuspalvelulain muutoksen esitöissä viitataan TunnL 17.5 §:n mukaisen korvausvelallisten välisen vastuunjaon osalta mahdollisuuteen sopia korvauskysymyksistä esitöiden s. 33 mukaisesti seuraavasti: *”[A]loitusta ja kohdentumista välineen tarjoajien keskinäisessä suhteessa koskevat ehdot osana julkaistavia toimitusehtoja, kuten ehdotetussa 12 b §:n 8 kohdassa säädetään. Tällaisten sopimusehtojen on muutettavaksi ehdotettavan 12 a §:n mukaisesti oltava tämän lain mukaisia sekä kohtuullisia ja syrjimättömiä. Ehdotuksen 3 §:n mukaisesta selvennyksestä koskien lain pakottavuutta tunnistuspalvelun tarjoajien välillä seuraisi, että siltä osin, kuin vastuukysymyksistä säädetään laissa, niistä ei voida sopia toisin.”* 1.4.2019 alkaen TunnL 12 a.5 §:ssä on lisäksi säädetty toisen palveluntarjoajan TunnL 16 §:n mukaisesta luottamusverkon toimintaan vaikuttavan häiriötilanteen tietojen käytöstä ja momentin vastaisesta väärinkäytöksen korvausvastuusta.

¹⁰²⁹HE 264/2018 s. 32–33; Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 275–276. Norros viittaa Ståhlbergin ja Karhun näkemykseen ankarassa vastuussa ja sopimusvastuussa olevien yhteisvastuullisten velallisten keskinäisestä suhteesta jälkimmäisen tahon vastuuasemaan. Esityksessä on katsottu, että selvityksen kohteena olleesta TunnL 17 §:n 4 momentista ei voida johtaa vastuunrajoitusta aiemman ensitunnistajan hyväksi suhteessa vahingonkärsijään. 1.4.2019 voimaan astuneessa uudessa TunnL 17.6 §:ssä säädetään aiempaa täsmällisemmin ensitunnistuksen ketjutuksen takautumisoikeudesta: *”Jos aiempaan ensitunnistamiseen luottava tunnistusvälineen tarjoaja joutuu vastuuseen vahingosta 5 momentin nojalla, sillä on oikeus saada korvaus vahingostaan ensitunnistamisessa virheen tehneeltä tunnistusvälineen tarjoajalta, ellei tämä osoita, että vahinko ei ole aiheutunut sen tahallisuudesta tai törkeästä huolimattomuudesta.”* Esitöissä HE 264/2018 on verrattuna aiemman oikeustilan tulkintaa suhteessa täsmennettyyn takautumisvastuuseen: *”Selvityksessä on myös katsottu, että tilanteissa, joissa niin kutsuttu toissijainen ensitunnistaja (joka ei ole lain mukainen määritelmä) on vahingosta vastuussa 17 §:n 4 momentin*

Edelleen sellainen vahinkotyyppi on mahdollinen, jossa takautumisvelkoja on korvannut ensivahingon kärsijälle jonkin sellaisen vahingon, josta takautumisvelallinen olisi ollut ensivahingon kärsijää kohtaan vastuussa mutta takautumisvelkoja puolestaan itse ei. Yhteisvastuullinen velallisen vastuu ei toteudu, koska vain takautumisvelallinen on ollut vahingosta vastuussa. Kuitenkin takautumisoikeus voi toteutua yleisen takautumisoikeuden perusteella.¹⁰³⁰

Jos takautumisvelallinen on tehnyt takautumisvelkojalle tietyn suorituksen tietäen jälkimmäisen hyödyntävän suoritusta omassa suorituksessaan ensivahingon kärsijälle, takautumisvelkojan ensivahingon kärsijälle maksama korvaus on mahdollista tulla korvattavaksi takautumisvelkojan ja -velallisen välisessä suhteessa.¹⁰³¹

3.2.3.4.3 Hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen hakijan tunnistaminen

Kuten ensitunnistuksen vaatimuksissa, tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan 1 kohdan mukaisesti hyväksyttyjä allekirjoitusvarmenteita tarjoavan varmentajan on huolellisesti ja luotettavalla tavalla tarkistettava hakijan henkilöllisyys ja muut allekirjoitusvarmenteen liikkeelle laskemisessa ja ylläpidossa tarpeelliset hakijan henkilöön liittyvät tiedot. Allekirjoitusvarmenteen hakija on tunnistettava henkilökohtaisesti tai etäältä. Myöntämishetki on aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain esitöissä määritelty hetkeksi, jolloin varmenne luovutetaan hakijan käyttöön. Tällä hetkellä voimassa olevassa sääntelyssä myöntämisen hetkeä ei ole määritelty.¹⁰³² Jos varmenteen haltija tietoisesti erehdyttää toisella nimellä hyvässä uskossa olevaa varmenteeseen luottavaa tahoa, saattaa kysymyksessä olla myös rikosoikeudellisesti arvioitava identiteetin erehdyttäminen.

---

nojalla, ja aiemman ensitunnistuksen tekijä sopimusperusteisen ekskulpaativastuun nojalla, vaikuttaa tarkoituksenmukaiselta lähtökohdalta, että vahinko jää vahingonaiheuttajien keskinäisessä suhteessa siitä tuottamuksensa tai oletetun sellaisen perusteella vastaavan kannettavaksi.” Korvauksen arviointiin vaikuttavat tahallisuus tai törkeä huolimattomuus ketjun ensimmäisessä ensitunnistuksessa.

¹⁰³⁰Norros, selvitys 4/2016 s. 24. Oikeuskäytännöstä tällaista tilannetta voidaan johtaa yleissäännön kautta, jolloin lähtökohtaisesti toisen henkilön velanmaksu luo maksajalle takautumisoikeuden velallista kohtaan.

¹⁰³¹Norros, selvitys 4/2016 s. 25; Norros 2012 s. 264. Takausvelallisen suorituksen hyväksi lukemisesta ratkaisuihin KKO 1983 II 92, KKO 2012:101.

¹⁰³²HE 36/2009 s. 70–71. Myöntämishetkeksi katsottiin aiemman TunnL 35.1 §:n esitöihin viitaten TunnL 41 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaisesti laatuvarmenteen luovutushetki. Tämän hetken jälkeen allekirjoittaja toimii tähän tietoon perustuvalla identiteetillä tietoverkoissa. Tunnistus- ja allekirjoituslain säätämisen yhteydessä termi ”varmenteen myöntäminen” muutettiin ”liikkeelle laskemiseksi”.

Henkilön tunnistaminen on varmenteen ajantasaisen tilatiedon lisäksi keskeisimpiä turvallisuustekijöitä laatuvarmentajan toiminnassa, erityisesti jos varmentaja ulkoistaa nämä toiminnot. Allekirjoitusvarmentaja vastaa koko palveluketjunsä toiminnasta tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan 2 b kohdan mukaisesti ja sen etujen mukaista on saada myöntämisprosessi mahdollisimman turvalliseksi ohjeistaen ja valvoen toimijoita. Jos varmenne joutuu väärän allekirjoittajan haltuun, sopimusoikeudellinen vastuu 40 §:n säännöksen ehtojen nojalla kohdistuu varmentajaan.¹⁰³³ Varmentajan on ongelmatilanteessa voitava osoittaa TunnL 41.2 §:n mukaisella vahingonkorvausvastuun uhalla, että varmentaja tai sen apunaan käyttämä henkilö on toiminut huolellisesti peruuttaessaan TunnL 39 §:ssä säädetyllä tavalla varmenteen.

Varmentajan on turvattava tunnistamis- ja luottamusasetuksen liitteen II mukaisesti allekirjoituksen luomistietojen luottamuksellisuus.

Hyväksyttjää allekirjoitusvarmenteita tarjoavan varmentajan on varmistettava, että allekirjoitusvarmenteessa yksilöidyllä henkilöllä on varmenteen todentamistiedot, jotka vastaavat varmenteen luottamusketjun tietoja.¹⁰³⁴ Tällä vaatimuksella pyritään varmistamaan se, että vain se henkilö voi käyttää allekirjoitusvarmennetta, jonka nimi on allekirjoitusvarmenteessa.

Varmentaja ei saa tallentaa tai jäljentää allekirjoittajalle luovutettuja allekirjoituksen luomistietoja.¹⁰³⁵ Tällainen tilanne johtaisi siihen, että varmentaja voisi tallettaa asiointivälineelle luomistiedoista kopiot, jolloin allekirjoittaja ei voisi olla varma siitä, että hän tosiasiallisesti ja ainoastaan voi aktivoida varmenteen. Varmentajalla saattaa varmenteen luomisen hetkellä olla tuotannollisista syistä johtuen tarve tuottaa teknisesti varmistukseksi avaimista kopiot, mutta lain mukaan kopiot on tuhottava välittömästi tarpeen

¹⁰³³Ponka 2013 s. 513, 515. Ponka toteaa, että hyvän tavan vastaisuus ja siihen liittyvä vahingonkorvausvelvollisuus VahL 5:1 :n mukaisesti saattavat olla käsillä sellaisessa tilanteessa, jossa varmentaja on toiminut vähintään törkeän huolimattomasti. Tällainen tilanne saattaa esiintyä, jos varmentajan toimintaprosessit ovat lain vastaisia, lain säännöksiä ei ole noudatettu tunnistustapahtumassa tai varmenteen myöntämisen sähköiset menetelmät eivät ole riittävän turvallisia väärinkäytösten estämiseksi.

¹⁰³⁴ETSI EN 319 411-1 s. 38: "DIS-6.5.1-16: CA signature verification (public) keys shall be available to relying parties in a manner that assures the integrity of the CA public key and authenticates its origin." Myös politiikka-asiakirjassa ETSI EN 319 411-2 viitataan samaan dokumentin ETSI EN 319 411-1 alakohtaan.

¹⁰³⁵Avainten luomisen turvallisuusvaatimukset on yksityiskohtaisesti määritelty asiakirjan ETSI EN 319 411-1 kohdassa 6.5.2 s. 40, erityisesti: " GEN-6.5.2-13: The CA private signing keys stored on the CA's secure cryptographic device shall be destroyed upon device retirement." Edelleenkin myös tämän vaatimuksen osalta politiikka-asiakirjassa ETSI EN 319 411-2 viitataan samaan dokumentin ETSI EN 319 411-1 alakohtaan.

poistuttua. Luomistietojen tuottamista ja käsittelyä valvotaan sekä varmentajan että valvojan viranomaisen suorittamien säännöllisten tarkastusten yhteydessä, kuten muitakin kriittisiä toimintoja. Jos varmentaja ulkoistaa luomistietojen luomisen toiselle oikeushenkilölle, sopimuksen ja ohjeiden vastaisesti toiminut yhteisö syyllistyy mahdollisesti petokseen ja vähintään sopimuksen ehtojen tai sen yksityiskohtaisten teknisten ja turvallisuusvaatimusten kuvausten rikkomisen seuraamuksena seuraamuksina mahdollisiin vahingonkorvauksiin tai sopimussakkoihin.¹⁰³⁶

3.2.3.4.4 Oikean henkilöllisyyden vaatimus, vertailu maksu- ja luottokorttisääntelyyn

3.2.3.4.4.1 Yleistä

Henkilökohtaiseen tunnistukseen perustuvaan tunnistusvälineeseen on mahdollista tarvittaessa liittää tieto siitä, että henkilö voi tapauskohtaisesti myös edustaa toista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä.¹⁰³⁷ Tunnistusvälineen haltijan vastuuta kuvaava

---

¹⁰³⁶Ponka 2013 s. 515.

¹⁰³⁷HE 36/2009 s. 30, 59, Nordea, pankkitunnuksien käyttöä koskevat ohjeet 10.2018; OP-Pohjola tunnistusperiaatteet s. 1; Ponka 2013 s. 478. TunnL 20.3 §:n mukaisesti: *”Tunnistusväline myönnetään luonnolliselle henkilölle. Välineen haltija voi kuitenkin edustaa toista luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä.”* Roolitiedon yhdistäminen henkilöön tapahtuisi erillisessä, joskin ehkä rinnakkaisessa prosessissa. Tunnistus- ja allekirjoitusvälineiden käytöstä on sovittu palvelusopimuksen ehdoissa. Esimerkiksi Nordea-pankin tunnistautumismäärittelyjen käyttöä koskevissa sopimusehdoissa 3.3 kohdassa tunnistusväline myönnetään aina henkilökohtaiseen käyttöön. 4.1 kohdan mukaisesti kuluttaja ei saa antaa tunnuksia muiden käyttöön tai valtuuttaa käyttämään tunnuksiaan. 4.4 kohdan mukaisesti kuitenkin: *”Yritys- ja yhteisöasiakas hyväksyy pankkiin nähden sen, että yritys ja yhteisöasiakkaan tunnistautumistietoja käyttävällä henkilöllä on Verkkopankkipalvelussa aina käyttöoikeus yrityksen tai yhteisön Verkkopankkipalveluun liitettyihin tileihin ja muihin Verkkopankkipalveluun sisältyviin palveluihin, vaikka tästä ei olisi erikseen pankille ilmoitettu. Yritys- ja yhteisöasiakkaille on asetettu ankara vastuu kaikista tunnistautumistietoja käyttämällä tehdyistä toimista ja tehtyihin toimiin perustuvista vahingoista täysimääräisesti siihen saakka, kunnes pankki on saanut ilmoituksen tunnistautumistietojen katoamisesta, joutumisesta oikeudettomasti sivullisen tietoon tai haltuun tai oikeudettomasta käytöstä ja pankilla on ollut kohtuullinen aika estää palvelun käyttö.”* Tämänkin jälkeen yritys- ja yhteisöasiakas vastaa ilmoittamisen jälkeisistä vahingoista, jos, jos asiakas on tahallaan tehnyt ilmoituksen väärin tai muuten petollisesti. Vahvan sähköisen tunnistamisen toimivuus edellyttää tältä osin jatkossa roolitietopalvelujen kehittymistä. Osuuspankki määrittelee kilpailijoitaan yksityiskohtaisemmin tunnusten käyttöä verkkopankkipalveluissa, kuten yritys- ja yhteisöasiakkaiden käytössä tai muiden palveluntarjoajien verkkopalveluissa. Yritys- ja yhteisöasiakkaille myönnettyt tunnukset eivät ole näiden

lainkohta TunnL 27 § vastaa hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen allekirjoittajan vastuusta annettua säännöstä TunnL 40 §:n mukaisesti. Luottamuspalveluiden korvausvastuista on yleisesti säädetty tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklassa.¹⁰³⁸

Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun liikkeellelaskijaa velvoittavat henkilön tunnistamista¹⁰³⁹ koskevat säännökset. Tunnistus- tai allekirjoitusvälineen on oltava sen oikean haltijan hallussa. Vahingonkorvauksiin saattavat johtaa esimerkiksi sellaiset tilanteet, joissa palvelun liikkeellelaskija on luovuttanut välineen kolmannelle henkilölle välineen hakijan nimissä, vaikka tällainen tilanne ei ole mahdollinen säädetyn lain tai palvelusopimuksen ehtojen mukaisesti tai jos tunnistusvälineen tahi varmenteen hakija saa haltuunsa toiselle henkilölle kuuluvan välineen. Tällainen tilanne saattaa tulla kysymykseen, jos palvelun liikkeellelaskija on ollut huolimaton tai syyllistynyt tahalliseen vilpilliseen menettelyyn. Henkilön todentamisen yhteydessä inhimillisestä tietojen syöttämisessä on saattanut tapahtua näppäilyvirhe.¹⁰⁴⁰ Väline voi päätyä väärällä haltijalle tai väärin tiedoin myös, jos virhe johtuu rangaistavaksi säädetystä teosta, esimerkiksi rikosnimikkeet voivat olla väärennys (RL 33:1), petos (RL 36:1), tietomurto (RL 38:8) tai identiteettivarkaus (RL 38:9 a)¹⁰⁴¹ Jos hyväksyttyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottava kolmas osapuoli luottaa virheellisesti myönnettyn varmenteeseen, allekirjoitusvarmenteen tarjoaja on

---

organisaatioiden ilmoittamien tunnistusperiaatteiden mukaisesti vahvan sähköisen tunnistuksen välineitä. Roolitietoa käytetään ainakin eräissä verohallinnon sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

¹⁰³⁸HE 36/2009 s. 53, 63–64. Tunnistus- ja luottamuspalvelulain perusteluissa on pyritty yhdenmukaisiin vastuusäännöksiin luottokorttien käytön ehtojen kanssa. Käytännössä taustalla olevissa luottokortin käyttöön liittyvissä teknologioissa on suojaamisominaisuuksien osalta eroavaisuuksia, samoin eri välineiden käyttötarkoitukset poikkeavat toisistaan.

¹⁰³⁹HE 36/2009 vp s. 22, 46. Välinettä myönnettäessä on todennettava henkilö, jotta varmenne on oikean henkilön hallussa.

¹⁰⁴⁰Näppäilyvirheitä henkilön tietojen syöttämisessä tapahtuu entistä harvemmin sen vuoksi, että palveluntarjoajien tietojärjestelmistä saadut asiakkaan tiedot ja tarkoituksenmukaisin väliajoin päivittyvät väestötietojärjestelmän esitiedot on tavanomaisesti liitetty sähköiseen hakemuslomakkeeseen, jolloin henkilön tietojen käsin tapahtuva syöttäminen on mahdollisimman vähäistä.

¹⁰⁴¹Ponka 2013 s. 464–466, 468, 470. Sekä tunnistamiseen että allekirjoituksiin liittyviä rikosnimikkeitä Ponka nimeää tietojenkäsittelypetoksen RL 36:1.2 :n ja väärennysaineiston hallussapidon RL 33:4 :n mukaisesti. Tietomurto voi olla kysymyksessä silloin, kun tunnistusvälineellä saa pääsyn järjestelmään oikeudettomasti RL 38:8 :n nojalla.

vahingonkorvausvelvollinen tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklan ja TunnL 41 §:n mukaisesti.¹⁰⁴²

Väärän identiteetin muodostumisen yhteydessä sovelletaan vahingonkorvauslain säännöksiä soveltamisalan mukaisesti tai tunnistus- ja allekirjoitusvälineen liikkeellelaskijan kanssa tehdyn sopimuksen mukaisia ehtoja. Vastuun jakautumisessa sovelletaan tavanomaisessa tapauksessa ainakin isännänvastuun ja mahdollisesti virkamieheen sovellettavia vahingonkorvauslain säännöksiä sekä arvioidaan teon tahallisuutta tai tuottamuksen astetta.¹⁰⁴³

Aiemmin voimassaolevan tunnistus- ja allekirjoituslain esitöiden mukaan tavanomaisiin maksukortteihin verrattuna tunnistusvälineen väärinkäyttö on epätodennäköisempää, sillä tunnistusvälineet sisältävät määritelmän mukaisesti vähintään kaksi välineen haltijan hallussa olevaa elementtiä, joista toinen on yleisesti välineen aktivointiin tarvittava aktivointikoodi. Huolimattomuuden arviointiin vaikuttaa se, miten luomistietoja, salasanaa tai tunnusta on säilytetty, tai miten niiden hallinta on menetetty. Eri tunnistusvälineiden ja luottokorttien liikkeellelaskijat ovat asettaneet sopimusehdoissaan tunnuslukujen, salasanojen ja luomistietojen säilyttämiseen ja käyttämiseen liittyviä yksityiskohtaisia ehtoja, joiden noudattamatta jättäminen muodostaa sopimuksesta poikkeamisen ja on siten sopimusrikkomus mahdollisine sopimusperusteisine vahingonkorvausseuraamuksineen, jos tuottamus ja muut vahingonkorvauksen yleiset edellytykset katsotaan riittäviksi vastuun syntymiseksi. Maksukorttien käyttö on alkujaan perustunut käsin tehtyyn allekirjoitukseen.¹⁰⁴⁴ Tunnistuksen sääntelyssä noudatetaan samankaltaisia vastuun muodostumisen periaatteita kuin luotto- ja maksuvälineiden sääntelyssä.

---

¹⁰⁴²Hemmo 2003 II s. 433–436.

¹⁰⁴³Muistio 30.9.2015 Viestintävirasto s. 8–9. Muistion mukaisesti arvioidaan vastuun olevan tunnistusvälineen tarjoajalla. Käytännössä rangaistavaksi säädetyn teon tehnyt on usein varaton, jolloin häneltä ei käytännössä saada korvauksia. Mikäli osapuolten välillä on sopimuksia, on korvauksia aina mahdollista hakea myös suoraan sopimuskumppanilta. Korvausvastuun lopullinen kohdentuminen selvitetään tämän jälkeen tapauksittain, jolloin tällaisessa tilanteessa voi syntyä monimutkaisiakin takautumisketjuja. Näistä vastuiden kohdentumisista on tarkoituksenmukaista sopia osapuolten välisessä palvelusopimuksessa. Sen sijaan epäselvää on, mitä korvauksia voi tällaisessa tilanteessa hakea identiteettivarkauden uhri, koska hänellä ei ole sopimussuhdetta tunnistusvälineen tarjoajaan. Tietyin edellytyksin hänelle saattaa muodostua oikeus kohdistaa vahingonkorvauslain yleissäännösten nojalla vaatimuksia tunnistusvälineen tarjoajalle, joka on myöntänyt tunnistusvälineen väärän identiteetin haltijalle.

¹⁰⁴⁴HE 36/2009.

Asiakas on ollut velvoitettu huolehtimaan tunnusten sopimuksenmukaisesta ja huolellisesta käytöstä jo ennen tunnistus- ja luottamuspalvelulain voimaantuloa. Kuten tunnistus- ja allekirjoitusvälineen, myös verkkopankkisopimuksen mukaisesti asiakkaan on säilytettävä verkkopankkitunnuksiaan pankin antamien ohjeiden mukaisesti. Jos asiakas säilyttää esimerkiksi henkilökohtaisia tunnuslukujaan ohjeiden vastaisesti, sillä on merkitystä esimerkiksi huolellisuusarvioinnissa.¹⁰⁴⁵

TunnL 27 §:ssä on mainittu tyhjentävästi ne tilanteet, joissa tunnistusvälineen haltija voi joutua vastuuseen tunnistusvälineen oikeudettoman käytön vuoksi.¹⁰⁴⁶ Tunnistusvälineen haltija voi joutua vastuuseen sellaisesta oikeudettomasta käytöstä, joka perustuu siihen, että välineen haltija on luovuttanut välineen toiselle. On myös mahdollista, että tunnistusväline on kadonnut tai varastettu ja oikeudeton henkilö on käyttänyt tunnistusvälinettä.¹⁰⁴⁷ Tunnistus- ja luottamuspalvelulain säännökset eroavat edellä mainittujen säännösten vastuuperusteista siten, että vastuun syntymisen edellytys on TunnL 27.1 § 2 kohdan

---

¹⁰⁴⁵Wuolijoki, LM 2/2005 s. 242. Wuolijoen mukaan huolimattomuutta lienee ainakin se, että henkilö säilyttää samassa paikassa työpaikalla sekä henkilökohtaista käyttäjätunnusta että vaihtuvia tunnuslukuja.

¹⁰⁴⁶Tunnistusvälineen haltija vastaa TunnL 27.1 §:n mukaisesti tunnistusvälineen oikeudettomasta käytöstä vain, ”jos 1) hän on luovuttanut tunnistusvälineen toiselle; 2) tunnistusvälineen katoaminen, joutuminen oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudeton käyttö johtuu hänen huolimattomuudestaan, joka ei ole lievää; tai 3) hän on laiminlyönyt ilmoittaa tunnistusvälineen tarjoajalle tai sen ilmoittamalle muulle taholle tunnistusvälineenkatoamisesta, joutumisesta oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudettomasta käytöstä ilman aiheutonta viivästystä sen havaittuaan.” Tunnistusvälineen haltija ei kuitenkaan vastaa tunnistusvälineen oikeudettomasta käytöstä: ”1) siltä osin, kuin tunnistusvälinettä on käytetty sen jälkeen, kun hän on ilmoittanut tunnistusvälineen tarjoajalle tunnistusvälineen katoamisesta, joutumisesta oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudettomasta käytöstä; 2) jos tunnistusvälineen haltija ei ole voinut tehdä ilmoitusta välineen katoamisesta, joutumisesta oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudettomasta käytöstä ilman aiheutonta viivytystä sen johdosta, että tunnistusvälineen tarjoaja on laiminlyönyt TunnL 25.2 §:ssä tarkoitetun velvollisuutensa huolehtia siitä, että tunnistusvälineen haltijalla on milloin tahansa mahdollisuus tehdä kyseinen ilmoitus, tai 3) tunnistusvälinettä käyttävä palveluntarjoaja on laiminlyönyt TunnL 18.4 §:n tai TunnL 25.5 §:n mukaisen velvollisuutensa tarkastaa tunnistusvälineeseen liittyvän käyttörajoituksen olemassaolon tai tiedon välineen käytön estämisestä tai sulkemisesta.”

¹⁰⁴⁷Ponka 2013 s. 296–297. UNCITRAL verkkokaupan mallilain mukaisesti 13(3). Viestiä voidaan pitää oikealta lähettäjältä tulleen väärinkäytöstä huolimatta, jos sovittu, tai toinen päässyt käsiksi välineeseen ((3), kuten aiemmin on todettu. Toimeenpano-ohjeissa tarkennetaan sanamuotoa ja todetaan tämän olevan mahdollista vain sopimuksellisissa tilanteissa ja edellyttämän käyttäjän tai sen edustajan huolimattomuutta. Ponka viittaa sitovuuden sijasta tämä tarkoittavan vahingonkorvausvelvollisuutta, jolloin sovelletaan tuottamusvastuuta.

mukaisesti huolimattomuus, joka ei ole lievää. Säännöksen 1 kohdassa mainittu luovutus koskee vapaaehtoista, tietoista luovutusta riippumatta sen tarkoituksesta. Jos tunnistusväline on palvelusopimuksen vastaisesti luovutettu oikeudettoman henkilön käyttöön tai säilytettäväksi, välineen haltija ottaa tietoisin riskin välineen käytöstä.¹⁰⁴⁸

TunnL 27.1 § 3 kohdan mukaisesti tunnistusvälineen haltija voi joutua vastuuseen välineen oikeudettomasta käytöstä, jos hän on laiminlyönyt TunnL 25 §:ssä säädetyn velvollisuuden ilmoittaa tunnistusvälineen tarjoajalle välineen katoamisesta, joutumisesta oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudettomasta käytöstä ilman aiheutonta viivästystä sen havaitsemisesta. TunnL 27.2 §:ssä on säädetty vapauttamisperusteista tilanteissa, joissa tunnistusvälineen haltija ei ole vastuussa oikeudettomasta käytöstä. Tunnistussvälineen haltijan vastuu poistuu, kun hän on ilmoittanut palveluntarjoajalle tai sen ilmoittamalle muulle taholle välineen joutumisesta pois hallinnastaan. Vastuu oikeudettomasta käytöstä siirtyy näin välineen tarjoajalle.

Tunnistussvälineen tarjoajan, tunnistussvälineen palveluunsa hyväksyvän palveluntarjoajan sekä tunnistussvälineen haltijan välisillä sopimuksilla voidaan estää tunnistussvälineen käyttäminen oikeustoimien tekemiseen. Tämän lisäksi oikeustoimen tekemiselle voidaan asettaa sekä käyttötarkoitukseen että tapahtumien rahamääräiseen arvoon liittyviä rajoituksia TunnL 18 §:ssä säädetyn mukaisesti.¹⁰⁴⁹ Lainkohdan 1 momentissa mainittujen estojen tai rajoitusten on oltava kaikkien osapuolten tiedossa tai

---

¹⁰⁴⁸Ennen nykyistä säädöstä sovellettavan tunnistus- ja allekirjoituslain tämän lainkohdan esitöiden mukaisesti luovutuksen on oltava tietoista eikä siten esimerkiksi käsilaukussa olevan tunnistussvälineen väärinkäyttö täytä luovutuksen vaatimusta; toisaalta sillä saattaa olla vaikutusta tunnistussvälineen haltijan huolellisuusarviointiin TunnL 27 §:n mukaisesti.

¹⁰⁴⁹Tunnistusmenetelmän sekä hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen liikkeelle laskija myöntävät hakemuksesta tiettyyn käyttötarkoitukseen tarkoitettua teknistä tietokentällä varustettua varmenteen, jonka käyttötarkoitus on kuvattu varmenteen tietosisällössä sekä varmentajan toimintapolitiikkaansa kuvaavissa toimintatapaa kuvaavissa asiakirjoissa tai varmennepolitiikka-asiakirjoissa. Välineen haltija on sidottu varmentajan kanssa tekemäänsä sopimukseen siitä, että välineen haltija käyttää varmennetta käyttötarkoituksensa ja mahdollisten käyttörajoitustensa mukaisesti. Kun välineitä on mahdollista teknisesti käyttää muuhunkin kuin myönnettyyn käyttötarkoitukseen, tällainen käyttötarkoituksen vastainen käyttö saattaa laukaista sopimusrikkomuksen. Lisäksi laatuvarmenteeseen luottava taho havaitessaan virheellisen käyttötarkoituksen tai rajoituksen mukaisen varmenteen ei välttämättä ole vilpittömässä mielessä ja kyseeseen voivat tulla jopa OikTL 3 luvun mukaiset oikeustointen pätemättömyyttä ja soveltua koskevat oikeudelliset vaikutukset.

havaittavissa helpolla tavalla 2 momentin mukaisesti.¹⁰⁵⁰ Tunnistusvälineen tarjoajalla on oikeus halutessaan peruuttaa tai estää tunnistusvälineen käyttö TunnL 26.1 §:n mukaisesti. Sen lisäksi, mitä TunnL 25 §:ssä säädetään, tunnistusvälineen tarjoaja voi peruuttaa tunnistusvälineen tai estää sen käytön laissa mainituilla väärinkäytöksen mahdollisuuteen tai välineen haltijan kuolemaan liittyvien syiden johdosta.

Laatuvarmenteen allekirjoittaja voi joutua vastaamaan TunnL 40.2 §:n 1 kohdan mukaisesti sellaisista oikeustoimista, joissa hän on luovuttanut luomistiedot toiselle. Tässä lainkohdassa tarkoitettu hallinnan luovutus on vapaaehtoisuuteen perustuvaa ja on voinut tapahtua missä tarkoituksessa tahansa. Allekirjoittaja voi TunnL 40.2 §:n 2 kohdan mukaisesti joutua vastuuseen silloin, kun luomistietojen joutuminen niiden käyttöön oikeudettomalle on aiheutunut luomistietojen haltijan huolimattomuudestaan, joka ei ole lievää.

Esitöissä luomistietojen oikeudettomaan käyttöön on kadonneiden tai varastettujen luomistietojen käyttöön TunnL 40.2 §:n 1 kohdan mukaisesti rinnastettu tilanteet, joissa luomistietoja käytetään sellaisessa tilanteessa, jossa luomistietojen haltija on alun perin saanut luomistiedot luvallisesti haltuunsa, mutta hän käyttää niitä sen jälkeen, kun oikeus niiden käyttöön on lakannut esimerkiksi palvelusopimuksen ehtojen mukaisesti. Mahdollisesti luomistietoja käytetään palvelusopimuksen ehtojen vastaisesti, esimerkiksi allekirjoittajan säilyttäessä luomistietoja huolimattomasti aktivointikoodien yhteydessä tai antaessa luomistiedot sopimuksen ehtojen vastaisesti toiselle henkilölle käytettäväksi.

3.2.3.4.4.2 Maksu- ja luottokorttisääntelystä

KSL 7 L :ssa on säädetty kuluttajaluotoista. KSL 7:1.4 :n mukaisesti jatkuvan luoton käyttöön oikeuttavaan tunnisteeseen rinnastetaan KSL 7:40 :n säännöksiä sovellettaessa tunniste, joka oikeuttaa tilin taikka muun rahoituspalvelun tai rahoitusvälineen käyttöön. Säännös rajaa kuluttajan asemassa olevalle tilinhaltijalle kuuluvan luottokortin tai muun

---

¹⁰⁵⁰Tunnistusvälineen tarjoaja ei vastaa estojen tai rajoitusten vastaisesti oikeustoimista, jos tunnistusvälineen tarjoaja on toiminut huolellisesti. TunnL 18 § 3 momentissa on asetettu erityinen tarkastusvelvollisuus tunnistusvälineen tarjoajan rekistereistä, ettei tunnistusvälineen käyttöä ole estetty tai rajoitettu. Tarkastaminen ei kuitenkaan ole tarpeen, jos tunnistusvälineen estojen tai rajoitusten vastainen käyttö on teknisin keinoin estetty.

tililuoton käyttöön oikeuttavan tunnisteiden oikeudettoman käytön vastuuta. Haltijan vastuu perustuu erityisesti KSL 7:40 :n 1 momentin 2 kohdan mukaiseen huolimattomuuteen.¹⁰⁵¹

Luotto- ja maksukorttiin liittyvät oikeudelliset ongelmat ilmenevät sellaisissa tilanteissa, joissa luottokorttia on käytetty sen myöntämistä koskevan sopimuksen vastaisesti tai muuten oikeudettomasti. Pankkikorttiasiakkaan on huolehdittava siitä, että kortti ja siihen liittyvä salainen kortin aktivointiin liittyvä tunnusluku säilytetään erikseen. Jos asiakassopimuksen ulkopuolisella pankkikortin käyttäjällä on tunnusluku käytössään, pankki ei vastaa kortilla tehdyistä oikeudettomista nostoista. Noston onnistumista on pidetty riittävänä näyttönä siitä, että tunnusluku on ollut oikeudettoman kortin käyttäjän tiedossa.¹⁰⁵² Ainoastaan nimetyllä haltijalla on oikeus käyttää luottokorttia sen liikkeellelaskijayhteisön kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti. Sopimuskäytännössä luottokortinhaltijalle on yleensä asetettu vastuu kaikista kortilla tehdyistä ostoista siitä riippumatta, kuka korttia on käyttänyt. Kuluttajaluottokorttien osalta sovelletaan KSL 7:40 :n kuluttajan oikeudettoman käytön vastuuta koskevaa säännöstä. Luottokortin oikea haltija välttää vastuunsa myös silloin, kun korttimaksun vastaanottaja ei ole riittävän huolellisesti varmistunut maksua suorittavan kortinhaltijan oikeudesta käyttää tunnistetta.¹⁰⁵³

¹⁰⁵¹HE 169/2009 vp s. 93. Kuluttajansuojalain säännöksiä ehdotettiin sovellettavaksi maksupalvelulaissa tarkoitettuihin välineisiin, joita voidaan käyttää palvelun tai muun hyödykkeen hankkimiseen ainoastaan välineen liikkeelle laskijan käyttämissä tiloissa taikka liikkeellelaskijan kanssa solmittuun sopimukseen perustuen hyödykkeen tarjoajien rajatussa verkossa tai joidenkin hyödykkeiden hankkimiseksi. Esimerkkinä on mainittu tietyn myymäläketjun liikkeelle laskema luottokortti, jota voidaan käyttää ainoastaan tämän myymäläketjun liikkeissä. Pykälää ehdotettiin yhdenmukaistettavaksi maksupalvelulain 62 §:n mukaisen vahingonkorvaussäännöksen kanssa.

¹⁰⁵²Aurejärvi – Hemmo 2004 s. 333–334; Torvund 1993 s. 441–442. Hemmon mukaan näkemyksen perustana on useita kuluttajariitalautakunnan (aiemmin kuluttajavalituslautakunta) tapauksia, jossa tähän näyttökysymykseen ja kortinhaltijan huolellisuusvelvollisuuteen on otettu kantaa osana vakuutustapausta. Kortinhaltija oli hakenut vakuutusyhtiöltä korvausta varoista, jotka pankkikortin varastanut henkilö oli anastanut vakuutuksenottajan tililtä. Lautakunta piti ilmeisen epätodennäköisenä, että tunnusluku voitaisiin selvittää kokeilemalla ja katsoi siten toteen näytetyksi, että sitä oli säilytetty kortin yhteydessä. ks. myös KVL 97/39/1769 ja 97/39/1810. Tunnusluvun säilyttämiseen liittyy jopa itse korttia korkeasteisempi huolellisuusvelvollisuus, koska kortin käyttöön liittyy välttämättä mukana pitämisen tarve, joka ei koske tunnuslukua.

¹⁰⁵³KSL 7:40 :n mukaan kuluttaja vastaa luottokorttinsa tai muun tunnisteiden luvattomasta käytöstä ainoastaan, ”1) luovuttanut tunnisteiden sen käyttöön oikeudettomalle; 2) menetellyt huolimattomasti; taikka 3) laiminlyönyt ilmoittaa luotonantajalle tunnisteiden katoamisesta, joutumisesta oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudettomasta käytöstä ilman aiheutonta viivytystä sen havaittuaan”. Kuluttajariitalautakunnan ratkaisuisia

Maksuvälineen käyttäjän vastuun katkeaminen maksuvälineen oikeudettomaan käyttöön liittyen perustuu maksupalvelulain (290/2010, MaksupalveluL) 62 §:ään.¹⁰⁵⁴ Luotonantajaa koskevia säännöksiä sovelletaan tällöin elinkeinonharjoittajaan, joka on tehnyt kuluttajan kanssa tunnistetta koskevan sopimuksen.¹⁰⁵⁵ Toimeksiannon tapahtumien todistelussa vaikuttaa myös se, onko asiakas antanut palvelusopimuksen vastaisesti pankkitunnihteensa toisen henkilön käyttöön pankin kanssa tehdyn palvelusopimuksen vastaisesti, jolloin kysymyksessä on ainakin sopimusrikkomus. KSL 7:4 :n mukaisesti maksupalvelulain soveltamisalaan kuuluviin luottosopimuksiin ei sovelleta KSL 7:24 :ää, KSL 7:30 :ää, KSL 7:31 :ää koron ja maksujen muutosten ja irtisanomisen säännöksistä eikä KSL 7:40 :ää kuluttajan vastuusäännöksistä. Jos maksuvälineeseen on liitetty vahvan sähköisen tunnistuksen ominaisuus, tältä osin sovelletaan myös tunnistus- ja luottamuspalvelulain säännöksiä. Tunnistus- ja luottamuspalvelulakiin on kirjattu lähes samankaltaiset säännökset vahvan sähköisen tunnistusvälineen ja laatuvarmenteen katoamisen aiheuttamasta vahingonkorvausvastuusta. Huolimattomuusarviointiin vaikuttavat eri välineisiin liittyvät käyttöehdot sekä käyttöympäristö, jossa tunnistus- tai luottovälineitä tavanomaisesti käytetään.

Vahingonkorvausoikeudelliseen vastuuarviointiin vaikuttavat kortinhaltijan sopimusrikkomuksen syntymisen kannalta, kuinka suuren riskin kortinhaltija on menettelyllään ottanut ja kuinka yksityiskohtaisia ohjeita maksukortin liikkeellelaskija on tälle antanut.¹⁰⁵⁶ Maksukorttia on toisaalta sen käyttötarkoitus huomioon ottaen voitava kuljettaa mukana tavanomaisella tavalla, samoin kuten esimerkiksi käteistä rahaa.¹⁰⁵⁷ Kuluttajariitalautakunta

---

2382/39/11, 651/39/09, 1328/39/09, 3723/39/08, 00/39/2597 on otettu kantaa pankki- ja luottokortin oikeudettomaan käyttöön, huolimattomaan kortin ja tunnuslukujen säilyttämiseen sekä vastuunjakoon kortin liikkeellelaskijan, kuluttajan sekä maksun vastaanottajan välillä. Allekirjoituksen puuttuminen maksutositteessa on huomioitu kortin käyttäjän käyttöoikeuden varmistamiseen liittyvänä huolimattomuutena ratkaisussa 651/39/09.

¹⁰⁵⁴HE 169/2009 s. 74. Harkittaessa maksupalvelun käyttäjän vastuuta otetaan muun muassa huomioon se, kuinka täsmällisiä maksuvälineen myöntämistä ja käyttöä koskevia ehtoja puitesopimukseen sisältyy ja onko maksuvälineen haltija tai käyttäjä noudattanut niitä. Vastuun syntyminen edellyttää aina kuitenkin sopimusehtojen noudattamisen osalta huolimattomuutta.

¹⁰⁵⁵HE 169/2009 vp s. 73–74.

¹⁰⁵⁶Aurejärvi – Hemmo 2004 s. 326–327.

¹⁰⁵⁷HE 36/2009 s. 53, 63–64. Hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen myöntäjät sekä keskeiset luottokorttien liikkeelle laskijat ja tunnustuspalvelujen tarjoajat ohjeistavat palvelusopimukseen liittyen allekirjoittajaa

on määritellyt useissa ratkaisuisaan luottokorttien käytön huolimattomuuden asteen tulkintaa.

3.2.3.4.4.3 Korvausvastuun sääntelyn yhdenmukaisuudesta

Tunnistus- ja luottamuspalvelulain hyväksyttyä allekirjoitusvarmennetta ja vahvan sähköisen tunnistusvälineen oikeudetonta käyttöä vastaavat säännökset poikkeavat toisistaan muotoilunsa puolesta, mutta niiden sääntelyllä pyritään samankaltaiseen lopputulokseen kuin KSL 7:40:n yleislausekkeen kaltaisessa sääntelyssä, mikä on todettu myös tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa.¹⁰⁵⁸

TunnL 27 §:n ja TunnL 40 §:n kuluttajaa velvoittavia säännöksiä muistuttavat esimerkiksi kuluttajansuojalain ja maksupalveludirektiivin voimaansaattamiseksi annetun maksupalvelulain vastaavia lainkohtia. Vahvan sähköisen tunnistusvälineen katoamisen tilanteissa asiasta on säädetty TunnL 27 §:ssä, jossa vastuun syntyy välineen haltijan

---

toimimaan niin, että aktivointitunnukset ovat ainoastaan niiden käyttäjien saatavilla ja että aktivointitunnukset säilytetään erillään tunnusluvuista, toimikorteista tai muista välineistä, joille laatuvarmenne on sijoitettu.

¹⁰⁵⁸HE 36/2009 s.63–64, 74; Ponka 2013 s. 483. Kuluttajan asemasta on säädetty KSL 1:3:ssa. Varmennepalveluiden tarjoamisessa oli sähköallekirjoitusdirektiivin 6 artiklan 5 kohdassa viitattu kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettuun direktiiviin (93/13/ETY). Syistä, jotka eivät esitöissä käy tarkemmin ilmi, sekä aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain 27.1 § ja 40.2 § olivat sisällöllisesti samankaltaiset, mutta muotoilultaan erilaiset. Aiemman lain 27 §:ssä säädettiin tunnistusvälineen haltijan vastuusta. Kirjoitusmuodolla pyrittiin seuraamaan maksupalvelulain mukaista kirjoitustapaa. Myös sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 125 §:ssä sekä esitöissä, joissa on yhdistetty aiemman viestintämarkkinalain 79 § ja 79 a § on samankaltaista sääntelyä välineen haltijan vastuun kohdentumisesta. Aiemmassa tunnistus- ja allekirjoituslaissa oli säädetty kuluttajan roolia koskeva ero tunnistusvälineen ja luomistietojen osalta. Tunnistusvälineen yhteydessä velvoite koski kaikkia käyttäjiä, kun taas luomistietojen osalta laissa oli kuluttajan asemaa koskeva poikkeus. Myös tekninen ero oli kirjattu toisaalta sähköisten allekirjoitusten yhteyteen, tunnituksen yhteydessä puhuttiin tunnistusvälineestä. Ponka arvelee teknisen eron johtuvan kirjoittamiseen liittyvästä epä johdonmukaisesta terminologian käytöstä. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain 40.1 §:n mukainen allekirjoittajan vastuu koettiin allekirjoittajaa kohtaan kohtuuttoman ankaraksi ehdoksi, minkä vuoksi alkuperäiseen sähköallekirjoitusdirektiivin tekstiin oli lisätty kuluttajan suojaksi TunnL 40.2 § 1 kohdan mukainen vastuun peruste. Kuluttajan asemassa oleva välineen haltija voi joutua vastaamaan sellaisista oikeustoimista, joita toinen henkilö on tehnyt oikeudettomasti hänen luomistiedoillaan, jos välineen haltija on luovuttanut luomistiedot toiselle. Luovutuksella tarkoitetaan vapaaehtoista hallinnan luovutusta, tapahtuipa se missä tarkoituksessa tahansa.

huolimattomuudesta, joka ei ole lievä.¹⁰⁵⁹ Myös sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 125 §:n (entinen viestintämarkkinalain 79 a §:n, tietoyhteiskuntakaaren 125 §:n) mukaisesti¹⁰⁶⁰ on säädetty vastuun siirtymisestä kuluttajalta palveluntarjoajalle sekä myös korvausvelvollisuuden suhteesta maksupalvelulakiin 4 momentin mukaisesti.¹⁰⁶¹ Lainkohdassa ehdotettu sääntely muistuttaa eräiltä osin KSL 7: 40 :ää, jossa on säädetty luotonantajan ja tilinhaltijan välisestä vastuunjaosta luottokortin oikeudettoman käytön

---

¹⁰⁵⁹Verkkopankkisopimuksen ehtojen mukaisesti asiakkaan on säilytettävä verkkopankkitunnuksiaan pankin antamien ohjeiden mukaisesti. Jos pankit myöntämät verkkopankkitunnisteet ovat vahvan sähköisen tunnistuksen välineitä, niiden käsittelyyn ja vastuunjakoon sovelletaan lisäksi tunnistamis- ja luottamuspalvelulain mukaista sääntelyä. Jos asiakas säilyttää esimerkiksi henkilökohtaisia tunnuslukujaan ohjeiden vastaisesti, sillä on vaikutusta pankin ja asiakkaan väliseen vastuunjakoon mahdollisessa vahinkotilanteessa. Lievää suurempaa huolimattomuutta lieenee ainakin se, että henkilö säilyttää samassa paikassa työpaikalla sekä henkilökohtaista käyttäjätunnusta että vaihtuvia tunnuslukuja. Välttömästi tehty ilmoitus verkkopankkitunnisteiden joutumisesta pois asiakkaan hallusta katkaisee asiakkaan vastuun niiden käyttämisestä.

¹⁰⁶⁰HE 221/2013 s. 149; HE 231/2005 pykäläkohtaiset perustelut; Ponka 2013 s. 483. Viestintäpalvelun oikeudetonta käyttöä on tarkemmin kuvattu sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 125 §:ssä sekä esitöissä, jossa on yhdistetty aiemman viestintämarkkinalain 79 § ja 79 a §. Varsinaiset 79 a §:n vahingonkorvusta koskevat perustelut ovat viestintämarkkinalain valmistelutöistä. Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 125 §:n erityisesti 2 ja 4 momentti: *”Tilaaja vastaa viestintäpalvelun oikeudettomasta käytöstä vain, jos laitteen katoaminen, joutuminen oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudeton käyttö on johtunut tilaajan tai käyttäjän huolimattomuudesta, joka ei ole lievä.”* Aiemmin voimassa olleen ViestintämarkkinaL 79 a:n perusteluissa esitetään seuraavaa: *”Pykälässä on säännökset vastuun jaosta teleyrityksen ja asiakkaan välisessä suhteessa silloin, kun joku kolmas henkilö on käyttänyt viestintäpalvelua oikeudettomasti. Säännöksen nojalla ratkaistaan kumpi sopimusosapuoli kantaa taloudellisen riskin. Tällainen tilanne syntyy esimerkiksi matkapuhelimen varkauden yhteydessä, jos väärinkäyttäjä ei jää kiinni tai osoittautuu maksukyvyttömäksi. Jos vastuun katsotaan kuuluvan asiakkaalle, tämä joutuu maksamaan puheluista, jota ei ole soittanut. Jos vastuun katsotaan kuuluvan teleyritykselle, yritys jää vaille korvausta puheluista.”*

¹⁰⁶¹Kuluttajan vastuu viestintäpalvelun oikeudettomasta käytöstä edellyttää 1 momentin mukaisesti tämän lievää vakavampaa huolimattomuutta. Vastuu lakkaa, kun oikeudettomasta käytöstä on ilmoitettu teleyritykselle. Vapaaehtoinen luovutus voidaan katsoa lievää vakavammaksi huolimattomuudeksi, samoin kuin teleyhtiölle tehtävän ilmoituksen laiminlyönti (ViestintämarkkinaL 79 a §:n perustelut). Lainkohdan 4 momentin mukaisesti: *”Jos viestintäpalvelun hallinnoinnissa käytettävää laitetta on käytetty maksutapahtuman toteuttamiseen maksupalvelulain (290/2010) 1 §:n 2 momentin 6 kohdassa tarkoitetulla tavalla, tilaajan vastuuseen oikeudettomasta käytöstä sovelletaan maksupalvelulakia.”* Tällä hetkellä voimassa olevan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 125 §:ssä samankaltaisesti: *”Mitä edellä tässä pykälässä säädetään, sovelletaan, jollei maksupalvelulaista (290/2010) muuta johdu.”*

tilanteessa. Sääntelyn yhdenmukaisuus heijastuu osin samankaltaisista sääntelyn kohteista. Varsinkin matkapuhelimen liittymä ja sen hallintaan sisältyvä mahdollisuus maksaa muitakin palveluja kuin puhelinpalveluja muistuttaa eräissä suhteissa läheisesti luottokorttia. Maksupalvelulakiin¹⁰⁶² ja kuluttajansuojalakiin¹⁰⁶³ liittyvää vahingonkorvauksen ylärajaista arvoa ei kuitenkaan ole otettu säännökseen, koska vahvan tunnistusvälineen tarjoamisessa on kysymys erilaisesta toimintaympäristöstä kuin maksupalvelulaissa. KSL 7:40 :n sekä MaksupalveluL 62 §:n vastuusäännökset poikkeavat TunnL 27.1 § 2 kohdasta sekä TunnL 40.2 § 2 kohdasta siten, että kahdessa viimeksi mainitussa säännöksessä vastuu syntyy ainoastaan, jos välineen katoaminen, joutuminen oikeudettomasti haltuun tai oikeudeton käyttö johtuu huolimattomuudesta, joka ei ole lievää. MaksupalveluL 62.3 § 4 kohdan mukaisesti maksupalvelun käyttäjä ei vastaa maksuvälineen oikeudettomasta käytöstä, jos palveluntarjoaja ei ole edellyttänyt maksajan vahvaa tunnistamista. Samanlainen säännös on KSL 7:40.3 4 kohdassa.¹⁰⁶⁴

---

¹⁰⁶²HE 36/2009. Maksupalvelulain 62 §:ssä on säädetty maksuvälineen käyttäjän vastuun katkeamisesta maksuvälineen oikeudettoman käytön yhteydessä

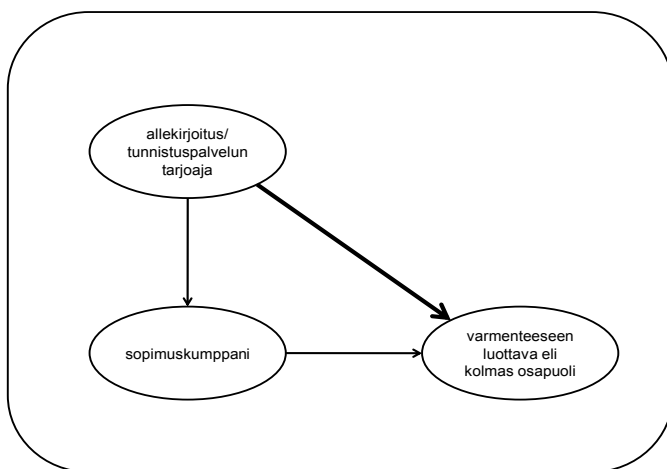
¹⁰⁶³HE 169/2009 vp s. 73. Kuluttajan asemassa olevan tilinhaltijan vastuu luottokortin tai tililuoton käyttöön oikeuttavan tunnisteen oikeudettomasta käytöstä perustuu KSL 7:40 :n säännöksiin.

¹⁰⁶⁴Ponka 2013 s. 483–484. Näihin välineisiin liittyvät sopimusehdot lähestyvät samoja tavoitteita kuin asiointi-, maksu- ja luottovälinesääntely. Ponka arvioi, että käyttötarkoituksen vastaisesti toimineet henkilöt saattavat syyllistyä ainakin vähäistä ankarampaan huolimattomuuteen ja siten joutua vastuuseen välineen käytöstä. Palveluntarjoajilla on lakiin perustuvaan tai omaan riskienhallintaan liittyvä intressi laskea väline ainoastaan todennetun henkilön käyttöön, joten vapaaehtoinen luovutus, valtuutuksen kaltainen toiminta, edustus ja muu henkilökohtaisen käytön vastainen toiminta suojataan todennäköisimmin sopimuksellisesti liikkeelle laskijan vastuun ulkopuolelle.

3.2.4 Tunnistus- ja allekirjoitusvälineiden liikkeellelaskija ja allekirjoitusvälineeseen luottava osapuoli

3.2.4.1 Yleistä

Kuva 7.

Yleisölle luottamuspalveluita ja eräänä luottamuspalveluiden osa-alueena hyväksyttyjä allekirjoitusvarmenteita tarjoavan varmentajan vastuuseen sovelletaan tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen pääsääntöisesti III luvun 13 artiklan¹⁰⁶⁵ mukaisia säännöksiä ja

¹⁰⁶⁵Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus 13 artikla: ”1. Luottamuspalvelun tarjoajat ovat vastuussa luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle tahallaan tai tuottamuksesta aiheutetusta vahingosta, joka johtuu tässä asetuksessa säädettyjen velvollisuuksien laiminlyönnistä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 2. kohdan soveltamista. Ei-hyväksytyn luottamuspalvelujen tarjoajan tahallisuutta tai tuottamuksellisuutta koskeva todistustaakka on luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä, joka hakee korvausta ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettua vahingosta. Hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajan oletetaan toimineen tahallaan tai tuottamuksesta, ellei kyseinen hyväksytty luottamuspalvelun tarjoaja todista, että ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu vahinko on tapahtunut ilman kyseisen hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajan tahallisuutta tai tuottamuksellisuutta.

2. Jos luottamuspalvelun tarjoajat ilmoittavat tarjoamiensa palvelujen käytön rajoituksista asianmukaisesti ennakolta asiakkailleen ja jos kyseiset rajoitukset ovat kolmansien osapuolien tunnistettavissa,

artiklan 3 kohdan mukaisesti kansallista lainsäädäntöä. Jäsenvaltioiden on säädettävä asetuksen 16 artiklan mukaisesti kansalliseen lainsäädäntöön tehokkaat, oikeasuhteiset ja varottavat seuraamukset tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen rikkomisesta.

Kansallisessa sääntelyssä TunnL 27 §:n ja TunnL 41 §:n¹⁰⁶⁶ mukaiset osapuolten väliset vahingonkorvaussäännökset määrittelevät osapuolten välisen vastuuaseman suhteessa kolmanteen tahoon, käytännössä verkkopalvelun tarjoajaan. Esitettyjen lainkohtien mukainen vastuun jakaantuminen on ilmaistu eri tavoin välineen haltijan tai välineen liikkeellelaskijan osalta.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen vahingonkorvausta koskeva 13 artikla velvoittaa kaikkia luottamuspalvelun tarjoajia. Asetuksen 13 artiklan 2 kohdassa on säädetty luottamuspalvelun tarjoajan vastuusta luottavaan tahoon tilanteessa, jossa ilmoitetut käyttörajoitukset on ylitetty. TunnL 41 §:n mukaiset säännökset koskevat varmentajan tavanomaista tuottamuvastuuta ankarampaa vahingonkorvausvastuuta suhteessa hyväksytyyn allekirjoitusvarmenteen voimassaoloon luottaneeseen henkilöön. Tämä kolmas henkilö ei ole välttämättä varmenteen hankkimiseen ja käyttöön liittyvässä sopimussuhteessa varmentajaan toisin kuin varmentajan välitön sopimuskumppani, vaan kysymyksessä on tyypillisesti verkkopalvelu tai henkilö, joka asioi laatuvarmenteen varmentajalta hankkineen luonnollisen henkilön kanssa.¹⁰⁶⁷ Hyväksytyyn

---

luottamuspalvelun tarjoajat eivät ole vastuussa vahingoista, joita aiheutuu ilmoitetut rajoitukset ylittävästä palvelujen käytöstä.

3. Edellä olevia 1 ja 2 kohtaa sovelletaan kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti.”

¹⁰⁶⁶TunnL 41 §: ”Luottamuspalvelun tarjoajan vastuusta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun EU:n asetuksen 13 artiklassa. Hyväksytyyn varmenteen tarjoava varmentaja on vastuussa vahingosta, joka hyväksytyyn varmenteeseen luottaneelle on aiheutunut siitä, että varmentaja tai sen apunaan käyttämä henkilö ei ole peruuttanut varmennetta 39 §:ssä säädetyllä tavalla. Varmentaja vapautuu vastuusta, jos se näyttää, että vahinko ei ole aiheutunut sen omasta tai sen apunaan käyttämän henkilön huolimattomuudesta.”

¹⁰⁶⁷ Hultmark 1998 s. 38–39, 42. Hultmark kuvaa laatuvarmenteen tarjoajan ja varmenteeseen luottavan osapuolen suhdetta kvasi-sopimukselliseksi suhteeksi (*kvasi-kontraktuell*). Hultmark nostaa myös esiin perusasetelmasta poikkeavan tilanteen, jossa luottava kolmas osapuoli saattaa jostain syystä olla sopimuksellisessa suhteessa varmentajaan ja suorittaa maksua tähän liittyvään mahdolliseen ylimääräiseen palveluun liittyen. Tällöin mahdollisesta sopimusrikkomuksesta voi seurata sopimukseen perustuva vahingonkorvausvelvollisuus. Varmentajan ja luottavan osapuolen välillä voi olla Hultmarkin mukaan myös velvollisuuksia luova suhde, jos virheestä vastuussa oleva varmentaja (CA) on sopimussuhteessa sellaisen varmentajan (CA:n) kanssa, jolla on johonkin palveluun perustuva sopimussuhde luottavan osapuolen kanssa. Varmenteeseen luottavan osapuolen kannalta olennaista on tällöin, mihin tahoon luottava osapuoli voi

allekirjoitusvarmenteeseen luottavan osapuolen luottamus perustuu varmenteen voimassaolo-olettamaan sekä OikTL 39 §:n mukaiseen varmenteeseen luottavan osapuolen vilpittömään mieleen.¹⁰⁶⁸ TunnL 27 § koskee kolmannen osapuolen eli käytännössä verkkopalvelun tarjoajan velvollisuuden tarkastaa tunnistusvälineeseen liittyvän käyttörajoituksen olemassaolon tai tiedon välineen käytön estämisestä tai sulkemisesta.

Jos varmennepalvelun tarjoaja ei täytä kvalifioituja varmenteita tarjoaville varmentajille asetettuja vaatimuksia tai varmenteita tarjotaan suljetulle käyttäjäpiirille, sähköallekirjoitusdirektiivin ja kansallisia laatuvarmentajia koskevia harmonisoituja vaatimuksia ei sovelleta. Silloin sovellettaviksi tulevat sopimusoikeudelliset tai deliktivastuun periaatteet tavanomaisen sopimukseen perustuvan palvelun tarjoamisen kautta, ilman tunnistus- ja luottamuspalveluiden tarjoamiseen liittyvää erityissääntelyä.

3.2.4.2 Tunnistus- ja luottamuspalvelulaki 41 §, hyväksyttyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottava osapuoli

3.2.4.2.1 Yleistä

Kvalifioidun allekirjoitusvarmenteen avulla voidaan avoimessa verkossa sähköisesti allekirjoittaa viesti sekä allekirjoituksen yhteydessä tunnistaa verkkopalvelussa asioiva henkilö. TunnL 14.3 §:n mukaisesti tunnistusvälinettä voidaan käyttää kehittyneen

---

kohdistaa oikeudellisen vaatimuksensa. Tällainen tilanne ilmenee käytännössä varmentajan vastuun ketjuttamisen yhteydessä, jolloin varmentaja voi tarjota nauttimaansa luottamusta toisen varmentajan hyväksyttäväksi ja käytettäväksi. Varmennepalveluiden tarjoamisen oikeudellisesti merkittävät tilanteet saattavat johtaa erilaisten turvallisuustasojen tarjoamiseen. Jos varmentaja on julkisoikeudellinen oikeushenkilö, viranomaisvastuuta toteuttavaa varmentajaa velvoittaa lisäksi julkisoikeudellinen sääntely.

¹⁰⁶⁸HE 36/2009 s. 14; Ponka 2013 s. 503; Dimitrov 2008 s. 238; Tunnistamis- ja luottamuspalvelusetuksen 13 artikla viittaa 3 kohdassa kansallisen korvaussäännösten soveltamiseen. Samoin oli säädetty myös kumotussa sähköallekirjoitusdirektiivissä johdanto-osan 22 perustelukappaleen sekä 1 artiklan mukaisesti: ”Yleisölle suunnattuja varmennepalveluita tarjoavat varmennepalvelujen tarjoajat kuuluvat kansallisten vastuusääntöjen piiriin.” Ponka toteaa säännöksen tulkinnan osalta Dimitrovin viittaavan kaikkeen eri oikeudenalojen mukaiseen kansalliseen sääntelyyn. Edelleen hän viittaa *lex speciali derogat legi generali* -periaatteeseen, jonka mukaisesti erityislaille annetaan tulkinnassa etusija ja nimenomaan erityissääntelyn suojaaman intressin määrittämänä. Varmenteessa yksilöidyllä henkilöllä on hallussa allekirjoituksen luomiseen käytettävät tiedot, jotka vastaavat vastaavat varmenteessa määriteltäviä allekirjoituksen todentamiseen käytettäviä tietoja. Allekirjoituksen luomiseen käytettävien tietojen ja allekirjoitukseen käytettävien tietojen todentamiseen käytettävien tietojen on toimittava yhdessä silloin, kun varmennepalvelujen tarjoaja on luonut ne molemmat. Varmentajan on kirjattava varmenteen mahdollinen peruuttaminen.

allekirjoituksen tekemiseen, jolloin tunnistusmenetelmän tarjoajan on annettava tietoa allekirjoituksen toteuttamismenetelmästä, tasosta ja turvallisuustekijöistä.¹⁰⁶⁹ TunnL 18 §:n mukaisesti menetelmän käyttörajoituksista on ilmoitettava kaikkien osapuolten tietoon tai helpolla tavalla havaittaviksi.¹⁰⁷⁰

TunnL 41 §:ssä on säädetty hyväksytyjä allekirjoitusvarmenteita tarjoavan varmentajan vahingonkorvausvastuusta varmenteen voimassaolon tilanteesta.¹⁰⁷¹ Hyväksytyjä allekirjoitusvarmenteita tarjoavalla palveluntarjoajalla on tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan 3 kohdan sekä 4 kohdan mukaisesti velvollisuus saattaa niiden myöntämien hyväksytyjen varmenteiden voimassaolo- tai sulkemistilasta maksuttomasti ja tehokkaasti varmenteeseen luottavan osapuolen tarkastettavaksi.¹⁰⁷²

---

¹⁰⁶⁹TunnL 14.3 §: ”Jos tunnistusvälineillä voidaan tehdä sähköisiä allekirjoituksia tai kehittyneitä sähköisiä allekirjoituksia, tunnistuspalvelun tarjoajan on annettava tieto myös niiden toteuttamismenetelmästä, tasosta ja turvallisuustekijöistä.”

¹⁰⁷⁰TunnL 18.1 §: ”Tunnistuspalvelun tarjoajan, tunnistuspalvelua käyttävän palveluntarjoajan sekä tunnistusvälineen haltijan välisillä sopimuksilla voidaan tunnistusvälineen käyttäminen oikeustoimien tekemiseen estää. Lisäksi oikeustoimien tekemiselle voidaan asettaa sekä käyttötarkoitukseen että tapahtumien rahamääräiseen arvoon liittyviä rajoituksia.”

¹⁰⁷¹Luottamuspalvelun tarjoajan vastuusta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun EU:n asetuksen 13 artiklassa. Lainkohdassa on eroteltu hyväksytyt ja ei-hyväksytyt luottamuspalvelut, joiden todistustaakka määräytyy eri tavoin. 1 kohdan mukaisesti: ”Luottamuspalvelun tarjoajat ovat vastuussa luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle tahallaan tai tuottamuksesta aiheutetusta vahingosta, joka johtuu tässä asetuksessa säädettyjen velvollisuuksien laiminlyönnistä, sanotun kuitenkin rajoittamatta 2 kohdan soveltamista”. Lisäksi TunnL 41 §:ssä on säädetty: ”Hyväksytyt varmenteet tarjoava varmentaja on vastuussa vahingosta, joka hyväksytyyn varmenteeseen luottaneelle on aiheutunut siitä, että varmentaja tai sen apunaan käyttämä henkilö ei ole peruuttanut varmennetta 39 §:ssä säädetyllä tavalla. Varmentaja vapautuu vastuusta, jos se näyttää, että vahinko ei ole aiheutunut sen omasta tai sen apunaan käyttämän henkilön huolimattomuudesta.” Varmentaja vapautuu TunnL 41 § 2 momentissa säädetystä vastuusta, jos se näyttää, että vahinko ei ole aiheutunut sen omasta tai sen apunaan käyttämän henkilön huolimattomuudesta.

¹⁰⁷²ETSI EN 319 411–2; liite A s. 24; Reed 2004 s. 154; 171; sähköallekirjoitusdirektiivin liite II; tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen liite I. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan kohdassa 3 sekä politiikka-asiakirjan kohdassa 6.3.10 viitataan velvollisuuteen tarjota varmenteen tilatieto sekä julkaista varmenteen sulkutieto 24 tunnin aikana sulkupyynnön vastaanottamisesta. Sähköallekirjoitusdirektiivin osalta tilatiedon tarjoamisen velvoite asetettiin myös politiikka-asiakirjassa yhden päivän julkaisemisesta aiheutuneen viipeen sallimana aikana, samoin käyttörajoitus, sopimus ja muut vaatimukset hyvin yleisesti ilmaisten sekä myös kohdassa 6.3. a) luottavan tahon tilatiedon tarkastamisen velvoite. Asiakirjassa ei erikseen täsmennetty, mihin sopimuksiin tai mahdollisesti käyttöehtoihin *policy*-viittaus kohdistui.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklan mukaisen hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen tarjoajan huolellisuusvelvoite näkyy suhteessa varmenteeseen luottavaan osapuoleen tavanomaista tuottamuvastuuta ankarampana vahingonkorvausvastuuna, mikä ulottuu myös varmenteen hakijan virheettömän tunnistamisen vaatimukseen asetuksen 24 artiklan mukaisesti. Vahvan sähköisen tunnistusvälineen tai -palvelun osalta on TunnL 27 §:ssä säädetty tilanteesta, jossa ulkopuolinen taho kärsii vahinkoa, ellei ole ottanut selkoa ilmoitetuista käytön rajoituksista.¹⁰⁷³

Hyväksytyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottavalla taholla ei ole välttämättä mitään aiempaa suhdetta varmentajaan tai allekirjoittajaan, minkä perusteella palvelun tarjoajaa ja palveluun luottavaa tahoa sitoisivat esimerkiksi sopimussuhdetta tai osapuolten lojaalisuutta koskevat vaatimukset. Varmentaja ei voi asettaa sopimussuhteen ulkopuoliselle taholle toimintavelvollisuuksia, vaan ainoastaan huolellisuusvaatimusta ja myötävaikutuksen merkitystä korostavia varoituksia ennakoitavasta vaarasta, joka voidaan välttää edellä mainitulla tavalla huomioiden. Jos varmenteeseen luottava taho ei piittaa näistä tiedonannoista tai ohjeista, se on ottanut tietoisin riskin perustaen luottamuksensa oman yksipuolisen ja lain sekä varmentajan laatimien ohjeiden vastaisen toimintansa varaan ja näin ollen myös varmentajaa sitovia perusteluja on haettava muilla perusteilla.¹⁰⁷⁴

Varmenteeseen luottava osapuoli voi olla paitsi henkilö, myös verkkopalvelu, jossa asioidaan käyttäen laatuvarmennetta. Varmenne julkaistaan vastaanottajan saataville, esimerkiksi julkisesti saatavilla olevassa hakemistossa yleisölle tarjotuissa palveluissa.¹⁰⁷⁵

---

¹⁰⁷³Virheelliseen luottamukseen perustuva tilanne saattaa perustua ainakin joko oman vilpillisen toiminnan perusteella toteutuvaan tunnistusvälineen hallintaan tai liikkeellelaskijan virheelliseen toimintaan. Vahinko saattaa olla identiteetin väärinkäytön näkökulmasta joko taloudellista tai muuta vahinkoa aiheuttavaa, esimerkiksi vääriä viranomaistoimenpiteitä, kiusantekoa tahi maineeseen tai kunniaan kohdistuvaa vahinkoa. Vahingonkorvausvaatimus voidaan kohdistaa paitsi vilpilliseen toimijaan myös mahdollisesti tunnistusvälineen tai palvelun liikkeellelaskijaan.

¹⁰⁷⁴Varmennepalvelun tarjoaja kuvaa toimintaansa muun muassa varmennepolitiikka-asiakirjoissa, joihin yleensä viitataan osana varmenteen liikkeelle laskemista koskevaa sopimusta.

¹⁰⁷⁵Hyväksytty allekirjoitusvarmenne sisältää paitsi teknisiä tietoja myös henkilöä yksilöiviä tietoja, jolloin ainakin tietosuojasetuksen sääntelyä sovelletaan. Varmenteeseen luottava osapuoli luottaa jaettuun, esimerkiksi julkisessa hakemistossa saatavilla olevaan varmenteeseen. Henkilötietojen julkaiseminen julkisesti saatavilla internetissä ei ole mahdollista kaikissa oikeuskulttuureissa, esimerkiksi Keski-Euroopassa. Tämä ilmenee esimerkiksi tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaisissa varmenteen tietojen julkaisemista koskevista säännöksissä, kuten 24 artiklan 2 f kohdassa.

Hyväksyttyjä allekirjoitusvarmenteita¹⁰⁷⁶ tarjoava varmentaja vastaa virheestä, joka johtuu sen toiminnan tahallisuudesta tai huolimattomuudesta.¹⁰⁷⁷ Hyväksytyn

---

¹⁰⁷⁶Ei-hyväksyttyjen luottamuspalveluiden todistustaakka poikkeaa hyväksyttyjen luottamuspalveluiden todistustaakasta. Ei-hyväksytyt palvelut eivät kuulu tämän tutkimuksen ydinalueeseen ja jäävät siksi vain maininnan tasolle. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artikla: *”1. Luottamuspalvelun tarjoajat ovat vastuussa luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle tahallaan tai tuottamuksesta aiheutetusta vahingosta, joka johtuu tässä asetuksessa säädettyjen velvollisuuksien laiminlyönnistä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 2 kohdan soveltamista.”* Ei-hyväksytyn luottamuspalvelujen tarjoajan tahallisuutta tai tuottamuksellisuutta koskeva todistustaakka on luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä, joka hakee korvausta ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu vahingosta. Hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajan oletetaan toimineen tahallaan tai tuottamuksesta, ellei kyseinen hyväksytty luottamuspalvelun tarjoaja todista, että ensimmäisessä alakohdassa tarkoitettu vahinko on tapahtunut ilman kyseisen hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajan tahallisuutta tai tuottamuksellisuutta.

¹⁰⁷⁷Dimitrov 2008 s. 238; ETSI TS 101456, liite A s. 40; HE 74/2016 s. 41; HE 36/2009 s. 77; Ponka 2013 s. 502–503; Hoppu – Ståhlberg 2013 s. 118–119. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artikla 2: *”Jos luottamuspalvelun tarjoajat ilmoittavat tarjoamiensa palvelujen käytön rajoituksista asianmukaisesti ennakolta asiakkailleen ja jos kyseiset rajoitukset ovat kolmansien osapuolien tunnistettavissa, luottamuspalvelun tarjoajat eivät ole vastuussa vahingoista, joita aiheutuu ilmoitetut rajoitukset ylittävästä palvelujen käytöstä. 3. Edellä olevia 1 ja 2 kohtaa sovelletaan kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti.”* Samankaltainen oikeustilaa koskeva korvausoikeudellinen säännös oli kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin 6 artiklassa, jonka tulkintaa on käsitelty oikeuskirjallisuudessa. Vastuutilanteita voidaan Pongan mielestä välttää kohtuullisen huolellisella toiminnalla. Tämänkin tutkimuksen kirjoittaja toteaa paitsi yksityisen avaimen paljastumisen olevan varmentajan luotettavuuden kannalta olennainen riskitekijä, myös varmenteen luovuttaminen väärän henkilön käytettäväksi varmenteen hakemisen yhteydessä johtaa varmentajan kannalta väistämättä luottamuksen menetykseen sekä eri perusteista syntyviin korvausvastuuihin. Varmentajan vastuun rajoituksen kannalta on olennaista, kuinka nopeasti se pystyy ilmaisemaan peruutetun varmenteen tilatiedon, koska varmenteen haltijan vastuu katkeaa ilmoittamishetkeen. Suurimpina riskitoimintoina voidaan arvioida olevan varmenteen myöntäminen väärälle henkilölle sekä varmenteen mahdollisimman tehokas peruuttamismahdollisuus. Varmentaja voi joutua näihin tilanteisiin huolellisesta toiminnastaan riippumatta. Kysymyksessä ovat kuitenkin varmentajan keskeiset tehtävät, jolloin huolellisuuden arvioinnin kynnys on asetettava riittävän korkealle. Varmentaja vastaa alihankkijoistaan kuten omasta työstään eikä voi välttää vastuutaan siirtämällä tehtäviään kolmannelle. Sekä sopimus- että deliktivastuun mukaisissa korostuneen huolellisuusvelvoitteen mukaisen vastuun ankaruutta ilmentää se, että vastuu voi syntyä, vaikka vahingon estäminen olisi käytännössä ollut erittäin vaikeaa, kunhan se olisi kuitenkin ollut mahdollista. Tilanne lähenee eräiden arvioiden mukaisesti jopa kontrollivastuuta. Vaikka moitittavuus olisi hyvin vähäistä, ja riski hyvin pieni, korvausvastuu voi siitä huolimatta syntyä. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain vahingonkorvaussäännöksessä oli viittaus myös vahingonkorvauslakiin (412/1974), jonka mukaisesti tulevat sovellettaviksi muun muassa vahingonkorvauksen kohtuullistamista, vahinkoa kärsineen myötävaikutusta, useiden vahingosta vastuussa olevien yhteisvastuuta sekä korvausvaatimuksen vanhentumista koskevat

allekirjoitusvarmentajan on vastuun välttääkseen todistettava, että sen oma toiminta ei ole ollut huolimaton. Ekskulpaatiodistustaakaan perusteella sopimusvastuu on perinteisesti tulkittu vahingonkäräjän kannalta edullisimmaksi vastuumuodoksi, joka painottaa vahingonkäräjän korvaussuojaa tehostavaa vaikutusta.¹⁰⁷⁸

Jotta varmentajalle syntyisi vastuu allekirjoitusvarmenteeseen luottavaa osapuolta kohtaan, varmentajan on ilmoitettava, että kyseessä on kvalifioitu varmenne. Eri kirjoittajat perustelevat luottavan tahon luottamuksen perustetta varmenteeseen eri perustein, kuten myötävaikutuksen tai vilpittömän mielen suojan kautta. Perusteluiden eroavaisuuksista huolimatta vastapuoli, joka tiesi väärinkäytöstä, ei voi vedota varmentajan virheeseen.¹⁰⁷⁹

---

korvausoikeuden yleiset säännökset. Samankaltainen yleisiä korvausperiaatteita koskeva säännös on tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklan 3 kohdassa, joka viittaa kansallisen korvaussäännösten soveltamiseen. Asetuksen johdantolauseen 37 mukaisesti edelleen: "[V]ahinkojen, tahallisuuden ja tuottamuksellisuuden määrittelyä tai asiaan liittyvien sovellettavien menettelysäännösten määräytymistä sovelletaan kansallisen oikeuden mukaisesti." Yleisiltä osin varmentajan vastuuseen sovellettaisiin vahingonkorvauslakia ja yleisiä vahingonkorvausoikeudellisia periaatteita. Sähköallekirjoitusdirektiivin 1999/93/EY johdantolauseessa 22 viitattiin kansallisiin sääntöihin, jotka Dimitrov tulkitsi olevan sopimus- tai vahingonkorvausoikeudellisia tai hallinto- ja rikosoikeudellisia sääntöjä.

¹⁰⁷⁸Ekelöf – Boman 1992 s. 94–95, Halila, J. 1955 s. 266; Hemmo 1998 s. 55. Vastuuperusteissa on vastuumuotoisia eroja erityisesti sopimusvastuun piirissä. Sopimusperusteista ja sopimuksenulkoista vahingonkorvausvastuuta koskevat yleiset opit eroavat lisäksi todistustaakan jaon osalta. Erottelulla on ollut huomattava periaatteellinen merkitys silloin, kun näyttövaatimusten sisältöön ei vielä ole velvoiteoikeudellisessa tutkimuksessa kiinnitetty erityistä huomiota. Todistustaakan täyttämiseksi riittävää näyttöä arvioitaessa on otettava huomioon muun muassa osapuolten näyttömahdollisuudet ja aineellisoikeudellisen oikeussuojan edistäminen, jolloin vahingonkäräjän todistustaakka voi täytyä melko vähäiselläkin näytöllä, jos mittavan todistamisvelvollisuuden asettaminen olisi olosuhteisiin nähden ongelmallista. Tämän vuoksi vastuumuotojen tosiallisia eroja on mahdollista lieventää. Todistustaakan jakamisen periaatteellinen merkitys ei ole reaalisesti niin suuri kuin joskus annetaan ymmärtää. Keskeistä on, millainen näyttö hyväksytään todisteeksi tuottamuksen olemassaolosta ja kuinka korkeaksi sen näyttöarvo arvioidaan. Vahingonaiheuttajan ja -käräjän reaalinen suhde voidaan ottaa huomioon näiden todistelukysymysten yhteydessä, jolloin vastuumuotojen periaatteelliset erot saattavat kaventua. Esimerkkinä Hemmo mainitsee, että vahingon aiheutumisesta päätellään deliktisuhteessa kausaalikulkua taaksepäin sellaisella tavalla, joka alentaa kantajan tosiasiallista näyttövelvollisuutta.

¹⁰⁷⁹Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 22–23; HE 36/2009 s. 77; Ponka 2013 s. 498–499, 494; Reg Prop. 1999/2000:117; s. 51. Tieto sähköisen allekirjoituksen hyväksytystä varmenteesta merkitään myös varmenteen vakiomuotoiseen tekniseen tietosisältöön tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 28 artiklan mukaisesti. Tietosisältö on määritelty asetuksen liitteessä I. TunnL 19 §:ssä on lisäksi säädetty tunnistusmenetelmän tietosisällöstä, jos menetelmä perustuu varmenteeseen. Ponka toteaa aiemman sähköallekirjoituksen direktiivin

Aiemman, ennen 1.7.2016 sovellettavan tunnistamis- ja allekirjoituslain 41.4 §:n säännöksessä viitattiin selkeyden vuoksi vahingonkorvauslain soveltamiseen yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden osalta.¹⁰⁸⁰ Uudistetussa tunnistamis- ja luottamuspalvelulaissa aiemman 4 momentin mukaista säännöstä ei enää ole¹⁰⁸¹.

Keskeinen ongelma on se, onko hyväksyttyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottavaan osapuoleen sovellettavissa kaksiasiansaissa suhteen nojalla noudatettavia sopimusperusteisen vastuun säännöksiä ja periaatteita, vai sovelletaanko tällöin sopimuksenulkoista vahingonkorvausvastuuta VahL 5:1 :n nojalla silloin, kun VahL:n säännökset soveltamisalansa näkökulmasta tulevat sovellettaviksi.¹⁰⁸² Allekirjoitusvälineen tai

---

sisältövaatimuksen tulkinnan osalta, että Suomen aiemmassa tunnistus- ja allekirjoituslaissa ei sähköallekirjoitusdirektiivistä poiketen edellytetty, että varmenteeseen luottaminen on perusteltua. Suomessa ja Ruotsissa perustellun luottamuksen ilmaisun puuttumisen syyksi voidaan Dumortierin etc. mukaisesti esittää perusteluna yleiset todistelun periaatteet, ”*considered inherent to the general principles of evidence*”. Ponka arvioi, että ilmaisulla saatetaan tarkoittaa myötävaikutuksen vaatimusta, ja arvioi sen olevan onnistuneempi kuin hallituksen esityksessä käytetty ilmaisu. Ponka perustelee, että perusteltua vilpittömyyttä mieltä voidaan helposti katsoa edellytetyn varmenteen luotettavuuden ja sisältöä koskevan vaatimuksen osalta. Esimerkiksi Ruotsissa on katsottu, että perusteltua luottamusta vastaava vaatimus voidaan saada aikaan viittaamalla uhrin myötävaikutusta koskeviin sääntöihin. Myös Itävallassa vastaava säännös edellyttää, että varmenteeseen luottava oli *bona fide*.

¹⁰⁸⁰TunnL 41.4 §:ssä on säädetty kansallisen lain soveltamisesta: ”*Laatuvarmenteita yleisölle tarjoavan varmentajan vahingonkorvausvastuusta on kokonaisuudessaan muutoin voimassa, mitä vahingonkorvauslaissa säädetään ja mitä yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden nojalla on voimassa.*”

¹⁰⁸¹HE 74/2016 s. 41. Vahingonkorvauksen kansallisia yleisiä periaatteita sovelletaan kuitenkin ilman erityistä lainkohtaa. TunnL 41 §:n esitöissä luottamuspalvelun tarjoajan vastuuta ehdotetaan muutettavaksi eIDAS-asetuksen mukaisesti. Asetuksen 13 artikla sisältää säännöksiä luottamuspalvelun tarjoajien vahingonkorvausvastuusta ja viittaa 3 kohdan mukaiseen kansallisen korvaussäännösten soveltamiseen. Asetuksen 37. johdantolauseen mukaisesti näin sovelletaan esimerkiksi ”vahinkojen, tahallisuuden ja tuottamuksellisuuden määrittelyä tai asiaan liittyvien sovellettavien menettelysäännösten määräytymistä kansallisen oikeuden mukaisesti” sekä ”[s]iltä osin kuin luottamuspalvelun tarjoajan vastuu perustuu eIDAS-asetuksen 13 artiklan säännöksiin, kansallisesta oikeudesta tulevat sovellettavaksi muun muassa vahingonkorvauksen kohtuullistamista, vahinkoa kärsineen myötävaikutusta, useiden vahingosta vastuussa olevien yhteisvastuuta sekä korvausvaatimuksen vanhentumista koskevat säännökset”.

¹⁰⁸²HE 36/2009 s. 77; Hemmo 2003a s. 106–107; Hindelang 2002 luku 5.1.2; Hultmark 1998 s. 38–39, 42; Mason s. 185–186, Norros 2007 s. 90; Norros DL 5/2007 s. 702710; Ponka s. 503–504, 519–521; Telaranta, LM 1954 s. 192–195, 200–201; Todd 2005 143–144. Säännös esitöineen näyttää Pongan mukaan estävän ainakin varmentajan osalta 1) varmentajan ja käyttäjän välisen sopimuksen arvioimisen sopimuksen

palveluun luottavan kolmannen osapuolen kärsimä vahinko on puhdasta varallisuusvahinkoa, jota arvioidaan VahL 5:1:n¹⁰⁸³ mukaisesti, jos sopimuksenkaltaista olosuhdetta ei ole olemassa ja säännös on muuten soveltamisalansa piirissä.¹⁰⁸⁴

kolmannen (luottavan) osapuolen hyväksi, jolloin tulkinta ei sovellu ainakaan Saksassa ja Englannissa luottavan tahon rajoittamattoman lukumäärän vuoksi, 2) estävän varmentajan ja luottavan osapuolen välisen suhteen arvioimisen puhtaasti sopimusoikeudellisten periaatteiden mukaisesti, vahingonkorvauslain ulkopuolella ja 3) nostaa kynnystä esim varmentajan varmenteen, varmennepolitiikan tms. luottavan osapuolen toimien esim. sulkulistan tarkistaminen johtavan sopimuksen syntymiseen. Skandinaaviset tutkijat, kuten Hultmark, puolestaan näkevät tämän eräänä mahdollisuutena, jos sopimuksen sisältö on niin selkeä, että vastaanottajalle syntyy perusteltu käsitys siitä, että ilmaisun antaja sitoutuu ilmaisunsa mukaan sopimuksen tekemiseen ja sopimuskumppanit haluavat antaa itsenäisen vaadeoikeuden kaikille halukkaille. Hemmo toteaa yleensä edellytettävän tarjouksen kohdentumisen rajattuun henkilöpiiriin. Tarjous voidaan periaatteessa tehdä usealle vastaanottajalle, mutta täysin erittelemättömälle yleisölle esitettyjä ilmaisia on yleensä pidetty sitomattomina. Tämän tutkimuksen kirjoittaja tuo esiin sen, että varmentaja sitoutuu varmennepolitiikkaan vastaamaan varmenteeseen luottavan tahoon nähden sitoumustensa mukaisesti, ja niiden vähimmäistason sääntely perustuu tunnistamis- ja luottamuspalveluasetukseen ja vähimmäisvaatimukset sisältävään hyväksytyjen allekirjoitusvarmenteiden myöntämiseen perustuvaan varmennepolitiikka-asiakirjaan. Varmennepolitiikka-asiakirjat ovat sekä sopimuskumppanin että varmenteeseen luottavan tahon saatavilla, jolloin vaateen esittävä on vilpittömässä mielessä ottaessaan selon ja perustavansa luottamusta koskevan ratkaisunsa yleisesti saatavilla oleviin asiakirjoihin. Näin voidaan myös esittää, että tarjouksen kohde ei ole täysin rajoittamaton piiri, vaan vaikkakin yleisölle tarjottava palvelu, kysymyksessä ovat saman infrastruktuurin piirissä ja teknisiin välineisiin perustuen keskenään asioivat henkilöt, jotka toiminnallaan ainakin konkludenttisesti antavat tahdonilmaisun tämän infrastruktuurin toimintojen käyttöön. Varmentaja tarjoaa toimialan vakiintuneiden käytänteiden, standardien ja sääntelyn nojalla perusliiketoimintanaan luotettuna kolmantena osapuolena palvelua varmentaen keskenään asioivat osapuolet niiksi tahoiksi, joita ne väittävät olevansa. Varmentaja ei ota kantaa osapuolten välisten oikeustoimien sisältöön lukuun ottamatta asettamiaan käyttörajoituksia tai transaktiokohtaisia suorituksia. Luottamukseen perustuva toimiala rakentuu tämän oletaman perustalle sekä oletettuun asiantuntemukseen ja saattaa Pongan näkemyksen mukaan tulla arvioiduksi kuten asianajotoiminta tai kiinteistönvälitys. Tällä arvioinnilla ja reaalilla syillä voi olla vaikutusta arvioitaessa kaksiasianosaissuhteen ylittävää korvausvastuuta. Esitöissä 1 momentin mukaisesti kuvattujen virheiden osalta tämä lainkohta viittaa vahingonkorvauslain tulevan sovellettavaksi ainakin seuraavissa tilanteissa: ”Vahingonkorvauksen kohtuullistaminen, vahinkoa kärsineen myötävaikutus, useiden vahingosta vastuussa olevien yhteisvastuu sekä korvausvaatimuksen vanhentumista koskevat säännökset.”

¹⁰⁸³Ponka 2013 s. 505. Lainkohdan mukaisesti, jos varmenteen myöntämisen ei katsota olevan viranomaistehtävä, säännöstä ei sovelleta kvalifioituja allekirjoitusvarmenteita ja vahvoja sähköisiä tunnisteita liikkeelle laskevan yhteisön toiminnassa aiheutuviin puhtaisiin varallisuusvahinkoihin.

¹⁰⁸⁴Ponka 2013 s. 505, 511–512, 518; Sisula-Tulokas 2012 s. 238, 307–309; Sisula-Tulokas, JFT 3-4/2009, s. 551–572; Wuolijoki 2003 s. 136, 138. KKO on arvioinut erityisesti hyvää asianajajatapaa ja hyvää lehtimiestapaa. Hyvän tavan kriteerien lisäksi on täyttyvä muutkin korvaukseen vaikuttavien tekijöiden,

Vahingonkärsijän on hyvin vaikea saada tällaisissa tilanteissa korvausta, koska tällaisissa sopimuksenulkoisissa suhteissa varallisuusvahinkojen korvattavuus on hyvin rajoitettua ja toisaalta vahingonkärsijällä on todistustaakka vahingonaiheuttajan tuottamuksesta.¹⁰⁸⁵

Suljetut järjestelmät, joita ei ole ilmoitettu Viestintäviraston kvalifioitujen palveluntarjoajien rekisteriin, perustuvat osapuolten väliseen sopimukseen, ja niitä koskevat oikeudelliset kysymykset ratkeavat sopimusvastuun kautta. Avoimissa järjestelmissä, jotka eivät kuitenkaan ole katsottavissa säädetyn perusteella vahvan sähköisen tunnistusvälineen ja kvalifioitun allekirjoitusvarmenteen järjestelmiksi, voidaan varmenteeseen luottava osapuoli mahdollisesti todeta perinteisen sopimusosapuolten aseman ylittäväksi ulkopuoliseksi tahoksi, jonka asemaan saattaa vaikuttaa varmentajan ja varmenteen haltijan välinen sopimus.¹⁰⁸⁶

Kaksiasianosaissuhteen ylittävissä tilanteissa vahinkoa kärsinyt voi yleensä valita, hakeeko hän korvausta välittömältä sopimuskumppanilta vai kolmannelta osapuolelta. Toisaalta kuluttajan asemassa oleva osapuoli voi aina turvautua pääsopimuskumppaniin, vaikka tämä toteuttaisi velvollisuutensa apulaistensa kautta. Tämä kysymys esiintyy verkkoympäristössä esimerkiksi markkinoinnin hyperlinkkien yhteydessä, jolloin kuluttaja ei välttämättä tiedä, kenen kotisivulla hän milloinkin on.¹⁰⁸⁷ Tämä erityisesti kuluttajasuhteissa esiintyvä lähestymistapa poikkeaa pääsäännöstä, jossa välittömän

---

esimerkiksi adekvanssin, ennakoitavuuden ja myötävaikutuksen vaatimukset. Erityisinä syinä voidaan perustella esimerkiksi törkeän huolimattomuuden tai tahallisuuden kaltaiset olosuhteet, erityissääntelyyn perustuva korvausvelvollisuus tai sopimuksenkaltaisuus. Sisula-Tulokas toteaa, että VahL 5:1 säännöksenä ei olisi tarpeellinen, koska se rajoittaa liikaa varallisuusvahinkojen korvaamista ja mekaanisin perustein ilman asianmukaista punnintaa asian luonteesta painopisteen siirtyessä pois fyysiseen omaisuuteen liittyvien vahinkojen korvaamisesta. Rajanvetoa sopimusvastuun ja deliktivastuun osalta voitaisiin tämän vuoksi keventää, koska nytkään ratkaisukäytännöt eivät aina ole johdonmukaisia ja lopputulos eri vaihtoehtojen perusteella maksettavan korvauksen määrästä suuri. Rajoituksia voitaisiin tehdä sen sijaan huolellisuusarvioinnin kautta tai vahinkojen adekvaattisuuden arvioinnilla. Esimerkiksi Tanskassa tai Norjassa ei ole vastaavaa säännöstä.

¹⁰⁸⁵Norros 2007 s. 3.

¹⁰⁸⁶Hemmo 1998 s. 254, 268; Hultmark 1998 s. 38–39, 42; Kartio OT 1997 s. 153–163; Mason 2012 s. 274; Norros 2007 s. 92. Kolmanteen nähden saattaa tietyin edellytyksin syntyä sidonnaisuus ainakin muodollisesti ulkopuolisten henkilöiden tekemän sopimuksen kautta.

¹⁰⁸⁷Hyvärinen, DL 2/1998 s. 241–242; Wuolijoki 2009 s. 27. Kuluttajien suojaksi sopimuksen ja markkinointitietoihin liittyvää henkilöllistä ulottuvuutta on säädöksiin laajennettu. Markkinointitietoihin ja sopimukseen liittyvä vastuu sekä virhevastuuvaatimukset voidaan kohdistaa myös muuhun tahoon kuin vastapuoleen.

sopimussuhteen ylittävä vastuu pyritään pitämään rajoitettuna.¹⁰⁸⁸ Eroa on kuvattu sen mukaisesti, keneltä korvausta on ensisijaisesti haettava ja kuinka korvauksen määräämistä perustellaan. Kuitenkaan välittömän sopimussuhteen ylittävään vastuuseen ei yleensä liity edellytystä välittömän sopimuskumppanin vastuun estymisestä.¹⁰⁸⁹ Tunnistus- ja allekirjoituspalvelua hankkinut kuluttaja ei voi kuitenkaan vedota kauppalaan mukaiseen irtaimen kaupan sääntelyyn, koska tällaista palvelua ei voitane pitää irtaimen kauppana toisin kuin palveluun mahdollisesti liittyviä oheistuotteita. TunnL 3 §:ää sovelletaan kuitenkin pakottavana oikeutena kuluttajaan, muusta sopimusoikeudellisesta sääntelystä poiketen.

Kolmannelle osapuolelle maksettavan vahingonkorvauksen ja sopimussakon arviointiin vaikuttaa myös se, onko velallisen kanssa tehdystä sopimuksesta aiheutunut vahinko adekvanssin piirissä. Jos sopimusvelallisen on pitänyt ymmärtää ensimmäisen sopimuksen täyttämisen merkitys velkojalle, jolla on sopimus sivullisen kanssa, on yleensä perusteltua ulottaa velallisen vastuu velkojalle syntyneeseen korvausvelvollisuuteen, koska luontoissuoritusta täydentävät tai sen tilalle tulevat oikeuskeinot ovat tavallisesti yhtä ennakoitavia kuin itse sopimuskin.¹⁰⁹⁰

Vahinkojen korvattavuuden rajoittamista perustelevan Floodgate-argumenttia käytetään eräiden taloudellisten päämäärien perustelemiseen silloinkin, kun muita korvausvastuun perusteita olisi mahdollista käyttää. Argumentin heikkous on sen yksipuolisuus. Varmenteeseen luottavalle taholle teoriassa aiheutettuja vahinkoja voidaan sovitella VahL 2:1.2:n mukaisesti.¹⁰⁹¹ Sovitteluun vaikuttaa säännöksen sanamuodon mukaisesti vahingon

¹⁰⁸⁸Hemmo 1998 s. 256; 268; Sisula-Tulokas 2012 s. 194–195. Sopimuskumppanin sopimuskumppanille aiheutuvaa vastuuta on kuvattu pohjoismaisessa oikeuskirjallisuudessa.

¹⁰⁸⁹Hemmo 1998 s. 256–258, 268, 274–276. Sopimusoapuolelta ylittävää sopimusvastuuta voidaan perustella erityisesti silloin, kun suoritusvirhe muulle kuin omalle välittömälle sopimuskumppanille ei ole odottamaton, esimerkiksi osana sopimusketjua. Jos kolmannen sopimusperusteinen vaatimus evättäisiin, velallinen vapautuisi suoritusvirhettään koskevasta vastuusta ansaitsemattoman ja sattumanvaraisen seikan takia, esimerkiksi sen vuoksi, että hänen omaa sopimuskumppaniaan ei joko enää ole lainkaan olemassa tai että tällä ei ole intressiä vaatimuksen esittämiseen.

¹⁰⁹⁰Hemmo 1994 s. 222; Rodhe 1984 s. 513.

¹⁰⁹¹Andersson 1997 s. 38–41; Hemmo 1998 s. 277; Ponka 2013 s. 429; Sisula-Tulokas 2012 s. 23–25. Floodgate-argumentilla kuvataan sitoutumista vahingonaiheuttajan intressien suojaamiseen silloinkin, kun korvausvastuu olisi muiden perusteiden nojalla arvioituna käsillä tai harkintatilanteessa vähintäänkin lähellä. Vahingonkärsijän suojantarve ei vähene, vaikka samankaltaisen korvauksen tarvitsijoita on muitakin. Laajalle joukolla aiheutetut vahingot voivat johtaa toisaalta suppeampaan vastuuseen kuin yksittäiselle henkilölle

aiheuttajan ja vahingonkärsijän varallisuusolot sekä muut olosuhteet. On mahdollista, että tunnistus- ja allekirjoittajan liikkeellelaskijan omat toimet vahinkojen välttämiseksi ja rajoittamiseksi otetaan sovitteluharkinnassa huomioon.¹⁰⁹²

Hyväksyttyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottavan osapuolen vastuu perustuu varmenteen voimassaolon tarkistamiseen, jotta hän voisi luottaa varmenteen voimassaoloon OikTL 39 §:n mukaisesti vilpittömässä mielessä. Ellei voimassaolon tarkistusta ole TunnL 41 §:n mukaisesti tehty, varmenteeseen luottava taho ei ole toiminut lain ja varmentajan toimintaa kuvaavien varmennepolitiikka-asiakirjojen ja varmentajan palvelua koskevien asiointiohjeiden mukaisesti ja luottava osapuoli on ottanut tietoisin riskin toiminnassaan luottamalla varmenteen voimassaoloon ilman tarkistamista. Tällöin kysymys ei ole varmentajan huolimattomuudesta ja näin varmentaja vapautuu vastuusta sellaisen varmenteen osalta, joka ei ole voimassa sen käyttämisen hetkellä. Varmentaja vapautuu TunnL 41.2 §:n mukaisesti säädetystä vastuusta, jos se näyttää, että vahinko ei ole aiheutunut sen omasta tai sen apunaan käyttämän henkilön huolimattomuudesta¹⁰⁹³.

---

aiheutettu vahinko. Liian kattavan vastuun rajoittamisen voidaan katsoa suojaavan vahingonaiheuttajaa vahingonkärsijää vastaan. Korvausten hylkääminen voi johtaa yksittäisen vahingonkärsijän näkökulmasta kohtuuttomaan tilanteeseen, vaikka korvausten hylkääminen voisi olla yleisesti arvioiden hyödyllistä.

¹⁰⁹²Hemmo 2005b s. 220; Ponka 2013 s. 440–441, 446–448. Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun mahdollisuuksia hallita vastuuta sopimussuhteissa ovat ainakin vastuun rajaukset, oikeustoimien arvoa ja määrää koskevat rajoitukset sekä oikeustointen oikeusvaikutusten hidastaminen. Oikeudellisten keinojen lisäksi voidaan käyttää aktivointitunnusten riittävän hidasta aktivointiaikaa sekä varmenteen voimassaolotiedon ilmaisevan sulkulistan julkaisuajan riittävän pitkää katveaikaa uuden tarkistuksen varalta.

¹⁰⁹³Hemmo 2005b s. 53, 57; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 277. Varmennepalvelun tuottamisessa on mahdollista tapahtua työntekijän aiheuttama virhe. Työntekijän ja julkisyhteisön korvausvastuusta on säädetty VahL 3 L:ssa. Työnantaja ja työntekijä ovat pääsääntöisesti molemmat vastuussa työntekijän työssään aiheuttamasta vahingosta: työnantajalla on isännänvastuu ja työntekijällä tuottamusvastuu. Työntekijän vastuu on kuitenkin toissijaista kanavoinnin vuoksi. Vastuu syntyy työnantajalle tai julkisyhteisölle aseman perusteella riippumatta siitä, onko vahinko aiheutunut työnantajan tuottamuksesta. Vastuunjako vahingonkärsijää kohtaan on pääsäännöstä poiketen järjestetty VahL 6:2 :n toisessa lauseessa silloin, kun vahingon aiheuttaa henkilö, joka on siitä vastuussa VahL 4:1.1 :n mukaisesti. Tällainen henkilö vastaa vahingonkärsijää kohtaan vain siitä määrästä, jota ei ole voitu saada vahingosta VahL 3 L:n mukaan vastuussa olevalta, esimerkiksi työnantajalta. Yritykselle tai itsenäiselle elinkeinonharjoittajalle voidaan myös antaa tehtäviä ilman, että toimeksiantaja on omasta tuottamuksestaan riippumatta vastuussa kolmannelle aiheutuvasta vahingosta. Tämä isännänvastuun rajoite koskee vain sopimuksenulkoista suhdetta; sopimussuhteessa osapuoli on vastuussa käyttämiensä täytäntöönpanoapulaisten teoista kuin omistaan.

Luottamuspalvelun tarjoajan vastuuta koskeissa TunnL 41 §:n esitöissä arvioidaan kysymystä, voiko tunnistus- tai allekirjoituspalvelun liikkeellelaskijan kanssa sopimuksen tehnyt varmenteen haltija eli allekirjoittaja olla lainkohdan mukaisesti varmenteeseen luottava taho. Tästä vastuusetelmasta ei ole yksityiskohtaisesti säädetty muuten kuin toteamalla varmenteeseen luottavan, kolmannen osapuolen oikeus luottaa vilpittömässä mielessä varmenteen voimassaoloon TunnL 41 §:n mukaisesti. Kirjallisuuden ja lainvalmisteluasiakirjojen mukaisesti luottavalla kolmannella osapuolella ei tarkoitettane allekirjoittavaa tahoa, joka puolestaan on TunnL 20 §:n mukaisesti sopimussuhteessa varmentajaan.¹⁰⁹⁴

---

¹⁰⁹⁴Dimitrov 2004 s. 156, 159, 213–220; Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 22–23 s.52; HE 9/2018 vp s. 123, 57; HE 36/2009 s. 75, 77; Ponka 2013 s. 492. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain 41 §:n säännöksen ja esitöiden mukaan lainkohta koskee ”[a]inoastaan varmentajan vahingonkorvausvastuuta suhteessa laatuvarmenteeseen luottaneeseen henkilöön, joka ei ole sopimussuhteessa varmentajaan. Varmentajan ja allekirjoittajan välisessä suhteessa vahingonkorvausvastuu määräytyy lähtökohtaisesti yleisten sopimusoikeudellista korvausvastuuta koskevien periaatteiden mukaan. Nykyisessä sääntelyssä tätä perustelua ei ole erikseen kuvattu. Allekirjoituksen luomistietojen oikeudettoman käytön tapauksissa riskin jakautumisesta varmentajan ja allekirjoittajan välillä säädettiin erikseen ehdotetussa TunnL 40 §:ssä”. Edelleen ”TunnL 41 §:llä pannaan täytäntöön direktiivin 6 artikla, joka käsittelee laatuvarmenteita yleisölle tarjoavien varmentajien tai varmenteen yleisölle laatuvarmenteeksi takaavien varmentajien vahingonkorvausvastuuta laatuvarmenteeseen perustellulla tavalla tukeutuvalle. Artiklassa käytetty käsite ’perustellulla tavalla tukeutuva’ (*who reasonably relies on*), on Suomen voimassa olevassa vahingonkorvauslaissa ja -käytännössä tuntematon käsite. Ehdotetussa pykälässä säädetäänkin laatuvarmenteita yleisölle tarjoavan varmentajan vahingonkorvausvastuusta ’laatuvarmenteeseen luottaneelle’ aiheutuneen vahingon osalta. Koska direktiivin 6 artiklassa asetetaan jäsenvaltioille ainoastaan minimivaatimukset, on ehdotetun pykälän mukainen kansallinen sääntely mahdollista.” Ponka kirjoittaa viitaten Dimitroviin, että jos varmentaja on myöntänyt varmenteen väärälle henkilölle eli varmenteessa on tiedot sellaisesta henkilöstä, joka ei ole osallisena varmenteen myöntämiseen liittyviin tapahtumiin, kysymyksessä ei voi olla varmenteeseen luottava taho, koska tämä ei ole tietoinen sen olemassaolosta. Tämän tutkimuksen kirjoittaja toteaa, että kysymyksessä ei ole tällaisessa tilanteessa varmenteeseen luotettavan tahon määrittely, vaan allekirjoittajaan liittyvä varmenteen myöntämisessä tapahtunut varmentajan tai varmenteen hakijan virheellinen tai vilpillinen menettely. Tämä on puolestaan oma kysymyksessä ja sitä on käsitelty virheellisen identiteetin yhteydessä tässä tutkimuksessa. Tällaisessa tilanteessa voi vahinkoa kärsineen henkilön suojaksi tulla kysymykseen rikosoikeudelliset tunnusmerkistöt tai tietosuojasetuksen 82 artiklan mukainen vahingonkorvausvelvollisuus, jos virhe on tapahtunut henkilötietojen käsittelyssä esimerkiksi varmentajan myöntämistietoja koskevan rekisterin osalta. Rekisterinpitäjä on tällöin velvollinen korvaamaan sen aineellisen tai aineettoman vahingon, joka on aiheutunut asetuksen vastaisesta henkilötietojen käsittelystä. Vahingonkorvauksesta on muutoin voimassa, mitä VahL 2 luvun 2 ja 3 §:ssä, 3 luvun 4 ja 6 §:ssä sekä 4, 6 ja 7 luvussa säädetään), koska varmenteen tietojen

Esitetty näkemys perustuu eri kirjoittajien sekä myös tämän tutkimuksen kirjoittajan näkemyksiin erityisesti sähköallekirjoitusdirektiivin liitteen II, ETSI-allekirjoitusvarmenteen liikkeellelaskijoita koskevan politiikka-asiakirjan kappaleisiin 6.2 ja 6.3, joissa sekä allekirjoittajalle että laatuvarmenteeseen luottavalle taholle on esitetty erikseen määritellyt vaatimukset. Teknologianeutraaliudesta huolimatta¹⁰⁹⁵ laatuvarmenneinfrastruktuuri perustuu kaupallisilla markkinoilla julkisen avaimen teknologian järjestelmän vakiintuneelle toiminnallisuudelle, joka on sekä tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen että kansallisen lain mukaisesti tarkoitettu yleisölle tarjottaviin palveluihin. Varmenteen hankkinut allekirjoittaja asioi joko samaan infrastruktuuriin kuuluvan luottavan osapuolen tai mahdollisesti osapuolen kanssa, jonka tarjoamassa verkkopalvelussa voi asioida tämän varmentajan liikkeelle laskeman varmenteen kanssa.

3.2.4.2.2 Tunnistus- ja luottamuspalvelun liikkeellelaskijan korvausvastuun arvioinnista

Kvalifioidun allekirjoitusvarmenteen tarjoaja vastaa palvelun jokaisesta osa-alueesta alkaen varmenteen hakemisesta varmenteen elinkaaren päättymiseen ja varmenteen asettamiselle sulkulistalle. Luotettavan allekirjoitusvarmenteen elinkaari alkaa luotettavasta tunnistustapahtumasta. Voimassaolon päätyttyä allekirjoitusvarmenteen tilatieto määrittää vahingonkorvausvastuun jakautumisen oikeustoimen osapuolten välillä.

TunnL 41 §:ssa on säädetty vaatimuksista, joiden täyttämiseen hyväksyttyjä allekirjoitusvarmenteita tarjoavan varmentajan velvollisuudet tavanomaista ankarammin liittyvät. Lainkohdan ensimmäisessä momentissa viitataan tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklan mukaisesti korvattavaan tahallisesti tai

---

tarkistamiseen, valmistamiseen ja julkaisuun liittyä henkilötietojen käsittelyä ja väärän allekirjoittajan henkilön tietojen tallettamiseen varmenteeseen ei ollut laissa säädettyjä edellytyksiä (väitetyn allekirjoittajan lupaa). HE 9/2018 s. 57 mukaisesti viranomaisvarmentajasta on lisäksi huomattava, että ”viranomaisia sitoo hallinnon lainmukaisuusvaatimus ja viranomaisten on myös muutoin noudatettava hallinnon yleislakeja. Viranomaisten henkilötietojen käsittelyä koskee myös rikosoikeudellinen virkavastuu ja vahingonkorvausvastuu. Perustuslain 118 §:n 1 momentin mukaan virkamies vastaa virkatoimensa lainmukaisuudesta”. Viranomaisen toimintaan kohdistuisi myös muuta valvontaa, kuten hallintokanteluja sekä eduskunnan oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin suorittamaa valvontaa viranomaisten ja virkamiesten toiminnan lainmukaisuudesta ja velvollisuuksien noudattamisesta. Tietosuojavaltuutetun mahdollisuus asettaa uhkasakko koskisi esityksen mukaan myös viranomaisia.

¹⁰⁹⁵Asetus 910/2014, johdanto-osan perustelukappale 27.

tuottamuksellisesti aiheutettuun vahinkoon¹⁰⁹⁶. Varmentaja on velvollinen korvaamaan TunnL 41 §:n mukaisen varmenteen virheelliseen tilatietoon luottaneelle aiheutuneen vahingon¹⁰⁹⁷, ellei varmentaja pystyisi näyttämään toteen, että vahinko ei ole aiheutunut sen omasta tai sen apunaan käyttämän henkilöstön aiheuttamasta huolimattomuudesta. Säännöksessä henkilöllä tarkoitetaan sekä luonnollista henkilöä että oikeushenkilöä.

Tämä ryhmän mahdollisten vahinkotilanteiden toteen näyttäminen, kun varmenteeseen luottava kolmas osapuoli on varsinaisen palvelusopimuksen ulkopuolinen toimija, on tyypillisessä monitoimijaympäristössä lukuisten toimija-, lisenssi- ja tekijänoikeuskysymysten voimassaollessa vaativaa. Suurin toimintaan liittyvä valvonta- ja selvittelymahdollisuus on varmentajalla, mikä puoltaa tavanomaista ankarampaa vahingonkorvausvastuuta.¹⁰⁹⁸

Kvalifioituja allekirjoitusvarmenteita tarjoava varmentaja hankkii edellä mainittujen palveluiden toteuttajat, kuten teknisen järjestelmän sekä mahdollisesti myös varmenteen hakemiseen liittyvän rekisteröintipalvelun ulkoistetuilta toimijoilta, joiden kanssa varmentaja solmii hankittavan palvelun yksityiskohdat yksilöivän tuotantosopimuksen. Varmentaja vastaa myös mahdollisten varmentajan apunaan käyttämien henkilöiden tuottamien palveluiden ja tuotteiden luotettavuudesta ja toimivuudesta TunnL 13.4 §:n ja TunnL 41 §:n mukaisesti.¹⁰⁹⁹ Samankaltainen säännös palvelun tuottamisen kokonaisvastuusta on ilmaistu tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 §:ssä. Työnantajana toimiessaan varmentaja on vastuussa sellaisesta vahingosta, jonka työntekijä aiheuttaa työssään virheellään tai laiminlyönnillään.¹¹⁰⁰ Vahinkoa kärsineen voi olla vaikeaa

---

¹⁰⁹⁶Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus 13 artikla 2: ”Jos luottamuspalvelun tarjoajat ilmoittavat tarjoamiensa palvelujen käytön rajoituksista asianmukaisesti ennakolta asiakkailleen ja jos kyseiset rajoitukset ovat kolmansien osapuolien tunnistettavissa, luottamuspalvelun tarjoajat eivät ole vastuussa vahingoista, joita aiheutuu ilmoitetut rajoitukset ylittävästä palvelujen käytöstä.”

¹⁰⁹⁷ETSI TS 101456, liite A s. 16, 40; LVM 53/2005 s. 45–46. Lainkohdassa on ilmaistu erityinen laatuvarmentajan toimintaan liittyvä velallisen näyttämismääräys toimintansa huolellisuudesta varmenteeseen luottavaa kolmatta osapuolta kohtaan.

¹⁰⁹⁸ETSI TS 101456, liite A s. 40; LVM 53/2005 s. 45–46.

¹⁰⁹⁹HE 74/2016 s. 30; HE 36/2009 vp. Tunnistus- ja luottamuspalvelulain esitöiden 13 §:n osalta viitataan tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen vähintään korotetun tason varmuustasoasetuksen kohdan 2.4.4 vaatimuksiin. Aiemmin voimassa olleen tunnistus- ja allekirjoituslain 13 §:n ja 33 §:n pykäläkohtaisissa perusteluissa on varmentajan toiminnan järjestämisen tapoja kuvattu yksityiskohtaisesti.

¹¹⁰⁰Hemmo 2005b s. 56–59. Itsenäisten yrittäjien ja työntekijöiden välinen asema ei ole suhteessa VahL 3:1 :een välttämättä ole yksiselitteinen erityisesti ulkoistettujen suoritusten tilanteissa. Itsenäisten yrittäjien

tai jopa mahdotonta näyttää varmentajan toiminnassa tapahtunutta huolimattomuutta tai laiminlyöntiä, mikä näkyy kvalifioituja allekirjoitusvarmenteita yleisölle tarjoavan varmentajan vastuun säätämisenä tavanomaista huolimattomuusvastuuta ankarammaksi.¹¹⁰¹ Sopimukseen perustuvien hankintojen mahdolliset vahingonkorvauskysymykset ratkaistaan sopimuskumppanien välillä yleisten sopimus- ja vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti.

Varmentajaa ja sen kumppaneita velvoittava TunnL 41 §:n mukainen vahingonkorvaussäännös ja lainkohdassa säädetty käännetty todistustaakka koskee tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen sekä tunnistus- ja luottamuspalvelulain esitöiden mukaan ainoastaan vastuun perustetta, joten vahinkoa kärsinyt on velvollinen tavanomaiseen tapaan esittämään näytön varmentajan toiminnan ja kärsimänsä vahingon välisestä syy-yhteydestä.¹¹⁰²

---

isännänvastuuta rajoittava sääntö toteutuu kuitenkin vain sopimuksenulkoisessa korvausvastuussa, koska sopimusperusteisessa vastuussa jokainen vastaa käyttämiensä täytäntöönpanoapulaisten teoista kuten omistaan.

¹¹⁰¹HE 36/2009 vp, s. 72, 74–75. Aiemmin voimassa olleen tunnistus- ja allekirjoituslain esitöissä oli nykyistä lakia yksityiskohtaisemmin perusteltu korvausvastuun muodostumisen perusteita. Varmenteeseen luottavaa osapuolta suojaava vastuurakenne on kirjoitettu eri yhteyksissä hieman eri tavoin. Tekstissä on viitattu varmentajalle säädettyyn ankaraan vastuuseen, toisaalta on esitetty, että toiminnan luonne ”edellyttää laatuvarmenteita yleisölle tarjoavan varmentajan vastuun säätämistä tavanomaista huolimattomuusvastuuta ankarammaksi”. Kokonaisuutta tarkastellen on ilmeisemmin haluttu tuoda esiin tavanomaisen tuottamusvastuun näyttövelvollisuuden pääsäännöstä poiketen tavanomaista ankarampi käännetyn todistustaakan mukainen vastuu. Hallituksen esityksessä on todettu, että tätä koskeva nimenomainen säännös helpottaa varmentajan toimintaa, kun se arvioi toimintaansa liittyviä liiketaloudellisia riskejä ja vahingonkorvausvastuita.

¹¹⁰²HE 74/2016 s. 41; Rudanko 1998 s. 370–371. Syy-yhteyksivaatimus on voimassa sekä sopimusvastuussa että sopimuksenulkoisessa vastuussa, ja sen näyttämiseen liittyvä todistustaakka on ollut tapana jakaa kummassakin niin, että korvausta vaativan on näytettävä toteen syy-yhteyden olemassaolo. Rudanko viittaa todistustaakan näyttämisen osalta arvopaperimaailmassa tavanomaisesta poikkeavaan todisteluympäristöön, jossa korvausvelvollisen on helpompi näyttää toteen yksittäisten tekijöiden osuus vahinkotapahtumassa. Tällaisessa toimintaympäristössä korvausoikeuden kategorioille joudutaan todennäköisesti antamaan uudenlainen sisältö. Hallituksen esityksessä TunnL 41 § 2 momentin mukaan laatuvarmenteita tarjoava varmentaja vapautuu vastuusta näyttämällä, että vahinko ei ole aiheutunut varmentajan tai sen apunaan käyttämän henkilön huolimattomuudesta. Tämä presumoitu tuottamusvastuu merkitsee poikkeusta siitä vahingonkorvausoikeudellisesta pääsäännöstä, että vahinkoa kärsinyt on velvollinen näyttämään vahingon aiheuttajan toimineen huolimattomasti.

Hyväksytyjä allekirjoitusvarmenteita tarjoava varmentaja saattaa rajoittaa vastuutaan rajoittamalla varmenteen käyttöä sekä niiden toimien arvoa, joihin varmennetta saa käyttää. Laatuvarmenteen hankkineelle sopimuskumppanille on riittävän ymmärrettävästi ilmoitettava tällaisista käytön rajoituksista ennen sopimuksen tekemistä. Varmennepalvelun tarjoajan edun mukaista on yrittää rajoittaa vastuutaan erilaisin sopimusehdoin. Sopimusehto saatetaan tulkita pätemättömäksi kuluttajansuojan vaatimusten tai sopimusoikeudellisen tahdonilmaisun sisällön tulkinnan nojalla.¹¹⁰³ Sähköisten allekirjoitusten käytön yhteydessä mahdollisesti syntyvistä ongelmatilanteista ja niiden syistä on muiden tahojen kuin varmentajan tosielämän tilanteessa vaikea esittää näyttöä. Varmentajan oikeudellisen kokonaisvastuun hallinta edellyttää vahinkotilanteiden ennakointia.¹¹⁰⁴

Oikeudellisesti epäselväksi tilanne muodostuu silloin, jos varmentaja huolimattomuuttaan julkaisee sulkulistan, joka sisältö on virheellinen. Tällöin sulkulista ei käytännössä sisällä sellaisia varmenteita, joita siellä pitäisi olla tai mahdollisesti varmenne on sulkulistalla varmentajan huolimattomuuden johdosta. Varmenteeseen luottanut osapuoli

---

¹¹⁰³ETSI TS 101456, liite A s. 16; LVM 53/2005 s. 45–46. Varmentaja voi rajata vastuutaan transaktion arvoa rajoittamalla. Transaktion rajoittamista koskeva säännös on myös eIDAS-asetuksen 13 artiklan 2 kohdassa: *”Jos luottamuspalvelun tarjoajat ilmoittavat tarjoamiensa palvelujen käytön rajoituksista asianmukaisesti ennakolta asiakkailleen ja jos kyseiset rajoitukset ovat kolmansien osapuolien tunnistettavissa, luottamuspalvelun tarjoajat eivät ole vastuussa vahingoista, joita aiheutuu ilmoitetut rajoitukset ylittävästä palvelujen käytöstä.”* Vastuu korostuu nimenomaan varmenteen tietosisällön osalta. Käytännössä varmentajan toiminnasta ainoastaan varmentaja itse voi esittää näyttöä. Laatuvarmentajalle tulisi mahdollisesti sallia mahdollisuus rajata vahingonkorvausvastuut myös sellaisessa tilanteessa, jossa palveluntarjoaja on aiheuttanut vahingon. Sellaisessa tilanteessa, jossa mitään vastuurajoitusta ei voi käyttää, tuotevastuun korvausperusteita voisi mahdollisesti käyttää. Vertailtavat toimintaympäristöt poikkeavat kuitenkin merkittävästi toisistaan: tuotevastuuseen liittyvät vahingot ovat pääsääntöisesti henkilö- ja esinevahinkoja varmentajan vahingonkorvausvelvollisuuden kohdistuessa puhtaisiin varallisuusvahinkoihin.

¹¹⁰⁴ETSI TS 101456, liite A s. 30; Hultmark 1998 s. 40–41; LVM 53/2005, s. 45. Hultmark kuvaa erilaisia vastuun muodostumisen periaatteita, ankaraa, tuottamusvastuuta sekä ekskulpaativastuuta luottavan osapuolen kannalta. Vastuu muodostuu sekä vastuun edellytysten olemassaolon sekä vahingon suuruuden mukaisesti. Varmentajalla on mahdollisuus tietyn edellytyksin rajoittaa vastuutaan sopimusoikeudellisesti. Yksi keino selkeyttää vastuunjakoja suhteessa kuluttajaan on jakaa palveluntarjoajien palvelun taso auktorisoituihin ja ei-auktorisoiituihin palveluntarjoajiin, joilla voi olla erilainen rajoitusmahdollisuus korvata vahinkoja.

voi väittää, että tarkastamisen avulla hän ei ole saanut oikean sisältöistä tietoa varmenteen voimassaolosta.^{1105 1106}

Varmentajan vahingonkorvausvastuu koskee yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti kaikkea vahingon aiheuttaneeseen seikkaan syy-yhteydessä olevaa, ennakoitavaa vahinkoa.¹¹⁰⁷ Jotta vahingonkorvausvastuu syntyisi, syy-yhteyden lisäksi

---

¹¹⁰⁵ETSI TS 101456, liite A s. 16, 40; Pöysti 1997 s. 534. Varmentajan toimintaa velvoittavia ja kuvaavia oikeudellisia, teknisiä ja toiminnallisia määräytyksiä on teknisissä määräyksissä ja standardeissa. Standardointielimissä ja EU:n oikeudessa standardilla tarkoitetaan kuitenkin ainoastaan tunnustettujen standardointielimien hyväksymiä dokumentteja. Euroopan yhteisön direktiivissä 83/189ETY teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä tunnustettuja tietotekniikan alan eurooppalaisia standardointielimiä ovat CEN (European Committee for Standardization), CENELEC (European Committee for Electrotechnical Standardization) ja ETSI (European Telecommunications Standards Institute). Standardien noudattaminen on lähtökohtaisesti vapaaehtoista ja monissa tapauksissa niiden noudattaminen perustuu sopimukseen tai alalla vallitsevaan käytäntöön, ja niiden noudattamiseen liittyy myös osallistuminen standardissa määriteltyyn verifiointi- ja auditointimenettelyyn.

¹¹⁰⁶Mason 2012 s. 274; Ponka 2013 s. 416–417, 503–504. On mahdollista, että varmenteeseen luottava osapuoli pyrkii saamaan käyttöönsä sulkulistan tarkastusta varten tai pyrkii saamaan tilatiedon OSCP-palvelun välityksellä, mutta tieto ei ole saatavilla esimerkiksi varmentajan teknisten syiden vuoksi. Jos varmenteeseen luottava osapuoli luottaa tällaisessa tilanteessa varmenteeseen, hän ottaa tietoisin riskin varmenteen tilatiedosta eikä voi vedota jälkikäteen vilpittömään mieleensä, jos varmenne ei ole ollut transaktiohetkellä voimassa. Toisaalta varmentajasta johtuva sopimuksenvastainen varmenteen tilatiedon toimittamisen puute tai sulkulistan saamatta jääminen estää transaktion tekemisen. Tällöin tilatiedon toimittamatta jättämisestä voi syntyä varmenteen haltijalle varallisuusvahinkoa, jos hänen varmenteen hankintaa koskevan sopimuksensa perusteella olettamansa palvelu ei toimi sovitulla tavalla, ja hänen asiointitapahtumansa estyy sen vuoksi, että varmenteeseen luottava asiointikumppani ei voi tarkastaa varmenteen tilatietoa. Arvioinnissa huomioidaan korvausoikeudelliset periaatteet, kuten vaatimukset adekvanssista sekä arviointi vahingon välittömästä ja välillisestä laadusta. Ponka kirjoittaa, että luottavan kolmannen osapuolen ongelma ratkeaisi siten, että varmentaja sitoisi kolmannen osapuolen sopimussuhteeseen sopivalla perusteella, jolloin mahdollinen aiheutuva vahinko ei olisi sopimuksenulkoinen ja siten erityisten vahingonkorvauksellisten perusteiden varassa. Tämän tutkimuksen kirjoittaja näkee tämän tilanteen ongelmallisena silloin, jos sopimuksenvaraisesta tilanteesta tulee käytännön järjestelyjen vuoksi sellainen, että kyseessä ei olisi enää yleisölle tarjottava palvelu ja siten täytyä laatuvarmenteen edellytyksiä (suljetun käyttäjäjoukon vuoksi). *De facto* kvalifioitun allekirjoitusvarmenteen ja asymmetrisen algoritmin perusteella toteutettava PKI-infrastruktuuri tunnistaa varmenteeseen luottavan kolmannen osapuolen roolin.

¹¹⁰⁷Hemmo 2005b s. 135; Hemmo 1994 s. 205, 211–212; Viljanen, M. 2008 s. 282–289, 335–342. Vahinkoriskin ennakoitavuus sisältyy myös tuottamuksen käsitteeseen. Ellei vahingonvaaraa ole voitu ennakoida, myöskään tuottamusmoitetta ei voida esittää. Vahingon ennakoitavuus on vahingonkorvausvastuun yleinen kriteeri siten, että korvausvelvollinen ei ole vastuussa sellaisista vahingoista, joita hänen ei ole ollut

vahingon on oltava ennakoitavissa sekä loukatun normin suojatarkoitusta on oltava rikottu.¹¹⁰⁸

Tuottamusvastuun yhteydessä loukatun normin suojatarkoitus merkitsee sitä, että korvausvastuu syntyy vain silloin, kun loukatulla normilla on pyritty juuri sellaisen vahingon välttämiseen, joka sittemmin on aiheutunut.¹¹⁰⁹ Vertailun vuoksi todettakoon, että ankaran vastuun yhteydessä suojatarkoituksen merkitys eroaa tuottamusvastuun alaisesta korvaustilanteesta, sillä tällöin vastuu ei perustu kielletylle teolle tai laiminlyönnille eikä loukatun normin tarkoitukselle anneta samanlaista merkitystä kuin tuottamusvastuun yhteydessä.¹¹¹⁰

Varmentajan tavanomaista ankaramman vahingonkorvausvastuun ulottaminen alihankintaketjuun on vaativa tehtävä sekä toiminnan toteutuksen, valvonnan että

---

mahdollista ennakoita. Tässä adekvaattisuusharkinnassa ei oteta kantaa vahingon aiheuttamisen moitittavuuteen. Ankaran vastuun osalta yksittäiset teot eivät ole niin keskeisessä asemassa kuin tuottamusvastuun osalta. Viljanen korostaa ennakoitavuusperiaatteen normatiivisen kentän kattavan koko sopimuskentän lisäksi myös osittain deliktikentän. Viljanen ja Hemmo perustelevat eri tavoin ennakoitavuutta ja ennakoitavuusrajoituksen tausta-arvoja.

¹¹⁰⁸Hahto 2008 s. 19, 21; Hemmo 2005b s. 140; Wuolijoki 2009 s. 456–458. Vahinkoa ei ole korvattava, ellei normin rikkomiseen syy-yhteydessä oleva vahinko kuulu normilla suojattujen intressien piiriin. Korvattavan vahingon suojaintressi voi kohdistua normin päätaavoitteeseen tai sen sivutaavoitteeseen olematta normin keskeinen funktio. Normin suojatarkoitukseen kytkeytyvän vahingonkorvausvastuun rajoitusperiaatteen systemaattinen sijoittaminen vahingonkorvausoikeudessa on Wuolijoen mukaan vaikeaa, koska sen on katsottu voivan olla ennakoitavuusrajoitukselle rinnakkainen tai vaihtoehtoinen periaate. Jos normin suojatarkoitus perustuu hallinto-oikeudellisiin tavoitteisiin, yksityiset tahot eivät välttämättä voi vaatia vahingonkorvausta mormia rikkovalta, koska normilla ei ole tavoiteltu yksityisen tahon suojaamista.

¹¹⁰⁹Hahto 2008 s. 19–21, Hemmo 2005b s. 140–142. Kun rikottu normi palvelee jotain muuta tarkoitusta kuin suojeltavaan normiin liittyvän vahingon välttämistä, tämän velvoitenormin rikkomisen perusteella ei synny korvausvastuuta. Suojatarkoitusta palvelee se, että vahingon torjuminen kuuluu osana loukatun normin päämääriin, eikä sen siten tarvitse olla normin keskeinen funktio. Korvausvastuun perustaksi ei vielä riitä se, että normia on rikottu ja tästä johtuen on aiheutunut vahinko, koska normin tarkoitus saattaa olla estää aivan muita kuin sattuneen kaltaisia vahinkoja. Suojatarkoitus ei ole yksiselitteinen käsite, ja Hahto arvelee tämän seikan vaikuttavan siihen, että korkein oikeus ei yleensä tällä perustele ratkaisujaan, poikkeuksena KKO 1997:49. Kirjallisuudessa termi on esiintynyt pitkään.

¹¹¹⁰Hemmo 2005b s. 141–142. Ankaruus vastuu perustuu toiminnan erityisvaarallisuuteen, jolloin objektiivisen vastuu ulottuu käsittämään ainoastaan toiminnan vaarallisten piirteiden seuraukset, mahdollisesti tietyissä vahinkolajeissa. Sellaisia tilanteita, joissa normilla ei ole pyritty torjumaan vahingonkorvausvaatimuksen kohteena olevaa vaatimusta, mutta tiettyä normia on rikottu, voidaan arvioida myös syy-yhteyssuhteenä.

ennakoitavuuteen liittyvän sopimuksellisen riskienhallinnan näkökulmasta¹¹¹¹ ja tällä vaatimuksella mitä todennäköisimmin on myös sopimuksen rahallista arvoa kohottava merkitys. Sopimusoikeudellisten riskien osalta tämä arviointi on osa yrityksen sopimustoimintaa.¹¹¹² Riskityypit ovat luonteeltaan erilaisia sen mukaisesti, mihin toimintaan ne liittyvät.¹¹¹³

Myös varmentajan sopimuskumppanina toimiva varmenteen haltija saattaa kärsiä varmentajan laiminlyöntien vuoksi vahinkoa, jolloin vastuuta arvioidaan luvussa 3.2.3 esitetyn sopimusvastuun nojalla.¹¹¹⁴ Välineeseen luottavaan tahoon saatetaan soveltaa myös Vahl 6:1:n mukaisesti vahingonkärsijän omaa myötävaikutusta vahingon aiheutumiseen tai vahingon laajuuteen. Tämä voi osaltaan vähentää vahingonkärsijän oikeutta vahingonkorvaukseen. Vahingonkärsijän oma myötävaikutus voi johtaa sopimuksen sovitteluun, tai sillä voi olla merkitystä esimerkiksi tuottamusarvioinnissa. Vahingonkärsijällä on myös velvollisuus rajoittaa hänelle syntynyttä tai syntyvää vahinkoa sekä reklamoida kohtuullisessa ajassa virheen havaittuaan.¹¹¹⁵

Vahingonkorvausvelvollisuuden syntymiseen vaikuttaa yleisesti vahingon aiheuttajan aktiivinen teko. Vastuu voi eräissä tapauksissa kuitenkin syntyä toiminnan laiminlyömisestä, vaikka vahingonaiheuttajalla olisi ollut siihen velvollisuus. Tekemättä jättämisestä syntyvä

---

¹¹¹¹Hannula 1998 s. 227–228; Hemmo 2005a s. 16. Toimeksiantaja pyrkii toimeksiantosopimuksissa ottamaan riittävällä tavalla huomioon esimerkiksi vahingonkorvauskysymykset ja toiminnan jatkumiseen ja siirtämiseen liittyvät ehdot mahdollisten ongelmatilanteiden varalta.

¹¹¹²Hemmo 2005a s. 16; Pöyhönen, LM 4–5/1997 s. 554–555. Oikeudellinen riskienhallinta on tutkimusalana vielä jäsentymätön ja siihen liittyvät tutkimusmetodit eivät ole vielä yleisesti muotoutuneet.

¹¹¹³Cane 2013 s. 415–416; Hemmo 2005a s. 10–11, 14; Pöyhönen LM 4–5/1997 s. 553–556; Wahlgren 2003 s. 14–16.

¹¹¹⁴Vastuunjaon perusteista on säädetty TunnL 27 §:ssä ja 40 §:ssä. Vastaavanlainen säännös on myös KSL 7:40 :ssä.

¹¹¹⁵Cane 2013 s. 31–33, 90, 174–176; Hahto 2004 s. 108–114; Wuolijoki 2009 s. 449, 452, 455–456. Sopimusoikeudellisissa suhteissa vahingonkorvauksen kodifioinnin puuttuminen oikeusperusteena ja sen vaikutuskanava eivät ole yksiselitteisiä, minkä vuoksi Wuolijoki näkee myötävaikutuksen, esimerkiksi oman toiminnan moitittavuuden tai huolimattomuuden, mahdollisena itsenäisenä korvauksen alentamisperusteenaan. Vahingon kanavointi ainoastaan vahingonaiheuttajalle ei olisi vahingonkorvauksen tavoitteiden mukaista. Vahinkoa koskeva rajoitusvelvollisuus ilmenee esimerkiksi KL 70.1 §:ssä, jossa on säädetty, että vahinkoa kärsivän sopijapuolen on ryhdyttävä kohtuullisiin toimenpiteisiin vahinkonsa rajoittamiseksi. Edelleen tämä säännös estää vältettävissä olevien vahinkojen kanavoitumisen vahingonaiheuttajan vastattaviksi. Hahto viittaa Caneen ja toteaa, että ”[t]uottamusperiaate (*fault principle*) itsessään edellyttää sitä, että myös vahingonkärsijän vahinkoa aiheuttanut tuottamus (*fault*) otetaan huomioon”.

laiminlyönti osoittaa tuottamuksen olemassa oloa.¹¹¹⁶ Korvausvelvollisuus syntyy pääsääntöisesti siitä riippumatta, minkä asteisella huolimattomuudella vahinko on aiheutettu.¹¹¹⁷ Syyksiluettavuuden asteiden yksityiskohtainen määrittäminen ei useinkaan ole tarpeen.¹¹¹⁸

Varmennepalvelun tarjoaja voi osoittaa toimintansa huolellisuuden eri tavoin. Varmentaja voi esimerkiksi näyttää, että se pitää yllä moitteettomasti toimintoja, jotka perustuvat sen lainmukaisiin velvoitteisiin. Varmentaja julkaisee yleisesti saataville varmennepolitiikka-asiakirjat, joissa on kuvattu varmentajan toiminnan eri osa-alueiden yksityiskohdat. Varmenteeseen luottava osapuoli perustaa luottamuksensa näihin asiakirjoihin. Varmentajan toimintaa valvoo säädetyn mukaisesti Viestintävirasto, joka poistaa palveluntarjoajan laatuvarmenteiden tarjoajien rekisteristä, jos palvelun tarjoaja ei täytä säädettyjä edellytyksiä toiminnassaan.

Hyväksyttyjen standardien noudattamista pidetään alustavana näyttönä siitä, ettei varmentaja ole ollut toiminnassaan huolimaton.¹¹¹⁹ Vastaavasti standardien noudattamatta jättäminen voidaan tulkita huolimattomuudeksi. Standardointi ja standardit ovat varsinkin tekniikan ja erilaisten menetelmien alalla keskeisin itsesääntelyn väline. Standardoinnin ja

---

¹¹¹⁶Hemmo 2005b s. 40. Korvausvastuun synnyttävän tuottamuksen syntyminen edellyttää erityistä velvollisuutta toimia. Yleistä toimintapakkoa vahinkoriskiä pienentäviin tai muihin toista hyödyntäviin toimiin ei ole katsottu voitavan asettaa, vaan toimintavelvollisuus syntyy siis ainoastaan, jos toimintavelvollisuus on vahvistettu lailla tai siihen rinnastettavalla normilla. Toimintavaatimus ei voi periaatteessa perustua vapaaseen harkintaan. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1996:117 määriteltiin aktiivista toimintavelvoitetta ilman laiminlyönnin sanktioivaa normia. Julkisyhteisö voi joutua korvausvelvolliseksi, jos se ei täytä lakiin perustuvaa velvollisuuttaan julkisen palvelun tuottamisessa tai etuuden myöntämisessä. Näin viranomaisen toimimisvelvollisuuden vaatimuksesta ratkaisuihin KKO 1997:141 ja KKO 2001:93.

¹¹¹⁷Hemmo 2005b s. 48–49. Tavallista huolimattomuutta ei tunneta terminä muussakaan lainsäädännössä; toisaalta sitä on tarkoituksenmukaista pitää yleisenä perustaso-olettamana. Vaadittavasta huolellisuusstandardista poikkeaminen luokitellaan lieväksi tai törkeäksi huolimattomuudeksi vain, jos tähän on osoitettavissa erityisiä perusteluita.

¹¹¹⁸Hemmo 2005b s. 24, 48, 51. Tuottamusasteeseen joudutaan ottamaan kantaa vain silloin, kun tuottamusasteelle on annettu nimenomaista merkitystä lainsäädännössä tai vakuutusehdoissa. Tällaisia säännöksiä sisältyy esimerkiksi työntekijän vastuuta koskeviin säännöksiin VahL 4:1 1 momentin lievää tuottamusta ja VahL 4:1 2 momentin tahallisuutta koskevien säännösten mukaisesti sekä PotVahL 3 §:n mukaisesti tahallisuutta tai törkeää tuottamusta, Ymp VahL 7 §:n tahallisuutta tai huolimattomuutta, Arvo-osuusL 31 §:n lievää törkeämpää huolimattomuutta ja useissa vakuutusolosuhteissa (543/1994) mainittuja säännöksiä, joissa viitataan huolimattomuuteen, joita ei voida pitää vähäisenä.

¹¹¹⁹Reed 2004 s. 156, 172. Eri valtioiden sääntelyssä viitataan itsesääntelyyn tai lainsäädäntöön.

muun itsesääntelyn toimijoina ovat siten markkinatoimijat, eli muut yhteiskunnan ja oikeusjärjestyksen valtakeskukset kuin lainsäätäjä ja hallinto. Oikeusnormistossa olevan viittauksen perusteella standardi voi saada myös välitöntä oikeudellista velvoittavuutta, jolloin standardi tulee osaksi oikeusnormistoa.¹¹²⁰ Euroopan komissio antaa standardointielimille tehtäväksi laatia säädettyjä vaatimuksia vastaavan standardin, jolla on näin yhteisön oikeuden välityksellä oletettaman luova vaikutus ja jolla on vaikutusta todistustaakkaan. Standardeilla on huolimatta niiden itsenäisestä luonteesta itsesääntelyn välineenä usein tärkeä asema lainsäätäjän omaksuman politiikan toteuttamisessa, varsinkin Euroopan unionin sisämarkkinaohjelman toteuttamisessa (KOM [95] 412 lopull. 8.).¹¹²¹

Varmentaja kerää myös tietoa teknisten ja toiminnallisten osa-alueiden toiminnasta, muun muassa tietosisällöistä laatu- ja tietoturvallisuuden tarkastusta varten. Yleisimmin sovellettavat tietoturvastandardit edellyttävät säännönmukaisten toiminnan osa-alueiden mittaamista ja kuvaamista. Tunnistus- ja luottamuspalvelulain nojalla laatuvarmentajan toimintaa arvioi viranomaisen vastuulla TunnL 32 §:n ja TunnL 42.2 §:n mukaisesti Viestintävirasto. On myös mahdollista hankkia erilaisten yhteisöjen toteuttamia arviointeja vaatimuksenmukaisuudesta toiminnan laadun ja turvallisuuden näyttämiseksi. Varmenteeseen luottava osapuoli joutuu luottamaan juuri arviointilaitoksiin, koska teknisiä ja toiminnallisia toimintoja koskevat hankintasopimukset eivät pääsääntöisesti ole liiketoiminnan ja turvallisuusratkaisujen luonteen vuoksi julkisia. Sopimukseen mahdollisesti kytkeytyviin laiminlyönteihin koskevaa näyttöä on mahdollista käytännössä arvioida tuomioistuimessa äärimmäisessä tilanteessa.

Varmennepalvelun liikkeellelaskijan luotettavuuden arviointiin vaikuttavat koko infrastruktuurin eri osatekijät, joita kvalifioiduissa palveluissa valvotaan säädetysti. Sekä

---

¹¹²⁰ETSI TS 101456, liite A s. 6.

¹¹²¹Magnusson Sjöberg JT 4/2000–01 s. 422; Pöysti 1997 s. 535; Reed 2004 s. 155; Sieber 2001 s. 272–273, 275; Sieber 2001 s. 18. Tästä ohjaustekniikasta käytetään nimitystä uusi lähestymistapa, (Neuvoston päätöslauselma 85/C136/01), jolloin standardiin liittyy oletettava yhteisön oikeuden mukaisuudesta ja sitä hyväkseen käyttävät yritykset saavat myös hyväkseen vastaavan presumption (KOM [96] 359 lopull., 11). Standardit ovat hyvän alakohdaisen tavan kodifikaatioita ja sellaisena ne voivat myös osana alan hyvää tapaa saada sekä välitöntä oikeudellista vaikutusta hyvän tavan arvioinnin ja määrittelyn lähteenä sekä normiston tulkinnassa. Oikeudellisesti kysymys on ongelmallinen, jos standardoinnilla siirretään lainsäädäntövaltaa alemmille toimijoille perusoikeuksien vastaisesti. Palveluntarjoajan on mahdollista tarjota teknisesti samankaltaisia tuotteita markkinoille, mutta esimerkiksi sähköisten allekirjoitusten osalta täyttää oikeudellista vaikutusta ei voida saavuttaa ilman määrämuotoisia toimintatapoja ja niiden valvontaa. Sama kehitys näkyy muillakin identifioituun tietoon ja luottamukseen perustuvilla toimialoilla kuten pankkitoiminnassa.

TunnL 16 §:n että tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 10 artiklan ja 19 artiklan perusteella on asetettu erityinen velvollisuus ilmoittaa havaitut tietoturvaloukkaukset.¹¹²² Palvelun liikkeellelaskijan tarjotessa luottamusta sen koko toiminnallisuus myös liiketaloudellisessa merkitystä on vaarassa, jos yksikin sen kriittisistä osa-alueista ei nauti luottamusta tai on alttiina hyökkäyksille. Alankomaissa toimivan DigiNotarin tapauksessa vuonna 2011 havaittiin tietoturvaluustapahtuman välitön merkitys yrityksen luottamuksen menetyksestä johtuvaan liiketaloudelliseen romahdukseen.¹¹²³

Biometrinen tunnistusmenetelmien, salakirjoitusjärjestelmien ja tekijänoikeuksien digitaalisen hallinnon standardoinnin merkitys kasvaa, kun allekirjoitusten tuotteet ja palvelut yleistyvät. Itsesääntelyyn käytetään standardoinnin lisäksi laajasti myös sopimusperusteisia järjestelyjä. Tällaisia ovat toiminnanharjoittajan järjestön laatimat mallisopimukset, alan hyväksytyt koodit ja käytäntönsäännöt sekä viranomaisten kanssa

---

¹¹²²eIDAS-asetuksen (EU No 910/2014) 19 artiklassa säädetään luottamuspalveluntarjoajille velvollisuus ilmoittaa valvovalle viranomaiselle tietoturvaloukkauksista ja eheyden menetyksistä, joilla on huomattavia vaikutuksia tarjottuun luottamuspalveluun tai sen puitteissa ylläpidettyihin henkilötietoihin. Ilmoitusvelvollisuus koskee sekä hyväksytyjä että ei-hyväksytyjä luottamuspalveluita. eIDAS-asetuksen mukaan valvovan viranomaisen on tiedotettava asiasta muiden jäsenmaiden valvontaviranomaisille ja Euroopan verkko- ja tietoturvavirasto ENISAlle, jos tietoturvaloukkaus tai eheyden menetys koskee kahta tai useampaa jäsenvaltiota. TunnL 12 a.5 §:ssä on säädetty toisen palveluntarjoajan TunnL 16 §:n mukaisesta luottamusverkoston toimintaan vaikuttavan häiriötilanteen tietojen käytöstä ja momentin vastaisesta väärinkäytöksestä korvausvastuuseen: *"Tunnistuspalvelun tarjoaja saa käyttää käyttöoikeuden luovutuksen tai 16 §:n nojalla saatuja toista tunnistuspalvelun tarjoajaa koskevia tietoja vain siihen tarkoitukseen, jota varten ne on tunnistuspalvelun tarjoajalle annettu. Tietoja saavat tunnistuspalvelun tarjoajan palveluksessa tai sen lukuun käsitellä ainoastaan ne, jotka tarvitsevat tietoja välttämättä työssään. Tietoja on muutoinkin käsiteltävä siten, ettei toisen tunnistuspalvelun tarjoajan liikesalaisuuksia vaaranneta. Tunnistuspalvelun tarjoaja, joka aiheuttaa tämän momentin vastaisella menettelyllä vahinkoa toiselle tunnistuspalvelun tarjoajalle, on velvollinen korvaamaan menettelystään aiheutuvan vahingon."*

¹¹²³Black Tulip -raportti, 2012 s. 66–67; Laine, LM 4/2014 s. 619–620. DigiNotar oli palveluntuottaja, joka ensisijaisesti tarjosi maailmanlaajuisesti SSL-varmenteita (Secure Sockets Layer). Tämän lisäksi DigiNotar toimitti Alankomaiden hallitukselle laatuvarmenteita hallinnon sähköisten palveluiden alustoissa. DigiNotarin tietojärjestelmä onnistuttiin hakkeroimaan ja sen seurauksena valmistamaan 500 väärää varmennetta, mukaan lukien hallituksen hankkimat laatuvarmenteet. Tapahtuman vuoksi kaikki DigiNotarin myöntämät varmenteet jouduttiin peruuttamaan ja laatuvarmenteilla tehty allekirjoitukset menettivät ominaisuutensa kvalifioituina allekirjoituksina. DigiNotarin liiketoiminta ajautui konkurssiin, kun sen TTP-toiminnallisuuteen perustuva luottamus oli menetetty ja se joutui vahingonkorvausvelvolliseksi aiheuttamistaan vahingoista.

yhdessä sovitut ja viranomaisten hyväksymät käytäntösäännöt ja vakiosopimusehdot.¹¹²⁴ Teknisen ympäristö vaatimusmäärittelyineen asettuu entistä selkeämmin toteuttajan rooliin, välineeksi tarjottaessa luottamukseen perustuvaa kriittisen vaatimustason palvelua verkottuneessa todennetun palvelutason toimintaympäristössä.¹¹²⁵

3.2.4.2.3 Vahvan sähköisen tunnistusvälineen ja hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen käyttötarkoituksen vastainen käyttö

Teknologianeutraaliuden pyrkimyksistä huolimatta erityisesti allekirjoitusvarmenteet perustuvat yleensä niin sanottuun julkisen avaimen menetelmään, johon kaupalliset tuotteet ja ohjelmistot perustuvat. Allekirjoitusvarmenteisiin liittyvät standardoidut tietokentät määrittelevät sen, mikä on varmenteen käyttötarkoitus, esimerkiksi kiistämätön allekirjoitus, allekirjoitus, tunnistus tai salaaminen. Varmenteen tekniseen tietokenttään on talletettu tieto siitä, mihin oikeustoimeen varmenne on myönnetty. Tämä tieto on osa tunnistus- ja allekirjoituspalvelun liikkeellelaskijan varmenteen tietosisältöä ja siten osa tarjottavaa, käyttötarkoituksin määriteltyä palvelua. Kysymyksessä voi olla esimerkiksi tunnistautuminen, allekirjoitus tai viestin salaaminen.¹¹²⁶ Teknisesti saattaa olla mahdollista

---

¹¹²⁴Pöysti 1997 s. 539. Tietoturvallisuuteen liittyen erityisen merkityksellisiä ovat standardoinnin avulla saavutettujen laitteiden ja järjestelmien yhteensopivuus sähköisten ja digitaalisten tunnistus- ja maksujärjestelmien ja sähköisten viestien ja lääketieteen tietotekniikan standardointi.

¹¹²⁵HE 36/2009, s. 29. Varmentajan ydinliiketoiminta on luottamuspalveluiden tarjoamista ja usein varmennepalveluinfrastruktuurin hankinta hoidetaan ulkoistettuna palveluna. Esimerkiksi Suomessa Väestörekisterikeskuksen tehtävänä on tällöin huolehtia palvelun ohjaamisesta ja toiminnan laadun varmistamisesta ja mahdollisista viranomaistehtävistä, lähinnä rekisteröinnistä. On myös mahdollista, että muutkin viranomaiset voisivat tuottaa varmenteita omiin käyttötarkoituksiinsa samasta puitejärjestelyllä hankitusta varmennepalvelukokonaisuudesta. Paitsi teknisen infrastruktuurin tarjoamista useat varmentajat voivat lisäksi varmentaa toistensa palveluita erilaisin ratkaisuin, mikä lisää vahingonkorvauskysymysten arvioinnin merkitystä.

¹¹²⁶Risnæs 2004 s. 138. Varmenneprofiilin ja varmennepolitiikan määrätykset: http://www.etsi.org/deliver/etsi_en/319400_319499/31941202/02.01.01_60/en_31941202v020101p.pdf; ETSI EN 319 412-2. Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); Certificate Profiles; Part 2: Certificate profile for certificates issued to natural persons s. 6, 12. Muun muassa allekirjoitusvarmenteen tarjoajan sijoittautumisvaltio, rekisteröintiin liittyviä säilytystietoja, mahdollinen transaktioon liittyvä käyttörajoitus sekä yksityisen avaimen sijaitseminen QSCD:llä on määritelty laatuvarmenteen varmenneprofilissa, joka perustuu yhteisön puitteista annetun direktiivin liitteeseen.

käyttää varmennetta tämän käyttötarkoituksen vastaisesti, ellei verkkopalvelussa tätä ole erityisesti estetty.

Varmenne myönnetään määriteltyyn käyttötarkoitukseen tavanomaisesti vastiketta vastaan osana tunnistus- ja allekirjoituspalvelun liikkeellelaskijan palvelun tarjoamista koskevaa sopimusta. Hyväksyttyjä allekirjoitusvarmenteita tarjoavan varmentajan on annettava tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan 2 d kohdan¹¹²⁷ mukaiset toimintaansa koskevat tiedot ja palvelun rajoitukset ennen sopimuksen tekemistä, eli julkaistava saataville varmennepolitiikka ja sitä yksityiskohtaisempi kuvaus, varmennuskäytäntö. Myös vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoaja laatii palveluntarjoajan toimintatapaa kuvaavat tunnistusperiaatteet TunnL 14 §:n mukaisesti.¹¹²⁸

TunnL 13 §:ssä ja TunnL 18 §:ssä on säädetty tunnistuspalveluntarjoajan velvollisuudesta ilmoittaa ja tallentaa tieto oikeustoimen tekemisen käyttörajoituksesta tunnistusvälineellä tai rajoittaa sen käyttöä. Käyttörajoituksia koskevat allekirjoitusvarmenteenosalta tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 ja 24 artikla.¹¹²⁹ Tällainen rajoitus saattaa vaikuttaa sopimuksen ja mahdollisen

---

¹¹²⁷Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus 24 artikla 2.: ”Hyväksyttyjä luottamuspalveluja tarjoavan hyväksytyn luottamuspalvelun tarjoajan on d) ilmoitettava ennen sopimussuhteen aloittamista henkilöille, jotka haluavat käyttää hyväksyttyä luottamuspalvelua, selkeästi ja kattavasti kyseisen palvelun käytön tarkoista ehdoista ja edellytyksistä, muun muassa sen käyttöä koskevista rajoituksista”.

¹¹²⁸Viestintävirasto on antanut määräyksen 72a/2018 sähköisistä tunnistus- ja luottamuspalveluista, jota sovelletaan vaatimuksenmukaisuuden arvioinnissa.

¹¹²⁹TunnL 18 § 1–2 momentin mukaisesti: ”Tunnistusvälineen tarjoajan, tunnistusvälinettä käyttävän palveluntarjoajan sekä tunnistusvälineen haltijan välisillä sopimuksilla voidaan tunnistusvälineen käyttäminen oikeustoimien tekemiseen estää. Lisäksi oikeustoimien tekemiselle voidaan asettaa sekä käyttötarkoitukseen että tapahtumien rahamääräiseen arvoon liittyviä rajoituksia. Tunnistusvälineen tarjoajan on huolehdittava siitä, että estot tai rajoitukset ovat kaikkien osapuolten tiedossa tai havaittavissa helpolla tavalla. Tunnistusvälineen tarjoaja voi myös toteuttaa estot tai rajoitukset teknisin keinoin. Tunnistusvälineen tarjoaja ei vastaa niistä toimista, jotka on tehty estojen tai rajoitusten vastaisesti siitä huolimatta, että tunnistusvälineen tarjoaja on toiminut huolellisesti.” Tunnistusvälineeseen luottavalle verkkopalvelulla on asetettu velvollisuus tarkastaa käyttörajoitus. Käyttörajoituksen tarkastaminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä, jos käyttörajoituksen vastainen käyttäminen on teknisesti tai muuten tosiasiallisesti estetty. Käyttörajoituksesta oli säädetty allekirjoitusten osalta aiemmassa tunnistamis- ja allekirjoituslain 35.2 §:ssä, jota sovellettiin 1.7.2016 saakka.

vahingonkorvauskysymyksen tulkintaan TunnL 27 §:n ja 41 §:n mukaan, jos varmennetta on käytetty sen käyttötarkoituksen vastaisesti.¹¹³⁰

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklassa on säädetty hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen palveluntarjoajan vastuun poistavana seikkana allekirjoitusvarmenteen käyttörajoituksen vastainen käyttö. Käyttörajoitus ilmenee varmenteen tietosisällössä.¹¹³¹ Kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisesti

¹¹³⁰HE 36/2009 s. 54; Hultmark 1998 s. 37 Muukkonen 1960 s. 29–31. Allekirjoitusvarmenteen väärinkäyttöön liittyvän vahingonkorvausvastuun ei Hultmarkin näkemyksen mukaan tarvitse johtaa koko allekirjoitustoiminnasta estävään liian pitkälle menevään vastuuseen, mikä saattaa estää koko allekirjoitustoiminnan käyttämisen. Hänen mukaansa vastuuta voi rajoittaa joko tiettyihin transaktiityyppeihin tai mahdollisesti negatiivisen sopimusedun mukaiseen vahingonkorvaukseen, sen sijaan että oikeusvaikutukset olisivat sidottuja oikeuskäsittelyyn. Vastuun muodostumiseen saattaa vaikuttaa myös se, onko transaktion osapuoli kaupallinen taho vai kuluttaja. Kolmannen osapuolen korvauksen saamisen mahdollisuutta rajoitetaan tunnistus- ja luottamuspalvelulain 27.2 §:n kohdassa 3: *”Tunnistusvälineen haltija ei kuitenkaan vastaa tunnistusvälineen oikeudettomasta käytöstä: ”jos tunnistuspalvelua käyttävä palveluntarjoaja on laiminlyönyt 18 §:n 4 momentin tai 25 §:n 5 momentin mukaisen velvollisuutensa tarkastaa tunnistusvälineeseen liittyvän käyttörajoituksen olemassaolon tai tiedon välineen käytön estämisestä tai sulkemisesta.”*

¹¹³¹Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 91; Lantto 1999 s. 21; Reed 2004 s. 171. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen N:o 910/2014 johdanto-osan kappaleet 18, 37. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 ja 24 artikla sekä Tunn L 27 § ja TunnL 15.1 § 5 kohdassa sekä tunnistus- ja luottamuspalvelulain esitöissä HE 74/2016 ei ole eritelty, koskeeko rajoite transaktion raha-arvoa vai esimerkiksi käyttötarkoitusta suhteessa osapuolten vastuisiin. Kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin käyttörajoitusta koskevan soveltamisen tulkinnassa todettiin direktiivin 6 artiklan sallivan vain kaksi poikkeusta laatuvarmenteita tarjoavan palveluntarjoajan vahingonkorvausvastuuseen: varmenteen käyttörajoituksen sekä transaktiokohtaisen raha-arvoisen enimmäismäärän, johon varmennetta voi käyttää. Jos varmentaja rajaa käyttörajoituksella tietyt oikeustoimet pois palvelustaan, hän ei ole vastuussa mahdollisesti käyttörajoituksen vastaisesti tehtyjen oikeustoimien tuomista velvoitteista. Tällöin myöskään lain korvausvastuuta koskevat rajoitukset eivät soveltuisi varmentajaan. Käyttörajoituksesta tilanne eroaa siltä osin, jos sirukortin salaisen avaimen sisältämän sirukortin sisälle tai yhteyteen talletetaan muita tietoja, esimerkiksi työnantajan palvelusovelluksia. Tällaisessa tilanteessa salaiset avaimet ovat luonnollisesti varmentajan eriyttämiä mahdollisten muiden sovellusten käyttämisestä. Muista kuin varmentajan mahdollisesti tallentaman sovelluksen tietojen oikeellisuudesta vastaa tällöin sovelluksen tallettaja. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen johdantolauseen 37 mukaisesti taloudellisten riskien arvioinnin hallitsemiseksi tai vakuuttamiseksi luottamuspalveluiden tarjoajat voivat asettaa tietyin edellytyksin rajoituksia tarjoamiensa palveluiden käytölle ja että ne eivät ole vastuussa vahingoista, joita aiheutuu tällaiset rajoitukset ylittävästä palveluiden käytöstä. TunnL 20 §:n mukaisesti tunnistusväline hankitaan sopimukseen perustuen. Tunnistusvälineen tai -palvelun liikkeelle laskija määrittelee todennäköisimmin myös mahdollisen käyttörajoituksen osana palvelusopimustaan.

käyttörajoituksen merkitykselle tunnistettiin kaksi tulkintaongelmaa: ensinnäkin oikeustoimen arvoa koskeva rajoitus ja toisekseen, se, mikä on luotetun kolmannen vastuu toimista, jotka ovat raja-arvoa kalliimpia, eli rajoittuuko vastuu käyttörajoituksessa mainittuun määrään vai eikö vastuuta synny lainkaan. Ensin mainituissa vaihtoehdossa käyttörajoitus tulkittaisiin vastuunrajoitukseksi, varmentajan korvausvastuun ylärajaksi, kuten Saksassa ja Englannissa. Toinen vaihtoehto on katsoa, että luotettu kolmas osapuoli ei vastaa lainkaan oikeustoimista, jotka ovat käyttötarkoituksen vastaisia, kuten Suomen ja Ruotsin laeissa.¹¹³²

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 ja 24 artikla edellyttävät kumpikin varmenteeseen luottavaa tahoa tietämään mahdollisen käyttörajoituksen. Hyväksytyssä varmenteessa on mahdollisuus ilmoittaa niiden toimien käyttöä koskeva rajoitus, joihin varmennetta voidaan käyttää, edellyttäen, että tällaiset rajoitukset ovat kolmansien osapuolten tunnistettavissa. Varmennepalvelujen tarjoaja ei ole vastuussa vahingosta, joka aiheutuu siitä, että tämä enimmäisrajoitus ylitetään.¹¹³³

---

¹¹³²Dimitrov 2008 s. 184–187; HE 36/2009 s. 77 Hindelang 2002 luku 4.1.1 viittauksin Saksan Signaturgesetz 11; Ponka 2013 s. 442; Reed 2004 s. 171. Hallituksen esityksen mukaan ”[v]armentajan riskienhallinnan kannalta on tärkeää, että se ei joudu vastuuseen käyttörajoituksen vastaisesta käytöstä”. Ruotsin Kval Sign L 14.2 § 2: ”*Certifikatutfärdaren är inte heller ersättnings skyldig för en skada som härrör från ett kvalificerat certifikat använts i strid med begränsningar som gäller användningsområde eller transaktionsbelopp och som tydligt angetts i certifikatet.*” Reed toteaa, että Utahin Digital Signature Act rajaa epäsuorat vahingot ja seurannaisvahingot varmentajan vastuun ulkopuolelle (c). Ponka viittaa Dimitrovin tulkintaan, jonka mukaan direktiivin mukaan laatuvarmenteita sisämarkkinoille takaava varmentaja ei voi tehdä käyttörajoituksia, vaan ainoastaan myöntämishetken tosiasialliseen tilanteeseen viitaten liikkeelle laskeva laatuvarmentaja, Dimitrovin mukaan ”only the CSP issuing certificates can indicate limitations”.

¹¹³³Brazell 2004 s. 102–103; ETSI TS 101456, liite A s. 16; Ponka 2013 s. 518–519; kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin liite II kohta k: ”*Ennen ryhtymistä sopimussuhteeseen sähköiselle allekirjoitukselleen varmennusta hakevan henkilön kanssa ilmoitettava kyseiselle henkilölle tiedon säilyttävää viestintämuotoa käyttäen varmenteen käytön tarkoista ehdoista ja edellytyksistä, mukaan lukien sen käyttörajoitukset, vapaaehtoisuuteen perustuvan akkreditointijärjestelmän olemassaolosta sekä valitus- ja riitojenratkaisumenettelyistä. Nämä tiedot, jotka voidaan toimittaa sähköisesti, on annettava kirjallisesti ja selvästi ymmärrettävällä kielellä. Näiden tietojen olennaisten kohtien on lisäksi pyynnöstä oltava varmenteeseen tukeutuvien kolmansien osapuolien saatavilla.*” Samoin on kirjattu varmennepolitiikan 7.3.3 kohtaan varmenteen tietosisällön mahdollisesti sovellettavat rajoitukset: ”limitation on the scope of use of the certificate” ja ”limitations on the value of transactions for which the certificate can be used”. Samankaltainen ennalta tiedoksi antamisen velvoite on säädetty tunnistusmenetelmien käyttörajoitusten osalta TunnL 18 §:ssä.

Toinen tulkintaongelma koskee asiointivälineen käyttäjän vastuuta. Tunnistusvälineen osalta asiasta on säädetty TunnL 27.2 §:ssä: *”Tunnistusvälineen haltija ei kuitenkaan vastaa tunnistusvälineen oikeasta käytöstä (siltä osin kun) [...] 3) tunnistusvälinettä käyttävä palveluntarjoaja on laiminlyönyt TunnL 18 §:n 4 momentin tai TunnL 25 §:n 5 momentin mukaisen velvollisuutensa tarkastaa tunnistusvälineeseen liittyvän käyttörajoituksen olemassaolon tai tiedon välineen käytön estämisestä tai sulkemisesta.”*¹¹³⁴ Vastaavaa säännös ei koske allekirjoittajaa, jolloin on perusteltava yleisin perustein. Allekirjoituksen osalta käyttörajoituksesta ja sen oikeudellisesta merkityksestä on säädetty tunnistamis- ja luottamuspalvelusasetuksen 13 artiklassa ja 24 artiklassa. Allekirjoituksen vastaanottajan on käyttöoikeusrajoitusten vastaista oikeustointa harkitessaan otettava huomioon paitsi se, että varmentaja ei tällöin ole vastuussa käyttörajoituksen vastaisesta varmenteesta, myös se, että väärinkäyttötilanteessa koko oikeustoimi saattaa olla pätemätön eikä allekirjoittaja vastaa näissä tilanteissa aiheutuvista vahingoista.¹¹³⁵

Mitä vähemmän käyttörajoituksia allekirjoitusvarmenteeseen on merkitty, sitä huolellisemmin luomistietojen asianmukaisesta säilyttämisestä ja käyttämisestä on huolehdittava. Varmenteilla asiointissa varmenteen liikkeellelaskija myöntää ja vastaa varmenteen käytöstä tässä käyttötarkoituksessa.¹¹³⁶ Kirjallisuudessa näytään kallistuvan

¹¹³⁴Ponka 2013 s. 443–444. Ponka tulkitsee, että tunnistusvälineen haltija ei vastaa käyttörajoituksen vastaisesta käytöstä, jolloin käyttörajoituksen vastaisen tunnistamisen hyväksyessään vastapuoli toimii omalla riskillään.

¹¹³⁵Ponka 2013 s. 444–445, 518–519. Ponka toteaa, että käyttörajoitukset ovat tarpeen varmentajan riskin pienentämisen näkökulmasta ja näiden tarkistaminen on perustellusti myös vastaanottajan velvollisuus. Jos kysymyksessä on oikeustoimikelvottomuuteen perustuva käyttörajoitus, tilanne on ongelmaton, koska oikeustoimikelvoton ei voi tehdä oikeustoimia. Pongan tulkintaa mukaillen käyttöoikeusrajoituksen on hahmotettava käyttäjän vapaaehtoisiksi oikeustoimikelpoisuuden rajoituksiksi, ja väärinkäyttäjällä ei voi muuttaa näitä rajoituksia. Vaikka oikea käyttäjä ylittäisikin asettamansa rajoitukset, pelkkä väärinkäyttörajoituksen vastaisuus on riittävänä syynä vastaanottajalle epäillä ongelma- ja väärinkäyttöä. Jos vastaanottaja tässä tilanteessa hyväksyy oikeustoimen ja myöhemmin väärinkäyttötilanne paljastuu, hänen voidaan katsoa olennaisesti myötävaikuttaneen vahinkoonsa, ja hän jää ilman korvausta. Muulla tavoin tulkiten käyttörajoitukset jäisivät ilman merkitystä allekirjoittajan ja allekirjoituksen vastaanottajien välisessä suhteessa.

¹¹³⁶Ponka 2013 s. 249; Telaranta 1985 s. 285–286, 288–289. Varmenteen haltijan on käytettävä varmennetta tämän käyttötarkoituksen mukaisesti, muuten hän poikkeaa varmentajan kanssa tekemästään sopimuksesta ja syyllistyy siten sopimusrikkomukseen. Tällaisessa tilanteessa varmentaja ei mahdollisesti ole sidottu sopimuksen vastaisesti varmenteella tehtyihin oikeustoimiin ja allekirjoittajaan saattaa kohdistua sopimusperusteisia vahingonkorvausseuraamuksia käytännössä varmentajan tai allekirjoittajan

oikeustoimiin rajattuihin käyttörajoituksiin eikä niitä voisi perustaa varmenne-, tunnisteväline- tai ongelmakohtaisen enimmäisvastuun määrälle. Luottavalla kolmannella taholla ei ole pääsyä aiempiin transaktiotietoihin, joiden perusteella oli mahdollista arvioida varmentajan riskienhallinnan perustana olevien transaktioiden määrää ja suuruutta. Kokonaisvastuun rajoittaminen edellyttäisi myös tehtyjen allekirjoitusten lukumäärän hallintaa varmentajan riskin arvioimiseksi.¹¹³⁷

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklassa ja 24 artiklassa sekä TunnL 15 §:ssä, TunnL 18 §:ssä sekä TunnL 27 §:ssä on mainittu varmenteen käyttörajoituksen merkityksestä osapuolten vastuuasemiin, jos käyttörajoitusta on rikottu.¹¹³⁸ Esimerkkinä oikeustoimista on mainittu työnantajan rajoitus varmenteen käytöstä vain työtehtäviin. TunnL 41 §:ssä säännellään varmentajan vahingonkorvausvastuusta suhteessa kolmanteen osapuoleen eli varmenteeseen luottavaan osapuoleen käännetyn todistustaakan vahingonkorvausvastuulla. Käännetty todistustaakka koskee vastuun perustetta, ja

---

sopimuskumppanin, yleensä varmenteeseen luottavan osapuolen taholta. Ponka huomauttaa, että jos allekirjoituksen vastaanottaja ei noudata osapuolten välisessä asiointissa noudatettua vakiintunutta menettelyä, on mahdollista, että allekirjoituksen vastaanottaja ei ole vilpittömässä mielessä. Esimerkiksi jos allekirjoittaja odottaa saavansa viestiinsä liittyvän vastaanottokuittauksen, mutta saakin allekirjoitetun dokumentin, on ehkä aihe epäillä asiointissa virhettä ja vastapuolen tahdonilmaisussa erheellisyyttä. Tahdonilmaisun ja tahdon vastaamattomuudesta esimerkki on ruotsalainen oikeustapausta NJA 1920 s. 446, jossa muuksi kuin tarjoukseksi tarkoitettua kirjettä oli pidettävä tarjouksena. Telaranta on arvioinut ilmaisutietoisuuden ja oikeustoimitahdon merkitystä tahdonilmaisun sitovuuden kannalta.

¹¹³⁷ETSI TS 101456, liite A s. 41; Ponka 2013 s. 445, 518–519. Kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisessa varmennepolitiikassa ja sen oikeudellisia suhteita kuvaavassa liitteessä on käyttörajoituksen määrittelyyn sekä käyttötarkoituksen että transaktion määrän osalta todettu seuraavaa: ”The Directive permits the CAs to limit their value liability both the use of a certificate and the value of transactions for which it is valid.” Varmentajalla ei ole mahdollisuutta valvoa yksittäiseen varmenteeseen liittyvää taloudellista riskiä, koska ”[I]liability limits is on a transaction basis and the CA may not be able to control the number of transactions for which he becomes liable, the CA may not have control over its overall liability”. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaista kirjallisuutta osapuolten välisistä oikeussuhteista ei ole vielä julkaistu, minkä vuoksi tulkinnan kysymyksiin on tarkoituksenmukaista hakea tukea kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin aikana vallinneesta tilanteesta korvausoikeudellisten kysymysten perustuksessa samanlaisiin vastuun jakautumisenperusteisiin.

¹¹³⁸Dumortier – Kelm – Nilsson 2003 s. 55–56. Kumotun sähköallekirjoitusdirektiivin 6.3 artiklan ja 6.4 artiklan rahamääräisistä rajoituksista todetaan, että kirjallisuudessa rajoitukset yleensä koskevat transaktiokohtaista rajoitusta, ei absoluuttista lukumäärästä riippumatonta rajoitusta.

tavanomaisella tavalla vahinkoa kärsineen on voitava näyttää vahingonkorvausvaatimuksen osalta syy-yhteys toteen.¹¹³⁹

3.2.4.2.4 Tunnistusvälineen tai hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen oikea haltija

TunnL 17 § ja luottamuspalveluasetus 24 artiklan 1 kohta velvoittavat tarkastamaan huolellisesti välineen hakijan henkilöllisyyden. Luottavalla kolmannella taholla ei ole aina mahdollisuutta tietää, onko tunnistus- tai allekirjoitusväline oikean henkilön hallinnassa. Välineen hakijan tunnistamisen yhteydessä on mahdollista, että joko vilpillisen menettelyn (hakijan tai välineen liikkeellelaskijan puolesta rekisteröivän) tai huolimattoman toiminnan vuoksi henkilö voi tulla tunnistetuksi muuna henkilönä ja menetelmään luottava osapuoli ei ole tästä virheestä tietoinen. Tällaisessa tilanteessa välineeseen luottavalle osapuolelle saattaa aiheutua myös taloudellisia menetyksiä.

Tällaisessa väärän identiteetin tilanteessa nousee kysymys, millä tavoin väärän käyttäjän toimet sitovat oikeaa käyttäjää. Lähtökohtaisesti oikea henkilö ei tule sidotuksi tietämättään oikeustoimeen, mutta jos väärän henkilön hallussa oleva varmenne johtuu oikean käyttäjän huolimattomuudesta, hänen korvausoikeudellinen tilanteensa saattaa muuttua TunnL 27 §:n mukaiseksi. Esimerkiksi hän on huolehtinut henkilökohtaisista tunnistusasiakirjoista tai -välineistä huolimattomasti, jolloin toinen henkilö on päässyt käyttämään niitä esiintyen hänen nimissään. Ellei oikea käyttäjä tule sidotuksi oikeustoimeen, korvattavat vahingot jäävät yleensä varsin pieniksi, kun puolestaan päinvastaisessa tilanteessa syntyy mahdollisuus huomattaviin korvausvaateisiin.¹¹⁴⁰ Tällainen tilanne saattaa nousta esiin esimerkiksi luoton nostamisen tilanteessa. Oikealla käyttäjällä on yleensä oikeus vaatia vahingonkorvausta tai perusteettoman edun palauttamista väärältä käyttäjältä. Oikean käyttäjän on ainakin teoriassa mahdollinen vapautua korvausvaateista anteeksiannon kautta suhteessa kolmanteen velalliseen.

¹¹³⁹HE 74/2016 s. 41. TunnL 41 §:n esityöt: ”Siltä osin kuin luottamuspalvelun tarjoajan vastuu perustuu eIDAS-asetuksen 13 artiklan säännöksiin, kansallisesta oikeudesta tulevat sovellettavaksi muun muassa vahingonkorvauksen kohtuullistamista, vahinkoa kärsineen myötävaikutusta, useiden vahingosta vastuussa olevien yhteisvastuuta sekä korvausvaatimuksen vanhentumista koskevat säännökset. Voimassa oleva 41 § soveltuu vain hyväksytyihin varmenteisiin. eIDAS-asetuksen 13 artikla on soveltamisalaltaan laajempi kattaen eIDAS-asetuksessa tarkoitetut luottamuspalvelut.”

¹¹⁴⁰Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016.

Oikea käyttäjä ei vastaa väärän käyttäjän (väärin perustein haltuun saaman) asiointivälineen käytöstä aiheutuvista vahingoista, ellei hänen tuottamuksensa ole lievää vakavampaa, kuten TunnL 27 §:ssä on säädetty. Huomioon on lisäksi otettava tavanomaiset vahingon aiheuttamiseen sidonnaiset toimet sekä TunnL 27 §:n rajoitukset¹¹⁴¹. Jos välineen haltija tulee sidotuksi kolmanteen kohdistuviin vahinkoihin, kysymyksessä saattavat olla huomattavat kustannukset vahingonkorvausvaatimuksena tai perusteettoman edun palautuksena. Jos väärä käyttäjä ei ole aiheuttanut virheellistä positiivista tunnistamista vilpillisesti tai tuottamuksellisesti, vaan virhe on tapahtunut esimerkiksi teknisen häiriön vuoksi, oikea käyttäjä ei tule sidotuksi oikeustoimeen tältä puuttuvan tuottamuksen vuoksi. On mahdollista, että jos väärää käyttäjää ei tavoiteta tai tämä osoittautuu maksukyvyttömäksi, tunnistusvälineen tarjoaja saattaa tietyin edellytyksin joutua oikean käyttäjän vahingonkorvausvaatimuksen kohteeksi.¹¹⁴² Oikean käyttäjän ja liikkeellelaskijan välinen korvausoikeudellinen suhde voi perustua tilannekohtaisesti sopimusvastuuseen, TunnL 17 §:n, tietosuoja-asetuksen 82 artiklan tai vahingonkorvauslain sääntelyyn.¹¹⁴³

Erityinen tilanne-erottelu on kysymyksessä silloin, jos virhe on tapahtunut ensisijaisessa ensitunnistuksessa tai myöhemmässä tunnistuksessa. Tunnistusvälineen tarjoajan ja oikean käyttäjän välillä on sopimussuhde välineen myöntämisestä ja käytöstä. Tässä suhteessa tapahtuneista virheistä vastaan sopimusperusteisen vastuun nojalla, mahdollisesti joiltain osin myös vahingonkorvauslain nojalla. Jos TunnL 17.5 §:ää tulkitaan siten, että tämän lainkohdan soveltaminen edellyttää virhettä myöhäisemmässä tunnistuksessa tapahtuvaan virheeseen, kun luotetaan aiempaan tunnistukseen, tämä lainkohta ei tule sovellettavaksi ensimmäisessä ensitunnistamisen tilanteessa.¹¹⁴⁴ Tunnistusvälineen liikkeellelaskijan toimiessa virheellisesti sovellettavaksi voi tulla joiltain osin tietosuoja-asetuksen 82 artikla, jos kysymyksessä on esimerkiksi tämän lainkohdan soveltamiseen johtava henkilötietojen

---

¹¹⁴¹Norros, selvitys 4/2016 s. 28. Norros toteaa näissä tilanteissa vahingon jäävän todennäköisesti pieneksi, mahdollisesti rajoittuen lähinnä tilanteen selvittämisestä aiheutuneisiin kuluihin. Selvityksen aikana lainkohdassa ensitunnistuksen ketjutuksen vastuun muodostumisesta oli säädetty kohdassa TunnL 17.4 §. 1.4.2019 alkaen vastaava säännös on TunnL 17.5 §:ssä.

¹¹⁴²Norros, selvitys 4/2016 s. 28. Perusteeton etu tulee korvattavaksi edunpalautusvelvollisuutta koskevien sääntöjen mukaan. Norros esittää esimerkkinä tilanteen, jossa väärä käyttäjä on saanut väärään positiiviseen tunnistamiseen perustuvasta oikeustoimesta jotain etua, kuten lainasumman sitoessaan samalla oikean käyttäjän velkasuhteeseen suhteessa luotonantajaan.

¹¹⁴³Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016.

¹¹⁴⁴Norros, selvitys 4/2016 s. 28.

käsittelyssä tapahtunut virhe. Jos väärä käyttäjä hakee tunnistusvälinettä oikeana käyttäjänä esiintyen, silloin oikea käyttäjä ei tule sidotuksi oikeustoimeen, koska luonnollisesti tämä ei ole voinut syyllistyä mihinkään TunnL 27.1 §:n mukaisiin laiminlyönteihin. Kysymyksessä voivat olla myös rikosoikeudelliset arvioitavat tunnusmerkitöt, kuten laatuvarmenteen liikkeellelaskijan erehdyttämisessäkin.

TunnL 17.5 §:n mukaista ketjun ensimmäisen ensitunnistajan ja oikean käyttäjän välisessä suhteessa ei voida soveltaa TunnL 17.5 §:ää eikä myöskään sopimusvastuuta koskevia sääntöjä, ellei oikean käyttäjän alkuperäinen ja tähän vahinkotilanteeseen mitenkään liittymätön tunnistusväline ole sattumalta peräisin juuri tältä palveluntarjoajalta. Tietosuoja-asetuksen 82 artikla tulee mahdollisesti sovellettavaksi, jos ensitunnistajan voidaan katsoa laiminlyöneen rekisterinpitäjän velvollisuutensa mahdollisessa välineen hakemisvaiheessa silloin, kun ensitunnistaja myöntää tunnistusvälineen väärälle käyttäjälle vilpillisen hakemuksen perusteella tai mahdollisesti muuten laiminlyö virheellisen epäilyn selvittämisen myöntämisen tilanteessa. Kysymyksessä saattavat olla esimerkiksi virheelliset tai epätäydelliset henkilötiedot palveluntarjoajan rekisterissä. Jos vahinko ei ole tapahtunut henkilötietojen käsittelyn yhteydessä, tietosuoja-asetuksen vahingonkorvausta koskevaa 82 artiklaa ei sovelleta. Oikea käyttäjä joutuisi vahingonkorvausvaatimuksessaan turvautumaan vahingonkorvauslakiin, jonka mukaiset korvausvastuun rajoitukset käytännössä estäisivät useissa tilanteissa vahingonkorvauksen saamisen.¹¹⁴⁵

Vastuun perustasta riippumatta liikkeellelaskijan vastuuta rajoittavat ainakin oman toiminnan huolellisuus erityisesti tunnistus- ja luottamuspalvelulain sekä henkilötietojen sääntelyn osalta sekä oikean käyttäjän mahdollinen huolimattomuus TunnL 27 §:n velvoitteiden mukaisesti. Jos oikea käyttäjä on myötävaikuttanut vahinkoon, VahL 6:1 :n kohtuullistamissäännös tulee sovellettavaksi.

---

¹¹⁴⁵Norros, selvitys 4/2016 s. 29. Selvityksen aikainen lainkohta oli TunnL 17.4 §, nykyinen TunnL 17.5 §.

3.2.4.2.5 Vahvan sähköisen tunnistusvälineen ja hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen voimassaolon lakkaaminen

3.2.4.2.5.1 Tunnistusvälineen ja hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen tilatiedon tarkastaminen

Allekirjoitusvarmenteeseen luottavan osapuolen on tarkistettava varmenteen voimassaolotieto, jotta hän voi OikTL 39 §:n mukaisesti vilpittömässä mielessä luottaa varmenteen voimassaoloon. Varmenantajan on ylläpidettävä saatavilla varmenteen reaaliaikaisen tilatiedon tarkistuksen mahdollistavaa OCSP-palvelua tai sulkulistaa tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan 4 kohdan mukaisesti. Tunnistusvälineen tarjoajalla on samankaltainen velvoite tilatiedon tarkastamisen mahdollistamiseksi TunnL 25.5 §:n mukaisesti.

Allekirjoitusvarmenteen haltijan, joka on varmentajan sopimuskumppani, on vastuusta vapautuakseen ilmoitettava kadonnut tai muuten luvottomasti hänen hallustaan pois joutunut varmenne sulkulistalle vapautuakseen varmenteen mahdolliseen väärinkäyttöön liittyvästä oikeustoimesta ja siihen liittyvästä vahingonkorvausvastuusta.¹¹⁴⁶ Varmenteen haltijan vastapuolen, varmenteeseen luottavan osapuolen velvollisuudet perustuvat käytettävän järjestelmän keskeisille toiminnallisuuksille.¹¹⁴⁷ Kvalifioituja allekirjoitusvarmenteita

---

¹¹⁴⁶Brazell: 2004 s. 94–95; Ponka 2013 s. 407; UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures (2001) art. 11: “A relying party shall bear the legal consequences of its failure: (a) To take reasonable steps to verify the reliability of an electronic signature; or (b) Where an electronic signature is supported by a certificate, to take reasonable steps: 6 UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures with Guide to Enactment 2001 (i) To verify the validity, suspension or revocation of the certificate; and (ii) To observe any limitation with respect to the certificate.” Brazell toteaa, että vastapuolen tehtävänä on tarkistaa sulkulista, noudattaa käyttörajoituksia, tarkistaa allekirjoitus teknisesti ja hyväksyä varmentajan vastuunrajoitukset.

¹¹⁴⁷Mason 2007 s. 185–186; Ponka 2013 s. 407–408. Allekirjoittajan on tarkoituksenmukaista asettaa varmenne sulkulistalle, koska allekirjoittajan vastaanottaja, luottava kolmas taho luottaa tähän allekirjoitukseen. Myöskään allekirjoituksen olemassaoloa ei ole mahdollista varmistaa tarkistamalla allekirjoitusta jollain julkisella avaimella, ja ilman varmenteen olemassaoloa julkista avainta ei puolestaan ole mahdollista liittää todelliseen henkilöön. On esitetty erilaisia tulkintoja siitä, mihin perustuu luottavan osapuolen suoranainen velvollisuus tarkistaa varmenteen voimassaolotieto, vai onko voimassaolotiedon tarkistaminen välttämätöntä tämän oman edun vuoksi. Tilatieto voidaan tarkistaa reaaliaikaisesta OCSP-palvelusta tai suljettujen varmenteiden rekisteristä. Ponka toteaa, että sähköisen allekirjoituksen tai tunnistamisen luotettavuuden varmistamisella tarkoitetaan teknistä tarkistamista, joka merkitsee allekirjoitetuksi väitetyn asiakirjan tai sen tiivisteen sekä avatun väitetyn allekirjoittajan julkisella avaimella avatun sähköisen allekirjoituksen vertaamista. Pätevyydellä ja voimassaololla tarkoitetaan välineen voimassaolon tarkistamista.

tarjoavan varmentajan velvollisuuteen kuuluu ainoastaan toimittaa luotettavan sulkulistan tiedot käytettäväksi, itse sulkulistan tarkistaminen jää varmenteeseen luottavan osapuolen vastuulle. Voidakseen vilpittömässä mielessä vedota varmenteen tilatiedon oikeellisuuteen ja siten esittää vaatimuksensa varmentajaa kohtaan mahdollisen virheellisen tiedon saatuaan, hänen on selvitettävä varmenteen tilatieto.¹¹⁴⁸ Vastuu luvattomista oikeustoimista siirtyy TunnL 39 §:n nojalla varmentajalle sillä hetkellä, kun varmenteen haltija on saattanut ilmoituksensa varmentajan tietoon.

Varmenteen liikkeelle laskijan etu on, että viesti varmenteen ilmoittamishetkestä aina sulkulistalle saattamiseen asti on mahdollisimman nopea ja virheetön, sillä riski tässä prosessissa aiheutuvista viipeistä ja niiden aikana sattuneista mahdollisista luvattomista oikeustoimista siirtyy ilmoitushetkellä varmentajalle. Tämän siirtymän vastuun muodostumiselle ei ole merkitystä sillä, miten luomistiedot ovat joutuneet oikeudettomalle käyttäjälle.¹¹⁴⁹ Koska TunnL 40 §:n mukaisesti 1 momentin tuottamuvastuun pääsääntöistä

---

¹¹⁴⁸Ponka 2013 s. 408. Jos varmenteeseen luottava osapuoli laiminlyö velvollisuutensa tarkistaa varmenteen voimassaolotieto ja luottaa varmenteeseen ilman tätä varoimenpidettä, hänen laiminlyöntinsä voidaan ottaa huomioon vastuuarvioinnissa joko tuottamuksena toisen vahinkoon tai myötävaikutuksena omaan vahinkoon. Viimeksi mainitussa tapauksessa hän ei voi vedota vilpittömässä mielessä varmenteen voimassaoloon. Oma tilanteensa ovat sellaiset kysymykset, joissa osapuolet ovat suorittaneet velvollisuutensa, mutta jollain osa-alueella virhe on kuitenkin tapahtunut. Virheen kantaa lähtökohtaisesti se osapuoli, jonka tuottamuksesta on kysymys. Varmentaja vastaa lopulta laatuvarmenteeseen luottavalle osapuolelle aiheutuneesta vahingosta, ellei se voi osoittaa toimineensa huolellisesti, minkä se ottaa huomioon kaikilla toiminnan osa-alueillaan käännetyn todistustaakan riskin minimoimiseksi. Varmentajan edun mukaista on pyrkiä pienentämään omaa vastuutaan asettamalla esimerkiksi palvelusopimuksen ehtoina varmenteen haltijalle tai jopa varsinaisen varmennepalvelun toimittamista koskevan sopimuksen ulkopuoliselle, varmenteeseen luottavalle taholle lisävelvoitteita sulkulistatarkastuksen lisäksi tiedonannon, politiikkamääräyksen tai muun informaation kuin sopimustekstin muodossa.

¹¹⁴⁹HE 74/2016 s. 35, 40. Tunnistusvälineen peruuttamisesta on säädetty TunnL 25 §:ssä. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain esitöissä kuvattiin yksityiskohtaisesti ilmoitusmenettelyä sekä vastuun siirtymisen ajankohdan määräytymistä. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain 36.2 §:n ja pykäläkohtaisten esitöiden mukaisesti peruuttamispyynnön saapumisajankohtana on pidettävä hetkeä, jolloin pyyntö on ollut varmentajan käytettävissä siten, että sitä voidaan käsitellä. Sähköisessä muodossa lähetetyn viestin osalta tämä tarkoittaa ajankohtaa, jolloin pyyntö on varmentajan käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä. Varmentaja ottaa riskin tämän ajankohdan ja sulkulistalle asettamisen väliseltä ajalta, jolloin luottava kolmas osapuoli saattaa tarkistaa sulkulistan, jolle sinänsä oikein peruutettua varmennetta ei ole vielä asetettu. Varmenteen haltija vapautuu ilmoitushetkellä omasta vastuustaan ja vastuu siirtyy varmentajan vastattavaksi vilpittömässä mielessä olevaan luottavaan kolmanteen tahoon nähden.

soveltamista kuluttajiin nähden pidetään kohtuuttomana, 2 momentissa on säädetty allekirjoittajan vastuun rajoituksista¹¹⁵⁰.

OCSP-palveluun tai sulkulistaan luottavalle taholle saattaa laiminlyönnistä aiheutua välittömänä vahinkona puhdas varallisuusvahinko, joka varmenteeseen luottavaa osapuolta koskien ei välttämättä perustu sopimussuhteeseen ja joka tällöin tulee arvioitavaksi yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti. Jos varmenteiden tarjoamista koskeva liiketoiminnan tai julkishallinnon palvelukokonaisuus on järjestetty niin, että myös varmenteeseen luottava osapuoli tulee sopimussuhteeseen tai sopimuksenkaltaiseen suhteeseen palveluntarjoajan kanssa, kysymykseen tulevat sopimusvastuusitoumuksen ehdot ja osapuolten sopimuksellinen asema. Tällainen sopimusrakenne saattaa olla kysymyksessä esimerkiksi silloin, kun luodaan erilaisista tunnistusvälineistä ja -palveluista koostuvaa luottamuspalvelua tai tunnistusportaaliratkaisua ja jossa osapuolina ovat erilaiset tunnistus- ja luottamuspalveluita tarjoavat yhteisöt sekä näitä asiointitapoja palveluissaan soveltavat verkkopalvelut.¹¹⁵¹

Varmenteen voimassaoloon luottanutta OikTL 39 §:n mukaisessa vilpittömässä mielessä ollutta kolmatta osapuolta kohtaan varmentajalla joutuu vastuusta vapautuakseen näyttämään toimineensa huolellisesti. Varmenteen haltija voi lisäksi joutua vahingonkorvausvastuuseen asiointikumppaniaan kohtaan VahL 5:1 :n nojalla, jos hän petoksen tunnusmerkistön täyttäen asioi varmenteella, joka ei ole voimassa, ja tästä aiheutuu varmenteeseen luottavalle osapuolelle varallisuusvahinkoa. Lainkohdan mukaan rangaistavaksi säädetyn teon, esimerkiksi petoksen, perusteella voidaan korvata myös varallisuusvahinko, joka ei ole yhteydessä henkilö- ja esinevahinkoon.

---

¹¹⁵⁰HE 36/2009 s. 75. Säännöksen perusteita oli yksityiskohtaisesti kuvattu aiemmin voimassa olleen tunnistus- ja allekirjoituslain perusteluissa. Vastaavaa säännöstä ei sisältynyt sähköisiä allekirjoituksia koskevista yhteisön puitteista annettuun direktiiviin. Pykälän säännöksillä tavoiteltiin kansallisella tasolla allekirjoituksen luomistietojen oikeudettoman käytön riskinjaon täsmentämistä. Pykälä vastasi sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 17 §:ää.

¹¹⁵¹Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 24 artiklan 2 f kohdan i alakohdassa on säädetty tietojen julkisesta haettavuudesta ainoastaan tietojen kohteena olevan henkilön suostumukseen perustuen. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain mukaisen varmentajan rekisteriä ja varmenteen tietojen jakamista koskevan 37 §:n pykäläkohtaisissa esitöissä sivulla 73 todettiin, että myös allekirjoittaja voi jakaa varmennetta, jolloin ei ole olemassa tarvetta erilliseen varmentajan tuottamaan palveluun.

3.2.4.2.5.2 Tunnistus- ja allekirjoitusvälineen haltijan velvollisuus peruuttaa asiointiväline

Tunnistusvälineen haltijan on TunnL 25 §:n mukaisesti ilmoitettava tunnistusvälineen tarjoajalle tai tämän nimeämälle muulle taholle tunnistusvälineen katoamisesta, joutumisesta oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudettomasta käytöstä ilman aiheutonta viivästyä havaittuaan asian.¹¹⁵²

Kuten kvalifioituneen allekirjoitusvarmenteen liikkeellelaskijan, tunnistusvälineen palveluunsa hyväksyvän palveluntarjoajan on TunnL 25.5 §:n mukaisesti tarkastettava tunnistusvälineen tarjoajan ylläpitämistä järjestelmistä ja rekistereistä mahdolliset peruutukset ja käytön estot.¹¹⁵³ Jos tunnistusväline perustuu varmenteisiin, ja peruutettuja varmenteita koskevat tiedot annetaan sulkulistan avulla TunnL 25.6 §:n mukaisesti, varmennepalvelun tarjoaja saa tallentaa tiedot sulkulistalta tehdystä varmenteen voimassaolon tarkastamisesta tai halutessaan tallentaa sulkulistan.

TunnL 41 §:n mukaisesti varmentaja vastaa hyväksytyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottaneelle kolmannelle, sopimuksen ulkopuoliselle taholle vahingoista, jos laatuvarmennetta ei ole peruutettu TunnL 39 §:ssä säädetyllä tavalla. Tämä kolmas taho asioi tunnistus- tai allekirjoituspalvelun tarjoajan sopimuskumppanin kanssa verkkopalvelua käyttäen. On myös mahdollista, että kolmas taho on osana kokonaispalvelua sopimussuhteessa tunnistus- ja allekirjoituspalvelun liikkeellelaskijaan.¹¹⁵⁴ Varmenteeseen luottavan eli kolmannen osapuolen on voitava luottaa varmenteen voimassaoloon ja sen

---

¹¹⁵²Tunnistusvälineen tarjoajalla on velvollisuus tarjota peruuttamismahdollisuus milloin tahansa. Tunnistusvälineen tarjoajan on viipymättä peruutettava tunnistusväline tai estettävä sen käyttö saatuaan asiaa koskevan ilmoituksen sekä asianmukaisesti ja viipymättä merkittävä järjestelmään tieto peruuttamisen tai käytön estämisen ajankohdasta. Tunnistusvälineen tarjoaman järjestelmän on oltava sellainen, että tunnistusvälinettä käyttävä voi helposti tarkastaa siihen merkityt tiedot mihin vuorokaudenaikaan tahansa. Myös tunnistusvälineellä asiointipalveluita tarjoavan tahon on tarkastettava mahdolliset peruutukset. Jos tunnistusvälineen käyttö voidaan teknisesti estää tai se voidaan sulkea, tarkastus ei ole välttämätöntä.

¹¹⁵³Varmenteen tilatieto voidaan tarkistaa esimerkiksi sulkulistatarkistuksen tai varmennejärjestelmän reaaliaikaisen varmennejärjestelmän OCSP-tilatiedon tarkastuksen avulla.

¹¹⁵⁴TunnL 1.4 §:ssä on nimenomaan rajoitettu lain soveltamista tilanteisiin, jossa yhteisö käyttää omaa tunnistusmenetelmäänsä omien asiakkaiden tunnistukseen omissa palveluissaan. Tyypillinen esimerkki tällaisesta suljetusta piiristä voisi olla yhden yrityksen sisäinen varmennepalvelu, joka saattaa toiminnallisesti täyttää laatuvarmenteen edellytykset, mutta joka ei kuitenkaan täytä yleisölle tarjottavan tunnistus- ja allekirjoituspalvelun vaatimuksia tai muita palvelulta vaadittavia edellytyksiä tai jota ei ole asetettu Viestintäviraston luottamuspalveluiden tarjoajien rekisteriin.

olemiseen oikean henkilön hallussa, ellei varmennetta ole peruutettu. ja merkitty varmentajan ylläpitämälle peruutettujen varmenteiden sulkulistalle.

Allekirjoittaja vastaa TunnL 40.1 §:n mukaisesti hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen luomistietojen oikeudettomasta käytöstä aiheutuneesta vahingosta, kunnes varmenteen peruuttamispyyntö on saapunut varmentajalle siten kuin 39 §:n 2 momentissa säädetään. TunnL 40.2 §:ssa on säädetty kuluttajan vastuun rajoituksista, jonka mukaan allekirjoittaja vastaa kuitenkin vahingosta, jos allekirjoittajan ei voida katsoa syyllistyneen huolimattomuuteen, eikä huolimattomuus ole lievää. TunnL 40 § viittaa myös tilanteeseen, jossa luomistietoja käyttää oikeudettomasti muu henkilö kuin luvallinen allekirjoittaja.¹¹⁵⁵ Näin syntynyttä oikeustoimen pätevyyttä tai osapuolten velvoittavuutta arvioidaan lisäksi velvoiteoikeuden ja rikosoikeuden käsittein¹¹⁵⁶. Allekirjoittaja voi joutua vastaamaan luomistietojen oikeudettomasti käyttäneen henkilön tekemistä oikeustoimista aiheutuneista vahingoista vain, jos hän on laiminlyönyt peruuttamisilmoituksen tekemisen mahdollisimman pian havaittuaan menettäneensä luomistietojen hallinnan. Olennainen hetki allekirjoittajan vastuun katkeamiseen on silloin, kun peruuttamispyyntö on ollut varmentajan käytettävissä siten, että sitä voidaan käsitellä.¹¹⁵⁷

TunnL 39 §:n mukaisesti allekirjoittajan on viipymättä pyydettävä hyväksytyn allekirjoitusvarmenteen myöntäneeltä varmentajalta laatuvarmenteen peruuttamista, jos hänellä on perusteltu syy epäillä allekirjoituksen luomistietojen oikeudetonta käyttöä. palveluntarjoajan on tällöin viipymättä peruutettava allekirjoitusvarmenne sekä ilmoitettava sen peruuttamisesta ja peruutusajankohdasta allekirjoittajalle. Ratkaiseva hetki on vastuun

---

¹¹⁵⁵Lainkohdan 2 momentin mukaisesti kuluttajalla on 1 momentissa säädetty vastuu vain, jos 1) hän on luovuttanut luomistiedot toiselle; 2) luomistietojen joutuminen niiden käyttöön oikeudettomalle on aiheutunut hänen huolimattomuudestaan, joka ei ole lievää; tai 3) hän menetettyään luomistietojen hallinnan muilla kuin 2 kohdassa mainitulla tavalla on laiminlyönyt pyytää laatuvarmenteen peruuttamista siten kuin 36.1 §:ssä säädetään.

¹¹⁵⁶Hemmo 2005b s. 49. Esimerkiksi tahallisuuskäsitteen sisältöä ei ole vahingonkorvauksessa laajasti tutkittu. Vahingonkorvausoikeudessa voidaan analogisesti hyödyntää runsaasti tutkittua rikosoikeudellista tahallisuusarviointia. Tahallisuuden toteaminen saattaa olla tarpeen esimerkiksi vahingonkorvauksen kohtuuperusteiden sovittelua koskevassa VahL 2:1.2 :n määrittelemässä tilanteessa, jonka mukaisesti vastuun sovittelu edellyttää tahallisuustilanteissa erityisiä syitä.

¹¹⁵⁷HE 74/2016 s. 40. Sähköisessä muodossa lähetetyn viestin osalta tämä tarkoittaa ajankohtaa, jolloin pyyntö on varmentajan käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä.

katkeamisen osalta se hetki, jolloin peruuttamista koskeva pyyntö on varmentajan käytettävissä vastaanottolaitteessa tai järjestelmässä.¹¹⁵⁸

TunnL 40 §:n mukaisesti allekirjoittajaa suojataan siten, että hän saattaa joutua vastuuseen syyllistyttyään huolimattomuuteen, eikä huolimattomuus ole lievää. Luomistietojen haltijan vastuu alkaa tämän kohdan mukaisesti siitä hetkestä alkaen, kun hänen voidaan katsoa syyllistyneen TunnL 39.1 §:n mukaiseen allekirjoitusvarmenteen peruuttamiseen liittyvään laiminlyöntiin. Varmenteen luotettavuuden kannalta olennaista on, että peruutettuihin varmenteisiin liittyvät tiedot ovat välittömästi luottavien tahojen saatavilla. Tähän varmenteeseen luottavan tahon vilpittömän mielen syntyminen hetkeen kytkeytyvät myös varmentajaan kohdistuvat korvausvastuun syntyminen edellytykset TunnL 40 §:ssä säädetyn mukaisesti.

3.2.4.2.5.3 Tunnistus- ja allekirjoituspalvelun tarjoajan oikeus peruuttaa asiointiväline

Tunnistusvälineen tarjoajalla on TunnL 26.1 §:n mukaisesti oikeus peruuttaa tai estää tunnistusvälineen käyttö, jos palveluntarjoajalla on syytä epäillä, että joku muu kuin se, jolle väline on myönnetty, käyttää sitä. Tunnistusvälineen tarjoajan oikeus peruuttaa väline tai estää sen käyttö on rajattu viiteen eriteltyyn tilanteeseen, joilla pyritään varmistamaan käyttäjän oikeellisuus, välineen turvallisuus sekä sopimuksenmukainen käyttö. TunnL 26.2 §:n mukaan tunnistusvälineen tarjoajan on ilmoitettava välineen peruuttamisesta tai käytön estämisestä ja peruuttamisen tai käytön estämisen ajankohdasta sekä peruuttamiseen tai käytön estämiseen johtaneista syistä välineen haltijalle mahdollisimman pian.¹¹⁵⁹

---

¹¹⁵⁸Lain perusteluissa on esitetty, että TunnL 36.1 §:ssa asetettu ilmoitusvelvollisuus laatuvarmenteen peruuttamiseen liittyy tilanteeseen, jossa hänellä on perusteltu syy epäillä, että luomistietoja voidaan käyttää oikeudettomasti. Peruuttamispyyntöä ei tarvitse erikseen perustella. Aiemman voimassa olleen tunnistus- ja allekirjoituslain 39 §:n mukaisesti laatuvarmenteita tarjoava varmentaja sai tallentaa voimassaolotiedon tarkistamisen sulkulistalta ainoastaan varmenteiden käytön laskutuksen suorittamiseksi tai varmenteella varmennetun sähköisen allekirjoituksen avulla tehtyjen oikeustoimien todentamiseksi. Voimassa olevassa tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa ei vastaavaa rajoitusta ole säädetty, mutta lienee tarkoituksenmukaista tulkita säännös samalla tavoin muun sääntelyn toteuttaessa samoja päämääriä. Säännöksellä saattaa olla merkitystä erityisesti varmentajaan kohdistettujen vahingonkorvausvaatimusten johdosta.

¹¹⁵⁹HE 74/2016 s. 31. TunnL 26 § on sisällöltään samankaltainen kuin tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukainen sääntely. Sen lisäksi, mitä TunnL 25 §:ssä säädetään, tunnistusvälineen tarjoaja voi peruuttaa tunnistusvälineen tai estää sen käytön, jos ”1) tunnistusvälineen tarjoajalla on syytä

Aiemmin voimassa olleen tunnistamis- ja allekirjoituslain 36 §:n mukaisesti¹¹⁶⁰ myös allekirjoituspalvelua tarjoavalla varmentajalla oli mahdollisuus peruuttaa varmenne, jos siihen on erityistä syytä, kuten tietoturvallisuuden vaarantuminen, allekirjoittajan kuolema tai sopimuksenvastainen käyttö. Voimassaolevassa tunnistamis- ja luottamuspalvelulaissa palveluntarjoajalle ei ole välittömästi säädetty tällaista oikeutta. Palveluntarjoajat laskevat liikkeelle luottamuspalvelutuotteita sekä sopimukseen perustuen että viranomaistoimintana, jolloin mahdolliset sulkemisesta aiheutuvat vahingonkorvauskysymykset määräytyvät sopimusperusteisen korvausvastuun tai viranomaisen korvausvastuun kautta tunnistamis- ja luottamuspalvelulain yleissääntelyn kohdistuessa tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 11 artiklaan ja 13 artiklaan sekä näiden lainkohtien perusteella toteutuvaan kansalliseen sääntelyyn, jota on yksityiskohtaisesti kuvattu tässä kappaleessa 3.

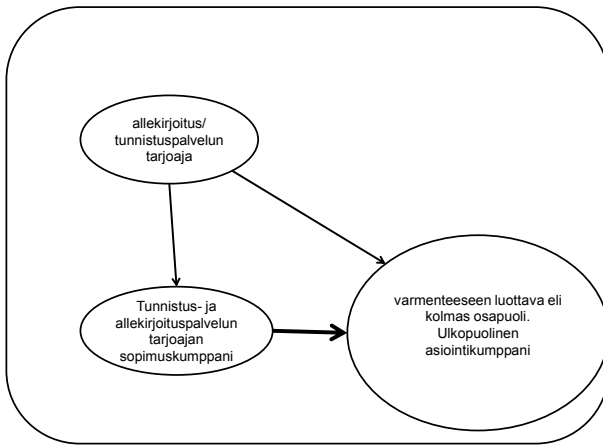
3.2.5 Palveluntarjoajan sopimuskumppani ja tunnistus- tai allekirjoituspalveluun luottava osapuoli

Varmenne- tai tunnistusvälineen tarjoajan sopimuskumppani, välineen haltija, voi olla joko varmenteella allekirjoittava henkilö tai tunnistusvälineen käyttäjä. Tunnistus- ja allekirjoitusvälineen haltijalla voi olla sopimussuhteeseen perustuva suhde toisen asiointikumppaninsa kanssa. Tällöin välineen haltija asioi esimerkiksi sähkökaupassa käyttäen hyväksyttyä varmennetta tai tunnistusvälinettä heidän välisessään, usein sopimuksella säännellyissä transaktioissa.

---

epäillä, että joku muu kuin se, jolle tunnistusväline on myönnetty, käyttää sitä; 2) tunnistusväline sisältää ilmeisen tunnistusvälineen tarjoajasta johtuvan aiemmin havaitsemattoman virheellisuuden; 3) tunnistusvälineen tarjoajalla on syytä epäillä, että tunnistusvälineen käytön turvallisuus on vaarantunut joko yksittäiseen välineeseen tai järjestelmään liittyvistä syistä johtuen; tunnistusvälineen haltija käyttää tunnistusvälinettä olennaisesti sopimusehtojen vastaisella tavalla; 4) jos välineen haltija käyttää välinettä olennaisesti sopimusehtojen vastaisella tavalla, esimerkiksi 18 §:ssä asetettujen estojen tai käyttörajoitusten vastaisesti tai 5) tunnistusvälineen haltija on kuollut”. TunnL 26.3 §:n mukaan tunnistusvälineen tarjoajan on palautettava mahdollisuus käyttää välinettä tai annettava välineen haltijalle uusi väline viipymättä 1 momentin 2 ja 3 kohdissa tarkoitetun syyn poistumisen jälkeen. Kohtien 1 ja 4 osalta palveluntarjoaja voi harkita, jatkaako se sopimussuhdetta välineen haltijan kanssa.

¹¹⁶⁰Laki vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009) 36.3 §: ”Laatuvarmenne voidaan peruuttaa myös, jos siihen muutoin on erityistä syytä. Laatuvarmenteen peruuttamisesta ja peruuttamisajankohdasta tulee aina ilmoittaa allekirjoittajalle.”

Kuva 8.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 13 artiklan, TunnL 27.2 §:n tai TunnL 41 §:ssä säädetyn edellytyksin hyväksyttyjä allekirjoitusvarmenteita tarjoava varmentaja saattaa joutua vastaamaan tälle ulkopuoliselle asiointikumppanille aiheutuneista vahingoista, ellei palveluntarjoaja pysty näyttämään huolellisuuttaan toteen. Tällainen korvaustilanne saattaa nousta esiin, jos varmenteeseen luottava kolmas osapuoli luottaa varmenteeseen suoritettuaan tilatiedon tarkistuksen tai palveluntarjoajan palvelua koskevat rajoitukset eivät ole kolmansien osapuolien ennalta tunnistettavissa.

Asiointivälineen käyttäjällä ja ulkopuolisella asiointikumppanilla on keskenään luottamussuhde. Asiointivälineen käyttäjä voi TunnL 27 §:n tai 40 §:n mukaisesti luottaa siihen, että kukaan ei hänen nimissään käytä väärin varmennetta, jos hänellä on huolellisesti säilytettynä allekirjoitusavaimet ja niiden aktivoimiseen tarvittavat koodit tai vaihtoehtoisesti niiden kadottua varmenne on suljettu, jolloin varmennetta ei voi enää käyttää. Toisaalta hyväksyttyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottava osapuoli voi vilpittömässä mielessä luottaa allekirjoituksen voimassaoloon ja oikeellisuuteen, jos hän on tehnyt sulkulistatarkistuksen.¹¹⁶¹

Asiointivälineen haltijan ja ulkopuolisen tahon välinen asiointisuhde perustuu usein sopimukseen tai sopimuksenkaltaisiin olosuhteisiin. Ulkopuolinen asiointikumppani saattaa saman tai eri vahinkotapahtuman yhteydessä kohdistaa sopimusperusteisen

¹¹⁶¹Hultmark 1998 s. 36–37.

vahingonkorvausvaateen myös palveluntarjoajan sopimuskumppaniin, jos palveluntarjoajan sopimuskumppani ja ulkopuolinen asiointikumppani ovat keskenään sopimussuhteessa. Asiointivälineen liikkeellelaskijan virheellinen toiminta saattaa estää keskenään asioivien osapuolien sopimuksen perusteella oletettavissa olevaa liiketoimintaa tai muuta asiointia ja näin aiheuttaa vahinkoa sopimuskumppanille tai ulkopuoliselle asiointikumppanille. Osapuolet saavat tällaisessa tilanteessa lähtökohtaisesti kaikki varallisuusvahinkonsa korvattua sopimusvastuun periaatteiden mukaisesti.

Ulkopuoliselle asiointikumppanille saattaa aiheutua vahinkoa myös sellaisessa tilanteessa, jossa sopimuskumppani on sopimuksen tekemisen yhteydessä antanut vääriä tai epätarkkoja tietoja, ja tunnistus- tai allekirjoituspalvelun tarjoaja on niihin luottaen tehnyt palvelusopimuksen. On mahdollista, että sopimuksen tekemisen yhteydessä aiheutuu *culpa in contrahendo* -tilanne ja sen yhteydessä sopimuksen pätemättömyys.¹¹⁶² Väärän henkilön nimissä tai edustuksessa haettu asiointiväline aiheuttaa samankaltaisen virheellisiin sopimisosapuolen tilannetta koskevan olettamán. Luottava kolmas osapuoli luottaa näin väärin perustein myönnettyyn hyväksytyyn allekirjoitusvarmenteeseen tai vahvan sähköisen tunnistuksen välineeseen. Sopimuskumppanina oleva asiointivälineen haltija saattaa joutua kansallisen lain nojalla myös rikosoikeudelliseen vastuuseen erehdyttämisen vuoksi, mikä saattaa johtaa väärin perustein myönnettyyn allekirjoitusvarmenteeseen luottavalle kolmannelle taholle aiheutuneeseen vahinkoon.¹¹⁶³

Myös tunnistus- ja allekirjoituspalvelun liikkeellelaskijalle saattaa aiheutua taloudellista vahinkoa, jos palvelun tarjoaminen perustuu väärin olettamuksiin. Liikkeellelaskijan

---

¹¹⁶²Hemmo 2003a s. 132–133, 142–144; Ponka 2013 s. 418–419. Sopimuksentekotuottamuksen (*culpa in contrahendo*) toinen tyyppitilanne on toisen osapuolen takia aiheutuva sopimuksen pätemättömyys, toisen tilanteen ollessa asiaton toiminta sopimusneuvottelujen yhteydessä. Näissä tilanteissa vahingonkorvausmenettelyä on pidetty mahdollisena, jopa puhtaan varallisuusvahingon osalta myös sellaisessa tilanteessa, jossa pätevää sopimusta ei ole syntynyt ja puhtaan varallisuusvahingon korvaaminen sopimuksenulkoisissa tilanteissa edellyttää VahL 5:1 :n edellytysten täyttymistä.

¹¹⁶³ETSI TS 101456, Liite A. S. 42; Ponka 2013 s. 418–419. Ponka huomauttaa, että kynnys korvaukseen esimerkiksi rikosoikeudellisen allekirjoituksen väärentämisen tunnusmerkistön perusteella on varsin korkea. Sähköisessä ympäristössä oikean käyttäjän vastuu perustuu vahingonkorvausoikeudellisesti allekirjoitusvarmenteen osalta TunnL 40 §:n ja vahvan sähköisen tunnistusvälineen osalta TunnL 27 §:n mukaiseen kansalliseen sääntelyyn. Jos varmenteen haltijan asiointiväline joutuu varmentajan toimien vuoksi väärälle henkilölle, varmenteen haltija voi vaatia varmennepalvelun tarjoajalta vahingonkorvausta aiheutuneesta vahingosta myös tietosuojasetuksen 82 artiklan nojalla, jos vahinko on aiheutunut henkilötietojen käsittelyssä.

sopimuskumppani on vastuussa niin ikään nimenomaisen tai hiljaisen valtuutuksen nojalla toimivan edustajansa toimista sekä tietyissä tilanteissa myös silloin, kun edustajalla on asemavaltuus perustuen siihen, millaisena tilaaja näyttäytyy varmenteeseen tai tunnistusvälineeseen luottavalle osapuolelle¹¹⁶⁴. Tässä oikeussuhteessa – sen yleensä perustuessa sopimukseen – sovellettaviksi tulevat yleiset sopimusoikeudelliset velvoitteet, kuten sopimuksen syntymisvaiheen vastuukysymykset, pätemättömyyskysymykset sekä osapuolten välinen myötävaikutus. Ulkopuolinen asiointikumppani ollessaan kuluttajan asemassa on kuluttajansuojaa koskevan sääntelyn piirissä. Sovellettaviksi saattavat tulla myös virkamiehen vastuuta koskevat säännökset tai isännänvastuun periaatteet, kuten muissakin tässä kappaleessa esitetyissä vahinkotilanteissa näitä vahinkotyyppisiä koskevan sääntelyn mukaisesti.

4. Vahva sähköinen tunnistus ja sähköiset allekirjoitukset eräissä verkkopalveluissa

4.1 Verkkopalveluiden erityisvaatimuksista

Sähköisen allekirjoituksen ja vahvan sähköisen tunnistuksen vaatimuksista on säädetty sekä yksityisoikeudellisten että julkisoikeudellisten verkkopalveluiden yhteydessä. Laajoja palvelukokonaisuuksia voidaan toteuttaa myös tietoverkoissa verraten avoimen muotovapauden ympäristössä.¹¹⁶⁵ Usein viranomaispalveluille on asetettu korostettu huolellisuusvelvoite sähköisen asioinnin sääntelyssä sekä rekisterien tietosisällön oikeellisuus- ja eheysvaatimuksissa.

Tyypillinen sekä tunnistusvälineitä että verkkopalveluita tarjoava sopimusjärjestelyihin rakentuva yhteisö on pankki, jonka liiketoiminta on kehittynyt palveluiden keskittyessä verkkopankkiin.¹¹⁶⁶ Viranomaiselle on säädetty velvollisuus tarjota sähköisiä asiointipalveluita, jos se on taloudellisesti tai käytettävissä olevat voimavarat huomioon

¹¹⁶⁴ETSI TS 101456, Liite A s. 42. TunnL 19.1 §:ssä on säädetty tunnistusvälineen tietosisällöstä, silloin kun se perustuu varmenteeseen. Tietosisällössä on ilmaistava varmenteen haltijan osalta kohdassa 2 tieto varmenteen haltijasta sekä kohdassa 3 varmenteen haltijan yksilöivä tunnus sekä kohdassa 6 tieto varmenteen käytön mahdollisista estoista ja rajoituksista

¹¹⁶⁵Pohjoismaissa sopimusvapaus ja muotovapaus mahdollistavat erilaiset liiketoimintamuodot.

¹¹⁶⁶Finanssialan Keskusliitto: Esitykset. Tavallisimmat laskunmaksutavat 3.6.2011; Laine, LM 4/2014 612–613, 618–619; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 234. Vuonna 2011 laskuista 81 % maksettiin verkkopankissa. 63 % niistä, jotka ostivat tavaroita tai palveluita internetin kautta, maksoivat ne verkkomaksuna pankkitunnuksilla. Suomalaisen yleisimmin käyttämä verkkopalvelu on Ruotsiin sijoittautunut verkkopalvelu Cdon.com.

ottaen mahdollista. Sähköisessä viranomaislaissa, julkisuuslaissa, arkistolaissa sekä hallintolaissa on säädetty sähköisen asioinnin hallinnon erityisvaatimuksista, kuten tiedoksiannosta, allekirjoituksesta ja arkistoinnista.¹¹⁶⁷ Julkishallinnon sähköisten palveluiden järjestämisestä on säädetty laissa hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista.¹¹⁶⁸ Erityislaeissa, esimerkiksi MK 9 a:1 :ssä on säädetty tunnistamisen tason vaatimuksista. Julkishallinnon asiointipalveluiden¹¹⁶⁹ tunnistamisen vaatimuksista ja hyvistä käytännöistä on ohjeistettu hallinnon sisäisesti. Vahva sähköinen tunnistaminen on perusteltua, kun käyttäjällä on pääsy suojattaviin tietoihin tai käyttäjä voi saattaa vireille asioita, joilla on huomattavaa oikeudellista tai taloudellista merkitystä.¹¹⁷⁰

Henkilön tunnistamisesta hallinnon asiointitilanteessa ei ole säädetty yleislailla. Hallinnon sähköisessä asiointissa on mahdollista saattaa vireille¹¹⁷¹ sekä saada

---

¹¹⁶⁷Sähköisen viranomaislain 5 §:n mukaisesti 1.4.2019 alkaen sähköisten asiointipalvelujen järjestämisestä ja saatavuuden turvaamisesta säädetään digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019) 3.2 §:ssä. Lainkohdassa viitataan viranomaisten digitaalisten palveluiden menettelyjen osalta sovellettavaksi ”*muutoin, mitä asian vireillepanosta, päätöksen tiedoksiannosta, viranomaisten toiminnan julkisuudesta, henkilötietojen käsittelystä, asiakirjojen arkistoinnista, asian käsittelyssä käytettävästä kielestä ja asian käsittelystä säädetään. Lain soveltamisesta evankelis-luterilaisen kirkon digitaalisiin palveluihin säädetään erikseen*”.

¹¹⁶⁸HE 59/2016 vp s. 36.

¹¹⁶⁹Tieto- ja kyberturvallisuuden johtoryhmän (VAHTI) ohje 12/2006 (”Tunnistaminen julkishallinnon verkkopalvelussa”).

¹¹⁷⁰HE 59/2016 s. 7.

¹¹⁷¹Viranomaisen on sähköisen viranomaislain 7 §:n mukaisesti sopivalla tavalla ilmoitettava sähköisessä asiointissa käytettävät yhteystietonsa sekä aina oikaisuvaatimus- tai valitusosoituksessa. Lain 9 §:n mukaisesti vireillepanossa ja asian muussa käsittelyssä vaatimuksen kirjallisesta muodosta täyttää myös viranomaiselle toimitettu sähköinen asiakirja. Jos asian vireillepanossa tai muussa käsittelyssä edellytetään allekirjoitettua asiakirjaa, allekirjoitusvaatimuksen täyttää myös 16 §:n mukaisesti ”*asetuksen (EU) N:o 910/2014 26 artiklassa säädetty vaatimukset täyttävällä kehittyneellä sähköisellä allekirjoituksella tai muuten sellaisella tavalla tehty sähköinen allekirjoitus, että asiakirjan alkuperäisyydestä ja eheydestä voidaan varmistautua*”. Hallintolain 22.2 §:n mukaisesti viranomaiseen saapunutta asiakirjaa ei tarvitse allekirjoittaa, jos ”*asiakirjassa on tiedot lähettäjistä, eikä asiakirjan eheyttä ja alkuperäisyyttä ole syytä epäillä*”.

tiedoksiantoja¹¹⁷² sähköisillä asiointivälineillä.¹¹⁷³ Hallintolaissa ei ole erityisesti säädetty henkilön tunnistuksen vaatimuksesta asiakirjan viranomaiselle toimittamisen yhteydessä.¹¹⁷⁴ Vahvan sähköisen tunnistuksen välineen tai kiistämättömän allekirjoituksen vaatimus toistuu erityissääntelyn piirissä olevien vaativan turvallisuustason sähköisissä asiointipalveluissa.

Viranomaisen verkkopalveluiden yhdenmukaistamiseksi Suomeen on perustettu kansallinen sähköinen palveluarkkitehtuuri ja sähköisen tunnistautumisen hallinnointipalvelut. Tavoitteena on luoda organisaatorajoja ylittäviä palveluja ja parantaa niiden saatavuutta taloudellisesti perustellulla tavalla.¹¹⁷⁵ Kokonaisuuteen sisältyvät kansallinen palveluväylä (tiedonvälityskerros), kansallinen sähköisen tunnistuksen hallinnointi¹¹⁷⁶, kansallinen organisaatioiden ja luonnollisten henkilöiden roolien ja valtuutusten hallinta¹¹⁷⁷, kansalaisten, yritysten ja viranomaisten tarvitsemat yhteiset palvelukanavat (palvelunäkymät) sekä ohjelman toimeenpanon edellyttämät ohjaus- ja

---

¹¹⁷²Päätös, joka tullakseen voimaan on annettava asianosaiselle tiedoksi, voidaan ”asianosaisen suostumuksella sähköisen viranomaislain 18 §:n nojalla antaa tiedoksi myös sähköisenä viestinä, ei kuitenkaan telekopiona tai vastaavalla tavalla. Viranomaisen on tällöin ilmoitettava, että päätös on asianosaisen tai tämän edustajan noudettavissa viranomaisen osoittamalta palvelimelta, tietokannasta tai muusta tiedostosta.”

¹¹⁷³Asianosaisen tai tämän edustajan on tunnistauduttava päätöstä noutaessaan. Tunnistautumisessa voidaan käyttää tunnistus- ja allekirjoituslaissa tarkoitettua tunnistusvälinettä tai muuta tunnistautumistekniikkaa, joka on tietoturallinen ja todisteellinen.

¹¹⁷⁴HE 59/2016 s. 7. Hallintolain 16 §:n mukaan viranomaiselle toimitettavasta asiakirjasta on mainittava lähettäjän nimi sekä tarvittavat yhteystiedot asian hoitamiseksi. Hallintolaissa ei ole erityisesti säädetty lähettäjän tunnistettavuusvaatimuksesta.

¹¹⁷⁵HE 59/2016 vp s. 5. Julkisuuslaissa sovelletaan viranomaisen erillisyyisperiaatetta. Kukin viranomainen päättää hallussaan olevien asiakirjojensa ja rekistereissä olevien tietojensa antamisesta sekä vastaa muutenkin julkisuusperiaatteen toteuttamisesta.

¹¹⁷⁶Tukipalvelu ei itsessään tuota verkkopalveluiden käyttöön tunnistusvälineitä, vaan kokoaa olemassa olevia, eri vaatimustason tunnistusvälineitä ja -palveluita verkkopalveluiden tunnistamistarpeisiin.

¹¹⁷⁷Väestörekisterikeskuksen tehtävänä on hallinnon tukipalveluista annetun lain 10 §:n mukaisesti pitää asiointivaltuutuspalvelun tarjoamiseksi rekisteriä luonnollisten henkilöiden tai yhteisöjen puolesta annetuista asiointia koskevista valtuutuksista ja muista tahdonilmaisista. Lainkohdan 1 momentissa tarkoitettun tahdonilmaisun rekisteröiminen edellyttää, että tahdonilmaisun antaja tunnistetaan luotettavasti luonnollisen henkilön tunnistusvälinettä käyttäen tai muulla sellaisella tunnistusmenetelmällä, joka on tietoturallinen ja todisteellinen. Lisäksi tahdonilmaisun rekisteröiminen edellyttää, että Väestörekisterikeskus pystyy varmistamaan henkilön toimintakelpoisuuden ja tarvittaessa toimivallan 6 §:ssä tai 1 momentissa tarkoitetuista rekistereistä.

hallintaperusteet.¹¹⁷⁸ Sähköisessä asioinnissa henkilön yksilöinti tapahtuu henkilötunnuksen avulla erityisesti vahvoja tunnistusmenetelmiä hyödyntävissä asiointipalveluissa.¹¹⁷⁹

Tukipalveluiden järjestäminen edellyttää eri viranomaisten rekistereiden yhteiskäyttöä.¹¹⁸⁰ Säännöstä voidaan soveltaa yksittäisiin tietopyyntöihin, muttei yleisesti teknisten käyttöyhteyksien avaamiseen.¹¹⁸¹ Kansalliset digitalisaatiota edistävät hankkeet

---

¹¹⁷⁸HE 59/2016 vp s. 4. Lailla säädettäisiin kansallisessa palveluarkkitehtuuriohjelmassa kehitettyjen tukipalvelujen yhtenäisestä tuotannosta ja käytöstä.

¹¹⁷⁹HE 9/2018 s. 59, 84; HE 59/2016 vp s. 6. Ennen asian vireillepanoa on tilanteita, joissa salassa pidettäviä tietoja voi toisen viranomaisen rekisteristä saada vain rekisteröidyn suostumuksella. Tietosuojalain esitöissä ehdotetaan säädettäväksi poikkeus myös erityisiä henkilötietoryhmiä koskevaan 9 artiklaan ja rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen käsittelyä koskevaan 10 artiklaan, jotka vastaavat suurelta osin ennen asetuksen voimaantuloa olevan henkilötietolain 11 §:ssa tarkoitettuja arkaluonteisia henkilötietoja. HeTL 12.1 §:n 1 kohdan mukaan arkaluonteisia tietoja voitiin käsitellä muun muassa rekisteröidyn nimenomaisen suostumuksen perusteella. Henkilötunnusta saa HE 9/2018 mukaisen lakiluonnoksen 29 §:n perusteella käsitellä rekisteröidyn yksiselitteisesti antamalla suostumuksella tai, jos käsittelystä säädetään laissa. Lisäksi käsittely on sallittua, jos rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi taikka rekisteröidyn tai rekisterinpitäjän oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseksi. Suostumukset voidaan jakaa tiedollisiin ja menettelyllisiin suostumuksiin. Tiedollinen suostumus on merkityksellistä henkilötietojen käsittelyssä. HeTL 3 §:n 7 kohdassa oli säädetty tiedollisen suostumuksen perusteista, joiden perusteella voidaan varmistaa rekisteröidyn tahto tietojenkäsittelyyn ja luoda rekisterinpitäjälle oikeus käsitellä henkilötietoja. Yleiset suostumuksen kriteerit – vapaaehtoisuus, yksilöiminen sekä tietoinen tahdonilmaisu – on otettava huomioon suostumukseen perustuvassa tietojen käsittelyssä. Tiedollinen suostumus hankitaan, jos hallinnon asiakkaan tietoja haetaan eri viranomaisten henkilörekistereistä jonkin viranomaisen sähköiseen asiointipalveluun esitiedoksi esimerkiksi hakemus- tai ilmoituslomakkeelle. Menettelylliset suostumukset liittyvät esimerkiksi sähköisiin tiedoksiantoihin, kuten sähköisen viranomaislain 18 §:ssä tarkoitettu todisteellinen sähköinen tiedoksianto ja 19 §:ssä säädetty sähköinen tiedoksianto on mahdollista tehdä asianosaisen suostumuksella. Asiakkaan suostumuksen antamiseen liittyviä säännöksiä on erityisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä työvoimapalveluja koskevassa lainsäädännössä, esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetussa laissa.

¹¹⁸⁰HE 59/2016 vp s. 6. Tiedonhallinnan erityissääntely koostuu kymmenistä eri rekistereitä koskevista säädöksistä. Useisiin viranomaisten rekistereihin sovelletaan myös yleislain sääntelyä, jonka mukaan rekisterinpito on sallittua tietosuoja-asetuksen ja myös ehdotetun HE 9/2018 mukaisen tietosuojalain nojalla viranomaisen laissa säädetyn tai sen nojalla määrätyn tehtävän hoitamiseksi.

¹¹⁸¹HE 59/2016 vp s. 5. Viranomainen voi julkisuuslain 21 §:n mukaisesti pyynnöstä tuottaa ja luovuttaa eri käyttötarkoituksia varten automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpitämäänsä yhteen tai useampaan tietojärjestelmään talletetuista merkeistä muodostetun tietoaineiston, ellei tietopalvelun tuottaminen ole vastoin sitä, mitä asiakirjan salassapidosta ja henkilötietojen suojasta säädetään.

avaavat mahdollisuuden esimerkiksi suomalaisen kaupparekisterin liittäminen palveluväylän kautta EU-jäsenvaltioiden yritysten ja viranomaisten käyttöön.¹¹⁸² Luonnollisen henkilön tunnistusvälineeseen perustuvalla ratkaisulla voidaan tunnistaa rajat ylittäen myös rajat ylittävä toisen EU-jäsenvaltion kansalainen.

Lakiehdotuksen varhaisissa vaiheissa oli esitetty samankaltaista vahingonkorvausoikeudellista ratkaisua kuin kiinteistönvaihdannan sääntelyssä valtion erityisellä vastuulla syntyvän tahdonilmaisujen rekisterin virheellisyydestä ja puutteellisesta toiminnasta. Näin toteutuessaan käytännössä olisi syntynyt uusi perustietovaranto, joka tosiasiallisesti nauttii julkista luotettavuutta. Hallinnon tukipalveluista annetun lakiehdotuksen 8 §:n (17.11.2015) sanamuodon mukaisesti¹¹⁸³ oli esitetty, että Suomen valtio olisi velvollinen korvaamaan vahingon, joka on aiheutunut rekisteriin talletettuun tahdonilmaisuun vilpittömässä mielessä luottaneelle sekä sille, jonka henkilöllisyyttä on väärinkäytetty, jos tahdonilmaisun on oikeudettomasti antanut joku muu kuin sen antajaksi tunnistettu.

---

¹¹⁸²HE 59/2016 vp s. 4–5. Pyrkimyksenä on säätää hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalvelujen järjestämisestä. Palvelutuotanto keskitettäisiin maksamisen kokoamis- ja hallinnointipalvelua ja hallinnon karttapalvelua lukuun ottamatta Väestörekisterikeskukseen. Laissa säädettäisiin myös palvelutuottajan vastuista ja tehtävistä sekä henkilö- ja muiden tietojen käsittelystä palvelujen tuottamiseksi. Lakiehdotuksen 6 §:n esitöissä on määritelty väestötieto- ja varmennepalvelulaissa säädetyt eräät henkilötiedot, holhoustoimilain mukaiset holhousasioiden rekisteristä henkilön edunvalvontaa, toimintakelpoisuuden rajoittamista ja edunvalvontavaltuutusta koskevat tiedot; yhdistyslain (503/1989) yhdistysrekisteristä yhdistystoimintaa ja yhdistysten vastuuhenkilöitä koskevat tiedot; kaupparekisterilain (129/1979) kaupparekisteristä ja yritys- ja yhteisötietolaissa (244/2001) tarkoitetusta yhteisötietojärjestelmästä elinkeinotoimintaa harjoittavia ja niiden vastuuhenkilöitä koskevat tiedot sekä säätiölaissa (109/1930) tarkoitetusta säätiörekisteristä säätiöitä ja säätiön vastuuhenkilöitä koskevat tiedot.

¹¹⁸³Lakiehdotuksen (17.11.2015) 8 § ja sen perustelut s. 36–37 sekä lainkohdassa ilmaistu vastuu tahdonilmaisujen rekisteröinnistä ja niiden sisällön eheydestä: ”Valtio on velvollinen korvaamaan vahingon, joka on aiheutunut 7 §:n 1 momentissa tarkoitetun, Väestörekisterikeskuksen ylläpitämän rekisterin virheellisestä tai puutteellisesta toiminnasta. Valtio on lisäksi velvollinen korvaamaan vahingon, joka on aiheutunut mainittuun rekisteriin tallennettuun tahdonilmaisuun vilpittömässä mielessä luottaneelle sekä sille, jonka henkilöllisyyttä on väärinkäytetty siitä, että tahdonilmaisun on oikeudettomasti antanut joku muu kuin sen antajaksi tunnistettu.” Lakiluonnoksen perusteluissa oli esitetty, että ”[k]yseessä on eräänlainen uusi perustietovaranto, jota voitaisiin hyödyntää sähköisessä asioinnissa myös yksityisten välillä. Tämä edellyttää, että valtio myös vastaa rekisterin virheellisestä toiminnasta aiheutuneista vahingoista”. Ehdotus noudatti siten samankaltaista vahingonkorvauksen määräytymisen perustetta kuin MK 9 a -luvussa eri osapuolten vastuista on säädetty kiinteistönvaihdannan yhteydessä.

4.2 Sähköinen tunnistaminen ja luottamusverkosto

4.2.1 Yleistä

Tässä luvussa kuvataan henkilökohtaisesti todennetun henkilön tunnistautumista loppukäyttäjän verkkopalveluun luottamusverkoston ja rajat ylittäviä tunnisteita välittävän solmupisteen kautta.

Vahvan sähköisen tunnistusvälineen ja -palveluntarjoaja sekä muut tunnistusmenetelmänsä TunnL 12 a §:n mukaisesti Viestintäviraston tunnistusvälineiden ja -palveluntarjoajien rekisteriin ilmoittaneet palveluntarjoajat ovat muodostaneet 1.5.2017 alkaen yhtenäisen kansallisen palveluinfrastruktuurin, luottamusverkoston, osapuolten välille. Tunnistuspalvelun hankkinut luonnollinen henkilö tunnistautuu loppukäyttäjän verkkopalveluun luottamusverkoston kautta.

Hallituksen esitykseen HE 272/2014 vp perustuen palveluntarjoajien välille toteutetaan kansallinen luottamusverkosto, joka takaa sen jäsenten välisen keskinäisen tunnistusvälineen ja mahdollisesti myös kansainvälisen liityntäpisteen kansalliset rajat ylittäviin verkkopalveluihin. Luottamusverkostossa yksi toimija on tekninen välityspalvelu, joka välittää vahvan sähköisen tunnistamisen tunnistustapahtumia sähköiseen tunnistukseen luottavalle osapuolelle, yleensä verkkopalvelulle. TunnL 12 a §:n mukaisesti tunnituksen välityspalveluiden tarjoajan on tarjottava sähköisten asiointipalveluiden tarjoajille tekninen ja hallinnollinen mahdollisuus hyväksyä kaikki käytettävissä olevat tunnistusvälineet.¹¹⁸⁴

Luottamusverkostossa tunnistusvälineiden tarjoajat luottavat muiden tunnistuspalveluiden tarjoajien tarjoamiin tunnistusvälineisiin, ja niillä on velvollisuus välittää edelleen muiden luottamusverkostoon kuuluvien myöntämiä tunnisteita sähköisten palvelujen tarjoajille. Tavoitteena on, että yksittäisen sähköisen palvelun tarjoajan tarvitsisi tehdä sopimus vain yhden luottamusverkostoon kuuluvan tunnistusvälineen tarjoajan kanssa. Tämän jälkeen hänen palvelussaan voitaisiin käyttää kaikkien luottamusverkostoon kuuluvien tunnistusvälineen tarjoajien tunnistusvälineitä. Välittäjät muodostavat toisilleen tuntemattomien osapuolten välille luottamussuhteen. Sähköisen palvelun tarjoaja voi edelleenkin itse päättää, mitä tunnistusvälinettä hänen palvelussaan käytetään, sekä rajata halutessaan omassa palvelussaan vain tiettyjen tunnistusvälineiden käyttöön. Tunnistuspalvelun käyttäjät, tunnistuspalvelun tarjoajat, välityspalvelun tarjoajat sekä

---

¹¹⁸⁴HE 272/2014 s. 11. Luottamusverkostossa jokainen tunnistusvälineen tarjoaja vastaa omalta osaltaan tunnistetietojen välittämisestä luottamusverkostoon kuuluvien tunnistusvälineen tarjoajien välillä.

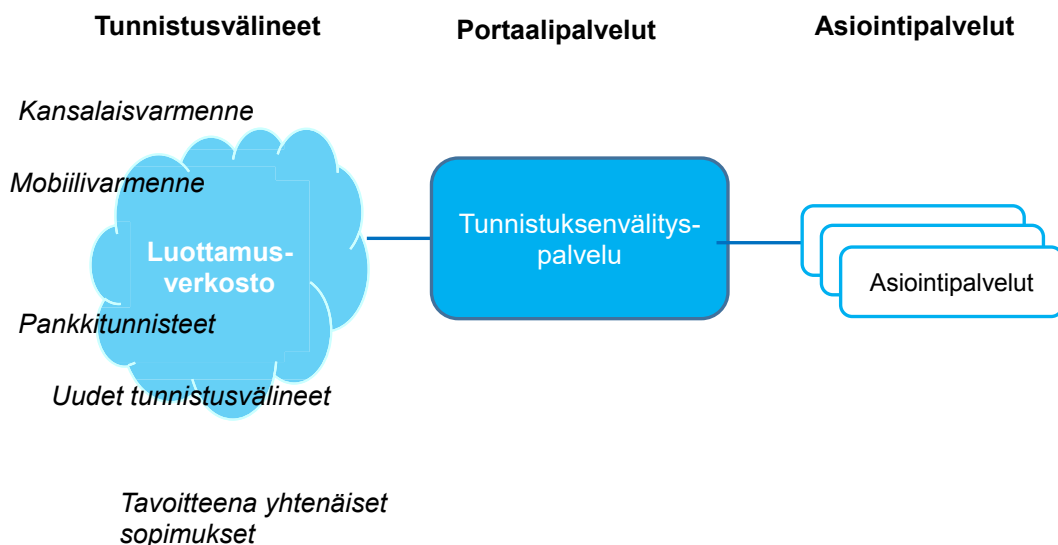
palvelutarjoajat muodostavat lopulta luottamusverkoston.¹¹⁸⁵ TunnL 12 c §:ssä on säädetty verkoston jäsenten tunnistustiedosta perittävästä osapuolia pakottavana sitovasta enimmäishinnasta.¹¹⁸⁶

---

¹¹⁸⁵HE 272/2014 vp s. 10–11. Luottamusverkostossa on tunnistettavissa erilaisia tunnistuspalvelun tarjoamiseen liittyviä rooleja, jotka on määritelty TunnL 2.1 §:ssä. Tunnistusvälineen tarjoajalla voi olla useita toiminnallisuuksia toteuttava rooli, jossa se laskee liikkeelle tunnistusvälineitä loppukäyttäjille tai jossa se edelleen välittää toisen tunnistusvälineen tarjoajan tekemiä käyttäjien tunnistustapahtumia sähköisten palveluiden tarjoajille tai sillä voi olla molemmat roolit. Näissä toiminnoissa sovelletaan erilaista sääntelyä. Tunnistusvälineiden tarjoajan on tarjottava välineensä välitettäväksi luottamusverkostoon. TunnL 12 a.2: ”Tunnistusvälineen tarjoajan on laadittava tunnistuspalvelunsa käyttöoikeuden toimitusehdot ja käytettävä niitä tehdessään sopimuksia tunnistusvälityspalveluiden tarjoajien kanssa. Käyttöoikeuden ehtojen on oltava tämän lain mukaisia sekä kohtuullisia ja syrjimättömiä.”

¹¹⁸⁶LiVM 33/2014 s. 3–4. TunnL muutosehdotuksen 12 a §:n mukaisesti: ”Tunnistusvälineen tarjoajan tehdessä 10 §:n mukaisen ilmoituksen Viestintävirastoon, tunnistusvälineen tarjoaja liittyy osaksi luottamusverkostoa. Luottamusverkostoon kuuluvan tunnistusvälineen tarjoajan on noudatettava sellaisia hallinnollisia käytäntöjä, jotka mahdollistavat tunnistusvälineitä tarjoavien ja niitä hyödyntävien sähköisten palveluntarjoajien tarjoamien palveluiden yhteentoimivuuden sekä tarjottava tekniset rajapinnat, jotka luovat edellytykset tunnistusvälineitä tarjoavien ja niitä hyödyntävien toimijoiden väliselle toiminnalle. Sähköisen tunnistusvälineen tarjoajan lähettäessä sähköiseen tunnistusvälineeseen liittyvää tietoa toiselle sähköisen tunnistusvälineen tarjoajalle edelleen välitettäväksi, välitettävästä tunnistetiedosta tulee suorittaa lähettäjälle korvaus. Välitettävästä tunnistetiedosta perittävästä korvauksesta on erikseen säädetty. Tunnistusvälineiden tarjoajat vastaavat yhteistyössä teknisten rajapintojen ja hallinnollisten käytäntöjen yhteentoimivuudesta. Luottamusverkoston hallinnollisista käytännöistä, teknisistä rajapinnoista ja vastuista annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.” Luottamusverkostoa koskevaa TunnL 12 a–d §:ää on täsmennetty 1.4.2019 alkaen.

Kuva: Luottamusverkostotyöryhmät

Kuva 9. Luottamusverkosto

4.2.2 Luottamusverkoston osapuolet

Tunnistusvälineen tarjoajan tehdessä TunnL 10 §:n mukaisen vahvan sähköisen tunnistusmenetelmän tai -palvelun tarjoamista koskevan ilmoituksen Viestintävirastoon se liittyy osaksi luottamusverkostoa 12 a §:n mukaisesti. Tunnistusmenetelmää on mahdollista tarjota myös tekemättä ilmoitusta, mutta tällöin tunnistusvälineen tarjoajalla ei ole vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoajan asemaa. Palveluntarjoaja, joka ei täytä TunnL 9 §:ssä tunnistusvälineen tarjoajalle asetettuja vaatimuksia ei myöskään voi kuulua luottamusverkostoon.¹¹⁸⁷

¹¹⁸⁷HE 272/2014 vp s. 15–19. On kiinnostavaa, onko tunnistuspalvelun tarjoajalla missään olosuhteissa oikeutta olla toimimatta luottamusverkoston piirissä tai vetäytyä verkoston yhteistyöstä. Tällainen tilanne saattaa olla käsillä esimerkiksi tietoturvallisuuden laiminlyönnin, muun toimialalle sopimattoman toiminnan ja kansainvälisten pakotteiden vuoksi. Asiasta on säädetty TunnL 12 a.2:ssa: *”Tunnistusvälineen tarjoaja voi kieltäytyä sopimuksen tekemisestä ainoastaan, jos tunnistusvälityspalvelun tarjoaja toimii vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä taikka kieltäytymiselle on muu painava peruste.”* Luottamusverkoston osapuolten valmistelemat käytännesäännöt määrittävät verkoston yhteisiä toimintatapoja yleisellä tasolla.

Kansallinen sähköisen tunnistamisen yhteistyöverkoston tarkoituksena on toteuttaa kansalliseen palveluväylään avoimilla rajapinnoilla¹¹⁸⁸ toteutettava, siihen liittyvän tunnistusportaalin ja palveluntarjoajien välinen yhteenliittymä. Tässä yhteistyöverkostossa on ainakin sekä tunnistuspalvelun tarjoajia, tunnistuksenvälityspalvelu, niiden asiointivälineiden laatuvaatimukset varmistava tai valvova toimija sekä verkkopalveluiden tarjoajia.

Sähköiseen tunnistamiseen perustuvat palvelut ja niissä tehtävät taloudelliset tai oikeudelliset toimet poikkeavat merkittävästi toisistaan. Esityksessä ehdotettavat säädökset käsittelevät tunnistusvälineiden tarjoajien välistä suhdetta, joka perustuu yhtenäiseen, säänneltyyn luotettavuuden perustasoon.¹¹⁸⁹ Palveluiden taloudellisten tai oikeudellisten vaikutusten eroavaisuuden vuoksi tunnistusvälineiden tarjoajien ja tunnistusvälineitä hyödyntävien sähköisten palveluiden tarjoajien on voitava sopia yksityisoikeudellisesti keskinäisistä vastuunrajoituksista.¹¹⁹⁰

Suomen laajimmin käytetty vahvan sähköisen tunnistamisen järjestelmä on verkkopankkitunnusten käyttöön perustuva tunnistusjärjestelmä. Vaikka suuri osa yhteiskunnan verkkopalveluista hyväksyy tunnisteiden palveluidensa sisäänkirjautumiseen,

---

¹¹⁸⁸Valtioneuvoston asetuksella (169/2016, jäljempänä luottamusverkostoasetus) vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoajien luottamusverkostosta on säädetty luottamusverkoston välisistä rajapinnoista. Asetusta sovellettiin ensimmäisen kerran 1.5.2017.

¹¹⁸⁹TunnL 12 a §:n 2–3 momentin mukaan luottamusverkostoon kuuluvan tunnistusvälineen tarjoajan on noudatettava sellaisia hallinnollisia käytäntöjä, jotka mahdollistavat tunnistusvälineitä tarjoavien ja niitä hyödyntävien sähköisten palveluntarjoajien tarjoamien palveluiden yhteentoimivuuden sekä tarjottavat tekniset rajapinnat, jotka luovat edellytykset tunnistusvälineitä tarjoavien ja niitä hyödyntävien toimijoiden väliselle yhteistoiminnalle.

¹¹⁹⁰HE 272/2014 vp s. 11–14. Eräs tällainen vastuusuhteita muuttava tilanne on tunnistusvälinettä haettaessa tehty käyttäjän henkilöllisyyden todentaminen, jonka perusteella hakijalle voidaan myöntää tunnistusväline. Ensitunnistaminen on voitava ketjuttaa uusien sähköisten tunnistusvälineiden luomiseksi. Jokaisen tunnistusvälineen tarjoajan on huolehdittava siitä, että sen sähköisessä tunnistamisen palveluissa käyttämät käyttäjän henkilötiedot ovat ajan tasalla Väestörekisterikeskuksen ylläpitämän väestötietojärjestelmän tietojen kanssa, mikä vahvistaa henkilön todentamisen luotettavuutta. Väestötietojärjestelmästä tarkistettavat henkilötiedot on rajattava käyttötarkoituksensa mukaisesti vain ensitunnistamisen yhteyteen. Uutta saman varmuustason tunnistusvälinettä voi hakea myös sähköisesti. Ensitunnistukseen luottava tunnistusvälineen tarjoaja saa käyttöönsä toisen tunnistusvälineen tarjoajan tekemän ensitunnistuksen mutta vastaa myös mahdollisesta tunnistamisen virheellisyydestä. Tavoitteena on mahdollistaa sähköisten palvelujen tarjonnan markkinaehtoinen ja neutraali lisääntyminen esimerkiksi siten, että sähköistä tunnistusvälinettä tarjoavat toimijat voisivat halutessaan hyödyntää sähköistä tunnistamista myös fyysisissä todentamistilanteissa.

tämäkään järjestelmä ei ole kaikkien kuluttajien ulottuvilla. Tunnistautumismahdollisuus on sidoksissa verkkopankkitunnusten hallussapitoon, mikä on puolestaan sidoksissa pankin sopimusehtojen täyttymiseen. Verkkopankkitunnusten käyttö on rajoitettua ainakin silloin, kun henkilöllä on maksuhäiriömerkintä. Samanlainen tilanne on mobiilitunnisteiden myöntämisen osalta.¹¹⁹¹

Palveluntarjoajien verkoston osapuolten välisistä suhteista on tarkoitus määrätä sopimusperusteisesti. Lisäksi tulisi määrätä, mitä rajapintoja luottamusverkostossa pitäisi määritellä tunnistusvälineen tarjoajan ja tunnistuksenvälityspalvelun välisen rajapinnan lisäksi. Oletettavasti tarve on ainakin ensitunnistukselle määriteltävälle erilliselle rajapinnalle, joka sijoittuisi tunnistusvälineen tarjoajien välille. Tunnistus- ja luottamuspalvelulain muutoksen valiokuntakäsittelyssä ilmaistiin myös tarve mahdollisuudelle tarkastaa viranomaisen myöntämien henkilöllisyystodistusten voimassaolo.¹¹⁹²

---

¹¹⁹¹LiVM 18/2016; TaVL 19/2013 vp; TaVL 35/2012 vp. Valiokunta on aiemmassa lausunnossaan (TaVL 35/2012 vp) korostanut, että pankkien tunnistusjärjestelmä voisi tulevaisuudessakin olla käytettävissä tunnistautumisen välineenä; sen käytön lopettaminen merkitsisi käytännössä sähköisen viranomaisasioinnin katkeamista. Järjestelmän on tällöin täytettävä luottamusverkostoon liittymisen tekniset vaatimukset. Muun muassa tuntemattomien yritysvaikutusten vuoksi talousvaliokunta pitää kannatettavana valtioneuvoston kantaa, jonka mukaan asetuksen soveltamisala tulisi ainakin tässä vaiheessa rajata ainoastaan julkishallinnon toimijoihin. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota ongelmaan lausunnossaan TaVL 19/2013 vp.: ”Kilpailu- ja kuluttajaviraston Pankkipalvelut 2015 -selvityksen mukaan noin 400 000 henkilöllä ei ollut käytössään verkkopankkitunnuksia.” ”Mikäli ehdotettu perusmaksutilejä koskeva sääntely ei takaa tunnusten saatavuutta, on harkittava, voidaanko sähköinen asiointi turvata jollakin muulla tavoin kaikille kansalaisille.” Edelleen: ”Kysymys tunnistusvälineen saamisesta onkin perustavanlaatuinen ja tärkeä kaikille kansalaisille ja kuluttajille.” Valiokunta näkee ongelmallisena, jos henkilön taloudellinen tila on viime kädessä ratkaiseva tekijä sähköiseen identiteetin varmistamiseen.

¹¹⁹²LiVM 18/2016; Sähköisen tunnistamisen hallintamalli -työryhmä. Kokous 9.9.2015. TunnL 7 b §:n mukaisesti: ”Tunnistuspalvelun tarjoajalla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä teknisen käyttöyhteyden avulla poliisin hallintoasiain tietojärjestelmässä oleva tieto ensitunnistamisessa käytettävän passin tai henkilökortin voimassaolosta.” Säännöstä on sovellettu 1.5.2017 alkaen. On tarpeen määritellä, kuka on vahingonkorvausvelallisen ja mahdollisen sopimuskumppanin asemassa kuluttajalle, jos hänen tunnistusvälineensä ei toimi luottamusverkostosta ilmenneen saatavuuden tai käytettävyyden häiriön vuoksi, ja näillä häiriöillä on heijastusvaikutus kuluttajaan. Kuluttajalla on tarve henkilötietojen anonymitettiin verkkopalveluissa. Kansallisen luottamusverkoston osapuolten kannalta on merkitystä, millaisen kilpailuoikeudellisen roolin julkishallinnon toimija saa ollessaan luottamusverkoston toimijana tai asiakkaana.

Luottamusverkoston toteuttamistapaan liittyy paitsi sopimus- ja vahingonkorvausvastuun kysymyksiä myös henkilötietojen käsittelyn kannalta sellaisia kysymyksiä, joissa on määriteltävä palvelun luonne itsenäisenä rekisterinpitäjänä¹¹⁹³ 25.5.2018 alkaen sovellettavan tietosuoja-asetusluonnoksen mukaisesti (*”data controller”*) tai henkilötietoja käsittelevän asiointipalvelun lukuun käsittelevänä alihankkijana (*”data processor”*). Tunnistus- ja luottamuspalvelulain vuoden 2016 muutoksissa on pyritty erittelemään myös tunnistusmenetelmän myöntäjän¹¹⁹⁴ ja välityspalvelun tarjoaja roolit¹¹⁹⁵ sekä tarkentamaan eri osapuolten välisiä velvoitteita.¹¹⁹⁶ Tietosuojan velvoitteiden kannalta

¹¹⁹³EU:n tietosuojauudistuksen vaikutuksesta rekisterinpitäjää koskeva määrittely tarkentuu kahdessa merkittävässä korvausoikeudellisessa merkityksessä. Asetuksen 77 artikla määrittelee piiriissä roolit *”processor”* ja *”controller”*, kun väistynyt sääntely koski vain rekisterinpitäjää. Vahingonkorvausvastuu muuttuu ankarasta vastuusta käännetyin todistustaakan vastuuksi (77[3] artikla).

¹¹⁹⁴HE 74/2016 vp, 2.1 §:n mukaisesti tarkoitetaan:

2) *tunnistusvälineellä* ”asetuksen (EU) 910/2104 mukaista sähköisen tunnistamisen menetelmää eli aineellista ja aineetonta kokonaisuutta, joka sisältää henkilön tunnistetietoja ja jota käytetään verkkopalveluun liittyvään todentamiseen”

4) *tunnistusvälineen tarjoajalla* ”palveluntarjoajaa, joka tarjoaa tai laskee liikkeelle vahvan sähköisen tunnistamisen tunnistusvälineitä yleisölle sekä tarjoaa tunnistusvälinettä tunnistusvälityspalvelun tarjoajalle välitettäväksi luottamusverkostossa”

5) *tunnistusvälityspalvelun tarjoajalla* ”palveluntarjoajaa, joka välittää vahvan sähköisen tunnistamisen tunnistustapahtumia sähköiseen tunnistukseen luottavalle osapuolelle”.

¹¹⁹⁵Ehdotus hallituksen esitykseksi, annettu 19.1.2016 (asiakirjatiedoissa viitattu vuoteen 2015) s. 18. *Tunnistusvälityspalvelun tarjoajalla* tarkoitetaan palveluntarjoajaa, joka tarjoaa vahvan sähköisen tunnistamisen välityspalvelua sähköiseen tunnistukseen luottavalle osapuolelle. Merkittävä sähköisen identiteetin varmuutta parantava yksityiskohta on, että ajokortti ei ole enää 1.1.2019 soveltuva henkilön ensitunnistuksessa käytettävä tunnistusasiakirja sen osoittaessa varsinaisesti ajo-oikeuden, ei henkilöllisyyden oikeellisuutta.

¹¹⁹⁶Sähköisen tunnistamisen hallintamalli-työryhmä kokous 9.12.2015 pöytäkirja s. 2 sekä kokous 7.10.2015, pöytäkirja s. 1. Sopimus- ja vahingonkorvausasetelmiin vaikuttaa myös se, millä tavoin verkkopalveluntarjoajat sitoutuvat luottamusverkoston tunnistuksenvälityspalveluun vai jatkavatko ne itsenäisinä palveluinaan ja mahdollisesti valitsevat eritasoisia tunnistusratkaisuja omaan rajapintaansa. Tämä on edelleenkin mahdollista, jos niillä ei ole sopimussuhdetta tunnistuksenvälityspalveluun. Eräs ratkaisuun vaikuttava seikka on myös, minkälaisiin tunnistusvälineisiin yksittäinen verkkopalveluntarjoaja on sitoutunut omassa asiakaspalvelussaan. Esimerkiksi rahanpesun estävään sääntelyyn, energiatodistusten allekirjoittamiseen ja kiinteistökaupan sääntelyyn veloitetaan käyttämään säädetyn taseisia asiointivälineitä. Kansallinen avoimia rajapintoja palveluihin tarjoavalla kansallisella palveluväylällä lienee myös liityntäpinta tunnistusverkostoon, todennäköisesti joko palveluväylän hankkiessa tunnistusportaalipalvelua luottamusverkostolta mahdollisesti tunnistuksenvälityspalvelua koskevan sopimuksen kautta. Tämän ratkaisun

on merkitystä, millaisia sopimussuhteita tai toiminnallisuuksia luottamusverkoston sisäisesti muodostuu tunnistusvälineen tarjoajan ja välityspalvelun sekä loppukäyttäjän verkkopalvelun välille. Henkilötietojen suojan järjestämisessä korostuvat yksityisyyden suojan lisäksi rekisterinpitäjän vahingonkorvausvastuun mukaiset taloudelliset riskit.

Luottamusverkoston osapuolten välille on valmisteltu käytännesäännöt, jossa verkoston toimijoiden roolit ja vastuut määritellään lain säännöstä yksityiskohtaisemmin viranomaisen suosituksena. Merkityksellistä on, rakentuuko luottamusasema tunnistusmenetelmän liikkeellelaskijan ja loppukäyttäjän välille ja jääkö näiden osapuolten väliselle välityspalvelun tarjoajalle ainoastaan teknisen välittäjän rooli. Ratkaisulla on merkitystä luottamusverkoston vaikutussuhteille. Jos välityspalvelun verkostoon kuulumisen ja tunnistuksen välittäminen jää ainoastaan tekniseksi rooliksi, mikä lopullinen rooli välityspalvelulla tulee lopulta olemaan luottamuksen rakentuessa tunnistusmenetelmän tarjoajan ja kuluttajan välille. On mahdollista, että tilanne muodostuu samankaltaiseksi kuin itsenäisillä palveluntarjoajilla ennen luottamusverkoston voimaantuloa. Verkoston toiminnallisuuden ja luottamuksen anonyymiyden kannalta on merkityksellistä, jääkö asiointipalvelulle tieto menetelmän liikkeellelaskijasta, vai jääkö välityspalveluun ainoastaan tieto siitä, ovatko tunnistusmenetelmältä vaaditut edellytykset täyttyneet. Tämä ratkaisu määrittää esimerkiksi luottamuksellisten asiakkuustietojen säilymisen luottamusverkoston kautta verkkopalveluissa asioitaessa.

---

kannalta on merkityksellistä, toteuttaako palveluväylä ainoastaan julkisia palveluita, vai voivatko yksityiset palvelut liittyä väylään. Palveluväylän asiakasrajapinnan kannalta tällöin on voitava erottaa hyväksytyt käyttäjät, joihin myös tunnistuksen validointi kohdistuu. Palveluväylän toteuttaminen perustuu hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annettuun lakiin. Lain tarkoituksena olisi *”parantaa julkisten palvelujen saatavuutta, laatua, tietoturvallisuutta, yhteen toimivuutta, kustannustehokkuutta ja ohjausta sekä edistää julkisen hallinnon toiminnan tehokkuutta ja tuottavuutta”*. Tällä ratkaisulla on olennaisia vaikutuksia näihin palveluihin liittyvien toimijoiden vaatimusten ja vastuuasemien määrittelyssä, ja se saattaa vaikeuttaa näihin liittyviin sitoutumista, jos liiketaloudellisesti arvioidut riskit eivät ole riittävällä tavalla ennakoitavissa. Osapuolten välisissä sitoumuksissa merkityksellistä on myös se, voiko tunnistuksen välityspalvelu välittää vain yhtä tunnistetta, vai onko sillä velvollisuus välittää myös muita, mahdollisesti oman palveluvalikoimansa ulkopuolella olevia tunnisteita. Osapuolten vastuusuhteiden kannalta on merkitystä, kuinka paljon osapuolten välisistä sidonnaisuuksista jätetään osapuolten omien liiketoimintaratkaisuiden varaan, vai säädetäänkö näistä ratkaisuista pakottavasti. Yhteisö saattaa haluta tarjota korkean tason asiointivälineitä, mutta ei kuitenkaan tulla sidotuksi tämän välineen tarjoamista laajempaan velvoitteeseen osana luottamusverkostoa, jossa se saattaa joutua kantamaan yhteistyökumppaneiden toiminnasta aiheutuvia riskejä ja esimerkiksi ketjutetun ensitunnistamisen korvausoikeudellista riskiä.

On myös merkityksellistä, muodostuuko järjestelmästä de facto suljettu niin, että julkisesti käytettäväksi asetuksen ja kansallisen lain mukaisesti liikkeelle laskettua tunnistusmenetelmää on mahdollista käyttää ainoastaan luottamusverkoston piirissä olevissa palveluissa. Vahvan sähköisen tunnistusvälineen ja kvalifioitujen allekirjoitusten liikkeelle laskeminen edellyttää yleisölle tarjottavia avoimia palveluja, mikä ei toteudu sellaisessa tilanteessa, jossa on mahdollista tarjota menetelmää ainoastaan suljetun sopimusjärjestelyn piirissä.

4.2.3 Jäsenvaltioiden rajat ylittävä tunnistaminen

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 12 artiklan mukaisesti jäsenvaltioiden on järjestettävä ilmoittamiensa kansallisten sähköisten tunnistamisen järjestelmien välillä yhteentoimivuus 9 artiklan nojalla. Tunnistusmenetelmien vastaavuuden takaava yhteyspiste, ”solmupiste”, on ”osa sähköisen tunnistamisen yhteentoimivuuteen perustuvaa arkkitehtuuria ja joka osallistuu henkilöiden todentamiseen rajojen yli ja joka pystyy tunnistamaan sekä käsittelemään tai siirtämään tietoja muihin solmupisteisiin tarjoamalla yhden jäsenvaltion kansalliselle sähköisen tunnistamisen infrastruktuurille rajapinnan muiden jäsenvaltioiden sähköisen tunnistamisen infrastruktuureihin”.¹¹⁹⁷ Asetuksen 6 artiklassa on säädetty tunnustamisen menetelmien vastavuoroisesta hyväksymisestä.¹¹⁹⁸

---

¹¹⁹⁷Komission täytäntöönpanoasetus (2015/1501) on kaikilta osiltaan velvoittava ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Solmupisteiden rooli ja toiminnalliset osa-alueet on esitetty Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 1316/2013 (2). Viestintäviraston määräyksen 14.5.2018 72a/2018 13 §:n mukaisesti solmupisteessä on välitettävä tieto siitä, onko kysymyksessä yksityisen vai julkisen sektorin palveluntarjoajan tunnistusmenetelmä.

¹¹⁹⁸Asetus 910/2014. Asetuksen 6 artiklan mukaisesti vastavuoroisen tunnustamisen edellytyksenä on: ”1. Kun julkisen sektorin elimen yhdessä jäsenvaltiossa tarjoaman verkkopalvelun käyttö edellyttää kansallisen oikeuden nojalla tai kansallisessa hallinnollisessa käytännössä sähköistä tunnistamista sähköisen tunnistamisen menetelmän ja todentamisen avulla, toisessa jäsenvaltiossa myönnetty verkkopalvelujen käyttöön tarvittavat sähköisen tunnistamisen menetelmät on tunnustettava ensimmäisessä jäsenvaltiossa kyseisen verkkopalvelun osalta rajat ylittävää todentamista varten edellyttäen, että seuraavat ehdot täyttyvät: a) sähköisen tunnistamisen menetelmä on myönnetty komission 9 artiklan mukaisesti julkaisemaan luetteloon sisältyvän sähköisen tunnistamisen järjestelmän puitteissa; b) sähköisen tunnistamisen menetelmän varmuustaso vastaa varmuustasoa, joka on yhtä korkea tai korkeampi kuin asianomaisen julkisen sektorin elimen edellyttämä varmuustaso kyseiseen verkkopalveluun pääsemiseksi ensimmäisessä jäsenvaltiossa, edellyttäen, että kyseisen sähköisen tunnistamisen menetelmän varmuustaso vastaa korotettua tai korkeaa varmuustasoa;

Sähköisen tunnistamisen järjestelmä voidaan ilmoittaa 9 artiklan 1 kohdan mukaisesti edellyttäen, että 7 artiklassa säädetty kaikki vaatimukset täyttyvät.¹¹⁹⁹ Sähköisen tunnistamisen menetelmien osalta on määritettävä 8 artiklan mukainen palvelutaso ”korotettu” tai ”korkea”.¹²⁰⁰

---

c) asianomainen julkisen sektorin elin soveltaa korotettua tai korkeaa varmuustasoa kyseisen verkkopalvelun käytön osalta.

Tällaisen tunnistamisen on toteuduttava viimeistään 12 kuukauden kuluttua siitä, kun komissio julkaisee ensimmäisen alakohdan a alakohdassa tarkoitetun luettelon.

2. Julkisen sektorin elimet voivat tarjoamiensa verkkopalvelujen rajat ylittävää todentamista varten tunnustaa sähköisen tunnistamisen menetelmän, joka on myönnetty komission 9 artiklan mukaisesti julkaisemaan luetteloön sisältyvän sähköisen tunnistamisen järjestelmän puitteissa ja jonka varmuustaso vastaa matalaa varmuustasoa.”

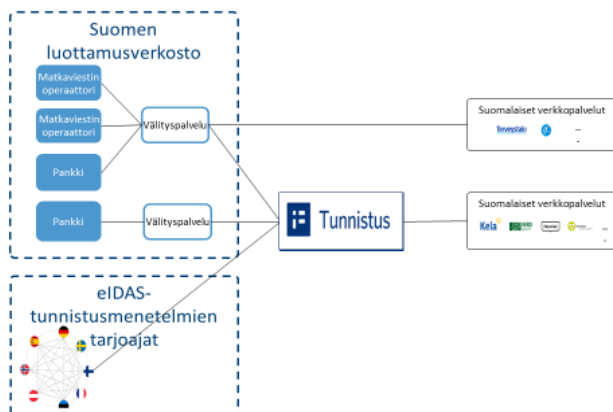
Euroopan unionin ulkopuoliseen maahan sijoittautuneen luottamuspalvelun tarjoajan tarjoamat luottamuspalvelut on tunnustettava 14 artiklan mukaisesti unionin alueelle sijoittuneita palveluita vastaaviksi, mikäli kolmannesta maasta lähtöisin olevat luottamuspalvelut tunnustetaan EU:n ulkopuolisten maiden ja kansainvälisten järjestöjen kanssa EU:n toimivaltaan kuuluvissa asioissa SEUT 218 artiklan mukaisesti tehdyn sopimuksen nojalla unionin ja kyseisen kolmannen maan tai kansainvälisen järjestön välillä.

¹¹⁹⁹Eräs ilmoittamisen edellytys on, että sähköisen tunnistamisen menetelmää voidaan käyttää pääsemiseksi ainakin yhteen sellaiseen palveluun, jonka julkinen elin tarjoaa ja joka edellyttää ilmoittavassa jäsenvaltiossa sähköistä tunnistamista. Ilmoittava jäsenvaltio voi muiden luottavien osapuolten kuin julkisen sektorin elinten osalta määrittää kyseisen todentamisen käyttöehdot. Jäsenvaltiot eivät saa asettaa tällaista todentamismahdollisuutta hyödyntäville luottaville osapuolille kohtuuttomia järjestelmien yhteen toimivuutta haittaavia teknisiä erityisvaatimuksia. Rajat ylittävä todentaminen on tarjottava veloituksetta, kun se suoritetaan julkisen sektorin elimen tarjoaman verkkopalvelun yhteydessä.

¹²⁰⁰LiVL 29/2013 vp, TaVL 34/2013; U-jatkokirje luonnosversio 31.3 (U-48/2012 vp).

Suomen luottamusverkosto & eIDAS-tunnistusmenetelmien tarjoajat

Kuva: Riitta Partala

Kuva 10. Tunnistuspalveluntarjoajat luottamusverkostossa ja kansalliset rajat ylittävässä asiointinnissa (asetus 910/2014).

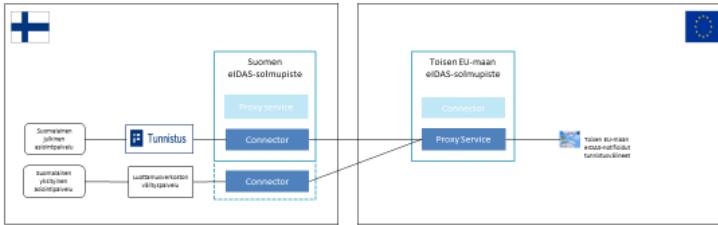
Eri jäsenvaltioiden tunnistusmenetelmien tunnustettavuus toimii sekä jäsenvaltioon tulevan tunnisteiden että jäsenvaltiosta lähtevän tunnisteiden yhteyspisteenä.¹²⁰¹

¹²⁰¹Komission täytäntöönpanopäätöksen (2015/1501) 11 artiklan mukaisessa liitteessä.

Suomalaiset asiointipalvelut

”EU-kansalainen tunnistaudu suomalaisen asiointipalveluun oman maan tunnistusvälineellä”

VRK toteuttaa ja ylläpitää connectorin, joka mahdollistaa tunnistautumisen suomalaisiin julkishallinnon asiointipalveluihin muiden EU-maiden tunnistusvälineillä. Käytännössä connector tarjotaan osana suomi.fi-tunnistusta.

Yksityisiä asiointipalveluita varten connectorin oletetaan syntyvän markkinaehtoisesti esimerkiksi siten, että luottamusverkoston välityspalvelu(t) tarjoavat asiakkailleen mahdollisuuden tunnistaa käyttäjiä myös muiden EU-maiden tunnistusvälineillä.

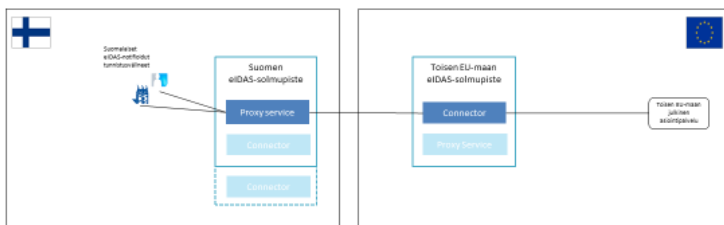
Kuva: Riitta Partala

Kuva 11. Tunnistautuminen EU:n alueen ilmoitetulla tunnisteella suomalaiseen verkkopalveluun.

Toisesta jäsenvaltiosta tunnistaudutaan solmupisteen palvelimen kautta kansallisen palveluväylän tunnistuspalvelimelle, jonka kautta tunnistustieto välittyy kansallisille julkishallinnon verkkopalveluille. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus velvoittaa tarjoamaan tunnistusmenetelmiä julkisen asiointipalvelun käyttöön ja suosii yhdenmukaisilla perusteilla myös yksityisten palveluntarjoajien mahdollisuutta liittyä rajat ylittävään palveluun yhdenmukaisin ja syrjimättömin ehdoin. Kansallisessa ratkaisussa ei tarjota yksityisen sektorin palvelun solmupistettä, vaan yksityisen sektorin solmupisteen oletetaan syntyvän markkinaehtoisesti esimerkiksi tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisten välityspalveluiden kautta. Palvelujen saatavuus heijastuu luonnollisesti välityspalveluntarjoajien liiketoimintaoletuksiin sekä tarjottavan palvelun laajuuteen, jolloin arvioidaan tarjottavan toiminnan tietoturvallisuuden ja riskinhallinnan vaatimukset.

Ulkomaiset julkiset asiointipalvelut

”Suomalainen tunnistautuu toisen EU-maan julkishallinnon asiointipalveluun suomalaisella tunnistusvälineellä”

Väestörekisterikeskus toteuttaa ja ylläpitää proxyn, jonka kautta muiden EU-maiden solmupisteet saavat suomalaiset eIDAS-notifioidut tunnistusvälineet oman maan julkishallinnon asiointipalveluiden käyttöön.

Suomen solmupisteen proxy pyytää tunnistamista suoraan luottamusverkon tunnistuspalvelusta, pyyntö ei mene välityspalvelun kautta. Solmupisteen proxy on eräänlainen välityspalvelu, joka hyödyntää tunnistuspalveluiden rajapintoja samoin kuin luottamusverkon välityspalvelut.

Tunnistuspalvelu ilmoittaa oman notifioidun tasonsa.

eIDAS-attribuutit (henkilötiedot) saadaan tunnistuspalvelusta. Niitä ei haeta esimerkiksi väestötietojärjestelmästä tunnistamisen yhteydessä.

Kuva: Riitta Partala

Kuva 12. Tunnistautuminen suomalaisella ilmoitetulla tunnistusmenetelmällä EU:n alueen verkkopalveluun.

Suomalaiset julkishallinnon tarjoamat tunnistusmenetelmät siirtyvät solmupisteeseen tunnistusmenetelmän tarjoajan ja mahdollisesti suomi.fi-rajapinnan kautta¹²⁰², jolloin ne eivät kulje luottamusverkon välityspalvelun kautta. Tunnistus- ja luottamuspalvelulain sekä Viestintäviraston M 72a/2018 -määräyksen mukainen välityspalvelurajapinta toteutetaan solmupisteen toiminnallisuuden kautta.¹²⁰³ Tunnistusmenetelmä ilmoittaa oman EU:n komissiolle ilmoitetun varmuustasonsa. Tunnistusvälineen yhteydessä henkilöön

¹²⁰²Hallinnon sähköisistä tukipalveluista annettu laki 5.3 §: ”Lakiin perustuvan sopimuksen nojalla tai muulla kuin 2 momentissa tarkoitetulla perusteella julkista tehtävää hoitavat saavat käyttää tässä tehtävässään muita tukipalveluja paitsi tunnistuspalveluja ja verkkomaksamisen kokoamis- ja hallinnointipalvelua sekä viestinvälityspalvelua. Näiden tarjoamisesta tässä momentissa tarkoitetuille organisaatioille päättää kyseistä tukipalvelua tuottava palvelutuottaja, joka tarvittaessa päättää myös siitä, onko käyttäjäorganisaatio tässä momentissa tai 2 momentissa tarkoitettu organisaatio.”

¹²⁰³Täytäntöönpanoasetuksen 1501/2015 9 artiklan 3 kohdan mukaisesti ”[s]olmupisteen ylläpitäjän on säilytettävä tiedot, joiden avulla voidaan poikkeaman tapauksessa rekonstruoida viestiketju poikkeaman paikan ja luonteen määrittämiseksi. Tiedot on tallennettava määräajaksi kansallisten vaatimusten mukaisesti, ja niissä on oltava vähintään a) solmupisteen tunnistetiedot; b) viestin tunnistetiedot; c) viestin päivämäärä ja kellonaika”.

liittyvät yksilöidyt tiedot ovat lähtökohtaisesti tunnistusmenetelmän tarjoajan myöntämisen yhteydessä keräämät henkilötiedot, joiden käsittely vastaa kansallisen henkilötietosääntelyn vaatimuksia.

Huolimatta solmupisteessä käsiteltävistä EU-määrityksen mukaisista vähimmäistietosisällön mukaisista henkilötiedoista¹²⁰⁴ saattaa olla tarve rikastaa solmupisteessä käsiteltävää tietosisältöä, koska eri maiden verkkopalveluiden toteutus ja henkilötietojen käsittely on määritelty eri tavoin. Suomalaisten henkilötietojen luovutuksen käytänteet eri jäsenmaiden asiointipalveluihin ja tietojärjestelmiin ovat vielä kattavasti ratkaisematta.

Suuri osa Euroopan valtioista on ilmoittanut tai ilmoittamassa tunnistusmenetelmänsä Euroopan komissiolle.¹²⁰⁵

4.2.4 Luottamusverkoston vahingonkorvauskysymykset

4.2.4.1 Yleistä

Luottamusverkostossa esiintyy useita eri tavoin järjestyviä vahingonkorvausperusteita. Sopimusperusteinen vahingonkorvaus on lähtökohtaisesti ensisijainen korvausperuste laissa säädettyyn nähden. Sopimuksissa voidaan sopia esimerkiksi puhtaiden varallisuusvahinkojen korvaamisesta, joiden korvauskelpoisuudesta voidaan sopia tahdonvaltaisesti ja velvoiteoikeuden yleisiin oppeihin perustuen ilman erityisedellytyksiä. Sopimuksin voidaan sopia myös todistustaakan jaosta. Yleisen käytännön mukaisesti ekskulpaatiovastuu on pääsääntönä sopimusperusteisessa vastuussa. Vahingonkorvauslakia sovelletaan ensisijaisesti sellaisessa tilanteessa, jossa ei sovelleta sopimusvastuuta. VahL 2:1

¹²⁰⁴Komission täytäntöönpanopäätöksen (2015/1501) 11 artiklan mukainen liite: ”Luonnollisen henkilön vähimmäistietojen on sisällettävä kaikki seuraavat pakolliset määreet: a) nykyinen sukunimi (-nimet); b) nykyinen etunimi (-nimet); c) syntymäaika; d) yksilöllinen tunniste, jonka lähettävä jäsenvaltio on luonut noudattaen teknisiä eritelmiä rajat ylittävää tunnistamista varten ja joka on mahdollisimman pitkäkestoinen. Luonnollisen henkilön vähimmäistiedot voivat sisältää yhden tai useamman seuraavista lisämääreistä: a) etunimi (-nimet) ja sukunimi (-nimet) syntymähetkellä; b) syntymäpaikka; c) nykyinen osoite; d) sukupuoli.”

¹²⁰⁵<https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/EIDCOMMUNITY/Overview+of+pre-notified+and+notified+eID+schemes+under+eIDAS>. Saksa ja Italia ovat ilmoittaneet palvelunsa tasolle korkea; Italia on ilmoittanut palvelunsa lisäksi tasoille korotettu ja matala. Saksan palveluun on liitetty oleskelulupa. Kroatia, Luxemburg, Viro ja Espanja ovat ilmoittaneet *peer review* -vaiheessa palvelunsa tasolle korkea. Portugali, Iso-Britannia ja Belgia ovat ilmoittaneet ryhtyvänsä ilmoittamaan (*pre-notified*).

n pääsäännön mukaan korvataan tahallinen tai tuottamuksellinen vahinko. Vahingonkorvausta voidaan myös sovittaa, jos säännöksen edellytykset täyttyvät. Jos vahinko on tapahtunut rikollisesti, julkista valtaa käytettäessä tai on erityisiä syitä korvaukseen, sovelletaan VahL 5:1 :ää.

Sähköiseen tunnistamisen vahingonkorvauskysymyksistä säädetään erityislakina tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa sekä yleislakina vahingonkorvauslaissa. Tunnistuspalveluntarjoajan sekä välineenhaltijan välillä on sopimussuhde, jonka osalta sovelletaan sopimusperusteista vahingonkorvausta. Lisäksi tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa on vahingonkorvaussäännöksiä, jotka koskevat lähinnä valtioiden vastuuta rajat ylittävän tunnistamisen osalta (artikla 11) palveluntarjoajan tarjotessa korkean tai korotetun tason tunnistusmenetelmää. Säännösten välinen hierarkia määrittyy siten, että EU-asetus on sitovaa, sellaisenaan sovellettavaa säädäntöä, joka on etusijalla kansalliseen sääntelyyn nähden.¹²⁰⁶ Kansallisista säännöksistä erityislaki on ensisijainen suhteessa yleislakiin (*lex specialis* -periaate) eli pääsääntönä tunnistuslakia sovelletaan ensisijaisesti vahingonkorvauslakiin nähden.¹²⁰⁷

4.2.4.2. Luottamusverkoston korvausvastuun perusteet

Tunnistusmenetelmän tarjoaja liittyy luottamusverkostoon TunnL 10 §:n nojalla, kun tunnistusvälineen tarjoaja on ilmoittanut toimintansa aloittamisesta Viestintävirastolle. Luottamusverkoston jäsenet eivät ole keskenään sopimussuhteessa pelkästään luottamusverkoston jäsenyyden perusteella, jolloin jäsenet eivät ole myöskään itsestään selvästi keskenään sopimusvastuun piirissä.¹²⁰⁸

Sopimukseen perustuvat suhteet voidaan tunnistaa ainakin luottamusvälineen ja -palvelun tarjoajan ja välineen haltijan välisessä suhteessa. Sopimukseen perustuu myös tunnistusvälineen tarjoajan ja välityspalvelun välinen suhde. Myös välityspalvelun ja verkkopalvelun välinen suhde perustuu sopimukseen, jossa on määritelty sopimuksenvaraiset korvauskysymykset.

Lisäksi tunnistetaan suhteita, jotka voivat perustua sopimukseen, mutta välttämättä sopimussuhdetta osapuolten välillä ei ole olemassa. Vastuusuhteet määräytyvät sen

¹²⁰⁶Proposal for a Regulation on COM (2012)238 of 4.6.2012; Non-paper on the choice of the legal instrument. Asiakirjassa on arvioitu, onko asetus tarkoituksenmukaista saattaa voimaan jäsenvaltioissa direktiiviin tai asetuksen perustuen.

¹²⁰⁷Muistio 30.9.2015 Viestintävirasto s. 1.

¹²⁰⁸He 36/2009 s. 43. Norros, selvitys 4/2016 s. 22.

mukaisesti, kuinka itse palvelu on toteutettu. Tällainen suhde on ainakin tunnistusvälineen haltijan ja verkkopalvelun välinen suhde. Tällainen suhde voi olla olemassa myös välineen haltijan ja välityspalvelun välillä. Ellei erityistä sopimusta ole tehty, on mahdollista, että välineen haltijan ja tunnistuspalvelun tarjoajan välinen suhde aiheuttaa korvausvelvollisuuden perustavia sopimuksenulkoisia seurannaisvaikutuksia varsinaisen sopimuksenulkoisen suhteen osapuolille kuten verkkopalvelulle¹²⁰⁹. TunnL 27.2 §:ssä on säädetty tunnistusvälineen haltijan korvausvastuun siirtymisestä silloin, kun verkkopalveluntarjoajasta ei ole tarkastanut käyttörajoituksen voimassaoloa tai tietoa välineen käytön estämisestä tai sulkemisesta. Sopimuksesta johtuva korvausvelvoite voi heijastua myös sivulliseen vahingonkärsijään, esimerkiksi identiteettivarkauden uhuriin sellaisessa tilanteessa, että todentamistapahtumassa välineen haltijaksi on rekisteröity väärä henkilö, joka tekee oikean henkilön nimissä oikeustoimia.

Tunnistusvälineiden ja -palveluiden yhteydessä korvataan varallisuusvahinko, jotka korvataan sopimusperusteisesti TunnL 20 §:n ollessa pakottavaa oikeutta. Sopimuksen ulkoisissa korvaustilanteissa varallisuusvahinkojen korvaamiseen sovelletaan VahL 5:1:n säännöstä, joka saattaa tulla sovellettavaksi ainakin julkisoikeudellisen palveluntarjoajan korvaustilanteisiin sekä rikollisen teon perusteella myös yksityissektorin toimijoiden osalta sekä säännöksen mukaisesti erikseen arvioitavan erittäin painavan syyn nojalla. Tunnistusmenetelmän tarjoaminen rajoittuu tunnistus- ja luottamuspalvelulain muutoksen voimaantultua 1.5.2017 mahdolliseksi ainoastaan luottamusverkoston kautta. TunnL 12 c §:n välitettävän tunnistetiedon enimmäishinnan sääntely¹²¹⁰ sitoo verkoston jäseniä. TunnL 2.1 § 4 kohdan sanamuodon mukaan tunnistusvälineen tarjoajalla tarkoitetaan *”palveluntarjoajaa, joka tarjoaa tai laskee liikkeelle vahvan sähköisen tunnistamisen tunnistusvälineitä yleisölle sekä tarjoaa tunnistusvälinettään tunnistuksen välityspalvelun tarjoajalle välitettäväksi luottamusverkostossa”* jättää sanamuodon soveltamisalan ulkopuolelle luottamusverkoston ulkopuolella käytettävät tunnistusvälineet. Luottamusverkosto tässä muodossaan on kansallista sääntelyä¹²¹¹, vaikkakin sen taustalla

¹²⁰⁹Tällaisesta suhteesta on erikseen säädetty varsinaisen sopimuksen ulkopuolelle jäävän allekirjoitukseen luottavan tahon osalta TunnL 41 §:ssä.

¹²¹⁰ HE 264/2018 vp, pykäläkohtaiset esityöt.

¹²¹¹Sähköallekirjoitusdirektiivin johdanto-osan 22 perustelukappale; Asetuksen 910/2014 johdanto-osan kappale 21–23, 66, 69. Perustelukappaleissa todetaan seuraavaa: ”Yleisölle suunnattuja varmennepalveluita tarjoavat varmennepalvelujen tarjoajat kuuluvat kansallisten vastuusääntöjen piiriin.” ”Asetuksen ei ole

olevat sääntelyn vähimmäisvaatimukset perustuvat EU:n tunnistamis- ja luottamuspalveluasetukseen.¹²¹² On mahdollista, että tämä kansallisen lain kohta tuo myöhemmin ristiriidan EU-sääntelyn kanssa, jos palveluntarjoaja laskee liikkeelle välineen, joka vastaa EU-asetuksen sääntelyä, mutta ei kuitenkaan ole erilaisista syistä johtuen osa kansallista luottamusverkostoa. Toisaalta asetus viittaa kansallisen sääntelyn mukaisiin vaatimuksiin tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen vähimmäistason sääntelyn ohella.

Koska kansallinen luottamusverkosto perustuu säädettyyn lakiin TunnL 12 a 1 §:n mukaisesti, kysymys ei ole verkoston jäsenten sitoutumistahdon ilmaisusta ja sitä kautta sopimusvastuun soveltamisesta, vaan lakiin perustuvasta velvollisuudesta. Verkoston osapuolet eivät näin ollen ole vastuussa yhteisestä vahingonkorvausvelasta, jos jokin osapuoli joutuu vahingonkorvausvelvolliseksi. Luottamusverkoston jäsenten on TunnL 17.4 §:n nojalla 1.5.2017 alkaen mahdollistettava uuden vastaavan tasoisen tunnistusvälineen hakeminen sähköisesti.¹²¹³ Korvausvelvollisuuden määräytymiseen vaikuttaa myös tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa erityisesti säädetty luottamusverkoston jäsenen rooli (tunnistusvälineen tai tunnistuspalvelun tarjoaja, välityspalvelun tarjoaja).

Tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen mukaan asetuksen soveltamisalan piirissä olevan, rajat ylittävää tunnistamista koskeva asetuksen 11 artikla jakaa kansallisiin säännöksiin määräytyvän vahingonkorvausvastuun sähköisen tunnistamisen menetelmän

---

myöskään tarkoitus vaikuttaa kansallisiin muutovaatimuksiin, jotka koskevat julkisia rekistereitä, erityisesti kauppa- ja kiinteistörekistereitä.” Asetuksen 910/2014 vastuusäännökset perustuvat tuottamusvastuuseen.

¹²¹²Anne Lohtander. Viestintävirasto. Sähköpostiviesti 9.2.2018, kansallisen solmupisteen määrittelytyön kysymyksessä. Oma kysymyksensä on myös, kuinka asetusta 910/2014 sovelletaan luottamusverkoston eri osa-alueiden tietoturvasuhteiden täyttämiseen. Eräs näkemys on, että on mahdollista tulkita kansallinen sääntely suhteessa eIDAS-sääntelyyn niin, että tunnistuspalvelun kulkiessa luottamusverkoston läpi ”käyttäjän selaimesta ja välineestä asiointipalveluun asti, sisältäen jokaisen portaan siitä väliltä koskee eIDAS LOA-asetus (EU) 2015/1502 ja määräys 72/2016 ja 2) solmujen välillä (EU) 2015/1501 EU:n salausmäärittys https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2015-11/eidas_crypto_requirements_for_the_eidas_interoperability_framework_v1.0.pdf” ulkomaiseen verkkopalveluun luottamusverkostoon sovelletaan samankaltaisia turvallisuuksivaatimuksia kuin asetuksen 910/2014 sääntelyssä, mikä vaikuttanee myös palvelun ilmoittamiseen Euroopan komissiolle. Tämä yhtenäistäisi sopimuskäytäntöjä luottamusverkoston sisällä sekä toisi yhteensopivuutta eri palveluntarjoajien välille asetuksen kontekstissa.

¹²¹³LiVM 33/2014 vp s. 3–4.

myöntämishetkellä¹²¹⁴ tapahtuneesta virheestä osapuolten välillä. Asetuksessa viitataan tunnistamisjärjestelmän osapuolten väliseen kansalliseen korvaussääntelyyn¹²¹⁵.

Tunnistus- ja luottamuspalvelulain tunnistusta koskevissa säännöksissä laissa ei ole säädetty vahingonkorvauslain täydentävästä asemasta. Näin ollen myös vahingonkorvauslaki tulee sovellettavaksi todennäköisesti täydentävästi sopimussuhteisessa sekä erityislakiin perustuvassa korvausvastuussa.¹²¹⁶ TunnL 27 §:ssä on säädetty tunnistusmenetelmään liittyvistä korvausvastuista sekä palveluntarjoajan, välineen haltijan sekä käyttörajoitukseen luottavan verkkopalvelun osalta.

4.2.4.3 Luottamusverkoston jäsenten keskinäiset korvaussuhteet

Luottamusverkostossa on sopimuserusteisia suhteita ja jäsenten välillä on huomioitava myös jäsenten väliset vastuuasetelmat myös sopimuksin korvausoikeudellisen erityislain, tunnistus- ja luottamuspalvelulain säännösten ohella. Koska luottamusverkoston jäsenet eivät ole keskenään sopimussuhteessa pelkästään luottamusverkoston jäsenyyden perusteella, luottamusverkoston jäsenten välisiin suhteisiin ei itsestään selvästi sovelleta myöskään sopimusvastuuta. TunnL 3 §:n mukainen kuluttajan asemaa koskeva pakottavuus ei säännöksen sanamuodon mukaisesti näyttäisi vaikuttavan luottamusverkoston jäsenten

---

¹²¹⁴Muistio 30.9.2015 Viestintävirasto s. 2. Ei ole täysin yksiselitteisesti ilmaistu, kuinka arvioidaan 11 artiklan 1 kohdan mukainen yksilöivien tunnistetietojen liittämisen vaatimus henkilöön sähköisen tunnistamisen menetelmän myöntämisen ajankohtana. Yksilöllisten avainten liittamisesta tunnistettuun henkilöön on määrätty Viestintäviraston määräyksen M 72a 6 §:ssä.

¹²¹⁵Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus 11 artiklan 5 kohdassa viitataan asetuksen 11 artiklan 1, 2 ja 3 mukaisten tunnistamispalvelun osapuolten vastuiden määräytymiseen. Lainkohdan mukaisesti kansallisen lain mukaisia osapuolten vastuita ei rajoiteta transaktiossa, jossa käytetään 9 artiklan 1 kohdan nojalla ilmoitetun sähköisen tunnistamisen järjestelmän piiriin kuuluvaa sähköisen tunnistamisen menetelmää.

¹²¹⁶Hemmo 2005b, s. 20–21; HE 187/1973, s. 12. Muistio 30.9.2015 Viestintävirasto s. 7. Hemmon mukaan korvausvaatimusten esittäminen yleislakina pidettävän vahingonkorvauslain nojalla on mahdollista, vaikka korvauksista säädettäisiin myös erityislailla. Tämä on tyypillisesti niissä tilanteissa, joissa erityislailla on tarkoitettu tehostaa vahingonkärsijän suojaa. VahL 5:1 :n sekä TunnL 17 §:n säännökset tulevat todennäköisesti huolimattomuusarvioinnin täytyessä sovellettaviksi rinnakkain ainakin silloin, kun ensitunnistamisessa tapahtuneen virheellisyyden taustalla on rangaistavaksi säädetty teko tai jos vahinko on tapahtunut julkisen vallan käytön yhteydessä. Vahingonkorvauslain soveltaminen ei ole kiistatonta silloin, jos erityislailla on tarkoitettu rajoittaa vastuuta.

välisissä suhteissa. Toisaalta esitöiden perusteella luottamusverkosto näyttäisi kytkeytyvän voimakkaasti 3 §:n pakottavuuden piiriin¹²¹⁷.

Kuluttajan asema ja yksityisyyden suoja vaikuttanevat osaltaan korvausoikeudellisten perusteiden valintaan. Vahingonkorvauslausumia sisältyy myös käyttäjän ja tunnistusvälineen tarjoajan väliseen sopimukseen sekä tunnistusvälineen tarjoajan ja asiointipalvelun väliseen sopimukseen, kuten jaksossa 3. on yksityiskohtaisesti kuvattu. Kun osa luottamusverkoston välisistä vastuusuhteista perustuu sopimukseen ja osa tunnistus- ja luottamuspalvelulain velvoittaviin säännöksiin luottamusverkostoon liittyttäessä, tulee edelleen arvioitavaksi sopimusperusteisen ja lakiin perustuvan vahingonkorvauksen soveltaminen. Luottamusverkoston osapuolten välisessä sopimuksessa on pyrkimyksenä sopia verkoston toiminnan yhteisten toimintakäytänteiden lisäksi myös osapuolten välisestä vahingonkorvausvastuusta.¹²¹⁸

---

¹²¹⁷He 36/2009 s. 43. Norros, selvitys 4/2016 s. 22. Norros toteaa, että lainkohdan sanamuodon tulkinta ei näyttäisi kaikilta osin vastaavan lainsäätäjän tarkoitusta. Esimerkiksi TunnL 12 a 3 §:n (1.4.2019 alkaen 12 c §) säännös välitettävän tunnistetiedon osalta perittävästä enimmäishinnasta jäisi ei-pakottavana täysin merkityksettömäksi. Samoin TunnL 3 §:n esitöiden maininta, jonka mukaan lain pakottavuus kuluttajan eduksi vastaa ”lain peruslähtökohtaa, jonka mukaan muut toimijat erityisesti luottamusverkoston muodostuessa voivat luottaa siihen, että kaikki tunnistusvälineen tarjoajat noudattavat omassa toiminnassaan tämän lain ja erityisesti sen 3 luvun säännöksiä eräänlaisena minimisääntelynä”.

¹²¹⁸HE 264/2018; Hemmo 1997, s. 377, 383; Muistio 30.9.2015 Viestintävirasto s. 12. Vahingonkorvauksen enimmäismäärä koskisi oletettavasti ensisijaisesti tunnistusvälineen tarjoajien välisten regressivaatimusten enimmäismäärää tilanteissa, joissa väärästä sähköisestä identiteetistä aiheutuu vahinkoa ja korvausvaatimuksia asiointipalveluilta tai käyttäjiltä. Se voisi koskea myös tilanteita, joissa luottamusverkoston tunnistuskanava ei toimi jonkun jäsenen ongelmien takia, ja muut jäsenet haluavat tästä aiheutuneista vahingoista korvauksia. Oikeudenmukaisen korvauskaton arvioinnissa lienee otettava huomioon muun muassa, missä määrin käyttäjien, asiointipalveluiden ja toisten luottamusverkoston jäsenten kanssa tehdyt sopimusrajoitukset vahingonkorvauksista pätevät suhteessa vahingonkorvauslakiin, missä määrin ketjutetun ensitunnistamisen tilanteessa on mahdollista sopia pätevästi regressioikeuden enimmäismäärästä TunnL 17.4 §:n (1.4.2019 alkaen TunnL 17.5 §) tarkoittamassa tilanteessa, jossa väistynyt säännös ei ottanut suoraan kantaa regressioikeuteen, jolloin siitä voisi sopia. Luottamusverkostosta säädettäessä vastuuta on määritelty siitä näkökulmasta, että riski kuuluu toisen tekemään tunnistamiseen luottavalle, mikä viittaisi ainakin osin regressioikeuden kaventamiseen. 1.4.2019 voimaan tullessa TunnL 17.6 §:ssä on säädetty osapuolten välisestä takautumisoikeudesta: *”Jos aiempaan ensitunnistamiseen luottava tunnistusvälineen tarjoaja joutuu vastuuseen vahingosta 5 momentin nojalla, sillä on oikeus saada korvaus vahingostaan ensitunnistamisessa virheen tehneeltä tunnistusvälineen tarjoajalta, ellei tämä osoita, että vahinko ei ole aiheutunut sen tahallisuudesta tai törkeästä huolimattomuudesta.”*

Vahingonkorvauslakia ei pääsääntöisesti sovelleta sopimussuhteisissa tilanteissa. Joissakin tilanteissa vahingonkorvausvastuun peruste saatetaan arvioida sopimusoikeudelliseksi, vaikka vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsijän välillä ei olisi olemassa sopimussuhdetta.¹²¹⁹ Yksiselitteistä ratkaisua sovellettavien normien välisestä hierarkiasta ei kaikissa tilanteissa voi antaa. Arviointiin saattaa vaikuttaa, johtuuko vahinko säädetyn velvoitteen laiminlyönnistä tai rikkomisesta ja mitkä luottamusverkoston velvoitteet ovat kysymyksessä merkityksellisiä. Todennäköisimmin, jos asiasta on sekä erityissääntelyä että sopimusvelvoitteita, sovelletaan erityissäännöstä sopimusten sijaan. On mahdollista, että eräissä tilanteissa rikkomusperusteinen vastuu saattaa syntyä sopimusketjusta huolimatta.¹²²⁰

1.4.2019 astuivat voimaan tunnistus- ja luottamuspalvelulain uudet vahingonkorvaussäännökset, joissa täsmennettiin erityisesti luottamusverkoston toiminnassa ilmenneitä sääntelyn tarpeita. Luottamusverkoston keskinäisistä vahingonkorvausvelvoitteista säädettiin TunnL 17.5 §:ssä ensitunnistamisen ketjutuksen osalta. Luottamusverkoston jäsenten välisistä muista korvausvelvoitteista säädettiin TunnL 12 d §:ssä korvauksen perustuessa tuottamusvastuuseen¹²²¹. Sääntely perustuu

¹²¹⁹ Wuolijoki 2003 s. 135. Tällainen tilanne saattaa olla kysymyksessä silloin, kun olosuhteet muistuttavat sopimussuhdetta tai muutoin ilmenee erityisiä syitä sopimusvastuun soveltamiselle, kuten ratkaisussa KKO 1992:165 tai KKO 1999:19.

¹²²⁰ Hemmo 2005b s. 20–22; KKO 2009:92; Muistio 30.9.2015 Viestintävirasto s. 7. Vahingonkorvauslain sovellettavuuteen tarkasteltavien vastuunormien osalta vaikuttaa se, onko näillä normeilla tarkoitus luoda vahingonkorvauslaista poikkeava ja sen normit sivuuttava ratkaisu vai onko vahingonkorvauslailla tarkoitettu jättää täydentävä asema. Tämä arviointi ei ole mahdollista yleisellä tasolla.

¹²²¹ TunnL 12 d §:stä on säädetty seuraavasti:

”Tunnistuspalvelun tarjoaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta toimii 12 a §:n 2 tai 3 momentissa taikka 6 momentin nojalla annetuissa säännöksissä, 12 b tai 12 c §:ssä taikka 17 §:n 4 momentissa säädettyjen velvollisuuksien vastaisesti, on velvollinen korvaamaan toiselle tunnistuspalvelun tarjoajalle aiheuttamansa vahingon.

Vahingonkorvaus käsittää korvauksen kuluista, hinnanerosta sekä muusta välittömästä taloudellisesta vahingosta, joka tunnistuspalvelun tarjoajan 1 momentissa tarkoitettua toiminnasta on aiheutunut.

Korvausta voidaan sovitella, jos täysi korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi rikkomuksen laatu, vahingon laajuus, osapuolten olosuhteet ja muut seikat huomioon ottaen.

Oikeus korvaukseen vanhenee, jollei korvauskannetta ole pantu vireille kolmen vuoden kuluessa siitä, kun tunnistuspalvelun tarjoaja sai tiedon tai sen olisi pitänyt saada tieto vahingon ilmenemisestä.

Käsitellessään 1 momentissa tarkoitettua korvauskannetta tuomioistuimien voi pyytää Liikenne- ja viestintäviraston lausuntoa asiassa.”

luottamusverkoston osapuolten velvoitteisiin toimia luottamusverkostossa sekä antaa verkoston toimijoille olennaisia toimintaa liittyviä tietoja sekä häiriöilmoituksia¹²²². Vahingonkorvaus on säädetty koskemaan kuluja, hinnaneroa sekä muuta välitöntä taloudellisesta vahinkoa. TunnL 12 d.3 §:ssä on säädetty korvauksen sovittelusta erityissääntelynä suhteessa vahingonkorvauslakiin. Vahingonkorvauslaissa on säädetty korvausten jakaantuminen 6 luvussa¹²²³.

TunnL 17 §:n mukaista vahingonkorvaussäännöstä sovelletaan ainoastaan niihin tilanteisiin, joissa ensitunnistaminen on ketjutettu ja kysymys on siten erityisesti säännellystä tilanteesta ensitunnistuksen sopimusketjun vastuuasetelmasta. Jos tunnistusvälineen tarjoaja suorittaa itse välineenhakijan ensitunnistuksen, sovelletaan sopimusperusteista vahingonkorvausta sekä vahingonkorvauksen yleisiä periaatteita. Vahingonkorvauslaissa säädetään erikseen tilanteista, joissa vahinko syntyy rangaistavan teon kautta. Rikosoikeudellisia tunnusmerkistöjä sovelletaan eräissä väärinkäytöstilanteissa, esimerkiksi jos tunnistusvälineen hakija perustaa hakemuksensa väärin tietoihin.

Jaksossa 3. on kuvattu TunnL 17.5 §:n mukaisia ensitunnistukseen luottaneen myöhemmän ensitunnistajan yksityiskohtaisia korvausvelvoitteita. TunnL 17.5 §:n pakottavaa vahingonkorvaussäännöstä sovelletaan sellaisissa tilanteissa, joissa ensitunnistaminen on ketjutettu ja ensitunnistamisen virheestä on aiheutunut vahinkoja. Luottamusverkostotilanteessa säännöksellä määritellään luottamusverkostossa se taho,

---

¹²²²TunnL 16 §: ”Tunnistuspalvelun tarjoaja saa käyttää käyttöoikeuden luovutuksen tai 16 §:n nojalla saatuja toista tunnistuspalvelun tarjoajaa koskevia tietoja vain siihen tarkoitukseen, jota varten ne on tunnistuspalvelun tarjoajalle annettu. Tietoja saavat tunnistuspalvelun tarjoajan palveluksessa tai sen lukuun käsitellä ainoastaan ne, jotka tarvitsevat tietoja välttämättä työssään. Tietoja on muutoinkin käsiteltävä siten, ettei toisen tunnistuspalvelun tarjoajan liikesalaisuuksia vaaranneta. Tunnistuspalvelun tarjoaja, joka aiheuttaa tämän momentin vastaisella menettelyllä vahinkoa toiselle tunnistuspalvelun tarjoajalle, on velvollinen korvaamaan menettelystään aiheutuvan vahingon.”

¹²²³VahL 6:1: ”Jos vahingon kärsineen puolelta on myötävaikutettu vahinkoon tai jos muu vahingon aiheuttaneeseen tekoon kuulumaton seikka on myös ollut vahingon syynä, voidaan vahingonkorvausta kohtuuden mukaan sovitella.”

VahL 6:3: ”Korvausvelvollisten kesken korvausmäärä on jaettava sen mukaan kuin harkitaan kohtuulliseksi ottaen huomioon kunkin korvausvelvollisen viaksi jäävä syyllisyyden määrä, vahinkotapahtumasta ehkä saatu etu ja muut seikat.

Sillä, joka on maksanut vahingonkorvausta yli oman osuutensa, on oikeus saada kultakin muulta korvausvelvolliselta, mitä hän on tämän osalta maksanut. Jos joku korvausvelvollisista on ilmeisesti maksukyvytön tai jos hänen oleskelupaikkansa on tuntematon, on kunkin muista korvausvelvollisista maksettava osuutensa vajauksesta.”

(luottamusverkostossa toisen ensitunnistamiseen luottanut tunnistusvälineen tarjoaja), johon vahinkoa kärsinyt käyttäjä tai asiointipalvelu voi kohdistaa korvausvaatimuksen.¹²²⁴ Tunnistusvälineen liikkeellelaskija ottaa ensitunnistuksen ketjutustilanteissa liiketaloudellisen riskin ulkoistaessaan uuden sähköisen identiteetin myöntämisensä aiemmalle tunnistavalle tunnistamismenetelmän liikkeellelaskijalle.¹²²⁵

Vastuukysymyksissä olennaista on, luottaako tunnistusvälineen tarjoaja toisen toimijan tekemään aiempaan ensitunnistukseen, jota koskevaa tietoaaineistoa on saatettu käsitellä eri tavoin. Ensitunnistuksen ketjuttaminen perustuu TunnL 17.4 §:ään. 1.4.2019 voimaan tulleet TunnL 12 a §:n säännökset yhteisistä rajapinnoista ja käyttöoikeuden toimitusehdoista yhdenmukaistavat käytänteitä eräiltä osin. TunnL 12 d.1 §:ssä on säädetty osapuolten keskinäisen vastuun jakaantumisesta ensitunnistuksen ketjutuksen tilanteessa.¹²²⁶

---

¹²²⁴Muistio 30.9.2015 Viestintävirasto s. 1. 1.4.2019 saakka voimassa olleen TunnL 17.4 §:n mukaisesti: *”Tunnistusvälineen tarjoajan on mahdollistettava se, että toinen tunnistusvälineen tarjoaja voi käyttää sen myöntämää vahvaa sähköistä tunnistusvälinettä ensitunnistamiseen haettaessa vastaavan tai alemman varmuustason vahvaa sähköistä tunnistusvälinettä. Mitä 12 a ja 12 b §:ssä säädetään tunnistuspalvelun käyttöoikeuden luovutuksesta ja toimitusehtojen julkaisemisesta, sovelletaan myös tässä momentissa tarkoitettuun tunnistusvälineen käyttämiseen ensitunnistamisessa.”* TunnL 17.5 §:ssä on säädetty ketjutuksen osapuolten välisestä korvauksen määräytymisestä.

¹²²⁵Tunnistamisketjun ensimmäinen ensitunnistus perustaa henkilön sähköisen identiteetin, joka tosiasiallisesti nojautuu poliisiviranomaisen viranomaistehtäväänään myöntämiin henkilön tunnistamisen asiakirjoihin, passiin ja henkilökorttiin. Jos tunnistamisen ketjun aiemmissa vaiheissa tapahtuu virhe, henkilön identiteetti muodostuu vääräksi joko vähäisemmiltä osin esimerkiksi nimitietojen osalta tai ääritapauksessa kokonaan väärän henkilön identiteetiksi. Syitä väärän identiteetin muodostumiseen voivat olla joko inhimillinen erehdys tai luvussa 3 esitetyt tahalliset teot, joista osa perustuu väärin tunnistasiasiakirjoihin. Uutta sähköistä tunnistusvälinettä haettaessa aiempaan henkilön tunnistamiseen luottanut myöhempi toimija joutuu luottamaan aiemmin tehdyn tunnistamisen oikeellisuuteen TunnL 17.5 §:n ankan vahingonkorvausvastuun olosuhteissa. Luottamusverkoston osapuolten intressissä olisi saada jäljitettyä mahdollisimman paljon virheellisiä identiteettejä kaikkien osapuolten toiminnan oikeellisuuden varmistamiseksi. Osa henkilön tietojen virheellisyyksistä tavoitetaan väestötietojärjestelmästä henkilön perustietoja koskevan tarkistuksen kautta. Tunnistasiasiakirjojen voimassaoloon perustuva tarkistus vähentää ainakin virheellisiin asiakirjoihin perustuvia henkilön tarkastamisia. Teknisiä keinoja voisivat olla aiemmille tunnistajatahoille viestiliikenteen välityksellä tehty ilmoitus näiden suorittamaan henkilöllisyyden tarkastamisen perustuvasta avoimen verkon kautta tehdystä uudesta rekisteröinnistä. On myös mahdollista määritellä aikaan sidottu välineen aktivoiminen käyttöönoton yhteydessä, minkä jälkeen välinettä ei voi enää ottaa käyttöön ja mahdollisesti väärän henkilön hallussa olevan välineen käyttö tämän vuoksi estyy.

¹²²⁶TunnL 12 d.1: *”Tunnistuspalvelun tarjoaja, joka tahallaan tai huolimattomuudesta toimii 12 a §:n 2 tai 3 momentissa taikka 6 momentin nojalla annetuissa säännöksissä, 12 b tai 12 c §:ssä taikka 17 §:n 4*

Palveluntarjoajan on myös mahdollista täsmentää vastuun rajoituksia ja kohdentumista koskevia ehtoja osana julkaistavia toimitusehtoja ensitunnistuksen ketjutuksen riskien vähentämiseksi välineen tarjoajien keskinäisessä suhteessa.¹²²⁷ Vanhojen pankkitunnisteiden osalta saattaa olla mahdollista, että esimerkiksi henkilöä ei ole todennettu sillä tavoin, kun TunnL 17 §:ssä on säädetty, vaan on luotettu esimerkiksi tuttuun henkilöön ja sen mukaisesti myönnetty pankkitili ja sen käyttöön oikeuttamat tunnukset. Jos ensitunnistusta halutaan ketjuttaa ja sen asianmukaiseen toimittamiseen luottaa, on välttämätöntä määritellä yhteisesti sovittavat menettelytavat; tämä on jo toteutunut sähköisen rekisteröinnin osalta. Henkilökohtaista, toimipisteessä tapahtuvaa yhtenäistä myöntämisen käytäntöä tunnistusvälineen hakemiseksi ei ole edelleenkään olemassa esimerkiksi eri pankkiryhmittymien tai teleoperaattorien välillä. Kustannuksiltaan kalliin henkilökohtaista käyntiä edellyttävän todentamistapahtuman mahdollisimman sujuva ja automatisoitu toteuttaminen saa aikaan huomattavia kustannussäästöjä palveluketjussa.

Keskeisimmät siviilioikeuden ja erityisesti taloudellisen vastuunjaon kysymykset liittyvät takautumisen tilanteisiin, jossa yksi jäsen, takautumisvelkoja, on maksanut ensivahingonkäräjän korvausvelkaa ja hakee oikeutusta periä maksamansa velka takautumisvelalliselta.¹²²⁸ Luottamusverkostossa toimivia tahoja ovat ainakin ensimmäinen ensitunnistuksen suorittaja, mahdollinen vahingonkäräjän, kuluttajan asemassa oleva taho, takautumisvelkoja ja -velallinen sekä mahdollisesti ketjutetun ensitunnistuksen suorittaja.

Ensitunnistukseen luottavan tahon vahingonkorvausvastuusta on yksityiskohtaisesti kuvattu 3. jakson takausvastuun yhteydessä. Kun sovelletaan vahingonkorvausnormistoa, varsinaiset takautumisoikeudet eivät sovellu. Sopimuskumppaneiden välisessä suhteessa lähtökohtaisesti molemmat velalliset ovat velasta yhteysvastuussa.¹²²⁹ Takautumisvelkojalla on takautumisoikeus yli oman osuutensa maksamastaan korvauksesta VahL 6:3.2:n mukaisesti. TunnL 12 d §:ssä on säädetty luottamusverkoston jäsenten välisestä korvaussuhteesta.

Luottamusverkoston osapuolilla on myös velvoite ilmoittaa toisilleen havaitsemastaan tietoturvaloukkauksesta TunnL 16 §:n nojalla sekä velvollisuus suojella toisen jäsenen

---

momentissa säädettyjen velvollisuuksien vastaisesti, on velvollinen korvaamaan toiselle tunnistuspalvelun tarjoajalle aiheuttamansa vahingon.”

¹²²⁷HE 264/2018 s. 32–33.

¹²²⁸Norros, selvitys 4/2016 s. 23.

¹²²⁹Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016 s. 20. Norros viittaa ratkaisuihin KKO 1983 II 92 ja KKO 2012:101.

liikesalaisuuksia. Tämän velvollisuuden laiminlyönti saattaa johtaa korvausvastuuseen TunnL 12 a.5 §:n nojalla.¹²³⁰

Luottamusverkoston osapuolen yhteisvastuun määräytymiseen vaikuttaa myös tilanne, jossa toinen osapuoli on vastuussa tuottamuksellisesti ja toinen ankaran vastuun nojalla.¹²³¹

Jos takautumisvelkojan ja -velallisen suhde on ainoastaan sopimuksenukoinen, vahinkotapahtuma saattaa näkyä suhteessa kolmanteen niin etäisenä ja ennakoimattomana seurauksena, ettei vastuuta useimmissa tapauksissa synny. Lisäksi varallisuusvahinko korvataan vahingonkorvauslain nojalla erittäin rajoitetusti. Sopimusketjuun verrattavissa tilanteissa¹²³² takautumisvelallisen korvausvelvollisuus ensitunnistamiseen luottavan vahingon kärsijälle on mahdollinen.

Osapuolten välillä on tarpeen määritellä myös ne tilanteet, joissa tunnistustapahtumassa sattuu jotain odottamatonta. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi henkilötietojen tai arkaluonteisten tietojen päätyminen väärän tahon hallintaan sisältöjen riippuessa siitä, mitä muita tietoja välitystapahtumassa liikkuu. Osapuolet todennäköisesti kokevat tarpeelliseksi määritellä tunnistusvälineen käyttöön rajoituksia TunnL 18 §:n mukaisesti.¹²³³

Luottamusverkostossa voi syntyä myös muita kuin virheellisestä ensitunnistamisesta seuraavia vahinkoja. Tällaiset vahingot voivat johtua teknisistä tai inhimillisistä virheistä. Joissain tilanteissa vahinkojen taustalla voi olla myös rangaistavaksi säädetty teko.¹²³⁴ Jos

---

¹²³⁰TunnL 12 a.5 §: ”Tunnistuspalvelun tarjoaja saa käyttää käyttöoikeuden luovutuksen tai 16 §:n nojalla saatuja toista tunnistuspalvelun tarjoajaa koskevia tietoja vain siihen tarkoitukseen, jota varten ne on tunnistuspalvelun tarjoajalle annettu. Tietoja saavat tunnistuspalvelun tarjoajan palveluksessa tai sen lukuun käsitellä ainoastaan ne, jotka tarvitsevat tietoja välttämättä työssään. Tietoja on muutoinkin käsiteltävä siten, ettei toisen tunnistuspalvelun tarjoajan liikesalaisuuksia vaaranneta. Tunnistuspalvelun tarjoaja, joka aiheuttaa tämän momentin vastaisella menettelyllä vahinkoa toiselle tunnistuspalvelun tarjoajalle, on velvollinen korvaamaan menettelystään aiheutuvan vahingon.”

¹²³¹Norros, esitys Viestintävirasto 1.4.2016 s. 20; Ståhlberg – Karhu 2013 s. 275–276. Kirjoittajat arvioivat vastuuaseman eri tavoin, mikä on yksityiskohtaisesti kuvattu jaksossa 3.

¹²³²Norros, selvitys 4/2016 s. 25.

¹²³³Norros, selvitys 4/2016 s. 30–31. Sähköisen tunnistamisen hallintamalli -työryhmä 7.10.2015, pöytäkirja s. 2–3. Palvelutapahtumassa saattaa olla viivästys tai este, josta on ainakin pankkien palveluiden osalta oikeuskäytäntöä vaadittavan palvelutason osalta. Mahdollisia ovat myös ylivoimainen este, rikolliset teot, kuten väärentämisrikosten ja petosrikosten tunnusmerkistöjen täyttyminen. Osapuolten tehtävien määrittämisellä on merkitystä myös huolellisuusvelvoitteen arvioimisessa ja todistustaakan jakamisessa.

¹²³⁴Muistio 30.9.2015 Viestintävirasto s. 11. Viestintäviraston selvityksessä on tunnistettu seuraavia mahdollisia luottamusverkostossa syntyviä teknisistä tai inhimillisistä syistä johtuvia vahinkoja, joita voivat olla tunnistautumistietojen ohjautuminen väärään paikkaan teknisen ohjausvirheen vuoksi, asiakastietojen

osapuolten välillä on sopimuksia, vastuut määrittyvät osapuolten välillä lähtökohtaisesti sopimusten mukaan. Vahingonkorvauslakia sovelletaan silloin, kun osapuolten välillä ei ole sopimussuhdetta. Korvausketju saattaa ulottua joissain tilanteissa myös sopimuksen ulkopuolisiin toimijoihin.¹²³⁵

Luottamusverkoston eri rooleissa toimivat jäsenet, tunnistuspalvelun ja tunnistuksenvälityspalvelun tarjoaja toteuttavat lain määrittelemää tehtäväänsä säädetyn toimialansa puitteissa, mutta suhteista muihin luottamusverkoston jäseniin ei ole säädetty erikseen, jolloin sopimusvastuun periaatteet tulevat osapuolten välisissä suhteissa sovellettaviksi. Luottamusverkostossa voi osapuolilla olla myös useita rooleja, joista on säädetty TunnL 2.1 §:ssä. Välityspalvelun¹²³⁶ rooli on merkityksellinen sen vuoksi, että tunnistus- ja luottamuspalvelulakia sekä osapuolten välisiä sopimuksia ja käytännesääntöjä arvioimalla voi välityspalvelun roolin laajuus vaihdella teknisen yhdistämispalvelun tuottamisesta sellaiseen rooliin, jossa välityspalvelulle muodostuu velvoitteita esimerkiksi tunnistuspalvelun tarjoajan käyttörajoitusten välittämisestä ja hallinnoinnista tai mahdollisesti henkilörekisterin pitäjän vastuun piiriin kuuluvien tehtävien ja tiedon käsittelyn järjestämisestä. On myös määriteltävä, kuka vastaa tunnistusvälineen tilatiedon

---

korruptoituminen ja tunnistamistietojen yhdistyminen vääraän henkilöön tai se, että tunnistuksenohjauspalvelu on pois toiminnasta esimerkiksi laitevian vuoksi ja asiointipalveluihin tunnistautuminen estyy tai että tiedonsiirrossa tapahtuu eheyden menettämiseen johtava virhe. Luottamusverkostossa voi syntyä myös vahinkoja, joiden taustalla on rangaistavaksi säädetty teko. Luottamusverkoston jäsenen palveluihin voi kohdistua tietomurto, jolloin asiakastietoja siirtyy virheelliselle vastaanottajalle. Palvelun saatavuus voi olla estynyt palvelunestohyökkäyksen tai tietoturvaongelman vuoksi, jolloin myöskään asiointipalveluun ei päästä tunnistautumaan. Jos tunnistusvälineen tarjoajan keräämiä henkilötietoja päätty tietomurron tekijän käsiin, henkilötiedon luovuttajalle voi syntyä erityyppistä vahinkoa, kuten selvittelykuluja, kärsimystä, tietomurron mahdollistavia uusia tietomurtoja sekä niistä koituvia vahinkoja. Edelleen on määritettävä, missä kulkee tämänkaltaisen vahingon korvattavuuden raja. Vastuuperusteena on tilannekohtaisesti jopa tietosuojasetuksen 82 artikla, jos lain mukaisia henkilötietojen käsittelyn huolellisen käsittelyn velvollisuuksia ei ole noudatettu ja syntyy aineellista tai aineetonta vahinkoa. Artiklan alakohtien mukaisen korvausvelvollisuuden peruste ei ole yksiselitteinen.

¹²³⁵KKO 2009:62, Norros 2007 s. 4, 30; Salminen 2015; LM 3–4/2015 s. 485, 503–504. Hemmo 1997, s. 377, 383.

¹²³⁶TunnL 2.1 § 5 kohdan mukaisesti tarkoitetaan *tunnistusvälityspalvelun tarjoajalla* ”palveluntarjoajaa, joka välittää vahvan sähköisen tunnistamisen tunnistustapahtumia sähköiseen tunnistukseen luottavalle osapuolelle”.

välittämisestä verkkopalvelun tarjoajalle.¹²³⁷ Jos välityspalvelun rooli nähdään teknistä siirtämispalvelua laajempänä, palvelun toteuttamisen yksityiskohdat on määriteltävä tavanomaiseen tapaan sopimuksin kaikessa laajuudessaan huomioiden edellä mainittujen tehtävien rajapinnat. Sovellettavana on sopimuksen ketjutukseen liittyviä oikeussuhteita.

Jos välityspalvelu ei välitäkään olettamuksen mukaista tietoa esimerkiksi välineen käyttörajoituksista, kysymys ratkaistaan osapuolten välisen sopimuksen mukaisesti sopimusvastuun perusteella. Jos osapuolen roolin tulkitaan määrittävän sääntelyn nojalla, vahingonkorvauksen perusta ratkeaa tunnistus- ja luottamuspalvelulain vastuusäännösten mukaisesti. Todennäköisimmin välityspalvelun tarjoaja on se taho, joka on yhteydessä siihen verkkopalvelun tarjoajaan, johon tunnistusvälineellä asioidaan identifioiden tunnistautuva taho.

Hallinnon tukipalveluista annetun lain 5 §:ssä säädetyillä tahoilla on velvollisuus käyttää julkisessa tehtävässä lain 3.1 §:ssä tarkoitettuja tukipalveluita. Muille hallinnon tehtäviä hoitaville yhteisöille on säädetty tietyin edellytyksin mahdollisuus käyttää tukipalveluita.¹²³⁸ Tukipalvelun on tarkoituksenmukaista hankkia hallinnon tukipalvelun toteuttamiseksi hallinnon palvelun käyttäjän identifioimiseen soveltuva palvelua, mikä todennäköisimmin on luottamusverkoston piirissä oleva palvelu. Todennäköisesti tukipalvelun identifiointipalvelua hankitaan sellaisesta tunnistuspalvelun tarjoajalta, jonka tarjoamalla

---

¹²³⁷TuLu-ryhmä 30.8.2016. Rekisterinpitäjän kannalta keskeinen kysymys on esimerkiksi, kenen vastuulla on tietojen käsittelystä vastaaminen, kuten henkilötunnuksen käsittely. Muita kysymyksiä ovat oikeus käyttää tavaramerkkiä ja tavaramerkin käytöstä saatava ja hinnoiteltava lisäarvo. Luottamusverkoston jäsenet valmistelevat keskenään välityspalvelun liitännäiskysymyksistä käytäntesääntöjä, joiden ohjaamina osapuolet tekevät yhdenmukaisia ja syrjimättömiä käyttöehtoja. On tarkoituksenmukaista, että käytäntesääntöjen asettama ohjaus ei ohita sääntelyä. Toisaalta on tarkoituksenmukaista valmistella yleisiä ohjeita, kuten käytäntesääntöjä riittävän korkealle hierarkiatasolle, jolloin ohjeiden velvoittavuus tavoittaa alan toimijat kattavasti, jotta sopimuksenvaraiset käytänteet eivät jää tunnistusvälineen liikkeellelaskijan ja esimerkiksi toimialalla kokemattoman toimijan väliseksi ehdoksi. Käytäntesääntöjen sitovuus jäänee harkinnanvaraisen suosituksen noudattamisen tasolle, ellei sitä ole riittävällä normilla tai viranomaismääräyksellä säännelty. Välityspalvelun tarjoaminen suhteessa verkkopalveluun saattaa olla merkityksellinen myös erityissääntelyn vuoksi, esimerkiksi pankin asiakkuustiedon suojaamiseksi. Pankki on suljetussa sopimussuhteessa verkkopalvelun tarjoajaan ja tieto pankkisuhteesta välittyy sen myötä verkkopalvelulle. Välityspalvelua käytettäessä tieto ei perustuisi osapuolten väliseen sopimukseen, jolloin verkkopalvelu ei saisi välttämättä tietoa pankin asiakassuhteesta, elleivät eri osapuolet ole sopimussuhteessa keskenään.

¹²³⁸Hallinnon tukipalveluista annetun lain 5 §:n mukaisesti seuraavat tahot ovat velvollisia käyttämään säädettyjä tukipalveluita: 1) valtion hallintoviranomaiset, virastot, laitokset ja liikelaitokset; 2) kunnalliset viranomaiset niiden hoitaessa laissa niille säädettyjä tehtäviä; 3) tuomioistuimet ja muut lainkäyttöelimet.

välityspalvelulla on mahdollisimman laaja valikoima eri tunnistuspalvelun liikkeellelaskijoiden välineitä palveluvalikoimassaan. Yksityisen sektorin verkkopalvelut ovat tämän velvoitteen ulkopuolella. On myös todennäköistä, että verkkopalvelun tarjoajan sekä tunnistuksenvälityspalveluntarjoajan välille valmistellaan sopimus, jossa verkkopalvelu valitsee sopivimman välityspalvelun. Välityspalvelun tarjoajaksi valikoitunee sellainen taho, jolla on eniten tunnistusvälineitä tarjottavanaan.

Tunnistusvälineen liikkeellelaskijan ja sivullisen vahingonkäräjän, esimerkiksi verkkopalvelun tarjoajan välinen suhde syntyy käytännössä silloin, jos sivullinen vahingonkäräjä on luottanut liikkeellelaskijan välineeseen väärin perustein. Tätä kysymystä on kuvattu yksityiskohtaisesti jaksossa 3. Kysymys saattaa olla liikkeellelaskijan virheestä välineen myöntämisen yhteydessä, jolloin väline on päätyntä väärälle käyttäjälle. Oikealle käyttäjälle saattaa tällöin aiheutua erilaista vahinkoa, joko aineellista tai muuta vahinkoa, selvittelyä, maineen menetystä tai muuta aineetonta vahinkoa. Tilanne saattaa aiheutua siitä, että koko hakemus perustuu vilpilliseen menettelyyn, jolloin oikea henkilö ei edes tiedä, että hänen nimissään on välinettä haettu. Toisaalta liikkeellelaskijan rekisteröintitapahtumassa saattavat välineiden eri hakijat saada toistensa välineet virheellisesti toisen hakemuksen perusteella. Jos väärä käyttäjä ei ole saanut välinettä haltuunsa vilpillisesti, vaan esimerkiksi liikkeellelaskijan toiminnan häiriön vuoksi, oikealla käyttäjällä ei olisi oikeutta vahingonkorvaukseen väärältä käyttäjältä tämän puuttuvan tuottamuksen¹²³⁹ vuoksi. Virheellinen rekisteröintitilanne johtanee käytännön tilanteessa myös henkilörekisterin virheellisyyteen. Jos osapuolen velvollisuutena on henkilötietoihin perustuvan rekisteritietojen käsitteleminen, sovelletaan tietosuojasetuksen 82 artiklaa. Korvausperuste sisältää ankaran vastuun piirteitä, mutta korvausperuste ei ole yksiselitteinen. Ainakin teoriassa voidaan soveltaa VahL 5:6 :n kärsimysäännöstä, jos kyse on yksityisyyttä loukkaavasta teosta tietojen käsittelyssä.

Jos TunnL 17.5 § jää sovellettavaksi ainoastaan myöhempien tunnistajien välisessä¹²⁴⁰ virheessä, liikkeellelaskijan suorittamaan tunnistamiseen tätä lainkohtaa ei sovelleta.

On myös mahdollista, että liikkeellelaskija on alun perin myöntänyt välineen oikealle henkilölle, mutta väline on tämän kautta päätyntä esimerkiksi välineen kadottamisen vuoksi väärälle henkilölle, joka käyttää välinettä oikean käyttäjän tietämättä ja aiheuttaa välineeseen

¹²³⁹Norros, selvitys 4/2016 s. 28.

¹²⁴⁰Norros, selvitys 4/2016 s. 4, 21, 25, 28.1.4.2019 saakka voimassa oli samansisältöinen lainkohta TunnL 17.4 §.

luottavalle taholle vahinkoa. Jos välineen kadottanut oikea haltija laiminlyö TunnL 27 §:n mukaiset ilmoitusvelvoitteensa, hän ei vapaudu vastuusta välineen virheellisen käytön yhteydessä. Tunnisteeseen luottavan tahon oikeudellinen asema erityisesti liikkeellelaskijaan ja ensimmäiseen ensitunnistajaan, mahdollisesti myös myöhempään ensitunnistajaan on erityinen sen vuoksi, että näillä osapuolilla ei välttämättä ole keskenään sopimussuhdetta. TunnL 17.5 §:n soveltamisalaa ei ole rajattu¹²⁴¹ vahingon kärsineisiin henkilöihin lainkohdan sanamuodon mukaan lainkaan. Muussa tapauksessa oikea haltija ei ole sopimussuhteessa välineeseen luottavaan tahoon, ja korvausvastuuta ei ole mahdollista perustella sopimusvastuulla. Käytännössä tilanteessa sovelletaan vahingonkorvauslakia, jolloin varallisuusvahinkojen korvaaminen on ongelmallista perustella, ellei kysymyksessä ole VahL 5:1:n mukainen erityinen tilanne, esimerkiksi rikokseen perustuva vahinko.

Huomattava korvausvelvollisuus voi syntyä, jos oikea käyttäjä tulee sidotuksi maksuvelvollisuuteen suhteessa kolmanteen. Kysymys saattaa olla tällöin esimerkiksi sopimuksenkaltaisista olosuhteista, joissa väärä käyttäjä sitoo oikean käyttäjän velkasuhteen perusteella maksuvelvollisuuteen tai luopuu jostakin oikeudesta suhteessa kolmanteen.¹²⁴²

Kysymyksessä saattaa olla esimerkiksi luotonantoon liittyvä tilanne. Tällöin oikealla haltijalla on mahdollista saada korvausta menetyksestään joko vahingonkorvauksena tai perusteettoman edun menetyksenä. Myös anteeksianto on mahdollinen. On myös mahdollista, että väärä käyttäjä jää tavoittamatta tai osoittautuu maksukyvyttömäksi, jolloin oikea haltija saattaa hakea vahingonkorvausta tunnistuspalvelun liikkeellelaskijalta. Tällöinkin mahdollisuus korvaukseen eroaa suuresti, jos vahingonkorvauksen voidaan

---

¹²⁴¹HE 264/2018; Norros, selvitys 4/2016 s. 28. Norros toteaa, että myöhemmän (toissijaisen) ensitunnistajan asema poikkeaa siitä ankan vastuun yleisestä näkökulmasta, että juuri toiminnan harjoittajalla on parhaat mahdollisuudet ehkäistä vahingon aiheutumista, mihin myös vastuuperusteen ankaruus pyrkii toimintaa ohjaamaan. Hänen näkemyksensä mukaisesti asetelmaan sopii huonosti se, että ankan vastuun perusteella vastaava saisi lähtökohtaisesti takautumisoikeuden suhteessa samasta vahingosta tuottamuksensa perusteella vastaavaan. Sen sijaan sellaisissa tilanteissa, jossa jälkimmäinen ensitunnistaja vastaa vahingosta TunnL 17.4 §:n (1.4.2019 alkaen 17.5 §:n) perusteella ja aiemman ensitunnistuksen tekijä sopimusperusteisen ekskulpaatiovastuun nojalla, hän näkee tarkoituksenmukaisena sen, että vahinko jää vahingonaiheuttajien keskinäisessä suhteessa siitä tuottamuksensa tai oletetun sellaisen perusteella vastaajan kannettavaksi.

¹²⁴²Norros, esitys 4.4.2016 s. 23–24. Sopimuksenkaltaisen tilan ja siitä seuraavan sidonnaisuuden syntyminen arvioidaan tapauskohtaisesti. Yksi esimerkki on mahdollisuus nostaa luottoa vääränä henkilönä. Mahdollisia ovat erilaiset velvoiteoikeudelliset seuraamukset, kuten oikean käyttäjän saatavan anteeksianto suhteessa kolmanteen velalliseen.

katsoa perustuvan sopimuksenkaltaisiin olosuhteisiin eikä niitä määritellä vahingonkorvauslain nojalla.¹²⁴³

4.2.4.4 Luottamusverkoston teknisen suorituksen virheet

Eräs vahinkotilanne saattaa olla luottamusverkoston vakimuotoisten teknisten rajapintojen¹²⁴⁴ toimimattomuus, jolloin luottamusverkosto ei toimi määritellyllä tavalla ja siinä toteutettavat toimeksiannot saattavat jäädä tämän vuoksi tekemättä ja aiheuttaa osapuolille vahinkoa. Kysymyksessä sovelletaan tilannekohtaisesti sopimusvastuuta sekä tunnistusvälineiden tarjoajien välisen ensitunnistuksen tilanteissa TunnL 17.4 §:n ja TunnL 17.5 §:n sääntelyä. Vahingonkorvausoikeudellinen sääntely ja periaatteet soveltuvat myös luottamusverkoston osapuolten välillä, jos ne ovat ennakoitavissa sekä kausaaliyhteydessä toisiinsa. Luottamusverkoston osapuolten ja erityisesti säännellyn tunnistusvälineen tarjoajan edun mukaista on pyrkiä rajoittamaan vastuuta osapuolten ja loppukäyttäjän välisin sopimusehdoin, mikä kuluttajansuojan tilanteessa ei ole kaikilta osin mahdollista TunnL 3 §:n ja TunnL 17.5 §:n rajoittaessa palveluntarjoajan rajoitusmahdollisuutta kuluttajasuhteessa.¹²⁴⁵ Sopimuskumppanin ollessa elinkeinonharjoittaja tilanne on rajoitusmahdollisuuksien kannalta erilainen.

Palvelun saatavuus määritellään esimerkiksi huoltokatkojen ja ohjelmistopäivitysten osalta niin, että asiakas sitoutuu hyväksymään tietyn ajallisen määrän huoltokatkoja palvelussa eikä hän voi vedota palvelun saatavuuteen liittyvään sopimusrikkomukseen ja tähän perustuen esittää hyvitysvaativuutta palvelun saatavuuden katkon vuoksi. Asiakas vastaa käyttämiensä laitteiden ja tietoliikenneyhteyksien sopivuudesta ja toimivuudesta, mikä tavanomaisesti kirjataan sopimusasiakirjaan.¹²⁴⁶

¹²⁴³Norros, selvitys 4/2016 s. 28.

¹²⁴⁴Luottamusverkoston osapuolet sitoutuvat noudattamaan yleisesti käytettävissä olevia teknisiä ja hallinnollisia rajapintoja ja käytänteitä.

¹²⁴⁵Norros, selvitys 4/2016 s. 31–32. On huomattava, että rajoittavat sopimusehdot on voitava yksilöidä riittävän yksilöllisesti toivotun rajoitusvaikutuksen saavuttamiseksi. Yleisesti käytössä olevat abstraktit rajoitusperiaatteet saattavat perustua toisenlaiseen sopimustyyppiin ja olla siten sopimattomat tunnistuspalvelun tai luottamusverkoston käyttötilanteessa.

¹²⁴⁶Johansson 2006 s. 239–243; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 242–243. Pankkipalveluiden osalta palvelun käytettävyyttä on lähestytty samankaltaisin kriteerein. Jos verkkopankkiasiointi estyy asiakkaasta johtuvasta syystä, pankin palvelun toteuttaminen johtaa ylivoimaisen esteen tapaisiin olosuhteisiin. Pankki ei luonnollisesti vastaa palvelun saatavuudesta, jos asiakkaan käyttämät laitteistot ja ohjelmistot eivät sovellu verkkopankkiasiointiin.

Mahdollista on, että lyhyet pienehköt toimintahäiriöt eivät laukaise sopimusrikkomusta, erityisesti jos huoltokatkoista tai muista tarpeellisista katkoista on ilmoitettu ennakolta. Tietojärjestelmän toimimattomuuden osalta on vastuun kohdentumisen näkökulmasta olemassa ennakkotapauksia. Korkeimman oikeuden ennakkotapaukset KKO 1992:3 ja KKO 1994:80 kuvaavat maksuliikkeeseen liittyvissä toimeksiantajan ja toimeksisaajan välisiä vastuun jakamisen perusteita. Ratkaisun perusteluissa korkein oikeus otti kantaa tietoturvallisuutta koskevien huolenpitovelvoitteiden ja tietojärjestelmien käytöstä aiheutuvien riskien jakautumiseen osapuolten kesken. Korkein oikeus katsoi, että maksuturvallisuuden kannalta on välttämätöntä, että järjestelmä toimii niin, että se selviää asiakkaan lähettämässä tiedoissa väistämättä ilmenevistä epätasällisyyksistä ja virheistä. Järjestelmän ylläpitäjä vastaa sen toimivuudesta. Pankin suorittaessa maksutoimeksiantoa sen tehtävänä on lisäksi maksuvälitysjärjestelmän osana valvoa myös maksunsaajan etua. Tietojärjestelmän käyttämiseen sisältyy näin vastuu tekniikan toimivuudesta ja ratkaisu heijastaa periaatetasolla teknologian käyttöön liittyvää osapuolten välistä vastuunjakoa.¹²⁴⁷

Pankkisääntelyssä on runsaasti omaa erityislainsäädäntöä sekä kuluttajariitalautakunnan ratkaisuja. Maksu- ja luottovälineiden sääntely on varsin yhtenäistä korvaussääntelyn osalta. Ennakkoratkaisujen puutteen vuoksi selkeää kantaa ei ole vielä olemassa tunnistuspalveluiden tarjoamisesta, ja on todennäköistä, että vähäiset häiriöt palvelun toimittamisessa ovat hyväksyttävissä eivätkä johda vahingonkorvausvastuuseen. Esitetyissä oikeustapauksissa on määritelty yleisten tietoturvallisuuden ja tietojärjestelmien käytöstä aiheutuvien riskien jakamista osapuolten kesken. Tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa säädetään erityisesti kuluttajan asemasta suhteessa palveluntarjoajaan, tietosuojan ja tietoturvallisuuden toteutumista sekä erityistä vastuunjakosäännöstä suhteessa kvalifioituun varmenteeseen luottavaa osapuolta kohtaan.¹²⁴⁸ Maksupalveludirektiivin sääntely poikkeaa osin tunnistamisen sääntelystä, esimerkiksi tunnistamisen tason määrittelyn osalta.

---

¹²⁴⁷Pöysti 2002 s. 61. Ratkaisuissa otettiin kantaa siihen, että tietojärjestelmää käyttävällä on velvoite huolehtia järjestelmän riittävästä ja asianmukaisesta tietoturvallisuudesta, ja järjestelmän käyttäjällä on vastuu myös tietoturvallisuuden puutteiden sopimusosapuolille ja kolmansille aiheuttamista vahingoista.

¹²⁴⁸Etäällä varsinaisesta asiointivälineen tai tietoverkon käytöstä olevia tilanteita ovat esimerkiksi sellaiset seurausvahingot, kun varmenne ei toimi ja lääkäri ei pääse kirjautumaan tietojärjestelmään, ja tästä aiheutuu potilaalle vahinkoa. Tai mahdollisesti puhelinyhteydet eivät toimi ja potilas ei saa sen vuoksi kriittisellä hetkellä asiantuntijalääkärin apua.

Jos taustalla rangaistavaksi säädetty teko, on huomioitava myös VahL 5:1, jota sovelletaan tämän lainkohdan määrittelemissä tilanteissa.¹²⁴⁹

4.2.4.5 Rajat ylittävän tunnistamisen korvaussääntely

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen tultua voimaan tunnistamiseen liittyvästä vahingonkorvausvelvollisuudesta säädetään EU:n sääntelyn alueella nyt ensimmäistä kertaa.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 11 artiklassa on säädetty tunnistuspalveluiden tarjoajien ja muiden toimijoiden välisestä korvausvastuusta.¹²⁵⁰ Säännöstä sovelletaan kansallisten vastuusäännösten¹²⁵¹ mukaisesti; kansallisen lain mukaisia osapuolten vastuita ei rajoiteta transaktiossa, jossa käytetään 9 artiklan 1 kohdan

¹²⁴⁹Lainkohta soveltuu myös julkisen vallankäytön tilanteisiin. Vahingon kärsinyt voisi valintansa mukaan esittää korvausvaatimuksensa joko välittömälle sopimuskumppanilleen, VahL 5:1:n nojalla vastuuvolliselle tai molemmille yhtä aikaa. Lopullisen vastuun jakautuminen vastuuvollisten välillä ratkaistaan yksittäiseen tilanteeseen sovellettavan regressioikeuden mukaisesti.

¹²⁵⁰Asetuksen 910/2014 11 artiklan mukainen tunnistuspalveluiden tarjoajien ja muiden toimijoiden välinen korvausvastuu jakaantuu seuraavasti:

”1. Ilmoittava jäsenvaltio on vastuussa luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle tahallaan tai tuottamuksesta aiheutetusta vahingosta, joka johtuu 7 artiklan d ja f alakohdassa säädettyjen velvollisuuksien laiminlyönnistä rajat ylittävässä transaktiossa.

2. Sähköisen tunnistamisen menetelmän myöntävä osapuoli on vastuussa luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle tahallaan tai tuottamuksesta aiheutetusta vahingosta, joka johtuu 7 artiklan e alakohdassa tarkoitetun velvollisuuden laiminlyönnistä rajat ylittävässä transaktiossa.

3. Todentamismenettelyä operoiva osapuoli on vastuussa luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle tahallaan tai tuottamuksesta aiheutetusta vahingosta, joka johtuu 7 artiklan f alakohdassa tarkoitetun todentamisen asianmukaisen toiminnan varmistamatta jättämisestä rajat ylittävässä transaktiossa.

4. Edellä olevia 1, 2 ja 3 kohtaa sovelletaan kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti.

5. Edellä olevilla 1, 2 ja 3 kohdalla ei rajoiteta kansallisen lain mukaisia osapuolten vastuita transaktiossa, jossa käytetään 9 artiklan 1 kohdan nojalla ilmoitetun sähköisen tunnistamisen järjestelmän piiriin kuuluvaa sähköisen tunnistamisen menetelmää.”

¹²⁵¹Asetus 910/2014, johdanto-osan perustelukappaleet 18, 20. Perustelukappaleen 18 kansallisten vastuusäännösten soveltamisesta: *”Tässä asetuksessa olisi säädettävä ilmoittavan jäsenvaltion, sähköisen tunnistamisen menetelmän myöntävän osapuolen ja todentamismenettelyä operoivan osapuolen vastuusta siinä tapauksessa, etteivät ne noudata tässä asetuksessa säädettyjä asianmukaisia velvoitteita. Tätä asetusta olisi kuitenkin sovellettava kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti. Se ei näin ollen vaikuta näihin kansallisiin sääntöihin, jotka koskevat esimerkiksi vahinkojen määrittelyä, tai asiaan liittyviin sovellettaviin menettelysääntöihin, todistustaakka mukaan lukien.”* Perustelukappaleessa 20 velvoitetaan järjestämään järjestelmien tekninen yhteen toimivuus hyväksyttävällä tietoturvallisuuden ja riskienhallinnan tasolla.

nojalla ilmoitetun sähköisen tunnistamisen järjestelmän piiriin kuuluvaa sähköisen tunnistamisen menetelmää.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 7 artiklan alakohdat d–f velvoittavat sekä jäsenvaltiota että tunnistuspalveluntarjoajaa varmistamaan, että kyseistä henkilöä vastaavat yksilöivät tunnistetiedot on liitetty 8 artiklan 3 kohdassa tarkoitettussa täytäntöönpanosäädöksessä säädettyä asianmukaista varmuustasoa koskevien teknisten eritelmien, standardien ja menettelyjen mukaisesti 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun luonnolliseen henkilöön. Operoivan osapuolen on varmistettava, että jäsenvaltioiden järjestelmät pystyvät toimimaan yhteen ilman suhteettomia teknisiä erityisvaatimuksia. Jäsenvaltio varmistaa lisäksi, että luonnolliseen henkilöön tai oikeushenkilöön liitetyt tiedot ovat oikein sähköisen tunnistamisen menetelmän myöntämisen ajankohtana. Rajat ylittävä todentaminen on tarjottava veloitusetta, kun se suoritetaan julkisen sektorin elimen tarjoaman verkkopalvelun yhteydessä. Muille kuin julkisen sektorin elimille voidaan lisäksi asettaa todentamisen käyttöehdot.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 11 artiklan kohdan 4 kansallisten vastuusääntöjen soveltaminen ei ilmene asetuksen sanamuodosta yksiselitteisesti.¹²⁵²

TunnL 1.2 §:n mukaisesti Euroopan komissiolle ilmoitettaviin rajat ylittäviin tunnistusjärjestelmiin sovelletaan tätä lakia vain, jollei sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetusta EU:n asetuksesta muuta johdu.

Ilmoittava jäsenvaltion vastuu on tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 11 artiklan mukaista tuottamusvastuuta, jota sovelletaan kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti. Myös todentamismenettelyä operoivalla osapuolella on samoin perustein määräytyvä vastuu, jos se syyllistyy todentamisen asianmukaisen toiminnan varmistamatta jättämiseen. Vaihdetujen tietojen suoja ja luottamuksellisuus on varmistettava käyttämällä

---

¹²⁵²Asetuksen 11 artiklan 1–3 kohtaan sisältyy varsin kattavalta vaikuttava vastuun sääntely, mutta kuitenkin niitä sovelletaan kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti. Perustelukappaleen 18 mukaisesti: ”Tässä asetuksessa olisi säädettävä ilmoittavan jäsenvaltion, sähköisen tunnistamisen menetelmän myöntävän osapuolen ja todentamismenettelyä operoivan osapuolen vastuusta siinä tapauksessa, etteivät ne noudata tässä asetuksessa säädettyjä asianmukaisia velvoitteita. Tätä asetusta olisi kuitenkin sovellettava kansallisten vastuusääntöjen mukaisesti. Se ei näin ollen vaikuta näihin kansallisiin sääntöihin, jotka koskevat esimerkiksi vahinkojen määrittelyä, tai asiaan liittyviin sovellettaviin menettelysääntöihin, todistustaakka mukaan lukien.” Kansallisen oikeuden rooli tarkoittanee lähinnä vahingon määrittelyä ja todistustaakkaa. Samoin tuottamuskriteerin soveltamisessa saattaa olla mahdollista ottaa huomioon joitakin kansallisesta oikeudesta seuraavia edellytyksiä (loukkaamatta kuitenkaan asetuksen tehokkuusvaatimuksia).

tietoturvallisia ratkaisuja. Komission täytäntöönpanoasetuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaisesti solmupisteissä ei saa säilyttää henkilötietoja paitsi 9 artiklan 3 kohdan soveltamiseksi.¹²⁵³

Sähköisen tunnistamisen menetelmän myöntävä osapuoli on vastuussa samoin 11 artiklan mukaisin perustein. Tunnistusmenetelmän liikkeelle laskemisesta on säädetty tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa. TunnL 20 §:ssa on säädetty tunnistusvälineen hakijan ja tunnistuspalvelun tarjoajan välisestä kirjallisesta sopimuksesta. TunnL 27 §:ssä on säädetty tunnistusvälineen haltijan tunnistusvälineen oikeudetonta käyttöä koskevista vastuunrajoituksista.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 6 artiklan tunnistusmenetelmien vastavuoroisen tunnustamisen osalta valtiolla on säädetyin edellytyksin velvoite tunnustaa toisessa jäsenvaltiossa myönnettyt tunnistusmenetelmät. Korvausoikeudellisista kysymyksistä on säädetty 11 artiklassa.

Rajat ylittävän tunnistamisen tilanteessa saattaa henkilön todentaminen onnistua säädetyllä tavalla, mutta halutulla verkkopalvelulla ei ole teknisiä valmiuksia¹²⁵⁴ ottaa tällaista tunnistettua henkilöä palveluunsa. Mahdollista on myös se, että asiointipalvelu on jostain syystä pois käytöstä tai se ei toimi odotetulla tavalla, ja rajat ylittävästi asioiva henkilö ei tämän vuoksi voi asioida haluamassaan asiointipalvelussa. Seurauksena saattaa olla, että henkilö ei saa asiaansa vireille tai hän menettää määräajan haetun etuuden saavuttamiseksi. Asiointipalvelun korvauskysymykset ratkeavat kansallisen sääntelyn perusteella huomioiden viranomaisen korvausvelvollisuus julkisen hallinnon tarjoamissa asiointipalveluissa.¹²⁵⁵ Palvelua toteuttavan jäsenvaltion, rajat ylittävien tunnisteiden ja

---

¹²⁵³Komission täytäntöönpanoasetus (2015/1501). Mainitut artiklat sisältävät yleisesti velvoitteita solmupisteessä käsiteltävän tiedon suojauksesta ja luottamuksellisuudesta sekä metadatan standardoidusta ja koneellisesti luettavissa olevasta ilmoittamisesta.

¹²⁵⁴Ulkomailla tulevalle henkilöllä ei välttämättä ole sellaista yksilöivää tunnistetietoa, jota voidaan käyttää verkkopalvelussa samalla tavoin kuin kansallista henkilötunnusta, joka on käytössä valtaosassa verkkopalveluista. Samanimisten henkilöiden erottelu ei ole näin mahdollista, ja on mahdollista muodostua väärä henkilöllisyys. Jos kysymyksessä on lisäksi tietosuoja-asetuksen määrittelemällä tavalla henkilötietoja sisältävä rekisteri, henkilötietojen suojaa koskevat aineellisia ja aineettomia vahinkoja koskevat vahingonkorvauskysymykset saattavat tulla sovellettaviksi tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 82 artiklan mukaisesti.

¹²⁵⁵Viranomaista koskevat lisäksi ainakin sähköisen viranomaislain 5 § mukaiset velvoitteet.

operoivan tahon korvaussääntely määrittyy tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 11 artiklan mukaisesti.

Henkilötietojen käsittelyn osalta sovelletaan tietosuoja-asetuksen sääntelyä. Solmupisteen määrittelyyn liittyy vähimmäistietosisältö todennettavan henkilön yksilöimiseksi.¹²⁵⁶ Tyypillisesti tämänkaltaisen tietosisältö liittyy tunnistusvälineeseen, jonka myöntämisen yhteydessä henkilötietojen käsittely on määritelty ja valvottu osana palveluntarjoajan toimintaa. Asiointipalvelujen yhteentoimivuuden vuoksi saattaa olla tarpeellista luovuttaa todentamisen yhteydessä myös muita henkilötietoja. Kansallisessa sääntelyssä henkilötietojen käsittely on varsin ankarasti säänneltyä ja tietojen käsittelemiseen on saatava erillinen hallinnollinen tietojenkäsittelylupa, joka sisältää ohjauksen henkilötietojen turvallisesta käsittelystä ja suojaamisesta.¹²⁵⁷ Se, missä määrin on mahdollista ohjeistaa ulkomailla toimivia asiointipalveluita ja millä perusteilla yksittäisiä henkilötietoja luovutetaan kansallisten rajojen ulkopuolelle, tulee arvioitavaksi suhteessa tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen vaatimuksiin, tietosuoja-asetukseen sekä kansalliseen erityissääntelyyn huomioiden viranomaisen vastuu virkatoimessa tehdyistä ratkaisuksista. Vahingonkorvauslakia sovelletaan esimerkiksi osallisuuden ja takautumisen osalta.

4.3 Pankki sähköisten tunnistusvälineen tarjoajana

4.3.1 Sähköisen pankkitoiminnan sääntelystä

Tässä esityksessä käsitellään tunnistamisen yhteydessä esiintyvää pankki- ja rahoitusalan sääntelyä sekä velvoiteoikeudellisia huomioita erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa esiintyy tunnistamisen ja allekirjoituksen yhteydessä sovellettavia samankaltaisia muotovaatimuksia tai osapuolten välisiä vastuuasemia. Esityksessä on myös kuvattu pääpiirteissään tunnistuspalveluiden kanssa samankaltaista sääntelyä sisältävien luotto- ja rahoituspalveluiden yhteneväisiä piirteitä.

Pankit laajentavat palveluvalikoimaansa perinteisten tilisiirtojen ja peruspankkitoiminnan lisäksi. Useimpiin liiketoimintoihin sisältyy maksaminen osana

¹²⁵⁶Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2015/1501, 11 artiklan mukainen liite.

¹²⁵⁷VTVP 50.2 §: ”Väestötietojärjestelmän tietojen luovuttamista koskevasta hakemuksesta on tehtävä kirjallinen päätös, jossa tulee olla tarvittavat määräykset tietojen käyttäjän oikeuksista ja velvollisuuksista sekä tietojen käytöstä ja suojauksesta. Päätöksessä on myös määrättävä luovutuksesta mahdollisesti perittävät maksut.”

palvelua. Sähköinen pankkiasiointi soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa osapuolten välillä ei välitetä fyysistä suoritetta, esimerkiksi vakuuksia.¹²⁵⁸ Maksamisen suorittavan henkilön todentaminen on osa palvelutapahtumaa.

Pankkitoiminnan perustuesa keskeisesti tiedon ja informaation käsittelyyn sähköisen pankkitoiminnan ja palveluketjujen digitalisomisella¹²⁵⁹ voidaan parantaa liiketoiminnan tehokkuutta.¹²⁶⁰ Velvoiteoikeuden yleisiä oppeja ja sääntelyä sovelletaan myös verkkopankin toiminnassa. Eräät sähköistä liiketoimintaa koskevat normit koskevat vain pankin toimintaa verkossa mutta eivät perinteistä pankkitoimintaa. Sopimuksiin perustuvissa sähköisissä palveluissa kokonaisvastuu palvelun toteuttamisesta jää edelleen pankille.¹²⁶¹

Pankkisääntely perustuu eurooppalaisten sisämarkkinoiden sääntelyyn, jossa pyrkimyksenä on tavaroiden, henkilöiden, palvelusten ja vapaan pääoman liikkuvuus. Kilpailuoikeuden soveltaminen ulotettiin myös pankkialaan.¹²⁶² EU:n tavoitteet pankkitoiminnan kehittämisessä sisältyvät Euroopan rahoitusalueen käsitteeseen. Rooman sopimus edellytti pääoman liikkeiden vapauttamista yhteismarkkinoilla.¹²⁶³ Pankkipalveluihin¹²⁶⁴ sovellettavat säännökset EU:n alueella poikkeavat WTO-ympäristön

---

¹²⁵⁸Breuer 2002 s. 29–30, 32–33; Cranston 1997 s. 3; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 238.

¹²⁵⁹Breuer 2002 s. 37. Sähköisen liiketoiminnan globaaleja vaatimuksia ovat vapaa pääsy internetiin, tulevaisuuden tarpeita ennakoiva koulutus, sääntelyn minimitaso esimerkiksi kuluttajansuojan, henkilötietojen suojan, turvallisuuden sekä sähköisten prosessien valvonnan mahdollisuus, samoin kuin immateriaalioikeuksien suojaaminen.

¹²⁶⁰Breuer 2002 s. 29; Hemmo 2001 s. 146–147; Kaisto 2001, s. 489–493; Larsen 2002 s. 121–122. Paperidokumentteihin perustuvat transaktiot ovat vakiintuneet jopa satojen vuosien aikana. Sähköisten palveluiden oikeudellisten vaatimusten sijoittaminen muuttuvaan teknologiaympäristöön korostuu todistelun vaatimuksissa. Tämä vaatimus korostuu historiallisista ja oikeusjärjestyksen rakenteeseen perustuvista syistä erityisesti *common law* -maissa. Hemmo toteaa korkeatasoisten turvatekniikkaa käyttäen laadittujen dokumenttien luotettavuuden kehittyvän vähintään paperisten dokumenttien luotettavuutta suuremmaksi erityisesti väärän asiakirjan valmistamisen ja allekirjoituksen väärentämisen vaikeutumisena.

¹²⁶¹Horn 2002 s. 21. LuottolaitosL 5 luvun 10 §:n ja 11 §:n mukaisesti luottolaitoksen johdolla on velvollisuus valvoa ulkoistettuja toimintoja ja luovuttaa valvonnan kannalta olennaiset tiedot edelleen valvovalle viranomaiselle tai keskusyhteisölle.

¹²⁶²Anttila 1996 s. 116–117, 336; Molyneux – Lloyd-Williams – Thornton 1994 s. 4–5; Wuolijoki 2009 s. 326; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 246. Pankkien sääntely alkoi kehittyä erityisesti pankkikriisien jälkeen. Aiemmin vallalla ollut deregulointia seurasi jälleen sääntelyn korostuminen osana muuttunutta riskikehitystä.

¹²⁶³Anttila 1996 s. 4–5, 122.

¹²⁶⁴Hemmo 2001 s. 25–26; Rudanko 1995 s. 82–84.

vaatimuksista.¹²⁶⁵ Maksulaitoslaki (297/2010) on korvannut myös Euroopan unionin sähkörahadirektiivin säännökset sähköisestä rahasta, joista oli aiemmin säädetty luottolaitoslaissa.¹²⁶⁶ Sähköinen raha¹²⁶⁷ on määritelty raha-arvoksi, joka on tallennettu sähköiselle tietovälineelle sähköisen rahan liikkeelle laskijan suoritettua rahamäärää vastaan ja jonka yksi tai useampi yritys on sitoutunut hyväksymään maksuksi.¹²⁶⁸

Euroopan yhdentymisen harmonisointisääntely heijastuu asiakassuhteiden ehtoihin, kuten esimerkiksi direktiivi kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista.¹²⁶⁹ Ehtodirektiivin voimaansaattaminen on aiheuttanut sopimus- ja kuluttajaoikeuteen merkittäviä muutoksia. OikTL 36 §:n muutoksen (1260/1994) mukaan lainkohtaa ei enää sovelleta kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen kulutushyödykettä koskevan sopimuksen sovitteluun, vaan siitä säännellään tyhjentävästi kuluttajansuojalaissa. Samassa yhteydessä on uusittu kuluttajansuojalain 3 ja 4 luku (1259/1994). KSL 4:1 :n sovittelua koskevaa sanamuotoa on harmonisoitu vastaamaan OikTL 36 §:n sanamuotoa.¹²⁷⁰

Luottosopimus on konsensuaalisopimus, jonka mahdollisia oikeusongelmia pyritään ratkaisemaan sopimusoikeuden periaatteiden, esimerkiksi lojaalisuusperiaatteen sekä

---

¹²⁶⁵Dassesse 2002 s. 56.1

¹²⁶⁶Asetus N:o 910/2014, johdanto-osan perustelukappaleet 27, 49; HE 143/2017 vp s. 4 ja HE 132/2017 vp s. 1; He 2/2011 vp s. 5, 7–8; Muistio VM 1996:18 s. 11–14. Maksupalvelusääntelyn uudistamisesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/2366, annettu 25. päivänä marraskuuta 2015, maksupalveluista sisämarkkinoilla, direktiivien 2002/65/EY, 2009/110/EY ja 2013/36/EU ja asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/64/EY kumoamisesta. 13.1.2018 voimaan tulleista uuden täysharmonisoivan maksupalveluista sisämarkkinoilla annetun direktiivin III ja IV osaston säännökset on saatettu kansallisesti voimaan siltä osin kuin ne poikkeavat vanhan direktiivin vastaavista säännöksistä. Maksupalvelulain soveltamisalaa laajennettiin siten, että soveltamisalaan kuuluvia maksupalveluita ovat myös maksutoimeksiantopalvelu ja tilitietopalvelu.

¹²⁶⁷HE 2/2011 vp s. 4 –5, 7–8; Hemmo 2001 s. 35–36; Rudanko 1995 s. 83–84.

¹²⁶⁸HE 2/2011 vp s. 3, 9; HE 33/2002 s. 69–70. Soveltamisalueen ulkopuolelle jäävät hallituksen esityksen mukaisesti vain sellaisten digitaalisten tavaroiden tai palveluiden maksaminen, joissa tavaran tai palvelun luonteen vuoksi näitä voidaan käyttää vain digitaalisella laitteella. Tietovälineen määritelmä ei poikkea aiemmasta luottolaitoslain määritelmästä. Tarkoitettu sähköinen tietoväline voi olla esimerkiksi sirukortti tai tietokoneen tai matkapuhelimen muisti.

¹²⁶⁹Council directive of 3 March 1993 on unfair terms in consumer contracts 93/13/EEC (OJ L:95, 21.4.1993 s. 29).

¹²⁷⁰Rudanko 1995 s. 93–94, 144. OikTL 36 §:n mukaisesti kohtuuttomuutta soviteltaessa se suhteutetaan koko sisältöön, osapuolten asemaan, oikeustointa tehtäessä ja sen jälkeen vallinneisiin olosuhteisiin ja muihin seikkoihin.

yleisten sopimusehtojen sovitteluperiaatteen nojalla.¹²⁷¹ Kuluttajansuojaa on parannettu riittävän vähimmäisinformaation¹²⁷² tarjoamisella pankin suoritteesta, oikeustilasta sekä esimerkiksi vakuuksiin ja perintävaiheeseen liittyvistä velvoitteista.¹²⁷³ KSL 7:17 :n mukaisesti kuluttajaluottosopimus on tehtävä kirjallisesti ja se on siten määrämuotoinen oikeustoimi. Säännös ei ole kuitenkaan luotonantajan sidonnaisuuteen liittyen varsinainen muotovaatimus, jonka mukaan muodon vastainen oikeustoimi olisi aina pätemätön.¹²⁷⁴ Kuluttajansuojalain markkinoinnin yleislausekkeessa (KSL 2:1), on määritelty hyvän tavan vastainen tai muuten kuluttajan kannalta sopimaton menettely.¹²⁷⁵ Markkinaoikeudellinen sopimusehtojen sääntely perustuu LuottolaitosL 15:2 :ään. Sopimussuhteessa osapuolilla on toisiaan kohtaan lojaliteettivelvollisuus, jonka periaatteita sovelletaan kyseessä olevan sopimustyyppin mukaan.¹²⁷⁶

---

¹²⁷¹Aurejärvi 1986 s. 23, 30–31; Havansi 1984 s. 94; Havansi, LM 1969 s. 379, 402; Hemmo 2001 s. 45; Huhtamäki 1993 s. 11, 13; Telaranta 1990 s. 54–55. Konsensuaalisopimusten vastakohta on reaaliosopimus, jonka sitovuus edellyttää tietyn suorituksen toimeenpanoa, esimerkiksi esineen hallinnan luovutusta. Eräät kirjoittajat ovat nähneet luottosopimuksessa reaaliosopimuksen piirteitä: näkemyksellä on vaikutusta osapuolten väliseen todistustaakkaan vastavuoroisten suoritusten vastaanottamisesta.

¹²⁷²Hemmo 2003a s. 286–289, Hemmo 2001 s. 26; Wuolijoki 2009 s. 245; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 249. Hemmo kutsuu yksipuolisia tiedonantovelvollisuuksia standardoiduiksi tiedonantovelvollisuuksiksi, jotka tietyllä tavalla takaavat oikeusvarmuuden tiedonantovelvollisuuden tultua täytetyksi säädettyjen tietojen antamisella.

¹²⁷³Aurejärvi – Hemmo 2004 s. 3; Huhtamäki 1993 s. 3; Kleineman, JT 2/1992–1993, s. 289–291. Yhdysvalloissa syntynyttä vahingonkorvausoikeudellista suuntausta edustavaa ilmiötä kuvataan luotonantajan vastuun termillä, ”*lender liability*”. Huhtamäki määrittää luotonantajavastuun pankin tai muun rahoittajan sopimukseen, tuottamukseen tai ankaraan vastuuseen perustuvaksi korvausvastuuksi luotonantajalle aiheutetuista vahingoista.

¹²⁷⁴Aurejärvi – Hemmo 2004 s. 16. Määrämuodon vaatimuksia ei sovelleta yritysluottoihin, vaikka kirjallinen sopimusmenettely on tavanomaista todistelun ja täsmällisyyden varmistamiseksi.

¹²⁷⁵Rudanko 1995 s. 135.

¹²⁷⁶Finanssialan keskusliitto (Suomen Pankkiyhdistys): Hyvä pankkitapa 7.9.2004; Halila, H. 1981 s. 47; HE 295/1992, s. 53; Hemmo 1996 s. 334; Kohonen 1997 s. 123–124, 126–129; Muukkonen, 1993 s. 1032–1036, 1040; Mähönen 2007 s. 265, 267; Rudanko 1995 s. 157, 160, 238; Rudanko 1989 s. 35–37; Sirkiä 1997 s. 121; Taxell 1977 s. 148–149; Taxell 1976 s. 456–457; Taxell 1972 s. 73–82; Wuolijoki, LM 2/2016 s. 227. Ämmälä 1994 s. 9; Ämmälä 1993 s. 25–26. Lojaliteettivelvollisuuden periaatteen mukaisesti sopimusosapuolten on otettava tiettyssä määrin huomioon myös toisen osapuolen oikeus ja edut. Ämmälän mukaan lojaliteettivelvollisuus on yleisnimitys erilaisille sopimuskumppanilla vastapuoltaan kohtaan oleville velvollisuuksille. Tällaisia ovat esimerkiksi tiedonanto- tai ilmoitusvelvollisuus, reklamaatio-, myötävaikutus- tai uskollisuusvelvollisuus. Suomessa ja muissa Pohjoismaissa lojaliteettiperiaatteesta ei ole säädetty, toisin

4.3.2 Luottolaitoksen velvollisuus tunnistaa asiakas

Täysivaltaiset henkilöt voivat tehdä itsenäisesti pätevästi sopimuksia. Vajaavaltaiten oikeudellinen asema pankkiasioinnissa on erilainen. Sopimusta ei siten tehdä alle 18-vuotiaiden kanssa, vaikka nämä voivat holhoustoimesta annetun lain (442/1999, HolhL, jäljempänä holhoustoimilaki) 25.1 §:n nojalla pätevästi tehdä merkitykseltään vähäisiä ja tavanomaisia oikeustoimia.¹²⁷⁷ Jos verkkopankkipalvelut voidaan toteuttaa niin, että 15-vuotias voi tunnisteiden avulla käsitellä sellaisia ansaitsemiaan varojaan, joita koskevan tilin hän voi ilman edunvalvojien myötävaikutusta avata LuottolaitosL 15:8 :n nojalla, vajaavaltainen voi itsenäisesti tehdä myös tätä koskevan verkkopankkisopimuksen.¹²⁷⁸ Vajaavaltaisen asemaa on harkittava tunnistus- ja allekirjoitusvälineiden osalta välineiden myöntämisen yhteydessä. Esimerkiksi kansalaisvarmenne voidaan myöntää myös muille kuin täysivaltaisille henkilöille, jos teknisen alustan liikkeellelaskija luovuttaa teknisen alustansa ei-täysivaltaisen henkilön käyttöön. Verkkopankkisopimusta varten tehdään ensin

---

kuin saksalaisessa oikeudessa *Treu und Glauben* (BGB 242 §). Suomen oikeudessa periaate ilmenee esimerkiksi OikTL 33 §:ssä ilmenevään luottamuksellisen ja kunniallisuuden (*tro och heder*) vaatimuksessa, OikTL 36 §:n kohtuullistamissäännöksessä sekä KSL 3:1 :ssä ja KSL 4:1 :ssä. Halila ja Rudanko ovat esittäneet, että lojaliteetin kannalta on erotettava sopimuksen tekovaihe ja sopimussuhteen myöhemmät vaiheet. Ensimmäisen kerran lojaliteettivelvollisuuteen jopa sopimuksentekovaiheen aikana on viitattu nimeltä mainiten korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1993:130, jossa KKO ulotti sopimusehtoihin perustuvan huomautuksentekovelvollisuuden koskemaan sopimuksen valmisteluvaihetta. Periaate näkyy myös ratkaisussa KKO 1984 II 181, jossa kysymys oli olennaisen tiedon vaikutuksesta osapuolten väliseen kustannusten jakamiseen.

¹²⁷⁷Helin, LM 6–7/2001 s. 1071; Helin, LM 1/1991 s. 15–16; Hemmo 2001 s. 203; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 241. Pankit tulkitsevat yleensä, että verkkopankkipalveluita koskevan sopimuksen tekeminen ei ole vähäinen oikeustoimi. Jos edunvalvoja antaa suostumuksen sopimuksen tekemiseen, alaikäisenkin voi saada verkkopankkitunnisteet käyttöönsä. Jos edunvalvoja ylittää kompetenssinsa edustaessaan päämiestään, seurauksena saattaa olla, ettei sidonnaisuutta oikeustoimeen synny, sekä mahdollisesti syntyy vahingonkorvausvelvollisuus päämiestä kohtaan. Hemmo katsoo, että takauksen antaminen ei ole sellainen tavanomainen oikeustoimi, jonka vajaavaltainen voi tehdä. Edunvalvoja ei myöskään voi tehdä vajaavaltaisen puolesta takausta; takaaminen vaatii holhousviranomaisen lupaa HolhousL 34.1 § 4 kohdan mukaisesti.

¹²⁷⁸Helin, LM 1/1991 s. 13, 15, 21; Hemmo 2001 s. 71–72; Johansson 2006 s. 238–241; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 241.

käytännössä kirjallisesti LuottolaitosL 15:7 :n mukainen talletusta koskeva sopimus, jonka yhteydessä asiakas tunnistetaan henkilökohtaisella tavalla.¹²⁷⁹

Verkkopankkiin kirjautumisessa ja tunnistautumisessa vaaditaan useimmissa verkkopankkipalveluissa vahva sähköinen tunnistus asiakkaan henkilöllisyyden varmistamiseksi. Palveluun on myös mahdollista liittää lisäksi erillisenä oikeustoimena allekirjoitus, joka voi vaihdella palvelussa vaadittavan turvallisuustason mukaisesti esimerkiksi kiistämättömän allekirjoituksen tai sopimukseen perustuvan tahdonilmaisun toteavan toiminnallisuuden kautta.

Verkkopankin käyttöä voidaan pitää peruspalveluna¹²⁸⁰. Pankkien edun mukainen mahdollisuus kieltäytyä puitesopimuksen tekemisestä perustuu väärinkäytös- ja rahanpesuepäilyihin¹²⁸¹, jotka ovat LuottolaitosL 15:6 :n mukaisia hyväksyttyjä syitä kieltäytyä puitesopimuksen teosta, vaikka kysymyksessä olisikin peruspankkipalvelu.¹²⁸²

Luottolaitoksen on tunnettava asiakkaan liiketoiminnan laatu ja erityisenä velvollisuutena huolehdittava asiakkaansa tunnistuksesta ja tehtävä epäilyissä tapauksissa

---

¹²⁷⁹Wuolijoki 2009 s. 322–323. Sopimusosapuolten vallitsevat yleiset sopimusoikeudelliset velvoitteet, kuten lojaliteettiperiaate sekä toimialakohtaiset velvoitteet. Tällaisia ovat kuluttajan peruutusoikeus sekä pankkitoiminnan tiedonantovelvoitteet, kuten Helsingin hovioikeuden tuomiossa (S02/2735). Tapauksessa oli kysymys pankin informointivelvollisuuden puutteesta tilanteessa, jossa verkkopankkia oli mahdollista käyttää arvopaperikauppaan, vaikka tilillä ei ollut katetta kaupankäyntiin, ja tällaisesta informoimattomasta riskistä saattoi seurata suuria ennalta-arvaamattomia tappioita. Esitetyllä perusteella asiakkaan vastuuta oli soviteltava, vaikka tämä olikin sopimuksenvastaisesti antanut puolisonsa käyttää henkilökohtaisia pankkitunnuksiaan. Asiakas ei voinut ilman kohtuutta varautua siihen, että tunnuksilla tehdään sellaisia toimeksiantoja, jotka ovat suhteettoman suuria verrattuna tilillä oleviin varoihin. Ratkaisussa ilmenee piirteitä sopimusoikeudellisesta yllättävien ja ankarien sopimusehtojen korostamisvaatimuksista.

¹²⁸⁰Hallituksen esitys eduskunnalle luottolaitostoiminnasta annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta HE 33/2002 s. 37–38; Komission tiedonanto COM (2014) 279 final, s.7; Nybergh 2004 s. 237–238; Valtioneuvoston kirjelmän eduskunnalle mukaisesta ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (toinen maksupalveludirektiivi) U 68/2013 vp, s. 11: ”Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle U 47/2013 vp, s. 1, 4. Peruspankkipalvelun on tarjottava asiakkaalle myös mahdollisuus käyttää maksukorttimaksamista ja verkkopankkia säädettyjen edellytysten täytyessä.”

¹²⁸¹LuottolaitosL 15:6.2: ”Talletuspankki saa kieltäytyä perusmaksutilin avaamisesta ja perusmaksutiliin liittyvien maksupalveluiden tarjoamisesta vain rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetusta laista (444/2017) tai eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan unionin jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä annetusta laista (659/1967) johtuvasta syystä. (28.6.2017/448)”.

¹²⁸²Johansson 2006 s. 238–239; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 240; Wuolijoki 2003 s. 76. Wuolijoki esittää mahdollisesti hyvän pankkitavan velvoittavan säännöstä laajempaan peruspankkipalvelun tarjoamisen tasoon.

ilmoitus mahdollisesta rahanpesusta.¹²⁸³ Tuntemisvelvollisuudesta on säädetty LuottolaitosL 15:18 :ssä sekä KSL 7:15–16 :ssä. Toisen lukuun toimittaessa on tunnistus ulotettava myös jälkimmäiseen henkilöön.¹²⁸⁴

Asiakas esiintyy verkkopankissa asiakkaana käyttäen hänelle myönnettyjä henkilökohtaisia tunnisteita, ja hän tulee näin sidotuksi omilla tunnisteillaan tehtyihin oikeustoimiin. Asiakkaalla on huolellisuusvelvoite näiden tunnisteiden asianmukaisesta käyttämisestä eikä hän voi pätevästi vedota siihen, että tunnisteita on käyttänyt hänen puolestaan ja luvatta joku muu henkilö. Sopimusehdot sitovat asiakkaan tunnisteilla tehtyyn henkilökohtaiseen tunnistautumistapahtumaan sekä mahdollisesti sähköisiin allekirjoituksiin, joita tunnuksilla on tehty. Näin muodostuu asiakasta sitova oikeustoimi¹²⁸⁵. Sopimusehdoissa määritellään myös osapuolten välisestä vastuusta sellaisessa tilanteessa, että pankkitunnisteet katoavat.¹²⁸⁶ Jos pankin tarjoamat tunnisteet täyttävät vahvan sähköisen tunnistuksen palvelun vaatimukset ja liikkeellelaskija on tehnyt palvelun tarjoamisesta ilmoituksen Viestintävirastolle, sovelletaan pankin palvelukohtaisen sääntelyn lisäksi TunnL 27 §:ää tunnistusvälineen haltijan vastuun selvittämiseksi.

Verkkopankkipalveluihin liittyvät sisällöltään väärät toimeksiannot ovat käytännössä harvinaisia.¹²⁸⁷ Sähköisten allekirjoitusten soveltamisala on laaja.¹²⁸⁸ Verkkopankki-

---

¹²⁸³www.edilex.fi, 3.9.2015. Henkilötietojen kysyminen pankissa laskun maksamisen yhteydessä perustuu EU:n asetukseen maksajaa ja henkilön tunnistamista koskevien tietojen toimittamisesta varainsiirtojen mukana (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus maksajaa koskevien tietojen toimittamisesta varainsiirtojen mukana [N:o 1781/2006], annettu 15. päivänä marraskuuta 2006. Jos riittäviä tietoja ei saada, pankin on kieltäydyttävä maksun toteuttamisesta. Asiakkaan henkilöllisyys todennetaan virallisen henkilöllisyysasiakirjan, esim. passin tai henkilökortin avulla.

¹²⁸⁴Finanssialan Keskusliiton lausunto sisäasiainministeriön Identiteettiohjelmaa koskevaan lausuntopyyntöön 31.3.2011 (SM 092:00/2008), s. 1; Hemmo 2001 s. 25–26. RahanpesuL 3:2 ja RahanpesuL 3:11.

¹²⁸⁵Wuolijoki, LM 2/2005 s. 241.

¹²⁸⁶Rudanko 1995 s. 165; Stockmann MasterCard -luottotilin ehdot 01/2017; <https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/paivittaiset-raha-asiat/kortit/stockmann-mastercard.html>; sivusto 9.9.2017 mukainen.

¹²⁸⁷Wuolijoki, LM 2/2005 s. 244.

¹²⁸⁸Asetus N:o 910/2014, johdanto-osan perustelukappaleet 27, 49; LVM 53/2005 s. 5–6; Reg. Prop. 1999/2000, s. 19, 37–38, 40; UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures (2001). Kirjoittajat toteavat sähköisiksi allekirjoituksiksi muun muassa paperilla olevien kuviodien digitalisoidut vastineet, tietokoneella eri tavoin kirjoitetut merkinnät ja jopa viestin osoitetiedot. Tietosisältö on mahdollista liittää useilla eri tavoilla allekirjoittajaan. UNCITRAL-mallilain 7 artiklassa (1)(a) katsotaan, että sähköisessä toimintaympäristössä allekirjoituksen oikeudelliset perusfunktiot on toteutettu tavalla, joka identifioi viestin lähettäjän ja vahvistaa,

palveluihin liittyvät tapahtumat on kuitenkin tarvittaessa voitava todistaa myöhemmin osapuolten välisten velvollisuuksien täyttämisen näyttämistä varten esimerkiksi tapahtumalokien avulla.¹²⁸⁹ Myös allekirjoitukseen liittyvän todistustaakan jakoon sovelletaan samoja periaatteita. Oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä on katsottu, että allekirjoitukseen vetoavan on tarvittaessa todistettava allekirjoitus oikeaksi.¹²⁹⁰

4.3.3. Maksupalvelulaki sekä pankkien tunnistus- ja sopimuskäytännöt

4.3.3.1 Yleistä

Maksupalvelulain (30.2.2010/290) voimaantulo on korvannut 28.7.1999 annetun tilisiirtolain.¹²⁹¹ Maksupalvelulain 1 §:n mukaisesti maksupalveluja ovat muun muassa

---

että lähettäjä hyväksyy viestin sisällön. Käytettävien menetelmien olisi oltava yhtä luotettavia kuin on tarkoituksenmukaista sitä tarkoitusta varten, johon viesti tuotetaan tai kommunikoidaan. Periaatetta voidaan kutsua käyttöaluetta koskevaksi suhteellisuudeksi. Samanlainen periaate on myös vuoden 2001 UNCITRAL:in sähköisiä allekirjoituksia koskevassa mallilaissa 6 artiklan (1) kohta. 6 artiklan (3) kohta sisältää allekirjoituksen luotattavuutta koskevia lisävaatimuksia, jotka vastaavat kehittyneen sähköisen allekirjoituksen sähköallekirjoitusdirektiivissä asetettuja vaatimuksia. Nämä vaatimukset täyttävät myös (1)-kohdan luotattavuusvaatimuksen. Ruotsin lain esitöissä on todettu tiettyihin käsitteisiin liittyviä määrittelyongelmia huomioiden teknologian neutraaliuteen liittyvät tavoitteet. Esimerkiksi ruotsalaisessa lakitekstissä käytetään direktiivistä poiketen ilmaisua ”data” tiedot-käsitteen sijasta. Samoin asiakirjan käsitteeseen liittyvät ”elektronisk handling” ja ”elektronisk dokument” on määritelty yksityiskohtaisesti ottaen huomioon sähköisen toimintaympäristön luonne suhteessa oikeudellisiin vaatimuksiin. Ruotsalaisessa aineistossa on varsin tarkalla tasolla eritelty oikeudelliset määritelmät verrattuna perinteisen ympäristön määritelmiin.

¹²⁸⁹Wuolijoki, LM 2/2005 s. 244–246. Sekä tiedon sisältö, viestiliikenne että koneympäristö on suojattava niin, että toimeksiantojen voidaan todeta olevan asiakasta sitovia sekä muuttumattomia. Tämänkaltaisen teknisen välillisen todistelun Wuolijoki toteaa katsotun riittäväksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1996:34, jossa vakuutusyhtiö pyrki todistamaan, että tietylle asiakkaalle oli lähetetty automaattisessa postituksessa kirje vakuutusehtojen muuttamisesta. Palveluntarjoajalla on todistustaakka siitä, että se voi esittää näyttöä toimeksiannon tapahtumisesta sitoumukseen vetoamalla, jos asiakas kiistää palveluntarjoajan toteuttaman toimeksiannon.

¹²⁹⁰Hakulinen 1965a s. 22; Hemmo 2003a s. 385–386; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 244–245. Allekirjoituksen todistamismerkinnät velkakirjassa siirtäisivät todistustaakan allekirjoituksen väärentämisestä sille, jonka nimi on velkakirjan merkitty. Todistustaakka allekirjoituksen tai asiakirjan oikeaperäisyydestä asetetaan siihen vetoavalle. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 1979 II 135 kanta on ollut varovainen.

¹²⁹¹HE 169/2009 vp s. 5, 6; Hemmo 2001 s. 394; Wuolijoki 2009 s. 299. Maksupalvelulailla pannaan täytäntöön täysharmonisoiva maksupalveludirektiivi (2007/64/EY) unionin alueella (SEPA, Single Euro Payments Area).

käteispanot, otot maksutililtä, tilisiirtopalvelut, suoraveloituspalvelut sekä maksu- ja luottokortteja ja muita maksuvälineitä koskevat maksutapahtuman toteuttamispalvelut.¹²⁹² Laissa on parannettu maksupalvelun käyttäjien asemaa suhteessa eri osapuoliin.¹²⁹³

Eräs henkilön identiteetin väärinkäytön muoto toteutuu maksuvälineiden¹²⁹⁴ luvattomana käyttönä, joka on erikseen kriminalisoitu RL 37:8 :n mukaisena maksuvälinepetoksena.¹²⁹⁵

Maksupalvelulain mukaisten maksuvälineiden osalta luotto- ja pankkikorteissa erottuvat henkilötahojen keskinäiset oikeussuhteet ja roolit sekä korttien väärinkäyttöön liittyvä vahingonkorvausvastuu. Yleensä luottokorttiyhteisö ei ole maksuvelvollinen, jos osapuolten välisessä sopimuksessa maksuun liittyvien riskien rajoittamiseen tähtääviä toimia ei ole noudatettu.¹²⁹⁶

Pankkikortti on tiliin sidottu maksuväline, jota asiakas voi käyttää maksamiseen kaikissa niissä liikkeissä, joilla on pankin kanssa sopimus tämän maksutavan käyttämisestä.¹²⁹⁷

---

¹²⁹²HE 169/2009 vp s. 5. Lain esitoissa on mainittu myös puhelimella tai muulla vastaavalla laitteella tehtävät maksut. Kaikki maksamiseen liittyvät palvelut, kuten remburssit, eivät kuitenkaan ole lain soveltamisalan piirissä. Maksupalveludirektiivin 3 artiklassa soveltamisalan ulkopuolelle on jätetty muun muassa käteissuoritukset ja rahanvaihtopalvelut.

¹²⁹³HE 169/2009 s. 23–24. Palvelun tarjoajilla on maksupalveluiden osalta entistä laajempi tiedonantovelvoite. Lailla on vaikutuksia myös maksupalveluita tarjoaviin yrityksiin nähden, kuten pankeille, luottokorttiyhteisöille sekä teleyrityksille.

¹²⁹⁴Pihlajamäki 2004 s. 204–205, 207–208. Tallenne on mikä tahansa tallenne eli tietovälineelle kiinnitetyn data ja sen edustaman informaation muodostama kokonaisuus. Väline tai tallenne voi olla lisäksi maksun, tilinoston tai tilisiirron tekemisen välttämätön edellytys siten, että se edustaa suorituksen onnistumisen edellyttämää lisäinformaatiota. Tällaista informaatiota ovat esimerkiksi identifioimiskeinot, jolla kytketään maksuvälineen käyttäjä maksu- tai muuhun tapahtumaan. Tyypillisesti tällaisia identifioimiskeinoja ovat PIN (*Personal Identification Number*) -koodit, sähköiset tunnistet, asiakasnumerot ja salasanat. Määritelmä on aiemmin ollut laajempi, jolloin sääntely olisi ollut erilaiset tekniset ratkaisut kattava.

¹²⁹⁵RL 37:8 :n mukaisesti: ”Joka, hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä, käyttää maksuvälinettä ilman sen laillisen haltijan lupaa, lupaan perustuvan oikeutensa ylittäen tai muuten ilman laillista oikeutta tai luovuttaa maksuvälineen tai maksuvälinelomakkeen toiselle saattaakseen sen ilman laillista oikeutta käytettäväksi, on tuomittava maksuvälinepetoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Maksuvälinepetoksesta tuomitaan myös se, joka tilin katteen tai sovitun enimmäisluottorajan ylittäen väärinkäyttää I momentissa tarkoitettua maksuvälinettä ja siten aiheuttaa toiselle taloudellista vahinkoa, jollei hänellä maksuvälinettä käyttäessään ollut aikomus viipymättä korvata vahinko.”

¹²⁹⁶Aurejärvi – Hemmo 2004 s. 323, 331.

¹²⁹⁷ Aurejärvi-Hemmo 2004 s. 332; <http://www.nordea.fi/Henkil%c3%b6asiakkaat/Kortit+ja+maksut/Kortit/Ehdot/860242.html?> Sivusto

Tavaroita ja palveluksia luottokorttimaksua vastaan tarjoava yritys tekee sopimuksen luottokorttiyhteisön kanssa. Luottokorttiyhtiö kantaa kortinhaltijan maksukykyyn liittyvän riskin kortinhaltijan hallinnassa olevan luottokortin luodessa oletettaman haltijansa maksukykyvystä.¹²⁹⁸ Luottokorttia käytettäessä ostaja yleensä allekirjoittaa maksutositteen tai käyttää kortin tunnuslukua myyjän lukulaitteessa. Allekirjoitus ei ole pakollinen muodollinen edellytys kaupan tai muun oikeustoimen syntymiselle, jos kauppa tai oikeustoimi muuten on toteutunut. Luottokorttiyhteisö voi yleensä maksun vastaanottajan kanssa tekemänsä sopimuksen perusteella kieltäytyä maksamasta ostotositteen mukaista määrää¹²⁹⁹, jos tosite on allekirjoittamaton tai muuten puutteellinen, jolloin periminen jää myyjän tehtäväksi. Luottokorttiyhteisö voi kuitenkin hyväksyä puutteellisen tositteen, jolloin se voi velkoa kortinhaltijaa edellyttäen, että tositteen tarkoittama oikeustoimi on tehty.¹³⁰⁰

2.2.2015 mukainen; <https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/paivittaiset-raha-asiat/kortit/vakiomuotoiset-eurooppalaiset-kuluttajaluottotiedot.html>, sivusto 9.9.2017 mukainen; Laine, LM 4/2014 s. 616. Pankkikorttia voi pankkikortin käyttöön liittyvän sopimuksen mukaisesti käyttää maksuvälineenä silloin, kun tilillä on nostokelpoisia varoja ja pankkikorttimaksuilla on pankkikohtaisesti maksujen enimmäis- ja vähimmäismäärä.

¹²⁹⁸Aurejärvi – Hemmo 2004 s. 331. Yritys sitoutuu hyväksymään luottokorttiyhteisön liikkeelle laskemat luottokortit maksuvälineinä sekä maksamaan luottokorttiyhteisölle sopimuksessa määritellyt korvaukset luottokortilla tehdyistä kaupoista. Kortinhaltijan maksukykyyn liittyvän riskin ottaa kantaakseen luottokorttiyhteisö, ei maksun vastaanottajayritys.

¹²⁹⁹KM 1990:20 s. 59; Laine, LM 4/2014 s. 616. Luottokorttiyhteisön suoritusvelvollisuus jäsenyritystä kohtaan rajoittuu vain kortinhaltijan asianmukaisesti kirjoittamaan ostotositteeseen. Ratkaisussa KRL 651/39/09 allekirjoituksen puuttuminen maksutositteesta on arvioitu huolimattomuutena kortin käyttäjän käyttöoikeuden varmistamisessa. Laine huomauttaa, että aiemmin käytössä ollut asiointitapa, jossa asiakkaalta otetaan henkilötunnuksen loppuosa kuittiin, on muuttunut käytettävissä olevien teknologioiden mahdollistamana käytäntöön, jossa asiakas syöttää sirukortinsa maksupäätteeseen ja tunnistautuu salaisella tunnusluvullaan. Tämä käytäntö siirtää tosiasiallisesti kauppiaalle kuuluneen väärinkäytösriskin kortin oikealle haltijalle ilman lainsäädännöllisiä muutoksia.

¹³⁰⁰Aurejärvi – Hemmo 2004 s. 325–326; HE 169/2009 s. 58–59. Maksutapahtuma voidaan suorittaa maksupalvelulain 38 §:n mukaisesti vain maksajan ennen tai jälkeen tapahtumaa antamalla suostumuksella, joka voi olla esimerkiksi maksutositteen allekirjoittaminen, tunnusluvun syöttäminen, puhelinsoitto tai tekstiviesti. MaksupalveluL 38.1 §:n mukaisesti maksutiliä pitävän palveluntarjoajan on sallittava maksajan käynnistää maksutapahtuma maksutoimeksiantopalvelun tarjoajan välityksellä.

Pankkikorttien käyttötapaa ja luottokorttijärjestelmä lähestyvät toisiaan huolellisuusvelvoitteen vaatimusten näkökulmasta.¹³⁰¹ Matkaviestin saattaa tulla kysymykseen maksuvälineenä sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 134 §:ssä määritellyin tavoin. Maksuvälineen haltijan velvollisuutena on huolehtia maksuvälineestä ja sen tunnistetiedoista sitten, kun hän on vastaanottanut ne.¹³⁰² Maksupalvelun käyttäjä vastaa maksuvälineen oikeudettomasta käytöstä maksupalvelulain 62 §:ssä mainittujen edellytysten täyttyessä. Tällaisia tilanteita ovat maksuvälineen luovuttaminen sen käyttöön oikeudettomalle tai oikeudeton käyttö, maksuvälineen huolimaton käyttö tai maksuvälineen haltijan ilman aiheutonta viivästystä laiminlyöty ilmoitus katoamisesta, joutumisesta oikeudettomasti toisen haltuun tai oikeudettomasta käytöstä.¹³⁰³

4.3.3.2 Maksupalvelulain korvaussäätely

Maksuvälineen haltijan on käytettävä maksupalvelulain 53 §:n mukaisesti maksuvälinettä sen myöntämistä ja käyttöä koskevien ehtojen mukaisesti. Erityisesti velvollisuus koskee kohtuullista huolehtimista maksuvälineestä ja sen tunnistetiedoista. Palveluntarjoajan on puolestaan varmistettava, että muilla kuin maksuvälineen haltijalla ei ole pääsyä maksuvälineeseen liittyviin tunnistetietoihin. Palveluntarjoaja on MaksupalveluL 69.1 §:n mukaisesti velvollinen korvaamaan vahingon, joka sen tämän lain tai sopimuksen vastaisesta

---

¹³⁰¹Aurejärvi – Hemmo 2004 s. 332; Laine, LM 4/2014 s. 616; Ponka 2013 s. 331–332. Verkkopankkijärjestelmiin kohdistuu merkittävien varallisuusintressien houkuttelemia tietoturvaluushyökkäyksiä. Koska kysymyksessä on suurelta osin itsearviointiin perustuva yhteisö, todistelu ja tietoturvallisuuteen perustuva ulkopuolisten tahojen tekemä arviointi on mahdollista ainoastaan pankin myötävaikutuksella. Useat pankit vaativat isojen toimeksiantojen toteuttamiseksi lisäksi tekstiviestivahvistuksen ennen tilisiirron toteuttamista. Ponka arvioi, että ylimääräinen vahvistamisen käytäntö viittaa siihen, että verkkopankit eivät arvioi riittävän turvallisesti toteuttaa palveluaan ainoastaan verkkopankkitunnistuksen perusteella.

¹³⁰²HE 169/2009 vp s. 17.

¹³⁰³Maksupalvelulain 62 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuissa tapahtumissa maksuvälineen oikeudettomasta käytöstä sattunut vahinko korvataan 50 euron määrään saakka. Tätä rajoitusta ei kuitenkaan sovelleta, jos maksupalvelun käyttäjä tai muu maksuvälineen haltija on toiminut tahallisesti tai törkeän huolimattomasti. Maksuvälineen käyttäjän vastuun katkeaminen maksuvälineen oikeudettoman käytön vuoksi perustuu maksupalvelulain 62 §:ään. MaksupalveluL 62.3 §:n 4 kohdan mukaisesti maksupalvelun käyttäjä ei vastaa maksuvälineen oikeudettomasta käytöstä, jos palveluntarjoaja ei ole edellyttänyt maksajan vahvaa tunnistamista. Palveluntarjoajan on kuitenkin käytettävä vahvaa tunnistamista MaksupalveluL 85 b §:n mukaisesti, jos maksaja käyttää maksutiliään tietoverkon välityksellä, käynnistää sähköisen maksutapahtuman tai toteuttaa etäkanavan kautta toimen, johon voi liittyä väärinkäytöksen riski.

menettelystä on aiheutunut maksupalvelun käyttäjälle. MaksupalveluL 69.2 §:n mukainen korvausvelvollisuus välillisten vahinkojen osalta maksupalvelun käyttäjälle velvoittaa palveluntarjoajaa vain, jos vahinko johtuu huolimattomuudesta palveluntarjoajan puolella.¹³⁰⁴

MaksupalveluL 69.2 §:ssä on erityisesti säädetty, että välillinen¹³⁰⁵ vahinko on korvattava vain, jos vahinko johtuu palveluntarjoajan huolimattomuudesta. Välillisenä vahinkona MaksupalveluL 69.3 §:n mukaisesti pidetään palveluntarjoajan virheellisen menettelyn tai siitä johtuvien toimenpiteiden vuoksi maksupalvelun käyttäjälle aiheutuvaa tulon menetystä, muuhun sopimukseen perustuvasta velvoitteesta aiheutuvaa vahinkoa sekä muuta samankaltaista, vaikeasti ennakoitavaa vahinkoa.¹³⁰⁶

Virhetilanteissa tai maksutapahtuman yhteydessä tapahtuvassa suostumuksen antamisessa todistustaakka on MaksupalveluL 72 §:n mukaisesti palveluntarjoajalla.¹³⁰⁷ Tämän on myös näytettävä, ettei maksutapahtuman käsittelyyn ole vaikuttanut tekninen vika tai muu häiriö.¹³⁰⁸

---

¹³⁰⁴Hemmo 2003b s. 227–234; Wuolijoki 2009 s. 418–419. Wuolijoki toteaa hallituksen esityksestä HE 169/2009 vp, yleisperustelut 3.6, että vahingonkorvaussäännöksessä on piirteitä, jotka ovat tyypillisiä yleisimmille sopimusoikeudellisen korvausvastuun piirteille. Tuottamusvastuun merkityksen vaihtelevuus välittömien ja välillisten vastuiden välillä on kontrollivastuun ominaispiirre.

¹³⁰⁵Hemmo 2005b s. 312–314; Hemmo 1994 s. 5. Vahingonkorvauksen jaottelu välittömiin ja välillisiin vahinkoihin on olennaista niissä sopimustyypeissä, joissa välillisen vahingon korvaaminen on sidottu tuottamukseen. Erottelulla on oikeusvaikutuksia lähinnä irtaimen kauppaa koskevissa sopimussuhteissa. Sopimuskäytännössä välillisiä vahinkoja ei yleisesti korvata.

¹³⁰⁶Säännöksessä on kuitenkin rajoitettu MaksupalveluL 69.4 §:ssä tarkoitetun muunlaisen vahingon rajoittamisen osalta, jolloin kysymys ei ole säännöksen mukaan 2 momentissa säädetystä korvattavasta välillisestä vahingosta. MaksupalveluL 69.5 §:n mukaisesti palveluntarjoajan vastuu voidaan kuitenkin maksuun liittyvän toimeksiannon toteuttamisella tapahtuneeseen virheeseen tai laiminlyöntiin perustuvaan välilliseen vahinkoon liittyen sulkea pois tai rajoittaa sopimuksella. Palveluntarjoaja ei kuitenkaan voi vedota vastuunrajoitukseen, jos palveluntarjoaja tai joku, jonka menettelystä se vastaa, on aiheuttanut vahingon tahallisesti tai törkeästi huolimattomuudesta.

¹³⁰⁷MaksupalveluL 72.2 §:n mukaisesti kuitenkin: *”Jos maksutapahtuma on käynnistetty maksutoimeksiantopalvelun tarjoajan välityksellä, tällä on todistustaakka 1 momentissa tarkoitetuista seikoista oman suorituksensa osalta ja siitä, että maksajan maksutiliä pitävä palveluntarjoaja on vastaanottanut maksutoimeksiannon.”*

¹³⁰⁸Pelkästään se seikka, että palveluntarjoaja voi näyttää suostumuksen maksutapahtuman toteuttamiseen maksuvälineellä, ei välttämättä riitä yksin osoittamaan sitä, että maksuvälineen haltija on antanut suostumuksensa maksutapahtuman toteuttamiseen, toiminut petollisesti taikka laiminlyönyt tahallisesti tai

4.3.3.3 Maksupalveludirektiivi (EU) 2015/2366

4.3.3.3.1 Yleistä

4.3.3.3.2 Sääntelyn tarkoituksesta

25.11.2015 annettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/2366 maksupalveluista sisämarkkinoilla, direktiivien 2002/65/EY, 2009/110/EY ja 2013/36/EU ja asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/64/EY kumoamisesta.

Uusi sääntely vastaa suurelta osin kumottavan maksupalveludirektiivin 2007/64/EY III ja IV osaston säännöksiä, jotka on pantu täytäntöön maksupalvelulailla. Uudella direktiivillä kuitenkin muun muassa laajennetaan sääntelyn soveltamisalaa nykyisestä, tehostetaan maksupalveluntarjoajan tiedonantovelvollisuutta koskevia säännöksiä sekä uudistetaan vastuusääntelyä. Lisäksi direktiivissä on kokonaan uutta sääntelyä, joka koskee maksutoimeksiantopalveluja ja tilitietopalveluja. Direktiivi muuttaa perinteisten pankkien ja maksupalveluyritysten mukaisia liiketoimintamalleja¹³⁰⁹ sekä tuo tarpeen arvioida uudelleen osapuolten välisen riskin jaon perusteita.

Maksupalveludirektiivin 2 artiklan soveltamisalan mukaisesti tätä direktiiviä sovelletaan pääsääntöisesti unionissa tarjottaviin maksupalveluihin sekä jäsenvaltion valuutassa toteutettaviin maksutapahtumiin, jos sekä maksajan että maksunsaajan maksupalveluntarjoaja tai maksutapahtuman yksinään toteuttava maksupalveluntarjoaja sijaitsee unionissa. Direktiivin 3 artiklassa määritellään soveltamisalan ulkopuoliset tilanteet, jotka yleisesti liittyvät fyysisen rahan käyttöön, eräisiin sekki- tai vekselitapahtumiin sekä asiamiehen välityksellä tapahtuviin maksutapahtumiin.

Direktiivin 4 artiklassa on määritelty direktiivin vaatimukset täyttävät määritelmät muun muassa henkilökohtaisen tunnistettavuuden ja maksutilin käytön edellytyksistä.¹³¹⁰ Kohdan

---

törkeän huolimattomasti MaksupalveluL 53 §:ssä ja MaksupalveluL 54 §:ssä säädetyt huolellisuutta ja katoamisilmoituksen tekemistä koskevat velvollisuutensa.

¹³⁰⁹ Johdanto-osan perustelukappale (10).

¹³¹⁰ L 337/58 Euroopan unionin virallinen lehti 23.12.2015 FI 30. Maksupalveludirektiivin 4 artiklan kohdan 29 mukaisesti: *”Tunnistamisella’ tarkoitetaan menettelyä, jolla maksupalveluntarjoaja voi varmistaa maksupalvelunkäyttäjän henkilöllisyyden tai tietyn maksuvälineen käytön pätevyyden, mukaan lukien käyttäjän henkilökohtaisten turvatunnusten käyttö”, ”Asiakkaan vahvalla tunnistamisella’ 30 kohdan mukaisesti tunnistamista, jossa käytetään tunnistamistiedon luottamuksellisuuden suojaamiseksi menettelyä, joka perustuu kahteen tai useampaan tekijään, jotka kuuluvat toisistaan riippumattomiin ryhmiin, jotka ovat tieto (jotain, minkä vain käyttäjä tietää), hallussapito (jotain, mitä vain käyttäjällä on hallussaan) ja erityinen*

33 ”yksilöllisellä tunnisteella” tarkoitetaan ”maksupalveluntarjoajan maksupalvelunkäyttäjälle määrittämää kirjain-, numero- tai merkkiyhdistelmää, joka maksupalvelunkäyttäjän on esitettävä, jotta toinen maksutapahtumaan liittyvä maksupalvelunkäyttäjä ja/tai tämän maksutili voidaan yksiselitteisesti määrittää”.

Johdanto-osan kappaleessa 9 määritellään rahansiirto maksupalveluksi, joka perustuu tavallisesti maksajan käteissuoritukseen maksupalveluntarjoajalle, joka siirtää vastaavan määrän edelleen maksunsaajalle tai maksunsaajan puolesta toimivalle toiselle maksupalveluntarjoajalle esimerkiksi tietoliikenneverkon välityksellä. Maksupalveludirektiiviä ei sovelleta johdanto-osan perustelukappaleen 12 mukaisesti arvokuljetusyritysten eikä kassanhallintayritysten toimintaan, jos kyseessä olevat toiminnot rajoittuvat setelien ja kolikoiden fyysiseen kuljettamiseen.

4.3.3.3.2 Vahingonkorvausvastuun jakaminen

Maksupalveludirektiivin 88 artiklassa on säädetty virheellisen tunnisteiden aiheuttamasta vastuun jakamisesta. Jos maksutoimeksianto on toteutettu yksilöllisen tunnisteiden mukaisesti, se katsotaan toteutetuksi oikein kyseisellä yksilöllisellä tunnisteella määritetyn maksunsaajan osalta. Jos maksupalvelunkäyttäjän antama yksilöllinen tunniste on virheellinen, maksupalveluntarjoaja ei ole 89 artiklan nojalla vastuussa maksutapahtuman toteutumatta jäämisestä tai sen virheellisestä toteuttamisesta. Maksajan maksupalveluntarjoajan on kuitenkin ryhdyttävä kohtuullisiin toimiin saadakseen maksutapahtumaan liittyvät varat takaisin.¹³¹¹

Maksupalveludirektiivin 89 artiklassa on säädetty eri osapuolten näkökulmasta maksupalveluntarjoajien vastuu toteuttamatta jääneistä, virheellisesti toteutetuista tai myöhästyneistä maksutapahtumista: 1. Maksajan maksupalveluntarjoaja on maksajan suoraan käynnistämän maksutoimeksiannon osalta vastuussa maksajalle maksutapahtuman

---

ominaisuus (jotain, mitä käyttäjä on) siten, että yhden rikkominen ei aseta kyseenalaiseksi muiden luotettavuutta” 31 kohdassa puolestaan todetaan: ”’Henkilökohtaisilla turvatunnuksilla’ henkilökohtaisesti sovitettuja toimintoja, jotka maksupalveluntarjoaja antaa maksupalvelunkäyttäjälle tunnistamistarkoituksiin.”

¹³¹¹Maksunsaajan maksupalveluntarjoajalle on asetettu yhteistyövelvoite varojen takaisin saamista varten, toisaalta 5 alakohta rajaa vastuun kohteena olevien tietojen vastuutahot: *”Jos maksupalvelunkäyttäjä antaa 45 artiklan 1 kohdan a alakohdan tai 52 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisten tietojen lisäksi muita tietoja, maksupalveluntarjoaja on vastuussa maksutapahtumien toteuttamisesta ainoastaan maksupalvelunkäyttäjän antaman yksilöllisen tunnisteiden mukaisesti.”*

asianmukaisesta toteuttamisesta¹³¹² 2. Maksunsaajan maksupalveluntarjoaja on maksunsaajan käynnistämän tai tämän välityksellä käynnistetyn maksutoimeksiannon osalta vastuussa maksunsaajalle maksutoimeksiannon asianmukaisesta toimittamisesta maksajan maksupalveluntarjoajalle 83 artiklan 3 kohdan mukaisesti eräin täsmennyksin.¹³¹³ 3. Maksupalveluntarjoajat ovat lisäksi vastuussa omille maksupalvelunkäyttäjilleen näiden vastuulla olevista ja näiltä perittävistä virheellisistä tai myöhässä olevista palvelumaksuista ja koroista.

Maksupalveluntarjoajan on direktiivin 97 artiklan mukaisesti sovellettava sähköisissä etämaksutapahtumissa asiakkaan vahvaa tunnistamista siten, että maksutapahtuma kytketään dynaamisesti määriteltyyn määrään ja tiettyyn maksunsaajaan ja että riittävät turvatoimet takaavat maksupalvelunkäyttäjien turvatunnusten luottamuksellisuuden ja eheyden. Samaa vaatimusta sovelletaan, kun maksutapahtumat käynnistetään maksutoimeksiantopalvelun tarjoajan välityksellä.¹³¹⁴ Vahvan tunnistamisen sekä tietoturvallisten menetelmien noudattamisen vaatimusta sovelletaan myös tietoja pyydetessä tilitietopalvelun tarjoajan välityksellä.

4.3.3.3 Maksupalveludirektiivin suhde tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaiseen luottamusverkostoon sekä sen sopimus- ja hintasääntelyyn

Maksupalveludirektiivin uudistus on täysharmonisoivaa EU-sääntelyä, ja sitä sovelletaan etusijalla kansallisesti säädettyyn tunnistuslain mukaiseen luottamusverkostosääntelyyn nähden. Maksupalveludirektiivin mukaisessa rajapintojen avaamisessa TPP:lle ja siihen

---

¹³¹²Jos maksajan maksupalveluntarjoaja on ensimmäisen alakohdan mukaisesti vastuussa, sen on ilman aiheutonta viivytystä palautettava maksajalle toteuttamatta jäänyt tai virheellisesti toteutettu maksutapahtuman määrä ja tarvittaessa saatettava veloitettu maksutili siihen tilaan, jossa se olisi ollut ilman virheellistä maksutapahtumaa.

¹³¹³Virheellisessä maksutoimeksiannossa maksunsaajan maksupalveluntarjoajan on tässä kohdassa tarkoitettua vastuusta riippumatta toimitettava uudelleen kyseinen maksutoimeksianto maksajan maksupalveluntarjoajalle tai ryhdyttävä pyydetessä välittömästi toimiin jäljittääkseen maksutapahtuman ja ilmoitettava sen tulokset maksunsaajalle omalla kustannuksellaan.

¹³¹⁴Lainkohdan mukaisesti: ”1. Jäsenvaltioiden on varmistettava, että maksupalveluntarjoaja soveltaa asiakkaan vahvaa tunnistamista, jos a) maksaja käyttää maksutiliään verkon kautta; b) maksaja käynnistää sähköisen maksutapahtuman; c) maksaja toteuttaa etäkanavan kautta minkä tahansa toimen, joka voi johtaa maksupetokseen tai muunlaisen väärinkäytöksen riskiin.”

liittyvässä vahvassa tunnistamisessa sovelletaan ensisijaisesti maksupalveludirektiiviä ja sen mukaista maksupalvelulakia.¹³¹⁵ Luottamusverkostosääntely koskee tunnistusvälineen tarjoajien velvollisuutta tarjota tunnistuspalvelunsa luottamusverkoston kuuluvien tunnistusvälityspalveluiden välitettäväksi. TunnL 12 a §:n ja luottamusverkostoasetuksen sääntely sisältää osapuolten välisiä sopimus- ja yhteistyövelvoitteita sekä hintasääntelyä.

Maksupalveludirektiivin soveltamista koskevan esityksen mukaisesti tunnistamis- ja luottamuspalvelulain näkökulmasta pankki, jonka asiakkaat voivat tunnistautua pankkipalveluihin jonkin muun kuin pankin itse tarjoamalla sähköisellä tunnistuksella, on tunnistusvälityspalvelun asiakas ja asiointipalvelu. TunnL 1 §:ssä säädetyn soveltamisalapoikkeuksen mukaisesti laissa säädettyjä tunnistusvälineitä ei ole tarkoitettu yhteisön sisäiseen asiointiin.¹³¹⁶

Maksupalveludirektiivi edellyttää, että TPP:lle avataan rajapinta ja tunnistaminen käyttöön maksutoimeksianto- ja tilitietopalveluiden tarjoamiseksi ilman sopimusta ja maksutta. Sellaisissa tilanteissa, joissa maksupalveludirektiivin uudistuksen mukaista rajapintojen avaamista TPP:lle ja siihen liittyvää RTS:n mukaista vahvaa tunnistamista ei ole mahdollista toteuttaa tunnistuslain luottamusverkostosääntelyn mukaisesti, sovelletaan maksupalveludirektiivin mukaisia vaatimuksia, vaikka pankin asiakkaat siis voisivat käyttää näissä palveluissa myös muita kuin pankin omia vahvoja sähköisiä tunnistusvälineitä.¹³¹⁷

---

¹³¹⁵Tulkintaesitys luottamusverkostolle 6.7.2017 maksupalveludirektiivistä (EU) 2015/2366.

¹³¹⁶Tulkintaesitys 6.7.2017. Tämän tutkimuksen kirjoittaja toteaa, että TunnL 1 §:ssä tarkoitettu yleisölle tarjoaminen viittaa siihen, että väline ei ole tarkoitettu vain oman organisaation sisäiseen käyttöön. Näin ollen, jos pankki tai muu palveluntarjoaja tarjoaa välinettä muillekin samoin ehdoin käytettäväksi ja sitä saatetaan käyttää myös omassa asiainnissa, kysymyksessä on yleisölle tarjottava palvelu. Tämä sääntely toistaa lakkautetun sähköallekirjoitusdirektiivin sääntelyä yleisölle tarjottavien palveluiden osalta.

¹³¹⁷Tulkintaesitys 6.7.2017. Uuden maksupalveludirektiivin mukaisesta maksupalvelulaista tulevat vaatimukset koskevat vain TPP-rajapinnan avaamista ja hyödyntämistä, eivät muuta vahvan sähköisen tunnistuksen käyttöä pankkipalveluissa. Muissa kuin maksupalveludirektiivin mukaisessa rajapintojen avaamisessa TPP:lle ja siihen liittyvässä vahvassa sähköisessä tunnistamisessa sovelletaan tunnistuslain sääntelyä, minkä vuoksi vahvan sähköisen tunnistuksen käyttämiseen pankin asiointipalveluissa soveltuvat eri vaatimukset riippuen käyttötilanteesta, mikä voi edellyttää toisistaan poikkeavia teknisiä järjestelyjä. Jos pankki hankkii tunnistuspalvelun maksupalveludirektiivin uudistuksen edellyttämää TPP-rajapintaa varten luottamusverkostossa toimivalta välityspalvelulta, pankki vastaa siitä, että sen käyttämä välityspalveluntarjoajan tunnistuspalvelu on ohjelmointirajapinnan kautta myös TPP:n käytettävissä samalla tavoin kuin pankin mahdollisesti käyttämä oma tunnistuspalvelu.

4.3.3.3.4 Maksupalvelulain ja tunnistus- ja luottamuspalvelulain vastuusäännösten välinen suhde

Maksupalvelulain 7 luvun vastuusäännökset oikeudettomista maksutapahtumista soveltuvat asiakkaan ja sen palveluntarjoajan väliseen sopimussuhteeseen, joka on tehnyt asiakkaan kanssa maksuvälinettä koskevan sopimuksen (MaksupalveluL 62 §) tai vastaavasti asiakkaan ja sen palveluntarjoajan väliseen suhteeseen, jonka asiakkaan varoja on käytetty maksutapahtuman toteuttamiseen (MaksupalveluL 63 §). Maksutapahtumia voidaan vahvistaa myös muilla kuin palveluntarjoajan omilla tunnistusvälineillä. Jos kysymyksessä ovat vahvan sähköisen tunnistuksen välineen, niihin sovelletaan tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen mukaisia vaatimuksia. MaksupalveluL 62.3 §:n 4 kohdan mukaisesti maksupalvelun käyttäjä ei vastaa maksuvälineen oikeudettomasta käytöstä, jos palveluntarjoaja ei ole edellyttänyt maksajan vahvaa tunnistamista. Palveluntarjoaja voi hyväksyä esimerkiksi toisen pankin tunnukset maksutapahtumien vahvistamisessa. Maksupalvelulain mukainen vastuu oikeudettomista maksutapahtumista koskee kuitenkin sitä palveluntarjoajaa, jonka asiakkaan varoja on käytetty maksutapahtuman toteuttamiseksi. Tulkintamuistiossa esitetty kanta on, että ”maksupalvelulain 62–63 §:n valossa lienee kiistatonta, että asiakkaan muu sopimuskumppani, esimerkiksi muu tunnistusvälineen tarjoaja, ei voi joutua maksupalvelulain mukaiseen vastuuseen sellaisessa tilanteessa, kun on kysymys asiakkaan ja pankin välisestä sopimussuhteesta”.¹³¹⁸

4.3.3.4 Pankkitunnisteet sähköisissä verkkopalveluissa

Suomessa valtaosa pankeista tarjoaa myös vahvan sähköistämisen tunnistamisen välineitä ja -palveluita, joihin sovelletaan yleisesti verkkopalveluissa sovellettavia säännöksiä pankkitoiminnan erityissäätelyn lisäksi. Pankin tarjoamien tunnistamisvälineiden käyttöehdoissa ja tunnistusperiaatteissa on asetettu käyttörajoituksia pääsääntöisesti tunnistusvälineen sallimiseen ainoastaan tunnistustapahtumaan, ei sen sijaan allekirjoitukseen. Tunnistusvälineitä tarjotaan luonnollisen henkilön tai organisaation käyttöön eri ehdoin.

Verkkopalveluissa voidaan allekirjoitusten toteuttamiseen käyttää erilaisia asiointivälineitä, kuten Viestintäviraston hyväksymiä vahvan sähköisen tunnistamisen välineitä tai kvalifioituja allekirjoitusvarmenteita, joiden avulla sekä turvallisen varmenteen

---

¹³¹⁸Tulkintaesitys 6.7.2017. EPAn pankkivalvontavaatimusten mukaisten tunnistusten suhde eIDAS-sääntelyyn sekä tunnistusten yhteensopivuus on toistaiseksi selvitetävänä.

luomisvälineen avulla tehdyt allekirjoitukset vastaavat käsin tehtyä allekirjoitusta ilman eri todistelua. Kvalifioituihin laatuvarmenteisiin verrattuna on huomattava, että vahvan tunnistuksen välineisiin tai muihin sähköisiin välineisiin perustuvat sähköiset allekirjoitukset eivät ole tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa eivätkä tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa tarkoitettuja kvalifioituja allekirjoituksia¹³¹⁹, vaikkakin niitä voidaan käyttää yhtä pitävän tahdonilmaisun tekemiseen, ellei pankki ole sopimuksen käyttöehdoissaan tai tunnistusperiaatteissaan tunnisteiden käyttöä allekirjoituksiin kieltänyt. Pankit ovat rajoittaneet tunnistusperiaatteissaan tunnistusvälineidensä käytön tunnistustapahtumaan sekä eräissä tilanteissa sähköisen allekirjoituksen tekemiseen.¹³²⁰

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 25 artiklan mukaiset ei-kvalifioidut allekirjoitukset on mahdollista riitauttaa esimerkiksi väittämällä niitä väärennetyiksi, jolloin todistustaakka on niin ikään allekirjoitukseen vetoavalla, kuten perinteisten allekirjoitustenkin osalta.¹³²¹ Toisaalta kvalifioidun varmenteen taustalla on viranomaisen jo arvioima ja valvoma yleisesti luotettava palvelu, joka perustuu eurooppalaisen asetuksen mukaisiin vaatimuksiin ja sen nojalla tunnustettuihin määräyksiin, joiden mukaan myönnettyjen kvalifioitujen varmenteiden myöntämisessä ja teknisessä toteuttamisessa esiintyy viranomaismääräyksistä johtuvia säännönmukaisuuksia. Oikeusnormistossa olevan

---

¹³¹⁹Pitkään voimassa olleen pankkitunnisteprotokollan on täytettävä Viestintäviraston M 72a/2018:n mukaiset vaatimukset täyttääkseen sähköisen tunnistamisen palvelun korotetun palvelutason mukaiset vaatimukset pankin liittyessä luottamusverkostoon. On myös arvioitu, voidaanko pankkien tai mobiilioperaattoreiden käyttämään protokollaan perustuvaa järjestelmää pitää avoimesti käytettävissä olevana, yleisölle tarjottavana palveluna, koska tällaisen järjestelmän käyttö perustuu välineen tarjoajan, verkkopalvelun ja palvelun käyttäjän väliseen sopimusoikeudellisesti järjestettyyn verkostoon ja muodostaa näin ollen suljetun käyttäjäpiirin. Tällä hetkellä nämä tunnisteet ovat Viestintäviraston kvalifioitujen palveluntarjoajien rekisterissä. Samalla tavoin yleisölle tarjoamisen kriteereillä arvioidaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen käyttöön myönnettäviä tunnistus- ja allekirjoitusvälineitä.

¹³²⁰Ennen asetuksen 910/2014 sekä luottamusverkoston voimaan saattamista useimmat pankit rajoittivat tunnistusperiaatteissaan menetelmänsä käyttötarkoituksen ainoastaan vahvaan sähköiseen tunnistukseen.

¹³²¹LVM 53/2005 s. 11; Wuolijoki, LM 2/2005 s. 246. Kiistämättömän allekirjoituksen kiistäminen voi perustua myös muihin kuin teknisiin ominaisuuksiin. Tällaisia esimerkkejä ovat pakottaminen tai organisaation sisäisen toimivallan puuttuminen. Jos allekirjoitukseen liittyvät vaatimukset teknisten vaatimusten osalta esimerkiksi allekirjoituksen luomisvälineen osalta on täytetty ja perustuvat standardeihin, kiistäminen on mahdollista, mutta huomattavasti vaikeampaa näyttää toteen. Jos laissa mainittu hyväksytyn allekirjoitusvälineen tarjoava varmentaja ei näytä toimineensa huolellisesti, se on korvausvelvollinen.

viittauksen perusteella standardi voi saada myös välitöntä oikeudellista velvoittavuutta, jolloin standardi tulee osaksi oikeusnormistoa.¹³²²

Vahvan tunnistuksen välineet perustuvat niin ikään kansallisen viranomaisen arviointiin ja valvontaan, mutta niitä ei ole tunnustettu Suomen rajojen ulkopuolella yleisesti hyväksytyillä ja vastavuoroisesti tunnustetuilla turvallisuuskriteereillä. On mahdollista, että kansalliset vahvat sähköiset tunnisteet tulevat EU-sääntelyn alueella tunnustetuiksi kansallisten rajojen ylittäviin oikeustoimiin luottamus- ja tunnistusvälineasetuksen mukaisesti vuonna 2018, jos niiden liikkeellelaskijat tarjoavat näitä palveluja rajat ylittävän asioinnin vähimmäisedellytykset täyttäen, varmuustasoilla ”korotettu” tai ”korkea”, ja ne on ilmoitettu Euroopan komissiolle. Esitetyillä varmuustasoilla on myös mahdollista aktivoida palvelimella toteutettu sähköinen allekirjoitus, mikä lisänee sähköisten allekirjoitusten standardien mukaisten allekirjoitusten leviämistä.

4.4 Sähköinen tunnistus kiinteistönkaupassa

4.4.1 Kirjaamisasioiden uudistaminen

Sähköinen kiinteistönvaihanta on merkityksensä vuoksi eräs tärkeimpiä oikeuksia luovia oikeustoimia, joita voidaan tehdä asiointijärjestelmässä tunnistus- ja luottamuspalvelulaissa säädetyillä vahvoilla sähköisillä tunnistusvälineillä.

Sähköinen kiinteistönvaihanta perustuu yhteiskunnan perusrekisterin tietojen oikeellisuuden olettamaan sekä oikeustoimen osapuolten oikean henkilöllisyyden varmistamiseen.

Sähköiseen kiinteistönkauppaan liittyy erilaisia vahingonkorvaustilanteita, myös ankan vastuun sääntelyä.¹³²³

---

¹³²²Pöysti 1997 s. 534–535. Standardien noudattaminen perustuu usein sopimukseen tai alalla vallitsevaan käytäntöön. Standardeilla on neuvoston päätöslauselman mukaisesti 85/C136/01, EYVL N:o C 136, 4.6.1989 yhteisön oikeuden kautta oikeudellisuuden presumptio, joka vaikuttaa todistustaakkaan. Standardit voivat saada välitöntä oikeudellista vaikutusta normiston tulkinnassa ja hyvän tavan arvioinnissa.

¹³²³HE 146/2010 s. 32–34; Hultmark 1998 s. 40; Wirilander 1985 s. 316–317. Sähköisen kiinteistönkaupan sääntelyssä Suomen valtiolle on asetettu MK 9 a:3:n mukaisesti tuottamukseen perustuvan ankan vahingonkorvausvastuu asiointijärjestelmän virheellisestä tai puutteellisesta toiminnasta. Valtio vastaa siitä, että järjestelmä toimii asianmukaisesti ja laissa edellytetyllä tavalla. MK 9 a:3 2 momentin mukaisesti valtio on lisäksi velvollinen korvaamaan kaupankäyntijärjestelmässä laadittuun sähköiseen asiakirjaan tai sen johdosta tehtyyn kirjaukseen luottaneelle aiheutuneen muun kuin oikeaksi tunnistetun henkilön aiheuttaman vahingon.

Kirjaamisasiat ovat kuuluneet ensimmäisen oikeusasteen lainkäyttötehtäviin 1994 saakka.¹³²⁴ Tuomioistuinelaitoksen kehittämiskomitea on 16.12.2003 esittänyt kiinteistöä koskevien kirjaamisasioiden siirtämistä pois kärjäoikeuksista hallintoviranomaisten tehtäväksi. Kannanottoa ei ole perusteltu varallisuus-, esine-, tai kirjaamisoikeudellisilla perusteilla taikka ottamalla huomioon maakaaren muutoksessa säädettyjä kirjaamisjärjestelmän vaatimuksia. Siinä ei ole myöskään otettu kantaa siihen, tulisiko Suomessa säilyttää lainhuudatuksen ja yleisemminkin kirjaamisen laillisuusjärjestelmä,¹³²⁵ vai tulisiko se korvata esimerkiksi puhtaalla rekisteröintijärjestelmällä.

Sähköistä viranomaislakia sovelletaan yleislakina 2 §:n mukaisesti¹³²⁶, jollei muualla laissa toisin säädetä.¹³²⁷ Kirjaamishakemukset on voinut toimittaa kärjäoikeuksiin 1.2.2003 lukien sähköisesti, mutta tämä hakemistapa ei ole kuitenkaan yleistynyt.¹³²⁸ Sähköinen asiakirja täyttää MK 9 a:1:n mukaan vaatimuksen asiakirjan kirjallisesta muodosta. Sen allekirjoituksen osalta on samassa lainkohdassa viitattu tunnustus- ja luottamuspalvelulain mukaiseen sähköiseen allekirjoitukseen, mutta 2 momentin lievennyssäännöksen mukaan sitä ei kuitenkaan tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjältä eikä sen alkuperäisyyttä ole tarpeen epäillä.¹³²⁹ Riittävällä luotettavuudella tarkoitetaan sitä

---

¹³²⁴Mähönen, LM 5/2004 s. 816. Kirjaamisasiassa tehtävä päätös on oikeudelliselta muodoltaan lähellä oikeudellista lupapäätöstä. Kiinteistöoikeuden haltija saisi riittävällä tavalla oikeutensa turvatuksi ja kirjaamisjärjestelmän luotettavuus säilyisi korkealla tasolla.

¹³²⁵Mähönen, LM 5/2004 s. 817, 819; Mähönen, LM 5/2003 s. 809–813. Kannanottoa on tarkasteltu perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen lisäksi tuomioistuintoiminnan funktioiden kautta, joista ensimmäisenä on mainittu oikeussuojan antamisen funktio, ihmisten toimintaa ohjaavan ohjailu- ja sanktiofunktio, ristiriitojen ratkaisemisen konfliktifunktio sekä aineellisen oikeuden kehittämisen oikeutta luova funktio.

¹³²⁶Mähönen, LM 5/2004 s. 818. Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetulla lailla kumottiin sähköisestä asioinnista hallinnossa annettu laki (1318/1999) ja sähköisestä viestinnästä oikeudenkäyntiasioissa annettu laki (594/1993).

¹³²⁷HE 17/2002 vp s. 29. Sähköisessä asioinnissa ei ole enää syytä säilyttää eri viranomaisia koskevia erityissäännöksiä. Viranomaisten ja asiakkaiden näkökulmasta esimerkiksi saapumisajankohdan määrittelyä koskevien säännösten on oltava samanlaisia sisällöltään. Erityissäännökset allekirjoituksen ja kirjallisen muodon tarpeellisuudesta jäivät kuitenkin voimaan samoin kuin kaikki tuomioistuinkäsittelyä koskeva sääntely.

¹³²⁸HE 17/2002 vp s. 36; Mähönen, LM 5/2004 s. 819.

¹³²⁹Asetuksessa 910/2014 28 artiklan mukainen hyväksytty allekirjoitus sekä 29 artiklan mukainen luomisväline toteuttavat käsinkirjoitettua allekirjoitusta vastaavan allekirjoituksen. Asiamiehen ei myöskään tarvitse toimittaa valtakirjaa, jos sähköisessä asiakirjassa on selvitys hänen toimivallastaan eikä viranomaisella ole aihetta epäillä sen oikeellisuutta.

mahdollisimman suurta luotettavuutta, joka voidaan saavuttaa käyttämällä parhaita mahdollisia teknisiä ratkaisuja.¹³³⁰

Allekirjoituksella tarkoitetaan sekä fyysistä että sähköistä allekirjoitusta. Sähköinen allekirjoitus voi viranomaisen harkinnan mukaan olla muukin kuin kehittynyt sähköinen allekirjoitus.¹³³¹ Sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.¹³³²

4.4.2 Maakaaren mukainen kiinteistön vaihdanta

Kiinteistönkauppa on tehtävä maakaaren ja kauppaa koskevien aineellisoikeudellisten säännösten mukaisesti.

Kauppakirja on tehtävä MK 2:1.1 :n mukaan kirjallisesti. Myyjän ja ostajan taikka heidän asiamiehensä on se allekirjoitettava sekä julkisen kaupanvahvistajan on se vahvistettava kaikkien kauppakirjan allekirjoittajien läsnä ollessa.¹³³³ Kiinteistön luovutus voidaan tehdä myös kaupankäyntijärjestelmässä. Luovutuskirjasta on MK 2:1.3 :n perusteella käytävä ilmi myös luovutustarkoitus, luovutettava kiinteistö, myyjä ja ostaja sekä kauppahinta ja muu vastike. Myös nämä luovutuskirjan vähimmäisehdot ovat osa muotovaatimusta, ja näistäkin osapuolten on sovittava, jotta luovutuksen voitaisiin katsoa syntyneen. Näitä luovutuksen muotovaatimuksia sovelletaan myös MK 1:1 :n ja MK 4:1 :n nojalla kiinteistön vaihtoon ja lahjaan sekä eräisiin erityyppisiin saantoihin.¹³³⁴ Sen sijaan

---

¹³³⁰Mähönen, LM 5/2004 s. 835.

¹³³¹HE 17/2002 vp s. 39; Niemi, DL 5/2006 s. 890. Niemi toteaa allekirjoituksen oikeaperäisyyden toteamisen olleen perinteisesti yksi kaupanvahvistajan tärkeimmistä tehtävistä. Lain esitöiden mukaan varmennettu, turvallinen, kehittynyt allekirjoitus todistaa riittävällä tavalla oikeaperäisyyden. Myös muunlainen, oikeusministeriön etukäteen hyväksymä luotettava menetelmä voidaan hyväksyä luotettaviksi allekirjoituksen välineeksi.

¹³³²HE 17/2002 vp s. 40. Näin sähköisen viranomaislain 10.1 §:ssä. Aiemmin voimassa olleessa sähköisestä viestinnästä oikeudenkäyntiasioista annetun lain 3:1 :stä säännös poikkeaa siten, että enää ei ratkaisevaa ole se, milloin viesti on tulostettavissa, vaan se, milloin sitä voidaan käsitellä. Käsitellyvaatimus edellyttää siis vain sitä, että tieto on tallentunut joko viranomaisen telekopiolaitteeseen tai sähköpostiin.

¹³³³HE 120/1994 vp. s. 40. Yhtäaikaisuuden vaatimus koskee kaikkia kauppakirjan allekirjoittajia ja myös heidän edustajiaan ja lisäksi kaupanvahvistajaa.

¹³³⁴Muotovaatimuksia sovelletaan lisäksi kiinteistön vaihtoon ja lahjaan sekä eräisiin erityyppisiin saantoihin, kuten kiinteistön luovuttamiseen apportiomaisuutena perustettavaan osakeyhtiöön tai yhtiöosuutena avoimeen tai kommandiittiyhtiöön, sopimuksen määräosin omistetun kiinteistön jakamisesta sopimuksella

muut kiinteistön saannot ovat MK 1:1 :n muotovaatimuksen ulkopuolella ja niihin sovelletaan kunkin säädöksen erikseen säätämää muotoa, kuten avioliittolain ja perintökaaren säännöksiä.¹³³⁵

Kiinteistökaupan muotovaatimusta on pidetty korkeimman tason muotovaatimuksena. Saantokirjan on täytettävä sille asetetut muotovaatimukset, joista on säännöksiä maakaaren lisäksi myös esimerkiksi perintökaaressa. Maakaaressa on kaksi säännöstä, joissa säädetään muotovirheen oikeusvaikutuksista.¹³³⁶ Kaupanvahvistaja varmistaa kaupanvahvistaja-asetuksen¹³³⁷ 4 §:n mukaisesti allekirjoittajan henkilöllisyyden ja sen, että kauppakirja on tehty MK 2:1 :ssä säädetyllä tavalla. Kiinteistöä koskeva asiakirjat ylläpidetään oikeusministeriön ylläpitämästä sähköisessä lainhuuto- ja kiinnitysrekisterissä. Ilmoittaminen voi tapahtua manuaalisesti lomakkeella tai sähköisesti.

Kaupan vahvistamisen jälkeen ostajan on haettava saannolleen lainhuuto MK 11:1.2 :n mukaisesti kuuden kuukauden kuluessa luovutuskirjan vahvistamisesta. Lainhuutohakemus on MK 12:4 1 momentin 2 kohdan perusteella hylättävä, jos saantokirjaa ei ole tehty laissa säädetyllä tavalla. Lainhuuto kirjataan MK 6:9.2 :n mukaisesti sähköiseen lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin, josta hakija saa kirjallisen lainhuutotodistuksen.

Kiinteistökaupan muutosäännökset perustuvat pyrkimykseen luoda edellytykset luottamukselle kiinteistön luovutuskirjan omaperäisyyteen ja sen sisällön todenmukaisuuteen.¹³³⁸ Muotovaatimuksilla pyrittiin takaamaan myös luovutuksen tapahtuminen osapuolten vakaan harkinnan mukaisesti.¹³³⁹ Saantokirjan muotovaatimukset

---

yhteisomistajien kesken sekä vielä kiinteistön omistusoikeuden luovuttamiseen muulla näihin verrattavalla oikeustoimella.

¹³³⁵Mähönen, LM 5/2004 s. 828.

¹³³⁶HE 120/1994 vp. s. 41; Jokela – Kartio – Ojanen 2004 s. 40. MK 2:1.3 :ssä on säädetty muotovirheen merkityksestä kaupan pätevyydelle ja MK 12:4 1 momentin 2 kohdassa sen merkityksestä lainhuudatuksessa. Vastoin MK 2:1 :ssä säädettyä muotomääräystä tehty luovutus ei ole MK 2:1 4 momentin mukaan sitova. Sitomattomuus voi tarkoittaa kaupan pätemättömyyttä, eikä kumpikaan osapuoli voi esittää sen perusteella vaatimuksia eikä myöskään vaatia toisen osapuolen velvoittamista pätevän sopimuksen tekemiseen.

¹³³⁷Valtioneuvoston asetus kaupanvahvistajista (734/2009).

¹³³⁸HE 146/2010 s. 32; Wirilander 1985 s. 311–312. Kirjaamisen merkitys on perinteisesti ajateltu toteuttavan vaihdannan suoja. Tavoitteena pidetään julkisuuden näkökulmaa ja julkista luotettavuutta sekä positiivisessa (suojavaan luottamusta siihen, että kiinteistökirjan osoittama oikeus on pätevä) että negatiivisessa (suojavaan luottamusta siihen, että kiinteistöön ei kohdistu oikeutta, joka ei käy ilmi kiinteistökirjasta.) merkityksessä.

¹³³⁹HE 120/1994 vp. s. 20 ja 24; Mähönen, LM 5/2004 s. 828; Ponka 2013 s. 389; Telaranta 1990 s. 255. Asiakirjan päivitys ei kuulu vakioedellytyksenä asiakirjan muotoon, ellei päivitystä erikseen vaadita.

asettavat välittömiä vaikutuksia sähköisen kiinteistökaupan ja lainhuutojärjestelmän toteuttamiselle.¹³⁴⁰

Maakaaren järjestelmällä pyritään varmistamaan muotovaatimuksen tavoin myös saannon aineellisoikeudellinen oikeellisuus lainhuudatuksen edellytyksenä. Vaatimuksen taustalla on MK 12:1 :ssä säädetty hakijan velvollisuus esittää selvitys saantonsa laillisuudesta.¹³⁴¹ Laillisuusvaatimus edellyttää maakaaren sääntelyn tavoitteiden lisäksi myös muun lainsäädännön oikeussuojarakenteiden huomioimisen.¹³⁴²

4.4.3 Kiinteistötietojärjestelmä maakaaren uudistuksessa

4.4.3.1 Muutosäännökset sähköisessä ympäristössä

Paperittoman kiinteistönkaupan mahdollistaminen on edellyttänyt maakaarella omaksuttuun muotovaatimusjärjestelmän uudelleen tarkastelua.¹³⁴³ Esimerkiksi Ruotsissa kiinteistönkaupan muotovaatimusjärjestelmä on huomattavasti Suomen järjestelmää keveämpi, vaikka osa säännöksistä on samankaltaisia tai jopa samoja, esimerkiksi Jordabalken 4:1 :n mukaan luovutuskirjaan sovellettiin samanlaisia vähimmäisvaatimuksia. Ruotsissa ei ole kaupanvahvistajajärjestelmää.¹³⁴⁴

Kiinteistönkaupassa on turvattu sellaiset muotovaatimuksen piirteet, jotka säilyttävät oikeustoimen todistettavuuden, varmuuden ja julkisuuden, estävät harkitsemattomat ja epärehelliset kaupat sekä lisäksi estävät kauppakirjan eriaikaisesta allekirjoittamisesta

---

Maakaaren järjestelmässä muotovaatimuksen asema vahvistettiin selkeyttämällä sitä koskevia säännöksiä ja samalla muotovirhe säädettiin lainhuutohakemuksen ehdottomaksi hylkäämisperusteeksi.

¹³⁴⁰Kartio 1988 s. 56; Mähönen, LM 5/2004 s. 830. Kartio kiinnittää huomioita kiinteistönvaihdon sekä arvo-osuuksien käsittelyjärjestelmien yhdenmukaisiin toimintoihin ja rekisteröinnin oikeusvaikutuksiin, erityisesti oikeuksien kirjaamiseen ja esineoikeudelliseen julkisuusvaatimukseen.

¹³⁴¹HE 146/2010 vp s. 2, 35; Mähönen, LM 5/2004 s. 841. Mähönen, LM 5/2003 s. 826–827. Tämä johtopäätös on yleisesti tunnustettu oikeuskirjallisuudessa ja se näkyy myös korkeimman oikeuden tuomiosta KKO 2000:116. Ennakkoratkaisu kuvaa sitä, mitä tarkoitetaan maakaarijärjestelmän laillisuusperiaatteella erityisesti lainhuudatuksessa.

¹³⁴²Mähönen, LM 5/2004 s. 831.

¹³⁴³HE 194/2001 vp s. 1, 32. Järjestelmän muuttamiseen ei ole kansallisen lainsäädännön ulkopuolisia velvoitteita, sillä sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 173.2 § 7 kohdan mukaan lakia ei sovelleta kiinteistön sijaintivaltion lain pakottaviin säännöksiin sopimuksen muodosta, jos sopimuksella luodaan tai siirretään oikeus kiinteistöön.

¹³⁴⁴Mähönen, LM 5/2004 s. 833.

mahdollisesti johtuvat ongelmat.¹³⁴⁵ Lainhuuto- ja kiinnitysrekisterin julkinen luotettavuus ja saantosuojajärjestelmä edellyttävät saannon pätevyyttä ja sitovuutta sekä näihin liittyvän laillisuuden toteamista kirjaamisen edellytyksenä. Nämä vaatimukset ovat toteutettavissa sähköisesti, jos toimintaympäristö on riittävän turvallinen. Myös kaupanvahvistajajärjestelmä on silloin mahdollista korvata teknisen varmentajan keinoin.¹³⁴⁶

Pohjoismaisessa oikeuskirjallisuudessa tunnistetaan perinteisen allekirjoitetun paperiasiakirjan funktioiksi informaatio-, todistus-, ja symbolifunktiot.¹³⁴⁷ Näistä funktioista ainoastaan todistusfunktio ilmenee kiinteistökaupassa, mutta sen vaikutus on erityisen suuri. Kiinteistökaupan todistusarvo ilmenee ennen kaikkea siinä, että se osoittaa pätevän luovutuksen syntymisen ja oikeuttaa sen mukaiseen kirjaamiseen eli lainhuudon saamiseen kaikkine niine oikeusvaikutuksineen, jotka lainhuudatus tuottaa. Sen sijaan informaatio- ja symbolifunktiolla ei ole sellaista kiinteistökauppakirjaan liittyvää itsenäistä oikeudellista merkitystä, jolla olisi ainakaan merkittävää vaikutusta sähköisen kaupankäynnin vaatimuksiin.¹³⁴⁸

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 181 §:ssä on säädetty sopimuksen muotovaatimusten täyttämisestä sähköisesti. Lainkohdan 1 momentin mukaan muussa laissa säädetty vaatimus sopimuksen tekemisestä kirjallisesti voidaan täyttää myös sellaisella

---

¹³⁴⁵HE 120/1994 kohta 2.2, MK 7:3 :n pykäläkohtaiset perustelut; Hemmo 2003a s. 180–185; Jokela 2005 s. 136; Ponka 2013 s. 391–392. Ponka toteaa Jokelasta poiketen, että kaupan yksiselitteinen ajankohta on mahdollista osoittaa aikaleimapaalvelun kautta, jolloin salainen omistus tai kollisio on helppo osoittaa tiettyyn aikaan sidotuksi. Kiinteistöoikeustoimeen kuuluu eräänä muotovaatimuksen osana julkisuuden vaatimus. Jos kaupan yhteydessä ei käytettäisi kaupanvahvistajaa, kauppa tulisi julkiseksi vasta lainhuudatuksella. Jokelan mukaan kaupan oikeusvaikutukset, kuten esineoikeudellinen suoja ja luovutusten julkiseksi tulo, eivät voi olla riippuvaisia siitä, tekevätkö asianosaiset kauppasopimuksen sähköisesti vai paperimuodossa.

¹³⁴⁶Mähönen, LM 5/2004 s. 836.

¹³⁴⁷Hultmark 1998 s. 21; Kartio 1988 s. 49; Laine – Ponka, DL 2003 s. 1032–1033; Magnusson Sjöberg – Nordén 2004 s. 80, 86; Mebus 1985 s. 131–132; Railas 2004 s. 118–119; LVM 53/2005 s. 7; Reg. Prop. 1999/2000 s. 16; UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures (2001). Sähköisellä allekirjoituksella tavoitellaan perinteisen allekirjoituksen oikeusvaikutuksia substantiivisen ja funktionaalisen lähestymistavan mukaisesti. Informaatiofunktio viittaa paperiin tiedon kantajana, todistusfunktio asiakirjan toimimiseen luotettavana todisteena ja symbolifunktio asiakirjan hallintaan liittyviin oikeusvaikutuksiin. Funktionaalinen lähestymistapa viittaa Railaksen mukaan UNCITRAL-mallilain artiklojen vaatimuksiin 6–8 (”kirjallinen”, ”allekirjoitus”, ”alkuperäinen”), jotka vastaavat perinteisen asiakirjan funktionaalisia vaatimuksia sähköisessä toimintaympäristössä.

¹³⁴⁸Mähönen, LM 5/2004 s. 834.

sähköisellä sopimuksella, jonka sisältöä ei voi yksipuolisesti muuttaa ja joka säilyy osapuolten saatavilla. Lainkohdassa on viittaussäännös tunnistus- ja luottamuspalvelulakiin.¹³⁴⁹ Kaupankäyntijärjestelmä toteuttaa kaupan vaiheittain etäkauppana. Kiinteistön kauppa on kaksiasianosaissuhdetta laajempi järjestely: siihen liittyvät erityisesti vakuusvelkojan aseman huomioon ottaminen ja mahdollisuus sitoa vakuuden vapauttaminen kauppahinnan maksuun. Välineenä käytettävä sähköinen kauppakirjalomake takaa muodon osalta koko kauppakirjalomakkeen oikean sisällön. Järjestelmä vertaa luovutukseen liitettäviä viranomaisrekistereiden tietoja ja ristiriitatilanteessa luovutus estyy.¹³⁵⁰

4.4.3.2 Kiinteistönvaihanta kiinteistötietojärjestelmässä

Maakaaren muuttaminen sekä muut sähköistä kiinteistön kauppaa, panttausta ja kirjaamisen menettelyä koskevat lainmuutokset vaikuttavat myös kiinteistön kauppaan liittyvien oikeustoimien ja asiakirjojen muuttamiseen sähköiseen muotoon.¹³⁵¹ Laki maakaaren muuttamisesta (96/2011) on säädetty tulemaan voimaan erillisellä lailla. Samassa yhteydessä säädettiin maakaaren liitännäissäännöksistä. Laki sähköistä kiinteistön kauppaa, panttausta ja kirjaamisen menettelyä koskevan lainsäädännön voimaannpanosta (622/2013) tuli voimaan 1.11.2013 eräin siirtymäsäännöksiin.

Maakaaren muutokseen liittyvät toimeksiannot pyritään tekemään kattavasti sähköisin menetelmin.¹³⁵² Kiinteistön kauppakirja voidaan tehdä sähköisesti maanmittauslaitoksen

¹³⁴⁹Mähönen, LM 5/2004 s. 834–835.

¹³⁵⁰Mähönen, LM 5/2004 s. 836–840; Niemi, DL 5/2006 s. 894–898. Niemi esittää lisäksi, että kauppaan on mahdollista liittää oheispalveluita, kuten sähköinen karttaliite tai muita liitteitä, varallisuusveron maksu ja vakuusjärjestelyt pantin vapauttamistoimenpiteineen.

¹³⁵¹KM 2006:1 s. 1; LaVM 27/2010 vp. Paperilla, todistajien myötävaikutuksella tapahtuvan oikeustoimen muuttaminen etäyhteydellä tehtäväksi sähköiseksi oikeustoimeksi edellyttää erityisen turvallisia ja laadullisesti korkeatasoisia menetelmiä uudelta toimintatavalta ja sen perustana olevalta tekniseltä järjestelmältä. Valiokuntamietinnössä on todettu erikseen myös käytettävyyden. Kun kysymyksessä ovat merkittävät varallisuus oikeudet, on tarkoituksenmukaista, että järjestelmän oikeellisuus on säädetty julkisen vallan vastattavaksi. Sähköisen järjestelmän ohella on mahdollista edelleen käyttää myös paperille valmisteltuja asiakirjoja.

¹³⁵²HE 146/2010 s. 27, 31–32. Kiinteistön kauppa voidaan tehdä myös sähköisesti MK 9 a:7:ssä tarkoitetussa kaupankäyntijärjestelmässä. Myyjän ja ostajan on allekirjoitettava kauppa siten kuin MK 9 a luvussa säädetään. MK 9 a:3:n mukaisesti sähköisessä kaupankäyntijärjestelmässä asiamies voi toimia myyjän tai ostajan puolesta

ylläpitämässä tietojärjestelmässä.¹³⁵³ Kauppa tehdään asiointijärjestelmässä, kun myyjä ja ostaja ovat tunnistautuneet asiointijärjestelmään kehittyneellä sähköisellä allekirjoituksella tai muulla tietoturvalisällä ja todisteellisella menetelmällä ja hyväksyneet kauppakirjan. Erityistä lainkohdassa on, että vaikka kauppa tehdään esitöiden mukaisesti ilman erityistä allekirjoitusta tunnistautuen säädetyksi järjestelmään, tunnistamismenetelmänä on todettu myös käyttötavaltaan eri tarkoitukseen myönnettävä sähköisen allekirjoituksen hyväksytty varmenne.¹³⁵⁴ Varsinaisen kirjaamisen lisäksi on järjestettävä kiinteistönvaihdannan erilliset

---

vain sähköisen valtakirjan nojalla. Myös MK 9 a:4 §:n mukainen käyttöoikeuden luovutus voidaan tehdä sähköisesti.

¹³⁵³Mähönen, LM 5/2004 s. 834, 837. Mähönen, LM 5/2004 s. 836–840; Niemi, DL 5/2006 s. 894–898. Sähköisen kauppakirjan ja sähköisen allekirjoituksen oletetaan täyttävän kauppakirjan turvallisuuden edellytykset. Kauppakirjan varmentamishetki määrää selkeästi kaupantekohetken, johon liitetään niin *inter partes* kuin sivullisuusasuhteisiinkin liittyvät osapuolten allekirjoitusten samanaikaisuuden vaatimukset. Lailla olisi säädettävä siitä, kuinka kauan mahdollisesti eriaikaisessa allekirjoitustilanteessa kauppakirjan ensiksi sähköisesti allekirjoittanut osapuoli on siihen sidottu ennen toisen osapuolen allekirjoittamista.

¹³⁵⁴HE 146/2010 s. 31–32; LaVM 27/2010 vp. MK 9 a:1:ssa on säädetty sähköisen asiointijärjestelmän käyttäjän tunnistamisesta ja sähköisen asiakirjan hyväksymisestä. Erityiset vaatimukset sisältävän oikeustoimen tekemiseksi on hyväksytty tunnistamiseen myös vahvan sähköisen tunnistamisen välineet osapuolten todentamiseen ja esitöiden mukaisesti prosessin mukainen hyväksyntä kaupan syntymisestä tehdään tämän suljetun järjestelmän sisällä. Erillistä allekirjoitustointia ei säädöstekstin mukaan edellytetä. MK 9 a:1:n mukaisesti: *”Sähköisten asiakirjojen laatiminen ja hyväksyminen asiointijärjestelmässä sekä asiointijärjestelmän muu käyttö edellyttävät, että käyttäjä tunnistetaan luotettavasti vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (617/2009) tarkoitetulla vahvan sähköisen tunnistuspalvelun tarjoajan tarjoamalla tunnistamismenetelmällä tai sähköisen allekirjoituksen hyväksytyllä varmenteella, josta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 28 artiklassa, taikka muulla sellaisella tunnistautumistekniikalla, joka on tietoturvalisä ja todisteellinen. (29.6.2016/536)”* MK 9 a:9: *”Myyjän on merkittävä sähköisen kauppakirjan luonnokseen lomakkeessa edellytetyt tiedot ja muut kaupan ehdot sekä hyväksyttävä luonnos. Jos ostaja haluaa tehdä muutoksia myyjän laatimaan kauppakirjan luonnokseen, hänen on hyväksyttävä muutettu luonnos”* Esitöissä on todettu asiointivälineestä 1.7.2016 väistyneeseen tunnistus- ja allekirjoituslain säännökseen viitaten: *”Vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain mukaan sen 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu kehittyneet allekirjoitus, joka perustuu laatuvarmenteeseen ja on luotu turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä, riittää aina vastaamaan laissa edellytettyä allekirjoitusta.”* Lainkohdassa ei edellytetä välittömästi allekirjoitustoiminnon käyttämistä. Allekirjoituksen osalta hyväksytään kuitenkin myös nykyisen tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 28 artiklan mukainen ankarimman vaatimustason allekirjoitusmenetelmä, sähköinen allekirjoituksen hyväksytty varmenne, jonka

liitännäiskysymykset, kuten panttaus, perhe- ja perintöoikeudellisten saantojen järjestäminen sekä valtuutuskysymykset. Varsinaisen rakennettavan tietojärjestelmän¹³⁵⁵ ohkeen voidaan rakentaa etäkaupan mekanismeja toteuttavia lisäpalveluita, kuten vakuuksien siirtäminen tai varallisuusveron maksaminen.

Lainmuutos lopullisessa muodossaan poisti vaatimuksen kaupanvahvistajan käyttämiseltä. Kiinteistön luovutustiedot siirretään eri viranomaisille suoraan sähköisistä asiakirjoista.¹³⁵⁶ Lainhuudatus tulee myös vireille ilman eri hakemusta. Ostajan ei tarvitse myöskään enää huolehtia omistusoikeuden kirjaamisesta eikä liiteasiakirjojen toimittamisesta kirjaamisviranomaiselle, joka käsittelee kaupan sähköisessä muodossa.¹³⁵⁷ Maakaaren muutokset vaikuttavat myös avioliittolakiin ja perintökaareen, joiden mukaan puolison tai lesken suostumus voidaan antaa sähköisesti.¹³⁵⁸

---

oikeusvaikutukset 25 artiklan mukaisesti: ”2. Hyväksytyllä sähköisellä allekirjoituksella on oltava samanlaiset oikeusvaikutukset kuin käsin kirjoitetulla allekirjoituksella.”

¹³⁵⁵KM 2006:1, s. 1; LaVM 27/2010 vp. Kiinteistönvaihto tehdään sähköisellä lomakkeella, johon haetaan tiedot lainhuuto- ja kiinnitysrekisterin ja eräiden muiden viranomaisrekistereiden tiedot. Järjestelmä valvoo kauppakirjan sisällön lainmukaisuutta ja sen asianmukaista allekirjoittamista. Valiokunnan lausunnossa MK 9 a:1 :n mukaisesti tapahtumaa pidetään turvallisena, kun kiinteistönvaihto tehdään järjestelmän sisällä ja mahdolliset muutosyritykset voidaan havaita järjestelmän sisäisesti. Tämän vuoksi sähköistä allekirjoitusta ei ole valiokunnan lausunnon mukaisesti välttämätöntä käyttää asiakirjan eheyden varmistamiseksi. Valiokuntamietinnössä ei ole kuvattu, kuinka viestin eheys ja muuttamattomuus toteutetaan tunnistusvälinettä käyttävän ja järjestelmän välisessä yhteydessä.

¹³⁵⁶Lakiesityksen MK 9 a:2 :n mukaisesti maanmittauslaitoksen on huolehdittava siitä, että asiointijärjestelmä turvaa siihen tallennetun sähköisen asiakirjan sisällön eheyden ja että sähköinen allekirjoitus täsmäytetään järjestelmään tallennettuun asiakirjaan.

¹³⁵⁷HE 146/2010 vp s. 1; Mähönen, LM 5/2004 s. 838. Tällaisia ovat esimerkiksi ositus- ja perintösaannot, jotka eivät pätevyitykseen ennen maakaaren muutosta edellytä avioliittolain ja perintökaaren omien muutosäännösten mukaan kaupanvahvistajaa. Ratkaisun valmisteluvaiheessa pohdittiin, kenen velvollisuus on toimittaa saantoon liittyvä lainhuutohakemus kirjaamisviranomaiselle. Ongelmallisempi tilanne nähtiin lainhuutovelvollisuuden perustuessa pesänosakkaiden tekemään sopimusjakoon, koska osakkaiden käytössä ei voitu olettaa olevan hakemuksen tekemiseen tarvittavia sähköisiä laitteita. Rinnakkaiseksi hakemistavaksi oli tarpeen jättää mahdolliseksi kirjallinen hakumenettely.

¹³⁵⁸Lepistö, <http://edilex>. Sivusto 27.5.2016 mukainen. Myös puolison, lesken ja käyttöoikeustestamentin haltijan suostumukset voidaan antaa palvelussa sähköisesti.

4.4.4 Sähköisen asiointijärjestelmän vahingonkorvauksesta

4.4.4.1 Järjestelmän virheettömän toiminnan vaatimus

Maakaaren asiointijärjestelmän vahingonkorvaussäännökset koskevat varsinaisesti verkkopalvelun toteuttamista ja sen piirissä asioivia osapuolia. Suomen valtiolle on asetettu ankara vahingonkorvausvastuu asiointijärjestelmän virheellisen tai puutteellisen toiminnan johdosta.¹³⁵⁹ Laissa on myös viitattu sähköisten tunnistus- ja luottamuspalvelulain mukaisiin palveluihin. Tunnistusvälineen ja -palvelun tai allekirjoitusvälineen liikkeellelaskijan välineen tai palvelun haltijan välinen asiointi perustuu yleensä sopimusoikeudellisesti arvioitavaan oikeussuhteeseen. Varmentajan virheellinen toiminta saattaa estää asiointijärjestelmän käytön ja aiheuttaa vahinkoa järjestelmässä asioivalle osapuolelle asiointivälineeseen tai palveluun luottavalle osapuolelle, tässä tilanteessa asiointijärjestelmälle.

Kiinteän omaisuuden vaihdannan merkittäviin varallisuusarvoihin¹³⁶⁰ liittyy todellinen vahingonkorvausoikeudellinen riski, jos oikean henkilöllisyyden varmistaminen asiointitapahtumassa epäonnistuu. MK 9 a:3 :n mukaisesti asiointijärjestelmän virheellisestä tai puutteellisesta toiminnasta johtuvasta vahingosta vastuu on asetettu Suomen valtiolle. Vastuuperuste on tuottamukseen perustumaton ankara vastuu. Järjestelmän ylläpitäjänä valtio vastaa siitä, että järjestelmä toimii asianmukaisesti ja laissa edellytetyllä tavalla..¹³⁶¹ MK 9 a:3.2 :n mukaisesti valtio on lisäksi velvollinen korvaamaan asiointijärjestelmässä laadittuun sähköiseen asiakirjaan tai sen johdosta tehtyyn kirjaukseen luottaneelle aiheutuneen vahingon, jos vahinko on aiheutunut siitä, että asiointijärjestelmää on

---

¹³⁵⁹Ponka 2013 s. 415–416.

¹³⁶⁰Kartio 1997 s. 124; Kartio 1997 s. 152–163; Pöyhönen, LM 1997 s. 528. Eri oikeudenalojen rajojen ylittävistä metodisista kysymyksistä tarkemmin Kartio ja Pöyhönen.

¹³⁶¹HE 146/2010 s. 32–33; Hultmark 1998 s. 40; Wirilander 1985 s. 316–317. Järjestelmän käyttöön liittyvä virhe voi johtua paitsi järjestelmässä olevasta häiriöstä tai käyttökatkosta, esimerkiksi käyttäjän omasta laitteistosta taikka kolmannen osapuolen tarjoamasta verkkoyhteydestä. Vaikka tavoitteena on rekisterin ja sen osien mahdollisimman suuri virheettömyys, kiinteistörekisterin pidossa tapahtuneet virheet ovat korvausoikeudellisesti eri asemassa kuin kiinteistökirjan positiivista julkista luotettavuutta edistävät säännökset, joissa vastuu on säädetty valtiolle. Julkisten tietorekisterien vahingonkorvaustilanteissa on entistä useammin säädetty tavanomaista tuottamusvastuuta ankarampi vahingonkorvausvastuu. Ulkopuolisen tahon on mahdotonta osoittaa virheen alkulähde, sillä hän ei voi valvoa ja kontrolloida järjestelmän toimintoja.

oikeudettomasti käyttänyt joku muu kuin sen käyttäjäksi tunnistettu.¹³⁶² Asiointijärjestelmään luottaneen ei tarvitse näyttää, mistä syystä järjestelmässä ollut virhe on aiheuttanut vahingon. Suomen valtio vastaa siitä, että järjestelmä toimii asianmukaisesti ja laissa edellytetyllä tavalla.¹³⁶³ Järjestelmän rekisterinpitäjä on Maanmittauslaitos. Sähköisen asiointijärjestelmän henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietojen käsittelyn yleissääntelynä tietosuoja-asetusta tai tietosuojalakia, jollei muuta ole säädetty.

MK 9 a:2:ssä on säädetty, että asiointijärjestelmän on turvattava asiakirjojen säilyminen muuttumattomina. Korvattavaa vahinkoa voisi aiheutua myös, jos ulkopuoliset tahot saisivat tietoja keskeneräisistä asiakirjoista.¹³⁶⁴ On myös mahdollista, että tietosuoja-asetuksen 82 artiklan¹³⁶⁵ mukainen rekisterinpitäjän vastuu tulee sovellettavaksi, jos vahingot koskevat henkilötietoina suojattavia tietoja. Eri osapuolten kärsimät vahingot tulevat korvattaviksi mahdollisesti sopimusperusteisen vahingonkorvauksen nojalla, jos palvelun käyttämisen

---

¹³⁶²HE 146/2010 s. 34. Käyttäjä tunnistautuu palveluun ja järjestelmä valvoo, onko tunnistautuneella taholla oikeus määrätä kiinteistöstä tai osallistua jonkin asian käsittelyyn. Tässä tarkistuksessa tapahtunut puutteellisuus tai virhe kuuluu esitöiden mukaisesti I momentin sääntelyn piiriin. Oma virhetilanteensa on se, että väärä henkilö pääsee tunnistautumaan järjestelmään oikean henkilön sijaan, vaikka tunnistautumistapahtuma sinänsä olisi oikein suoritettu. Suomen valtio vastaa myös tällaisesta väärän henkilöllisyyden aiheuttamasta virhetilanteesta. Yleisperustelujen mukaan pyrkimys on suojata sivullisten luottamusta myös sellaisessa tilanteessa, jossa järjestelmä itsessään toimii täysin moitteettomasti. Valtio korvaa siten sellaisenkin vahingon, jossa kauppa osoittautuu tehottomaksi väärän henkilön tekemän oikeudettoman oikeustoimen seurauksena. Virheeseen vetoavan on korvausta saadakseen oltava vilpittömässä mielessä.

¹³⁶³HE 146/2010 vp s. 33. Valtion korvausvastuun kannalta ei ole merkitystä sillä, mistä syystä vahinko on aiheutunut. Syynä voi olla tekninen vika tai ohjelmistovirhe. Asiakirjojen on säilyttävä järjestelmässä muuttumattomina ja juuri sen sisältöisinä, kuin käyttäjä on ne hyväksynyt. Tunnistuspalvelun liikkeelle laskijan sopimusperusteiseen vastuuseen sovelletaan näiden palveluiden hakijoiden kanssa tehtävien sopimusten mukaisesti TunnL 20 §:n mukaista sääntelyä ja tunnistuspalvelun tarjoamisen yhteydessä niin ikään sopimukseen perustuvaa vastuuta silloin, kun kyse on sopimukseen perustuvasta palvelusta. Muulloin sovelletaan erityissääntelyä ja soveltuvin osin vahingonkorvauslakia.

¹³⁶⁴HE 146/2010 vp s. 33. Valtio vastaa siitä, että asiakirja tallentuu järjestelmään sen sisältöisenä, jollaisena käyttäjä on sen hyväksynyt. Asiointijärjestelmän on myös tarkistettava tiedot eri viranomaislähteistä ja verrattava myyjän ja ostajan laatimat luonnoksia keskenään. Järjestelmän on myös ilmoitettava eri menettelyvaiheista osapuolille sekä toimitettava tiedot hyväksytystä asiakirjasta välittömästi lainhuudatus- ja kiinnitysrekisteriin. Jos tällainen ilmoitus viivästyy, velkoja voi kärsiä vahinkoa, jos velallinen hakee uusia kiinnityksiä tai jos häntä vastaan aiheutetaan pakkotäytäntöönpanomenettely.

¹³⁶⁵Asetus (EU) 2016/679, 82 artikla: ”*I. Jos henkilölle aiheutuu tämän asetuksen rikkomisesta aineellista tai aineetonta vahinkoa, hänellä on oikeus saada rekisterinpitäjältä tai henkilötietojen käsittelijältä korvaus aiheutuneesta vahingosta.*”

yhteydessä tällaisia palvelurakenteita muodostuu ja ne eivät sisälly asiointijärjestelmän mukaisen säädetyn vahingonkorvauksen piiriin.

Tietyt vahinkotyytit on nimenomaisesti rajattu MK 9 a:3 :ssä valtion ankaran vastuun ulkopuolelle. Vastuu ei koske vahinkoja, jotka aiheutuvat siitä, ettei haluttua oikeustointa tai hakemusta lainkaan voida tehdä järjestelmässä.¹³⁶⁶ Vahingonkorvausoikeuden rajoitukset koskevat ainoastaan maakaaren mukaista valtion erityistä tähän lainkohtaan perustuvaa ankaraa vastuuta, ei esimerkiksi mahdollista vahingonkorvauslain mukaista tuottamusvastuuta, jos tähän liittyvät vahingonkorvaukselle säädetyt edellytykset täyttyvät.¹³⁶⁷ MK 9 a:3 :n erityissäännöksen mukaisesti myös muiden järjestelmien tarkastustoiminnasta aiheutuva vahinko kuuluu valtion ankaran korvausvastuun piiriin mutta ei sen sijaan muista rekistereistä olevien tietojen oikeellisuus.¹³⁶⁸

Asiointijärjestelmä hyödyntää muiden perusrekisterien tietoja. Vajaavaltaisen aseman turvaaminen edellyttää MK 9 a:4 2 momentissa asiointijärjestelmässä laaditun asiakirjan tietoja tarkistamista sellaisilla asiaan osallisten toimintakelpoisuutta, toimivaltaa ja edustamista koskevilla tiedoilla, jotka ovat saatavissa väestötietojärjestelmästä. Tällaisen oikeudellisen toimintakelpoisuuden rajoitus estää kaupan tekemisen sähköisesti MK 9 a:7.2 :n ja kiinnityshakemuksen tekemisen MK 9 a:15.2 :n nojalla.¹³⁶⁹ Perusrekistereistä ei ole

---

¹³⁶⁶HE 146/2010 vp s. 33. Vastuu ei koskisi vahinkoja, jotka aiheutuvat siitä, ettei haluttua oikeustointa tai hakemusta lainkaan voida tehdä järjestelmässä. Tämä voi johtua paitsi järjestelmässä olevasta häiriöstä tai käyttökatkosta, esimerkiksi käyttäjän omasta laitteistosta taikka kolmannen osapuolen tarjoamasta verkkoyhteydestä. Teknisten syiden ohella kaupanteko voi estyä myös silloin, kun kauppakirjan lomake on täytetty puutteellisesti tai kun rekistereistä ilmenee jokin seikka, joka estää kaupan tekemisen järjestelmässä.

¹³⁶⁷HE 146/2010 vp s. 33. Tämä voi johtua paitsi järjestelmässä olevasta häiriöstä tai käyttökatkosta, esimerkiksi käyttäjän omasta laitteistosta taikka kolmannen osapuolen tarjoamasta verkkoyhteydestä. Myös esimerkiksi lomakkeen puutteellinen täyttäminen tai rekistereistä ilmenevä seikka voi estää kaupan tekemisen järjestelmässä.

¹³⁶⁸HE 146/2010, s. 34. Vastuu rekisteritietojen oikeellisuudesta määräytyy jokaista 4 §:n mukaista tarkistusrekisteriä koskevien säännösten mukaan. Vain osalla rekistereiden tiedoista on julkinen luotettavuus. Tällöin valtio vastaa vahingoista, jotka ovat aiheutuneet virheellisistä rekisteritiedoista. Julkista luotettavuutta nauttivat esimerkiksi lainhuuto- ja kiinnitysrekisterin lainhuudatustiedot sekä kiinteistörekisteriin merkityt pinta-ala- ja sijaintitiedot, kun ne on toimituksessa määritetty kiinteistörekisterilain (392/1985) voimaantulon jälkeen.

¹³⁶⁹HE 146/2010 vp s. 2, 35; LaVM 27/2010 vp. Valiokuntamietinnössä todetaan vajaavaltaisen asemasta: ”Pelkkä edunvalvojan asema ei pääsääntöisesti oikeuta edunvalvojaa tekemään päämiehen puolesta kiinteistön kauppaa, vaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 34 §:n mukaan siihen vaaditaan holhousviranomaisen lupa. Ilman lupaa tehty oikeustoimi ei sido päämiestä.” Valmisteluaineistojen perusteella tällaista tietoa ei ole

kuitenkaan saatavilla kaikkia oikeustoimen pätevyyteen ja pysyvyyteen vaikuttavia tietoja. Järjestelmän rakentamisessa on myös pyritty kiinnittämään huomiota siihen, että se mahdollisimman tehokkaasti estäisi sellaiset tehottomat oikeustoimet¹³⁷⁰. Valtion ankara vastuu koskee siis vain asiointijärjestelmän tarkastustoimintojen suorittamista, ei sen sijaan muista rekistereistä MK 9 a:4 :n perusteella tarkistettujen tietojen oikeellisuutta. Jokainen rekisteri vastaa omien rekisteritietojen oikeellisuudesta omien säännöstensä mukaan. Ainoastaan osa perusrekisterien tiedoista perustuu julkiseen luotettavuuteen. Valtio vastaa virheellisten rekisteritietojen aiheuttamista vahingoista.¹³⁷¹

Kiinteistökaupan verkkopalvelussa voi myös antaa vakuuksia koskevia sitoumuksia sekä sähköistä että kirjallista panttikirjaa koskien luovutuksen yhteydessä (MK 9 a:10). Paperimuotoiset panttikirjat voidaan muutoksen myötä korvata sähköisellä panttikirjalla, joka muodostuu lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin tehtävillä kirjauksilla.¹³⁷² Osapuolten oikeusasemiin erityisesti panttioikeuden tiedoksisaannin osalta edellyttävät

---

saatavissa sähköisestä kaupankäyntijärjestelmästä, minkä vuoksi kaupanteko järjestelmässä estyy lakiehdotuksen 9 a luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla ja että edunvalvojan päämiehensä puolesta tekemät lupaa edellyttävät kiinteistön kaupat on tehtävä perinteiseen tapaan kaupanvahvistajaa käyttäen. HolhL 34 §:ssä tarkoitettu holhousviranomaisen lupa vaaditaan vain panttaussitoumuksen antamiseen eikä kiinnityksen hakemiseen, jolloin edellä esitetty ei koske kiinteistön kiinnityshakemusten tekemistä. Valiokunta kiinnitti edelleen huomiota holhousviranomaisen luvan saamiseen järjestelmien jatkekehityksessä.

¹³⁷⁰HE 146/2010 vp s. 33. Järjestelmä ei voi tarkastaa kaikkia sellaisiakaan oikeustoimen pätevyyteen tai pysyvyyteen vaikuttavia seikkoja, jotka sinänsä ilmenevät rekistereistä. Se, että järjestelmä ei tarkasta sellaista seikkaa, jota sen ei ole tarkoituskaan tarkastaa, ei osoita järjestelmää virheelliseksi tai puutteelliseksi sillä tavoin, että se perustaisi valtion vahingonkorvausvastuun. Selvyiden vuoksi onkin nähty tarkoituksenmukaiseksi informoida käyttäjiä mahdollisimman yksiselitteisesti siitä, mitä seikkoja järjestelmän tarkastukset kattavat ja että muut seikat jäävät tarkastuksen ulkopuolelle.

¹³⁷¹HE 146/2010 vp s. 33. Samankaltainen eri rekistereitä hyödyntävien tietojen oikeellisuuden vaatimus ja toimialakohtainen vastuu tiedosta on säädetty valtion tukipalveluihin. Valtion tukipalveluista annettuun lakiin sisältyi sen varhaisissa valmisteluvaiheissa samankaltainen vahingonkorvausvastuun sääntely kuin kiinteistövähdantajajärjestelmään, mutta tämä ankaraan vastuuseen perustuva sääntely ei toteutunut lain lopullisessa muodossa.

¹³⁷²HE 146/2010 vp s. 1–2; Lepistö, <http://edilex>. Sivusto 27.5.2016 mukainen. Panttaussitoumuksen pätevyys on vakuusoikeuden sitovuuden edellytys. Panttikirja ei ole arvopaperi, joten sen oikeudettomasti hankkinut henkilö ei voi pelkän hallinnan nojalla perustaa panttioikeutta kiinteistöön. Väärennykseen perustuvan kiinnityshakemuksen perusteella annettu kiinnitys voidaan kuitenkin MK 16 luvun 8 §:n 3 momentin nojalla poistaa. Asiointijärjestelmää käytetään myös sähköisten panttikirjojen siirtojen kirjaamisessa.

asiointijärjestelmän jatkokehittämistä, kuten maksamisen ja vakuuksien siirron omistuksen turvaavan oikea-aikaisuuden vaatimus luovutussitoumuksin.¹³⁷³

4.4.4.2 Järjestelmään tunnistautumisen vaatimukset

Kaupankäyntijärjestelmään tunnistautuminen sähköisillä perustuu säädettyyn asiointitapaan ja säädettyjen laatuvaatimukset täyttävien tunnisteiden käyttöön.¹³⁷⁴ Vahvojen sähköisten tunnistusmenetelmien osalta on lisäksi säädetty kuulumisesta TunnL 12 a §:n mukaiseen luottamusverkostoon 1.5.2017 alkaen. Kauppa voidaan edelleen tehdä järjestelmän ulkopuolella säädetyn menettelytavoin.¹³⁷⁵

Asiointijärjestelmän toiminta perustuu siihen, että jokainen yksittäinen käyttäjä tunnistautuu järjestelmään sähköisen tunnistuksen menetelmällä ja tähän tunnistautumistapahtumaan liittyy myös henkilön profiilin mukaisten oikeuksien tarkastaminen. Tällaisia oikeuksia ovat muun muassa oikeus määrätä kiinteistöstä tai osallistua jonkin asian käsittelyyn. Asiakirjan voi allekirjoittaa vain tällainen tunnistettu henkilö, jolla on oikeus allekirjoittaa kyseinen asiakirja.¹³⁷⁶ Näiden toimintojen oikeuksista ja niissä mahdollisesti ilmenevistä virheistä on vastuussa Suomen valtio. MK 9 a:3 :n 1 momentissa mainittu puutteellisuus kuuluu valtion vahingonkorvausvastuun piiriin. Jos tunnistusmenetelmä ei ole luotettava ja todellisuudessa asiointijärjestelmää käyttääkin joku muu kuin allekirjoittajaksi tunnistettu henkilö, kysymykseen liittyvät identiteetin väärinkäytöksen erilaiset tunnistetut tilanteet 3. jaksossa esitetyn mukaisesti. Myös tällaisissa tilanteissa vastuu kuuluu MK 9 a:3.2 :n mukaan valtiolle väärästä henkilöllisyydestä aiheutuneiden vahinkojen vuoksi.¹³⁷⁷ Arvioitaviksi saattavat tulla myös muut osapuolten väliset siviili- ja rikosoikeudelliset suhteet, esimerkiksi oikeustoimessa erehdyttäminen tai petos. Jos vahinko on tapahtunut viranomaistoiminnassa, korvausta on mahdollista hakea VahL 5:1 :n mukaisesti.

¹³⁷³HE 146/2010 vp s. 2, 35; LaVM 27/2010. Tällaisia luovutussitoumuksia voitaisiin antaa paitsi paperimuotoisesti myös sähköisesti kaupankäyntijärjestelmässä MK 9 a:10 :n nojalla. Lisäksi MK 9 a:7.3 mahdollistaa kaupankäyntijärjestelmän ulkopuolella laaditun luovutussitoumuksen liittämisen sähköisenä asiakirjana sähköiseen kauppakirjaan.

¹³⁷⁴On huomattava, että MK 9 a:1 :n mukaisesti tunnistamisen mahdolliseksi välineeksi on säädetty myös hyväksytyn tason sähköisen allekirjoituksen hyväksytty varmenne.

¹³⁷⁵HE 146/2010 s. 35.

¹³⁷⁶HE 146/2010 vp s. 30–31.

¹³⁷⁷HE 146/2010 vp s. 33.

Vastuutilanteita voidaan tunnistaa ainakin asioivan osapuolen tunnistautumisen kiinteistönvaihdamenjärjestelmään. On myös mahdollista, että kauppa estyy sen vuoksi, että yksittäisen käyttäjän tunnistauminen järjestelmään ei eri syistä onnistu ja kauppa peruuntuu tai viivästyy sen vuoksi. MK 9 a:3 :n mukaisesti valtio vastaa ankaralla vahingonkorvausvastuulla siitä, että jokainen käyttäjä tunnistautuu ja että tunnistautumisen avulla valvotaan, onko hänellä oikeus määrätä kiinteistöstä tai osallistua jonkin asiakirjan käsittelyyn.¹³⁷⁸ Kauppaa tekevät osapuolet mahdollisesti aiheuttavat toisilleen vahinkoa sellaisessa tilanteessa, jossa toisen osapuolen toiminnan johdosta kauppa estyy. Kauppaa tekevät osapuolet ja valtion järjestelmä saattavat olla vahingonkorvausvelkojan asemassa suhteessa tunnistusvälineen tai palvelun tarjoajaan, erityisesti tilanteissa, joissa tunnistusvälineen toimimattomuus aiheuttaa kaupan estymisen. Näissä tilanteissa sopimusvastuun periaatteen mukaisesti mahdollisuus aineelliseen korvaukseen on suurempi kuin korvausvaatimuksen perustuessa lakiin vahinkojen edelleen jakautuessa välittömiin ja välillisiin vahinkoihin.

Jos yksittäisen henkilön tunnistus ei johdu lainkohdan mukaisesta ankan vastuun alaisesta väärän henkilöllisyyden tilanteesta, vaan esimerkiksi siitä, että osapuolen tunnistusvälineet eivät ole toimintakykyisiä tai hänellä ei ole niitä lainkaan, tilanne muodostuu erilaiseksi.¹³⁷⁹ Kaupanteko estyy, mutta kysymyksessä ei ole henkilön identiteetin virheellisyys. Samanlainen kaupan estymisen tilanne saattaa johtua siitä, että osapuolen tunnistusmenetelmän tarjoajan palvelussa on toimintahäiriö tai käyttökatko,

---

¹³⁷⁸HE 146/2010 vp yleisperustelut; pykäläkohtaiset esityöt s. 33–34. MK 9 a:3 :n 1 momentissa tarkoitettu puutteellisuus, joka kuuluu valtion vahingonkorvausvastuun piiriin. Erilaisesta tilanteesta on kysymys silloin, kun todellisuudessa asiointijärjestelmää käyttääkin joku muu kuin käyttäjäksi sinänsä oikein tunnistettu henkilö. Valtio vastaisi 2 momentin mukaan myös väärän henkilöllisyyden aiheuttamista vahingoista. Oikeudeton toimi järjestelmässä voidaan saada aikaan joko niin, että järjestelmä erheellisesti hyväksyy sivullisen tekemän, täysin perusteettoman toimen, taikka niin, että sinänsä oikeaa tunnistautumisen välinettä käyttääkin joku muu kuin siihen oikeutettu henkilö, mutta järjestelmä väärän henkilön aktiivisena toimii sinänsä täysin virheettömästi. Ankan vastuun säännöksellä pyritään suojaamaan vilpittömässä mielessä olevaa sivullista. Valtio korvaa ostajan vahingon, jos kaupankäyntijärjestelmän kautta tehty kauppa osoittautuu tehottomaksi siksi, että kauppakirjan on myyjänä oikeudettomasti hyväksynyt muu kuin kiinteistön omistaja. Säännös koskee myös virheellistä suostumusta tai sitoumusta tai kiinnitysjärjestelmässä aiheutettuja vahinkoja.

¹³⁷⁹Pykäläkohtaiset esityöt. Kysymyksessä ei siis ole valtion järjestelmän toiminnan puutteellisuus MK 9 a:3 :n mukaisesti, sillä se on niin ikään rajattu valtion ankan vastuun ulkopuolelle. Teknisen puutteen tilanteeseen saattaa sen sijaan soveltua vahingonkorvauslain mukainen tuottamusvastuu, jos viimeksi mainitussa laissa säädetyt vahingon korvaamisen edellytykset täyttyvät.

jolloin virhe edelleenkään ei ole valtion järjestelmän vaikutuspiirissä, vaan erillisen palveluntarjoajan hallinnassa. Tällöin osapuoli voi luonnollisesti kääntyä korvausvaatimuksineen tunnistusmenetelmän tarjoajan puoleen korvauksen saamiseksi suhteessa, joka TunnL 20 §:n mukaisesti kuuluu sopimusvastuun piiriin. Jos osapuolen tunnistusmenetelmä ei hänestä itsestään johtuvista syistä toimi, kaupan osapuolilla saattaa yleisten edellytysten vallitessa syntyä korvausvaatimus toimimattoman välineen omistajaa kohtaa, mikä mahdollisesti voi takautua menetelmän liikkeellelaskijaan yleisten takautumissääntöjen mukaisesti, jos virhe menetelmän toiminnassa on menetelmän liikkeellelaskijan vastuun piirissä.

Myös vääränä henkilönä tehty kiinteistönkauppa saattaa johtaa asiointivälineen tai -palvelun haltijan korvausvastuuseen, erityisesti jos TunnL 27 §:n tai TunnL 40 §:n mukaisia velvoitteita ei ole noudatettu ja väärä henkilö on saanut asiointivälineen haltuunsa sopimuksenvastaisen tai rikollisen menettelyn johdosta. Tällöin väärällä henkilöllä on mahdollista tehdä toisen puolesta virheellinen oikeustoimi. Tapahtumaan osallisten myötävaikutukseen tai osallisuuteen sovelletaan näitä oikeudellisia tilanteita koskevia periaatteita. Kysymykseen saattaa tulla myös sopimuksen tekemistä edeltävän vaiheen korvaustilanne. Vahinkotilanne saattaa näin syntyä, jos jokin kaupan syntymisestä riippuvainen oikeustoimi, esimerkiksi liiketoimi, estyy määräajan kulumisen vuoksi, kun kaupan osallisen oikeustoimeen käytettävä tunnistusmenetelmä ei toimi odotetulla tavalla.

Oikeudeton allekirjoitus voidaan tehdä siten, että järjestelmä hyväksyy sivullisen tekemän perusteettoman allekirjoituksen tai niin, että sinänsä oikeaa allekirjoitus- ja tunnistusvälinettä käyttää joku muu kuin siihen oikeutettu henkilö. Yleisperusteluissa on katsottu, että sivullisten luottamusta on suojattava myös jälkimmäisessä väärään henkilöön liittyvissä tilanteissa, joissa itse järjestelmä toimii moitteettomasti. Valtio korvaa siten ostajan vahingon, jos kaupankäyntijärjestelmän kautta tehty kauppa osoittautuu myyjän oikeuden vastaisesti tehdyn allekirjoituksen johdosta tehottomaksi. Vahinkoa voi syntyä myös oikeudettomasta allekirjoituksesta, joka on merkitty suostumukseen tai sitoumukseen. Vahinko korvataan vain sille, joka on luottanut vastapuolen antamaan allekirjoitukseen. Korvauksensaajan edellytetään toimineen perustellussa vilpittömässä mielessä.¹³⁸⁰ Aineellisoikeudellisen korvauksen kannalta merkittävä ero tunnistusmenetelmän oikean haltijan kannalta on, tuleeko tunnistusmenetelmän oikea haltija sidotuksi oikeustoimeen vai jääkö oikeustoimi virheellisen oikeussubjektin vuoksi syntymättä.

---

¹³⁸⁰HE 146/2010 vp s. 33–34.

4.4.4.3 Vahingonkorvauksen määräytyminen

Maakaaren muuttamiseksi annetussa lakiehdotuksessa on esitetty valtion vahingonkorvausvastuun ensisijaisuudesta, millä pyritään nopeuttamaan ja varmistamaan korvauksen saamista. Tähän liittyen 3 momentissa viitattaisiin myös eräisiin valtion korvausvastuuihin liittyviin säännöksiin MK 13:7:n mukaisesta valtiolle siirtyvästä takautumisoikeudesta. Takautumisoikeuden nojalla valtio voisi vaatia korvausta siltä, joka on tehnyt oikeudettoman allekirjoituksen. Tähän liittyvä vastuu on yleensä rikosperusteista. Korvausvastuu voi kohdentua myös siihen henkilöön, jonka nimissä oikeustoimi on oikeudettomasti tehty, jolloin vastuu voi perustua lakiin tai sopimusehtoihin. Tunnistus- ja luottamuspalvelun tuottaja voi myös olla lain tai sopimuksen nojalla korvausvastuussa. Valtio voi nostaa takautumisvaatimusta koskevan kanteen käsiteltäväksi samassa oikeudenkäynnissä, jossa siltä vaaditaan korvausta.¹³⁸¹

Asiointijärjestelmää käytetään myös sähköisten panttikirjojen siirtojen kirjaamisessa. Pätevän panttauksen edellytyksenä on, että panttaussitoumuksen on antanut kiinteistön omistaja, minkä vuoksi tämän tapahtuman vahingonkorvausriski on arvioitu hyvin pieneksi.¹³⁸² Panttikirjan hallintaan liittyvä fyysisen luovutuksen merkitys muuttuu olennaisesti, kun oikeusvaikutukset korvataan sähköisen panttikirjan saajaa koskevalla rekisterimerkinnällä. Sähköisen panttikirjan saaja vastaa kirjallisen panttikirjan haltijaa. Sähköinen panttikirja eroaa kirjallisesta panttikirjasta siten, että sähköiselle panttikirjalle on aina merkittävä saaja, kun kirjallisessa panttikirjassa haltijamerkintä ei ole pakollinen. Sitoumuksen antaminen edellyttää, että luovuttaja nimeää panttioikeuden haltijan sitoumuksen antajaksi. Tätä koskeva sitoumus on tarkoitettu vain sähköisille panttikirjoille ja sitoumuksen antajana on se, joka on viimeksi merkitty rekisteriin sähköisen panttikirjan saajaksi.¹³⁸³ Pätevän panttauksen edellytyksenä on, että panttaussitoumuksen on antanut

---

¹³⁸¹HE 146/2010 vp s. 34.

¹³⁸²HE 146/2010 vp s. 34; Lepistö, <http://edilex>. Sivusto 27.5.2016 mukainen. Panttioikeus edellyttää, että panttikirja kirjataan ja että se pysyy kirjattuna velkojan nimiin. Sähköisen panttikirjan nimiinsä saanutta on suojattava siltä riskiltä, että kirjauspäätös voitaisiin myöhemmin purkaa sen johdosta, että edellisen panttikirjan saajan allekirjoitus siirtohakemuksessa oli väärennetty.

¹³⁸³HE 8/2016; HE 146/2010 vp s. 1–2; Lepistö, <http://edilex>. Sivusto 27.5.2016 mukainen. Sähköinen panttikirja muodostuu lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin tehtävillä kirjauksilla. Kiinnitystä ja sähköisen panttikirjan siirtoa koskevat hakemukset voidaan tehdä sähköisesti asiointijärjestelmässä niin, että myös kiinnitysmenettely voidaan automatisoida. Hakemus on allekirjoitettava samanlaisella sähköisellä allekirjoituksella kuin kauppakirjakin, jotta hakijan henkilöllisyys voidaan luotettavasti todeta. Vuonna 2015

kiinteistön omistaja. Tämä vuoksi väärennetyn siirtohakemuksen purkamiseen liittyy vahingonkorvausriski, mutta se on pykäläkohtaisissa esitöissä arvioitu häviävän pieneksi. Valtion korvausvastuuta koskevia MK 13 luvun 6–8 § :n säännöksiä noudatetaan soveltuvin osin. MK 13 luvun 6 §:n 3 momentissa säädetään yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti, että vahingonkorvausta voidaan sovittaa tai se voidaan jättää kokonaan suorittamatta vahingonkärsijän oman myötävaikutuksen perusteella.¹³⁸⁴

Velan vakuutena olevaan sähköiseen panttikirjaan tämä sitoumustyyppi ei sovellu. Tämä sitoumustyyppi soveltuu sellaisiin tapauksiin, joissa omistusoikeus siirtyy heti luovutuksen yhteydessä.¹³⁸⁵ MK 9 a:7 :n 2 momentissa todetaan: *”Kauppaa ei voida tehdä kaupankäyntijärjestelmässä, jos kauppakirjan luonnos ei täytä 2 luvun 1 §:n vaatimuksia tai jos kauppa järjestelmän käytettävissä olevien tietojen perusteella ilmeisesti ei olisi pätevä tai ei jäisi pysyväksi.”*¹³⁸⁶

---

sähköisiä luovutuksia oli 4,5 % kaikista luovutuksista. Sähköisiä panttikirjoja oli noin 1,5 % kaikista panttikirjoista. Sähköisten panttikirjojen nykyistä laajempaa käyttöönottoa pyritään edistämään hallituksen esityksellä laiksi maakaaren muuttamisesta HE 8/2016, jonka voimaantulo on säädetyn mukaisesti 1.6.2017. Tällöin kirjallisia panttikirjoja ei enää myönnetä ja kiinnitysten muutosasioiden yhteydessä kirjaamisviranomainen antaa uudet panttikirjat sähköisinä. Vanhat panttikirjat muutetaan sähköisiksi yhteistyössä pankkien kanssa. Kiinnityksen muuttamista koskevia hakemuksia ei ole toistaiseksi mahdollista tehdä kiinteistökaupan verkkopalvelun kautta. Muuttamista koskevista hakemuksista säädetään myöhemmin asetuksella (MK 9 a:15.1) ja kiinnitysasioissa tarpeellisista suostumuksista (kuten pantinhaltijan suostumuksesta kiinnityksen purkamiseen kiinteistöstä myydystä määräalasta) tullaan säätämään samassa yhteydessä.

¹³⁸⁴HE 146/2010 vp s. 1–2; Lepistö, <http://edilex>. Sivusto 27.5.2016 mukainen. Vahingonkärsijän omaa huolellisuutta arvioitaessa huomiota on kiinnitettävä sekä kauppaa edeltäviin että sen jälkeisiin tapahtumiin. Sähköisesti solmittava kauppa ei ole peruste poiketa tavanomaisista kiinteistön kaupan tarkastus- ja neuvottelutavoista. Voidaan myös edellyttää, että osapuolet seuraavat kirjaamisviranomaisen lähettämiä ilmoituksia ja estävät tarvittavilla toimilla vahingon syntymisen.

¹³⁸⁵Lepistö, <http://edilex>. Sivusto 27.5.2016 mukainen. MK 9 a:10.2: *”Kauppakirjaan voidaan ottaa tai siihen voidaan liittää sitoumus, jolla sähköisen panttikirjan saajaksi kirjattu sitoutuu panttikirjan siirtämiseen niin, että uutta sähköisen panttikirjan saajaa koskeva asia tulee vireille ilman eri hakemusta, kun kauppa on sitovasti syntynyt kaupankäyntijärjestelmässä.”*

¹³⁸⁶HE 146/2010 vp s. 2; LaVM 27/2010 vp; Lepistö, <http://edilex>. Sivusto 27.5.2016 mukainen; Mähönen, LM 5/2004 s. 842. Kohteen luovuttamisen palvelussa estää siis ainakin merkintä ulosmittauksesta, konkurssista tai turvaamistoimesta. Laillisuusjärjestelmä edellyttää Mähösen mukaan viranomaisvastuulla tapahtuvaa kirjaamista, jotta kirjaamisviranomaisen laillisuusvalvonnan varaan rakennettu lainhuuto- ja kiinnitysrekisteri voi nauttia julkista luotettavuutta ja saavuttaa siihen perustuvat oikeusvaikutukset.

Suomen valtio on MK 9 a:3.2 :n mukaisesti velvollinen korvaamaan vahingon, joka on aiheutunut sähköiseen allekirjoitukseen tai sen johdosta tehtyyn kirjaukseen luottaneelle siitä, että allekirjoituksen on oikeudettomasti antanut joku muu kuin sen antajaksi todennettu henkilö. Lainkohdan 3 momentin mukaisesti vahingon korvaamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä MK 13:6.3 :ssa, MK 13:7 :ssä ja MK 13:8.1 :ssä säädetään takautumisoikeudesta ja korvauksenhakumenettelystä.

Säännös koskee myös kiinnitysjärjestelmässä aiheutettuja vahinkoja. Panttikirja ei ole arvopaperi eikä sen oikeudettomasti hankkinut henkilö voi pelkän hallinnan perusteella saada panttioikeutta kiinteistöön, mikä on vakuusoikeuksien syntyminen näkökulmasta ensisijainen kysymys. Jos kiinnityshakemus perustuu väärennökseen, tällainen virheellinen kiinnitys voidaan poistaa MK 16:8 :n 3 momentin nojalla.¹³⁸⁷

MK 13:6.3 :n mukaisesti vahingonkorvausta voidaan sovittaa tai se voidaan jättää suorittamatta kokonaan vahingonkärsijän oman myötävaikutuksen perusteella yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti. Vahingonkärsijän oma huolellisuus arvioidaan kauppaa edeltävien ja sen jälkeisten tapahtumien perusteella. Valtiolle siirtyy MK 13:7 :n mukaisesti takautumisoikeus, jos valtio joutuu maksamaan vahingonkorvausta oikeudettoman allekirjoituksen johdosta.¹³⁸⁸

On mahdollista, että kiinteistönvaihdantajjärjestelmä ei toimi määritellyllä tavalla ja siinä toteutettavat toimeksiannot saattavat jäädä tämän vuoksi tekemättä, mistä aiheutuu osapuolille vahinkoa.¹³⁸⁹ Tietojärjestelmän toimimattomuuden tai puutteellisen käytettävyyden osalta korkein oikeus on ratkaissut ainakin kahdessa ennakkotapauksessa KKO 1992:3 ja KKO 1994:80 vastuun kohdentumisen, tietoturvallisuutta koskevien huolenpitovelvoitteiden ja riskin jakautumisen maksuliikenteen hoitamiseksi ylläpidettävän tietojärjestelmän käytön osalta toimeksiantajan ja toimeksisaajan välillä. Tietojärjestelmien toiminnalle asetettiin vastuu tekniikan toimivuudesta myös epätasällisen ja virheellisen käytön osalta maksunsaajan edun varmistamiseksi osana tehtävänsä. Tietojärjestelmän

¹³⁸⁷HE 146/2010 vp s. 34. MK 13:8 :n 1 momentin mukaan Maanmittauslaitoksen keskushallinto myöntää ja suorittaa korvauksen ja edustaa valtiota mahdollisessa vahingonkorvausta tai takautumisoikeutta koskevassa asiassa.

¹³⁸⁸HE 146/2010 vp s. 34. Vahingonkärsijän omaan toimintaan on kiinnitettävä huomiota sekä ennen kauppaa että sen jälkeen myös sähköisessä kaupassa. Lisäksi osapuolten voidaan edellyttää seuraavan kirjaamisviranomaisten lähettämiä ilmoituksia ja ryhtyvän vaadittaviin toimenpiteisiin vahingon välttämiseksi.

¹³⁸⁹Halila, J. 1955 s. 129–136; Ylöstalo 1980 s. 110. Yleisenä sääntönä sitoumukseen nojautuvan velkojan on näytettävä toteen sitoumuksensa peruste.

käyttämiseen sisältyy vastuu tekniikan toimivuudesta. Ratkaisu määrittää teknologian käyttöön liittyvää osapuolten välistä vastuun jakoa.¹³⁹⁰

5. Kokoavia näkökohtia

1. Henkilön tunnistamisen tarve on pitkään tunnistettu eri oikeuden aloilla. Se ei kuitenkaan ole ollut oikeudellisesti yksiselitteinen käsite tai yhdenmukaisesti säädetty toimintatapa¹³⁹¹. Henkilön sähköinen tunnistaminen saa 23.7.2014 hyväksytyyn eurooppalaiseen tunnistus- ja luottamuspalveluasetukseen sekä kansalliseen oikeuteen perustuvan oikeudellisen muotonsa ja sillä on vahvoja liittymäkohtia erityisesti velvoite-, hallinto-, rikos-, prosessi-, teknologia- ja informaatio-oikeuteen¹³⁹².

---

¹³⁹⁰Pöysti 2002 s. 61. Ratkaisuisia otettiin kantaa siihen, että tietojärjestelmää käyttävällä on velvoite huolehtia järjestelmän riittävästä ja asianmukaisesta tietoturvasuudesta. Järjestelmän käyttäjällä on vastuu myös tietoturvasuuden puutteiden sopimusosapuolille ja kolmansille aiheuttamista vahingoista.

¹³⁹¹Pinckaers 1996 s. 3–4, 5, 35–36. Identiteettiin tai henkilöön liittyvä oikeus on ilmennyt eri oikeudenaloilla tapauskohtaisesti säänneltynä. Jo keskiajalla tiettyä henkilöä velvoittavalla kaupankäyntiin liittyvällä suorituksella on nähty olevan sellainen arvo, jota on koettu tarpeelliseksi suojata esimerkiksi toimiluvun tai lisensein. 1900-luvulla Manner-Euroopassa ja Yhdysvalloissa syntyi henkilöön liittyviin arvoihin kuten yksityisyyden ja maineen suojelemiseen liittyvää sääntelyä kaupallisten arvojen suojaamisen lisäksi. Suomessa tietyn henkilön yksinomaisiin ominaisuuksiin liittyvää sääntelyä on ainakin immateriaalioikeudessa, velvoiteoikeudessa, informaatio-oikeudessa ja nimilainsäädännössä.

¹³⁹²Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 396, 398–400, 402. Sopimussuhteeseen liittyy usein piirteitä, joiden vuoksi juuri tietyllä henkilöllä on sopimuksen täyttämiseen tarvittavat taidot ja mahdollisuus täyttää velvoite. Ainoastaan suoritukseen kelpoiset henkilöt voivat tehdä oikeustoimia. Tunnistetun identiteetin taustalla on aina henkilö, joka määrittellään nimen tai muun määrittävän tekijän kautta. Identiteettiin liittyvä erehdys erotetaan perinteisesti sitä määrittäviin tekijöihin liittyvään erehdykseen. Toisaalta kirjoittaja tuo esiin, että jotkin perustavaa laatua olevat identiteetin määrittelemisen tekijät ovat niin erottamaton osa henkilön identiteettiä, että virhe näissä määrittävissä tekijöissä voi vaikuttaa sopimuksen tehokkuuteen. Tahdonilmaisu tehdään sellaisen tahon kanssa, joka kykenee suorittamaan velvollisuutensa. Tämän vuoksi ainoastaan henkilön identiteetti ei määritä sopimukseen menevien tahojen valintaa, vaan taustalla on näiden henkilöiden kykyä ja sopimusvelvoitteen täyttämistä koskevia määritteitä. Erityisesti identiteetti saa merkitystä silloin, kun oikeustoimi tai velvollisuuden suorittaminen liittyy yksittäiseen henkilöön. Näiden merkitysten erot ovat olennaisia erityisesti massamuotoisten sopimusten näkökulmasta. Kirjoittajan näkemyksen mukaan identiteetillä on merkitys sopimuksen tehokkuuteen, ja tähän arviointiin vaikuttavat vastapuolen tekniset mahdollisuudet muodostaa sähköisessä asiointitapahtumassa vaadittava identiteetti.

Sähköisellä tunnistamisella ja allekirjoituksella on sähköisissä palveluissa keskeinen merkitys, koska osapuolet asioivat ilman henkilökohtaista kontaktia ainoastaan tietoverkon kautta. Tällaisessa tilanteessa fyysisesti todennettavaa henkilöllisyyttä tai henkilökohtaista tunnistamista asiointitapahtumaan ei useimmiten sisälly. Allekirjoitus luo verkkoasioinnissa vahvan ja usein ainoan oletettaman osapuolten toiminnan tarkoituksesta ja sitovuudesta. Sähköinen allekirjoitus liittyy useiden oikeustoimien kuten hallintotoimen, tuomion sekä viranomaisasioinnin muotoon. Allekirjoituksella on useita tehtäviä.¹³⁹³ Jo klassisissa velvoiteoikeudellisissa oikeustoimissa, kuten asiakirjan allekirjoittamisessa, sekin asettamisessa ja vekselin hyväksymisessä, oikean henkilön tunnistaminen on ollut välttämätön osa oikeudellisten vaikutusten syntymistä, vaikka yleistä tunnistamisen termiä ei ole oikeudellisessa käsitteistössä tunnettu. Samankaltainen tosiasiallinen toiminnallisuus on ilmaistu eri oikeuden aloilla ja eri säännöksissä. Oikean henkilöllisyyden vaatimukset ilmenevät pankkien vaatimuksissa sekä asiakirjoihin sidotuissa oikeuksissa, kuten konossementissa, vekselissä ja sekissä.¹³⁹⁴ Rikoslaisissa on säädetty erityisistä tilanteista, jotka suoraan tai välillisesti suojaavat henkilöllisyyttä.¹³⁹⁵

Asiakirjan sisällön ja allekirjoituksen oikeellisuuden toteennäyttäminen arvioidaan eri perusteiden mukaisesti. Jälkimmäiseen vaatimukseen yhdistyy henkilön oikeellisuuden vaatimuksen osalta yhdenmukaisia piirteitä. Henkilön todentamisen oikeudellinen arviointi on edellytyksenä eräissä oikeustoimissa esimerkiksi tahdonilmaisun oikeellisuuden punninnan ja oikeustoimen pätevyyden kannalta.¹³⁹⁶

---

¹³⁹³Ponka 2013 s. 162, 236–237; Pöysti, EIF 1999 s. 1108. Aiemman tunnistus- ja allekirjoituslain 2.1 § 9 kohdan mukaisen sähköisen allekirjoituksen määritelmä sisältää viittauksen allekirjoittajan henkilöllisyyteen: *”Yhdistää sähköisessä muodossa olevan tiedon, joka on liitetty tai joka loogisesti liittyy muuhun sähköiseen tietoon ja jota käytetään allekirjoittajan henkilöllisyyden todentamisen välineenä.”* Pöysti on määritellyt allekirjoituksen eri funktioita osana informaatiologiikkaa.

¹³⁹⁴Oikean henkilöllisyyden vaatimuksia on säädetty ainakin kiinteistönkaupan osapuolten oikeellisuuteen sekä testamentin todistajien suorittamien tunnetun henkilön oikean henkilöllisyyden todistamiseen. Hedelmöityshoitolaian mukainen oikeus tietoon henkilön alkuperästä liittyy henkilön identiteettiin PL 10 §:n mukaisen yksityisyyden suojan turvaamisen perusteella. Oikean henkilöllisyyden turvaamiseen pyrkii myös tietoverkkodirektiivin mukainen identiteetin väärinkäytöksen sääntely.

¹³⁹⁵Näin esimerkiksi rikoslain 16 luvun kattava kriminalisointi toisena henkilönä esiintymisenä viranomaiselle, kuten RL 16:5, RL 16:7 ja RL 16:8.

¹³⁹⁶Mik, CLSR 4/28 (2012) s. 398–400, 402. Oikea identiteetti on merkityksellinen erityisesti silloin, kun oikeustoimi tai velvollisuuden suorittaminen liittyy yksittäiseen nimenomaiseen henkilöön. Mikin näkemyksen mukaan identiteetin oikeellisuudella on olennaista merkitystä sopimuksen tehokkuuden arvioinnissa.

Tämän tutkimuksen aihepiiriin liittyvät myös tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen mukaiset kvalifioitujen järjestelmien ja palvelinten tarjoamiseen ja käyttöön liittyvät vahingonkorvausasetelmat, joissa tavoitellaan samaa luottamuksen tasoa kuin tarjottaessa väistyneen sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisia allekirjoituspalveluita. Vahingonkorvauskysymykset verkottuvassa ympäristössä tulevat entistä vaativammiksi, ja ennakoitavuuden ja syy-yhteyden kysymykset tulevat lisääntymään erityisesti läpinäkymättömissä turvallisuuskriittisissä ympäristöissä tuotetuissa tai käytetyissä palveluissa. Vaikka tässä tutkimuksessa ei tutkimusaiheen eikä myöskään työmäärällisen rajauksen vuoksi käsitellä näitä kysymyksiä lyhyttä aihepiiriin esittelyä tarkemmin, henkilön tunnistamisen vaatimuksen laajentuminen myös järjestelmien ja ohjelmistojen tunnistamisen vaatimukseen kuvaa sitä tilannetta, jossa sähköisten palveluiden turvallisuuden puutteet esiintyvät.

Jotta täysimääräinen sähköinen toimintaympäristö hyväksytään myös kriittisissä palveluissa, on voitava tietää varmasti, kenen tai minkä tahon kanssa milloinkin asioidaan tai tehdään oikeustoimia. Oikeustoimien varmuus ja ennakoitavuus ovat välttämättömiä edellytyksiä asiointitapahtumien luottamuksen syntymiseen liike-elämässä ja muissa asiointitapahtumissa. Sähköisen toimintaympäristön on täytettävä riittävällä tavalla todistelun asettamat vaatimukset. Kehityksen ja sääntelyn laajentuminen ensin sähköisistä allekirjoituksista alkuvaiheessa luottamuspalveluihin sääntelyn laajentuessa lopulta eurooppalaisella tasolla hyväksyttäviin tunnistusvälineisiin ja ohjelmistovarmenteisiin perustuviin kvalifioituihin luottamuspalveluihin osoittaa sen, että tarve yhteisesti säänneltyihin välineisiin ja palveluihin on olemassa ainakin sellaisissa asiointitapahtumissa, joissa henkilön oikean identiteetin merkitys on suuri ja joissa välitetään kriittistä tietoa tai muuta arvokasta sisältöä. Kansallisen sääntelyn mukaisesti tunnistuspalveluiden luottamusverkostossa toimivat tunnistuspalveluiden tarjoajat ja uusina operationaalisina

---

Tahdonilmaisuja tehdään sellaisten tahojen kanssa, jotka ovat kykeneviä vastaamaan velvoitteistaan. Tämän vuoksi ainoastaan henkilön identiteetti ei määritä sopimukseen menevien tahojen valintaa, vaan taustalla on näiden henkilöiden kykyä ja sopimusvelvoitteen täyttämistä koskevia määritteitä. Tähän arviointiin vaikuttavat osapuolen mahdollisuudet muodostaa tietyssä sähköisessä asiointitapahtumassa vaadittava määrittäviin tekijöihin ja vaatimuksiin vastaava identiteetti. Identiteetin oikeellisuuteen liittyvä erehdys erotetaan perinteisesti sitä määrittäviin tekijöihin liittyvästä erehdyksestä. Toisaalta eräät perustavaa laatua olevat identiteetin määrittelemiseen liittyvät tekijät ovat niin erottamaton osa henkilön identiteettiä, että virhe näissä määrittävissä tekijöissä voi vaikuttaa sopimuksen tehokkuuteen.

toimijoina toimivat välityspalvelun tarjoajat perustuvat kansalliseen sääntelyyn, jolla ei ole välitöntä vertailukohtaa eurooppalaisessa tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksessa.

Välityspalvelun rooli on vielä muotoutumatta ja sen vaikutus muodostunee tietotekniseksi rooliksi, jota arvioidaan oikeudellisesti kahdenvälisen sopimussuhteen kautta. On mahdollista, että teknologianeutraalin tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen mukainen tunnistuspalvelu ei täytä kansallisen lain mukaisen luottamusverkoston liittymisvaatimuksia, ja siten palveluntarjoaja ei saakaan palveluaan käytettäväksi luottamusverkostoon, vaikka palvelu täyttäisi tunnistus- ja luottamuspalveluasetuksen välittömät, kansallisesti velvoittavat vaatimukset. Jää nähtäväksi, soveltuvatko laajasti käytössä olevat määritykset sellaisinaan luottamusverkoston toteutukseen ja kuinka eri palveluntarjoajat liittyvät uuden sääntelyn vaatimaan ympäristöön.

Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen voidaan nähdä olevan osa laajempaa tulevaa ratkaisua tarpeeseen, jossa on välttämätöntä tunnistaa aluksi henkilön, seuraavana vaiheena verkkosivujen lisäksi myös ubiikki kyberympäristö (Internet of Things, Internet of Everything).¹³⁹⁷ Oikean identiteetin merkitys on tunnustettu myös tietoverkkodirektiivin kansallisella voimaansaattamisella, jolloin ensimmäistä kertaa on tunnistettu tarve säätää

---

¹³⁹⁷Dumortier – Vandezande 2012 s. 568–569, 575; COM (2012) 238 final (2012/C 351/16). On huomattava, että asetuksessa säädetään kansallisten tunnistratkaisuiden minimitasoista, joilla on tarkoitus saavuttaa rajat ylittävään asioinnin vaatimustaso. Talous- ja sosiaalikomitea tunnistaa kuitenkin myös yhteisen eID:n tarpeen ja tuo sen esiin lausumassaan:

1.6 “The Committee recommends that the Commission develops an EU eID standard, analogous to standards developed by the European Committee for Standardisation (CEN). An EU eID standard would define the parameters for a European Union eID, while providing a focus for the harmonisation of the diverse national eID schemes, and a template for any new eID schemes to be introduced where none currently exist.”

1.7 “The EESC recommends that the Commission considers the possibility of beginning the introduction of an EU eID, available on a voluntary basis to all citizens, by creating a basic scheme to provide an EU-authenticated eID for a limited set of eCommerce consumer transactions.”

3.5 “However, the Committee believes that the EU needs a standardised European eID scheme for all citizens and businesses and it regrets that the Regulation does not attempt to advance the development of a common European eID. Although the Regulation will require all Member States to accept all national eID schemes notified under the Regulation, it will permit countries to decide whether or not to notify their national schemes, and it also respects the preferences of those Member States without a national eID scheme.”

3.6 “Although the proposed Regulation respects national sovereignty and does not make it obligatory for all citizens in the EU to have an electronic identity (eID), the benefits of a universal European eID scheme should be considered. In time, those citizens without an eID will find themselves disadvantaged. To enjoy equality of opportunity, every citizen will need an eID that can be used across all borders in the EU.”

nimenomaisesti identiteettivarkaudesta hajanaisten rikosoikeudellisten säännösten rinnalle. Oikeudellisen toimintavarmuuden kannalta olennaista on muodostaa sähköisesti perinteisiä asiakirjaan sidottuja toimintatapoja sekä tarjota asiointipalveluita niin, että ne ovat käytettävissä ja riittävän luotettavia asiointitapahtumassa.¹³⁹⁸

Tutkimus paitsi rajautuu henkilön tunnistamisen kysymyksiin, eivätkä suljetut sopimuksenvaraiset tunnistamisen järjestelyt ole laajasti tarkastelun kohteena sen vuoksi, että tunnistamisen ja allekirjoituksen sääntelyllä pyritään tarjoamaan palveluita erikseen rajoittamattomalle yleisölle.¹³⁹⁹

Eri oikeudenaloilla esiintyvät käsitteet, kuten allekirjoitus ja asiakirja, hakevat niin ikään yhtenäistä oikeudellista sisältöä sähköisessä toimintaympäristössä perinteisten velvoiteoikeudellisten käsitteiden rinnalla. Kirjallisen muodon vaatimuksesta ja allekirjoituksen välisestä suhteesta esiintyy erilaisia näkemyksiä.¹⁴⁰⁰

Maksuvälineen ja luottokortin haltijan ja välineen tai palvelun tarjoajan, kuten myös sähköisen viestinnän palveluista annetun lain mukaisessa teleoperaattorin liittymäasiakkaan ja operaattorin välisessä vastuunjaossa on säädetty samankaltaisesta vahingonkorvausoikeudellisesta todistustaakan jaosta kuin sähköisten allekirjoitusten tai vahvan sähköisen tunnistuksen sääntelyssä.¹⁴⁰¹ Myös sähköisen viestinnän palveluista

¹³⁹⁸Dumortier – Vandezande 2012 s. 568–569.

¹³⁹⁹Mason 2012 s. 274; TunnL 1 §: ”Yleisöllä tarkoitetaan ennalta rajoittamatonta joukkoa ihmisiä. Esimerkiksi työ- tai virkasuhteen perusteella rajatussa joukossa ei ole kysymys yleisöstä. Toiseksi palveluita tarjotaan tunnistusvälineitä käyttäville palveluntarjoajille. Tunnistusvälineen tarjonnan tyyppitapauksena voidaan pitää sellaista palvelua, jossa vahvaa sähköistä tunnistamista muun oman palvelunsa tarjoamiseksi käyttävä palveluntarjoaja siirtää tunnistettavan tunnistautumaan oman palvelunsa ulkopuolelle. Tällaiselle järjestelylle on tunnusomaista se, että vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoajilla, vahvaa sähköistä tunnistamista käyttävillä palveluntarjoajilla ja tunnistusvälineen haltijoilla on olemassa keskinäinen sopimussuhtein säännelty oikeustila. Erilaiset tunnistus- tai todentamiskeskukset tai muut vastaavat keskitetyt järjestelmät kuuluvat myös ehdotetun lain soveltamisalaan, jos ne tekevät tunnistamisen asiakkaansa puolesta.”

¹⁴⁰⁰Mason 2007 s. 224; Pöysti, EIF 1999 s. 1109. Asiakirjan käsitteellä on merkitystä ainakin julkisuuslain ja velvoiteoikeuden sääntelyssä samoin kuin oikeudenkäynnin ja rikosoikeuden sääntelyssä.

¹⁴⁰¹HE 24/20010 s. 36; Ponka s. 483–484. Pongan mukaan, vaikka kulutusluottojen sääntely KSL 7:40 :n mukaisesti poikkeaa henkilökohtaiseen asiointiin ja luotto- ja rahoitusvälineisiin sovellettavasta erityisestä korvaussääntelystä siten, että säännöksessä ei mainita henkilökohtaisen myöntämisen vaatimusta, näihin välineisiin liittyvät sopimusehdot lähestyvät toiminnallisesti samoja tavoitteita kuin asiointi-, maksu- ja luottovälinesääntely. Tämän tutkimuksen kirjoittaja huomauttaa myös kuluttajansuojalain esitöissä ilmenevästä voimakkaasti tiettyyn henkilöön ja hänen oikeudelliseen toimintakykyyn liittyvistä vaatimuksista:

annetun lain 125 §:n mukainen säännös muistuttaa eräiltä osin KSL 7:40 :ää, jossa on säädetty luotonantajan ja tilinhaltijan välisestä vastuunjaosta luottokortin oikeudettomasta käytöstä. Varsinkin matkapuhelimen liittymä ja sen hallintaan sisältyvä mahdollisuus maksaa muitakin palveluja kuin puhelinpalveluja muistuttaa eräissä suhteissa läheisesti luottokorttia.¹⁴⁰²

Tunnistusvälineen osalta erityinen sääntelyn kohde aiempaan sääntelyyn verraten on asiointivälineen hakijan ensitunnistamisesta säätäminen lain tasolla. Tällöin on määritely paitsi ensitunnistamisen menetelmä pääpiirteiltään, myös ketjutettujen toimijoiden väliset vastuunjaon periaatteet sellaisessa tilanteessa, jossa tapahtuma aiheuttaa sopimuksen toiselle osapuolelle vahinkoa. Toisen ensitunnistukseen luottava taho ottaa tietoisesti kantaakseen riskin, joka liittyy aiemman tahon henkilön oikeellisuuden todentamiseen. Kansallisen vähimmäistasoisesta tunnistuksen vaatimuksista yleisölle tarjottavissa, rajat ylittävissä palveluissa on säädetty tunnistamis- ja luottamuspalveluista annetussa asetuksessa.¹⁴⁰³ Kansallinen tunnistusvälineitä tarjoavien toimijoiden yhteenliittymä, luottamusverkosto, määrittelee osaltaan osapuolten vastuuasemat ja sen mukaisesti toimijat päättävät liiketaloudellisen riskienhallinnan näkökulmasta, lähtevätkö ne yhteispalveluun mukaan omalla palvelullaan vai jatkavatko ne palvelua itsenäisesti. Valtion viranomaisen ylläpitämä luottamusverkosto vahvistaa näkemystä siitä, että Suomessa vahvan sähköisen identiteetin

---

HE 24/20010 s. 36: ”Kuluttajansuojalain 7:17 :n 2 momentissa säädetään kuluttajaluottosopimuksessa mainittavista tiedoista, joita ovat ennen sopimuksen tekemistä annettavien tietojen lisäksi muun muassa tiedot luottosopimuksen osapuolista, peruuttamisoikeuden käyttämisen edellytyksistä sekä luottosopimuksen irtisanomisesta tai muusta päättämisestä.” Säännös velvoittaa siis kirjaamaan kulutusluottosopimukseen myös tiedot luottosopimuksen nimenomaisista osapuolista. 1 momentin mukaisesti: *”Kuluttajaluottosopimus on tehtävä kirjallisesti ja kuluttajalle on annettava kappale sopimusta. Selvyyden vuoksi momentissa mainitaan erikseen, että sopimus voidaan tehdä myös sähköisesti siten, että kuluttaja voi tallentaa ja toisintaa sopimuksen muuttumattomana.”* Säännöksellä pannaan täytäntöön direktiivin 10 artiklan 1 kohta.” KSL (746/2010) 7:14 :n mukaisesti luotonantajalla on velvollisuus arvioida kuluttajan luottokelpoisuus. Tämän sääntelyn kautta luotonantajalle syntyy voimakas velvollisuus tuntea sekä luottoasiakkansa henkilönä että sitä myötä myös tämän oikeudellinen kyky sitoutua luottosopimukseen. Säännöstä on muutettu lainmuutoksella 899/2017. KSL 7:40.3 :n 4 kohdan mukaisesti kuluttaja ei vastaa tunnisteiden oikeudettomasta käytöstä, *”jos luotonantaja ei ole edellyttänyt, että kuluttajan henkilöllisyys todennetaan tunnistetta käytettäessä 15 §:n 1 momentissa säädettyllä tavalla”*. Viitattu lainkohta edellyttää tunnistus- ja luottamuspalvelulain 8 §:ssä määriteltyä tunnistamisen tasoa.

¹⁴⁰²HE 221/2013 s. 149; HE 231/2005 pykäläkohtaiset perustelut; Ponka 2013 s. 483.

¹⁴⁰³Asetuksen 910/2014 esitöissä todetaan tulevaisuuden tarve yhteisen eurooppalaisen sähköisen identiteetin kehittämiselle nykyisen kansallisen vähimmäistason lisäksi.

palvelut perustuvat suurelta osin yhteiskunnan ylläpitämien toimintojen perustalle, vaikkakin alalla toimivat yhteisöt ovat rakentaneet palvelumallinsa liiketoimintana kilpailluilla markkinoilla lainsäädännön tukiessa tätä pyrkimystä. Suomessa yleisesti hyväksytyn identiteetin taustalla on julkisen perusrekisterin henkilötiedon ja viranomaisen myöntämien tunnistusasiakirjojen perusteella todennetun henkilön lisäksi julkisin varoin ylläpidetty avoimen internetin palveluväylä. Julkisen viranomaisen tuottama palvelu on myös EU:n jäsenvaltioiden rajat ylittävien henkilöllisyyden takaavien tunnistusmenetelmien solmupiste. Ensitunnistuksen ketjutuksen myöhempi todentamismahdollisuus on herättänyt tarpeita myös mahdollisen ensitunnistustietoja sisältävän tietoaaineiston keräämiselle, ja erilaisia käsityksiä on esitetty siitä, onko tällainen henkilötietovaranto luonteeltaan julkisen vai yksityisen palveluntarjoajan tuottama palvelu.

Rikosoikeudellisia tunnusmerkistöjä sähköisen identiteetin kysymykset sivuavat yleisimmin toisen henkilön identiteetin luvattoman käyttöönottoon liittyvissä tilanteissa: teonkuvaukset ovat tosin olleet hajallaan eri säännöksissä eikä yhtenäistä identiteettiin kohdistuvaa lainkohtaa yleisesti ilmiöön sovellettavaksi ole säädetty. Tätä puutetta on ainakin osittain korvannut kansallisesti voimaan tullut tietoverkkodirektiivi ja identiteettivarkauden sääntelyn täsmentyminen 4.9.2015.

Tämän tutkimuksen kannalta tietoverkkorikollisuuden ja identiteettivarkauksien kriminalisoinnit täydentävät eri tavoin aihepiirin taustalla olevia tietoturvallisuuden ja oikean identiteetin varmistamisen pyrkimyksiä, ja ne kuvaavat edelleen tietoturvallisuuteen vaikuttavien oikeudellisten aukkojen täsmentämisen tarvetta. Identiteettivarkauksien sääntelyyn johtaneita tarpeita on kuvattu tässä tutkimuksessa kansallisen tunnistus- ja laatualllekirjoituksen toteuttamisympäristön ja sähköisen identiteetin sääntelyn taustalla olevasta todennetun luonnollisen henkilön näkökulmasta. Tutkimuksessa on esitelty myös luottamuspalveluiden ulottumista oikeushenkilöiden oikeellisuuden todentamiseen. Tietoverkkodirektiivin sääntelyllä pyritään yleisen verkkoasioinnin tietoturvallisuuden ja identiteetin suojan osalta parantamaan havaittuja sääntelyn puutteita ainakin osassa tekotavoista.

2. Sähköisen toimintaympäristön perustavoitteet velvoiteoikeuden soveltamisalalla eivät ole oikeudellisesti merkittävästi muuttuneet, vaikka asiointi on siirtynyt avoimeen tietoverkkoon paitsi päivittäisen asioinnin myös kriittisten turvallisuutta vaativien palveluiden kautta. Tällaisia esimerkkejä ovat esimerkiksi kiinteistönkaupan suorittaminen ilman kaupanvahvistajaa tai vaihtoehtoisesti terveydenhuollon toiminta erittäin kriittisten

tietosuoja vaatimusten toteuttajana. Uusissa säännöksissä on erityisesti kiinnitetty huomiota henkilötietojen suojaan, tietoturvallisuuden entistä laajempaan merkitykseen sekä kuluttajan asemaan.¹⁴⁰⁴

Vaikka oikeudelliset vaatimukset on voitava täyttää myös verkkoympäristössä, tosiasiallisesti vaatimusten toteuttaminen verkkoympäristössä poikkeaa eräissä tapauksissa perinteisen toimintaympäristön olosuhteista¹⁴⁰⁵. Yhteinen eurooppalainen sääntely tuo muodollisiin ja aineellisiin vaatimuksiin uusia merkityksiä. Esimerkiksi kirjallisen muodon vaatimus perinteisessä paperille tehtävässä allekirjoituksessa ei ole täysin yhtenevästi saatettavissa sähköiseen muotoon. Ponka on kuvannut kolme erilaista sähköisen muodon muotovaatimusta, joista ainoastaan osa täyttää funktionaalisen ekvivalenssin vaatimukset. Laine viittaa olennaisimpana kriteerinä eri säädöksissä olevien pysyvän välineen vaatimuksen tulkinnan.¹⁴⁰⁶ Vuosituhannen alun sähköisen asioinnin sääntelyn aikaiseen

---

¹⁴⁰⁴Laine, LM 4/2014 s. 618–619. Laine toteaa funktionaalisen lähestymistavan olleen vuosituhannen alussa sähköallekirjoitusdirektiiviä säädettäessä ainoa ajateltavissa oleva lähestymistapa, joka ajatuksellisesti toimii edelleen yksinkertaisissa muotovaatimuksissa, kuten perinteistä kirjallisuutta vastaavan sähköisen muodon tilanteissa. Nykyinen internet on kuitenkin kehittynyt vuorovaikutteiseksi ympäristöksi, jolloin asioita voidaan tehdä sähköisessä ympäristössä sovellettavalla tavalla poiketen paperimaailman prosessien simuloinnista. Laine tulkitsee sähköisen kiinteistönkaupan sääntelyn taustalla olevan tällaisen uudenlaisen lähestymistavan, minkä vuoksi toiminnallinen samankaltaisuus ei välttämättä ole uudistuksen ainoa tavoite.

¹⁴⁰⁵Aarnio 1975b s. 168–172; Saarenpää 1985 s. 254–255, 257, 267; Ylöstalo 1954 s. 28–29, 37–39. Professori Juha Laine esitti Ilja Pongan väitöstilaisuudessa 20.9.2013 esimerkkinä sähköiseen laitteeseen (tablettitietokoneeseen) tallennetun tahdonilmaisun, joka oli tarkoitettu testamentiksi. Todennäköisesti näin ilmaistu tahdonilmaisu ei täytä testamentilta vaadittavia muotovaatimuksia, vaikka olisikin kiistaton vapaaehtoisesti ja täyden ymmärryksen vallitessa annettu tahdonilmaisu. Vahvistava toimi, esimerkiksi jälkikäteen korjaava oikeustoimi, ei vahvistanut tuota tahdonilmaisua. Oikeustoimet *mortis causa* on sidottu tyyppipakkoon ja testamentti on ainoa sallittu kuolemanvaraistoimi. Saarenpää toteaa kuitenkin, että täsmällinen määrittely myös testamentin vaatimuskysymyksissä voidaan tietyissä tilanteissa riitauttaa epätarkkojen määrittelevien käsitteiden vuoksi. Testamentin ja muiden oikeustointen raja tulee esille silloin, kun asiakirjasta ei selvästi ilmene sen olevan testamentti. Eräissä oikeudellisissa ratkaisuissa ratkaisu pelkistyi viime kädessä testamenttaustahdon olemassaoloon, kuten KKO 1969 II 25. Yleensä testamentti tehdään tiettyjä vakiintuneita muotoja noudattaen, toisaalta perintökaari ei tunne esimerkiksi määräsana vaatimusta eikä myöskään todistusklausuuli ole testamentin muotovaatimus. Testamentti saattaa esimerkiksi tulla tulkituksi lahjana, jolloin tosin rintaperillisillä on mahdollisuus vaatia lahjan arvon huomioimista lakiosia laskettaessa.

¹⁴⁰⁶HE 153/1999 s. 18; Juha Laine Ilja Pongan väitöstilaisuudessa 20.9.2013; Laine, LM 4/ 2014 s. 617–619; Laine – Ponka, DL 2003 s. 1042–1043. Tallennettavuuden, pysyvän välineen vaihtuvien käsitteiden ilmaistujen pyrkimysten taustalla on ajatus ”pysyvän tavan mukaisesta”, perinteisen kirjallisen muodon vaatimusta kuvaavasta sähköisestä vastinparista. Sähköisestä viranomastoiminnasta annetulla lailla (13/2003) kumotun

tekniikan kehityksen tilanteeseen verrattuna verkkoasiointi on muuttunut vuorovaikutteiseksi, ja paperille tehtävien oikeustoimien prosesseja ei ole enää mahdollista eikä edes välttämätöntä tehdä samalla tavalla sähköisissä palveluissa.¹⁴⁰⁷ On mahdollista, että näillä uusia toimintaympäristöjä tarkentavilla vaatimuksilla on merkitystä arvioitaessa pohjoismaisen oikeuskulttuurin oikeustoimien syntymiseen liitetyn sopimus- ja muotovapauden periaatteen soveltuvuutta uusissa toimintaympäristöissä.¹⁴⁰⁸

3. Perinteisten paperimuotoisten asiakirjojen ja toimintojen siirtäminen verkkoympäristöön tuottaa käytännön eroavaisuuksia. Tällainen kysymys on funktionaalisen ekvivalenssin vaatimus. Sähköisissä ympäristöissä ja perinteisessä asiakirjan yhteydessä asiointitavat eivät ole kaikissa tilanteissa samaistettavissa toisiinsa, ainakaan asiointitapa ei kaikissa tilanteissa ole paras keino toteuttaa oikeustointia verkkoympäristössä. Esimerkiksi sähköinen kiinteistönkauppa ei toteuta ainoastaan perinteisen toimintaympäristön funktioita, vaan kysymyksessä on hyvin erityyppinen oikeustoimi muotosidonnaisuuden ja luottamuksen rakentumisen näkökulmasta¹⁴⁰⁹.

Yksi tähän aihepiiriin sovellettava käytännön tilanne on ero sopimukseen liittyvässä muotovaatimuksessa ja allekirjoituksessa.¹⁴¹⁰ Vanhemmassa oikeuskirjallisuudessa kirjallisen muodon ja allekirjoituksen vaatimus ovat lähes sama asia, ja kysymys oli

---

sähköisestä hallinnosta annetun lain 3.1 §:n 2 kohdan esitöissä: ”’Helpon kirjallisen tallennettavuuden’ vaatimus merkitsee sitä, että tallennusominaisuuden on kuuluttava käytetyn tekniikan tyyppiominaisuuksiin, jonka mukaan viestinä ei ole pidettävä esimerkiksi puhelinkeskustelua eikä matkapuhelimeen lähetettyä tekstiviestiä.”

¹⁴⁰⁷Dumortier – Vandezande 2012 s. 572–573; Laine, LM 4/ 2014 s. 618–619; Ponka 2013 s. 360–370. Ponka toteaa, että simulointi ei onnistu täysin yhdenmukaisesti ja yleisiä periaatteita ei ole mahdollista ratkaista muotovaatimusten perustuessa yksittäisen tapahtuman kontekstiin. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksessa pyrkimystä ekvivalenssiin ei ole sisällytetty sähköisiin leimoihin toisin kuin laatuvarmenteella tehtyihin sähköisiin allekirjoituksiin. Samoin eräiden muiden kvalifioitujen palveluiden oikeudellinen vaikutus ei ole selkeä, kuten hyväksytyt säilytyspalvelut, joista on säädetty lopullisen asetuksen 34 artiklassa.

¹⁴⁰⁸Dumortier – Vandezande 2012 s. 572–573. Kirjoittajat arvioivat legal effects -alakohdassa perinteisen ja sähköisen asiointimuodon ekvivalenssia.

¹⁴⁰⁹Ratkaisuilla on vaikutusta myös perusoikeuksien toteutumiseen. Eräitä kysymyksiä ovat julkisen tehtävän tosiasiallinen siirtyminen yksityisille toimijoille, esimerkiksi asianajajille, kun valtio vastaa oikeudellisesti oikeustoimesta, mutta yksityiset toimijat luovat ja hallinnoivat asiointitapahtumaa ja rekisteröintitapahtumaa, jossa tuotetaan ja luovutetaan julkista luottamusta rakentavia asiakirjoja ja todistuksia.

¹⁴¹⁰Hemmo 2003a s. 189, Ponka 2014 s. 364.

mahdollisesti siitä, oliko tahdonilmaisuuksiin velvoittautumista tapahtunut vai oliko kysymyksessä ainoastaan rauenneena pidettävä sopimusluonnos. Sopimuksen allekirjoitus on lähes tavanomaisen oikeuslähteen asemassa; toisaalta Hemmo lukee muutovaatimuksen vaatimusta kirjaimellisesti velvoittavaan säännökseen nojaten, jolloin muutovaatimus ei liene este velvoittavuudelle, kuten ei myöskään allekirjoituksen puuttuminen ilman erityistä sääntelyä. Paitsi että sopimus voidaan katsoa tiukan muutovaatimustulkinnan kyseessä ollessa sitomattomaksi, sitä voidaan myös arvioida oikeustoimien sisällön kautta.

Sähköinen kiinteistökauppa lisää osaltaan keskenään asioivien osapuolten turvaa ja luottamusta asiointitapahtumaan. Suomen valtio tarjoaa kiinteistönvaihdantaan palvelualustan, jonka toimivuuden osalta valtiolle on säädetty ankara vastuu. Kun valtio on rakentanut sähköisen asiointipalvelun, jossa se paitsi todentaa osapuolet, myös hyväksyy tässä tapahtumassa tehdyt allekirjoituksen, vahvistaa kaupan osapuolet ja takaa lisäksi järjestelmän oikean toiminnallisuuden, se tosiasiaa keskittää itselleen entistä laajemman vastuun aiemmin toteutettujen hajautettujen toimintojen sijaan. Sähköisen kiinteistönvaihdannan sääntelyssä ei suoranaisesti todeta osapuolten tekemää allekirjoitusta, vaan kauppa toteutetaan osapuolten hyväksyessä asiointitapahtuman.¹⁴¹¹ Lainsäätäjä ei tässäkään esimerkissä seuraa aina johdonmukaisesti funktionaalisen ekvivalenssin periaatetta. Samankaltaista palvelua luodaan myös valtion yhteisten tukipalveluiden

---

¹⁴¹¹HE 146/2010 s. 31–32. MK 9 a:1 :ssa on säädetty sähköisen asiointijärjestelmän käyttäjän tunnistamisesta ja sähköisen asiakirjan hyväksymisestä. Erityiset vaatimukset sisältävän oikeustoimen tekemiseksi on hyväksytty tunnistamiseen myös vahvan sähköisen tunnistamisen välineet osapuolten todentamiseen ja esitöiden mukaisesti prosessin mukainen hyväksyntä kaupan syntymisestä tehdään tämän suljetun järjestelmän sisällä. Erillistä allekirjoitustointia ei säädöstekstin mukaan edellytetä. MK 9 a:1:n mukaisesti: *”Sähköisten asiakirjojen laatiminen ja hyväksyminen asiointijärjestelmässä sekä asiointijärjestelmän muu käyttö edellyttävät, että käyttäjä tunnistetaan luotettavasti vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa (617/2009) tarkoitetulla vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoajan tarjoamalla tunnistamismenetelmällä tai laatuvarmenteella taikka muulla sellaisella tunnistautumistekniikalla, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen.”* MK 9 a:9: *”Myyjän on merkittävä sähköisen kauppakirjan luonnokseen lomakkeessa edellytetyt tiedot ja muut kaupan ehdot sekä hyväksyttävä luonnos.”* Jos ostaja haluaa tehdä muutoksia myyjän laatimaan kauppakirjan luonnokseen, hänen on hyväksyttävä muutettu luonnos. Esitöissä on todettu asiointivälineestä: *”Vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain mukaan sen 5.2 §:ssa tarkoitettu kehittynyt allekirjoitus, joka perustuu laatuvarmenteeseen ja on luotu turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä, riittää aina vastaamaan laissa edellytettyä allekirjoitusta.”* Viitattu säädös on sittemmin muutettu.

toteuttamiseen, kun valtio takaa kelpoisuuden ja roolitiedon oikeellisuuden palvelun toteuttamisen palvelussa, johon sovelletaan ankaraa vahingonkorvausvastuuta.¹⁴¹²

Suomessa kansallisessa sääntelyssä on edetty eurooppalaista tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen sääntelyä etäämmälle, kun palvelun liikkeellelaskija liitetään automaattisesti palveluntarjoajaa koskevan ilmoituksen tehtyään luottamusverkostoon, jossa on runsaasti luottamusverkostoa velvoittavaa ja rajoittavaa sääntelyä niin oikeudellisesti, liiketaloudellisesti kuin teknisestikin. Tavoitteena on ollut luoda yhtenäinen tunnistamisen ja sen ketjutuksen infrastruktuuri, jossa verkoston kaikki osapuolet hyötyvät yhtenäisistä ja neutraaleista rajapinnoista. Mahdollinen uusi toiminnallinen tekijä on välityspalvelun tarjoaja, jolle on tarjottava tunnistusväline välitettäväkseen verkostossa, mutta joka ei ole velvoitettu välittämään muita kuin itse valitsemiaan tunnistusvälineitä sopimuskumppanilleen verkkopalvelujen kautta. Välityspalvelun toiminta aiheuttaa luottamusverkoston jäsenille ja verkkopalveluntarjoajille uusia korvausoikeudellisia sopimukseen perustuvia ja perustumattomia oikeusasemia. Luottamusverkoston teknisen välityksen enimmäishinta sekä välityspalveluiden kilpailu loppukäyttäjaverkkopalveluista luonevat uusia markkinoita, jotka perustuvat yhtenäisiin, yleisesti hyväksytyihin tunnistusvälineisiin ja -palveluihin.

Luottamusverkoston palvelut toteutetaan niin, että voidaan taata verkoston toiminnan avoimuus, hyvä käytettävyys sekä neutraalius. Tunnistamis- ja luottamuspalveluasetus toisaalta palaa sääntelyn yksityiskohtaisuudessa sähköallekirjoitusdirektiivin mukaisia vaatimusmäärittelyjä yleisemmälle tasolle asetuksen sääntelyn viitatessa suurelta osin entistä yleisluonteisemman sääntelyn sovellettavuuteen ja yleisesti muissakin toimintaympäristöissä käytettävien tietoturvastandardien käyttöön. On mahdollista, että kehitettävät tekniikat ja toimintamallit eivät täytä luottamusverkoston rajapintamäärittelyksiä, ja kuitenkin liikkeelle laskijan palvelut täyttävät EU-sääntelyn vaatimukset ja sitä kautta niillä oli oikeus vaatia pääsyä hyväksytyjen palveluntarjoajien rekisteriin.

Sähköiseen toimintaan on tarpeen luoda siihen soveltuvia omia asiointitapoja, mikä edellyttää uusien toimintatapojen arviointia digitaalisten tuotteiden ja palveluiden mahdollistamana. Mitä todennäköisimmin tulevaisuudessa yleisesti käytettäviin palveluihin hyväksytään ainoastaan kvalifioidut tunnistus- ja luottamuspalvelumenetelmät.¹⁴¹³ Tämän

---

¹⁴¹²HE 59/2016 vp 6 §.

¹⁴¹³Dumortier – Vandezande 2012 s. 568–569. Dumortier kyseenalaistaa täydellisen funktionaalisen ekvivalenssin. Perinteinen paperiasiakirja on mahdollista korvata sähköisellä asiakirjalla silloin, jos

tutkimuksen kirjoittaja arvelee, että yleisimmin käyttöön otetaan sellaiset asiointitapahtumat, jotka ovat toiminnallisuudeltaan ja kustannuksiltaan riittävän toteuttamiskelpoisia, riskinjaltaan ennakoitavia, käytänteitä yksinkertaistavia sekä useita eri turvallisuustasoja sisältäviä vaihtoehtoja tarjoavia.¹⁴¹⁴

4. Vahingonkorvausoikeudellinen kehitys tunnustaa vahvan sähköisen tunnistamisen ja allekirjoituksen erityiset tilanteet erityistä huolellisuutta vaativiksi. Esimerkiksi tällaisista erityistä huolellisuutta vaativista, usein merkityksellisyytensä kannalta valtiotoimijan tehtäviin liittyvään rekisterinpitoon verrattavissa olevaksi toiminnaksi katsottu, on sähköisten tunnistus- ja luottamuspalveluiden käytössä perusteltua säätää tavanomaista tuottamusvastuuta ankarammin tai ankaraan vastuuseen perustuen ainakin sellaisissa tilanteissa, joissa ulkopuolinen osapuoli luottaa liikkeelle laskettuun asiointivälineeseen tai palveluntarjoajan palveluympäristöön. Uusinta sääntelyä ovat kiinteistönvaihdamen järjestelmän vastuukysymykset, valtion tukipalveluiden valtuustutietoihin perustuva palvelu tai laatuvarmenteesen luottavan kolmannen osapuolen käännetyt todistustaakan suojaama vastuuasema. Tuottamukseton vastuuasema on säädetty myös esitunnistuksen ketjutuksen tilanteisiin TunnL 17.5 §:n mukaisesti. Tietosuoja-asetuksen vastuusääntelyssä tunnistetaan erilaisia vastuutahoja. Tietosuoja-asetuksen 82 artiklan mukainen vastuusääntely on monimuotoisempi kuin väistyvissä kansallisessa henkilötietolain 47 §:ssä.

Tarve kvalifioitujen, yhteisesti hyväksytyjen ja rajat ylittävien palveluiden käyttöön ja liikkeelle laskemiseen lisääntyy koko ajan. Eräs syy ovat tietoturvallisuuden korostuneet vaikutukset, joilla on merkitystä myös liiketoiminnan riskienhallintaan. Sekä TunnL 16 §:n että tunnistamis- ja luottamuspalveluasetuksen 10 ja 19 artiklan perusteella on asetettu

---

asiointitapahtuma koetaan riittävän turvalliseksi. Riittävän turvallisen tapahtuman määrittely ja kehittäminen tapahtuu tapauskohtaisten ratkaisujen kautta niin, että todetaan ainakin tämä käsiteltävänä oleva oikeustoimi mahdolliseksi toteuttaa sähköisesti. Ei liene mahdollista määrittellä yhdenmukaisia kriteereitä yhdelle yhteiselle ”riittävän turvalliseksi” tapahtumalle.

¹⁴¹⁴Reed 2004 s. 155. Reed toteaa, että paitsi luottamuspalvelun tarjoamisessa myös perinteisillä aloilla, kuten pankkitoiminnassa, samankaltainen tarve identifioitua tietoa ja luottamukseen nousee entistä tärkeämmäksi. Nämä vaatimukset koskevat sekä palveluntarjoajan taloudellista asemaa että toiminnan luotettavuutta. Vaikka markkinoilla olisi mahdollista tuottaa teknisesti samankaltaisia tuotteita, esimerkiksi täyden oikeudellisen vaikutuksen saavuttaminen edellyttää yleisesti hyväksytyjä standardisoituja toimintatapoja ja valvontaa, kuten sähköisissä tunnistus- ja luottamuspalveluissa.

erityinen velvollisuus ilmoittaa havaitut tietoturvaloukkaukset. Tunnistus- tai luottamuspalvelun liikkeellelaskijan tarjotessa luottamusta yleisölle sen koko toiminnallisuuden laadun varmistamisella läpi palveluketjun on myös suuri liiketaloudellinen merkitys, joka epäonnistuessaan saattaa lopettaa koko liiketoiminnan, kuten tunnettu DigiNotar-tapaus osoittaa.

Palvelun liikkeellelaskijan laatuvaatimuksiin liittyy tietoturvallisuuden ohella se, kuinka se pystyy tarjoamaan sellaisia asiointitapoja, joissa viestintä on mahdollista tarjota niin, että sen sisältöä ei voi yksipuolisesti muuttaa ja se kuitenkin säilyy osapuolten saatavilla, kuten sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 181 §:ssä on säädetty. Tällä vaatimuksella on merkitystä sopimuksen, asiakirjan sekä allekirjoituksen muotovaatimusten toteuttamiseen, joita sähköisessä sääntelyssä on haettu useilla toisiinsa verrattuina erinimisillä kriteereillä.¹⁴¹⁵ Sääntely etenee entistä useammin määriteltyihin laatu- ja tietoturvaratkaisuihin. Euroopan jäsenvaltioissa voimassaolevaa oikeutta oleva tunnistus- ja luottamuspalveluista annettu asetus laajentaa tavanomaista tuottamuvastuuta ankarampaa vastuuta paitsi laatuvarmenteeseen luottavaan tahoon myös kvalifioituihin organisaatiovarmenteisiin (leima) sekä ohjelmistovarmenteisiin, kuten aikaleima tai palvelinvarmenteet.

On todennäköistä, että tulevaisuudessa sähköisen asioinnin korvausoikeudellinen erityissääntely laajenee edelleen. Tällaisia kehityspolkuja on nähtävissä ainakin sellaisissa palveluissa, joissa identiteetti muodostuu vähitellen eri tietoaineistoista tai joissa palveluketjuun liittyy erilaisia palveluntarjoajia. Samalla tarkentuu perinteisen siviilioikeuden lainalaisuuksien sääntelyn ja tulkinnan määrittely entisestään paperisen ja sähköisen asiakirjan vaatimuksissa. Ainakin perinteiset siviilioikeuden sopimusverkkokysymykset, sektorikohtainen sääntely (kuten ensitunnistaminen, luottamusverkoston eri tavoin säännelty palveluntarjoajat), mahdollisuus tunnistaa sitoumuksen syntyminen, sopimuksenulkoisen tahon asema, vahingon ennakoitavuus sekä VahL 5:1:n soveltaminen korostuvat tilanteissa, joissa voidaan havaita uusia palvelurakenteita sekä erilaisia vastuuasetelmia.

---

¹⁴¹⁵Laine, LM 4/2014 s. 617, Ponka 2013 s. 366–367

Summary

In Finland, provisions concerning the identification of a person were laid down as recently as in 2009 when the Act on Strong Electronic Identification and Digital Signatures was enacted. Until then, the identification of a person had not been a recognised legal concept. Instead, it had served as one of the functionalities in various judicial transactions. The importance to identify a certain person has always been a relevant element for example in the law of obligation to ensure that responsible parties and their personal legal obligations in a legal act are recognised.

In today's world, it is important that the end users of electronic services can be identified and it is therefore essential that applicable legislation be put in place. The identification of a person is now defined in the context of strong electronic identification. In *lex specialis*, provisions are also given on requirements pertaining to electronic identification, digital signatures and other trust services. In many cases, the enacted standard level of strong identification is required.

The dissertation is made of five parts. In the first part, the need for identification and privacy as well as data protection are recognised as key elements in electronic transactions. This part describes the dissertation's methodology and references. In the second part, applicable legislation and relevant terminology are introduced, referring to their legal background. In the third part, legal liability issues are discussed in detail taking into account relevant relationships. In the fourth part, some most used end user on-line services are examined focusing on legal requirements that are based on strong electronic identification. The fifth part is the summary of the results of the dissertation.

In electronic transactions based on identification, various judicial relationships can be recognised. Data protection and the protection of privacy are essential in and compulsory prerequisites of electronic transactions and they must be provided for in legislation. Service providers also keep registers of personal information and, according to European Union and Finnish legislation, they may be held liable in case any corrupt practices are discovered. This demand applies also to enacted strict liability.

Parties' legal positions are defined in the regulations and legal principles of contract law and tort liability law. One aspect is the determined requirements of the written form and signatures that are often based on European Union legislation. A typical online transaction involves several parties operating simultaneously either in a contractual or some other legally binding relationship. Non-contractual relationships exist, too. In certain cases,

compensation of financial loss is covered under the Tort Liability Act, in contractual relationships according to contractual liability.

In electronic transactions, typical parties include the service provider issuing the identification and signature service, a customer using the service and a third party, in many cases a non-contractual party trusting the identity or signature the service provider. The third party, such as an end-user web service, is very often a party in a contractual relationship with the primary end user. The third trusting party is specifically recognised in legislation. Special liability expectations have been enacted in the relationship towards the service provider.

It is also possible to expand the demand of liability in contractual relationships or outsourced contracts, for example in chains of contracts. In chains of contracts, liability questions are usually based on contractual liability although liability questions outside contractual relationships are more and more common when production is distributed to subcontractors and middlemen. Liability questions vary and they can be recognised as strict liability, fault liability, contractual liability, or tort liability. In addition, administrative law plays an important role because public administration is responsible for issuing digital services.

The issuance of identification and digital signature services are primarily based on European Union legislation. Identification and trust services are based on standardised legal and technical requirements, which determine the status and obligations of the Trusted Third Party, digital trust services and the minimum level of cross-border identification on European level. Regulating and auditing the level of the services or requiring compatible quality have become a standard way to produce digital services on the market. In digital services market, players meet the same legal requirements and functionalities as in traditional transactions: obligations of the parties, data protection, defining intellectual properties and secure identification of a person. Conducting transactions in an electronic environment may involve new legal and other elements that were not encountered when traditional paper-based documents were used.

The dissertation examines in detail legal issues concerning strong electronic identification and signatures and end-user services using these standardised methods. Most legal requirements are based on Regulation (EU) No 910/2014 of the European Parliament and the Council of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and repealing Directive 1999/93/EC as well as on Finnish Act on Strong Electronic Identification and Trust Services (617/2009).

Lähteet

- Aalberts, Babette – van der Hof, Simone: Digital Signature Blindness. Deventer 2000.
- Aarnio, Aulis: Några tankar om oskiftat dödsbo som juridisk person. Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1968, s. 342–368.
- Aarnio, Aulis: Oikeudellisen ajattelun perusteista. Vammala 1971.
- Aarnio, Aulis: Muodon merkitys oikeudellisessa käyttäytymisessä. Oikeustiede - Jurisprudentia 1972 I, s. 187–220.
- Aarnio, Aulis: Laki, teko ja tavoite. Forssa 1975. (Aarnio 1975a)
- Aarnio, Aulis: Jälkisäädökset. Vammala 1975. (Aarnio 1975b)
- Aarnio, Aulis: Oikeudellisen käsitteenmuodostuksen ongelmia. Näkökohtia soveltamistilannesysteemin ja normatiivisen systeemin suhteesta. Teoksessa Juhlajulkaisu Simo Zitting 1915-14/2-1985. Vammala 1985, s. 12–23.
- Aarnio: Lain ja kohtuuden tähden. Juva 1986.
- Aarnio, Aulis: Pitäisikö tuomiot perustellakin? Teoksessa juhlaulkaisu Pertti Juhani Muukkonen 1927-6/8-1987. Turku 1987, s. 7–18.
- Aarnio, Aulis: The Rational as Reasonable. Dordrecht 1987.
- Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. Juva 1989.
- Aarnio, Aulis: On Rational Acceptability. Teoksessa Nerhot, Patrick (toim.): Law, Interpretation and Reality. The Netherlands 1990, s. 73–83.
- Aarnio, Aulis: Muodon uusi tuleminen. Lakimies 3/1994, s. 273–286.
- Aarnio, Aulis: Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini. Porvoo 1997, s. 35–56.
- Aarnio, Aulis: Uusi varallisuus oikeus – vai vanha? Lakimies 2002, s. 515–534.
- Aarnio, Aulis: Luentoja lainopillisen tutkimuksen teoriasta. Helsinki 2011.
- Aarsheim, Hanne: Direktkrav vid 3PL samarbetenköparens möjligheter att göra rättigheter och ansvar gällande gäntemot logistiken. Oslo 2003.
- Adams, Carlisle – Lloyd, Steve: Understanding PKI. Concepts, Standards, and Deployment Considerations. Boston 2006.
- Adlercreutz, Axel – Gorton Lars: Avtalsrätt II. Lund 1980.
- Adlercreutz, Axel – Gorton Lars: Avtalsrätt I. Lund 2011.
- Agell, Anders – Malmström, Åke – Ramberg, Christina – Sigeman, Tore: Civilrätt. Malmö 2010.
- Aho, Matti L.: Joustavat normit vahingonkorvausoikeudessa. Teoksessa Juhlajulkaisu Simo Zitting 1915-14/2-1985. Vammala 1985, s. 24–33.

- Alén–Savikko, Anette: Pois hakutuloksista, pois mielestä? *Lakimies* 3-4/2015, s. 410–433.
- Alexy, Robert: *Theorie der Grundrechte*. Baden-Baden 1985.
- Almén, Tore: *Om köp och byte av lös egendom*. Stockholm 1906.
- Almén, Tore – Eklund, Rudolf: *Lagen om avtal*. Stockholm 1968.
- Andersen, Kristen: *Skadeforvoldelse og erstatning*. Oslo 1976.
- Anderson, Ross: *Security Engineering*. Indianapolis. USA 2008.
- Andersson, Helena: Legal aspects of information security. Teoksessa Magnusson Sjöberg, Cecilia (edit.): *Legal Management of Information Systems-Incorporating Law in e-Solutions*. Lund 2005, s. 477-495.
- Andersson, Helena – Yngström Louise: Information security. Teoksessa Magnusson Sjöberg, Cecilia (edit.): *Legal Management of Information Systems – incorporating law in e-solutions*. Lund 2005, s. 441–475.
- Andersson, Håkan: *Skyddsändamål och adekvans*. Uppsala 1993.
- Andersson, Håkan: *Trepartsrelationer i skadeståndsrätten*. Uppsala 1997.
- Anetjärvi, Sari: Länsimaisen yhteiskunnan sopimusmalleja. Teoksessa Tolonen, Hannu (toim.): *Sopimusoikeudellisia kirjoituksia*. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yksityisoikeuden julkaisusarja A:87. Turku 1997, s. 49–58.
- Annola, Vesa Antero: *Informaatio, sisäpiiri, markkinat*. Turku 2005.
- Anttila, Tapio: *Pankki, riskit ja sääntely*. Helsinki 1996.
- Aspbäck, Lasse: *Gränsöverskridande elektroniska avtal inom EU*. Åbo 2002.
- Astola, Tiina: *Arvopaperimarkkinoiden oikeussäännöt*. Helsinki 1990.
- Atiyah, P.S: *Accidents, Compensation and the Law*. London 1975.
- Atiyah, P.S: *The Rise and Fall of Freedom of Contract*. Oxford 1979.
- Atiyah, P.S: *Promises, Laws and Morals*. Oxford 1981.
- Atiyah, P.S: *Essays on Contract*. Oxford 1990.
- Atiyah, P.S: *An Introduction to the Law of Contract*. New York 1995.
- Aurejärvi, Erkki: *Vekselit*. Helsinki 1979.
- Aurejärvi, Erkki: *Velkakirja, vekseli ja shekki*. Vammala 1979.
- Aurejärvi, Erkki: *Luotto- ja maksuvälineet*. Jyväskylä 1986.
- Aurejärvi, Erkki – Hemmo, Mika: *Luotto-oikeuden perusteet*. Jyväskylä 2004.
- Aurejärvi, Erkki – Hemmo, Mika: *Velvoiteoikeuden oppikirja*. Helsinki 2007.
- Austin, Tom: *PKI. A Wiley Tech Brief*. New York 2001.
- Baker, Stewart A. – Hurst, Paul. R.: *The Limits of Trust. Cryptography, Governments, and Electronic Commerce*. The Hague 1998.

- Bengtsson, Bertil: Om civilrättens splittering. Teoksessa Festschrift till Kurt Grönfors Göteborg 1991, s. 29–46.
- Bengtsson, Bertil: Om europeisk och svensk försäkringsavtalsrätt. Juridisk Tidskrift vid Stockholms universitet. Nr 1/2012–13. Mölnlycke 2012, s. 3–13.
- Bing, Jon: Trust and Legal Certainty in Electronic Commerce. Teoksessa Magnusson Sjöberg, Cecilia – Wahlgren, Peter (red.): Festschrift till Peter Seipel. Stockholm 2006, s. 27–49.
- Björne, Lars: Rättssystemets utveckling. Helsingfors 2003.
- Blanchette, Jean-François: Burdens of Proof: Cryptographic Culture and Evidence Law in the Age of Electronic Documents. Cambridge, Massachusetts 2012.
- Blume, Peter: Fortiden, fremtiden og den personliges integritet. Teoksessa Syntymästä kuolemaan, oikeudesta informaatioon. Helsinki 2006, s. 267–286.
- Blume, Peter: Jurisprudence and Digital Technology. Teoksessa Magnusson Sjöberg, Cecilia – Wahlgren, Peter (red.): Festschrift till Peter Seipel. Stockholm 2006, s. 77–93.
- Brazell, Lorna: Electronic Signature Law and Regulation. London 2004, s. 27–49.
- Breuer, Rolf E: Banking in the Electronic Age, A Banker's view. Teoksessa Legal Issues in Electronic Banking. The Hague 2002, s. 29–38.
- Brusiin, Otto: Tuomarin harkinta normin puuttuessa. Vammala 1938.
- Cane, Peter: Atiyah's Accidents, Compensation and the Law. London 1987.
- Cane, Peter: The Anatomy of Tort Law. Oxford 1997.
- Cane, Peter: Atiyah's Accidents, Compensation and the Law. Cambridge 2013.
- Carlson, B.C.: Varallisuus oikeudellinen tahdonilmaisu. Lakimies 1956, s. 595–600.
- Castells, Manuel: The Rise of the Network Society. Oxford 2000.
- Castrén, Martina – Puskala, Harri: Kilpailuoikeudellinen vahingonkorvausdirektiivi – kohti EU:n kilpailuoikeuden harmonisoitua yksityisoikeudellista täytäntöönpanoa. Defensor Legis 2/2015, s. 381–398.
- Collins, Hugh: The Law of Contract. London 1986.
- Collins, Hugh: Regulating Contracts. New York 1999.
- Craig, Paul – de Búrca, Gráinne: EU-law. Text, Cases and Materials. Oxford 2003.
- Cranston, Ross: Principles of Banking Law. Oxford 1997.
- Dassesse, Marc: The Localisation of Electronic Banking transactions. EU, WTO and Tax Considerations. Teoksessa Legal Issues in Electronic Banking. The Hague 2002, s. 55–71.
- Davies, Karen: Understanding European Union Law. Oxon 2013.
- Dimitrov, George: Liability of Certification Service Providers. Saarbrücken 2008.

Dufwa, Bill: Principer för europeisk försäkringsavtalsrätt (PEICL). Juridisk Tidskrift vid Stockholms universitet. Nr 2/ 2010–2011, s. 351–381.

Dumortier, Jos – Vandezande, Niels: Trust in the proposed EU regulation on trust services. Computer Law & Security Review 5/28 2012, s. 568–576.

Ekelöf, Per Olof: Vilket ansvar bör domaren ha för brottmålsdomens riktighet? Teoksessa Lov og frihet. Festskrift til Johs. Andenæs. Stavanger 1982, s. 423–435.

Ekelöf, Per Olof-Boman, Robert: Rättegång IV. Göteborg 1992.

Erma, Reino – Hoppu, Esko: Vahingonkorvauksesta ja sopimusvastuusta rakennusurakassa. Helsinki 1976.

Fitz Patrick, Greg: An essay on information technology and trust. Teoksessa Magnusson Sjöberg, Cecilia (edit.): Legal Management of Information Systems – incorporating law in e-solutions. Lund 2005, s. 75–147.

Foster, Nigel: EU law. Hampshire 2014.

Gahmberg, Henrik: Carrier Liability and Insurance. Teoksessa Honka, Hannu (edit.): New Carriage of Goods by Sea. Åbo 1997, s. 269–283.

Godenhjelm, Berndt: Om ersättande av avbrottsskada vid säljarens dröjsmål. Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1970, s. 38–54.

Gonçalves, Maria Eduarda – Jesus, Inês Andrade: Security policies and the weakening of personal data protection in the European Union. Computer Law & Security Review 3/29 2013, s. 255–263.

Grönfors, Kurt: Dokumentlösa transporter och kreditsäkerhet. Teoksessa Festskrift till Knut Rodhe. Stockholm 1976, s. 217–234.

Grönfors, Kurt: Avtalslagen. Lund 1989.

Haarmann, Pirkko-Liisa: Teollisoikeus. Teoksessa Encyclopaedia Iuridica Fennica 1. Jyväskylä 1995, s. 844–845.

Hahto, Vilja: Uhrin myötävaikutus ja rikosentekijän vastuu. – Rikos- ja vahingonkorvausoikeudellinen tutkimus tekoa edeltävästä uhrikäyttäytymisestä fyysistä koskemattomuutta loukkaavissa rikoksissa. Helsinki 2004.

Hahto, Vilja: Tilintarkastajan korvausvastuu muista kuin lakimääräisistä tehtävistä, s. 55–73. Sopimus, vastuu, velvoite. Juhlajulkaisu Ari Saarnilehto 1947-21/11-2007. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Turku 2007.

Hahto, Vilja: Tuottamus vahingonkorvausoikeudessa. Juva 2008.

Hakalehto–Wainio, Suvianna. Valta ja vahinko. Julkisen vallan käyttäjän vahingonkorvausvastuu vahingonkorvauslaissa. Hämeenlinna 2008.

- Halila, Heikki: Rakennuttajan tiedonantovelvollisuudesta rakennusurakassa. Helsinki. 1981.
- Halila, Jouko: Todistustaakan jaosta silmällä pitäen erityisesti varallisuus oikeudellisia oikeussuhteita. Porvoo 1955.
- Hakulinen, Y.J.: Velkakirjalaki. Porvoo 1965. (Hakulinen 1965a)
- Hakulinen, Y.J.: Velvoiteoikeus I. Yleiset opit. Helsinki 1965. (Hakulinen 1965b)
- Halila, Jouko – Ylöstalo, Matti: Saamisen lakkaamisesta. Vammala 1980.
- Hannula, Antti: Tietoturvaluottisuus ja tietoturvaluottisuuden haasteet. Teoksessa Kuusela, Hannu – Ollikainen, Reijo (toim.): Riskit ja riskienhallinta. Vammala 1998, s. 223–226.
- Hartlev, Mette: Rette til information i helsesektoren. Teoksessa Saarenpää, Ahti – Suksi, Markku (red.): Rätten till information som en mänsklig rättighet. Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi, Institutet för rättsinformatik vid Lapplands Universitet. Åbo och Rovaniemi 1997, s. 85–97.
- Havansi, Erkki: Tunteeko Suomen oikeus ns. reaalisopimuksia? Lakimies 1969, s. 379–416.
- Havansi, Erkki: Panttioikeus osakkeeseen. Ensimmäinen osa. Vammala 1979.
- Havansi, Erkki: Panttioikeus osakkeeseen. Toinen osa. Vammala 1981. (Havansi 1981a)
- Havansi, Erkki: Luotto-oikeus. Yleiset perusteet. Helsinki 1981. (Havansi 1981b)
- Havansi, Erkki: Luotto-oikeus. Yleiset perusteet. Helsinki 1984.
- Havansi, Erkki: Esinevakuusoikeudet. Jyväskylä 1992.
- Havansi, Erkki: Kiinteistöpanntioikeus uuden maakaaren mukaan. Helsinki 1996.
- Havu, Katri: Oikeus kilpailuoikeudelliseen vahingonkorvaukseen EU:n ja Suomen oikeudessa. Helsinki 2013.
- Helin, Markku: Käsitteistä päättelemisestä. Teoksessa Juhlaulkaisu Simo Zitting 1915-14/2-1985. Vammala 1985, s. 82–92.
- Helin, Markku: Lainoppi ja metafysiikka. Vammala 1988.
- Helin, Markku, 1991. Lakien esityöt tutkijan oikeuslähteenä. Teoksessa Marja Pohjonen (toim.): Lain esityöt oikeuslähteenä. Turku 1990, s. 34–47.
- Helin, Markku: Alaikäisen oikeustoimista. Lakimies 1/1991, s. 13–36.
- Helin, Markku: Edunvalvojan päätösvallan rajoista. Lakimies 6–7/2001, s. 1070–1088.
- Helin, Markku: Testamentin muoto. Lakimies 7–8/2002, s. 1153–1167.
- Hellner, Jan: Skadestånd. Stockholm 1985.
- Hellner, Jan – Radetzki, Marcus: Skadeståndsrätt. Stockholm 2010.
- Hemmo, Mika: Vahingonkorvauksen määräytymisestä sopimussuhteissa. Vammala 1994.
- Hemmo, Mika: Vahingonkorvauksen sovittelu ja moderni korvausoikeus. Helsinki 1996.

Hemmo, Mika: Irtisanomisvapaus ja pitkäkestoiset liikesopimukset. Defensor Legis 3/1996, s. 328–346.

Hemmo, Mika: Sopimusoikeus II. Jyväskylä 1997.

Hemmo, Mika: Sopimus ja delikti. Helsinki 1998.

Hemmo, Mika: Pankkioikeus. Helsinki 2001.

Hemmo, Mika: Håller uppfattningen om gäldansvaret på att förändras? Tidskrift utgiven av juridiska föreningen i Finland. 1/2002, s. 37–45.

Hemmo, Mika: Sopimusoikeus I. Jyväskylä 2003. (Hemmo 2003a)

Hemmo, Mika: Sopimusoikeus II. Jyväskylä 2003. (Hemmo 2003b)

Hemmo, Mika: Velvoiteoikeuden perusteet. Helsinki 2004.

Hemmo, Mika: Oikeudellisen riskienhallinnan perusteita. Helsinki 2005. (Hemmo2005a)

Hemmo, Mika: Vahingonkorvausoikeus. Porvoo 2005. (Hemmo2005b)

Hemmo, Mika: Sopimusoikeuden yleiset opit ja kilpailuoikeus. Lakimies 7–8/2006, s. 1134–1157.

Hemmo, Mika: Vakuutusoikeus. Helsinki 2006.

Henriksen: Juridiske spørgsmål ved indførelse af papirløse dokumenter i international handel. Teoksessa Juristen i datasamhället. Nordisk årsbok i rättsinformatik 1984. Lund 1984, s. 49–60.

Herre, Johnny: Ersättningen i köprätten. Särskilt om skadeståndsbereknningen. Stockholm 1996.

von Herzen, Hannu: Sopimusneuvottelut. Vammala 1991.

Hessler, Henrik: Obehöriga förfaranden med värdepapper. Stockholm 1981.

Hiller, Janine S. – Russel, Roberta S.: The challenge and imperative of private sector cybersecurity: An international comparison. Computer Law & Security Review 3/29 2013, s. 236–245.

Hirvonen, Ari: Oikeuden ja lainkäytön teoria. Helsinki 2012.

Honka, Hannu: New Carriage of Goods by Sea – the Nordic Approach. Teoksessa Honka, Hannu (edit.): New Carriage of Goods by Sea. Åbo 1997, s. 15–217.

Honka, Hannu: Is Finnish Tort Law in the Process of Being Americanized? Teoksessa Wahlgren, Peter (edit.): Tort Liability and Insurance. Scandinavian Studies in Law. Volume 41. Stockholm 2001, s. 279–307.

Hoppu, Esko: Kanavointisäännöstä vahingonkorvausoikeudessa. Juhlajulkaisu Urho Kaleva Kekkonen 1900–3/9–1975. Helsinki 1975, s. 345–355.

- Hoppu, Esko: Kauppa- ja varallisuus oikeus. Teoksessa Aurejärvi, Erkki (toim.): Suomen yksityisoikeus. Helsinki 1987, s. 2–152.
- Hoppu, Esko: Vahingonkorvausvastuusta kauppalaan mukaan. Lakimies 1988, s. 51–65.
- Hoppu, Esko: Vahingonkorvauksen kehityslinjoja. Lakimies 6–7/1998, s. 1048–1056.
- Hoppu, Esko – Hoppu, Kari: Kauppa- ja varallisuus oikeuden pääpiirteet. Helsinki 2007.
- Hoppu, Kari: Sijoitustuotteiden markkinoinnin sääntely. Vantaa 2004.
- Horn, Norbert: Banking in the Electronic Age. Legal Issues. Teoksessa Legal Issues in Electronic Banking. The Hague 2002, s. 3–27.
- Huhtamäki, Ari: Korkosota luotonantajavastuun valossa. Defensor Legis 1991, s. 196–213.
- Huhtamäki, Ari: Luotonantajavastuu. Jyväskylä 1993.
- Hultmark, Christina: Kontraktsbrott vid köp av aktie. Särskilt om fel. Göteborg 1992.
- Hultmark, Christina: Digitala Signaturer. Juridisk Tidskrift vid Stockholms universitet. Nr 4/1996–97. Stockholm 1997, s. 876–887.
- Hultmark, Christina: Elektronisk handel och avtalsrätt. Stockholm 1998.
- Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki 2005.
- Hyvärinen, Antti Tapani: Kuluttajakeskeisiä näkökohtia verkkokaupan nettisopimuksista. Defensor Legis 2/1998, s. 235–275.
- Häyhä, Juha: Oikeustaloustiede ja sopimusoikeus. Teoksessa Kanninen, Vesa – Määttä, Kalle (toim.): Näkökulmia oikeustaloustieteeseen. Tampere 1996, s. 160–192.
- Häyhä, Juha: Johdanto. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini. Porvoo 1997, s. 15–34.
- Häyhä, Juha: Ankara vastuu ja vahingonkorvausoikeuden järjestelmä. Oikeustiede – Jurisprudentia 1999, s. 81–151.
- Häyhä, Juha: Sopimus, laki ja vakuutustoiminta. Jyväskylä 1996.
- Häyhä, Juha: Tieto tavarana – siviilioikeus tietoyhteiskunnassa. Oikeus 2000, s. 36–64.
- Häyhä, Juha: Vakuutus sopimus ja kolmas. Juhlajulkaisu Esko Hoppu 1935-15/1-2005. Helsinki 2005, s. 134–147.
- Ivanov, Kristo: Julkiset tiedostot ja asioiden tärkeysjärjestys oikeustieteen ja tietojenkäsittelyn suhteesta. Teoksessa Oikeusinformatiikka. Pohjoismaisen oikeuden instituutti. Helsinki 1987, s. 174–199.
- Jamieson, Rodger – Land, Lesley Pek Wee – Winchester, Donald – Stephens, Greg – Steel, Alex – Maurushat, Alana – Sarre, Rick: Addressing identity crime in crime management

information systems: Definitions, classification, and empirics. *Computer Law & Security Review* 4/28 2012, s. 381–395.

Jokela, Marjut: Ei muotoa muodon vuoksi eikä tekniikkaa tekniikan vuoksi. *Juhlajulkaisu Juhani Wirilander 1935-30/11-2005*. Jyväskylä 2005, s. 125–137.

Jokela, Marjut – Kartio, Leena – Ojanen, Ilmari: *Maakaari*. Helsinki 2004.

Johansson, Lennart: *Banker och Internet*. Uppsala 2006.

Jonkka, Jaakko: *Syytekynnys*. Vammala 1991.

Jørgensen, Stig: Kausalitetsspørgsmål i erstatningsretten. *Af landsretssagfører. Ugeskrift for Retsvæsen*. 1953 B. København 1953, s. 33–49.

Jørgensen, Stig: *Erstatningsret*. København 1972.

Jyränti, Antero: Toiset työt, toiset metodit. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): *Minun metodini*. Porvoo 1997, s. 74–89.

Kahra, Hannu – Kanto, Antti – Kuusela Hannu: Näkökulmia riskin käsitteeseen. Teoksessa *Riskit ja riskienhallinta*. Vammala 1998, s. 35–56.

Kaisto, Janne: *Lainoppi ja oikeusteoria*. Helsinki 2005.

Kaisto, Janne: *Sopimusvapaus, laki ja maksusuoja*. Helsinki 2001.

Kangas, Urpo: *Digitaalinen jäämistövarallisuus*. Helsinki 2012.

Kangas, Urpo: Minun metodini. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): *Minun metodini*. Porvoo 1997, s. 90–109.

Kanniainen, Vesa – Määttä, Kalle – Timonen, Pekka: *Oikeustaloustiede. Johdantoa lähestymistapoihin ja käsitteisiin*. Teoksessa Kanniainen, Vesa – Määttä, Kalle (toim.): *Näkökulmia oikeustaloustieteeseen*. Tampere 1996, s. 11–46.

Karlgrén, Hans: *Skadeståndsrätt*. Stockholm 1972.

Kartio, Leena: Esineoikeuden esine tutkimuspöydällä. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): *Minun metodini*. Porvoo 1997, s. 110–130.

Kartio, Leena: Sopimus ja kolmas. *Oikeustiede*. *Juhlajulkaisu Aulis Aarnio*. 1937. 14/5.1997. Jyväskylä 1997, s. 152–163.

Kartio, Leena: Paperittomat asiakirjat yksityisoikeuden ongelmana. Teoksessa *Juhlajulkaisu Allan Huttunen 1928-5/11-1988*. Turku 1988, s. 47–60.

Kartio, Leena: Uudistuvan esineoikeuden haasteet. Teoksessa *Juhlajulkaisu Simo Zitting 1915-14/2-1985*. Vammala 1985, s. 145–159.

Kartio, Mia: Toisen verkkopankkitunnuksia käyttämällä aiheutettu vahinko. *Oikeustieto* 4/2005, s. 11–13.

Kayser, Pierre: *La Protection de la Vie Privée*. Aix-en-Provence 1990.

- Kerttula, Esa: Tietoverkkojen tietoturva. Helsinki 2000.
- Kiggins, Ryan David: US Leadership in Cyberspace: Transnational Cyber Security and Global Governance. Teoksessa Frederik Kremer – Benedikt Müller (edit.): Cyberspace and international Relations. Berlin 2014, s. 161–180.
- Kivimäki, T.M. – Ylöstalo, Matti. Suomen siviilioikeuden oppikirja: Yleinen osa. Porvoo 1973, s. 499–501.
- Kivivuori, Antti: Vahingonkorvauslain soveltamisala. Defensor Legis 1975, s. 266–276.
- Klami, Hannu Tapani: Todistusharkinnasta riita-asioissa. Defensor Legis 1992, s. 574–586.
- Klami, Hannu Tapani: ”Reaaliset argumentit”. Lakimies 3/1996, s. 468–476.
- Klami, Hannu Tapani: Päättöteoria juridisen argumentaation punninnassa. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini. Porvoo 1997, s. 151–172.
- Klami, Hannu Tapani – Sorvettula, Johanna – Hatakka, Minna: Tarvitaanko todistustaakkaa? Defensor Legis 1990, s. 1–21.
- Klami, Hannu Tapani – Sorvettula, Johanna – Hatakka, Minna: Law and Philosophy. Volume 10 (1) 1991. The Netherlands 1991, s. 73–107.
- Kleineman, Jan: Lender liability - ett skadeståndsrättsligt perspektiv på 1990-talets finansiella kris. Juridisk Tidskrift vid Stockholms Universitet 1992–1993, s. 289–317.
- Kohonen, Merja: Lojaliteettiperiaate erityisesti yhteistyösopimuksissa. Teoksessa Tolonen, Hannu (toim.): Sopimusoikeudellisia kirjoituksia. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yksityisoikeuden julkaisusarja A:87. Turku 1997, s. 123–140.
- Koivisto, Ida: Julkisen vallan rajoilla. Lakimies 5/2014, s. 675–695.
- Koivisto, Ida: Oikeus on, miten se systematisoidaan? – Kysymys oikeudenalajaotuksesta hallinto-oikeudesta. Lakimies 7–8/2015, s. 954–972.
- Koivurova, Timo: Oikeudenalat ja oikeustieteilijät globalisaation murroksessa. Lakimies 7–8/2015, s. 1005–1021.
- Korpisaari, Päivi: Oikeudenalan tunnusmerkeistä ja oikeudenalojen tarpeellisuudesta. Lakimies 7–8/2015, s. 987–1004.
- Korva, Mika: Vahingonkorvaus informaatiohäiriön seurauksena. Defensor Legis 3/2004, s. 432–454.
- Koskelo, Pauliine: Säljarens ansvar for leverantörer och andra medhjälpare. Tidskrift utgiven av juridiska föreningen i Finland 1990, s. 294–313.
- Kotimaa. 30.11.2012. Työryhmä ehdottaa turvapaikanhakijoille maksukorttia.
- Kotkas, Toomas: Jatko-opiskelijoiden luentosarja 8.–24.1.2007.
- Kulla, Heikki (toim.): Viestintäoikeus. Vantaa 2002.

- Kulla, Heikki: Hallintomenettelyn perusteet. Helsinki 2012.
- Kuopus, Jorma: Tietoturvallisuus ja yksityisyyden suoja sähköisessä kaupankäynnissä. Teoksessa Laine, Juha (toim.): Verkkokauppa-oikeus. Helsinki 2001, s. 131–195.
- Kuopus, Jorma: Sähköinen hallinto, tietoturvallisuus ja yksityisyyden suoja. Teoksessa Kulla, Heikki (toim.): Viestintä-oikeus. Vantaa 2002, s. 213–246.
- Kuusela, Hannu – Ollikainen, Reijo (toim.): Riskit ja riskienhallinta-ajattelu. Teoksessa Riskit ja riskienhallinta. Vammala 1998, s. 15–34.
- Kuusniemi, Ilkka. Shipping Terms. Teoksessa Honka, Hannu (edit.): New Carriage of Goods by Sea. Åbo 1997, s. 217–269.
- Könkkölä, Justus: Vakuutusmeklarin vahingonkorvausvastuusta. Teoksessa Norio-Timonen, Jaana (toim.): Kansainvälistyvät rahoitusmarkkinat ja asiakas. Helsinki 2007, s. 78–96.
- Laakso, Seppo: Lain esityöt oikeuslähteenä. Teoksessa Rosas, Allan (toim.): Oikeus, demokratia, informaatio. Helsinki 1993, s. 111–124.
- Laborde, Carolina M: Electronic Signatures in Digital Contracts. Frankfurt am Main 2010.
- Lahtinen, Osvi: Avoimen yhtiön ja sen jäsenen välisestä suhteesta. Defensor Legis 1953, s. 152–161.
- Lahtinen, Osvi: Oikeustoimen muoto-ongelmasta. Lakimies 1957, s. 134–144.
- Laine, Juha: Elektronisen kaupan sääntelystä. Lakimies 1/1998, s. 38–60.
- Laine, Juha: Verkkokaupan sopimuksista. Teoksessa Laine, Juha (toim.): Verkkokauppa-oikeus. Helsinki 2001, s. 195–247.
- Laine, Juha – Ponka Ilja: Kirjallisen muodon täyttäminen sähköisesti. Defensor Legis 2003, s. 1028–1043.
- Laine, Juha – Ponka, Ilja. Sähköinen tunnistaminen ja allekirjoitus Suomen velvoiteoikeudessa. Virallisen vastaväittäjän, professori Juha Laineen Helsingin yliopiston oikeustieteelliselle tiedekunnalle antama 16.10.2013 päivätty lausunto vähäisin muutoksin. Lakimies 4/2014, s. 612–630.
- Lantto, Eeva: Sähköinen asiointi hallinnossa. Kela. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia. Helsinki 1999.
- Larsen, Clifford: Rules of Evidence and Electronic Transactions. Teoksessa Horn, Norbert (edit.): Legal Issues in Electronic Banking. The Hague 2002, s. 121–162.
- Larsson, Marie: Konsumentkrav på genomförande av EU:s direktiv om distansavtal för finansiella tjänster. Tema Nord 2003:544, s. 56–57.
- Lauriala: Kontrolli, riski ja informaatio. Helsinki 2001.

- Lehtonen, Kirsi – Ljungberg, Vuokko – Himberg, Kimmo: Oikeudellinen käsialanvertailu. Defensor Legis 1992, s. 875–885.
- Lehtonen, Lasse: Hyvä hallinto, hallinnon tietokannat ja potilaan yksityisyyden suoja. Teoksessa Kulla, Heikki (toim.): Viestintäoikeus. Vantaa 2002, s. 247–270.
- Le Monde. 22.5.2003. Pourquoi la signature électronique reste lettre morte.
- Letto-Vanamo, Pia: Roomalainen oikeus – menneisyyden jäänne vai tulevaisuuden toivo? Lakimies 7–8 2003, s. 1084–1097.
- Lim, Yee Fen: Cyberspace Law. Commentaries and Materials. Australia 2002.
- Limnell, Jarno – Majewski, Klaus – Salminen, Mirva. Kyberturvallisuus. Saarijärvi 2014.
- Lindon, Raymond: Les Droits de la Personnalité. Paris 1974.
- Lloyd, Ian: Legal Barriers to Electronic Contracts: Formal Requirements and Digital Signatures. Teoksessa Edwards, Lilian – Waelde Charlotte (edit.): Law and the Internet. Regulating Cyberspace. Oxford 1998, s. 137–149.
- Lloyd, Ian: Information Technology Law. Great Britain 1999.
- Lynch, Daniel C. – Lundquist, Leslie: Digital Money – The New Era of Internet Commerce. United States of America 1996.
- Madsen, Palle Bo: Privat retsstftelse – om kontrakt og delikt. Tidsskrift for Rettsvitenskap 1986 s. 597–626.
- Mckaay, Ejan: Economics of Information and Law. Boston 1982.
- Magnusson Sjöberg, Cecilia: Rättsautomation. Särskilt on statsförvaltningen. Stockholm 1992.
- Magnusson Sjöberg, Cecilia: Critical factors in legal document management. Stockholm 1998.
- Magnusson Sjöberg, Cecilia: Elektroniska signaturer – ny lag men fortsatt behov av åtgärder. Juridisk Tidskrift vid Stockholms universitet. Nr 4/2000–01. Stockholm 2001, s. 864–883.
- Magnusson Sjöberg, Cecilia: Tillit i informationssamhället. Teoksessa Blume, Peter (red.): Anonymitet – Övervakning – Tillit. Nordisk årsbok i rättsinformatik 2003. Stockholm 2003, s.107–125.
- Magnusson Sjöberg, Cecilia – Nordén, Anna: Managing Electronic Signatures – Current Challenges. Teoksessa Wahlgren, Peter (edit.): IT-Law. Stockholm 2004, s. 80–94.
- Magnusson Sjöberg, Cecilia: Critical factors in legal document management. Teoksessa Magnusson Sjöberg, Cecilia (edit.): Legal Management of Information Systems – incorporating law in e-solutions. Lund 2005, s. 411–439.

Magnusson Sjöberg, Cecilia: Trusted legal infrastructures. Teoksessa Magnusson Sjöberg, Cecilia (edit.): Legal Management of Information Systems – incorporating law in e-solutions. Lund 2005, s. 497–517.

Magnusson Sjöberg, Cecilia – Nordén, Anna: Managing Electronic Signatures – Current Challenges. Teoksessa Wahlgren, Peter (edit.): IT-Law. Stockholm 2004, s. 79–97.

Makkonen, Kaarle: Luentoja yleisestä oikeustieteestä. Jyväskylä 1981. (Makkonen 1981a)

Makkonen, Kaarle: Oikeudellisen ratkaisutoiminnan ongelmia. Vammala 1981. (Makkonen 1981b)

Markesinis B.S.: An Expanding Tort Law – The Price of a Rigid Contract. Law Quarterly Review 1987, s. 354–397.

Martin, Shannon: Information Controls and Needs of Information Flow in Representative Democracies. Teoksessa Lederman, Eli-Shapira, Ron (edit.): Law, Information and Information Technology. The Hague 2001, s. 369–391.

Mason, Stephen: Electronic Signatures in Law. Great Britain 2007.

Mawrey, Richard – Salmon, Keith: Computers and the Law. Great Britain 1988.

McDowell, Stephen D. – Nensey, Zoheb – Steinberg, Philip E: Cooperative International Approaches to Network Security: Understanding and assessing OECD and ITU Efforts to promote Shared Cybersecurity. Teoksessa Kremer, Jan – Frederik Kremer – Benedict Müller (edit.): Cyberspace and international Relations. Heidelberg 2014, s. 231–252.

Mebus, Bent: Dokumentlose obligationer. Juristen och datasäkerheten. Nordisk årsbok i rättsinformatik. Lund 1985, s. 131–138.

Mik, Elisa: Mistaken identity, identity theft and problems of remote authentication in e-commerce. Computer Law & Security Review 4/28 2012, s. 396–402.

Modeen, Tore: Käsité ”julkista valtaa käytettäessä” vahingonkorvauslaissa. Lakimies 1976, s. 411–420.

Molyneux, Philip – Lloyd – Williams, D.M. – Thornton, John: European Banking – an Analysis of Competitive Conditions. Teoksessa Revell, Jack (edit.): The Changing Face of European Banks and Securities Markets. New York 1994, s. 3–29.

Mononen, Marko: Sopimusoikeuden materiaalisuudesta. Helsinki 2001.

Mononen, Marko: Yritysten välinen tuotevastuu. Helsinki 2004.

Muukkonen P.J.: Sopimusvapauden käsitteestä. Lakimies 1956, s. 601–612.

Muukkonen, P.J.: Muotosäännökset. Vammala 1958.

Muukkonen, P.J.: Esisopimus. Vammala 1960.

Muukkonen, P.J.: Näkökohtia kolmikantakaupoista. Lakimies 6/1988, s. 633–637.

- Muukkonen, P.J: Sopimusoikeuden yleinen lojaliteettiperiaate. *Lakimies* 1993, s. 1030–1048.
- Myllynen, Tuomo: Tietoturva ja riskit tietotekniikassa. Teoksessa Kuusela, Hannu – Ollikainen, Reijo (toim.): Riskit ja riskienhallinta. Vammala 1998, s. 237–250.
- Mäenpää, Olli: Hallintosopimus. Hallintoviranomaisen sopimustoiminnan oikeudellisia ongelmia. Helsinki 1989.
- Mäenpää, Olli: Julkisuusperiaate tietoyhteiskunnassa. *Oikeus* 1/2000, s. 237–250.
- Mäenpää, Olli: Hallinto-oikeus. Porvoo 2003.
- Mäenpää, Olli: Oikeus hyvään hallintoon. Helsinki 2008.
- Mäenpää, Olli: Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet. Porvoo 2011.
- Mähönen, Juhani: Kirjaamisasiat – lainkäyttöä vai hallintoa. *Lakimies* 5/2003, s. 808–828.
- Mähönen, Juhani: Sähköinen kiinteistönkauppa ja lainhuuto. *Lakimies* 5/2004, s. 816–842.
- Mähönen, Jukka: Luottamuksesta. Sopimus, vastuu, velvoite. Juhlajulkaisu Ari Saarnilehto 1947-21/11-2007. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Turku 2007, s. 257–269.
- Mäntysaari, Petri: Arvopaperivälittäjästä sijoitusneuvoja. Vantaa 2001.
- Mähönen, Jukka: Onko kauppaoikeudella mitään virkaa? *Lakimies* 7–8/2015, s. 973–986.
- Nerhot, Patrick: Interpretation in Legal Science. Teoksessa Nerhot, Patrick (edit.): *Law, Interpretation and Reality*. The Netherlands 1990, s. 193–225.
- Niemi, Matti Ilmari: Kohti sähköistä kiinteistönkauppaa – kenen ehdoilla? *Defensor Legis* 5/2006, s. 885–890.
- Norio-Timonen, Jaana: Lainsäätäjä, vakuutusvalvoja ja vakuutustuotteet. *Lakimies* 7–8 2006, s. 1282–1298.
- Norio-Timonen, Jaana. Myyjän tiedonantovelvollisuus sijoitussidonnaisten vakuutusten kaupassa. Teoksessa Norio-Timonen, Jaana (toim.). *Kansainvälistyvät rahoitusmarkkinat ja asiakas*. Helsinki 2007, s. 9–43.
- Norros, Olli: Välimiehen ja sovittelijan vahingonkorvausvastuu. Helsinki 2004.
- Norros Olli: Välimiehen vahingonkorvausoikeudellinen asema ja vastuu välitystuomion syntymättä jäämisestä. *Defensor Legis* 6/2004, s. 1124–1148.
- Norros, Olli: Asiantuntijan vastuu sivullisia kohtaan. *Defensor Legis* 5/2007, s. 699–719.
- Norros, Olli: Vastuu sopimusketjussa. Vantaa 2007.
- Norros, Olli: Vahingonkorvaus asiantuntijapalveluissa. *Lakimies* 4/2008, s. 637–643.
- Nuno Gomes de Andrade, Norberto – Chen-Wilson, Lisha – Argles, David – Wills, Gary – Schiano di Zenise, Michele: *Electronic Identity*. London 2014.
- Nurmi, Risto: Elektroninen sopimus. Helsinki 1997.

- Nuotio, Kimmo: RL 37. Maksuvälinerikokset. Teoksessa Rikosoikeus. Juva 2009, s. 1007–1025.
- Nuotio, Kimmo: RL 33. Väärennysrikoksista. Teoksessa Rikosoikeus. Juva 2009, s. 885–911.
- Nuutila, Ari-Matti – Majanen, Martti: RL 24 luku. Yksityisyyden rauhan ja kunnian loukkaamisrikokset. Teoksessa Rikosoikeus. Juva 2009, s. 633–681.
- Nuutila, Ari-Matti – Majanen, Martti: RL 36 luku. Petos ja muu epärehellisyys. Teoksessa Rikosoikeus. Juva 2009, s. 973–1005.
- Nybergh, Frey: Rätten till tjänster i informations- och kreditsamhället. Jyväskylä 2004.
- Nygaard, Nils: Skade og ansvar. Bergen 2009.
- Nyström, Patrik. Vahingonkorvauslain soveltaminen osakeyhtiön johtajan aiheuttamaan vahinkoon. Lakimies 5/2015, s. 634–657.
- Ojala, Juha: Välitysinstituutin vahingonkorvausvastuu. Defensor Legis 6/2012, s. 808–826.
- Ollila, Riitta: Freedom of Speech and Protection of Privacy in Convergence of Electronic Communications. Rovaniemi 2001.
- Oker-Blom, Max: Oikeustaloustieteen eli taloudellisten argumenttien merkityksestä Raimo Siltalan oikeuslähdeopissa. Teoksessa Kolehmainen, Esa (toim.): Oikeus ja kritiikki 1. Helsinki 2009, s. 179–195.
- Peczenic, Alexander: Juridikens metodproblem. Stockholm 1974.
- Peczenic, Alexander: Skäl och dom. Teoksessa Samfunn Rett Rettferdighed. Oslo 1986, s. 515–525.
- Peczenic, Alexander: Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation. Göteborg 1995.
- Perttula, Juha. Licensiaatin tutkimus. eHallinto – Tietoverkkojen oikeudelliset kysymykset viranomaisten eurooppalaisessa yhteistoiminnassa – erityisesti sosiaaliturvalaitosten välisen sähköisen viestinnän kannalta. Kansainvälisen talousoikeuden instituutti. Helsingin yliopisto. 2001.
- Pihlajamäki, Antti: Tietotekniikkarikokset. Teoksessa Encyclopaedia Iuridica Fennica 4. Jyväskylä 1995, s. 685–686.
- Pihlajamäki, Antti: Tietojenkäsittelyrauhan rikosoikeudellinen suoja. Datarikoksia koskeva sääntely Suomen rikoslaissa. Jyväskylä 2004.
- Pinckaers, Julius C.S.: From Privacy toward a new intellectual property right in persona. The Hague 1996.

- Ponka, Ilja: Sähköinen tunnistaminen ja allekirjoitus Suomen velvoiteoikeudessa. Helsinki 2013.
- Prins, J.E.J – Broeders, Dennis – Griffioen, H.M.: iGovernment: A new perspective on the future of government digitisation. *Computer Law & Security Review* 3/28 2012, s. 273–282.
- Pulkkinen, Urho: Teknisten järjestelmien riskianalyysi. Teoksessa Kuusela, Hannu – Ollikainen, Reijo (toim.): Riskit ja riskienhallinta. Vammala 1998, s. 179–200.
- Pöyhönen, Juha: Juridisista teorioista. Helsinki 1981.
- Pöyhönen, Juha: Sopimusoikeuden järjestelmä ja sopimusten sovittelu. Vammala 1988.
- Pöyhönen, Juha: Filosofia – minun metodini? Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini. Porvoo 1997, s. 245–260.
- Pöyhönen, Juha: Kohti uutta varallisuusoikeutta. *Lakimies* 4–5/1997, s. 527–560.
- Pöyhönen, Juha: Hyvä tapa. Teoksessa *Encyclopedia Iuridica Fennica* 7. Jyväskylä 1999, s. 197–199.
- Pöyhönen, Juha: Korvausmallit vahingonkorvausoikeudessa. *Oikeustiede – Jurisprudentia* 1999, s. 297–372.
- Pöyhönen, Juha: Uusi varallisuusoikeus. Jyväskylä 2000.
- Pöyhönen, Juha – Korhonen, Petteri: Kolmannelle aiheutuneiden vahinkojen korvaaminen osana vahingonkorvauksen yleisiä oppeja. *Oikeustiede – Jurisprudentia* 1996, s. 211–291.
- Pöysti, Tuomas: Sääntelytarpeet ja muoto. Teoksessa Saarenpää, Ahti – Pöysti, Tuomas (toim.): Tietoturvallisuus ja laki – Näkökohtia tietoturvallisuuden oikeudellisesta sääntelystä. Helsinki 1997.
- Pöysti, Tuomas: Tietoturvallisuus oikeusinstituutiona. Teoksessa Saarenpää, Ahti – Pöysti, Tuomas (toim.): Tietoturvallisuus ja laki – Näkökohtia tietoturvallisuuden oikeudellisesta sääntelystä. Helsinki 1997.
- Pöysti, Tuomas: Sähköinen allekirjoitus. Teoksessa *Encyclopaedia Iuridica Fennica* 7, s. 1105–1112. Jyväskylä 1999.
- Pöysti, Tuomas: Sähköinen identiteetti. Teoksessa *Encyclopaedia Iuridica Fennica* 7, s. 1112–1116. Jyväskylä 1999.
- Pöysti, Tuomas: Tehokkuus, informaatio ja eurooppalainen oikeusalue. Helsinki 1999.
- Pöysti, Tuomas: Julkisen vallan velvoite edistää sähköisen identiteetin ja verkkoyhteiskunnan infrastruktuurin turvallisuutta. *Oikeus* 1/2000, s. 91–112.
- Pöysti, Tuomas: Verkkoyhteiskunnan viestintäinfrastruktuurin metaoikeudet. Teoksessa Kulla, Heikki (toim.): Viestintäoikeus. Vantaa 2002, s. 35–81.

- Pöysti, Tuomas: ICT and Legal Principles: Sources and Paradigm of International Law. Teoksessa Wahlgren, Peter (edit.): IT-Law. Stockholm 2004, s. 560–598.
- Pöysti, Tuomas: Communicational Quality of Law – A Legal Informatics Perspective. Teoksessa Magnusson Sjöberg, Cecilia – Wahlgren, Peter (red.): Festschrift till Peter Seipel. Stockholm 2006, s. 463–493.
- Pöysti, Tuomas: Oikeudellisen tiedon niukkuus ja henkilötietojen suoja. Teoksessa Syntymästä kuolemaan, oikeudesta informaatioon. Helsinki 2006, s. 303–329.
- Rahnasto, Ilkka: Internet-oikeuden perusteet. Helsinki 2002.
- Railas, Lauri: The Rise of Lex Electronica and the International Sale of Goods. Helsinki 2004.
- Ramberg, Christina – Ramberg, Jan: Allmän avtalsrätt. Stockholm 2010.
- Ramberg, Jan – Herre, Johnny. Allmän köprätt. Spanien 2014
- Ramberg, Jan – Hultmark Christina: Allmän avtalsrätt. Stockholm 1999.
- Ramberg, Jan – Hultmark Christina: Allmän avtalsrätt. Stockholm 2010.
- Raz, Joseph: Promises in Morality and Law: Harvard Law Review 1982, s. 916–942.
- Reed, Chris: Internet Law. Cambridge 2004.
- Rees, Christopher: The future of Information Law: Why all roads lead to Rome. Computer Law & Security Review 1/29 2013, s. 81–82.
- Rento, Juha-Pekka: Oikea ratkaisu – ennustettava ratkaisu. Teoksessa Juhlajulkaisu Allan Huttunen 1928-5/11-1988. Turku 1988, s. 157–166.
- Renvik, Reko-Aleksi: En jämförelse mellan Sveriges och Finlands elektroniska identifiering av medborgare. Tutkielma. reko-aleksi.renvik@vrk.fi. 2011.
- Risnæs, Rolf: Digital Certificates and Certification Services. Teoksessa Wahlgren, Peter (edit): IT Law. Scandinavian Studies in Law. Volume 47. Stockholm 2004, s. 131–155.
- Rodhe, Knut: Obligationsrätt. Lund 1984.
- Rodhe, Knut: Lärobok i obligationsrätt. Lund 1986.
- Ross, Alf: Om ret og retfærdighet. København 1966.
- Routamo, Eero: Varallisuusvahingon korvaamisen ongelmia. Lakimies 1985, s. 74–86.
- Routamo, Eero: Lainsäädäntö yritysten riskitekijänä. Teoksessa Kuusela, Hannu – Ollikainen, Reijo (toim.): Riskit ja riskienhallinta. Vammala 1998, s. 151–163.
- Routamo, Eero: Kaupan lait I. Helsinki 1990
- Routamo, Eero: Kaupan lait. Kotimainen ja kansainvälinen irtaimen kauppa. Jyväskylä 1996.
- Routamo, Eero – Hoppu, Esko: Suomen vahingonkorvausoikeus. Vammala 1988.

- Routamo, Eero – Ståhlberg, Pauli: Suomen vahingonkorvausoikeus. Jyväskylä 2000.
- Routamo, Eero – Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha: Suomen vahingonkorvausoikeus. Helsinki 2006.
- Rudanko, Matti: Pankkiasiakkaan ja pankin oikeussuoja. Helsinki 1995.
- Rudanko, Matti: Arvopaperimarkkinat ja siviilioikeus. Helsinki 1998.
- Rudanko, Matti: Rakennuttajan myötävaikutus häiriöistä rakennusurakassa. Vammala 1989.
- Ruohonen, Mika: Tietoturva. Jyväskylä 2002.
- Råman, Jari: Yleislaki, yleiset opit ja vaikutusten arviointi – ehdotuksia tietoturvallisuuden sääntelyn kehittämiseksi. Teoksessa Syntymästä kuolemaan, oikeudesta informaatioon. Helsinki 2006, s. 329–349.
- Räikkä, Juha: A Few Words on a Moral Right to Personal Self-Determination. Teoksessa Saarenpää, Ahti – Suksi, Markku (red.): Rätten till information som en mänsklig rättighet. Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi, Institutet för rättsinformatik vid Lapplands Universitet. Åbo och Rovaniemi 1997, s. 99–107.
- Saarenpää, Ahti. E.: Inter vivos ja mortis causa. Näkökohtia kuoleman vaikutuksesta oikeustoimiin. Teoksessa Juhlajulkaisu Simo Zitting 1915-14/2-1985. Vammala 1985, s. 251–273.
- Saarenpää, Ahti: ATK ja yksilön oikeussuoja. Teoksessa Oikeusinformatiikka. Pohjoismaisen oikeuden instituutti. Helsinki 1987, s. 200–218.
- Saarenpää, Ahti: Potilas, oikeus, ihminen. Juhlajulkaisu Aulis Aarnio. 1937-14/5.1997. Oikeustiede – Jurisprudentia. Jyväskylä 1997, s. 265–278.
- Saarenpää, Ahti – Suksi, Markku (red.): Rätten till information som en mänsklig rättighet. Åbo 1997.
- Saarenpää, Ahti: Rättslig information och nya informationsmedel. Teoksessa Medborgaren och rättsinformationen. Rapport från Det fjärde nordiska juridiska biblioteksmötet i Stockholm, 10–13 september 1997. Stockholm 1998, s. 26–35.
- Saarenpää, Ahti: Informaatio-oikeus. Teoksessa Encyclopaedia Iuridica Fennica 7. Jyväskylä 1999, s. 206–215.
- Saarenpää, Ahti: Oikeusinformatiikka. Teoksessa Encyclopaedia Iuridica Fennica 7. Jyväskylä 1999, s. 713–726.
- Saarenpää, Ahti: Tietosuoja. Teoksessa Encyclopaedia Iuridica Fennica 7. Jyväskylä 1999, s. 1163–1173.
- Saarenpää, Ahti: Verkkoyhteiskunnan oikeutta – johdatusta aiheeseen. Oikeus 1/2000, s 3–14.

Saarenpää, Ahti: Oikeusvaltio ja verkkoyhteiskunta. Teoksessa Aarnio, Aulis – Uusitupa, Timo (toim.): Oikeusvaltio. Helsinki 2002, s. 106–130.

Saarenpää, Ahti: Yksityisyyden suoja tietämättömyyden yhteiskunnan uteliaisuusympäristössä. Tietosuojat 1/2004, s. 12–19.

Saarenpää, Ahti: Towards Legal Information and Legal Knowledge. Teoksessa Magnusson Sjöberg Cecilia – Wahlgren, Peter (red.): Festschrift till Peter Seipel. Stockholm. 2006, s. 509–525.

Saarinen, Timo: Sopimusoikeudellisesta vahingonkorvausvastuusta erityisesti kauppalain varjossa. Turku 1996.

Saarnilehto, Ari: Vahingonkorvauslain soveltamisalasta. Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 30 vuotta. Turku 1991, s. 383–394.

Saarnilehto, Ari: Hyvää tapaa koskevista säännöksistä. Teoksessa Huhtamäki Seija (toim.): Hyvä tapa. Turku 1992, s. 5–16.

Saarnilehto, Ari: Vahingonkorvauslaki oikeuskäytännön valossa. Turku 1996.

Saarnilehto, Ari: Sopimusoikeuden perusteet. Kauppakaari. Vantaa 2002.

Salminen, Jaakko: Sirpaloituneen sopimusrakenteen hallitseminen ja kaksiasiansaissuhde. Lakimies 3–4/2015, s. 482–507.

Sandvik, Björn: Voidaanko kontrollivastuuta pitää sopimusoikeuden yleisenä periaatteena? Kontrollivastuun kehitys ja asema sopimusoikeuden järjestelmässä. Lakimies 5/2014, s. 651–674.

Saxén, Hans: Adekvans och skada. Åbo 1962.

Saxén, Hans: Skadeståndsrätt. Åbo 1975.

Saxén, Hans: Tillägg till skadeståndsrätt. Åbo 1983.

Saxén, Hans: Skadestånd vid avtalsbrätt – HD-praxis i Finland. Stockholm 1995.

Schoenmakers, Berry – van Tilborg, Henk C.A.: What Cryptology Can Mean for Electronic Commerce. Teoksessa Prins, J.E.J. – Ribbers, P.M.A. – van Tilborg, H.C.A. – Veth, A.F.L. – van der Wees, J.G.L. (edit.): Trust in Electronic Commerce. The Netherlands 2002, s. 45–54.

Seipel, Peter: The Right to Know Computers and Information Power. Teoksessa Nordic Studies in Information Technology and Law. Deventer 1991, s. 7–43.

Seipel, Peter: Information, makt och demokrati. Teoksessa Saarenpää, Ahti – Suksi, Markku (red.): Rätten till information som en mänsklig rättighet. Åbo och Rovaniemi. 1997, s. 5–17.

Seipel, Peter (red.): Anonymitet – en utflykt i terrängen. Teoksessa Blume, Peter: Anonymitet – Övervakning – Tillit. Nordisk årsbok i rättsinformatik 2003. Stockholm 2003, s. 11–20.

Seipel, Peter: Integritetsskydd och folkets röst. Teoksessa Syntymästä kuolemaan, oikeudesta informaatioon. Ahti Saarenpää 60 vuotta. Helsinki 2006, s. 367–384.

Sevón, Leif – Wilhelmsson Thomas – Koskelo Pauliine: Kauppalain pääkohdat. Helsinki 2006.

Shapira, Ron: Forgery in Electronic Messages: The Demise of Referable Documents. Teoksessa Lederman, Eli-Shapira, Ron (edit.): Law, Information and Information Technology. The Hague 2001, s. 391–419.

Sieber, Ulrich: The Emergence of Information Law: Objects and Characteristics of a New Legal Area. Teoksessa Lederman, Eli-Shapira, Ron (edit.): Law, Information and Information Technology. The Hague 2001, s. 1–31.

Sieber, Ulrich (edit.): Liability for On-line Data Bank Services in the European Community. Köln 1992.

Sieber, Ulrich: Responsibility of Internet Providers: Comparative Analysis of a Basic Question of Information Law. Teoksessa Lederman, Eli – Shapira, Ron (edit.): Law, Information and Information Technology. The Hague 2001, s. 231–293.

Siltala, Raimo: Keisarin vanhat ja uudet vaatteet. Arvostelu teoksesta Häyhä, Juha (toim.): ”Minun metodini”. Oikeus 1999, s. 80–82.

Siltala, Raimo: Oikeustieteen tieteenteoria. Vammala 2003.

Sirkä, Juhani: P.S Atiyah. The Rise and Fall of the Freedom of Contract. Teoksessa Tolonen, Hannu (toim.): Sopimusoikeudellisia kirjoituksia. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Turku 1997, s. 109–122.

Sisula-Tulokas, Lena: Den rena och den kanske inte helt rena förmögenhetsskadan. Juhlajulkaisu Esko Hoppu 1935-15/1-2005. Helsinki 2005, s. 356–369.

Sisula-Tulokas, Lena: Goda seder och ersättning för rena ekonomiska skador.

Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 3–4/2009, s. 551–572.

Sisula-Tulokas, Lena: Ren ekonomisk skada. Helsinki 2012.

Siro, Tommi: Sopimustavastuu pistekäsityksessä ja prosessikäsityksessä. Teoksessa Tolonen, Hannu (toim.): Sopimusoikeudellisia kirjoituksia. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yksityisoikeuden julkaisusarja A:87. Turku 1997, s. 69–78.

Smedinghoff, Thomas J.: Form Requirements. Teoksessa *The United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts*. The Netherlands 2008, s. 136–161.

Smith, J.C. – Burns, Peter: *Donoghue v. Stevenson: The Not So Golden Anniversary*. *Model Law Review* 1983, s. 147–163.

Sorvettula, Johanna: *Vahingon määrää koskeva harkinta*. Turku 1990.

Spier, Jaan – Haazen Olav: Preliminary Observations. Teoksessa Spier, Jaan (edit.): *The Limits of Expanding Liability*. The Hague 1998, s. 3–17.

Ståhlberg, Pauli: Ydinvastuusta. Vahingonkorvausoikeudellinen tutkimus erityisesti ydinvoimalaonnettomuudesta aiheutuvien vahinkojen kannalta. *Vammala* 1993, s. 243.

Ståhlberg, Pauli – Holappa, Miia – Kankaanpää, Liina. *Defensor Legis* 4/2001, s. 750–756.

Ståhlberg, Pauli – Karhu, Juha: *Suomen vahingonkorvausoikeus*. Helsinki 2013.

Sullivan, Clare: Digital identity, privacy and the right to identity in the United States of America. *Computer Law & Security Review* 4/29 2013, s. 348–358.

Suominen, Arto: Riskienhallinnan mahdollisuudet ja kehityshaasteet. Teoksessa Kuusela, Hannu – Ollikainen, Reijo (toim.): *Riskit ja riskienhallinta*. *Vammala* 1998, s. 134–150.

Talouselämä – uutiset 30.11.2012. Tulossa: Kaikille Suomen ulkomaalaisille henkilökortti, kaikille turvapaikanhakijoille maksukortti.

Tammi-Salminen, Eva: Sopimus ja kolmas – velvoite- ja esineoikeutta yhdistävä vai erottava teema? Sopimus, vastuu, velvoite. *Juhlajulkaisu Ari Saarnilehto 1947-21/11-2007*. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Turku 2007, s. 369–393.

Tammi-Salminen, Eva: Muotosäännösten tulkinta ja KKO 2011:32 – yhden ongelman täsmäratkaisu vai laajempi linjaus? *Lakimies* 6/2012, s. 839–860.

Taxell, Lars Erik: *Avtal och rättskydd*. Åbo 1972.

Taxell, Lars Erik: *Rätt och demokrati*. Åbo 1976.

Taxell, Lars Erik: Om lojalitet i avtalsförhållanden. *Defensor Legis* 1977, s.148–155.

Taxell, Lars Erik: *Avtalsrättens normer*. Åbo 1987.

Taxell, Lars Erik: *Rätt – Individ – Samhälle*. Helsingfors 1989.

Taxell, Lars Erik: *Skadestånd vid avtalsbrått*. Åbo 1993.

Terrett, Andrew: A Lawyers Introduction to the Internet. Teoksessa Edwards, Lilian – Waelde Charlotte (edit.): *Law and the Internet. Regulating Cyberspace*. Oxford 1998, s. 3–26.

- Terrett, Andrew – Monaghan, Iain: The Internet – An Introduction for Lawyers. Teoksessa Edwards, Lilian – Waelde Charlotte (edit.): Law and the Internet. A framework for electronic commerce. Portland Oregon 2000, s. 1–13.
- Teubner, Gunther: After Legal Instrumentalism? Strategic Models of Post-regulatory Law. Teoksessa Teubner, Gunther (edit.): Dilemmas of Law in the Welfare State. Berlin 1986.
- Telaranta, K.A.: Varallisuus oikeudellinen tahdonilmaisu. Porvoo 1953.
- Telaranta, K.A.: Sopimuksista kolmannen hyväksi. Lakimies 1954, s. 183–212.
- Telaranta, K.A.: Vielä tahdonilmaisun käsitteestä. Teoksessa Juhlaulkaisu Simo Zitting 1915-14/2-1985. Vammala 1985, s. 279–289.
- Telaranta, K.A.: Sopimusoikeus. Vammala 1990.
- Thomson, J.M.: Law Quarterly Review 1994 s. 361–364.
- Timonen Pekka: Johdatus Suomen oikeusjärjestykseen. Henkilöoikeus. Jyväskylä 1996.
- Timonen, Pekka: Taloustieteen ja sen tulosten käyttö oikeustutkimuksessa. Teoksessa Kanninen – Vesa-Määttä, Kalle (toim.): Näkökulmia oikeustaloustieteeseen. Tampere 1996, s. 129–160.
- Timonen, Pekka: Johdatus lainopin metodiin ja lainopilliseen kirjoittamiseen. Helsinki 1998.
- Todd, Paul: E-Commerce law. Great Britain 2005.
- Tolonen, Hannu: Oikeudelliset teoriat ja oikeustiede: esimerkkinä sopimusoikeus. Teoksessa Tolonen, Hannu (toim.): Sopimusoikeudellisia kirjoituksia. Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Yksityisoikeuden julkaisusarja A:87. Turku 1997, s. 3–32.
- Tolonen, Hannu: Yleisten oppien rakenteesta ja merkityksestä. Teoksessa Juhlaulkaisu Allan Huttunen 1928-5/11-1988. Turku 1988, s. 177–194.
- Tolonen, Hannu: Oikeuslähdeoppi. Vantaa 2003.
- Torpey, John: Coming and Going: On the State Monopolization of the Legitimate Means of Movement. Sociological Theory. 16 (3) 1998, s. 239–259.
- Torvund, Olav: Betalningsformidling i et rettslig perspektiv. Oslo 1993.
- Tuori, Kaarlo: Kriittinen oikeuspositivismi. Helsinki 2000.
- Tuori, Kaarlo: Vaihtoehto vai kritiikki, suppea vai laajennettu doktriini? Oikeus, kieli ja kritiikki (toim. Ari Hirvonen & Kaarlo Tuori). Helsinki 1990.
- Tuori, Yleinen järjestys ja turvallisuus – perusoikeusko? Lakimies 6–7/1999, s. 920–931.
- Turunen, Annamari: Aineettomuus, oikeuksien hallinnointi ja yhteiskäyttö. Teoksessa Syntymästä kuolemaan, oikeudesta informaatioon. Helsinki 2006, s. 385–398.
- Unger, Roberto Mangabeira: The Critical Legal Studies Movement. London 1986.

- United Nations Commission on International Trade Law: Time and Place of Dispatch and Receipt of Electronic Communications. Teoksessa The United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts. New York 2007, s.171–196.
- Valcke, Peggy – Dumortier, Jos: Trust in information Society –In search of trust generating mechanisms for the network society. Computer Law & Security Review 5/28 2012, s. 504–512.
- Viherä, Marja-Liisa: Digitaalisen arjen viestintä. Helsinki 2000.
- Vihma, Väinö: Sopimussakko. Helsinki 1950.
- Vihma, Väinö: Suorituksen mahdottomuus varallisuus oikeudellisissa oikeussuhteissa. Vammala 1957.
- Viljanen, Mika: Vahingonkorvauksen määrä. Tutkimus vahingoista ja rahoista. Vammala 2008.
- Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Vantaa 2001.
- Vinding Kruse, Anders: Adækvansproblemet i erstatningsretten. Tidsskrift for Rettsvitenskap 1951, s. 321–425.
- Vinding Kruse, Anders: Ansvarsfraskrivelse for tingsskade i enkelte kontraktsforhold. Teoksessa Festskrift til Henry Ussing. København 1951, s. 279–294.
- Vinding Kruse, Anders: Erstatningsretten. København 1971.
- Vinding Kruse, Anders: Ejendoms køb. Charlottenlund 1992.
- Virolainen, Veli-Matti – Tuominen, Markku: Hankintatoimeen liittyvät riskit teollisuusyrityksessä. Teoksessa Kuusela, Hannu – Ollikainen, Reijo (toim.): Riskit ja riskienhallinta. Vammala 1998, s. 164–178.
- Voutilainen, Tomi: Hyvä sähköinen hallinto. Helsinki 2006.
- Voutilainen, Tomi: ICT-oikeus sähköisessä hallinnossa – ICT oikeudelliset periaatteet ja sähköinen hallintomenettely. Helsinki 2009.
- Voutilainen, Tomi: Oikeus tietoon. Informaatio-oikeuden perusteet. Porvoo 2012.
- Voutilainen, Tomi: Oikeus tietojärjestelmän lokitietoihin – KHO 2014:69. Lakimies 5/2014, s. 741–747.
- Vänskä, Olli, Tietoviikko, 14.6.2013: Valtio haluaa pankkikoodeille vaihtoehtoon verkossa tunnistautumiseen.
- Wacks, Raymond: Personal Information. Oxford 1989.
- Wahlgren, Peter: Juridisk Riskanalys. Stockholm 2003.
- Walén, Gösta: Panträtt. Nordstedts Juridik AB. Stockholm 1998.

Wallin, Anna-Riitta: Offentlighetsprincipen och finländska reformplaner. Teoksessa *Rätten till information som en mänsklig rättighet*. Saarenpää, Ahti – Suksi, Markku (red.). Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi, Institutet för rättsinformatik vid Lapplands Universitet. Åbo och Rovaniemi. 1997, s. 29–45.

Wallin, Anna-Riitta: Yritystoiminnan ja julkishallinnon avoimuus informaatio- ja viestintäoikeudellisesta näkökulmasta. Teoksessa Kulla, Heikki (toim.): *Viestintäoikeus*. Vantaa 2002, s. 123–146.

Wetterstein, Peter: Jurisdiction and Conflict of Laws under the New Rules on Carriage of Goods by Sea. Teoksessa Honka, Hannu (edit.): *New Carriage of Goods by Sea*. Åbo 1997, s. 343–371.

Wetterstein, Peter: Köparens förutsättningar och felbedömningen vid lösöreköp. Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1983, s. 232–250.

Wetterstein, Peter: Transportdokumentens funktioner – några jämförande reflexioner. Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1984, s. 20–61.

Wetterstein, Peter: Compensation for Pure Economic Loss in Finnish Tort Law. Teoksessa Peter Wahlgren (edit.): *Tort Liability and Insurance*. Scandinavian Studies in Law. Volume 41. Stockholm 2001, s. 565–580.

Wiegand, Wolfgang: Legal Aspects of the Bank-Customer Relationship in Electronic Banking. Teoksessa *Legal Issues in Electronic Banking*. The Hague 2002, s. 182–186.

Wilhelmsson, Thomas: *Vakiosopimus*. Helsinki 1985.

Wilhelmsson, Thomas: Syllisyys vahingonkorvausoikeudessa - ”tuottamusperiaatteen nousu ja tuho”. *Oikeus* 1986, s. 117–118.

Wilhelmsson, Thomas: Social civilrätt. Om behovsorienterade element i kontraktsrättens allmänna läror. Vammala 1987.

Wilhelmsson, Thomas: Työnantajan korvausvastuu koneen tai laitteen aiheuttamasta työtapaturmasta. Teoksessa *Juhlajulkaisu Matti Ylöstalo 1917.4/2.1987*. Vammala 1987, s. 455–465.

Wilhelmsson, Thomas, anm. Av Bertil Lehrberg: Forutsättningsläran. Allmänna betingelser för möjligheten att frånträda rättshandlingar på grund av okända eller oförutsädda omständigheter. *Svensk Juristtidning* 1989, s. 451–459.

Wilhelmsson, Thomas: *Critical Studies in Private Law. A Treatise on Need-Rational Principles in Modern Law*. Dordrecht 1992.

Wilhelmsson, Thomas: *Social Contract Law and European Integration*. Ipswich, Suffolk 1994.

- Wilhelmsson, Thomas: Vakiosopimus. Helsinki 1995.
- Wilhelmsson, Thomas: Sopimusoikeuden eurooppalaistuminen ja oikeudellisten toimijoiden rooli. Lakimies 7–8/2003, s. 1098–1118. (Wilhelmsson 2003a)
- Wilhelmsson, Thomas: Suomen kansanomaisen oikeuskulttuurin uhat. Lakimies 2003, s. 81–89. (Wilhelmsson 2003b)
- Wilhelmsson, Thomas – Rudanko, Matti: Tuotevastuu. Jyväskylä 2004.
- Wilhelmsson, Thomas – Sevón, Leif – Koskelo, Pauliine: Kauppalaan pääkohdat. Helsinki. 2006.
- von Willebrand, Martin: Kauppapaikka verkossa. Vantaa 2002.
- Wirilander, Juhani: Kirjaaminen ja ATK. Teoksessa Juhlajulkaisu Simo Zitting 1915–14/2-1985. Vammala 1985, s. 308–320.
- Wuolijoki, Sakari: Hyvä pankki- ja vakuutustapa. Saarijärvi 2003.
- Wuolijoki, Sakari: Verkkopankkitoiminnan oikeudellinen sääntely. Lakimies 2/2005, s. 234–258.
- Wuolijoki, Sakari: Pankin neuvontavastuu. Varallisuus oikeudellinen tutkimus pankin neuvonta- ja tiedonantovelvollisuuksista. Jyväskylä 2009.
- Ylöstalo, Matti: Testamentin tulkinnasta. Helsinki 1954.
- Ylöstalo, Matti: Täyden korvauksen periaate ja uusi vahingonkorvauslaki. Juhlajulkaisu Urho Kaleva Kekkonen 1900-3/9-1975. Helsinki 1975, s. 375–382.
- Ylöstalo, Matti: Vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:n tulkintaa, s. 238–243. Lakimies 1975.
- Ylöstalo, Matti: Takauksesta. Porvoo 1980.
- Zitting, Simo: Teoreettisen tutkimuksen merkityksestä juridiikassa. Lakimies 1960, s. 861–868.
- Zitting, Simo: ”Puhtaan” oikeudellisen ajattelun vaatimuksesta käytännössä. Teoksessa Juhlajulkaisu Ilmari Caseliuksen ja Aarne Rekolan 70-vuotispäivänä 29.4.1963. Porvoo 1963, s. 284–289.
- Zitting, Simo. Systematisoinnista silmällä pitäen siviililain normien soveltamista. Lakimies 1983, s. 543–554.
- Zitting, Simo. Teoreettisen tutkimuksen merkityksestä juridiikassa. Lakimies 1960, s. 861–868.
- Håstad, Torgny: Den nya köprätten. Göteborg 1990.
- Ämmälä, Tuula: Ns. negatiivisesta sopimusedusta. Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 30 vuotta. Turku 1991, s. 383–394.
- Ämmälä, Tuula: Sopimuksen pätemättömyyden korjaantumisesta. Helsinki 1993.

Ämmälä, Tuula: Lojaliteettiperiaatteesta eräiden sopimustyyppien yhteydessä. Teoksessa Ari Saarnilehto (toim.): Lojaliteettiperiaatteesta, vastapuolen edun huomioon ottamisesta eri oikeuden aloilla. Turku 1994, s. 3–50.

Ämmälä, Tuula: Kansainväliseen kauppaan soveltuvista periaatteista. Sopimus, vastuu, velvoite. Juhlajulkaisu Ari Saarnilehto 1947-21/11-2007. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Turku 2007, s. 469–479.

Øvergaard, J.: Norsk erstatningret. Oslo 1951.

Lainvalmisteluasiakirjat ja virallislähteet:

Hallituksen esitys eduskunnalle vahingonkorvausta koskevaksi lainsäädännöksi HE 187/1973 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle oikeustoimen kohtuullistamista koskevaksi lainsäädännöksi HE 247/1981 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle kulutusluottoja koskevaksi lainsäädännöksi HE 88/1985 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle kauppalaiksi HE 93/1986 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle maakaareksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi HE 120/1994 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain 37 luvun muuttamisesta HE 38/1997 vp. 5/1

Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi HE 1/1998 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle henkilötietolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi HE 96/1998 vp

Hallituksen esitys laiksi sähköisestä asioinnista hallinnossa HE 153/1999 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle arvo-osuusrekisterien keskittämistä arvopaperikeskukseen koskevaksi lainsäädännöksi HE 28/2000 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain ja sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain 2 §:n muuttamisesta HE 79/2000 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi HE 194/2001 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sähköisistä allekirjoituksista ja viestintähallinnosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta HE 197/2001 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa HE 17/2002 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle luottolaitostoiminnasta annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta HE 33/2002 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vahingonkorvauslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 167/2003 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta HE 122/2004 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 169/2005 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle viestintämarkkinalain ja eräiden markkinoikeudellisten asioiden käsittelystä annetun lain muuttamisesta HE 231/2005 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen hyväksymisestä, laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 4 luvun, esitutkintalain 27 ja 28 §:n ja kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioista annetun lain 15 ja 23 §:n muuttamisesta HE 153/2006 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaupparekisterilain, yritys- ja yhteisötietolain 14 §:n sekä kirjanpitolain 3 luvun 9 §:n muuttamisesta HE 193/2006 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sähköisestä lääkemääräyksestä sekä laiksi lääkelain 57 § ja 57 a §:n muuttamisesta HE 250/2006 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköistä käsittelyä koskevaksi lainsäädännöksi HE 253/2006 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista HE 89/2008 vp

Hallituksen esitys laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 36/2009 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle maksupalvelulaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 169/2009 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräiden luotonantajien rekisteröinnistä sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi HE 24/2010 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle sähköistä kiinteistön kauppaa, panttausta ja kirjaamis-menettelyä koskevaksi lainsäädännöksi HE 146/2010 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain, sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain sekä väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta, HE 155/2010 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi HE 222/2010 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta sekä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 18 ja 36 §:n muuttamisesta HE 246/2010 vp

Hallituksen esitys laiksi maksulaitoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 2/2011 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle tietoyhteiskuntakaareksi sekä laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain 161 §:n ja rikoslain 38 luvun 8 b §:n muuttamisesta HE 221/2013 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi passilain ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 3 ja 19 §:n muuttamisesta HE 85/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain muuttamisesta HE 272/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain 10 ja 14 §:n muuttamisesta. HE 345/2014

Hallituksen esitys eduskunnalle henkilökorttilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. HE 41/2016 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista sekä valtion yhteisten tieto- ja viestintätekniisten palvelujen järjestämisestä annetun lain muuttamisesta. HE 59/2016 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. HE 74/2016 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maksupalvelulain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. HE 132/2017 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maksulaitoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. HE 143/2017 vp.

Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi. HE 9/2018 vp.

Hallituksen esitys laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. HE 284/2018 vp.

Valiokuntien mietinnöt ja lausunnot

Hallintovaliokunnan mietintö n:o 2 hallituksen esityksestä henkilökorttilaiksi ja laiksi väestötietolain 23 §:n muuttamisesta. HaVM 2/1999 vp – HE 18/1999 vp.

Hallintovaliokunnan lausunto n:o 9 hallituksen esityksestä laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. HaVL 9/2009 vp – HE 36/2009 vp.

Hallintovaliokunnan mietintö n:o 27 hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi passilain ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 3 ja 19 §:n muuttamisesta. HaVM 27/2014 vp – HE 85/2014 vp.

Hallintovaliokunnan lausunto n:o 2 valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle ehdotuksesta asetukseksi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (Yleinen tietosuojasetus) sekä direktiiviksi yksilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten henkilötietojen käsittelyssä rikosten torjumiseksi, tutkimiseksi, selvittämiseksi tai niistä syyttämiseksi tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanemiseksi ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (Tietosuojadirektiivi). HaVL 2/2015 vp – U 21/2012 vp.

Hallintovaliokunnan mietintö n:o 10 hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi rikoslain 34 a luvun, pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun muuttamisesta. LaVM10/2016 vp – HE 93/2016 vp.

Hallintovaliokunnan lausunto n:o 17 valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi henkilökorttien ja oleskeluasiakirjojen turvallisuuden lisäämiseksi. HaVL 17 2018 vp – U 34/2018 vp.

Lakivaliokunnan mietintö n:o 5 hallituksen esityksen johdosta vahingonkorvausta koskevaksi lainsäädännöksi LaVM 5/1974 – HE 187 /1973 vp.

Lakivaliokunnan mietintö n:o 15 hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. LaVM 15/2005 vp – HE 169/2005 vp.

Lakivaliokunnan mietintö n:o 27 hallituksen esitykseksi sähköistä kiinteistön kauppaa, panttausta ja kirjaamismenettelyä koskevaksi lainsäädännöksi. LaVM 27/2010 vp – HE 146/2010 vp.

Liikenne- ja viestintävaliokunnan lausunto n:o 12 valtioneuvoston kirjelmästä ehdotuksesta asetukseksi sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla. LiVL 12/2012 vp – U 48/2012 vp.

Liikenne- ja viestintävaliokunnan lausunto n:o 29 valtioneuvoston kirjelmästä ehdotuksesta asetukseksi sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla. LiVL 29/2013 vp – U 48/2012 vp.

Liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintö n:o 33 hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain muuttamisesta. LiVM 33/2014 vp – HE 272/2014 vp.

Liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintö n:o 18 hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. LiVM 18/2016 vp – HE 74/2016 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunto n:o 2 hallituksen esitykseksi laeiksi sähköisistä allekirjoituksista ja viestintähallinnosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta. PeVL 2/2002 vp – HE 197/2001 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunto n:o 36 hallituksen esitykseksi laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä eräiden näihin liittyvien lakien muuttamisesta. PeVL 36/2002 vp – HE 52/2002 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunto n:o 59 hallituksen esitykseksi laeiksi sukusolujen ja alkuiden käytöstä hedelmöityshoidossa ja isyyslain muuttamisesta. PeVL 59/2002 vp – HE 76/2002 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunto n:o 16 hallituksen esitykseksi laeiksi hedelmöityshoidoista ja isyyslain muuttamisesta. PeVL 16/2006 vp – HE 3/2006 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunto n:o 25 hallituksen esitykseksi laeiksi hedelmöityshoidoista ja isyyslain muuttamisesta. PeVL 25/2006 vp – HE 3/2006 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunto n:o 16 hallituksen esitykseksi laiksi vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. PeVL 16/2009 vp – HE 36/2009 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunto n:o 66 hallituksen esitykseksi esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi. PeVL 66/2010 vp – HE 222/2010 vp.

Perustusvaliokunnan lausunto valtioneuvoston kirjelmäksi ehdotuksesta asetukseksi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (Yleinen tietosuojasetus) sekä direktiiviksi yksilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten henkilötietojen käsittelyssä rikosten torjumiseksi, tutkimiseksi, selvittämiseksi tai niistä syyttämiseksi tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanemiseksi ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (Tietosuojadirektiivi). PeVL 12/2012 vp – U 21/2012 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunto n:o 21 hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi passilain ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 3 ja 19 §:n muuttamisesta. PeVL 21/2014 vp – HE 85/2014 vp.

Talousvaliokunnan lausunto n:o 35 valtioneuvoston kirjelmäksi ehdotuksesta asetukseksi sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla. TaVL 35/2012 vp – U 48/2012 vp.

Talousvaliokunnan lausunto n:o 19 vp valtioneuvoston kirjelmä komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maksutileihin liittyvien maksujen vertailukelpoisuudesta, maksutilien siirtämisestä ja mahdollisuudesta käyttää perusmaksutiliä (perusmaksutilidirektiivi). TaVL 19/2013 vp – U 47/2013 vp.

Talousvaliokunnan lausunto n:o 34 valtioneuvoston kirjelmäksi ehdotuksesta asetukseksi sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla. TaVL 34/2013 vp – U 48/2012 vp.

Komiteamietinnöt

Ehdotus laiksi valtion ja kunnan vahingonkorvausvastuusta perusteluineen. Komiteamietintö N:o 14-1958. Helsinki. 1958.

Oikeustoimilakitoimikunta. Oikeustoimilakitoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 1990:20. Helsinki. 1990.

Viranomaisten työryhmä- ja hankeaineisto

Arvo-osuusjärjestelmä. Laintarkastuskunnan lausunto. 4/1989. Helsinki. 1989. Ehdotus laiksi valtion ja kunnan vahingonkorvausvastuusta.

Sähköisen käteisen sääntelytyöryhmän muistio. Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita. Valtiovarainministeriö. 1996:18.

Digitaalisen allekirjoituksen sääntelytarve Suomessa. Oikeusministeriön työryhmän mietintö 25.3.1998.

Sähköisen tunnistamisen menetelmät ja niiden sääntelyn tarve. Liikenne- ja viestintäministeriön selvitys. 44/2003.

Turvalliset sähköisen allekirjoituksen luomisvälineet. Vaatimusten arviointi. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 52/2004.

Laki sähköisistä allekirjoituksista 14/2003. Vaikutusten arviointi. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 53/2005. Helsinki. 2005.

Asiankäsittelyjärjestelmiin sisältyvien pysyvästi säilytettävien asiakirjallisten tietojen säilyttäminen yksinomaan sähköisessä muodossa. Määräys 20.12.2005. KA 1486/40/2005. Luoti. Tietoturvallisuuslainsäädäntö. Kansainvälinen vertailututkimus. Luoti-julkaisuja 4/2006. Liikenne- ja viestintäministeriö. 2006.

Sähköistä kiinteistönvaihdontaa selvittävän toimikunnan loppumietintö. Komiteamietintö. Oikeusministeriö. 2006:1. Tunnistautuminen julkishallinnon verkkopalveluissa, VAHTI 12/2006.

Valtionhallinnon salauskäytäntöjen tietoturvaohje, VAHTI 3/2008.

Liikenne- ja viestintäministeriön lausuntopyyntö LVM 1862/30/2008; 5.11.2008 päivätty luonnos laiksi vahvasta sähköistä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista koskevaksi hallituksen esitykseksi.

Tunnistusvälineiden kehittäminen ja käyttö julkisessa hallinnossa. Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnantarkastuskertomukset 161/2008.

Valtioneuvoston periaatepäättös sähköisestä tunnistamisesta 5.3.2009.

Ajo-oikeusmenettelyiden arviointi ja kehittäminen -työryhmän muistio (SMD no/2009/1431), 13.10.2009.

Henkilöllisyyden luomista koskeva hanke. Identiteettiohjelma. Työryhmän loppuraportti. Sisäinen turvallisuus. Sisäasiainministeriön julkaisu 32/2010. Sisäasiainministeriö. 2010.

Ohje tietoturvallisuudesta valtionhallinnossa annetun asetuksen täytäntöönpanosta, VAHTI 2/2010.

Identiteettiohjelmaa koskevaan lausuntopyyntöön 31.3.2011 (SM 092:00/2008) liittyvät lausunnot: Valtioneuvoston oikeuskansleri, Eduskunnan oikeusasiamies, Vähemmistövaltuutettu, Sisäasiainministeriön maahanmuutto-osasto, Suomen Punaisen Ristin, Suomen Pakolaisneuvonta ry, Finanssialan keskusliitto, Suomen Asianajajaliitto.

Oikeusministeriön 23.5.2011 lausunto sisäasiainministeriölle OM 52/43/2011 liittyen lausuntopyyntöön 18.11.2010 Dnro VM 2158.03.03.00/2010.

Finanssialan Keskusliitto: Esitykset. Tavallisimmat laskunmaksutavat 3.6.2011.

E-kirje: SM2012-00226. 15.5.2012. Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille; Rikostentorjunta digitaaliaikana: Euroopan verkkorikostorjuntakeskuksen perustaminen. Sisäasiainministeriö.

Poliisin lupahallintostrategia. Sisäasiainministeriö. Helsinki 2012.

Turvapaikanhakijoiden ja Suomessa jo asuvien ulkomaalaisten henkilöllisyyden osoittaminen pankki- ja muussa asiointissa. Turvapaikanhakijoiden asiointikorttia selvittäneen työryhmän loppuraportti. Helsinki. 2012.

U-kirje: U 48/2012 vp ehdotuksesta asetukseksi sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla. Liikenne- ja viestintäministeriö.

Sisäasiainministeriö. Mediatiedote 30.11.2012. Työryhmä: Kaikille vakinaisesti Suomessa asuville ulkomaalaisille mahdollisuus henkilökorttiin ja turvapaikanhakijoille maksukortti raha-asioihin.

Arviomuistio 15.3.2013. Dnro OM 4/ 41/2013. Identiteettivarkaus; henkilöllisyyden luomista koskevan hankkeen (identiteettiohjelma) työryhmän loppuraportin arviointia ja ehdotuksia jatkotoimiksi. Oikeusministeriö.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maksutileihin liittyvien maksujen vertailukelpoisuudesta, maksutilien siirtämisestä ja mahdollisuudesta käyttää perusmaksutiliä. U 47/2013 vp. Valtiovarainministeriö. Muistio. EU/2013/0998 26.6.2013.

Rakennepoliittinen ohjelma talouden kasvuedellytysten vahvistamiseksi ja julkisen talouden kestävyysvajeen umpeen kuromiseksi. 29.8.2013.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (toinen maksupalveludirektiivi) U 68/2013 vp 2 Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maksupalveluista sisämarkkinoilla, direktiivien 2002/65/EY, 2013/36/EU JA 2009/110/EY muuttamisesta ja direktiivin 2007/64/EY kumoamisesta. Valtiovarainministeriö. Muistio. EU/2013/1385 16.9.2013.

Tietoverkkorikodirektiivin täytäntöönpano. Mietintöjä ja lausuntoja. Oikeusministeriö. 27/2014.

Nordea Pankki Suomi Oyj. Pankkitunnuksilla käytettävien palvelujen yleiset sopimusehdot 1.2.2015 alkaen.

Sähköisen tunnistamisen hallintamalli -työryhmä. Pöytäkirja. Kokous 9.9.2015. Kyberturvallisuuskeskus/Lohtander, Anne. Vahingonkorvausvastuut luottamusverkostossa. Muistio 30.9.2015. Viestintävirasto (Hanna Heiskanen, Anne Lohtander).

Sähköisen tunnistamisen hallintamalli -työryhmä. Pöytäkirja. Kokous 7.10.2015.

Sähköinen allekirjoitus. eIDAS-asetus. Allekirjoitusmuistio 3.11.2015. Viestintävirasto.

Sähköisen tunnistamisen hallintamalli -työryhmä. Pöytäkirja. Kokous 9.12.2015.

Norros, Olli: Esitys. Viestintävirasto 1.4.2016.

Norros, Olli: Selvitys tunnistamiseen liittyvistä vahingonkorvauskysymyksistä. Huhtikuu 2016.

Tunnistus- ja luottamuspalvelut -ryhmän työkokous. Viestintävirasto. 30.8.2016.

Viestintäviraston ja Finanssivalvonnan muistio: maksupalvelulain ja tunnistuslain suhde avattaessa rajapinta ja tunnistus TPP:lle PSD2:n edellyttämällä tavalla. 6.7.2017. Dnro: 1044/620/2017.

Sähköpostiviesti. Viesti 9.2.2018 kansallisen solmupisteen määrittelytyön kysymyksessä. Anne Lohtander. Viestintävirasto.

Sisäministeriön muistio 23.5.2018; EU/2018/0925. Ehdotus EU-kansalaisten henkilökorttien sekä oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen käyttäville unionin kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen myönnettävien oleskeluasiakirjojen turvallisuuden lisäämisestä. U-kirje: U 23 2018 VP.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi henkilökorttien ja oleskeluasiakirjojen turvallisuuden lisäämiseksi.

Muut lähteet:

Aikaisemman myyntiportaalan vastuu. Kuluttajansuoja 4/2002.

Maahantuojaan virhevastuu. Kuluttajansuoja 5/2003.

<http://ec.europa.eu/idabc/en/chapter/5999.html>. Sivusto 16.12.2011 mukainen.

<http://ec.europa.eu/idabc/en/document/4487/5584.html>. Sivusto 16.12.2011 mukainen.

Press Release, "Annual Symantec Internet Security Threat Report Reveals 81 Percent Increase in Malicious Attacks" (30.4.2012)

www.edilex.fi/lakikirjasto/3862. Voutilainen, Tomi: Suostumukset ja kiellot sosiaali- ja terveydenhuollon tietojenkäsittelyssä. Edilex 2011/28, sivu 24.2.2012 mukainen.

http://nowstatic.norton.com/now/en/pu/images/Promotions/2012/cybercrimeReport/2012_Norton_Cybercrime_Report_Master_FINAL_050912.pdf

http://www.finanssiala.fi/maksujenvalitys/dokumentit/Tupas_tunnistusperiaatteet_v20c.pdf. Finanssialan Keskusliitto: Pankkien Tupas-tunnistusvälineen tunnistusperiaatteet V2.0c 2.12.2013. Sivusto 18.9.2018 mukainen.

Palveluarkkitehtuuria tukeva lainsäädäntö. Tomi Voutilainen. 22/2014.

<http://www.edilex/uutiset>, 2.5.2014. Tietoverkkodirektiivin täytäntöönpanosta ehdotus – identiteettivarkaus kriminalisoitaisiin itsenäisenä rikoksena.

http://www.symantec.com/about/news/release/article.jsp?prid=20120429_01; verkkosivusto 3.7.2014 mukainen.

Euractiv, “European renewable power grid rocked by cyber-attack” (10.12.2012).
<http://www.euractiv.com/energy/european-renewable-power-grid-ro-news-516541>; sivusto 3.7.2014 mukainen.

<http://www.nordea.fi/Henkil%c3%b6asiakkaat/Kortit+ja+maksut/Kortit/Ehdot/860242.html>? Sivusto 2.2.2015 mukainen.

http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/law/elj/jilt/2002_1/hindelang/. Hindelang, Steffen: No Remedy for Disappointed Trust – The Liability Regime for Certification Authorities Towards Third Parties Outwith the EC Directive in England and Germany Compared. Journal of Information, Law and Technology. JILT 2002 (1),
 sivusto 10.4.2015 mukainen.

<http://www.edilex/utiset>, 3.9.2015. Finanssialan Keskusliitto: Miksi pankissa kysellään poliittisesta vaikutusvallasta?

<http://www.edilex/utiset>, 4.9.2015. Muutti naisen Facebook-profiilia siten, että nainen hakisi naisseuraa – menettely täytti tietomurron ja kunnianloukkauksen tunnusmerkistöt.

<http://www.migri.fi>, sivusto 17.11.2015 mukainen.

http://www.nytimes.com/2015/02/15/world/bank-hackers-steal-millions-via-malware.html?partner=socialflow&smid=tw-nytimes&_r=3; sivusto 16.2.2015 mukainen.

http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2152583.

Dumortier, Jos – Vandezande, Niels: Critical observations on the proposed Regulation for electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market. ICRI Working Paper Series Critical observations on the proposed Regulation for electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market. ICRI Working Paper 06/2013. Interdisciplinary Centre for Law and ICT, K.U. Leuven, sivusto 9.7.2015 mukainen.

<https://www.danskebank.fi/PDF/fi/Henkiloasiakkaat/Verkkopalvelut/Tunnistusperiaatteet.pdf>. Danske Bankin Tunnistusperiaatteet. Sivustot 1.12.2015 ja 18.9.2018 mukaiset.

<http://arstechnica.com/tech-policy/2016/02/apple-fires-back-at-doj-this-is-not-a-case-about-one-isolated-iphone/>. Farivar, Cyrus: Judge: Apple must help FBI unlock San Bernardino shooter’s iPhone. Specifically, Apple must create custom firmware file so FBI can brute force passcode. 17.2.2016. Ars Technica, sivusto 19.2.2016 mukainen.

<http://www.tivi.fi>, sivusto 11.3.2016 mukainen.

<http://www.edilex/utiset>, 27.5.2016 Tiina Lepistö: Kiinteistökaupan verkkopalvelu – sähköinen asiointi ja sähköiset panttikirjat.

<http://www.iltalehti.fi>. Sivusto 8.6.2016 mukainen

http://www.finanssiala.fi/materiaalit/Asiakkaan_tunteminen.pdf. Finanssialan Keskusliitto: Asiakkaan tunteminen – miksi pankki kysyy? Sivusto 28.12.2016 mukainen.

<http://www.singuard.se>, sivusto 10.1.2017 mukainen.

<https://trustedlist.pts.se/SE-TL.xml> ., sivusto 10.1.2017 mukainen.

<http://www.edilex.fi>. Verkkopankkitunnuksia ei tarvinnut myöntää USA:n passin perusteella – syrjintälautakunnan päätös kumottiin. Sivusto 6.7.2017 mukainen.

<http://www.kela.fi/kela-kortti?inheritRedirect=true>, sivusto 9.8.2017 mukainen.

Norton Cybercrime Report 2012, Symantec. Verkkosivusto 15.8.2017 mukainen.

<https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/paivittaiset-raha-asiat/kortit/stockmann-mastercard.html>; sivusto 9.9.2017 mukainen.

<https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/paivittaiset-raha-asiat/kortit/vakiomuotoiset-eurooppalaiset-kuluttajaluottotiedot.html>, sivusto 9.9.2017 mukainen.

https://www.nordea.fi/Images/146-231054/Nordea_tunnistusperiaatteet.pdf. Vahvan sähköisen tunnistamisen palvelujen tunnistusperiaatteet, sivusto 18.9.2018 mukainen.

<https://uusi.op.fi/tac?did=Hesah0000000671&cs=354d4cd8a8485bb25b04d3c60039d45118c1a307806e583c36cad40e4876c325>. Tunnistusperiaatteet, sivusto 18.9.2018 mukainen.

<https://vm.fi/vahti>. Valtiovarainministeriön koordinoiman julkisen hallinnon digitaalisen turvallisuuden johtoryhmä VAHTIn ohjeet. Sivusto 1.9.2018 mukainen.

<https://www.stlouisfed.org/publications/regional-economist/october-2013/there-are-two-sides-to-every-coin-even-to-the-bitcoin-a-virtual-currency>. Arias, M. A., Shin, Y. (2013). There are two sides to every coin – even to the bitcoin, a virtual currency. Federal Reserve Bank of St. Louis. Sivusto 12.10.2018 mukainen.

<https://www.wired.com/2016/03/must-understand-bitcoin-regulate/> Filippi, P.D. (2016). We must regulate bitcoin. Problem is we don't understand it. Wired magazine: "The blockchain is a decentralized public ledger that is transparent and trustless—in the sense that it enables people to cooperate in a distributed manner, and to transact with one another, without the need for any trusted authority or centralized clearinghouse." Sivusto 12.10.2018 mukainen.

<https://www.nordea.fi/henkiloasiakkaat/palvelumme/verkko-mobiilipalvelut/pankkitunnukset.html>. Pankkitunnuksilla käytettävien palvelujen 1 (8) yleiset sopimusehdot 10.2018. Sivusto 4.1.2019 mukainen.

Euroopan unionin direktiivit sekä toimielimien tiedonannot, lausunnot ja valmisteluaineistot:

Ensimmäinen neuvoston direktiivi 68/151/ETY, annettu 9. päivänä maaliskuuta 1968, niiden takeiden yhteensovittamisesta samanveroisiksi, joita jäsenvaltioissa vaaditaan perustamissopimuksen 58 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuilta yhtiöiltä niiden jäsenten sekä ulkopuolisten etujen suojaamiseksi.

Neuvoston direktiivi 83/189/ETY, annettu 28. päivänä maaliskuuta 1983, teknisiä standardeja ja määräyksiä koskevien tietojen toimittamisessa noudatettavasta menettelystä.

Neuvoston direktiivi 93/13/ETY, annettu 5. päivänä huhtikuuta 1993, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY, annettu 24. päivänä lokakuuta 1995, yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta.

COM (96) 359 final. Council Resolution of 7 May 1985 on a new approach to technical harmonization and standards.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1997/7/EY, annettu 20. päivänä toukokuuta 1997, kuluttajansuojasta etäsopimuksissa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1997/66/EY, annettu 15. päivänä joulukuuta 1997, henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta televiestinnässä.

KOM (1998) 585. Julkisen sektorin tieto: Euroopan avainresurssi – Vihreä kirja julkisen sektorin tiedon käytöstä tietoyhteiskunnassa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 1999/93/EY, annettu 13. päivänä joulukuuta 1999, sähköisiä allekirjoituksia koskevista yhteisön puitteista.

KOM (1999) 626 lopullinen. Komission lausunto EY:n perustamissopimuksen 251 (2) (c) artiklan nojalla Euroopan parlamentin esittämistä muutoksista, jotka koskevat neuvoston yhteistä kantaa Ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi sähköisiä allekirjoituksia koskevista yhteisön puitteista komission ehdotusta muuttava EY:n perustamissopimuksen 250 (2) artiklan nojalla.

Talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi sähköisten allekirjoitusten yhteisestä kehyksestä”. (1999/C 40/10).

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/31/EY, annettu 8. päivänä kesäkuuta 2000, tietoyhteiskunnan palveluja, erityisesti sähköistä kaupankäyntiä, sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/58/EY, annettu 12. päivänä heinäkuuta 2002, henkilötietojen käsittelystä ja yksityisyyden suojasta sähköisen viestinnän alalla.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2002/65/EY, annettu 23. päivänä syyskuuta 2002, kuluttajille tarkoitettujen rahoituspalvelujen etämyynnistä ja neuvoston direktiivin 90/619/ETY sekä direktiivien 97/7/EY ja 98/27/EY muuttamisesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 460/2004, annettu 10. päivänä maaliskuuta 2004, Euroopan verkko- ja tietoturvaviraston perustamisesta.

Euroopan unionin neuvoston 24. päivänä helmikuuta 2005 hyväksymä puitepäättös (2005/222/YOS, 24.2.2005) tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä, jäljempänä puitepäättös.

Alueiden komitean lausunto aiheesta ”Rakennerahastot ja niiden yhteensovittaminen koheesiorahaston kanssa – Luonnos: Ohjelmien laatimisohjeet ohjelmakaudeksi 2000–2006”. (2000/C 57/08).

KOM (2006) 251 lopullinen. Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille ja alueiden komitealle. Turvallisen tietoyhteiskunnan strategia – ”Lisää vuoropuhelua, yhteistyötä ja vaikutusmahdollisuuksia”.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1781/2006, maksajaa koskevien tietojen toimittamisesta varainsiirtojen mukana, annettu 15. päivänä marraskuuta 2006.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/123/EY, annettu 12. päivänä joulukuuta 2006, palveluista sisämarkkinoilla.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2007/64/EY, annettu 13. päivänä marraskuuta 2007, maksupalveluista sisämarkkinoilla, direktiivien 97/7/EY, 2002/65/EY, 2005/60/EY ja 2006/48/EY muuttamisesta ja direktiivin 97/5//EY kumoamisesta.

Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoidut toisinnot Euroopan unionista tehty sopimus (konsolidoitu toisinto) Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (konsolidoitu toisinto) Pöytäkirjat Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen liitteet 13. päivänä joulukuuta 2007 allekirjoitetun Lissabonin sopimuksen hyväksyneen hallitustenvälisen konferenssin päätösasiakirjaan liitetyt julistukset Vastaavuustaulukot.

KOM (2007) 267 lopullinen. Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille ja alueiden komitealle. 22.5. 2007. Tavoitteena yleinen toimintalinja tietoverkkorikollisuuden torjumiseksi.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 765/2008, annettu 9. päivänä heinäkuuta 2008, tuotteiden kaupan pitämiseen liittyvää akkreditointia ja markkinavalvontaa koskevista vaatimuksista ja neuvoston asetuksen (ETY) N:o 339/93 kumoamisesta.

COM (2008) 798 final. Action Plan on e-signatures and e-identification to facilitate the provision of cross-border public services in the Single Market.

Komission päätös 2009/767/EY, tehty 16. päivänä lokakuuta 2009, toimenpiteistä sähköisten menettelyjen käytön edistämiseksi keskitettyjä asiointipisteitä käyttäen palveluista sisämarkkinoilla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/123/EY mukaisesti.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/110/EY, annettu 16. päivänä syyskuuta 2009, sähköisen rahan liikkeeseenlaskijalaitosten liiketoiminnan aloittamisesta, harjoittamisesta ja toiminnan vakauden valvonnasta, direktiivien 2005/60/EY ja 2006/48/EY muuttamisesta sekä direktiivin 2000/46/EY kumoamisesta.

KOM (2010) 603 lopullinen. Katsaus Euroopan unionin kansalaisuuteen vuonna 2010 – Unionin kansalaisoikeuksien esteiden poistaminen. Bryssel 27.2.2010.

Komission päätös 2010/425/EU, annettu 28. päivänä heinäkuuta 2010 (tiedoksi annettu numerolla K(2009) 7806) Euroopan unionin toimielinten, elinten, toimistojen ja virastojen tiedonannot. Euroopan komissio. Tietoja luotettavista luetteloista, joista jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet komission päätöksen 2009/767/EY, sellaisena kuin se on muutettuna päätöksellä 2010/425/EU ja täytäntöönpanopäätöksellä 2013/662/EU, sekä täytäntöönpanopäätöksen (EU) 2015/1505 mukaisesti (2016/C 233/01).

Euroopan parlamentin päätöslauselma 21. syyskuuta 2010 komission tiedonannosta ”Luonnonkatastrofien ja ihmisen aiheuttamien katastrofien ehkäisyyn sovellettava yhteisön lähestymistapa”.

KOM (2010) 609 lopullinen. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Kattava lähestymistapa henkilötietojen suojaan Euroopan unionissa. Bryssel 4.11.2010.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 182/2011, annettu 16. päivänä helmikuuta 2011, yleisistä säännöistä ja periaatteista, joiden mukaisesti jäsenvaltiot valvovat komission täytäntöönpanovallan käyttöä.

Euroopan komission päätös 2011/130/EU, annettu 25. päivänä helmikuuta 2011, palveluista sisämarkkinoilla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/123/EY nojalla toimivaltaisten viranomaisten sähköisesti allekirjoittamien asiakirjojen maiden rajat ylittävää käsittelyä koskevista vähimmäisvaatimuksista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/24/EU, annettu 9. päivänä maaliskuuta 2011, potilaiden oikeuksien soveltamisesta rajat ylittävässä terveydenhuollossa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/92/EU, annettu 13. päivänä joulukuuta 2011, lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2004/68/YOS korvaamisesta.

European Commission IDABC. <http://ec.europa.eu/idabc/en/chapter/5999.html>. Sivusto 16.12.2011 mukainen.

KOM (2011) 942 lopullinen. Komission tiedonanto 11.1.2012 Euroopan parlamentille, neuvostolle, talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Johdonmukainen kehys luottamuksen lisäämiseksi sähköisen kaupankäynnin ja verkkopalvelujen digitaalisiin yhtenäismarkkinoihin.

Ehdotus. KOM (2012) 11 lopullinen. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-asetus). 25.1.2012.

KOM (2012) 10. Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yksilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten torjumista, tutkimista, selvittämistä ja syytteenpanoa tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta.

COM (2012) 238 final. Commission Staff Working Paper Impact Assessment Accompanying the proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal Market.

COM (2012) 238 final. Opinion of the European Economic and Social Committee on the "Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market".

COM (2012) 238 of 4.6.2012. Non-paper on the choice of the legal instrument. Proposal for a Regulation on "electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market".

COM (2012) 238 of 4.6.2012 Non-paper on the mutual recognition and acceptance of notified electronic identification (eIDs). Proposal for a Regulation on "electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market".

COM (2012) 238 of 4.6.2012. Non-paper on trust services (Chapter III). Proposal for a Regulation on "electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market".

KOM (2012) 140 lopullinen. Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille; Rikostentorjunta digitaaliaikana: Euroopan verkkorikostorjuntakeskuksen perustaminen. Bryssel 28.3.2012

KOM (2013) 48 lopullinen. Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi toimenpiteistä yhteisen korkeatasoisen verkko- ja tietoturvan varmistamiseksi koko unionissa.

Euroopan parlamentin kanta vahvistettu ensimmäisessä käsittelyssä 4. heinäkuuta 2013 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/.../EU antamiseksi tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä ja neuvoston puitepäätöksen 2005/222/YOS korvaamisesta (EP-PE_TC1-COD (2010)0273).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1316/2013, annettu 11. päivänä joulukuuta 2013, Verkkojen Eurooppa -välineen perustamisesta sekä asetuksen (EU) N:o 913/2010 muuttamisesta ja asetusten (EY) N:o 680/2007 ja (EY) N:o 67/2010 kumoamisesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/40/EU tietojärjestelmiin kohdistuvista hyökkäyksistä ja neuvoston puitepäätöksen 2005/222/YOS korvaamisesta, jäljempänä direktiivi tai tietoverkkorikosdirektiivi.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maksutileihin liittyvien maksujen vertailukelpoisuudesta, maksutilien siirtämisestä ja mahdollisuudesta käyttää perusmaksutiliä. U 47/2013 vp.

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (toinen maksupalveludirektiivi). U 68/2013 vp.

Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace. Brussels, 7.2.2013 JOIN(2013) 1 final.

KOM (2013) 266 lopullinen. Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maksutileihin liittyvien maksujen vertailukelpoisuudesta, maksutilien siirtämisestä ja mahdollisuudesta käyttää perusmaksutiliä.

COM (2014) 279 final. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Euroopan finanssialan uudistus. Bryssel 15.5.2014.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 910/2014, annettu 23. päivänä heinäkuuta 2014, sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla ja direktiivin 1999/93/EY kumoamisesta.

Non-paper (2) on determining levels of assurance for electronic identification schemes being notified to the Commission pursuant to Articles 8 and 9(1). eIDAS expert group. 22.4.2015.

Non-paper (3) on formats of advanced electronic signatures and seals to be recognised by public sector bodies under article 27 and 37 of eIDAS. eIDAS expert group. 24.4.2015.

Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2015/1501, annettu 8. päivänä syyskuuta 2015, yhteentoimivuusjärjestelmän vahvistamisesta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 12 artiklan 8 kohdan mukaisesti.

Komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2015/1502, annettu 8. päivänä syyskuuta 2015, teknisten vähimmäiseritelmien ja -menettelyjen vahvistamisesta sähköisen tunnistamisen menetelmien varmuustasoja varten sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 8 artiklan 3 kohdan mukaisesti

Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2015/1505, annettu 8. päivänä syyskuuta 2015, luotettujen luetteloiden teknisten eritelmien ja muotoseikkojen vahvistamisesta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 22 artiklan 5 kohdan mukaisesti.

Komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2015/1506, annettu 8. päivänä syyskuuta 2015, eritelmien vahvistamisesta sellaisia kehittyneiden sähköisten allekirjoitusten ja kehittyneiden leimojen muotoja varten, jotka julkisen sektorin elinten on tunnustettava sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisiin transaktioihin liittyvistä luottamuspalveluista sisämarkkinoilla annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 910/2014 27 artiklan 5 kohdan ja 37 artiklan 5 kohdan mukaisesti.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2015/2366, annettu 25. päivänä marraskuuta 2015, maksupalveluista sisämarkkinoilla, direktiivien 2002/65/EY, 2009/110/EY ja 2013/36/EU ja asetuksen (EU) N:o 1093/2010 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/64/EY kumoamisesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27. päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuoja-asetus).

Muut kansainväliset lähdeaineistot:

International Convention for the Unification of Certain Rules of Law relating to Bills of Lading (Hague – Visby Rules). Brussels. 1924.

United Nations. Universal Declaration of Human Rights. 10.12.1948.

Kungl. Maj:ts proposition nr 5 år 1972. Kungl. Maj:ts proposition med förslag till skadeståndslag m.m. Given Stockholms slott den 14 januari 1972.

Asetus kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä siihen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta. 30.1.1976/108.

United Nations Convention on the Carriage of Goods by Sea. (The "Hamburg Rules"). Hamburg. 1978.

United Nations. UNCITRAL Convention on Contracts for the International Sale of Goods. 1980.

United Nations. United Nations Convention of the Rights of the Child. 1989.

Asetus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen ja siihen liittyvien lisäpöytäkirjojen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen ja lisäpöytäkirjojen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta (Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus). 18.5.1990/439.

American Bar Association (ABA), "Digital Signature Guidelines: Legal Infrastructure for Certification Authorities and Electronic Commerce". 1995.

Digital Signature Guidelines. Legal Infrastructure for Certification Authorities and Secure Electronic Commerce. Information Security Committee. Electronic Commerce and Information Technology Division. Section of Science and Technology. American Bar Association. August 1, 1996.

United Nations. UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce with Guide to Enactment. 1996.

KOM (97) 503 lopullinen. OECD:n neuvoston suositus 27.3.1997 tiedonsiirron salauspolitiikan yleisohjeeksi. Ensuring Security and Trust in Electronic Communication. Towards a European Framework for Digital Signatures and Encryption.

Digitala signaturer – en teknisk och juridisk översikt. Ds 1998:14. Departementserien. Näringsdepartementet.

Regeringens Proposition 1999/2000:117: Lag om kvalificerade elektroniska signaturer.

United Nations. Economic Commission for Europe. Measures to facilitate maritime transport documents procedures recommendation No. 12, second edition, adopted by the

United Nations Centre for Trade Facilitation and Electronic Business (UN/CEFACT). Geneva, October 2001. ECE/TRADE/240.

Rättsinformation under 2000-talet. Nuläge i Sverige och Europa, trender och policy. Ahti Saarenpää: I knapphetens tecken, s. 50–60. (SOU 2001:71).

United Nations. UNCITRAL Model Law on Electronic Signatures with Guide to Enactment. 2001.

European Union. The Principles of European Contract Law. 2002.

Study for the European Commission – DG Information Society. The Legal and Market Aspects of Electronic Signatures. (Edit.) Dumortier, Jos – Kelm, Stefan – Nilsson, Hans – Skouma, Georgia – Van Eecke, Patrik. Katholieke Universiteit Leuven. 2003.

The Council of Europe's Convention on Cybercrime. 7 January 2004.

European Group on Tort Law, Principles of European Tort Law. 2005.

Myhr, Thomas: Regulating a European ID, A preliminary Study on a regulatory framework for entity authentication and a pan European Electronic ID for the Porvoo e-ID Group. 31 January 2005.

United Nations. United Nations Convention on the Use of Electronic Communications in International Contracts. 2005.

Budapestissa 23. päivänä marraskuuta 2001 tehty Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskeva yleissopimus (CETS 185), jäljempänä yleissopimus tai tietoverkkorikossopimus (SopS 60/2007, HE 153/2006 vp).

Sveriges kommuner och landsting (SKL). Yttrande (11/0636) över E-legitimationsnämnden och Svensk e-legitimation, s.1–13. (SOU 2010:104).

UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. 2010.

Department of Defence Strategy for Operating in Cyber Space 2011.

National Strategy for Trusted Identities in Cyberspace (NSTIC). Enhancing Online Choice, Efficiency, Security, and Privacy. The White House. Washington. 2011.

Fox-IT. Black Tulip. Report of the investigation into the DigiNotar Certificate Authority breach. Project no./Ref. no. PR-110202. Ministry of the Interior and Kingdom Relations. The Netherlands. 13 August 2012.

United Nations. United Nations Office on Drugs and Crime. Comprehensive Study on Cybercrime. Draft. February 2013. New York. 2013.

Oikeustapaukset**Korkeimman oikeuden ratkaisut**

KKO 18.2.1937 T 9.

KKO 1948 II 3

KKO 1965 II 20

KKO 1966 II 79

KKO 1968 II 64

KKO 1969 II 25

KKO 1977 II 74

KKO 1979 II 135

KKO 1983 II 91

KKO 1983 II 92

KKO 1983 II 157

KKO 1984 II 181

KKO 1984 II 183

KKO 1985 II 51

KKO 1985 II 60

KKO 1985 II 101

KKO 1985 II 157

KKO 1989:98

KKO 1989:129

KKO1990:42

KKO 1990:78

KKO 1990:80

KKO 1991:42

KKO 1991:138

KKO 1991:156

KKO 1992:123

KKO 1992:3

KKO 1992:41

KKO 1992:165

KKO 1993:130

KKO 1993:166

KKO 1994:80
KKO 1995:31
KKO 1995:53
KKO 1995:69
KKO 1995:71
KKO 1996:34
KKO 1996:42
KKO 1996:92
KKO 1996:117
KKO 1997:3
KKO 1997:48
KKO 1997:49
KKO 1997:103
KKO 1997:141
KKO 1997:151
KKO 1998:59
KKO 1998:87
KKO 1998:88
KKO 1998:146
KKO 1998:149
KKO 1999:19
KKO 1999:41
KKO 1999:80
KKO 1999:110
KKO 2000:58
KKO 2000:72
KKO 2000:116
KKO 2000:166
KKO 2001:1
KKO 2001:17
KKO 2001:70
KKO 2001:93
KKO 2003:124
KKO 2003:131

KKO 2004:51
 KKO 2005:14
 KKO 2008:10
 KKO 2008:31
 KKO 2008:62
 KKO 2009:64
 KKO 2009:92
 KKO 2010:23
 KKO 2011:6
 KKO 2013:49

Senaatin oikeusosasto

SO t. 1916 II 94

Muut oikeustapausviittaukset

Euroopan Unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisupäätös C-49/11 (Content Services Ltd v Bundesarbeitskammer) annettu 5.7.2012. Unionin tuomioistuimen tuomio (kolmas jaosto) 5.7.2012 (Oberlandesgericht Wienin (Itävalta) esittämä ennakkoratkaisupyyntö).

COVA. Hollannin HR 19.11.1993 (Hoge Raad), NJ 1994, 622, RvdW 1993, 230 (COVA/NMB).

Standard Bank London Ltd v Bank of Tokyo Ltd (1995) C.L.C 496

Goodman v J Eban Ltd. (1954) Q.B. 550.

Jenkins v Gaisford & Thring (1863) 3 Sw.& T.93.

United States v. Carroll Towing Co. (159 F 2d 169 (2nd Cir.1947)).

Ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot

K.U.v. Suomi nro 2872/02

Z. v. Suomi 9/1996/627/811, 25.2.1997.

Hovioikeuksien tuomiot

Helsingin hovioikeus 29.12.2004, S 02/2735

Turun hovioikeus 20.4.1990, S 89/60

Vaasan hovioikeus 2.9.2015; Tuomio 15/135035; R 14/426

Helsingin HAO 5.7.2016; Tuomio 16/0541/2

Kuluttajariitalautakunta (aiemmin kuluttajavalituslautakunta)

2382/39/11

1328/39/09

651/39/09

KVL 01/33/667

00/39/2597

3723/39/08

97/39/1810

97/39/1769

84/33/1951

Markkinaoikeuden ratkaisut

MAO:257/09. Tuomio 29.5.2009.KUV/5014/43/2007

EU

Google SpainSF ja Google Inc. Agencia Espanola de Protección de Datos (AEDP),
C-131/12, EU:C:2014:317.

Ruotsi

NJA 1997, s. 44

NJA 1992 s. 263

NJA 1987, s. 692

NJA 1956, s. 209

NJA 1920 s. 446

SvJT 1972, Rättsfall från hovrätterna n: 23 s. 42–44.

Iso-Britannia

Hadley v. Baxendale (1854) 110–, 154, 158, 190, 227, 240

Hedley Byrne & Co., Ltd. v. Heller & Partners, Ltd.

Donoghue v. Stevenson (1932) All ER. Rep. s. 1

Anns v. London Borough of Merton (1977) 2 All ER s. 492.

Junior Books Ltd. v. Veitchi Co.Ltd. 1982 (H.L.) 244.

Yhdysvallat

Ultramares Corp. v. Touche, Niven & Co., 255 N.Y. 170, 174 N.E. 441, 1931 N.Y. LEXIS 660, 74 A.L.R. 1139 (N.Y. 1931)

Standardit ja tekniset määrittelykset:

X509-00 ITU – T Recommendation X.509. “Information Technology – Open Systems Interconnection – The Directory: Public Key and Attribute Certificate Frameworks” March 2000 (Equivalent to ISO/IEC 9594 – 8:2001).

CEN Workshop Agreement CEN Workshop Agreement 14169: “Secure Signature-Creation Device”.

ETSI EN 319 403 v 2.2.2. Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); Trust Service Provider Conformity Assessment – Requirements for conformity assessment bodies assessing Trust Service Providers.

RFC 3647. IETF. Internet X.509 Public Key Infrastructure. Certificate Policy and Certification Practices Framework. 2003.

Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); Signature policy for extended business model.

EN 319 401. Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); General Policy Requirements for Trust Service Providers.

EN 319 411-1. Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); Policy and security requirements for Trust Service Providers issuing certificates; Part 1: General requirements.

EN 419 241 Security requirements for trustworthy systems supporting server signing (signature generation services).

ETSI TS 101862 ”Qualified Certificate Profile”.

Komission päätös 2003/511 EY, tehty 14. päivänä heinäkuuta 2003, sähköisiin allekirjoituksiin liittyviä tuotteita koskevien yleisesti tunnustettujen standardien viitenumeroiden julkaisemisesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 1999/93/EY mukaisesti, EYVL L 175, 15/07/2003.

Viestintäviraston määräys tunnistusvälineen tarjoajien ja yleisölle laatuvarmenteita tarjoavien varmentajien ilmoitusvelvollisuudesta Viestintävirastolle. Viestintävirasto 7 B/2009 M.

Viestintäviraston määräys tunnistusvälineen tarjoajien ja laatuvarmenteita tarjoavien varmentajien toiminnan luotettavuus- ja tietoturva vaatimuksista. Viestintävirasto 7 B/2009 M ja 8 C/2010 M.

ETSI TS 101456 "Policy Requirements for certification authorities issuing qualified certificates"<http://docbox.etsi.org/Reference.http://www.commoncriteriaportal.org/files/ppfiles/pp0006b.pdf> ssd. Sivusto 5.6.2015 mukainen.

https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/document/2015-11/eidas_crypto_requirements_for_the_eidas_interoperability_framework_v1.0.pdf"

Protection Profile for Trusted Signature Creation Module in TW4S. PP-RSCD-TSCM/TW4S v1.2. ANSSI. <https://www.commoncriteriaportal.org/files/ppfiles/pp-tscm-v1.2.pdf>. Final Draft. Sivusto 5.6.2015 mukainen.

ETSI EN 319 403. "Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); Trust Service Provider Conformity Assessment - Requirements for conformity assessment bodies assessing Trust Service Providers".

https://www.etsi.org/deliver/etsi_en/319400_319499/319403/02.02.02_60/en_319403v020202p.pdf. Sivusto 3.9.2015 mukainen.

ETSI EN 319 401. Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); General Policy Requirements for Trust Service Providers. V2.2.0 (2017-08). http://www.etsi.org/deliver/etsi_en/319400_319499/319401/02.02.00_20/en_319401v020200a.pdf. Sivusto 12.2.2018 mukainen.

EN 319 411-1. Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); Policy and security requirements for Trust Service Providers issuing certificates; Part 1: General requirements. V1.2.0 (2017-08). V 1.2.0 (2017-08). Sivusto 12.2.2018 mukainen.

ETSI EN 319 411-2 V 2.1.1 (2016-02). Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); Policy and security requirements for Trust Service Providers issuing certificates; Part 2: Requirements for trust service providers issuing EU qualified certificates. http://www.etsi.org/deliver/etsi_en/319400_319499/31941102/02.01.01_60/en_31941102v020101p.pdf. Sivusto 12.2.2018 mukainen.

ETSI EN 319 412-2. Electronic Signatures and Infrastructures (ESI); Certificate Profiles; Part 2: Certificate profile for certificates issued to natural persons. Sivusto 12.2.2018 mukainen.

http://www.etsi.org/deliver/etsi_en/319400_319499/31941202/02.01.01_60/en_31941202v020101p.pdf

Viestintäviraston määräys sähköisistä tunnistus- ja luottamuspalveluista. Viestintävirasto M 72a/2018.

<https://www.viestintavirasto.fi/ohjausjavalvonta/laitmaarayksetpaatokset/maaraykset/maaraykset72sahkoisistatunnistus-jaluottamuspalveluista.html>. Sivusto 2.7.2018 mukainen.

<https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/EIDCOMMUNITY/Overview+of+pre-notified+and+notified+eID+schemes+under+eIDAS> . Sivusto 30.8.2018 mukainen.